ספר

לדופקי בתשובה

חלק א'

כולל
מקבץ תשובות וענינים
מקורות ומ"מ
שהושבו לכל דורש ומבקש
ע"י מערכת לדופקי בתשובה

מהדורה שלישית

שנת **ה**פותח **ש**ער **מ**מרום **ל**דופקי **ב**ת**ש**ובה
[התשע"ב לפ"ג]

עימוד: פומרנץ 057-3161675

"**וממדבר מתנה**" תורה וכתרה בקרן זוית מונחת ועומדת ושם
מעונה כל הרוצה ליטלה יבוא ויטול סחרה ואתננה (כתובה לחג השבועות)
והרשות להעתיק ולעשות בספר זה כרצון איש ואיש
והקרן קיימת לנו לעולם הבא.

את הספר ניתן להשיג אצל:

משפחת מרגלית
רח' תורה מציון 9 י-ם
טל': 02-5383201

משפחת אורנג'
רח' חזון איש 46 י-ם
טל': 02-5879073

בשורה משמחת

למחפשי ספוני צפונות התורה

גמ"ח פתרונות ליושבי בית המדרש

נשארתם בקושיא, חסר לכם מראה מקום,נעלם

מעיניכם פתרון הענין במקומות עלומים ונידחים

במרחבי ים החכמה;

מערכת לדופקי בתשובה תשמח לסייע ללומדי התורה

בעזרת צוות ת"ח, אוצרות ספרים ומאגרים וכדומה.

וכן אם יש לכם שאלה בפשט, בהבנה, קושיא בש"ס, בתנ"ך,

בהלכה, בדקדוק, בקבלה, בקידוש החודש וכו'.

או צורך במ"מ בכל מקצועות התורה.

את השאלות אפשר לשלוח:

- משפחת מרגלית רחוב תורה מציון 9 ירושלים

- פקס מס': 02-5410943

- מייל: 052769@gmail.com

ולציון עבור מערכת לדופקי בתשובה

ברכה לראש משביר

גדול המעשה יותר מן העושה

מי לנו גדול ממוציא זהב מכיסו
וישם בצור ישראל מבטחו ומחסו

ברכה שלוחה
לידידנו היקר והנכבד
רב הפעלים
אוהב תורה ולומדיה

כה"ר **אברהם בן יואל הכהן צימרינג** הי"ו
ורעיתו מרת **חנה גיטל בת ראובן הלוי** תחי'

שסיעו ותמכו בהוצאת ספר זה
וזכו לרבץ תורה בישראל
הצור פועלו ישר ותמים

יברך אתכם עשרת מונים
תראו זרע ותאריכו ימים
ותזכו לברכה והצלחה ממרומים
אמן.

לעי"נ האיש התמים והישר רודף צדקה וחסד
ר' **ישראל יואל בן אהרון הכהן צימרינג** זצ"ל

ולע"נ האיש הכשר אוהב ישראל אוהב תורה ולומדיה
ר' **ראובן בן חנוך מיכל הלוי דוידמן** ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

מכתבי ברכה וחיזוק
למערכת "לדופקי בתשובה"

זכינו בס"ד גדולה לקבל מכתב ברכה וחיזוק [אולי האחרון שנכתב] מראש ישיבת מיר זצ"ל כשבוע לפני הסתלקותו.

"בת עמי חיגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים" [ירמיהו ו/כ"ו]

יחד עם כל עולם התורה והישיבות אבילה המערכת אבל יחיד על היחיד ומיוחד בדורו גדול מפיצי התורה בדור האחרון שקיבץ וריבץ שלא תשכח תורה מישראל לרבבות ואלפי בני תורה

[ובענותנותו כי רבה זכינו והאיר לנו פנים ושלח אלינו לברר כמה ענינים]

מי ילחם לנו מלחמתה של תורה ויפתח פתח וישיב לדופקים בשערים.

קרעו לבבכם בתשובה למען ימליץ עלינו טוב במרומים.

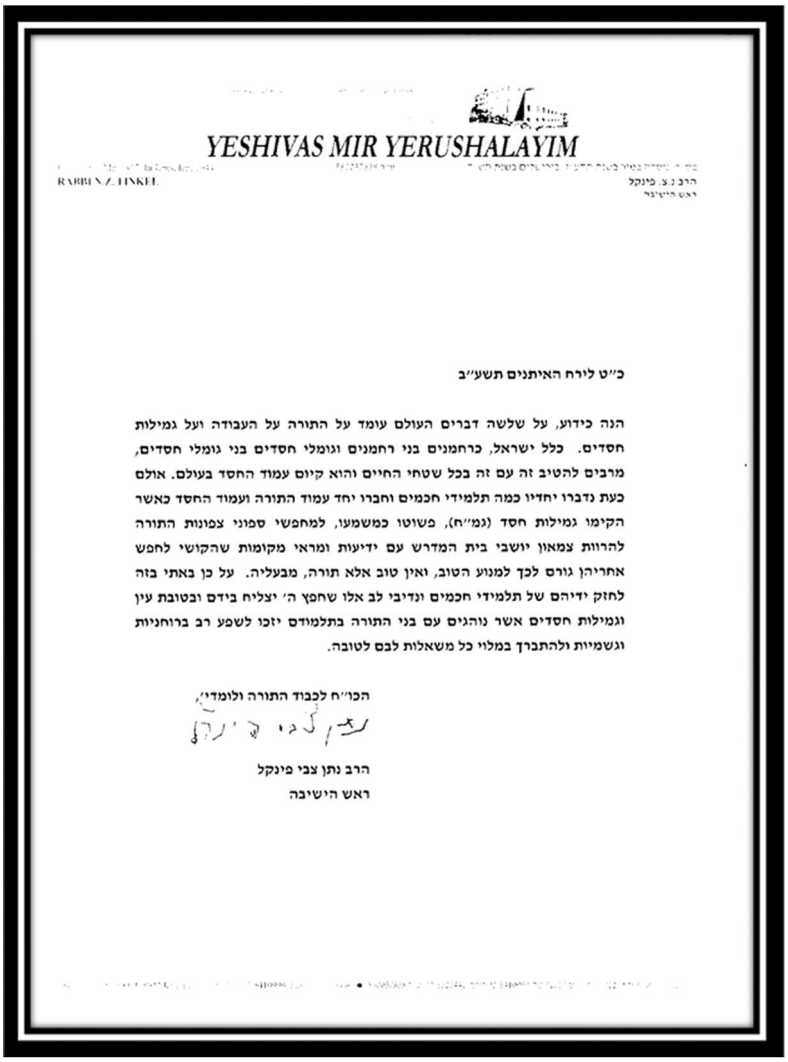

YESHIVAS MIR YERUSHALAYIM

RABBI N.Z. FINKEL

הרב נ.צ. פינקל
ראש הישיבה

כ"ט לירח האיתנים תשע"ב

הנה כידוע, על שלשה דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמילות חסדים. כלל ישראל, כרחמנים בני רחמנים וגומלי חסדים בני גומלי חסדים, מרבים להטיב זה עם זה בכל שטחי החיים והוא קיום עמוד החסד בעולם. אולם כעת נדברו יחדיו כמה תלמידי חכמים וחברו יחד עמוד התורה ועמוד החסד כאשר הקימו גמילות חסד (גמ"ח), פשוטו כמשמעו, למחפשי ספוני צפונות התורה להרוות צמאון יושבי בית המדרש עם ידיעות ומראי מקומות שהקושי לחפש אחריהן גורם לכך למנוע הטוב, ואין טוב אלא תורה, מבעליה. על כן באתי בזה לחזק ידיהם של תלמידי חכמים ונדיבי לב אלו שחפץ ה' יצליח בידם ובטובת עין וגמילות חסדים אשר נוהגים עם בני התורה בתלמודם יזכו לשפע רב ברוחניות וגשמיות ולהתברך במלוי כל משאלות לבם לטובה.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה,

הרב נתן צבי פינקל
ראש הישיבה

מכתב ברכה מהרב הגאון הגדול ר' יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת כף החיים

בס"ד כ"א שבט תשע"ב

מכתב ברכה

נתתי שמחה בלבי בראותי אור יקרות אוצר כלי חמדה
ספר "לדופקי בתשובה" שבו נקבצו ובאו תשובות לכל שואל
במקצועות התורה, הן במילי דשמעתתא והן במילי דאגדה,
ודבר גדול ונכון עשו מערכת לדופקי בתשובה, שהקימו כתובת
לכל שואל להשיבו דבר דבור על אפניו, ועונים ומשיבים
לכל השואלים תשובות נכונות כאשר מצאה ידם בס"ד,
ולתועלת הלומדים והמעיינים מוציאים כעת הספר הנ"ל
ואיישר חילם לאורייתא.

אחתום בברכה נאמנה שחפץ ה' בידם יצליח
להגדיל תורה ולהאדירה, ישוטטו רבים ותרבה הדעת
וימצאו הדברים חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם
ויעשו פרי לטובה, אמן.

כעתירת המברך בכל לב
בברכת התורה

יעקב חיים סופר

תוכן הענינים

הקדמה ..... כז

תורה

ספר בראשית

פרשת בראשית

א'. מדוע נבראה חוה דווקא מליבו של אדה"ר ..... כט

ב'. במדרש מרמיטה שינה חזקה והא אדם הראשון גם ישן שינה חזקה ..... כט

ג'. למה לא קרא אדם הראשון שמות לדגים ..... ל

פרשת נח

ד'. בענין נח איש תמים דלא היה טריפה ..... ל

ה'. סתירה לספורנו דקודם המבול לא היה זמנים ועונות מגמ' בע"ז ..... לא

ו'. זמן קללת נח לכנען ..... לא

ז'. כיצד נח שיצא מהתיבה בהרי אררט הקריב קרבן בהר הבית ..... לב

ח'. באיזה זכות ניצל עוג מהמבול ..... לב

פרשת לך לך

ט'. ביאור באבן עזרא בפסוק שמרמז למשכילים ..... לג

פרשת וירא

י'. אחר שבישר הקב"ה לאברהם על לידת רבקה אמאי היה צריך להשתדלות אליעזר בחיפוש אשה ..... לג

י"א. קירבת אברהם ושרה ..... לד

י"ב. אמאי לא הביא הרמב"ם בהכנסת אורחים ענין לינה ..... לה

פרשת חיי שרה

י"ג. מדוע במעשה אליעזר פעמים כ' עין המים ופעמים באר ..... לו

י"ד. ביאור מדרש פליאה דשנות האבות היו ס"ה ת"ק והרי היו תק"ב ..... לו

פרשת תולדות

ט"ו. מהו נסיון יצחק במידת הדין ..... לז

ט"ז. סתירה מיהו בחיר האבות ..... לח

י"ז. ביאור ברא"ש על התורה תמוה דיצחק נשא את רבקה בגיל ל"ח שנה ..... לט

י"ח. מהן דמעות המלאכים ..... לט

י"ט. מהו תאריך פטירתו של אברהם אבינו ..... לט

כ'. מקור דע"י שיהיה יעקב אבל ועצוב על מיתת יצחק יוכל עשיו לשלוט עליו ..... מ

כ"א. בענין ישיבת שם ועבר ..... מ

פרשת ויצא

כ"ב. מקור לפירוש משובש על המלאכים בסולם יעקב ..... מא

כ"ג. מקור דיעקב הסכים לעבוד יותר משבע שנים כדי לישא את רחל ..... מב

כ"ד. מקור בחז"ל דלא כאיכה רבתי דרחל לא היתה תחת המיטה ..... מג

כ"ה. מהן עשרת מונים שהחליף לבן ליעקב ..... מג

כ"ו. כיצד ברח יעקב מלבן הרי היה חייב בשמירת צאנו ..... מד

כ"ז. אי יש קנאה אצל מלאכים ..... מה

פרשת וישלח

כ"ח. ביאור כיצד קיים יעקב כל התרי"ג מצוות ..... מה

פרשת וישב

כ"ט. מקור דאחי יוסף התנכלו לו משום מורד במלכות או עד זומם ..... מו

ל'. במעשה תמר אי סגי בע"א כיון שהיה לה דין בן נח ..... מו
ל"א. מדוע נענש יוסף לישב שנתים בבית אסורים ..... מז
פרשת מקץ
ל"ב. מדוע נקרא מנשה איש הרי היה פחות מי"ג ..... מז
ל"ג. בענין איסור אחיזת עינים וכיצד ניחש יוסף ע"י הגביע ..... מח
פרשת ויחי
ל"ד. ראובן ראשית אוני כיצד ..... מט
ל"ה. כיצד אמר יוסף לאביו שלא בכבוד לא כן אבי ..... נ
ל"ו. היאך ראובן הוא ראשית אוני הרי נולדה עמו תאומה והנכנס ראשון יוצא אחרון ..... נ
ל"ז. באיזה חודש מולך השועל ..... נא

ספר שמות

פרשת שמות
ל"ח. מדוע אמר הקב"ה במצרים לא להציל הבנים מהלבנים ..... נא
ל"ט. מדוע לא היה בשבעים נפש בנות והא עפ"י טבע מחצה זכרים ומחצה נקבות ..... נב
מ'. מקור למסורה ד' פעמים וראיתם ..... נב
מ"א. א. בתי לויה-משה, הא משה כבר היה לוי ב. אמאי ברח משה מהנחש ג. ויזכור אלקים וכו' ביאור הכפילות ד. "בדרך במלון" סתירה אי המלון היה ..... נג
פרשת וארא
מ"ב. לכא' משה מת בגיל מאה ועשרים ע"פ החשבון ..... נד
מ"ג. כיצד שיקר משה לפרעה שבני ישראל יוצאים רק לג' ימים ..... נה
מ"ד. ההוכחה דלוי האריך ימים מכל השבטים ..... נו
פרשת בא
מ"ה. איך מכת בכורות היתה ברגע אחד הרי היה בכמה מקומות ..... נו
פרשת בשלח
מ"ו. לשון קריעת ים סוף ..... נז
מ"ז. בענין צנצנת המן ..... נח
מ"ח. מהיכן היה למצרים בקר במכת שחין לשיטת הרמב"ן ..... נח
פרשת יתרו
מ"ט. האם בנו מחיצה ממש בהר סיני ..... נט
פרשת משפטים
נ'. מדוע בעי קרא לבעיטה הא הוי דומיא דאב ..... ס
נ"א. אמאי איתא בגמ' שן ועין היפך התורה דהקדים עין לשן ..... ס
נ"ב. מדוע חזרה זוהמא לבני לוי והנשים הא לא חטאו בעגל ..... סא
פרשת תרומה
נ"ג. כיצד נכנסו משה ואהרון למשכן שהיה גובהו י' אמות הרי הם היו גבוהים י' אמות ..... סב
נ"ד. מה שייך כובד בארון הנושא את נושאיו ..... סב
פרשת תצוה
נ"ה. בענין כף יונית ..... סג
נ"ו. ביאור בסידור בגדי הכהונה והכפילות בפסוקים ..... סג
נ"ז. אי עשית מזבח הזהב דחתה שבת ..... סד
נ"ח. האם לא נזכר משה בתורה רק בפרשת תצוה ומדוע ..... סד
פרשת כי תשא
נ"ט. כיצד ומי עשה עין הרע בלוחות ..... סה

פרשת ויקהל
ס'. מדוע לא מוזכר כלים במזבח הקטרת ..... סו
ס"א. מספר פעמים שהקימו בנ"י המשכן ופרקוהו ..... סו
פרשת פקודי
ס"ב. מספר פעמים של פועל עשה במלאכת המשכן והרמז בכך ..... סז

ספר ויקרא

פרשת שמיני
ס"ג. טעם קריאת חזיר דבר אחר ..... סח
פרשת תזריע
ס"ד. סתירת דברי האוה"ח בפר' תזריע למשנה מפורשת בנגעים ..... סח
פרשת מצורע
ס"ה. בשיטת הראב"ד דבועל שומרת יום טמא כמותה אי ה"נ בבועל יולדת טמא י"ד ..... סט
פרשת אחרי מות
ס"ו. ביאור לגלות ערוה ..... ע
פרשת קדושים
ס"ז. מדוע לא כ' ואהבת את רעך כמו ואהבת את ה' ..... עא
ס"ח. פשט באבן עזרא בקדושים שלכאורה נגד חז"ל ..... עא
פרשת אמור
ס"ט. טעם איסור אלמנה לכה"ג ..... עב
ע'. טעות בתרגום יונתן ..... עב

ספר במדבר

פרשת במדבר
ע"א. ביאורים הפוכים אמאי נקט בבני נפתלי בני ולא לבני וביאור בעה"ט ..... עד
ע"ב. כיצד מותרים הלוים בנשותיהם הא בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות ..... עד
פרשת נשא
ע"ג. ביאור לשון עתודים ..... עה
פרשת בהעלותך
ע"ד. אמאי מי שזכה בדושנה של יריחו זוכה שיבנה ביהמ"ק בחלקו ..... עה
ע"ה. קושיות על השיטה דאלדד ומידד היו אחי משה מן האב ..... עו
פרשת שלח
ע"ו. למה משה התפלל רק על יהושע הרי באותה שעה כולם היו כשרים ..... עו
פרשת קרח
ע"ז. כיצד קרא יצהר לבנו קורח ע"ש רשע ..... עז
ע"ח. לא מוזכר בתורה דעדת קורח הקטירו קטרת בסוף ..... עח
ע"ט. כיצד הקטיר אהרון קטורת חוץ למשכן ..... עח
פרשת חקת
פ'. "לא מקום זרע ותאנה וגפן" למה הזכיר דוקא פירות אלו ..... עח
פרשת בלק
פ"א. מקור ללשון ערב רב יוצא זנב ..... עט
פ"ב. מדוע הקדים רש"י ק"ש להנחת תפילין ..... פ
פ"ג. ותרועת מלך בו פרש"י מלשון רצון ואיך אומרים זאת בר"ה על שופרות ..... פ
פ"ד. כיצד מוכח דבלעם שונא את ישראל יותר מבלק מלשון קבה הא גם בלק אמר כן ..... פ
פ"ה. לא הביט און ביעקב ביאורו ..... פא

פרשת מטות
פ"ו. וה' יסלח לה אמאי נקטה הגמ' בקידושין דוגמא של נדרה בנזיר דוקא ..... פב
פרשת מסעי
פ"ז. עלמן דבלתימה לכאורה הוא מקום אחד וא"כ כיצד דבלתימה מובא ביבמות דהיא בכלל כל מקום שצריך ל' הטיל לה ה' בסופה ..... פב

ספר דברים

פרשת ואתחנן
פ"ח. בענין זכירת מעמד הר סיני אי הוי עשה ולא תעשה סתירה ברמב"ן עוד ..... פג
פ"ט. ט"ס במנין הנביאים המוזכר ברמב"ן ..... פה
פרשת ראה
צ. ונתן לך רחמים אי הוי רק בעיר מקלט ..... פו
פרשת שופטים
צ"א. ק' בשיטת הרמב"ם דספק דאורייתא לקולא ..... פו
צ"כ. מהו לשון כי תאמר בלבבך גבי נביא שקר ..... פז
פרשת כי תצא
צ"ג. "וחפרת בה" אי דוחה שבת ..... פח
צ"ד. כיצד לבשה מיכל תפילין לתרגום יהונתן דזהו בכלל לא תלבש ..... פח
צ"ה. אמאי מותרת מלחמת רשות הא הוי פקו"נ ..... פט
פרשת כי תבוא
צ"ו. סתירה בטעם חיוב מחיית עמלק ..... צ
פרשת וזאת הברכה
צ"ז. למה האבות לא פתחו בשבחו של מקום במשה ..... צ

נ"ך

שופטים
צ"ח. ותשקוט הארץ וכו' ביאור ..... צב
צ"ט. אמאי פירשה דבורה מבעלה ..... צב
שמואל
ק. מדוע לא שמו את ארון הברית במשכן כשהחזירוהו פלשתים ..... צג
ק"א. מדוע זכה ארונה היבוסי שיבנה בית המקדש בחלקו ..... צד
ק"כ. מדוע אבשלום הציב לו יד דמה יועיל לו לאחר מותו ..... צה
ק"ג. טעם אמאי לפעמים קרוי נבוכדנאצר נבוכדראצר ..... צה
מלכים
ק"ד. מדוע לא האריכו המלכים עד ע' שנה והלא כ' ימי שנותינו וכו' ..... צו
ק"ה. בענין נס בראדך המובא ברש"י ..... צז
ק"ו. הסבר בדוד שלקח את שונמית לחממו ..... צז
תהילים
ק"ז. מקור שמפסוק קדקד שיער אסור לגדל שיער ..... צח
ק"ח. ביאור בתרגום תהילים ..... צח
קהלת
ק"ט. מקור דוהחי יתן אל ליבו מי שליבו חי ..... צט
שיר השירים
ק"י. האם נענה הקב"ה למשה לא לשלוח מלאך לבני ישראל ..... צט
ק"א. צ"ב רש"י בשיר השירים דמשמע ממנו דחומש דנהנה מהקדש הוא מלגיו ..... ק

רות

קי"ב. בדברי הבה"ט דבועז יצא מלוט והא רק רות יצאה מלוט ..... ק

אסתר

קי"ג. מי יצא מביאת אסתר ואחשורוש ..... קא

קי"ד. מקור ללשון אלוקיהם של אלה ישן ..... קא

קט"ו. האם יש מעלה ליום כ"ג סיון ..... קב

איוב

קט"ז. סתירה במקום גבריאל ומיכאל ברוחות השמים ..... קב

ירמיהו

קי"ז. מדוע כתוב לפעמים נבוכדנצר ופעמים נבוכדרצר, וכן יצחק וישחק ..... קג

דברי הימים

קי"ח. מדוע לא שימש עזרא ככה"ג סתירה ברש"י ..... קד

ש"ס

ברכות

קי"ט. טעם שאמרו התנאים זל"ז "אחי" ..... קה

ק"כ. בנוסח אמירת אלקי נצור ..... קה

קכ"א. אגרא דפרקא רהטא למה אין שכר על עמל התורה ..... קו

פאה

קכ"ב. הפרשת פאה בעי דיבור או מחשבה או סגי שמניח פאה ..... קו

ביכורים

קכ"ג. מהו לשון אלקי אבותיכם בגר הרי מדבר עם הקב"ה ..... קז

שבת

קכ"ד. ביאור בשבת דף ה בענין רה"י מקורה ..... קח

קכ"ה. הרגיל בנר אי קאי על נר מילה ..... קט

קכ"ו. הערות במעשה רשב"י א. אמאי החרוב שצמח לא היה ערלה ב. אמאי ר"א גם אחרי שיצא פעם שניה הוסיף לשרוף ג. אמאי תיקן רשב"י דוקא ..... קי

קכ"ז. אמאי היה רשב"י צריך לתקן מעבר ברה"ר הרי ס"ט ברה"ר טהור ..... קיא

קכ"ח. צניעות במקוה ..... קיב

קכ"ט. אמאי פרה אדומה באפסר לא הוי לצורכו דפסול ..... קיג

ק"ל. סתירה בזמן בנין העיר רומי ..... קיג

קל"א. בענין הדור וקבלוה בימי אחשורוש ולפי"ז מדוע נענש צלפחד ..... קיד

קל"ב. עגלות בקרשים הוי והא בתרגום כ' דהעגלות עצמן היו מקורין ..... קטו

קל"ג. אי מילה דגר בשבת בלא טבילה הוי תיקון ..... קטו

קל"ד. מהי הרפואה בארס נחש ..... קטז

קל"ה. ביאור במעשה דר"ע ור"א הורקנוס ..... קטז

קל"ו. מפקח גל מה האסור ..... קיז

קל"ז. מ"מ לדברי הגר"א בשבת ..... קיז

קל"ח. סתירה ברמב"ם בענין חשבונות בשבת ..... קיח

עירובין

קל"ט. מקור מחודש ללבוד במאירי לערובין ותמיה עצומה עליו וישוב נפלא לדבריו ..... קיט

ק"מ. אי ליטרא הוא לוג או מידת משקל ..... קכ

פסחים

קמ"א. קול מראה וריח באסורי הנאה ..... קכ

קמ"כ. בענין שיעבודא דר"נ . . . . . קכא
קמ"ג. מקור הפסיקתא במרדכי . . . . . קכב
קמ"ד. אי לחמי תודה ורקיקי נזיר בעי לשמה . . . . . קכב
קמ"ה. מיהו מ"ע . . . . . קכג
קמ"ו. מדוע לא תי' הגמ' לגבי חצי עבד כאן קודם י"ח דהא לא חייב בפו"ר . . . . . קכג
קמ"ז. הטעם דמשייר מקידושא להבדלה זוכה לעוה"ב . . . . . קכד
ראש השנה
קמ"ח. מנלן דפסח בניסן . . . . . קכד
קמ"ט. כיצד יהיה יובל לע"ל הא לא יהיו עבדים ועבדים מעכבים את היובל . . . . . קכה
ק"נ. ביאור הגמ' כל תבואה שקצרה בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה וזה ממדות חכמים . . . קכז
קנ"א. מדוע מתפללים הא הכל נגזר בר"ה . . . . . קכז
יומא
קנ"ב. כיצד אמרינן דלשכות בחלקו של יהודה הרי היו לשכות בחלקו של בנימין . . . . . קכט
קנ"ג. בענין ים של שלמה מקומו ושימושו . . . . . קכט
קנ"ד. כלי שרת אחר החרבן אי פקע קדושתן . . . . . קל
קנ"ה. מתי היתה הפרוכת פרופה ב. כיצד היתה פרופה . . . . . קלא
קנ"ו. ולא יבואו לראות כבלע את הקודש הרמב"ם לא מנאה וקשה מיומא נ"ד . . . . . קלא
קנ"ז. מקור דבמדבר קבלו עונש מיד בירידת המן רחוק . . . . . קלב
קנ"ח. האם ומדוע נמצא בין רוב גוים חייב להתגייר ולא סומכים על רוב . . . . . קלב
קנ"ט. המחובר למכונת הנשמה שמת מוות מוחי האם מקרי חי או מת . . . . . קלג
סוכה
ק"ס. ביאור שיעור חשבון תמוה בחשבון סוכה קטנה של האוחה"ק בספרו ראשון לציון . . . . . קלד
קס"א. עוסק במצוה פטור מצוה היאך ילפינן מעליה לרגל . . . . . קלד
קס"ב. למה ריב"ז הקטן מתלמידי הלל זכה להיות המנהיג אחרי הלל . . . . . קלה
קס"ג. סתירה בגדר לפני ה' בין דין לולב למע"ש . . . . . קלו
קס"ד. האם נגזר על אדם ובהמה היכן ימותו . . . . . קלז
ביצה
קס"ה. כיצד ידע זקן אחד לפסוק כב"ה קודם שפסקו כן . . . . . קלח
תענית
קס"ו. צורת המחול לצדיקים . . . . . קלט
קס"ז. בעניני אמירת וכתיבת חצי פסוק . . . . . קלט
מגילה
קס"ח. כיצד כתבו את התורה בשבעים לשון על האבנים בירדן הרי אסור לכתוב בשאר לשון . . . . קמ
קס"ט. ביאור בדברי התוס' דלא היה קנאה בסעודת אחשורוש . . . . . קמא
חגיגה
ק"ע. גמר בליבו צריך להציא בשפתיו גם בהקדש וא"כ כיצד מהני הקדש במחשבה . . . . . קמב
יבמות
קע"א. מקור לחידוש דאיכא חיוב לשמוע לאב בלא מצוה . . . . . קמב
קע"ב. פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה כתבו התוס' כ"ש נשוי אמאי הוי כ"ש . . . . . קמג
קע"ג. האם אשה קטלנית היא אף ביש לה בנים . . . . . קמד
קע"ד. מדוע והאם ליכא מצות חסד להיות ערב/קבלן . . . . . קמד
כתובות
קע"ה. מפני מה זכו משפחת דורקטי לצאת מפתקה של חוה . . . . . קמה

קע"ו. מדוע ריב"א רקד לפני הכלה עם בד א' ורשב"י בתלת ..... קמו
קע"ז. קריאת שם זהה לשני בנים וראיה מבני ר"ח ..... קמו
קע"ח. מדוע השמיט הרמב"ם כלה נאה וחסודה ..... קמז

נדרים

קע"ט. מקור דא"א להחיל על דבר שאינו שלו ..... קמז
ק"פ. בדין יד לקידושין ..... קמח
קפ"א. האם איכא שיטה הסוברת דאפשר להתיר נדר בלי פתח ..... קמט
קפ"ב. מהו המקור דפרש"י בנדרים אינו מרש"י ..... קנ
קפ"ג. בענין היה לפניו ככר הפקר ..... קנ
קפ"ד. האם כתיבה כדיבור בנדרים ושבועות ..... קנא
קפ"ה. הבאת עפר מחו"ל ..... קנא
קפ"ו. סתירה אי דגים הוי בכלל בשר ..... קנב
קפ"ז. א. חילוק בין גידולי נדרים לגדולי הקדש ב. בדין חילופי אסור הנאה והקדש ..... קנב
קפ"ח. דין ארוס מיפר בקודמין בנדר מקוים ..... קנד

סוטה

קפ"ט. האם אברהם נאסף קודם זמנו ..... קנד
ק"צ. ביאור שנאמר על שמינית שבשמינית על גאוה בשם החיד"א אינו משמו רק בשם חכם אחר ..... קנה
קצ"א. כיצד בתי מלכות ממרים והא דוד לא היה מזרעה ..... קנו
קצ"ב. בדברי הרמב"ם דנצטווה עמרם במצרים מצוות יתירות ..... קנו
קצ"ג. כיצד מחו מגילת סוטה ..... קנז
קצ"ד. ביאור תוס' בענין ספק סוטה ..... קנח
קצ"ה. לספר בשבח רשע ועכו"ם ..... קנט

גיטין

קצ"ו. כיצד תיקנו דנוטלים את הפירות בזה"ז דשמיטת קרקעות מדרבנן הא הוי גזל ..... קס
קצ"ז. מדוע מוזכר רבי לפני רשב"ג אביו ..... קס
קצ"ח. האם נאמר בכ"מ באים כאחד ..... קסא

קידושין

קצ"ט. בענין רציעת אמה עבריה שאינה יכולה לומר אהבתי את אשתי ..... קסב
ר'. החילוק בין מנלן מנין ומנא הני מילי ..... קסג
ר"א. כיצד למ"ד אדם מקנה דשלבל"ע יכול גוי לקדש והא להיות שליח אינו יכול ..... קסג
ר"כ. קשים גרים וכו' בפי' התוס' מר' אברהם גר אי פירש כן משום שהיה גר ..... קסד

בבא קמא

ר"ג. טוען טענת גנב האם נמכר לעבד ..... קסד
ר"ד. ביאור בקצוה"ח בשור ואדם שדחפו לבור ..... קסה
ר"ה. בטעם השמטת הרמב"ם דהידור מצוה עד שליש ..... קסו
ר"ו. הידור מצוה אי הוי חיוב ובקטן ..... קסו
ר"ז. שבר חלון בית חייב או פטור ..... קסז
ר"ח. דין דשוכר שליח לדבר עבירה ..... קסח
ר"ט. מקור שכתיבת תוס' בב"ק קודם יציאתם להריגה ..... קסח
ר"י. אי דין עושים סגולה לקטן הוא רק בחובל או גם בשאר חובות ..... קסט
רי"א. סתירה עד כמה חייב להוכיח ..... קסט
רי"ב. בענין ביטול שליחות ..... קע

ד"ג.	אי יש חילוק בבא במחתרת בין אב לאם	קעא
ד"ד.	דין גרמא בנזיקין באונס	קעב
	בבא מציעא	
ד"ט.	ביאור כפל לשון תוס' בחכמה ובמנין	קעב
ד"י.	מדוע הזכיר רש"י אכילת קדשים ולא שאר דיני אונן	קעג
ד"י.	כיצד מחזירים גט בטביעות עינא ע"פ הבעל והא הוי דשב"ע	קעג
ד"ח.	אי הפשפש היה בהיכל או באולם	קעד
ד"ט.	אמאי כל לווה נקרא בוגד	קעה
ה"כ.	כפילות לשון רש"י בב"מ דף מ"א בכל הדפוסים היא טעות ע"פ כת"י	קעו
ה"א.	כיצד מתפללים היום הרי ננעלו שערי תפילה	קעו
ה"ב.	מקור לגירסא אחרת בתורת כהנים למחלו' ר"ע וב"פ	קעז
ה"ג.	ביאור ברש"י בענין אסמכתא	קעז
ה"ד.	ביאור בתוס' הרא"ש	קעח
ה"ה.	ברי ושמא גרוע אליבא דסומכוס בתוס' בב"מ דף צ"ז	קעח
ה"ו.	אי יש יותר חיוב בשדה מבית בא"י ומדוע יש מצוה בשדה יותר מבית	קעט
	בבא בתרא	
ה"ז.	כיצד יעץ נחמיה לגוי לבנות את בהמ"ק ומ"ש מבבא בן בוטא	קפ
ה"ח.	מיהו בעל לשון תולעת המובא בהגהות אשר"י בב"ב פ"א	קפא
ה"ט.	סתירה אי עדשים ובצים עגולים הם לענין מאכל אבלים	קפא
ו"ל.	בענין המוזכר בש"ס שטעות בתלמוד מחייבת מיתה	קפב
ו"לא.	שינוי וסת תחילת חולי מעים והא שומר מצוה לא ידע דבר רע	קפג
ו"לב.	האם יכול למכור בעצמו לפני גיל עשרים או הוי כמו בנכסי אביו	קפג
	סנהדרין	
ו"לג.	סמיכה בעגלה ערופה	קפד
ו"לד.	על מה תחילת דינה של אשה שאינה מצווה ללמוד	קפד
ו"לה.	שריפת מזוזה בעיר הנידחת	קפה
ו"לו.	אי חייבי מלקיות צריכים וידוי	קפה
ו"לז.	אי נביא צריך סנהדרין לתחילת נבואתו	קפו
ו"לח.	אי מותר לחלל שבת כדי להציל בנפשו של רודף	קפז
ו"לט.	ענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל למה לא הכריע סנהדרין	קפח
ו"מ.	מה נתחדש על מי שנאמר עליו בן עוה"ב יותר מהכלל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב	קפח
ו"מא.	בת כמה נהרגה ערפה	קצ
ו"מב.	בן כמה מת לבן	קצא
	שבועות	
ו"מג.	בענין חלות במחשבה	קצא
	עבודה זרה	
ו"מד.	ביאור מצא מין את מינו וניעור	קצב
	זבחים	
ו"מה.	שתי אמות עליונות של כבש אי חשיב כמזבח או ככבש	קצג
ו"מו.	האם בהקדש קרבן צריך לומר לה' ואי יש מושג קרבן סתם	קצד
ו"מז.	פיגל בשבת האם חייב על חילול שבת	קצה
	חולין	
ו"מח.	בדין טעם כעיקר בשביעית	קצה

מ"ט. מה המקור והביאור דילפינן מדין רוב דאין כה"ג משקה ב' סוטות ..... קצו
נ'. בענין גיל הפלגס ..... קצו
נ"א. מדוע הכהנים אין צריכים לחנוך ה' שנים כלויים ..... קצו
נ"ב. א. דבר שהורה בו חכם אי הוי חומרא רק באכילה, ב. מה הדין לחכם עצמו ..... קצח
נ"ג. ביאור מעות קונות לדעת ר"ג בחולין ..... קצט
בכורות
נ"ד. מהו הכסוי על פני התינוק המוזכר בבכורות ..... קצט
ערכין
נ"ה. האם נוהג דין שירה בבמה ..... ר
תמורה
נ"ו. ענין לרש"י שמערבין אפר החטאת באצבע ..... רא
נ"ז. ביאור ברש"י בתמורה דף י"ג ..... רא
מעילה
נ"ח. ביאור בכלל דהשלכה הוא עשר או עשרים אמה ..... רב
נ"ט. ביאור בדברי הגר"ח דקודשי מזבח נשארים של הבעלים אין זה סתירה למעילה ..... רג
נדה
ס'. מדוע אין נישואין בקטנה, אי זקן שאין לו גבורה יכול לישא אשה ..... רה
ס"א. ביאור שמו של עוג ..... רה
כלים
ס"ב. סתירה בענין ניקב כמוציא זית ומוציא רימון לגבי טהרה ..... רו
אהלות
ס"ג. ביאור במנין הרמ"ח אברים ..... רז
מכשירין
ס"ד. מכשירין פ"ג סתירה מגמ' שבת לענין אין דרך בהמה להקר ..... רח
מקוואות
ס"ה. ביאור בדברי הגר"א במקואות דהעולם הוא עיגול ושני ריבועין ..... רט

תלמוד ירושלמי

ס"ו. מה המסכתות הגדולות במילים בירושלמי ..... רי
ס"ז. מי כתב את הפי' על הירושלמי הנמצא בסוף בבלי מסכת הוריות ..... ריא
שבת
ס"ח. אמאי טובל בשבת אינו קוצר כמו שולה דגים מהים לירושלמי דעוקר ממקום חיותו ..... ריא
ר"ה
ס"ט. ביאור דברי הירושלמי כיצד ר"ג אמר לר"י שגדול הוא ממנו ביראת חטא ..... ריב
סוטה
ע'. ביאור בירושלמי סוטה ..... ריג
סנהדרין
ע"א. כיצד הקדים ר"ע עצמו לבוראו ..... ריג

הלכה

אורח חיים

הלכות נטילת ידיים ובית הכסא

ע"ב. אי נוגע בפיו צריך נטילה כמקומות המכוסים ..... ריד
ע"ג. מדוע מותר ליטול מימי חבירו בנט"י ע"מ להחזירם ..... ריד
ע"ד. נט"י ע"י עצמו או ע"י אחר ..... ריד

רע"ה.	ד"ת בבה"כ אי איכא צד טומאה, ואי כ' הגר"א "איל משולש" בבה"כ	רטו
רע"ו.	דין מקום שהיה ביה"כ וכעת משמש רק להחלפת תינוקות	רטו
	הלכות ציצית	
רע"ז.	קשר ציצית בכמה בגדים יחד קיים כמה מצוות או לא קיים כלל	ריז
רע"ח.	מדוע אין תופרין הבד בכנפות והאימרא בטלית בחוטי צבעונין	ריז
רע"ט.	אי בגד המיוחד לאיש ולאשה חייב בציצית	ריח
ר"פ.	מקור אי סוודר פטור מציצית משום שאינו ארוג	ריח
	הלכות תפילין	
רפ"א.	דבק של תפילין בבתים	ריט
רפ"ב.	דיני תפירות התפילין	רכא
רפ"ג.	בענין תפילין הפוכות	רכא
רפ"ד.	שאלות בדיני מעברתא של תפילין	רכב
	הלכות ברכות	
רפ"ה.	בירך במ"מ ואחריו על המחיה אי יכול להמשיך לאכול אורז על סמך במ"מ קמא	רכה
רפ"ו.	מדוע לדברי הרע"ב דשזיפים מרימון וזית אין מברכים מעין ג'	רכו
רפ"ז.	מהו הברכה על ירקות הגדלים במים	רכו
רפ"ח.	אם יכול לענות אמן במילה כשאינו שותה מן היין	רכו
רפ"ט.	שיירי מאכל בפיו אחר ברכה אחרונה אי ישוב ויברך	רכז
ר"צ.	מדוע בירקות א"א המוציא כבפת	רכז
רצ"א.	טבילת פת במלח אי חשיב הפסק	רכח
רצ"ב.	דין ברכת מי סודה	רכט
רצ"ג.	דין שותה אחר הצום ואינו צמא	רל
רצ"ד.	דין ברכת עוגה עם פירות ופירות מבושלים בסעודה	רל
רצ"ה.	בענין ברכה בספק פת הבאה בכיסנין	רלא
רצ"ו.	ברכת מזונות באמצע סעודה, בהתקיים תנאי אחד של פת הבאה בכיסני בג"ש	רלב
רצ"ז.	האם צריך לסיים ברכת נהנין בא"י בעל פרי גפנה	רלב
רצ"ח.	ביאור מקור בשער הציון	רלג
רצ"ט.	דין אכל פת רק כדי לפטור פירות	רלד
ש'.	הבליע את הנון בסוף ברכת הגפן מעשה מהחזו"א	רלד
ש"א.	בירך על מים בברז ונמצא מקולקל האם יכול לשתות מברז אחר	רלה
ש"ב.	ביאור רע"א באו"ח סי' רע"ג	רלה
ש"ג.	ברכת ריח על קפה קלוי	רלו
	הלכות ברכת המזון והמסתעף	
ש"ד.	אביו וכהן בזימון מי עדיף	רלז
ש"ה.	מקור לענין עמידה בזימון בעשרה	רלז
ש"ו.	ביאור השינוי בין ברכת המזון לברכה מעין ג' שאומר שרצית והנחלת לאבותינו	רלז
ש"ז.	הרחמן הוא יברך את א"מ היכן	רלח
ש"ח.	האם יש חיוב לתת לכהן לזמן כל פעם אפילו שזימן כבר הרבה פעמים	רלח
ש"ט.	יו"ט שחל בע"ש וקיבל שבת ואכל מה יזכיר בברכת המזון	רלט
	הלכות ק"ש על המיטה	
ש"י.	מדוע כ' בקיצור שו"ע לפשוט בגדיו ולא יישן ואי יש קפידא בכך	רמ
	הלכות תפילה	
ש"א.	בענין אמירת מה טובו שאמרו בלק	רמ

שי"ב.	ענית אמן אחר שומע מחבירו ברכות בשמו"ע, השמעת אשר יצר לנמצאים בבה"כ	רמא
שי"ג.	אמירת ברוך שם אחר ש"ש לבטלה מהני או רק ענין	רמא
שי"ד.	המזכיר שם בניו בתפילה האם יזכיר שם אימם	רמב
שט"ו.	האם צריך לעמוד במזמור לתודה	רמב
שט"ז.	מדוע בסליחות בתחילה אומרים אא"א ובשאר י"ג מידות קל מלך	רמג
שי"ז.	אי יש איסור אמירת קדיש בפחות מעשרה	רמג
שי"ח.	אימתי יחזור אחר הג' פסיעות בערבית	רמג
שי"ט.	מדוע אין אומרים קול דודי בברכת החמה כבברכת הלבנה	רמד
ש"כ.	מנין המנהג לומר אדיר במרום מיד אחר ברכת כהנים	רמד
שכ"א.	אמר חצי הלל בר"ח טבת אי ברכתו לבטלה	רמד
שכ"ב.	כהן באמצע שמו"ע אי צריך לגמור כדי לישא כפיו	רמה
שכ"ג.	מקור לפתרון בכוונת השמות	רמה
שכ"ד.	אתה הוא לדור ודור נודה לך-על מה קאי לדור ודור	רמו
שכ"ה.	ביאור הנוסח ביה"ר של ברכת כהנים	רמו
שכ"ו.	אי נשיח בחקיך הוא אמירה או בקשה	רמז
שכ"ז.	איזה קרבנות עדיף לומר בתחילת התפילה לגברים ונשים	רמז
שכ"ח.	מקור לעמידת החזן והקורא בקריה"ת והיכן	רמח
שכ"ט.	נענוע הגוף בתפילה כיצד	רמח
ש"ל.	פי' אדיר וחזק בקדושה בשבת	רמח
של"א.	מקור דנפילת אפים היא עת רצון	רמט
של"ב.	המקור שמתנועעים בקרא זה אל זה ואמר	רמט
של"ג.	נוסח ספרד [החסידי] מי תקנו והאם אפשר לשנות נוסח וכו'	רנ
של"ד.	במנוחתו לא ישכנו ערלים קשה דכתב הביה"ל דגוי שקיבל ע"ע ז' מצוות ושבת חלה הקבלה	רנג
של"ה.	ש"ץ החש בגרונו אי מותר לשתות	רנג
של"ו.	מקור להחזיק ציציות בברוך שאמר	רנד
של"ז.	מדוע עומדים בקבלת שבת במזמור לדוד	רנד
של"ח.	י"ב ברכות שבתפילת ר"ח כנגד י"ב חודשים	רנה
של"ט.	מקורות וביאור הנוסחים ושבענו מטובה-מטובך	רנה
ש"מ.	ביאור המנהגים לומר אהבה רבה או אהבת עולם והשינוי בשבת	רנו
שמ"א.	מהו השינוי בין מוריד הגשם לותן טל ומטר	רנו
שמ"ב.	מנהג קפיצות בעושה שלום	רנז
שמ"ג.	למה נאמר על כתנת הפסים לחן ולחסד בשעה שזה גרם מחלוקת	רנח
שמ"ד.	למה אומרים אחרי ברכת התורה ברכת כהנים	רנח
שמ"ה.	ביאור בקשת שומע תפילה	רנח
שמ"ו.	היכן מצינו ששמח הקב"ה ביעקב שנאמר משמחתך ששמחת בו	רנט
שמ"ז.	ענית בריך הוא למה לא הוי הפסק	רנט
שמ"ח.	אי יוצא בק"ש ידי חיוב ת"ת	רס
שמ"ט.	נגע במנעל אי מותר לדבר עימו דברי תורה	רס
ש"נ.	מקור וזמן עמידה בסליחות	רסא
שנ"א.	התחיל אשר יצר אחרי ברכו האם ימשיך	רסא
שנ"ב.	האם מותר להתפלל בקביעות על חולה בשמונה עשרה	רסא
שנ"ג.	א. דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ אי קאי גם על תפילה ב. אי מותר ללמוד תנ"ך בע"פ	רסב

שנ"ד. האם יש היתר לעבור לפני המתפלל כשהו עומד במקום המפריע לרבים . . . . . רסג

שנ"ה. טומאה דרבנן אחרי סתימת הפתחים . . . . . רסג

שנ"ו. הגבהת קולו באיש"ר ואמן רגילה יותר מהש"צ . . . . . רסד

שנ"ז. תחנונים במוצאי שבת קודם בין שמשות ור"ת . . . . . רסד

שנ"ח. קריאת התורה הוי חובת הציבור או חובת יחיד . . . . . רסה

שנ"ט. האם בחור יכסה ראשו בטלית בי"ג מידות . . . . . רסה

ש"ס. גומל חסדים טובים כיצד הרי הקב"ה לא חייב להשיב . . . . . רסו

שס"א. טעויות בתפילה בשמחת תורה . . . . . רסז

שס"ב. מהו אל תרגילני בדבר עבירה . . . . . רסז

שס"ג. כיצד יש מקפידים על זמן המג"א בק"ש ולא מקפידים על צאה"כ דר"ת הרי שורשם אחד . רסח

שס"ד. לעבור בפני המתפלל במוסלמי ובנוצרי . . . . . רסט

שס"ה. מקור ודיני צ' אמנים . . . . . רסט

שס"ו. הזכרת יציאת מצרים מצוה דאורייתא או דרבנן . . . . . רע

שס"ז. המתפלל בעז"נ אי מצטרף למנין . . . . . רע

שס"ח. אמירת תחנון בציבור או בישיבה וקודם והוא רחום מה עדיף . . . . . רעא

שס"ט. באמירת קדיש האם צריך לאומרו לכיוון מזרח . . . . . רעב

ש"ע. האם יש שיטה דצריך עשרה כהנים לברכת כהנים . . . . . רעב

שע"א. האם יש מקור לפתיחת ידים בשעת ברכת כהנים . . . . . רעג

שע"ב. מקורות א. מקור להצביע בזרת ב-וזאת התורה. ב. האם יש מקור להתנענע ב-וקרא זה אל זה ואמר בקדושה. ג. האם יש עניין לגעת בס"ת . . . . . רעג

שע"ג. סתירה במ"ב בענין שיעור תבשיל חמשת מיני דגן . . . . . רעד

שע"ד. שכח יעלה ויבוא בר"ה שחל בשבת . . . . . רעה

שע"ה. שכח הש"ץ יעלה ויבוא במנחה קצרה האם יחזור קדושה . . . . . רעה

שע"ו. האם בשומע תפילה יכול לענות לקדושה ימלוך בתור בקשה ב. שמע שופרו של משיח באמצע שמו"ע האם ימשיך תקע בשופר . . . . . רעו

שע"ז. בענין עמידה באמירת קדושה בובא לציון . . . . . רעו

שע"ח. א. קושיא על הבה"ל בסי' ע"ט בענין צואה ב. הערה על דברי המ"ב בסי' צ' גבי תפילת שמש על מקום גבוה . . . . . רעז

שע"ט. רבי חנניא או חנינא באמירת במה מדליקין . . . . . רעח

ש"פ. מנהג אחיזה בס"ת בזמן הזכרת נשמות . . . . . רעח

שפ"א. מ"ש ברכת לבנה מחמה שתלוי במולד . . . . . רעט

שפ"ב. איסור לומר לחבירו על קשת האם הוא גם אחרי ראית הקשת . . . . . רפ

שפ"ג. גדרי איסור ראיה בלבנה בכהנים בקשת וכו' . . . . . רפ

שפ"ד. שכח לברך החודש בשבת אי ישלים בחול . . . . . רפא

שפ"ה. אמאי לא אומרים אב הרחמים בד' פרשיות . . . . . רפא

שפ"ו. אמירת אמן על ויצמח פורקניה לנוהגים שלא לאומרו אי חשיב הפסק . . . . . רפב

שפ"ז. ולוים לשירם ולזימרם הא בכלי שיר מהני גם בישראלים . . . . . רפב

שפ"ח. שננו לשונם כחץ על אנשי נינוה ביאורו . . . . . רפב

שפ"ט. החילוק בין טלית לתפילין בהביאו לו אותם באמצע התפילה . . . . . רפג

ש"צ. א. האם אישה יכולה ללמוד בלי ברכת התורה ב. דין ברכות השחר אחר חצות . . . . . רפג

הלכות שבת יום טוב

שצ"א. בענין שימוש במיחם . . . . . רפד

שצ"ב. אי צריך להתחיל סעודה ג' בשבת חצי שעה קודם ערבית . . . . . רפה

שצ"ג. בענין אכילת שום ..... רפה
שצ"ד. בענין נטילת צפרנים בליל יום ו' ואי לילה אחר היום לענין זה ..... רפה
שצ"ה. אי איכא איסור הכנה בהכנסת סימניה בספר ..... רפו
שצ"ו. מהו ספר פתח הלכה ..... רפו
שצ"ז. דין שש תקיעות בער"ה שחל בשבת ..... רפו
שצ"ח. אי איכא איסור בונה בשבת במשחק לגו ..... רפז
שצ"ט. האם מצוה לטעום תבשילין בעיו"ט ..... רפז
ת'. טעם מנהג ירושלים להדליק מ' דקות קודם השקיעה ..... רפז
ת"א. אי יש קדושה ביו"ט שני ..... רפח
ת"ב. אי בנרות שבת יש חיסרון שאחד גבוה מחבירו ..... רפח
ת"ג. שנים מקרא ואחד תרגום האם אפשר לקרוא מראשון לשני וכו' ב.לשיטת הגר"א שצריך לקרוא פרשה שלימה כל יום מה עשה כשאין ז' ..... רפט
ת"ד. סי' של"ד אי תיבה שלמה שחסר אות אחת מצטרף לפ"ה אותיות ..... רצ
ת"ה. האם ביש יותר מב' ככרות של לחם משנה דין לחם משנה על כולם ..... רצ
ת"ו. באיזה יד מחזיק הכוס בהבדלה ..... רצא
ת"ז. כיצד מדליקים נר שני בשבת לצד שלא מהני תנאי ..... רצב
ת"ח. מקור להנפת ידים בשעת הדלקת נרות ..... רצב
ת"ט. צורת החזקת הגביע בקידוש ..... רצג
ת"י. הוצאות שבת חוזרות האם נאמר גם על מלוה מלכה ..... רצג
ת"א. מהו המקור לומר בהבדלה הפסוק של ליהודים היתה אורה וכו' בקול ..... רצד
ת"ב. מקור המנהג להדלקת נר שבת לכל אחד מב"ב ..... רצד
ת"ג. משסה כלב לצוד בשבת מדוע אינו חייב משום צד ..... רצד
ת"ד. סי' ש' האריך בסעודה שלישית אי יוצא ידי חובת מלוה מלכה ..... רצה
תט"ו. או"ח שי"ח ביאור טעות העולם בציון השער הציון ליערות דבש ..... רצה
תט"ז. ערובין-תל העומד בין חצר למרפסת מדוע רק התל אסור הרי גם המרפסת נפרצה למקום לה האסור ..... רצו
תי"ו. האם יכול לעשות ערובי חצירות קודם תיקון מחיצות ..... רצז
תי"ח. אכילת ב' סעודות בלילה מתוך ג' בער"פ שחל בשבת ..... רצח
תי"ט. א. מצוה לגלח בערב יו"ט האם נוהג גם בשבועות ב. למה הלכה זו כתובה בהל' חוה"מ ... רצט
ת"כ. דין בן חו"ל שהחליט באמצע יו"ט שני להפך לבן א"י וכן להיפך ..... ש
תכ"א. בענין השימוש במים בשבת אי קל משימוש בחשמל ועוד אמאי אין איסור תחומין ..... שא
תכ"ב. אי יש ענין לאכול דגים ביו"ט ..... שב
תכ"ג. הבדיל ולא שתה רביעית האם יצאו השומעים ..... שב
תכ"ד. דין הטמנה בנייר כסף ..... שג
תכ"ה. קריאת מקרא בלילה במוצ"ש ..... שג
תכ"ו. בגדר קניית בגדים לאשתו לשמחת יו"ט ..... שג
תכ"ז. בדברי הב"י בהקדמה למוקצה דעי"ז יזכה ליראת ה', ומדוע שינה הפסוק שם ..... שד

הלכות פסח

תכ"ח. בענין אי עובר בל יראה על כל כזית וכזית ..... שד
תכ"ט. ליל הסדר או יו"ט מי עדיף לענין כלים נאים ..... שה
ת"ל. צלאו ואח"כ בישלו בליל פסח אם מותר בדיעבד ..... שה
תל"א. האם נשים חייבות בסיפור יציאת מצרים עד שתחטפנה שינה ..... שה
תל"ב. האם מי מלח בכרפס הם זכר לדמעות ..... שו

תל"ג. למה יש שאין נוהגים לחלק קליות ואגוזים בליל הסדר ..... שו
תל"ד. מה המקור לכוס של אליהו בכוס גדולה ..... שו

הלכות ספירת העומר

תל"ה. האם יש מקור לדעה דאם לא ספר ספירת העומר בתחילת הלילה לא יספור עוד ..... שז
תל"ו. בענין מתי מתו תלמידי ר"ע ..... שז
תל"ז. שירה בפה בספירה ובבין המצרים ..... שח
תל"ח. אי מועיל שומר או שעון מעורר לספירת העומר ..... שח

הלכות חג השבועות

תל"ט. מדוע מותר ללמוד בליל שבועות כשמצער עצמו בחג..... שט
ת"מ. ביאור בפייט בשבועות ..... שט

הלכות ר"ה

תמ"א. האם יש מנהג לטבול בר"ה בדבש חי מחלות דבש ..... שט
תמ"ב. בר"ה יש לאכול ראש של אייל או של כבש..... שי
תמ"ג. אי לומר בר"ה שחל בשבת יום זכרון תרועה או זכרון תרועה ..... שי

הלכות יו"כ

תמ"ד. בענין בקשת מחילה בבן אדם לחבירו האם צריך גם מחילה מהקב"ה ..... שיא

הלכות סוכות

תמ"ה. שתית יין של ברית חוץ לסוכה..... שיא
תמ"ו. דין סוכה מעצי אשירה ..... שיב
תמ"ז. מנהג קריאת וזאת הברכה ..... שיב
תמ"ח. מ"מ בענין מסרן הכתוב לחכמים..... שיג
תמ"ט. שיעור ד' מינים בשאר ימים בסוכות..... שיג

הלכות חנוכה

ת"נ. מקור הכי קדום להדליק נר חנוכה בחוץ ממש ..... שיד
תנ"א. אי בעינן לבית ד' ע"ד להתחייב בנר חנוכה..... שיד
תנ"ב. מדוע בחנוכה רק מודים ולא מבקשים על העתיד ..... שיד
תנ"ג. אי יש לבחור דין בעלים על חדרו ומקומו בישיבה והדינים היוצאים מזה ..... שטו
תנ"ד. מה השיר של יום שאמרו בחנוכה במקדש..... שטז
תנ"ה. אי יש דין חומש בנר חנוכה ..... שטז
תנ"ו. לר"ט דבנר שבת כשר רק שמן זית האם סובר כן גם בנר חנוכה ..... שיז
תנ"ז. האם יש ענין לכבות את החשמל למדליק נר חנוכה בבית ..... שיח
תנ"ח. הכנת הנרות בחנוכה האם יש ענין שיכינם המדליק..... שיח
תנ"ט. מה המקור למעות חנוכה..... שיט
ת"ס. מה המקור לסופגניות בחנוכה והאם נוהגים למעשה לאכול מאכלי חלב..... שיט
תס"א. האם מנורת חנוכה שהשמש באמצע גבוה כשרה..... שכ

הלכות פורים

תס"ב. אי נזכר בפוסקים דברי רש"י במגילה דמשלוח מנות הוא מעדנים ..... שכ
תס"ג. בדין להשאיר עמוד בסוף המגילה וחלק בראשה ואי הוי לעיכובא ..... שכא
תס"ד. כיצד יקיימו מתנות לאביונים לעת"ל כשלא יהיה אביונים..... שכא
תס"ה. בדין מחצית השקל להוצאות בית הכנסת..... שכב
תס"ו. טעמים למה לא אומרים תחנון בט"ו בשבט ובפורים קטן ובפסח שני ..... שכב
תס"ז. א. למה לא מזכירים בשושנת יעקב את אחשורוש לגנאי. ב. מה המקור לאוזני המן. ג. האם באדר יש מזל יותר לישראל לא רק ביחס לעסק..... שכג

יורה דעה

תס"ח. מדוע אין מברכים בפדיון הבן על פדיון הבכור ..... שכה

תס"ט. בענין ספק ספיקא-אי יש נ"מ לספק במציאות או בדינא, חילוק בין ב' או ג' ספקות, מקור לרמב"ם דבמילה אין אומרים ס"ס ..... שכו

ת"ע. מ"מ לדין עמידת האב שהוא כקרבן ..... שכו

תע"א. אי יש כיבוד אב בעישון ..... שכז

תע"ב. עדים אמרי אסור ויודע שמותר או איפכא מה דינו, וכן בעל לאשתו שיודע שנטמאה אי בעי לפרוש ..... שכז

תע"ג. בגדר איסור דרבנן, ובדברי הרמב"ן דבדאורייתא בשוגג ליכא איסורא ..... של

תע"ד. שיעור אכילת דם לחיוב מלקות ..... שלא

תע"ה. היכן מקום למטה מן האוזן לענין הפאות ..... שלא

תע"ו. אי כשהתירו נדר בל' יחיד מופרים כולם ..... שלא

תע"ז. אי מותר להסתפר ע"י כהן, ודין דנתינת מום בכהן ..... שלב

תע"ח. אי כשאיסור א' נדחה משום פקו"נ אי חל האיסור השני ..... שלג

תע"ט. אי יש דין אאחע"א בספקות ..... שלג

ת"פ. קדימה במצות ואהבת לרעך כמוך ..... שלד

תפ"א. מהו השיעור של חורש בשור וחמור ..... שלד

תפ"ב. בחידוש הצפנת פענח דבנדר של מופלא סמוך לאיש לא מהני תנאי ..... שלה

תפ"ג. אי מותר להשכיר ס"ת בלא סיבה ..... שלה

תפ"ד. בענין חידוש אבן האזל דאין ביטול תורה בשביל הנאתו ..... שלו

תפ"ה. גדר קביעות עיתים ..... שלו

תפ"ו. מתי ע"כ נהיה גדול ..... שלו

תפ"ז. בדין כיבוד או"א לאחר מיתה ..... שלז

תפ"ח. קיום מצות ת"ת אף באינו מבין ..... שלח

תפ"ט. אי יש מצות ולמדתם את בניכם ומצות והגדת לבנך אחר שנת י"ג ..... שלח

ת"צ. אי צריך כח גברא במילה ..... שלט

תצ"א. אי גוי יכול לבטל איסור לכתחילה בשביל ישראל כשאינו שלוחו ..... שמ

תצ"ב. תרומה לעילוי נשמת ממעשר כספים ..... שמ

תצ"ג. למה מזמינים לחתונות ולא מקפידים כמו בברית ..... שמא

תצ"ד. כיבוד אב ואם כשמצוה שיעבור על מנהג ודברי חסידות ..... שמב

תצ"ה. הידור מצוה במעקה ..... שמג

תצ"ו. זמן מים מגולים ..... שמג

תצ"ז. בענין השהית כסוי הדם בבית המטבחים ..... שמד

תצ"ח. ביאור דברי הש"ך גבי בשר שמן וחלב אי הוי מין במינו ..... שמד

תצ"ט. בענין כשרות התרנגול הודו ..... שמה

ת"ק. נוסח הברכה בטבילת גרים ..... שמה

תק"א. בענין הוצאת יותר מחומש על שבות דרבנן ..... שמו

תק"ב. האם מועיל ביטול ברוב ליין מגולה ..... שמו

תק"ג. בהסכם ישששכר וזבולון האם נחשב לזבולון כאילו הוא ג"כ למד ..... שמז

תק"ד. הקם לשני זקנים או לזקן שהוא גם ת"ח אי קיים שני מצוות ..... שמז

תק"ה. מחזיק רגלי התינוק במילה האם נחשב כסנדק, ומהו סנדק. ב. פדיון הבן האם אפשר ליתן לשני כהנים ..... שמח

תק"ו. דין אכילת עור אדם וצפרניו ..... שמט

תקי"ז. בענין כהן שנטמא למתו אי יכול להיטמא גם למת אחר ..... שנ
תקי"ח. דין לומד בלי להבין אי מקרי ת"ת ..... שנא
תקי"ט. האם יש היתר לנשים מעוברות ומניקות המחכות שש שעות לחכות ג' שעות ..... שנא
תקכ'. הנודר מחפץ אי מותר בקול מראה וריח ..... שנב
תקכ"א. שיעורים באיסורי הנאה ..... שנג
תקכ"ב. אי בבועל ארמית נאמר יהרג ועל יעבור ..... שנג
תקכ"ג. מעשר כספים במעות שאבדו ממנו ומצאם ..... שנד
תקכ"ד. סי' קט"ז שתית מים מעורבים אחר דגים ..... שנד

חושן משפט

תקכ"ו. מדוע שונה דין עדים זוממין בממון ממיתה לגבי שמרויח הנדון ..... שנה
תקכ"ז. בסמ"ע כ' לעי' בסעיף שאחריו, ואינו ..... שנה
תקכ"ח. אי שותף קונה חלק חבירו ממילא ..... שנה
תקכ"ח. אי בתנאי לשעבר יש חסרון אסמכתא ..... שנו
תקכ"ט. סתירה בדברי הגר"א במחלוקת רבנן וסומכוס ..... שנו
תקכ'. סתירה בדברי הרשב"א אי מהני תפיסה בטענת ברי ..... שנז
תקכ"א. דין גוילת פחות משו"פ כמה פעמים ..... שנז
תקכ"ב. בשליחות מצוה השכר לשליח או למשלח ..... שנח
תקכ"ג. ירושה האם צריך לדעת מקומה ..... שנט
תקכ"ד. דינא דמלכותא לענין מלחמה ..... שנט
תקכ"ה. בענין גמ"ד בקנין ..... שס
תקכ"ו. כתיבת פרוזבול כשמקנה המלוה קרקע המושכרת למלוה ..... שסא
תקכ"ז. סי' רל"ב קיבל ממחליף כספים שטר נדיר ששוה יותר משטר רגיל האם צריך להשיבו .... שסב
תקכ"ח. קיבל הלואה בצ"ק שכתוב בו למוטב בלבד בער"ה ופדאו אחר ר"ה האם שביעית משמטתו ..... שסג
תקכ"ט. דין מעבר בחצר חבירו ..... שסד
תקל'. מקח טעות במצא טעות בפרשיה אחת של תש"ר ..... שסד
תקל"א. ביומו תתן שכרו בקניה בחנות ..... שסה
תקל"ב. בדין משטה אני בך במקום מצוה ..... שסה
תקל"ג. מהו הגדר ההלכתי של "תור" ..... שסו

אבן העזר

תקל"ד. איסור הז"ל ונשים מסוללות בגוי ..... שסז
תקל"ה. בביאת עכו"ם אי איכא איסור הז"ל ..... שסז
תקל"ו. בדברי כנה"ג דמקדש אשה לל' יום א"צ גט ..... שסח
תקל"ז. עדים המערערים על גט האם בעינן שיעידו בפני הבע"ד דהיינו האשה ..... שסח
תקל"ח. האם מותר לשמוע קול שירה של אחיות ..... שסט
תקל"ט. דין מפתה כשהיא פיתתה אותו ..... שסט
תקמ'. אי איכא איסור ביאה באשה מתה ..... שע

זרעים

תקמ"א. במנהג נתינת המעשר עני לעניים בימינו ..... שע

מקורות ומראה מקומות

תקמ"ב. מקור וסוד שם עדינה ..... שע
תקמ"ג. מקור אי חשך העדר אור ואי קור העדר חום ..... שעא
תקמ"ד. מקור דיש לחמור פחות שכל משאר בע"ח ..... שעא

תקמ"ד. מקור לסגולה לומר מזמור ו' בברית בזמן בכי התינוק ..... שעב
תקמ"ו. מקור דהתורה שמחה בלומדיה ..... שעב
תקמ"ז. מ"מ בדין כיבוד חמיו ..... שעב
תקמ"ח. היכן המחלוקת בענין זרע גוים ..... שעג
תקמ"ט. מקור בנו"ב דאיסור שיתוף גם לב"נ ..... שעד
תקנ"ג. מקור בר' מפיאסצנא דצריך לצום ולשמוח אף דצריך להתאמץ לכך ..... שעד
תקנ"א. מקור דחז"ל הוסיפו ב' שמות לדניאל ..... שעד
תקנ"ב. היכן השרידי אש דתרגום אונקלוס לא ניתן בסיני ..... שעד
תקנ"ג. מקור לסגולות שבמפטיר יונה ..... שעד
תקנ"ד. מקור בחז"ל לאדם שמהל חלב במים וטבע במים ..... שעה
תקנ"ה. מקור במדרש ובשל"ה בענין חיבוב א"י ..... שעה
תקנ"ו. מקור לחשיבות ברכת הסנדק ..... שעה
תקנ"ז. מקור לסיפור בצדיק שרצה לקדש מי שנסתכל בה שע"י כן מתקן ההסתכלות בה ..... שעו
תקנ"ח. מקור כיצד מנקדים רב ביבי ..... שעו
תקנ"ט. היכן אומר הרמב"ם דמציאות כופר ואפיקורס הוא בין אדם לקוף ..... שעז
תק"ס. היכן הגר"א אי בת שבע הוא שם אחד או ב' שמות ..... שעז
תקס"א. כיצד מנקדים כוי ..... שעז
תקס"ב. מקור ופירוש מזל טוב ..... שעז
תקס"ג. מקור ישימך אלקים כשרה רבקה רחל ולאה שמברכים הבנות בליל שבת ..... שעח
תקס"ד. היכן נדפס ספר קונטרס דבי שמשי ..... שעח
תקס"ה. מקור לחתונת הכסף והזהב ..... שעט
תקס"ו. מהו ספר מערכי לשון ..... שעט
תקס"ז. מקור וטעם דהלומד משניות מקרי תורה לשמה ..... שעט
תקס"ח. מקור לאמירת יישר כח ..... שפ
תקס"ט. מקור שזכה תרח לאברהם משום שהשכים לעבודתו ..... שפ
תק"ע. מקור במדרש דיש י' אומות שלא הרעו לישראל ..... שפ
תקע"א. מקור לרמ"א שאסתר מתה בט' טבת ומדוע לא כ' השו"ע דזהו טעם התענית ..... שפ
תקע"ב. מקור דכחול הוא צבע לגברים וורוד לנשים ואי שייך בזה חוקות העכו"ם ..... שפא
תקע"ג. מקור דיעקב אהב יוסף מבנימין משום שפעמים נשתנה בנימין לזאב ממש ..... שפא
תקע"ד. מ"מ בענין משיח משלמה או מנתן בן דוד ..... שפא
תקע"ה. מקור לסדר הכהנים גדולים בבית שני ..... שפב
תקע"ו. מקור למול בביהכנ"ס דווקא ולא באולם, לא למול בסכין חד פעמי, להתפלל בזמן בכיית התינוק, מי שברך לחולים, מקום כסא אליהו ..... שפג
תקע"ז. מקור שהיה חלל במטת יעקב שנתן בו שמן כדי ללמוד ..... שפד
תקע"ח. מקור שהאוכל לאט מאריך ימים ..... שפד
תקע"ט. מקור באחי המהר"ל לצורת ספירת אותיות התורה ..... שפד
תק"פ. מקור למי שברך שהוא כעין מעמד ה"ס שכולם נתרפאו ..... שפה
תקפ"א. מקור להדר לפני העולה לתורה ..... שפה
תקפ"ב. מקור בציץ אליעזר ..... שפה
תקפ"ג. מקור כיצד עיבדו עורות בזמן חז"ל ..... שפו
תקפ"ד. האם יש בר"ח פלאג'י דיעל ר"ת יוציא עקיבא לאור ..... שפו
תקפ"ה. מ"מ לביאור המדרש דאהרן נכנס לקה"ק בזכות המילה ..... שפו
תקפ"ו. מקור לחיוב ללמוד פעולות הצלה ..... שפו

תקפ"ו. מקור לחיוב לנטוע עץ מאכל ..... שפז
תקפ"ח. מקור לביאור הגר"א שהובא במ"ב בענין טלטול ..... שפז
תקפ"ט. מה המקור והגדרים דאין למדין הלכה מדברי אגדה ..... שפח
תק"צ. מקור לא לומר שבת שלום אחר מנחה וכן בע"ש ..... שפט
תקצ"א. היכן הגר"א בביאור הקשר בין שורשים שאותיותיהם דומות ..... שפט
תקצ"ב. מקור ברמח"ל דאין ידוע כל הכללים בחז"ל ..... שצ
תקצ"ג. היכן ר"ח בביאור אסתכל באורייתא וברא עלמא ..... שצ
תקצ"ד. מקור למחלוקת בשחיטה בין החסידים למתנגדים ..... שצ
תקצ"ה. מקור דהשלחן בביהמ"ק מבטא פרנסה ..... שצ
תקצ"ו. היכן השל"ה לברך ברוך מחיה המתים על בריאת מלאך כשב' חברים נפגשים ..... שצ
תקצ"ז. האם יש ספר איסור והיתר הקצר ..... שצא
תקצ"ח. מדוע משנים הניגון בלכה דודי בחרוז לא תבושי ..... שצא
תקצ"ט. מקור בחז"ל דבזמן מחלו' קורח לא ירד המן ..... שצב
ת"ד. מקור בדברי הגרי"ז ..... שצב
תר"א. מהו ספר הגלוי לרס"ג ..... שצג
תר"ב. היכן יש נידון בקרבן תודה אי מביאו לא רק על הצלה מנס ..... שצג
תר"ג. מקור "הושענא שלש שעות" דמלחמת גו"מ יהיה ג"ש ..... שצג
תר"ד. מקור דמי ששידך או היה סנדק ג"פ מובטח שהוא בן עוה"ב ..... שצד
תר"ה. מקור דהאוכל דג ביום ד"ג ניצול מד"ג ..... שצד
תר"ו. היכן מוזכר בספרי ראב"ע חידות על שמות אישים מהתנ"ך ..... שצד
תר"ז. מקור המדרש ד"ודוד מכרכר" שאמר כירי רם ..... שצד
תר"ח. מקור דאין דורשין בעריות בשלושה רק בשנים מפני הצניעות ..... שצה
תר"ט. מקור דחז"ל מזגו יינם במים חמים ..... שצה
תר"י. מקור דדוד המלך היה נמוך קומה ..... שצה
תרי"א. מקור מהרשב"א לתורה שנמשלה לדבש ..... שצה
תרי"ב. היכן כ' שגרים שגייר אברהם חזרו לסורם ..... שצה
תרי"ג. מקור דכהנים בזמן המקדש לא הניחו לזרים לשחוט ..... שצו
תרי"ד. מקור לח"ח שכ' דדוד הוא רגל רביעי למרכבה ..... שצו
תרט"ו. מקור דפנחס הוא אליהו מפסוק אשר קנא לאלוקיו ..... שצו
תרט"ז. מהו המקור דאחד משמותיו של משה רבינו טוביה ..... שצז
תרי"ז. המקור דאין מחלו' במציאות ..... שצז
תרי"ח. מהו המקור לומר תהילים פי"ג, י"ג פעמים, מיום י"ג לחודש, למשך י"ג ימים, לסגולה .... שצז
תרי"ט. מהו המקור שלא לישן ברגליו כנגד הדלת ..... שצח
תר"כ. מקור בחז"ל לתנא או אמורא שגירש אשתו ..... שצח
תרכ"א. מקור למאמר "הרשעים מלאים חרטה" ..... שצח
תרכ"ב. מקור האם אשה עוברת על לא תתורו ..... שצח
תרכ"ג. מקור לתנאי משה עם ציפורה ע"מ שאל"ע מצות עונה ..... שצח
תרכ"ד. מקור להריח מנר הבדלה, וכן לא לשלב אצבעות הידים ..... שצט
תרכ"ה. טעם להחלפת שמות הספרים של בעל תויו"ט ..... שצט
תרכ"ו. מקור לזוהר על נעשה ונשמע המובא בביה"ל ..... ת
תרכ"ז. מקור וטעם להמנע מבישול ביצה לבד ..... ת
תרכ"ח. נוסח ברכת מסירות נפש ..... תא
תרכ"ט. מקור למשל לגבי מחלו' אי עדיף בעלי תשובה או צדיק גמור ..... תא

תר"ל. מקור לקונטרס המובא בחיד"א המיוחס למש' קארו . . . . . תב

תרל"א. מקור לברית עם האמהות והשבטים . . . . . תב

תרל"ב. מקור לפתיחת הדלת בליל הסדר קשורה לאליהו הנביא . . . . . תב

תרל"ג. מקור שאשתו של ר"ע מכרה שערה עבור פרנסה . . . . . תג

תרל"ד. מקור דעץ החרובים של רשב"י נהפך בע"ש לעץ תמרים . . . . . תג

תרל"ה. מיהו שער פתחי הלבנון . . . . . תג

תרל"ו. מקור השמועה ההבלית דמשחק השחמט המציא שלמה המלך ח"ו . . . . . תד

תרל"ז. מקור דהמים מתמתקים כשאומרים שירה . . . . . תד

תרל"ח. מהו המקור של התיקון סופרים . . . . . תד

תרל"ט. מקורות לגבי חיוב ילד מאומץ לאביו מאמצו . . . . . תה

תר"מ. מהו המקור לברוך שכיונתי . . . . . תו

תרמ"א. מקור להא דרחל אשת ר"ע זרעה בגב החמור . . . . . תו

תרמ"ב. מקור דזמן אמירת הרחמן הוא עת רצון . . . . . תו

תרמ"ג. האם צבע הגמי בבכורים היה אדום . . . . . תו

תרמ"ד. מקור דהאותיות סופיות נחשבות בגימ' למאות . . . . . תז

תרמ"ה. מקור בכף החיים לתפילה כנגד מקום המקדש ב. מקור תפילת הרמב"ן שם ג. מקור לתפילה שם ד. מיהו הליקוטים בב"ח ה. מהי קובה . . . . . תז

תרמ"ו. היכן מופיע מכתב מן השמים להג"ר מרדכי בנט . . . . . תח

תרמ"ז. מקור לריקוד במטאטא בחתונת הבן האחרון . . . . . תט

תרמ"ח. יחוסו של הלל . . . . . תט

תרמ"ט. בענין ומקורות לנתינת מתנות פמוטים וטלית בחתן וכלה . . . . . תט

תר"נ. בענין הריגת שממית-לטאה . . . . . תי

תרנ"א. מקור בפנים מאירות . . . . . תי

תרנ"ב. מקור דלימוד בשבת כאלף פעמים בחול . . . . . תיא

תרנ"ג. מקור דנעלה ונראה ונשתחוה במוסף דג' רגלים כנגד ג' אבות, ובתליית עליה לרגל בא"א . . . תיב

תרנ"ד. מקורות בדין ערלה-שיקבור האב, ובמקום קדוש, ולהתפלל בזמן זה, ושאינו נימול אין ניצל מחטא, והעוסק במילה הוא תיקון לקדושה . . . . . תיב

תרנ"ה. מקור תפילת יצחק בעקידה ומה נענה . . . . . תיג

תרנ"ו. סגירת חלונות בחורף . . . . . תיד

תרנ"ז. בענין טיול בחוה"מ . . . . . תטו

תרנ"ח. יונה מצאה בו מנוח מקורו וביאורו . . . . . תטו

תרנ"ט. האם נתן האו"ח פתק לחיד"א לשים בכותל . . . . . תטז

תר"ס. האם אסור להניח מתכת על ספרים . . . . . תטז

תרס"א. מקור לסגולה לזיכרון מהנודע ביהודה . . . . . תטז

תרס"ב. לא נמצא בחז"ל המימרא שליצנות אחת דוחה אלף תוכחות . . . . . תיז

תרס"ג. מה המקור ללשון פרווה . . . . . תיז

תרס"ד. מנין שהל"ו צדיקים צ"ל נסתרים והאם נשים יכולים להיות מהל"ו . . . . . תיז

תרס"ה. מקור ללשון חלק אלוק ממעל . . . . . תיח

תרס"ו. ספר קול התור מי הוא מחברו ועד כמה סומכים עליו . . . . . תיט

תרס"ז. מקור למנהג החייקה . . . . . תיט

תרס"ח. האם יש מקור לקפוץ ג"פ אחר שמו"ע . . . . . תיט

תרס"ט. מקור לאכול ביצה בלי מלח . . . . . תכ

תר"ע. מה המקור לא לישן על מיטת נכרי . . . . . תכ

תרע"א. מי חיבר את הפיוט קל אדון . . . . . תכ

תרע"ב. מקור לבקשת יחד שמך . . . . . תכא

תרע"ג. מקור לאמירת ע"פ ה' ביד משה בהגבהת ס"ת . . . . . תכא

תרע"ד. ביאור תיקו . . . . . תכא

תרע"ה. מקור לחבישת כיפה לתינוק וזמנה . . . . . תכא

תרע"ו. היכן היערות דבש לענין צביעה באוכלין המובא בשער הציון . . . . . תכב

תרע"ז. מקור לשמועה בשם הגר"א דאחר שריפת הגר צדק הוחלש הסט"א וא"צ להקפיד על הליכת ד"א בלי נטילה . . . . . תכב

תרע"ח. מקור למדרש דחזקיה אע"פ שנתבשר ע"י נביא שהינו מת לא התייאש והתפלל, ושאול התבשר ע"י בעלת אוב ולא התפלל . . . . . תכב

תרע"ט. מקור לדברי ר"ח וויטאל בהקדמה דג' שבועות עד אלף שנה . . . . . תכג

תר"פ. מקור שהכה"ג חוזר לביתו ביוכ"פ בחצות . . . . . תכג

תרפ"א. מקור לתפילה ארבעים יום ליד הכותל . . . . . תכד

תרפ"ב. בירור מקור השמועה שאפלטון פגש את ירמיהו הבוכה על עצים ואבנים . . . . . תכד

תרפ"ג. מקור למדרש רבה שאינו בנדפס . . . . . תכה

תרפ"ד. מקור לדברי הגרש"ר הירש על מילה בשמיני . . . . . תכה

תרפ"ה. מקורות לחשש בישולי עכו"ם בקופסאות שימורים . . . . . תכו

תרפ"ו. א. מקור שאדם הראשון אמר לבניו להקריב ק"פ אחר החטא ב. מקור שאברהם הביא לאורחים מצות בפסח . . . . . תכו

תרפ"ז. חילוף מקורות בענין השארת נר דולק בשעת הוצאת ס"ת להקפות . . . . . תכז

תרפ"ח. תשועת ה' כהרף עין מקורו . . . . . תכח

תרפ"ט. א. מקור דכשאחד מנשק חבירו מנשק הגדול לקטן ב. מקור שסגולה להתפלל על יד מים . . . . . תכח

תר"צ. מקור הזוהר שהביא המ"ב . . . . . תכט

תרצ"א. מקור ללבישת חוט אדום מקבר רחל . . . . . תכט

תרצ"ב. בענין ספר כנף רננים . . . . . תל

תרצ"ג. מה המקור לא לאכול סוף הפת . . . . . תל

תרצ"ד. מקור לסיפור על חיי הזבוב . . . . . תלא

תרצ"ה. א. מקורות ב. מיהו ספר ד"ט ג. מקור למדרש ד. מקורות . . . . . תלא

תרצ"ו. מנהג עשית שין בגב היד מקורו . . . . . תלג

תרצ"ז. מקור לשימת שום וסוכר בפדיון הבן . . . . . תלג

תרצ"ח. מקור למי שמת על קדושת השם אינו מרגיש צער במיתתו . . . . . תלד

תרצ"ט. האם יש מקור שרבי יהושע בן פרחיה ידע לכוין את השעה לתפילה על בית המקדש שלא יחרב . . . . . תלד

ת"ש. אם יום תעזבני יומים אעזבך אי הוי באונס . . . . . תלה

תש"א. מקור לאיסור להעביר תינוק מעל השלחן . . . . . תלה

תש"כ. הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז מקורו . . . . . תלה

תש"ג. מקורות לשמחת חתן ותפילותיו . . . . . תלו

תש"ד. מעולם לא התגייר שום גוי ולא השתמד שום יהודי מקור . . . . . תלז

תש"ה. היכן מוזכר יהודה אחרא ומה פירושו . . . . . תלז

תש"ו. א. מקור לטבילת פת במלח ג"פ ב. מקור לכבד ה' מגרונך ג. מקור לשיר כד יתבין ישראל . תלח

תש"ז. מקור שגובה נבוכדנצר טפח . . . . . תמ

תש"ח. מקור שלפני בא משיח יהיה עוני במקום חרב והאם זה בשם הח"ח . . . . . תמ

תש"ט. מי חיבר את אדון עולם..... תמ
תש"י. מקור להא דעיקר בין אדם לחבירו הוא בין איש לאשתו..... תמא
תש"א. מקור דבסעודת אחשורוש היה מוכן לרוצה בכך חולין בטהרה..... תמא
תש"ב. מקור להא דאומרים סימן יפה בלימוד למי שלומד ענין אחד ובסדר אחר בא לו ג"כ מענין זה..... תמב
תש"ג. ספרי הרב שכנוביץ..... תמב
תש"ד. רוב עם או זריזים מקדימים מה עדיף..... תמג
תשט"ו. מקור בזוהר..... תמג
תשט"ז. מ"מ בשו"ת פנים מאירות ובסמ"ג..... תמג
תש"ו. מ"מ לדברי הכנסת יחזקאל בפ"ת..... תמד
תש"ח. א. מ"מ דאגריפס הביא ביכורים על כתפו ב. מ"מ ששלמה תיקן משקלות..... תמד
תש"ט. מקור שחנוכה שנתקן בגלות לא נתמעט אורו..... תמה
תש"כ. מקור להא דמלמד תורה ברבים מעלה את אביו לג"ע..... תמה
תשכ"א. מ"מ לאיסור הזמנה לברית..... תמו
תשכ"ב. אין מקור בחז"ל לפנינו לדברי התוס' כשישראל ממתינים למלח אין השטן מקטרג..... תמו
תשכ"ג. מקורות לכמה תרגומים..... תמז
תשכ"ד. מקורות למנהג החלאקה..... תמח
תשכ"ה. מיהו תשו' נ"ב המובא באשל אברהם לא נודע ביהודה..... תמח
תשכ"ו. א. מיהו תש' מ"א המופיע באשל אברהם ב. מ"מ לשל"ה המוזכר בבה"ט..... תמח
תשכ"ז. מקורות לאיסור התבוללות..... תמט
תשכ"ח. א. מקור שעשיו התחתן עם ישמעאל ע"מ שיסתכסך עם אביו ויזכה בירושה ב. מקור שנערי בלעם נהרגו עם האתון ג. מקור שאשת מנוח..... תנ
תשכ"ט. מקור למדרש דאם משה היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נכנס לא"י..... תנא
תש"ל. מסורת טעמי אמ"ת..... תנא
תשל"א. מהו ספר תלית יש"ו המובא ברש"י והאם פיטר הנוצרי חיבר את נשמת והיה חסיד..... תנא
תשל"כ. שמות בנות רש"י..... תנב
תשל"ג. מקור דהנגזל גם חוזר בגילגול..... תנב
תשל"ד. האם יש מקור קדום דהלוה ולא משלם חוזרים שניהם בגילגול..... תנג
תשל"ה. אי גוזל מגוי חוזר בגלגול..... תנג
תשל"ו. תאריך פטירת נחום איש גמזו..... תנג
תשל"ז. מקור בענין שידוך..... תנד
תשל"ח. שבע מצוות בני נח מקורו..... תנד
תשל"ט. מקור דאגוזים קשים לשכחה..... תנד
תש"מ. האם יש רמב"ם דלימוד בסעודה מזיק לראיה..... תנד
תשמ"א. מי חיבר פסקי קרבן פסח המודפס בש"ס וילנא..... תנה
תשמ"כ. מקור לרמב"ם הל' דעות..... תנה
תשמ"ג. מקור לח"ח בשמירת הלשון..... תנה
תשמ"ד. כל מה שישראל אוכלים בזכות האמונה מקור לכך..... תנו
תשמ"ה. לשון גשמיות ורוחניות מקורם..... תנו
תשמ"ו. מקור שימי חנוכה הם ימי חיתום הדין..... תנו
תשמ"ז. מקור למובא שגם על שיעור בליעת רוק ידונו את האדם..... תנז
תשמ"ח. מקור אם אתם משמרים נרות של שבת הרי אני וכו'..... תנז
תשמ"ט. משיח בן יוסף בכל דור ומשיח בן דוד רק אחד..... תנז

תש"נ. מקורות על כתיבת משה י"ג ספרי תורה ביום מותו ..... תנח
תשנ"א. האם יש מקור לנקבר בא"י בשמיטה ניצול מחיבוט הקבר ..... תנט
תשנ"ב. מקור שצריך להודות שרגלינו כורעים במודים ..... תנט
תשנ"ג. אשתו כגופו האם גם בעל כאשתו לגבי עדות ..... תנט
תשנ"ד. מקור לטעם לכסוי הדם משום שהעפר שמר על בתולי רבקה, מקורות באגדה לכיסוי הדם . תס
תשנ"ה. מקור לעמידה בקריאת התורה בשירת הים ובעשרת הדיברות ובסיום חומש ..... תסא
תשנ"ו. אי יש מקור לא להניח תינוק במקום שאין מדברים לשה"ק ..... תסא
תשנ"ז. מקור לדברי הח"ח ..... תסא
תשנ"ח. אימתא דציבורא מקורו ופירושו ..... תסב
תשנ"ט. מקור לאמירת העולם דמי שיש לו ז' בנים אינו רואה גהינום ..... תסב
תש"ס. מה המקור והפירוש לח"ו ..... תסב
תשס"א. מקור הרמב"ם ללשון חופה ..... תסג
תשס"ב. מקור דחתן מביא קרבן תודה ..... תסד
תשס"ג. מקור דצריך לעשות כיפין בהר הבית מחשש מתים בצד השני בעולם ..... תסד
תשס"ד. מקור שבגד של צדיק משפיע ברכה ..... תסד
תשס"ה. מקור דדבר שנתחדש כבר קל יותר לחדשו ..... תסה
תשס"ו. בענין דברי הזוהר שהתכלת בכינרת ..... תסה
תשס"ז. אי אשה מחוייבת למנהגי בעלה ..... תסו
תשס"ח. מהו ספר סימני תורת חטאת ..... תסו
תשס"ט. מקור שכתב אשורית שלנו הוא אותו כתב של לוחות העדות ..... תסו
תש"ע. מקור דלעת"ל הלכה כב"ש וכירושלמי ומדוע אין ההלכה כרוב ..... תסז
תשע"א. אי יש מקום בעזרה לכיבוס הבגדים מהדם, ולבישול בשר קודש ..... תסח
תשע"ב. מקור וטעם לעלות לתורה קודם הבר מצוה ..... תסט
תשע"ג. מקור לפסים על הטלית ..... תסט
תשע"ד. מקורות בענין איטר יד ימין ..... תע
תשע"ה. מקורות ברמב"ם ובחז"ל דשכר מצוה מצוה שיקבל בנפרד על השמחה ..... תעא
תשע"ו. מקור לתשובת הרמב"ם מתי תחזור נבואה לישראל ..... תעא
תשע"ז. מה שמו הפרטי של המהר"י כ"ץ המוזכר בשיטמ"ק ..... תעב
תשע"ח. מהו שו"ת הב"ח ..... תעב
תשע"ט. מקור דמי שלא מל אף משום שמתו אחיו מחמת מילה קרוי גר ..... תעב
תש"פ. האם יש מקור למנהג לא לאכול פרורי לחם בימות החול ..... תעג
תשפ"א. א. דין ספר עומד על מקום ישיבה ב. האם יש מקור לא לשבת בקצה השלחן ג. לפני עיור לענין ד"א שלפני המתפלל ..... תעג
תשפ"ב. האם הסמבטיון שובת ביו"ט וכן הגהינום, ואי יש נשמה יתירה ביו"ט ..... תעד
תשפ"ג. בביאור מחלוקת חכמי התורה ..... תעה
תשפ"ד. מדוע אין טומאת ארץ העמים בא"י ..... תעה
תשפ"ה. הסתפקות במועט אצל הקב"ה ..... תעו
תשפ"ו. איך אליהו נמצא בכמה בריתות יחד ..... תעו
תשפ"ז. בדברי הצל"ח דשעטנז משפיע על תפילה ארבעים יום ..... תעז
תשפ"ח. תיקון שובבי"ם לנשים ..... תעח
תשפ"ט. סגולה לקנות קבר ולכתוב צוואה ופשט במדרש בענין זה ..... תעח
תש"צ. מחלו' אי יש בריות בכוכבים ..... תעט
תשצ"א. בענין שנקראו הנוצרים בשם זה ..... תעט

תשצ"כ. ענין אדני השדה ..... תפ
תשצ"ג. כיצד נשים מקבלים נשמה יתירה בלי טבילה במקוה ..... תפא
תשצ"ד. מר חשוון מדוע נקרא מר ..... תפב
תשצ"ה. צורת כתיבת התורה לפני נתינתה ..... תפב
תשצ"ו. אין אדם מקנא בבנו אי הוי גם בנכד ..... תפג
תשצ"ז. מנהג החזקת נרות בחופה עד מתי ..... תפג
תשצ"ח. שמועה דאנשי אמריקה מעשרת השבטים ..... תפג
תשצ"ט. יחוס ר' צבי הירש סג"ל שטרן ..... תפד
ת"ת. מי הם עשרה מלכים שנתגיירו ..... תפד
תת"א. בענין קללה ופולסא דנורא ..... תפה
תת"ב. האם הקב"ה שומר מצוות ..... תפה
תת"ג. בענין כתיבת קולמוס של משה ..... תפו
תת"ד. ביאור הטעם בכל המקומות שהוזכר בהם מרכא כפולה ..... תפו
תת"ה. בענין כרת ומיתה בידי שמים ..... תפז
תת"ו. לימוד קבלה לפני גיל מ' ..... תפז
תת"ז. האם אדם יכול לברך את עצמו ..... תפז
תת"ח. האם מותר לשקר בשביל תוספת שלום ..... תפח
תת"ט. גדרי השתדלות ..... תפח
תתי"י. קריאת שומשום בשין ימנית או שמאלית ..... תפט
תתי"א. ביטול תורה שהוא רשות ..... תפט
תתי"ב. מדוע לא תיקנו זמירות ביו"ט ..... תצ
תתי"ג. מהו לשון האיחול בלידת בת ..... תצ
תתי"ד. תהילים לנשים בלילה ..... תצא
תתט"ו. האם יש חסרון להשתטח על קברי צדיקים, ומה אם הנחת ראש על היד ..... תצא
תתט"ז. תורה מתשת כוחו של אדם בשלא לשמה ..... תצא
תתי"ז. בביאור הזוהר "היינו צדק היינו אמת" ..... תצב
תתי"ח. מהו לשון דת ..... תצג
תתי"ט. ביאור ענין גילגול ומקור לגילגול הרמח"ל ..... תצג
תת"כ. טעמים למצות כסוי הדם מספר דינא דחיי ..... תצד
תתכ"א. האם מוח אחד מותר לפי ההלכה ..... תצה
תתכ"ב. ביאור דברי הלל שאמר מובטחני שאין צוחה זו מביתי ב. האם יש יצה"ר לבהמות ג. מקור להא דאין הקב"ה נותן נסיון שא"א לעמוד בו ..... תצה
תתכ"ג. בפיוט אליהו הנביא איש בושר וכו' איש גש וכו' הסדר לכאורה מהופך ..... תצז
תתכ"ד. מדוע ביש מזל נקרא שלומיאל ..... תצז
תתכ"ה. מדוע נקרא עקידת יצחק ולא הקרבת יצחק ..... תצח
תתכ"ו. כתיבת דברי חול על דף של דברי תורה ..... תצח
תתכ"ז. בין אדם לחבירו ובין אדם למקום איזה מצוה עדיף כששניהם עוברות ..... תצח
תתכ"ח. מהו שיעור של תוך כדי דיבור ..... תצט
תתכ"ט. למה אחרון נקרא חביב ..... תצט
תתל. כהן הזקוק למשקפים אי הוי מום ..... תק
תתל"א. למה שיחה אינה מלשונות התפילה ..... תק
תתל"ב. ניקוד תשרי ..... תקא
תתל"ג. משלים שנאמרו ברוח הקודש ..... תקא

תהל"ד. אינו מקפיד על דברים הקשים לשכחה אם עובר על פן תשכח . . . . . תקב

תהל"ה. בענין קדושת כהונה בבכורות במהלך הדורות מאדה"ר עד אחרי ביאת המשיח ויתבאר באורך דהיו ד' תקופות שונות ואי תלוי ד"ז בדין . . . . . תקב

תהל"ו. קושיא באגרת תימן על ענין נבואה לאומות העולם אחר משה רבינו . . . . . תקיא

תהל"ז. מה היתה גזירת הלבוש . . . . . תקיג

תהל"ח. מדוע לא מוזכר ר' יוחנן בן זכאי ביוסיפון . . . . . תקיג

תהל"ט. בביאור הפייט דהיו תשע מאות עיבורים עד יציאת מצרים הרי היו תשע מאות ואחד . . . . . תקיג

תהל"ט. החילוק בין זריזים מקדימים למצוה הבאה לידך אל תחמיצנה . . . . . תקיד

תהמ"א. י' שירות שבתנ"ך האם נאמרו בניגון . . . . . תקיד

תהמ"כ. אמאי לא מנה הרמב"ם מצות הקרבת מנחת חינוך כהן . . . . . תקטו

תהמ"ג. בענין צורת שמש במזגן . . . . . תקטו

תהמ"ד. מדוע בתורה רש"י מסיים חסלת ובש"ס הדרן . . . . . תקטו

תהמ"ה. האם ידוע מהם טעמי הכתובים . . . . . תקטז

תהמ"ו. גרות דבני נח האם היתה שלמה . . . . . תקטז

תהמ"ז. קושיא ברמב"ם בדברים המעכבים את המזבח . . . . . תקיז

תהמ"ח. ביאור במחלוקת בן עזאי ור"ע באהבת לרעך כמוך . . . . . תקיח

תהמ"ט. בענין תפילת עושה שלום . . . . . תקיח

תהנ"ב. אין מעבירין על המצוות לדבר רשות . . . . . תקיט

תהנ"א. א. מה החידוש בתשובה הא גם המצוות איכא תוהה על הראשונות ב. בקושית הב"י על הטור כיצד מתכפר בער"ה שליש כמו ביוכ"פ . . . . . תקכ

תהנ"ב. ביעור ביכורים, כיצד ומתי . . . . . תקכא

תהנ"ג. מקורות בענין כפרת גמ"ח תורה ותפילה ואי הוי גם במזיד . . . . . תקכא

תהנ"ד. תולעת שני אי הוי בעל חי . . . . . תקכב

תהנ"ה. דברי הבן איש חי במחלוקת החסידים והפרושים . . . . . תקכג

תהנ"ו. חתן נמחלים לו כל עוונותיו מזמן הקידושין או מזמן הנישואים . . . . . תקכג

תהנ"ז. שאלות בעניני קריאת שמות אחרי נפטרים שנפטרו בעניינים שונים . . . . . תקכד

תהנ"ח. האם יש דעות דיציאת מצרים מדרבנן . . . . . תקכה

תהנ"ט. מגילה הדר קיבלוה בימי אחשורוש כיצד קיבלו הרי לא היו כל הנשמות כמו במתן תורה . . תקכו

תהס"ס. א. מקור דגבריאל ממונה על ההריון וגימטריא על כך ב. האם ומדוע אומרים שני כוללים . . תקכו

תהס"א. נמצא שלד של ילד ע"י מערת חוני המעגל והוא בנו של המהרי"ט צהלון ולא המהרי"ט אלגאזי כמבואר בשו"ת . . . . . תקכח

תהס"כ. א. התיחסות חכמינו לפליניוס הרומאי ב. האם יש ענין ללכת ד"א חדשות בא"י ג. מהו כת"י ב"י הקדום ביותר הידוע בימינו . . . . . תקכח

תהס"ג. מש"כ בספר דבש וחלב בשם אהבת יהונתן כנראה נאמר בשם חכם אחר . . . . . תקכט

תהס"ד. א. האם כן ביידיש אינו שם השם. ב. האם עכביש מסוכן והאם פיזר את האש בחורבן הבית ג. האם יש איסור לשרוק . . . . . תקל

תהס"ה. א. מקור לאימרה אין שמחה כהתרת הספקות ב. מקור למגן דוד. ג. הלכה כב"ש לעת"ל האם ד"ז במחלוקת האר"י והמהר"ל. ד. מקור לחליצת . . . . . תקל

תהס"ו. ביאור באבן עזרא דזכור ה' לבני אדום אין הכונה לרומי. ב. אמאי מבקשים שכר בביעור מעשרות הא שכר בהאי עלמא ליכא . . . . . תקלב

תהס"ו. מקור לדעת תורה שלא בעניני הלכה . . . . . תקלג

תהס"ח. סגולתה ועניניה של אבן תקומה ומ"מ לכך . . . . . תקלג

תהס"ט. סדר המלחמות באחרית הימים ואם פרס תיפול ביד רומי או הפוך . . . . . תקלד

תתע"ע.	א. האם יש מקור לאי גזיזת שערות לילדים גם בנות קודם ג' שנים. ב. האם יש מקור לא להוציא ילד ולגזוז ציפורניו קודם מ' יום. ג. עד מתי	תקלה
תתע"א.	א. מנהגי אמורי במנהגים ללא מקור. ב. תפילה על חולה מסוכן עד מתי	תקלו
תתע"ב.	א. ביאור שנויי לשון בתהילים קמ"ח. ב. זמני יחוד	תקלז
תתע"ג.	א. גדר ואהבת לרעך כמוך אליבא דהכותים. ב. ביאור מעשה לקיחת שרה לבית פרעה	תקלט
תתע"ד.	א. האם הרס"ג קיבל דברי קבלה. ב. ידיעה ובחירה. ג. איזה ספר תורה מצא חלקיהו	תקמ
תתע"ה.	א. נסיון העושר או העוני מה יותר קשה ב. ג' עברות איזה חמורה יותר ג. מהו המקור ליבדל לחיים טובים ד. אל יפטר אלא מדבר הלכה אי	תקמב
תתע"ו.	רמ"ח אברים כנגד מצוות עשה כיצד מתקיים בנשים שפטורות ממ"ע	תקמד
תתע"ז.	א. אמאי באמת מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ב. למה ר"א הוא התנא הראשון בש"ס ג. האם מותר לשבת על מיטת גויה	תקמה
תתע"ח.	ביאור הסדר בזמירות של אתקינו סעודתא	תקמו
תתע"ט.	א. היכן חצי מגילת אסתר במילים נ"מ להלכה ב. השמועה בשם הגר"א שמסכת ברכות היא הארוכה ביותר אינה תואמת	תקמח
תתפ"פ.	א. אמאי הבריונים בבית שני נקראים קנאים ב. בענין קינות על השואה טעמי האוסרים	תקמח
תתפ"א.	א. ב. מקורות ג. מקור לאמירת אחינו כל בית ישראל ד. טעם לאי אמירת היהי רצון כשאין אומרים תחנון ה. על מה מברכים ודאי עשבי	תקמט
תתפ"ב.	בדברי אבן האזל בענין ביטול תורה בלא סיבה	תקנא
תתפ"ג.	כיצד נוהגים כשהמציאות לא כדברי הראשונים	תקנא
תתפ"ד.	מהו שיירי עיסה שמועיל לזיכרון	תקנב
תתפ"ה.	אי ונטמטם הוא איסור תורה ואי איכא דין ביטול ברוב וכדו'	תקנב
תתפ"ו.	אי צריך לחשוש על כשרות מאכלים בישיבות	תקנג
תתפ"ז.	מהו ענין תפילה בבית הקברות ותפילה אל המתים	תקנד
תתפ"ח.	אי יש איסור לעשן ואי להדליק הוי לפני עור	תקנד
תתפ"ט.	ביאור המנהג להוסיף לשון ומצליח בברכת משמח חתן וכלה	תקנה
תתצ.	מדוע מוסר נקרא מסור	תקנו
תתצ"א.	ביאור כפל הלשון בעיתו ובזמנו	תקנז
תתצ"ב.	דין תינוק שנולד בין השמשות דז' ניסן וכן אנדרוגינוס שלא מל לענין ק"פ	תקנז
תתצ"ג.	צבע ענני הכבוד	תקנח
תתצ"ד.	אי שריקה הוי מנהג עכו"ם ושדים	תקנח
תתצ"ה.	בבריאת העולם היה בא"י יום או לילה	תקנח
תתצ"ו.	דין נישוק במזוזה או נגיעה ואי בכניסה או ביציאה	תקנט
תתצ"ז.	מנין ומהו לשון תאריך	תקסא
תתצ"ח.	האם נכונה השמועה בענין לקיחת אוכל בלי רשות ע"י בחורי ישיבה	תקסא
תתצ"ט.	מדוע באונאת דברים ליכא חיוב וידוי כשאר עבירות שבין אדם לחבירו	תקסא
תת"ק.	תרי קלי לא משתמעי האם גם כששומע בבירור	תקסב
תתק"א.	אי צריך לכסות עיניו בק"ש גם לא לשם מצוה	תקסג
תתק"ב.	אי יש ענין לעשות סעודה כשזוכה לפריה ורביה	תקסג
תתק"ג.	הדלקת מזגן כשמפריע לחבירו	תקסד
תתק"ד.	מהו גדר כריתת ברית ומהו גדר תקיעת כף	תקסד
תתק"ה.	אם אפשר לברך על מצוה קודם זמנה	תקסו
תתק"ו.	ישן דפטור ממצוות לגרש"ז אי איכא תשלומין לתפילה	תקסז
תתק"ז.	אי כשהאשה חוטאת בעלה נענש	תקסז

תתקי"ח. בענין מיתת ר' שלמה מולכו . . . . . תקסז
תתקי"ט. בדברי המהר"ם והריב"ש דקידש אשה יחזור ויקדש מדוע . . . . . תקסח
תתקי"י. אי מי שחייבוהו ב"ד שרי לברוח וכן כשיודע שהוא זכאי . . . . . תקסח
תתקי"א. מדוע אין בודקין לעיגונא בדם המת כמו שעשה הרס"ג . . . . . תקסט
תתקי"ב. קושיא במדרש שעברו ישראל על איסור נדה כדי שלא יזקקו נשותיהם ליוונים . . . . . תקע
תתקי"ג. מדוע אין נותנים זרוע לחיים וקיבה . . . . . תקעא
תתקי"ד. מדוע מספיק חזקה לכהנים בפדיון הבן . . . . . תקעא
תתקט"ו. בשריפה אי קודם מצות השבת אבידה לספר יותר קדוש . . . . . תקעב
תתקט"ז. אי יש יצה"ר ובחירה לבע"ח . . . . . תקעב
תתקי"ז. ענין גיל 3 . . . . . תקעד
תתקי"ח. מדוע לא אמרינן בבה"ש חזקה קמייתא דהוא יום . . . . . תקעד
תתקי"ט. אי יש איסור קבלת לה"ר על מתים . . . . . תקעה
תתקכ". מנין היה לישראל יין וכדו' במדבר . . . . . תקעה
תתקכ"א. מדוע מצאנו גרים מעשו ולא מישמעאל . . . . . תקעו
תתקכ"ב. כיצד מפרישים פטר רחם באדם . . . . . תקעו
תתקכ"ג. בענין שמות מלאכים . . . . . תקעו
תתקכ"ד. יש דין למטה אין דין למעלה אי גם לגבי מה שנפסק בר"ה . . . . . תקעז
תתקכ"ה. מהו סוכה מעור לויתן . . . . . תקעז
תתקכ"ו. אי ספק סכנתא לחומרא מדאורייתא . . . . . תקעח
תתקכ"ז. טומאה רצוצה מדוע אינה עולה מלמטה דרך כדור הארץ . . . . . תקעט

כללים

תתקכ"ח. אמאי לפעמים קרוי ר"ל ופעמים ר"ש בן לקיש . . . . . תקעט
תתקכ"ט. בענין ארמילוס שנולד מאבן ובענין ספר זרובבל . . . . . תקעט
תתקל". הגדת דברי נגידים האם היא זיוף . . . . . תקפ
תתקל"א. בענין ספר סדר הדורות ומדרש תמוה בו . . . . . תקפ
תתקל"ב. כיצד דחה האבן עזרא דברי חז"ל . . . . . תקפא
תתקל"ג. החילוק בין אמר משמיה לאמר סתם . . . . . תקפא
תתקל"ד. אמאי השו"ע מביא שתי דעות . . . . . תקפב
תתקל"ה. בענין טעמי המסורה . . . . . תקפב
תתקל"ו. ספר הישר בעיני גדולי הדורות . . . . . תקפג

נספחים . . . . . תקפה

אקדמות מילין

יתברך המאציל ויתעלה הבורא
יוצר הנוצר ועושה המעשה
שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

ברוך שבחר בנו, ואנו האומה המובחרת מכל עם ולשון, מחלקי המין האנושי, ומבחר הבריאה, הנמצאת בעליונות מעלות הקדושה והטהרה מכל הבריות שבעולם, גם בעליונים וגם בתחתונים. ורק לנו נתן את תורתו, וציונו "ושננתם לבניך ודברת בם".

ושנו חז"ל באבות: "במ"ח דברים התורה נקנית" ומהם "בפלפול התלמידים ובדיבוק חברים". ולכך, מצווים אנו ללמוד ומחוייבים ללמד לאחרים, וכל המרבה הרי זה משובח. ואם ע"י ספרים יתרבו הלומדים ויפוצו מעינותנו חוצה, ודאי חייבים אנו להרבות בחיבור ספרים, וכמש"כ הרד"ק בהקדמתו לפירושו על הנ"ך והביאו ה"פרי מגדים" באגרת ראשונה בהקדמתו לאורח חיים: "שיש לחבר ספרים ולחלקם ביעקב והאומר לא נאה כי אם לו ודכוותיה אין לו שחר"

והנה אכשר דרא דורנו הנפלא והגדול שהצמיחו הקב"ה בנס ופלא מתוך שרופי הכבשנים והאודים העשנים. ואין ספק כי דורנו הוא דור דעה, שרבו בו תופשי התורה ולומדיה, יותר מכל זמן ועת בכמות ואיכות, ועוד לא היה דור כזה מימות החרבן של ריבי רבבות בני תורה, בחורי ישיבות, אברכי כוללים ויודעי ספר. גם כלי מלחמה בידם ניתנו, לא ימנה מספרם של מאות אלפי ספרים שהתחברו במשך כל הדורות ורק בדורנו ניתן ביד כל אדם בכולם להגות. אך עדיין, אין יד כל אדם יכולה למשמש ולחפש חיפוש אחר חיפוש ובדיקה אחר בדיקה בכל צפונות תורתנו הקדושה ומכמניה. ובזה באנו לנסות ולהועיל וכמש"כ בספר "פלא יועץ" [עמ' כ"ד] "בכל דור ודור וכל תלמיד חכם אשר חננו ה' דעת וספרים הרבה ישתדל להועיל לרבים לאסוף כעמיר גורנה כיד ה' הטובה עליו".

ולכך קמה בס"ד מערכת **לדופקי בתשובה**, ע"מ לסייע ללומדי התורה ולהשיב לכל פונה ומבקש שנשאר בקושיא, או שחסר לו מראה מקום, או נעלם מעיניו פתרון הענין במקומות עלומים ונידחים במרחבי ים החכמה, בכל עניני מקצועות התורה ופרטיה. ובס"ד זכינו לענות ולסייע לאלפי שואלים שפנו אלינו בשנים האחרונות מכל קצוי תבל, מהארץ ומחו"ל, וזכות הרבים והשואלים עמדה לנו, למצוא חידושים, ולדלות ממצולות ים פנינים רבות ומרגליות מאירות, ולקבץ בשדות לקט שכחה ופאה , וכן לפענח תעלומות אשר רבות בשנים היו נעלמות, כאשר תחזינה עיני המעיין ומאחר וחשבנו שיש חלק מן השאלות שיש בהם תועלת לרבים, החלטנו להוציא לאור קובץ זה, שבו מופיעות התשובות שחשבנו שיש ענין בפרסומם.

כתב בעל "קצות החושן" בהקדמתו: "אמנם לזאת יחרד איש פן ידבר בתורה בדברים אשר לא כן, ושכל האנושי לואה להשיג האמת וכו' אך לא ניתנה התורה למלאכי השרת ואל האדם ניתנה אשר לו שכל אנושי וכו' " והיות כי כל כוונת ספרנו זה, אינה אלא להועיל ולהוסיף דעת, לבעלי הדעת ולהדליק נרות במבואות האפלים, בפירוק קושיות, בציונים ומקורות ולפקוח עינים עיוורות לספרים שנעלמו מהם, ומראי מקומות שע"י יפתרו קושיות ובעיות.ואחרי שידוע לפני מי שברא העולם, שזו היא כל מטרתנו, ולפיכך נפיל תחינתנו ונבקש לפני כל מעיין בחיבורנו זה, אם יראה בו דברים פשוטים או שהם נוטים מצד האמת, או ימצא בו שגגה או טעות, שיתקן המעוות וידונו לכף זכות, ולא ידון אותנו לכף חובה. כי ככל האדם אנחנו, ואיתנו תלין משוגתנו. ואם יראה בו דברים שמועילים לו, ישמח ויודה להשם ית' על מה שהשיג.

וכבר כתב הרמב"ם ב"מאמר תחיית המתים": "קבצנו וחברנו דברים מפוזרים ומפורדים, וידענו שאנו מרוויחים על כל פנים, והוא אם היה הדבר כפי שחשבנו וכו' הרי כבר השגנו שהועלנו לבני אדם, והשכר הושג. ואם אין הדבר כך, ולא הושג מדברינו תוספת ביאור, ולא הקלה על מה שחיבר זולתנו ממי שקדם, הרי השגנו את השכר בלבד ואין לנו אלא מחשבתנו ורחמנא ליבא בעי. והכרת עניין זה הוא אשר שיחרר את היד והלשון, יתד לחבר בכל עניין שקיווינו בו מה שאמרנו מן האיסוף והביאור".

עוד נוסיף מודעה רבה לאורייתא. דאין לסמוך כלל להלכה על הדברים המובאים בספרנו זה דלא לכך היתה כונתנו, ומגמתנו היא רק למסור וליתן דעות ומקורות כמות שהן ביד השואל והמעיין. אך בזאת בקשתנו שטוחה לפני כל לומד ומעיין בספר זה : כי אמנם עמלנו על ספר זה אך ודאי שגינו וטעינו בכמה וכמה ענינים וכמ"ש "שגיאות מי יבין" וכן ודאי ישנם עוד הרבה הערות והארות ומ"מ על ספרנו זה וביחוד על שאלות שלא מצאנו להם מענה [דלכך הדפסנום כדי שישיבונו אלו החכמים יודעי תשובה] ועל כן נבקש מכל מי שיש לו הערה או הוספה או תיקון, לכתוב ולהעיר לנו ושכמ"ה

וכמובן, אם יש לכם שאלה או צורך בעזרה, מערכת לדופקי בתשובה **ממשיכה** בס"ד לענות לכל שואל, ותשמח לסייע לכל לומדי התורה בעזרת צוות ת"ח, ואוצרות ומאגרי ספרים וכדומה.

וכאן המקום להודות ולהלל, לכל המסייעים והעוזרים למערכת בעבודת הקודש. איש איש בשמו הטוב יבורך. ושכרם כפול מן השמים, וזכות זכוי הרבים תעמוד להם לעד ולעולמי עולמים .

ואחר שכוונתנו להועיל ולעשות טוב, להשיב ולחפש לכל דורש ומבקש ורחמנא לבא בעי, נישא כפינו לשמים. ונודה על העבר ונשפוך תחינה וזעקה. שהוא בחסדו ימשכנו בעבותות אהבתו, כי יודע כי כונתנו רק להפיץ תורתו וממנו נשאל העזר והרצון להורות אותנו בדרך שהתחיל להדריכנו בה, בתורתו הקדושה, ולהמשיך במפעל תורה וחסד זה של **ל"דופקי בתשובה"**.

תורה

ספר בראשית

פרשת בראשית

א'. מדוע נבראה חוה דווקא מליבו של אדה"ר

שאלה: מבואר בפרקי דר"א שהקב"ה לקח בשר מליבו של אדה"ר וברא את חוה, אולי תוכלו בבקשה לכתוב לי מ"מ מי מבאר ענין זה למה דווקא מליבו?

בברכת יישר כח י.פ.

תשובה: לכב' הרב י.פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין בריאת חוה מבשר מלבו של אדם הראשון, עי' בביאור הרד"ל שם פי"ב אות ל"ג, וע"פ הפשט יתכן עוד דכל הקשר בין איש לאשה הוא קשר מלב האדם, וכן עוד שורש התאוה הוא בלב ודו"ק.

בברכת תורה המערכת.

ב'. במדרש מרמיטה שינה חזקה והא אדם הראשון גם ישן שינה חזקה

שאלה: לכבוד מורי ורבי בעל לדופקי בתשובה שליט"א שלום וברכה לך ולכל אשר לך.

איתא במדרש ב"ר י"ז ה' ה' שלוש תרדמות הן, תרדמת שינה ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם וישן וכו' תרדמת מרמיטה, ע"ש במפרשים על מרמיטה שזה שינה חזקה מאוד, ולא ידעתי מה ההבדל ביניהם כי הרי גם אצל אדה"ר היה שינה חזקה כי עשה אז ניתוח ולא הרגיש?

תשובה: בענין תרדמת מרמיטה והחילוק בינה לשינה עמוקה, עי' שם בערוך דפירש דהיינו כאבן והכונה כנראה להתעלפות או כעין צמח שאין חושיו פועלים משא"כ בשינה, ועי' באינצקלופדיה רפואית להר"ר אברהם שטיינברג ערך שינה דיש שביארו דהיינו מין מהמכרסמים וכדומה שישנים כמעט כל החורף, וכן עוד פירשו כך ויש בע"ח באמריקה הנקרא מרמוטא או מרמיטא שישן רוב החורף.

בברכת תורה המערכת.

ג'. למה לא קרא אדם הראשון שמות לדגים

שאלה: מדוע לא קרא אדם הראשון שמות לדגים כמו שקרא לחיות ולבהמות?

בכבוד רב א. ב.

תשובה: לכב' הרב א.ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך הנכבדת והננו להשיב.

מה ששאלת מדוע לא קרא אדם הראשון שמות לדגים, הנה מאי דפשיט ליה למר הוא ספק לבעלי התוספות, עי' בתוס' בחולין דף ס"ו ד"ה כל, ועי' בתורה שלמה בראשית פ"ב פ"כ אות רס"ה דהביא מדרש דאדם קרא לדגים שמות ועיי"ש בהערות דהסתפק בכך, והנה לצד שלא קרא להם שמות ביארו החזקוני והרד"ק דכיון שאם היו יוצאים מן המים היו מתים לא יכלו ללכת אל אדה"ר, וראינו מפרשים שפירשו דכיון שתכלית בריאת כל היצורים היא ע"מ למצא לו עזר ואשה, והדגים לא היה צד שיהיו לאדם לאשה.

בברכת תורה המערכת.

פרשת נח

ד'. בענין נח איש תמים דלא היה טריפה

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

בענין מחוסר איבר דאסור לבני נח, הגמ' {ע"ז י.} דלמא נח גופיה טריפה הוה תמים כתיב ביה עיי"ש ותמיה לי טובא דהא כתיב בפס' נח צדיק תמים היה בדורותיו וכו' {בראשית ו-ט} והיאך נלמד תמים בגופו שלא היה טריפה מאי הה"א דגמ' דא"כ מה הפשט "בדורותיו" הכא וודאי שלא היה שלם בגופו יחיד מכל בני דורו?

יישר כחכם על פעלכם הרב להביא מזור ותרופה לעמלי תורה.

י.ג.

תשובה: לכב' ה"ה י.ג. נר"ו שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין הערתך על ענין נח שלא היה טריפה מהו לדורותיו, עי' בספר אגדות מהרז"צ דעמד בכך בפרשת נח וכתב דכיון דרשעים בחייהם קרוים מתים א"כ הם היו כמו טריפה שלא היו עשוים לחיות, ועוד יש לפרש ע"פ פשוטו דודאי תמים קאי על מעשים אך

התורה לא היתה קוראת לו תמים אם היה בו חיסרון גופני כי תמים משמע שלם בכל ומכח זה דרשו בגמ'.

בברכת תורה המערכת.

ה'. סתירה לספורנו דקודם המבול לא היה זמנים ועונות מגמ' בע"ז

שאלה: לכבוד ולתפארת המערכת, רב תודות ויישר כח על כל התשובות שהשיבו לי תמידין כסדרן, יה"ר שתמשיכו להשיב לכל השואלים כהנה וכהנה, ותזכו להגדיל תורה ולהאדירה!

כתוב בפ' נח (ח' כ"ב) "עוד כל ימי הארץ וכו' לא ישבותו", וכתב הספורנו (וכעי"ז במלבי"ם) וכך הוא פשטות הפסוקים, שקודם המבול היה מהלך השמש תמיד בקו המשווה של היום, ובזה היה תמיד עת האביב, ובו היה תיקון כללי ולבע"ח ולאורך ימיהם עיי"ש עכ"ד. ומקורו ממד"ר פר' ל"ד סי' י"א שהיה להם אויר כמין פסח ועד עצרת עיי"ש, והמשמעות הוא שקודם המבול כל הימים היו שווים לטובה אותו אורך כיון שלא היה חילוף זמנים ועונות שונות, אלא היום והלילה היה שווה בשווה, י"ב שעות כימי ניסן ותשרי בלי יוצא מן הכלל, ורק אחרי המבול שהיה קור וחורף היו ימים קצרים וארוכים, ויש להקשות על זה מדברי הגמ' בע"ז דף ח' ע"א דאיתא התם ת"ר לפי שראה אדה"ר יום שמתמעט והולך אמר אוי לי וכו', כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך וכו' עיי"ש, וקשה הלא קודם ימי המבול לא היה תקופת טבת של ימים ארוכים וקצרים?

תשובה: בענין קושיתך על דברי הספורנו והמלבי"ם מהגמ' בע"ז כבר עמד בכך בספר כי היא חכמתכם להר"ר שלמה רוזנר שליט"א, ולחומר הקושיא צ"ל דהדבר תלוי בפלוגתת התנאים אם שימשו המזלות בזמן המבול אם לאו, ודברי הספורנו והמלבי"ם הם לדעת המ"ד שס"ל שלא שימשו המזלות, ולפ"ז ס"ל לספורנו שלא רק שלא שימשו אלא גם נשתנה מהלכם מן אותה שנה של המבול, אבל הגמ' בע"ז ח. ס"ל כדעת האומר ששימשו המזלות ולא הפסיקו הילוכם ולפיכך ס"ל שגם לא נשתנה מהלכם וכבר קודם המבול היו היום והלילה כמו שהם עכשיו. ובשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א הביא לתרץ שהם מדרשים חלוקים.

בברכת תורה המערכת.

ו'. זמן קללת נח לכנען

שו"ת: נשאלנו דבפרשת נח במדרש רבה איתא דבאותו היום שנטע נח כרם צמח הכרם ועשה יין והשתכר, ואח"כ כתוב במדרש והובא ברש"י שקילל נח את כנען שהוא

בנו הרביעי של חם כיון שהוא מנע ממנו בן רביעי, ולכאורה הרי בתיבה לא שימשו וא"כ איך ביום שיצא מהתיבה כבר היה לחם בן רביעי? וא"ל דרק צמח באותו יום אבל נח נטע אותו הרבה אח"כ, וכעת מצאנו דכן הוכיח ברז"ו על המד"ר במקום מכח קושיה זו, אך ק"ק א"כ אמאי לא שימש נח עד יום זה ואולי שימש אבל לא עלה בידו עיבור וכעת מנע זאת ממנו לגמרי וע"ז קללו.

בכבוד רב המערכת.

ז'. כיצד נח שיצא מהתיבה בהרי אררט הקריב קרבן בהר הבית

שאלה: לכב' המערכת- שמענו שאלה ששאל הגרמש"ש שליט"א [זצ"ל].

ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב הל' ב' כתב דמסורת ביד הכל שהמקום שבנו בו דוד ושלמה המזבח הוא המקום שבנה בו נח מזבח כשיצא מהתיבה, ולכאורה קשה טובא הרי מבואר בקרא דהתיבה נחה על הרי אררט?

נשמח לתשובתכם. ח. ב.

תשובה: מה ששאלתם מהרמב"ם, הנה מקורו כבר במדרש רבא פל"ד דנח הקריב על מזבח הגדול שבירושלים וא"כ קושייתכם על המדרש, והנה מצאנו בהגהות הרד"ל על פרקי ר"א פל"ג דכבר הקשה קושיה זו, וכתב דהכונה ע"ד הרמז דאותה בחינה של הספירות שהיה בירושלים היה שם, אך זה טוב לתרץ המדרש אך הרמב"ם ישאר קשה. והנה א"ל דאין הכרח דמיד בנה רק יצא מהתיבה והלך לשם ומצאנו דכ"כ בחידושי הרד"ק על התורה. וע"ע באבן עזרא דחולק על המדרש וכתב בפירוש דנח הקריב על הרי אררט, וכעת מצאנו בתורה שלימה דהביא מדרש בכתב יד דהרי אררט הם בארץ ישראל עיי"ש, ולפי"ז ניחא הכל אך זה חידוש גדול.

בברכת תורה המערכת.

ח'. באיזה זכות ניצל עוג מהמבול

שאלה: רב תודות על כל התשובות שמשיב לי תמיד, יה"ר שתמשיך להפיץ ולהרביץ תורה כהנה וכהנה.

יש לשאול באיזו זכות עוג ניצול מהמבול ולא מת עם כולם?

ח.ל.

תשובה: בס"ד לכב' הר"ר ח.ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין זכותו של עוג, עי' בספר צדקת צדיק לר' צדוק הכהן מלובלין אות צ"ו דכתב דעוג ניצל בזכות שמירת הברית ולכך ניצל מהמבול עיי"ש.

בברכה המערכת.

פרשת לך לך

ט'. ביאור באבן עזרא בפסוק שמרמז למשכילים

שאלה: שמעתי שהאבן עזרא עה"ת מרמז לסוד למשכילים עה"פ והכנעני אז בארץ {ול"מ על אתר} היכן כתב האב"ע כן, ומה כתבו רבותינו לבאר את דבריו הסתומים?

תשובה: האבן עזרא נמצא במקומו בראשית י"ב פ"ו, וביאור הסוד כתב באמרי נועם לר"י דיליטקאש בשם ר"י חסיד דכשהקב"ה משפיל אומה משפיל קודם את השר הממונה למעלה וזה הכונה כאן דהקב"ה השפיל את שר כנען לארץ, אך במהר"ם מרוטנברג הביא בשם הרמב"ן [לא נמצא אצלינו] לפרש את דברי האבן עזרא הפוך בדיוק דשרו של שם היה כפוף תחת שרו של חם, וע"ע באבן עזרא דברים פ"א פ"ב דהזכיר סוד זה, וע"ע בתורה מן השמים ח"ב פי"ט.

בברכת תורה המערכת.

פרשת וירא

י'. אחר שבישר הקב"ה לאברהם על לידת רבקה אמאי היה צריך להישתדלות אליעזר בחיפוש אשה

שאלה: עי' בראשית פכ"ב כ' "אחר הדברים האלה וכו' " ופרש"י בשרו שנולדה רבקה בת זוגו, וקשה א"כ מה כל ההשתדלות והנסיונות שעשו אברהם ואליעזר בלקיחת רבקה הרי כבר הודיעו הקב"ה על כך בנבואה?

תשובה: הנה מקור דברי רש"י הם בב"ר שם ושם לא כתוב שבישרו שנולד לאחיו ילדים ומהם יהיה זיווג יצחק אך לא נאמר ממי יצא ולכך עדיין צריך לבחון את האשה במידותיה, אך ברש"י קשה שכתב דבר שלא אמור במדרש שהתבשר שרבקה בת זוגו, ואולי גם רש"י רק כוונתו שבסופו של דבר התברר שהכונה היתה לרבקה, וכן ראינו דיש שפירשו כן בדעת רש"י. עוד יש להידחק שהכונה ע"פ הגמ' בסוטה דמתרצת כאן בזיווג ראשון כאן בזיווג שני ולא ידע אברהם אי הנבואה קאי על זיווג ראשון או שני ורצה שיתקיים בזיווג ראשון גם אשה ממשפחתו ובמידות טובות, וכעת ראינו דכן תירץ בליקוטי יצחק מובא בקונטרס משה אמת ותורתו אמת, ויעוי' עוד ברבינו בחיי דכתב דמ"ש מה' יצא הדבר הכונה למה שנאמר כאן שרבקה בת זוגו והינו שידע אליעזר מכך, עוד תירצו בספרים שנאמר לאברהם בנבואה אך לא נאמר לו לאומרה לאחרים ולכך אליעזר היה צריך לעשות השתדלות, עוד תירצו דחשב אברהם דאולי הכונה שיהיה מזרעה אבל אולי רק בבני בנים. ונראה אולי לבאר עוד בס"ד ע"פ דברי המדרש רבה בעצמו המובאים במסילת ישרים בפ"ז בביאור חלקי הזריזות "שלא יחמיץ האדם את המצוה מלעשות אותה וכו' כי כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה עיכוב למעשה הטוב ועל אמיתת זה הדבר העירונו ז"ל {בראשית רבה פרק ע"ו} בענין המלכת שלמה שאמר דוד לבניהו והורדתם אותו אל גיחון ואמר בניהו אמן כן יאמר ה' אמרו זו לשונם רבי פנחס בשם ר' חנן בציפורי והלא כבר נאמר "הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה" אלא הרבה קטיגורין יעמדו מכאן ועד גיחון, עכ"ל המס"י. והיינו דאע"פ שהובטח דוד בנבואה ששלמה בנו ימלוך אחריו הרבה קטיגורין יעמדו להפריע אפילו נגד הנבואה, ועיי"ש במדרש דהביא עוד דוגמאות, וז"ל המדרש א"ר יודן אמר לו המקום {ליעקב} שוב אל ארץ אבותיך אעפ"כ וירא יעקב מאוד אלא מכאן שאין הבטחה לצדיק בעוה"ז, ר"ה בשם ר' אחא אמר הנה אנוכי עמך {פר' דהובטח יעקב שהקב"ה עמו} אם יהיה אלוקים עמדי {פר' יעקב עדין מבקש שיהיה ה' עמו} אלא מכאן שאין הבטחה לצדיק בעוה"ז, ר"ה בשם ר' אחא אמר ויאמר כי אהיה עמך {שמות ד} ואין דבר רע מזיקך {פר' הובטח משה בנבואה שלא יוזק} וכתיב ויהי בדרך במלון {פר' אעפ"כ ביקש ה' להמיתו} אלא שאין הבטחה לצדיק בעוה"ז, ר' פנחס בשם ר' חנין אמר ויען בניהו וכו' כמ"ש במס"י הובא לעיל, ומוכח דאפילו דבר שהובטח בנבואה עדיין אינו מובטח וכ"ש בדבר הצריך השתדלו, ועוד בנישואין שייך שמא יקדמנו אחר ברחמים וכו'.

וא"כ לפי"ז מיושב דאף שהובטח אברהם בלידת רבקה עדיין צריכים זריזות והשתדלות כמ"ש המס"י.

בכבוד רב המערכת.

י"א. קירבת אברהם ושרה

שאלה: כתוב בפרשת וירא שאברהם אמר לאבימלך שבאמת שרה היא אחותו שיש להם אותו אב רק לא אותו אם, ועיין רש"י משום שבני בנים הרי הם כבנים,

ואברהם והרן היה להם אמא אחרת, אבל למאי נפק"מ אפי' היה לאברהם והרן אותו אם הרי בכל אופן שרה היא בת הרן ואחות הרן ובכל אופן אין אברהם ושרה מאותו אם?

תשובה: בענין שאלתך במעשה אברהם ושרה עם אבימלך שאמר אברהם (ע"פ רש"י שם) שיש להם אותו אב דבני בנים הרי הן כבנים ולא אותה אם משום דלאברהם אם אחת הרי מדין בני בנים היה נקרא דיש להם אמא אחת דהא ודאי רש"י דיבר על הדור ההוא של הסבא והסבתא ופשוט.

בברכת תורה המערכת.

י"ב. אמאי לא הביא הרמב"ם בהכנסת אורחים ענין לינה

שאלה: לכבוד המערכת הנני בזה להכיר טוב ולהזכיר בשבח מה שהשיב לי על שאלותי יה"ר שתמשיך להשיב לכל השואלים להגדיל תורה ולהאדירה!

כתב ר"י בספר היראה וז"ל ואם ילינו אצלו אורחים ישכיבם במיטב מיטותיו כי גדולה מנוחת העיף בהיותו שוכב בטוב ויותר עושה לו נחת רוח המשכיבו יותר מן המאכילו ומשקהו וגלגל הוא החוזר בעולם. עכ"ל. וכ"כ בספר פליאה המיוחס לבעל הקנה, וכמו"כ הובא בספר כף החיים מר' חיים פלאג'י זצ"ל סי' ה' אות א' בשם הזוה"ק בסעי' כ"א בשם ספר הברית דיש יותר חיוב לתת לאורח מקום ללון מאשר לאכול ע"ש, ויש לרמוז זה בפסוק "ונשים לו מיטה ושלחן וכסא ומנורה אצל אלישע דכתיב תחילה מיטה ללמדנו שהעיקר הוא לתת מקום ללון ואח"כ שלחן היינו מאכל.

והנה כתיב בבראשית {פכ"א פל"ג} ויטע אשל בבאר שבע ואיתא באדר"נ פרק ז' משנה א' שבנה פלטרין גדולים על הדרכים בשביל האורחים והניח שם מאכל ומשקה ע"ש, והמשמעות הוא פונדק עי' גמ' סוטה דף י. שלפי חד מ"ד היינו פונדק עיי' ברש"י שם {ופשוט וברור דגם לפי המ"ד שנטע פרדס אין הפשט שכוונתו לחלוק על מ"ד האחר משום דס"ל דלינת האורחים אינו חלק ממצות הכנסת אורחים, אלא הפשט הוא שרק ס"ל הכי פרדס מדכתיב ויטע שיותר משמע פרדס {נטיעת אילנות} ממה שנטע אהל כדי ללון בו} וכל זה שיש מצוה ליתן לאורחים מקום ללון הובא בספרו של אותו צדיק חפץ חיים בספרו אהבת חסד פרק ב' שחלק ממצות הכנסת אורחים הוא ליתן לאורחים מקום ללון ע"ש, ולפי כל האריכות הזאת יש לתמוה על הרמב"ם שבהלכות אבלות פרק י"ד הלכה ב'-ג' הביא את מצות הכנסת אורחים אבל לא הזכיר ולא נקט כלל ענין של לינה ליתן האורחים מקום ללון, והשמטה זו צע"ג למה נקט דוקא אכילה שתיה לויה ולא לינה כאשר הראית לדעת שגם לינה הוא חלק חשוב {ואולי יותר חשוב ממאכל ומשקה} של מצות הכנסת אורחים?

תשובה: מה ששאלתם אמאי הרמב"ם בהל' אבלות לא הביא בדין הכנסת אורחים לינה, הנה יש מחלוקת במדרשים ובגירסאות מהו אשל אי לינה או לויה דהנה במדרש תהילים ק"י גורס לויה, אמנם באותו מדרש בסי' ל"ז גורס לינה, ורש"י בכתובות ח' ע"ב גם גורס לויה, וכן במדרש רבה בראשית פרשה מ"ח, אמנם ברבינו בחיי על הפס' ואברהם הולך לשלחם וכן בספרו כד הקמח ערך אורחים גורס גירסא חדשה אכילה שכיבה לינה, וא"כ יתכן דהרמב"ם גרס לויה וא"כ אין לו מקור ללינה, והרמב"ם כידוע מביא רק דברים שיש מקורות מפורשים בחז"ל וכל המקורות שכתבתם אינם בחז"ל, אך מצאנו עוד דעמדו כבר על דברי הרמב"ם עי' בספר משפטי שלום פי"ז הערה ז' דהתקשה בכך, וכן בספר רינת יצחק פרשת וירא, ושם ישב דחיוב לינה הוא בכלל ואהבת לרעך כמוך ולא כלול בדין הכנסת אורחים עיי"ש.

בברכה המערכת.

פרשת חיי שרה

י"ג. מדוע במעשה אליעזר פעמים כ' עין המים ופעמים באר

שאלה: לכבוד הגאונים עורכי ולדופקי בתשובה, ה' עליהם יחיו! ילמדנו רבינו:

למה בסיפור עם אליעזר ורבקה בפ' חיי שרה לפעמים נקרא "עין המים" "העינה" ופעם נקרא "באר"? {כבר עיינתי במשך חכמה}.

תשובה: בענין עין המים ובאר, עי' במלבי"ם פכ"ד פס' כ' דביאר דעין הוי מים צלולים שנותנים לאדם ובאר מים שאינם צלולים הראוים לבהמה עיי"ש, ועד"ז בתוס' השלם עה"ת אות ב' ובספורנו, ועי' עוד במלבים פט"ז פי"ד, וברד"ק שם גבי הגר שיש גם שתי לשונות, ועי' עוד בשו"ת מהרי"ק שורש קנ"ח, ובישמח משה פר' חיי שרה.

בברכת תורה המערכת.

י"ד. ביאור מדרש פליאה דשנות האבות היו ס"ה ת"ק והרי היו תק"ב

שאלה: לכבוד המערכת היקרים שליט"א. כ"ד כסלו התשס"ח

גם אני נפשי בשאלתי אודות מה שמצאתי במדרש כונן שהובא באוצר המדרשים אייזנשטיין בעמ' 255 ע"א בזה"ל "שנות האבות ת"ק שנים הוו הרי גובהו של עולם

מן הארץ לשמים ת"ק שנה" עכ"ל. והשאלה המתבקשת היא שסה"כ חיי אברהם קע"ה שנים ויצחק ק"פ שנים ויעקב קמ"ז שנים עולים תק"ג ולא ת"ק? אודה לכם מאוד אם תאירו עיני לכבוד חג חנוכה או להפנות אותי למקור.

ברוכים תהיו ש. א. ירושלים.

תשובה: בס"ד לכבוד הרב ש. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם המענינת.

על מה שכתב באוצר המדרשים שגובהו של עולם ת"ק שנה כנגד שנות האבות והרי שנות האבות מנינם תק"ב שנים.

ותחילה חשבנו להשיבכם תשובה מופלאה ע"פ מה ששאלונו ע"ד פירוש הרא"ש [איננו הרא"ש הידוע רק חי בתקופתו] בפרשת בראשית דכתב דיצחק נשא את רבקה בגיל ל"ח שנים, והרי מקרא מפורש בפרשת תולדות דהיה בן מ' שנים וכבר עמדו על כך ולא מצאו תשובה, והשבנו אולי ע"פ מש"כ בפענח רזא ועוד קדמונים דכשעקדו את יצחק הוא נפצע מן הסכין ועלה לגן עדן להרפא שנתים, ולכך לא היה בהלוית שרה, ושני שנים אלו יתכן דלא נמנו דהרי לא היה בעוה"ז. וא"כ ה"ה אפשר לתרץ כאן דצריך להוריד שנתים והרי בדיוק ת"ק שנה וזה ישוב נפלא.

אך האמת יורה דרכו דיעוי' בספר ערוגת הבושם ח"ג לרבינו אברהם בן עזריאל עמ' 37 ולמעלה בקודש בספר רזיאל המלאך עמ' ט"ז {הוצאת בקאל} דשם מקור המדרש ושם ממשיך דנותר שנתים שהן כנגד שמים וארץ, הרי המדרש עצמו ישב דבריו.

שמחנו שזיכיתם אותנו במציאה זו והארתם את עינינו.

בברכת תורה המערכת.

פרשת תולדות

ט"ו. מהו נסיון יצחק במידת הדין

שאלה: ידוע שמהלך של שלושת האבות בעבודת ה' כל אחד היה לו עבודה אחרת {אברהם-חסד, יצחק-גבורה, יעקב-אמת} וכשבא הקב"ה לנסות את אברהם אבינו הוא ניסה אותו בדברים שהם נוגדים למידת חסד שלו כגון לעזוב את אביו תרח, גירוש ישמעאל, והעולה על כולנה ציווי של העקידה, וכמו"כ יעקב אבינו שמידתו מידת האמת הקב"ה שם אותו במצב שהיה קשה לו, שהיה מוטל לעשות דבר שלפי המושכל

והפשטות מתנגד לאמת כגון ליקח ברכה מיצחק, וכן מה שעשה בבית לבן. אמנם לכאורה לא מצינו אצל יצחק אבינו שמידתו היא דין וגבורה, שיהיה אצלו מצב שיצטרך לפעול נגד מציאותו ולהשתמש במידת הרחמים והרצון, ודבר זה טעון ביאור ואמר דרשני וחקרוני, וצ"ב?

תשובה: עי' בספר יקרא דמלכא פרשת בראשית עמ' קפ"ב דנסיון יצחק היה דדרך הדין לא לברך רק את מי ששלם בדין דהיינו צדיק בכל דרכיו וכאן היה צריך לברך את עשיו שאינו צדיק, עוד יתכן דהרי רבקה היתה סמל החסד ונסיונו היה לחיות עימה, ובספר שיח יצחק להגר"י בורדינסקי עמ' רכ"ו כתב דנסיונו היה שאחרי שראה שיעקב רימהו היה צריך לקללו ואעפ"כ אמר גם ברוך יהיה עמ' רכ"ו, ובספר עצי חיים על תהילים פרק ס"א כתב דאברהם היה צריך לנסיון כדי לזכות במידת היראה אבל יצחק דהיה ירא שמים מבואר דזוכה בעזר אלוקי לזכות בשאר מידות ולכך לא היה צריך ניסיון.

בברכת תורה המערכת.

ט"ז. סתירה מיהו בחיר האבות

שאלה: לכבוד המערכת, אמינא טבא לפעלך, הקב"ה יתן ויחזור ויתן עוד כח וסייעתא דשמיא כדי להשיב לכל השואלים!

איתא בזוה"ק פ' אמור (הקטע שנדפס במחזורים של ר"ה קודם תקיעת שופר) וז"ל ודא שופר אילו דיצחק אקרי, תוקפיה דיצחק, תשבחתא דאבהן" הרי מבואר שיצחק אבינו הוא המעולה שבאבות, ויש להקשות מדברי מדרש רבה (בראשית ע"ו, א') שמבואר שיעקב אבינו הוא הבחיר שבאבות [וכן הוא בזוהר (א' קי"ט:)] ואת"ל שיש חילוק בין תושבחתא של האבות לבחיר שבאבות, עדיין קשה דאיתא בזוהר פרשת וירא קי"ט: האי לישנא שתושבחן דאבהן יעקב הוא, וצ"ע.

תשובה: מה ששאלת על דברי הזוהר פרשת אמור דף קצ"ט דאיתא התם דיצחק הוא תושבחיה דאבות והרי יעקב נחשב בחיר האבות, כבר עמד בכך בספר אור התורה לבעל הצמח צדק בראשית פרשת וירא עמ' ק"ב, ותירץ דזה מיירי על הבחינה שלעתיד לבוא שתהיה מדרגת דין שהיא בחינתו של יצחק עי"ש, וזה ע"פ המבואר בשבת פ"ט דלע"ל רק יצחק ילמד זכות על ישראל ולא אברהם ויעקב עי"ש, ועי' בפרוש המקדש מלך דתושבחן דאבהן קאי על כל האבות, והיינו ע"פ הסוד שהשופר שהוא בחינת נה"י מעורר את אבות שהן בחינת חג"ת עי"ש, ועכ"פ תושבחן דאבהן קאי על כל האבות, ועי' גם ברמ"ק בספרו אור יקר כרך י"ג עמ' קס"ג דביאר דתושבחיה דאבהן דהבינה משפעת רחמים באבות ואין לנו עסק בנסתרות אבל מוכח מכל זה דלא קאי על יצחק רק על כל האבות.

המערכת.

י"ז. ביאור ברא"ש על התורה תמוה דיצחק נשא את רבקה בגיל ל"ח שנה

שאלה: עי' בפירוש הרא"ש על התורה בתחילת בראשית {ואינו הרא"ש שלנו רק בתקופתו עיין בספר פרוש על התורה כמה כרכים מהרב גליס בהקדמה} דכתב דאיכא ל"ח תיבות מיהי רקיע כנגד יצחק שלקח את רבקה אחר ל"ח שנים, וזה תימא גדול הרי פסוק מפורש בתורה בפרשת תולדות דיצחק נשא את רבקה בגיל ארבעים.

תשובה: נראה לתרץ [אולי שמענו זאת] באופן נפלא ע"פ מה שהובא בקדמונים {ראינו בפענח רזא} ועוד דיצחק לא היה בהלויה של שרה כיון שנפגע בעקדה ועלה לגן עדן לשנתים וחזר, וא"כ לא נחשבים שנתים אלו, וזה רעיון נפלא, וכעת ראינו בפרוש התוס' מהדורת הרב גליס שכבר הרגיש בפליאה זו, וכתב דאולי צ"ל דהכוונה דמאז היה ראוי לשאת את רבקה ולאו דווקא.

בכבוד רב המערכת.

י"ח. מהן דמעות המלאכים

שאלה: בפרשת תולדות פכ"ז פ"א מובא ברש"י מדרש שמלאכי השרת בכו וירדו דמעותיהם על עיניו לפיכך כהו עיניו, מה הפשט האם יש למלאכים דמעות? האם אלו דמעות גשמיות שבעקבותיהן נעשה יצחק עוור פיזית?

תשובה: בענין דמעות המלאכים, יעוי' בפענח רזא דכתב דהכוונה לדמעות אש, וביפה תואר על מדרש רבה שם וכן בעוד ספרים דהכוונה על הכוחות הגופניים שנחלשו ועלה האד אל המוח ונפל על העיניים ונתמעט אור העיניים, וכן הביא בתורה שלימה שם בשם ילקוט תמני כת"י, ועי' בעץ יוסף שם.

בברכת תורה המערכת.

י"ט. מהו תאריך פטירתו של אברהם אבינו

שאלה: באיזה תאריך נפטר אברהם אבינו?

תשובה: עי' בס' הקרניים מאמר ו' דכתב דחודש טבת הוא סוד הטובה והמת בו נדבק בשכינה ומיתת האזרחי תוכיח שנפטר בחודש טבת, ופירש ר"ש מאסטרופולי בביאור דן ידין שם כתב שזה קאי על מיתת אברהם אבינו ע"ה שנקרא איתן האזרחי שמת בטבת בסוד "תקבר בשיבה טובה" ר"ת טבת [והובאו הדברים בסדר הדורות וכ"כ בכף החיים סי' תר"ע ס"ק י"ג] אך כבר תמה ע"ד בפי' פרשת אליעזר שם דמהתלמוד ר"ה דף י"א מבואר שנפטר בניסן, ותי' בדוחק עפי"ד המקובלים שחודש ניסן כולל את

כל החודשים וא"כ יש ימים בניסן השייכים לטבת ובאותם ימים נפטר. ועי' בסידור היעב"ץ פסח שני דהביא כן בשם ילקוט ראובני שאברהם אבינו ע"ה נקבר בחודש טבת, וכתב דזה אינו דהא ביום שנולדו נפטרו וזה או ניסן או תשרי וודאי נקבר מיד וע"כ שדברי הבל הם עכ"ל. וע"ע בס' הילולא דצדיקייא בסוה"ס דהוכיח מרש"י סוף פר' לך לך בעצם היום הזה מלאו לא"א צ"ט שנה א"כ יוצא שא"א נולד בערב פסח ואתיא כמ"ד בניסן נולדו האבות ולכן גם נפטר בער"פ שה' ממלא שנותיהן, וכ"כ הפמ"ג סי' תצ"ו שאברהם אבינו נפטר בער"פ, אך בפרקי דר"א פכ"ט איתא שבעצם היום הזה היה ביוה"כ וא"כ כיון שה' ממלא שנותיהן יוצא שנפטר בחודש תשרי עיי"ש, וע"ע בספר שער ראובן [כמיל].

בברכה המערכת.

כ'. מקור דע"י שיהיה יעקב אבל ועצוב על מיתת יצחק יוכל עשיו לשלוט עליו

שאלה: לכבוד המערכת.

ראיתי באיזה מקום עה"פ יקרבו ימי אבל אבי הפי' הוא שע"י שיעקב יתאבל על יצחק ממילא יהיה שרוי בעצבות ואז יהיה לעשו שליטה עליו, היכן מקורו?

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין יקרבו ימי אבל אבי, עי' בכלי יקר פכ"ז פמ"א, ובאלשיך שם בד"ה ויאמר, ובשל"ה בריש פר' שמות בד"ה תורה דכתבו כעין הפר' שכתבת אך מצד אחר דע"י שיהיה יעקב באבל יהיה אסור בת"ת ועי"כ תהיה לעשו שליטה עליו, ועי' בפענח רזא דהקשה דהרי מותר בלימוד דיני אבילות, ותירץ בספר כפל לתושיה שלימוד בצער אין בכוחו להציל. וכעת מצאנו בדיוק כפר' שכתבת אמרו האדמו"ר מויזניץ שליט"א [לרפ"ש] מובא בקונטרס מועדים וזמנים לשמחה לימי הפורים [עמ' נ"ח בסוף הספר].

בברכת תורה המערכת.

כ"א. בענין ישיבת שם ועבר

שאלה: בענין "ישיבה של שם ועבר", יש לשאול למה דוקא עבר הצטרף לשם כדי ללמוד והלא שם הוליד את ארפכשד, וארפכשד הוליד את שלח, ושלח הוליד את עבר נמצא שעבר הוא בן בנו (מה שקורים נין בשפה המדוברת) ולמה לא נקראת ישיבת שם וצאצאיו וכדומה, והאם הפשט שדוקא עבר למד עם שם ולא ארפכשד ושלח,

לכאורה טעון ביאור דבר זה, מאד אשמח אם נמצא מפרשים או פשט בזה למה נקראת דוקא ישיבת שם ועבר?

ח. ל.

תשובה: לכבוד הרב ח. ל. שליט"א.

בענין ישיבה של שם ועבר לא מצאנו מי שעמד בכך, אבל מצד החשבון רק שם ועבר היו בחיים כשהלך יעקב ללמוד שם דשלח נפטר בשנת י"ח ליעקב בסדר עולם רבה וכן הוא לפי החשבון, ורק ממה שכתוב ברבקה שהלכה לדרוש בבית מדרשו של שם ועבר קשה, אך שם יש גרסאות בית מדרשו של שם, וכן הוכיח בספר צידה לדרך דל"ג עבר כיון ששם קיים, ובאמת עי' במזרחי גבי רבקה דכתב דהלכה לשם, אבל בפסוק של יושב אהלים כתוב ברש"י שם ועבר דיעקב למד בשניהם וכשהלך לחרן נטמן רק בבית מדרש של עבר כיון ששם נפטר כבר בשנת החמישים ליעקב. ורק אפשר עוד לשאול אמאי לא הלך לשלח משנת י"ג עד שנת י"ח, אך זה לא כ"כ קושיא ויש ליישב.

בברכת תורה המערכת.

פרשת ויצא

כ"ב. מקור לפירוש משובש על המלאכים בסולם יעקב

שאלה: לכבוד המערכת.

בענין הפי' הידוע על הפ' "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" {בראשית פכ"ח פי"ב} שהיה מי ששאל למה הוצרכו המלאכים לסולם והלא יש להם כנפים, ותירץ שהיו המלאכים קטנים שעדין לא היה להם כנפים. שמעתי שפי' זה כ' בספר הקנה.

אשמח מאוד אם תוכלו למצוא לי זאת ואף לשלוח לי העתק מס' הקנה בפי' הנ"ל.

בתקוה רבה א.ט.

תשובה: לכב' הר"ר א.ט. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין מש"כ בשם ספר הקנה, לא מצאנו ד"ז בספר הקנה, ורק מסופר סיפור זה בכמה מקומות, יש סיפרו בשם הח"ס ויש בשם המהרי"ל דסקין דהיה פרוש שהסתגר

בבית הכנסת ופרש מכל עניני העולם והמית עצמו יומם ולילה בעמלה של תורה שרוי היה תמיד בתענית דיבור וגם בדברי תורה לא שוחח עם אף אחד עשרות שנים לא מש ממקומו הקבוע ליד התנור בפאתי בית הכנסת העולם החזיקוהו כצדיק נסתר, הסתקרנו מאד לראות את חידושי תורתו שהיה מטמין בארגז עץ סגור בשני מנעולים לאחר הסתלקותו מצאו מעטפה על הארגז ובה צוואה לקבור את הארגז יחד עימו ופסקו לפתוח הארגז שיביאו לפניו לדוגמא שני דפים מתוך הארגז ואז יחליט מה לעשות עם שאר הכתבים מה רבה היתה התדהמה כשקרא את הדף הראשון הנושא היה חלום יעקב "ואם תאמר למה היו המלאכים צריכים סולם כדי לעלות לשמים הלוא מפורש במעשה מרכבה דיחזקאל כי למלאכים שש כנפים ויש לומר שהיו שם מלאכים צעירים שעדיין לא צמחו כנפיהם" וציוו לקבור כמו שביקש את הד"ת ואמרו כמה גדולים דברי חכמים שאמרו "חרב על הבדים ונואלו ולא עוד אלא שמטפשים", עי' בספר שמועות טובות פר' ויצא ובספר בינת המידות עמ' 210, וכן מובא בעוד ספרים בתור מילתא דבדיחותא אבל ח"ו לאומרו בשם הקנה.

בברכת תורה המערכת.

שאלה: לכבוד המערכת.

שמחתי לקבלת תשובתכם, אם כי רצוני להבהיר שכל בקשתי היתה משום שנתפרסם במדור שבת קודש בשם בעל התכלת זצ"ל שישנו בספר הקנה, וע"כ בקשתי שתמציא לי צילום מספר הקנה ע"ז אף שהוא מפורסם כמילתא דבדיחותא?

אשמח לקבל שוב תשובה א.ט.

תשובה: לכב' הר"ר א.ט. שליט"א.

בענין מש"כ על הפר' של מלאכים צעירים בשם הקנה בדקנו גם באוצר החכמה ואחרי מכתבכם השני עשינו עוד בדיקה ולא מצאנו, וכן לא מצאנו ג"כ פירוש זה בספרו על התורה של ר' גרשון העניך על התורה, ולא בספרו של בעל השואל ומשיב.

בברכת תורה המערכת.

כ"ג. מקור דיעקב הסכים לעבוד יותר משבע שנים כדי לישא את רחל

שאלה: ויהיו בעיניו כימים אחדים, מי כבר עמד על כך שהכוונה שיעקב אהב את רחל בצורה כזו שהיה מוכן להקריב יותר משבע שנים על מנת להנשא לה?

תשובה: כעין זה כתב בספורנו פכ"ט פי"ח, ועי' בסוכת דוד דביאר זאת בדבריו.

בברכת תורה המערכת.

כ"ד. מקור בחז"ל דלא כאיכה רבתי דרחל לא היתה תחת המיטה

שאלה: מובא בפתיחתא דאיכה רבתי פסקא כ"ד "אלא שנכנסתי תחת המיטה שהיה שוכב עם אחותי והיה מדבר" והיינו דרחל היתה תחת מיטת לאה בכדי שיעקב ישמע את קולה בכדי להטעותו האם והיכן מובאת דעה בחז"ל דרחל לא היתה שם?

תשובה: ברבותינו בעלי התוס' מבואר דלא הכיר יעקב את קולה של רחל מרוב צניעות שלא דיברו הרבה ומוכח דלא היתה תחת המיטה, וכ"כ עוד מפרשים.

בברכת תורה המערכת.

כ"ה. מהן עשרת מונים שהחליף לבן ליעקב

שו"ת: לכבוד השואל הנכבד שליט"א.

בענין מהן עשרת מונים שהחליף לבן ליעקב מצינו כמה ביאורים.

א. עי' ברמב"ן, ועי' באור החיים על התורה דפירש דבתחילה לקח עקודים ואח"כ רצה להחליף ואח"כ חזר בו שוב לעקודים וחוזר חלילה עשר פעמים.

ב. עי' בזוהר וישלח דמונים כתרגומו זינין וזינין הם חרשים וקוסמים והם עשרה קוסם, קסמים, [וקסמים נחשב שנים] מעונן, מנחש, מכשף, חובר חבר, שואל אוב, ידעוני, ודורש אל מתים.

ג. עי' באבן עזרא כאן דכתב מלשון מנה עם, וביאר בספר בית אולפנא בדרשא ליוכ"פ עמ' קכ"ד דכונת לבן כדי שיהיו בני יעקב מאותם עשרה מיני בנים שאינם מהוגנים בני תמורה ובני שנואה וכו'.

ד. ועי' ברש"י דפירש שהחליף לו מאה פעמים וצ"ב, אך יעוי' בחידושי מהרי"ל דיסקין על התורה דביאר דיש כאן ה' מיני מראות דחמשה מראות נזכרו בפרשה א עקד ב נקד ג טלוא ד ברוד ה חום כיון שראה לבן שהקב"ה ממלא רצון יעקב שהנולדים מן הצאן יולדו כרצונו התחיל להתחכם להתנות עמו שהמראות יהיו מצורפין דהיינו שמהחמשה המראות הנז"ל יתחברו שנים מהם בצאן אחד ואח"כ ישנה בשקר פעם יאמר שיהי' עקד נקד וכאשר יולדו כן יאמר התנאי שיהי' עקד טלוא ואם אח"כ נולדו עקוד טלוא אמר שיהי' עקוד ברוד וכן שנה לעולם רב"ז טבלא (ראה נספח מס' 2 עמ' תקפח) ועי' עוד חשבון קרוב לזה בשפתי חכמים [נמצא רק בתוך המזרחי], וכבר יצא לאחרונה ספר שלם לבאר את החשבון, ומצורף בזה ג"כ חשבון של האדמו"ר מאוסטרובצ'ה (ראה נספח מס' 1 עמ' תקפז).

בברכת תורה המזרכת.

כ"ו. כיצד ברח יעקב מלבן הרי היה חייב בשמירת צאנו

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה" הנכבדה שלום וברכה וכט"ס.

יישר כח על התשובה לשאלותי הקודמות עוד בה שלישיה אציעה לפניו מה שהתחבטתי בהבנת הפרשה דבריחת יעקב אבינו מלבן, דלכאורה איך ברח בלי ידיעת לבן, והרי היה מופקד על שמירת צאן לבן ורעייתם בשדה, והיה אפ"ל שבשעה שהלך לבן לגזוז צאנו אשר ביד בניו נטל עמו ג"כ הצאן הנותרות אשר ביד יעקב אבינו כדי לגזוז אותם ג"כ, אלא שבמהרש"א ברכות ח: בהא דשיבח ר"א את המדיים שאינם יועצים אלא בשדה, מבואר דנקט המהרש"א בפשיטות שבאותה שעה שברח יעקב היה צאן לבן בידו, אשר לכך קרא לנשיו לשדה כדי שלא להפסיק את השמירה יתירתא ששמר על צאן לבן, ושמעינן מדבריו עוד דגם בשעה שעמד לברוח לא הפסיק את השמירה יתירא, וא"כ איך למעשה ברח, ועל מה נטש את הצאן, {ולא היה שם שומר נאמן כמותו, דנימא דיעקב מסר לידו}?

[וכך נקט בפשיטות ב"אילת השחר" עה"ת בפי' הכתוב "ויקרא יעקב לרחל וללאה השדה אל צאנו" שאמר "אל צאנו" לומר שגם באותה שעה שרצה לברוח לא עזב את שמירת צאן לבן] ועל כרחנו לומר שהיה אנוס בזה עפ"י הדיבור, שצוה לו הקב"ה לצאת ולשוב לארץ כנען, אלא שלא נתפרש שא"ל הקב"ה לברוח בלא ידיעת לבן אלא שכך יש לעשות מדרך ההשתדלות {ובפסחים ח: דבמקום דשכיח הזיקא לא אמרינן שלוחי מצוה אינן ניזוקין} ואף שידע שלבן ירדוף אחריו יש לעשות מה שיכול, מיהו אם סמך על הנס שיקרה לבסוף שהרי היה סכנת מיתה במה שרדף לבן אחרי יעקב, כדפירש"י ריש כי תבא "ארמי אבד אבי" שביקש לעקור את הכל כשרדף אחריו, סמוך מתחילה ג"כ כדי להודיע ללבן על שמפסיק שמירת הצאן, יש לדון בכ"ז וצ"ע. ואם נמצא ביאור בפ' זו או מי מהגדולים שדיבר מענין זה אשמח מאד מאד לשמוע.

בברכה נאמנה ש.פ.

תשובה: לכב' הרב ש. פ. שליט"א שמחנו להמשך קבלת שאלותיכם.

א. עי' באוה"ח בראשית פל"א פ"ב וג' דכתב דאכן כוונת הכתוב הוא להקדים ב' דברים שמסיבתם עשה יעקב מה שעשה שברח בלא ידיעת לבן שזולת זה לא היה הולך בלא ידיעת לבן וכו' עיי"ש באורך, וכן ביאר ענין זה בהעמק דבר בעוד אופן עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

כ"ז. אי יש קנאה אצל מלאכים

שאלה: עי' ברש"י דכתב דנתקנאו המלאכים ביעקב שראו את דמותו חקוקה בכסא הכבוד, וקשה דמצינו במשה כשעלה למרום אמר למלאכי השרת כלום קנאה יש ביניכם?

בכבוד רב ב.

תשובה: בענין הערתך אי יש קנאה במלאכים, עי' בגליון הש"ס למסכת שבת דף פ"ט דהקשה כהערתך מרש"י בבראשית פ"א פכ"ו דכתב דנתקנאו המלאכים באדם הראשון, ועי' בשפתי חכמים שם דתירץ בשם הדברי דוד דהמלאכים אינם מקנאים במלאכים אבל מקנאים בבני אדם, ועי' באמרי שמאי עמ' קנ"ט ובאהבת ישראל עמ' 214 ושם העירו דקשה דבאבות דר"נ פי"ב ו' איתא דהמלאכים מקנאים במלאך שאומר שירה, וכתבו דאולי כלפי הקב"ה יש ביניהם קנאה ולא לענין אחר.

בברכה המערכת.

פרשת וישלח

כ"ח. ביאור כיצד קיים יעקב כל התרי"ג מצוות

שאלה: עי' ברש"י דמביא דרשת חז"ל עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי. למרות שוודאי אין הכוונה לתרי"ג שהם חלקם שייכים רק בכהנים ולווים וכדומה, אלא הכוונה לכל מה ששייך בי בתרי"ג מצוות שמרתי. כיצד דרשה זו עולה בקנה עם העובדה שיעקב נשא ב' אחיות?

תשובה: ע"ד שאלתו כיצד אמר יעקב "עם לבן גרתי" ופרש"י ותרי"ג מצוות שמרתי, הרי נשא שתי אחיות, עיין בלבוש בפירושו לבוש אורה דהקשה זאת, ותירץ דכיון דרחל ולאה קודם לא קיימו תרי"ג מצוות ואח"כ קיבלו עליהן תרי"ג מצוות הרי הן כגרים וגר הוי כקטן שנולד ואין להן דין קירבה, ומש"כ בחז"ל דבסעודה לעתיד לבא לא יוכל יעקב לברך כי נשא שתי אחיות זהו רק פגם ולא איסור ע"כ דבריו. וכן תירץ החזקוני בפ' ויצא על הפ' ויתן לו את רחל, ושם כ' עוד תירוץ דלאה ורחל היו משתי אמהות וגר אין בניו מתייחסים אחריו אלא אחר האם כדנפקא לן מ"וכי יסיר את בנך" ולכך הותרו ליעקב. ובספר רבינו אפרים עה"ת מכת"י {הובא בתורה שלמה} כתב דהכוונה דלמד את

התורה שהיא כנגד תרי"ג ולפי"ז מיושב. ובחמדת ימים כתב דהכוונה הולדת י"ב שבטים שקיימו את כל התורה וגם לפי"ז מיושב.

בברכת תורה המערכת.

פרשת וישב

כ"ט. מקור דאחי יוסף התנכלו לו משום מורד במלכות או עד זומם

שאלה: כתבו המפרשים דע"פ דין תורה ענשו אחי יוסף ליוסף ומצאתי מי שפירש דהוי מדין רודף בתורת משה עה"ת לחת"ס על בראשית פל"ז פי"ח אך שמעתי דיש שפירשו מדין מורד במלכות או מדין עד זומם, ורציתי לדעת מי הם המפרשים כן?

תשובה: באוה"ח כתב דיוסף היה עד זומם, והשל"ה הקדוש בתורה אור בראשית פרשת וישב מקץ ויגש ט' כתב דהיה מורד במלכות.

בברכת תורה המערכת.

ל'. במעשה תמר אי סגי בע"א כיון שהיה לה דין בן נח

שאלה: בפ' וישב עה"פ "הוציאוה ותשרף" {לח-כד} גבי תמר, כתב בדעת זקנים מבעה"ת וז"ל: "ותימה שלא היו עדים והתראה בדבר" ולכאורה קשה הרי תמר היתה בתו של שם, ובבן נח סגי בעד אחד וא"צ כלל התראה כמבואר להדיא בסנהדרין נ"ז: והו"ל להקשות שלא היה עד בדבר בלבד?

בתודה ובברכה א. ג. מודיעין עילית.

תשובה: לכב' הרב א. ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלתם על הדעת זקנים מבעה"ת דהקשה על מעשה תמר הרי לא היה שם עדים והתראה והרי היא היתה בן נח ובן נח אינו צריך רק ע"א ול"צ התראה, עי' בבעלי התוס' על התורה מהדורת הרב גליס ושם מובא שאלה זו בכמה נוסחאות, ומשמע מכל הדברים דהוי קושיות רק באת"ל דלא מובן כל החיוב מיתה שם דלא היתה א"א ולא היתה ישראלית ולא היו עדים והתראה אפילו היתה ישראלית ועוד כמה קושיות, אך אין

הכונה שבאמת במקרה זה יש תנאים אלו רק מקשים דיש הרבה סיבות בכל האופנים לפוטרה.

בכבוד רב המערכת.

ל"א. מדוע נענש יוסף לישב שנתים בבית אסורים

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה".

בפרשת וישב - מקץ כתוב שיוסף הצדיק נשאר שנתים ימים בבית האסורים משום שבקש משר המשקים שהזכרתני, ומבואר שמשום שבקש שני פעמים בשביל זה נשאר שנתים ימים, ואם היה מבקש רק פעם אחת שהיה בגדר ההשתדלות לא היה בו חסרון, וצ"ל למה קיבל שנתים ימים בשביל פעם אחת שביקש יותר, והלא ביקש רק פעם אחת יותר, והיה צריך לקבל שנה אחת בשביל האמירה המיוחדת.

בכ"ר א. פ.

תשובה: לכבוד הרב ר' א. פ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם החשוב.

מה ששאלתם מדוע נענש יוסף בשנתיים ימים הרי חטאו היה שביקש פעמים, והרי פ"א הוא בגדר השתדלות, וא"כ הרי הוסיף רק פ"א וא"כ שיענש רק שנה אחת.

ראשית נקדים דאין הכרח במש"כ דאם היה מבקש רק פ"א לא היה נענש, ויתכן דלפי מדרגתו הגבוה לא היה צריך לבקש אפילו פ"א, אך אפילו לדבריכם יש לישב דכיון שביקש פעם שניה גילה דעתו שהכל אינו משום השתדלות דלא סמך על הקב"ה, דאי סמך מספיק פעם אחת לבקש, ולכך אחר שביקש פעם שניה התגלה דגם בפעם הראשונה לא סמך, ולכך נענש בשנתיים.

בכבוד רב המערכת.

פרשת מקץ

ל"ב. מדוע נקרא מנשה איש הרי היה פחות מי"ג

שאלה: בפרשת השבוע "כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר", ולעיל בעמוד יוסף לפני פרעה אמר "כי נכון הדבר מעם האלקים

וממהר האלקים לעשותו", הרי שעברו מיום שעמד יוסף לפני פרעה ועד כה כתשע שנים, והנה לעיל "ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און ויצא יוסף על ארץ מצרים ותעש הארץ בשבע שני השבע.. ויצבר יוסף בר כחול הים הרבה מאוד... וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב".

לכל האמור נמצא שמנשה היה כעת לכל היותר כבן שמונה, והכתוב קראו איש "ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף... ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף וכו' וזהו מנשה כדאיתא במדרש ובתרגום.

ועיין נזיר כ"ט: ר' יוסי סבר מופלא הסמוך לאיש דאורייתא ופרשו וז"ל שלא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג, אבל מבן י"ג מצינו... ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו וגמירי שמעון ולוי בההיא שעתא בני י"ג הוו. עכ"ל.

תשובה: מה ששאלת היאך קורא הפ' איש למנשה הרי היה פחות מבן י"ג, כבר עמדו בכך בעלי התוס' שם על פס' זה וכיונתם לשאלתם ובעלי התוס' נשארו בצ"ע, ובפירוש ריב"א {בספר בעלי התוס' על התורה} תירץ ע"פ ר' יהודה חסיד דבזמנם היה הכל תלוי בדעת ומנשה היה בר דעת קודם ע"ש.

בברכת תורה המערכת.

ל"ג. בענין איסור אחיזת עינים וכיצד ניחש יוסף ע"י הגביע

שאלה: האם יש איסור אחיזת עינים במי שמראה עצמו כאילו הוא מנחש, ואם יש איסור לישראל האם יש איסור לב"נ מהו ההיתר של יוסף הצדיק להראות א"ע ואחיו כאילו היה מנחש ע"י הגביע? {עי' רמ"ע מפאנו שכתב שיש איסור מנחש בב"נ}.

תשובה: בענין הניחוש ביוסף, עיין במהרש"א בסנהדרין בחידושי אגדות דף י"ז. ד"ה "ויודעין" דכתב דאע"פ דאיכא ניחוש דבי בן נח כמבואר בפרק ד"מ דכל האמור בפרשת כישוף בן נח מוזהר עליו, אעפ"כ יוסף שהיה מלך מותר דמנחש הוי כנגד המנחשים הבוטחים להנצל ע"י אבל שאר אדם לא, ועיי"ש דמבאר עפ"ז את המו"מ בין השבטים ליוסף בענין הגביע.

בברכת תורה המערכת.

פרשת ויחי

ל"ד. ראובן ראשית אוני כיצד

שאלה: לכבוד המערכת.

הנני רוצה להכיר ולהחזיק טובה על התשובות לשאלות, ששאלתי עד הנה, יה"ר שתמשיכו להגדיל תורה ולהאדירה!

כתוב בפ' ויחי (מ"ט ג') ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני ופירש"י היא טפה ראשונה שלא ראה קרי מימיו. מקורו מב"ר וכן הוא בגמרא יבמות ע"א. ויש להקשות איך זה מסתדר ואיך זה מתפרש בתוך הפסוקים דהנה בפרשת ויצא (פרק כ"ט פסוק כ"ח) כתיב ויעש יעקב וכו' ויתן לו את רחל בתו לו לאישה ובפסוק ל' ויבוא גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה וכו' ובפסוק ל"א וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן, ומפורש בפסוק שתחילה בא על לאה, ואח"כ על רחל, ורק אח"כ ה' ראה כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ואיך זה שייך לפי"ז שראובן בא מטפה ראשונה, הלא בא על לאה ורחל קודם לכן? וצ"ע.

תשובה: ע"ד שאלתך על מש"כ רש"י בויחי ע"פ מדרש רבה וגמ' יבמות ע"ו על הפס' "ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אוני" שהיא טיפה ראשונה שלו וכו', והרי כתוב בויצא פכ"ט פכ"ח "ויתן לו את רחל" ובפס' ל' "ויבא גם אל רחל" ובפס' ל"א "וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה" ומשמע שרק אחרי כן פתח ה' את רחמה, יפה שאלת וכבר הרגישו בזה המפרשים עי' פר' ריב"א, ובפענח רזא כתב לתרץ "וירא ה' כי שנואה לאה" כבר בזמן הנשואין ראה ה' שישנאה יעקב בגלל שלאה רימתה אותו וכבר אז פתח ה' את רחמה, ואחד הרבנים רצה לבאר ע"פ מש"כ גבי שמשון דאמר המלאך לאשת מנוח "הינך הרה" דבפשטות הכוונה על העתיד, אך המלבי"ם מביא מד"ר דהכוונה עכשיו דאף שהיתה עקרה אך כבר היה מונח במעיה כי ג' ימים עד שמסריח וכעת התחדש שהיא הרה, וא"כ אולי ה"ה כאן ביעקב מיירי תוך ג' ימים, והנה ברמב"ן כתב ששנאה יעקב מפני שרימתה אותו בנשואיה, ולכאורה ודאי לפי הרמב"ן לא הוי כגמ' ביבמות וכרש"י בויחי כי רק אח"כ נתגלה לו שרימתה אותו, אך ראינו בספר אוצרות מגדים לרב מאיר בירנצוייג שליט"א שכתב לתרץ דע"ש העתיד הוא שהקב"ה ראה שישנאה יעקב בגלל שרימתה אותו ולכן פקדה מיד בבן {עוד לפני שנודע ליעקב} כדי שיוכח אח"כ שהתכונה לשם שמים. עוד יש ליישב ע"פ הגמ' בב"ב דף קכ"ג דדורשת מאי שנואה אילימא שנואה ממש אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בבניה לכן פתח את רחמה, ולפ"ז ודאי ניחא.

בברכת תורה המערכת.

ל"ה. כיצד אמר יוסף לאביו שלא בכבוד לא כן אבי

שאלה: בפ' ויחי {פמ"ח פי"ח} כתבה התוה"ק שיוסף אמר לאביו לא כן אבי. וצ"ע דלכאו' אסור לו לסתור אביו והאיך דיבר יוסף כך לאביו?

בכבוד רב ה. ר.

תשובה: לכב' הרב ר' ה. ר. שליט"א.

מה ששאלת במה שאמר יוסף לאביו לא כן אבי, עי' ברשב"ם שם שהרגיש בזה, וכ' דאין לפרש שאמר לו לא יפה אתה עושה אלא אמר לו שהבנים אינם סדורים כמו שאתה חושב ששמתי את הבכור בימיני וממילא הוא בשמאלך אלא שמתי הבכור בשמאלי וממילא הוא בימינך ע"ש.

בכבוד רב המערכת.

ל"ו. היאך ראובן הוא ראשית אוני הרי נולדה עמו תאומה והנכנס ראשון יוצא אחרון

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה שליט"א.

יישר כח על התשובה הנפלאה ששלחתם לי תזכו למצוות ולהפיץ מעיינותיכם חוצה.

מזה עידן ועידנים היה לי קשה פשט בפסוק בפ' ויחי "ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני", ורש"י פי' שם שהיה מטיפה ראשונה כי לא ראה קרי מימיו. א"כ לכאורה זה סתירה בפסוק דהרי כדי להיות בכור צריך להיות פטר רחם, ורש"י הביא בפ' וישב {פל"ז פל"ה} דעה, דנולדה תאומה עם כל שבט ושבט א"כ הוא צריך לצאת ראשון, אבל אם הוא ראשון איך הוא הטיפה ראשונה לכאו' כמ"ש רש"י אצל יעקב ועשו בפ' תולדות דבדין רצה לעכבו כי הראשון שנכנס לשפופרת הוא האחרון לצאת?

כט"ס י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

הנה בקושיתך האריכו רבים וגם בדברי רש"י שהבאת מוקשים הם, וכן בדברי הגר"א באדרת אליהו ובסערת אליהו על בן האהובה והשנואה, וכבר הביאו קושיא זו בשם מהר"ם פרנקל בעל הקקיון דיונה [בב"ב דף קכ"ג] בשו"ת נודע ביהודה חלק אבן העזר סי' ע"ו ושם מובא בקיצור, ומקורו בעין יעקב על ב"ב דף קכ"ג אות ק"י [אך בחלק מספרי עין יעקב הושמט ד"ז] ושם תירץ בפילפול גדול, ובספר מקדש מלך על זוהר מצורע דף נ"ה תירץ לחלק בין בשליא אחת לשתי שליות, ועי' בספר נפש יהונתן, וכן בספר דברי שלום על פרשת ויחי, ובספר בנין דוד להרב דב דוד מייזליש הי"ד על פרשת

ויחי אות כ"ד, ובכלי חמדה פרשת תולדות אות א' דכתב דזה באמת הפשט ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אוני דאמר לו יעקב אמנם אתה בכור ללידה אבל ראשית אוני ליצירה אתה לא בכור כי תאומה לפניך ולכך אני יכול להעביר את הבכורה, ועי' בספר צנצנת מנחם להרה"ג מנחם מוונגרוב על דף ס"ה בנידה דתירץ דתמיד הולד מתהפך בשעת לידה ולכך מי שנכנס ראשון יוצא גם ראשון ורק לרבקה הבטיח הקב"ה שלא יהיה לה יותר צער עיבור ולכך לא התהפכו יעקב ועשו, ובספר גבעת פינחס פרשת ויצא על הפס' ותקרא כתב דזה דוקא בשני זכרים ולא בזכר ונקיבה שבאים משני שבילים, ובספר שו"ת שארית יעקב סו"ס י"ז הוכיח מכאן דעם ראובן לא נולדה תאומה, ועי' בספר יבוא הלוי על הטור או"ח סי' ר"מ, ועי' בספר אמרי יוסף על פרשת וישלח, ובספר ברית יצחק על פרשת ויחי, ועי' בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' רצ"א שהאריך בכל זה, וכן בספר ברכת הלל סי' מ"ה דהאריך בכל הענין ובדברי הגר"א.

בכבוד רב המערכת.

ל"ז. באיזה חודש מולך השועל

שאלה: לכבוד מו"ר בעל לדופקי בתשובה שליט"א.

על הרש"י בבראשית מ"ז ל"א תעלא בעידניה סגיד ליה, כ' השפתי חכמים בשם ספר א' שיש חודש שהשועל הוא המלך. לאיזה ספר הוא מתכוון, ואיזה חודש הוא מלך?

בברכת יישר כח י.פ.

תשובה: לכב' הר"ר י.פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

מקור הספר הוא בתוס' על התורה, וכיון דהוי רק משל לא מובא שם באיזה חודש מושל השועל.

בברכת תורה המערכת.

ספר שמות

פרשת שמות

ל"ח. מדוע אמר הקב"ה במצרים לא להציל הבנים מהלבנים

שאלה: האיך אמר הקב"ה שלא להציל הבנים ששמו אותם המצרים בתוך הלבנים {במדרש המובא ברש"י סנהדרין ק"א:}?

תשובה: בענין התינוקות אמאי לא הצילום, מבוארים הדברים במקומם דמכלה הוא קוצים שבכרם שהרי הצילו את מיכה ועשה את העגל כמבואר ברש"י בסנהדרין שם בדף ק"א.

ל"ט. מדוע לא היה בשבעים נפש בנות והא עפ"י טבע מחצה זכרים ומחצה נקבות

שאלה: בענין השבעים נפשות שירדו למצרים שרק שניים מהם היו נקבות דהיינו סרח בת אשר ויוכבד בת לוי, האם זה היה נס שלא נולדו נקבות ובנות דהלא דבר הוא, דלכאורה עפ"י דרך העולם ואחוזים היה ראוי להיות יותר נקבות, או דילמא מעשה שהיה כך היה ולא היה סבה וטעם מיוחד לכך הגם שעפ"י דרך הטבע זהו תימה קצת, וזה למה לא נולדו יותר נקבות, האם המפרשים מדברים ע"ז?

ח.צ.ל.

תשובה: לכב' הר"ר ח.צ.ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין קושיתך על מנין השבעים נפש דלא היו בנות, עיין בנצי"ב "העמק דבר" לבראשית פמ"ו פ"ז ד"ה "בנותיו ובנות בניו" דכתב הפלא לומר שבני יעקב לא הולידו לעולם רק זכרים לא נקבות, אלא נראה דגם המה הולידו הרבה נקבות אלא שלא היו בכלל "שבעים נפש" ולא עוד אלא דיעקב עצמו היו לו עוד בנות מנשיו כמשמעות הכתוב לעיל "ויקומו כל בניו וכל בנותיו" אלא שלא נזכרו בשמן כי גם באברהם אבינו אמרינן שהיתה לו בת ולא נזכרה איפוא אותה בת במפורש בתורה משום שלא יצא ממנה זכרון לישראל לדורות עכ"ל.

בברכת תורה המערכת.

מ'. מקור למסורה ד' פעמים וראיתם

שאלה: פ' שמות פ"א פט"ז "וראיתן על האבנים" ובחומש הגר"א במסורה ג' פעמים וע"ז מביא וורט מהגאון והעירו למטה שיש 4 פעמים וראיתם, והשאלה מתחזקת כיון שגם בח"ס עשה כזו מסורה א"כ היה להם מקור בראשונים לזה, מה המקור?

תשובה: לא מצאנו מי שעמד בזה.

בברכת תורה המערכת.

מ"א. א. בתי לויה-משה, הא משה כבר היה לוי ב. אמאי ברח משה מהנחש ג. ויזכור אלקים וכו' ביאור הכפילות ד. "בדרך במלון" סתירה אי המלון היה קרוב למצרים

שאלה: א. "ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים" "בתי כהונה ולויה משה ואהרן" {סוטה י"א.} והנה בתי לויה הבחירה היה בכל שבט לוי ואף משה זכה מכח עמרם אביו ולא מיוכבד, ולשון "ויעש להם בתים" משמע שהבתים מתייחסים אליהם שזכו שהוקמו ונתיסדו מהם בתים, וכמו לענין בתי כהונה ומלכות {וכן גם מובא הפס' שמביא רש"י} ולא רק שיהא גם להם בנים בבתי הלוים, [ולומר שעי"ז זכתה להנשא לעמרם קשה שהרי באותה שעה היתה נשואה לו כמבואר שם בסוטה ורק לבסוף כשחזר וגזר כל הבן הילוד עמד וגירשה עיי"ש, ופשטא דקרא ויהי כי יראו המילדות את האלוקים ויעש להם בתים משמע שכבר עכשיו נגזר עליהם כן] ויש מקום לעיין דהנה בפ' במדבר לא נכלל משה עם משפחתו בני קהת, גם לענין חניה "והחונים לפני המשכן קדמה מזרחה משה אהרן ובניו, ואולי היה זה בית לעצמו, ועוד שהרי איתא שכל ענין קח את הלוים היה תחת בכורי ישראל כיון שלא נשתתפו בעגל וזה הרי לא שייך במשה, ואולי היה למשה דין לויה מחמת עצמו וצריך לעיין בכ"ז, מ"מ לענין טהרת הלוים דפ' וכה תעשה להם לטהרה הרי גם משה הוצרך לזה כמבואר במדרש בפ' קרח.

ב. "וינס משה מפניו" והנה ל' הרמב"ם פ"ד מהל' תפילה הט"ז "שיראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה" וכן ברש"י ברכות ל"ה. כעומד לפני המלך וא"כ ק"ו כאן שעומד לפני השכינה ממש, וגבי תפילה "תנן אפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק" ושלא לצורך גם הליכה חשיב הפסק {כמבואר בשו"ע ק"ד ס"ב ומשנ"ב סק"י} וכיון שכאן נעשה הנחש בציווי ה' אין סכנה מחמת הנחש עצמו, ואילו היה רצון ה' שישכנו מחמת הלה"ר {כמו שלקה בצרעת} הרי לא יהני שיברח, ונמצאת ההליכה שלא לצורך.

ג. פס' כ"ג-כ"ד "וישמע אלקים...ויזכר אלקים...וירא אלקים...וידע אלקים..

הסדר כאן עליה שמיעה זכירה ראיה, ואילו ביעלה ויבא ראיה שמיעה זכירה, מה משמעות כל אחד מהענינים ומה משמעות שני הסדרים והשינוי ביניהם?

ד. "ויהי בדרך במלון" בר"ן בנדרים כ' שנענש כיון שהיה קרוב למצרים ונתעסק במלון תחילה, מאידך איתא שאהרן אמר לו על הראשונים אנו מצטערים והחזירן למדין, ואהרן הרי פגשו בהר סיני כדכ' "ויפגשהו בהר האלקים"? ואולי מדרשים חלוקים.

נ.ב.

תשובה: לכב' הבה"ח ב.ב. נר"ו שמחנו שוב לקבלת שאלותיך המחכימות.

א. מה ששאלת מהו בתי לויה שזכו המילדות הרי משה היה כבר לוי, עי' במהרש"א סוטה דף י"א דכבר הקשה כן, ותירץ כעין תרוצך שזכתה להינשא לעמרם. ועי' בספר תורת קנאות דהקשה את קושיתך על המהרש"א מה שהקשת על תרוץ זה, ועיי"ש מה שנדחק לפרש ועי' בספר דרשות בית ישי להרה"ג ר' שלמה פישר שליט"א דגם הקשה כן על המהרש"א, וחידש דיש דין מיוחד של לויה בכהנים ובזה זכה אהרון וזה הכונה בתי לויה. וכעין תירוץ זה תירץ בזבחי צדק על התורה, וע"ע מה שכתב בספר חבצלת השרון.

ב. ומה ששאלת על בריחת משה מפני הנחש, עי' במסילת ישרים דגם שמואל כאשר נצטוה למשוח את דוד היה צריך לעשות השתדלות שלא יהרגהו שאול למרות שהלך בציווי ה' עדיין צריך להתנהג בדרך הטבע בתורת השתדלות, עוד יתכן מאוד דזו תגובתו הטבעית של משה כשאר אדם שמפחד מנחש וכמדומנו שאין בכך פגיעה בכבודו ומעלתו של משה רבינו שנשאר בו הפחד והתגובה הטבעית של אדם למראה נחש.

ג. הסדר בזעקת בני ישראל הוא פשוט קודם עלית תפילתם לה' אח"כ שמיעה של התפילה וזה מביא לזכירתם ולכך הקב"ה מסתכל מה קורא להם ויודע אח"כ מה לעשות, משא"כ ביעלה ויבוא הכל הוא סדר של עלית התפילה ובזה טמון השוני דתחילה עולה התפילה ואז באה לפני ה' ואח"כ מגיעה עד אליו ואז נראית לפניו ואח"כ נשמעת ועי"ז הוא זוכרינו, וכן פירשו ע"ד פשט זה באבודרהם ובדרך חיים לאחי המהר"ל, ועי' בבאור הגר"א על השו"ע דפירש כנגד שבעה רקיעים.

ד. ומה ששאלת דבדרך במלון כתב רש"י דהוי קרוב למצרים והרי אהרון פגשו אח"כ בהר האלוקים הנה זאת הערה חזקה, וחשבנו דאולי אפשר לומר דהר האלוקים נקרא קרוב אך הרי מבואר דרחוק הוא דרך ג' ימים ממצרים ואולי אין מאוחר ומוקדם בתורה, וכעת ראינו דהקשה כן בספר משכיל לדוד, וכן בספר נחלת יעקב, והוכיח שם דא"א לומר שם דאין מוקדם ומאוחר בתורה, ואח"כ כתב את מש"כ דזה מקרי קרוב וכתב דאולי דרך ג' ימים מקרי קרוב, ועי' בספר באר בשדה דגם עמד בכך.

בברכת תורה המערכת.

פרשת וארא

מ"ב. לכא' משה מת בגיל מאה ועשרים ע"פ החשבון

שאלה: ראיתי מקשים קושיא עצומה לכאו' דמשה כשעמד לפני פרעה היה בן פ' {שמות ז' ז'} וי' חדשים שהיו במצרים עד שיצאו {ע"פ החשבון שכל מכה

התרה ג' שבועות לפניה ומשמשת שבוע} ומ' שנה שהיו במדבר, וא"כ כשמת היה בן יותר ממאה ועשרים שנה, ואיך ביאר רש"י בריש פ' וילך "היום מלאו שנותי"? וצע"ג.

יישר כח גדול מראש {בשם עוד הרבה הנהנים מהגמ"ח המופלא} נ.א.ה.

תשובה: לכב' ה"ה נ.א.ה.

בענין הערתך היפה על חשבון ימיו של משה, כבר עמדנו בכך פעם, ועי' ב"חתם סופר" בתשובותיו ח"ו סי' כ"ט דכתב צריך אני לעשות לי רב בשנות משה רבינו ע"ה והקשה כקושיתך, ונדחק לפרש דשמונים שנה הכונה בתוך שנת השמונים ולא שמלאו שמונים שנה, ועי' בחזו"א דהביא את "טורי אבן" דהקשה איך יתכן שראש השנה הוא תשרי אם כן יהיו שנות חיי משה רבינו קכ"א שהרי אהרן בן קכ"ג בא' אב ויהיה בן קכ"ד בז' אדר שלאחריו ומשה רבינו צעיר מאהרן בשלש שנים כאמור בפרשת "וארא" "ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים בעמדם לפני פרעה" נמצא שמשה היה בעת פטירתו בן קכ"א שנים, ויש לומר שאין ראיה מזה כי יתכן שמדובר בשנים שלהם ולא של עולם כמו שאמרו בערכין מ"ח ואם כן מחשבים שנה שעומד בה ושלשים יום בשנה נחשבים כשנה, ולפי זה צריך לומר שאהרן נולד בין אדר לאב. עוד הוסיף שם דלמאי דבעי למימר דר"ה אייר סיון תמוז ולא עברו מיציאת מצרים עד מיתת אהרן רק ל"ח שנה וד' חדשים יתכן דמשה מת בז' אדר בשנה הב' כדי לקיים "המן אכלו ארבעים שנה" ואפילו הכי לא היה רק בן ק"כ דבז' אדר שלפני גאולתן נשלמו לו פ' שנה ואהרן נולד בתמוז הלכך בעמדם לפני פרעה בניסן קודם הגאולה כדתנן בעדויות משפט מצרים י"ב חודש היה משה בשנת פ' ואהרן בשנת פ"ג ולאהרן כלתה קכ"ג בתמוז שנה שקודם גאולתן ובתמוז אחר יציאת מצרים נשלמו לו פ"ד ובתמוז שלפני מותו נשלמו לו קכ"ב ובאב היו שנותיו קכ"ג, ואע"ג שאמרו דהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים נראה דאין זה כללא אלא במקום שאמרו חכמים, ולקושטא דמילתא דליציאת מצרים מניסן מנינן נמי יש לומר דשנות משה ואהרן שלהם ולא של עולם ואהרן נולד בא' באב ונשלמו לו קכ"ג ובעמדו לפני פרעה היה בשנת פ"ג ואפשר דליציאת מצרים נמנו שנותיהם מניסן".

בברכת תורה המערכת.

מ"ג. כיצד שיקר משה לפרעה שבני ישראל יוצאים רק לג' ימים

שאלה: יש קושיא על משה בפ' וארא למה הגיד לפרעה שרוצים לילך לג' ימים ובאמת רצו לברוח לעולם, פעם א' שמעתי תירוץ דאילו אז כששאל משה לג' ימים פרעה היה מסכים, עדין כלל ישראל לא ירדו כ"כ בטומאה, שאם יצאו אז היו יכולים לעשות ולתקן כל מה שהיה צריך ובאמת היו חוזרים, ואיני יודע המקור ואם אמת הוא

תודה על הכל ותזכו למצוות ולהמשיך להגדיל תורה ולהאדירה בברכת כל טוב ומצפים לתשובה {ולישועה}.

הבחור אברהם ה. ה.

תשובה: לכבוד הבה"ח ה. ה.

ע"ד שאלתך אמאי אמר משה דרך שלשת ימים הרי אינו אמת, כבר עמד בכך האבן עזרא פי"א פ"ד וכתב דמשה לא שיקר דלא אמר שיחזרו רק אמר שהדרך עד הר סיני היא שלשת ימים והמצרים הטעו את עצמם, וכתבו המפרשים דאע"פ דצדיקים בד"כ מדקדקים לגמרי בדבריהם אבל עם עיקש ורמאי צריך ללכת בדרכו ועוד להקל מעליו את הנסיון שאם יאמר לתמיד ודאי לא יסכים, לכך אמר לו משה בדרך עורמה אך אין בזה שקר.

בכבוד רב המערכת.

מ"ד. ההוכחה דלוי האריך ימים מכל השבטים

שאלה: היכן מקורו של רש"י שכ' שלוי האריך ימים יותר מאחיו {137} מחמת עסקו בתורה?

י.נ.

תשובה: לכב' הר"ר י.נ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

המקור שלוי האריך ימים יותר מאחיו ברש"י שמות פ"ו פט"ז, נראה דהנה במדרש רבה א' ח' מבואר דכל זמן שאחד השבטים קיים לא התחיל השיעבוד, ועוד איתא בסדר עולם רבה פ"ג דמשמת לוי התחיל השיעבוד וממילא מוכח דברי רש"י.

בברכת תורה המערכת.

פרשת בא

מ"ה. איך מכת בכורות היתה ברגע אחד הרי היה בכמה מקומות

שאלה: כתב רש"י {שמות פי"ב פי"ב} שברגע אחת מתו כל הבכורות במצרים, וק' לי דאיתא בקרא {שם פ' כ"ט} שבחצות בדיוק נהרגו הבכורות ואינו חצות ממש

בכל מקום ברגע אחד, ובאמת זה כוונת רש"י דבהעברה אחת מתו, אבל מהו כוונתו דברגע אחת מתו, וכעי"ז היה ק' לי אמאי לא אזלינן בתר הנץ החמה דבמקום המקדש לענין היתר אכילת חדש ביום ב' של פסח ולענין ברכת החמה {כדברי האדר"ת}?

ר. ח. ק.

תשובה: לכבוד הרב ר. ח. ק. שליט"א.

בענין מכת בכורות, עי' במהרי"ל דסקין על התורה פרשת בא דביאר דזהו לשון עברתי בלילה הזה דהקב"ה היכה כל בכור לפי האופק וזמן חצות שלו ורק הקב"ה יכול לעשות כן, ומש"כ רגע אחד הכונה זמן רגע אחד דינו חצות שלכולם היתה המכה בחצות אך כ"א והחצות שלו, ועי' בספר דברי יוסף להרה"ג ר' יוסף כהן על התורה דף ע"ו דהביא לכך כמה ראיות מדברי חז"ל. ומה שהערת לענין חדש לא ברורה כוונתך דודאי דין האיר מזרח שאחר העומר תלוי כל מקום לפי זמנו ורק העומר היה שוה, וכן בברכת חמה שזהו זמן תלית המאורות כל מקום שמגיע תחילת יום ד' הולך לפי מקומו שזה זמן הזכר וההודאה בברכה על מעשה הקב"ה.

בברכת תורה המערכת.

פרשת בשלח

מ"ו. לשון קריעת ים סוף

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה.

הריני בא להודות לכם על כל התשובות שהשיב לי על השאלות עד הנה, יה"ר שתזכו להשיב כהוגן לכל השואלין כהנה וכהנה.

איתא בגמרא דף כ"א שאפי' שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד, ולכאורה ה"ה וכ"ש לשון זהב של חז"ל שהיא דברי תורה ממש, וראוי לעמוד על דקדוק לשונם להבין ולהשכיל כמה שאפשר, יש לשאול למה "קריעת ים סוף" נקרא כך ע"ש קריעה שכך הוא לש' חכמים ודברי חז"ל בכל מקום, ובתורה לא מצינו לשון זה אצל קריעת ים סוף אלא לש' של בקיעה, דבר זה טעון ביאור.

תשובה: מה ששאלתם על לשון קריעת ים סוף ואילו בתורה שנינו לש' בקיעה "בוקע ים לפני משה", הנה מצינו לשון קריעה גם בתהילים לגוזר ים סוף לגזרים ומשם בא לש' קריעה, והחילוק דבוקע הפשט עושה בור ובקע, וקריעה היא הפרדה

גמורה, וא"כ יתכן דהיתה בקיעה בים אבל היתה גם חלוקת הים לי"ב חלקים כידוע וזה לשון גזירה וקריעה. אח"כ מצאנו כעין זה בהגדה של פסח להרב אברהם אהרון הלוי פרג משנת עת"ר ושם חילק כעין זה, רק חילק דבגזירה הופרדו המים מהיבשה והייתה חרבה עיי"ש וע"ע בספר טעם ודעת להרה"ג ר' משה שטרנבוך שליט"א ח"א בפרשת בשלח עמ' צ"ד דעמד בזה וחילק באופן אחר עמ"ש דכבר היה תנאי במעשה בראשית שיבקע הים וכשהגיע הזמן היה צריך רק לקרוע עיי"ש וכעין זה כתב בניצוצי רש"י לר' יהושע פרוסקין עמ' 49.

בברכת תורה המערכת.

מ"ז. בענין צנצנת המן

שו"ת: בס"ד לכב' הרב י. שליט"א.

ע"ד שאלתך אמאי כתוב בתורה שמות פט"ז פל"ג בפרשת המן "צנצנת אחת" פשיטא דצנצנת היא אחת?

והנה מצאנו בתורה שלמה בשם מדרש מכתב יד (לא ידוע) דשואל שאלה זו ממש, ומתרץ דהחידוש דהיה רק מלא העומר ולא יותר, ואולי יש לתרץ באופן אחר דהמן בא לרמוז על פרנסה דפרנסה משמים, ובא לרמוז שמספיק מקור אחד לפרנסה בין רב בין מועט, ול"צ להשתדל יותר ולכן נקטה התורה אחת.

בברכת תורה המערכת.

מ"ח. מהיכן היה למצרים בקר במכת שחין לשיטת הרמב"ן

שאלה: בס"ד לכבוד המערכת.

יישר כח על תשובתכם על שאלתי, נהנתי מהיעילות והזריזות, אודה לכם באם תמצאו תשובה לשאלתי זו.

נתקשיתי בדברי הרמב"ן, דהנה ברש"י בתחילת בשלח מביא דברי המכילתא שהקשה מהיכן היה למצרים בהמות, וכ"ת משל מצרים הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים {מכת דבר} וכו', משל מי היו מהירא את דבר ה' {מכת ברד}, ויש לתמוה דהק' ממכת דבר ותי' ממכת ברד?

ואמנם ברש"י לגבי מכת שחין פ"ט פ"י ביאר שהגזירה היתה רק על המקנה בשדה, והוכיח מן המכילתא הירא את דבר ה', והיינו דסבר דהירא את דבר ה' נאמר גם

על מכת דבר, ועיי"ש בגור אריה, אולם הרמב"ן במכת דבר פ"ט פ"ג כתב דהגזירה היתה גם על מקנהו שבבתים, וא"כ לדבריו צ"ע מנלן היו להם בהמות בשחין וברד, ואולי אפ"ל שקנו מן הישראלים, אולם דברי המכילתא תמוהים לפי שהק' מפס' של דבר ותי' בפס' של ברד, והרי לרמב"ן זה נכתב רק על ברד ולא דבר?

אשמח אם תאירו את עיני מי עמד בזה.

בברכה י. ב.

תשובה: לכב' הרב י. ב. שליט"א.

שמחנו לקבלת מכתבכם בשנית מה ששאלתם על דברי המכילתא מהיכן היה למצרים בהמות שהובא ברש"י פרשת בשלח פי"ד פ"ז, וכתבתם דמש"כ הירא את דבר ה' נאמר גם על דבר וכמש"כ בגור אריה ולא רק על ברד.

עי' כאן בספר הזיכרון על רש"י [נמצא בחומש המאורות הגדולים עם י"א פרושים על רש"י] דכתב ג"כ פירוש זה לבאר דברי רש"י מכח קושיתכם, אך כתבתם דכל זה ניחא לרש"י דהגזירה היתה רק על המקנה בשדה, אך הקשית על הרמב"ן דפליג על רש"י וס"ל בשמות פ"ט פ"ג דהגזירה היתה על כל הבהמות, א"כ זה נגד המכילתא, ועוד מהיכן היה להם בהמות בשחין ובברד אם כולם מתו בדבר.

כבר עמדו בכך מפרשי הרמב"ן, וציינו למש"כ האבן עזרא פט"ו פ"ו ד"וימת כל מקנה מצרים" רובו, כי הנה כתוב "שלח העז מקנך" וככה תמצא בברד וכו' עיי"ש, ע"כ האבן עזרא. ולפ"ז ניחא גם דברי הרמב"ן. ובאמת הם פירשו דלא כדברי המכילתא, וכן הוא כו"כ פעמים דהראשונים מפרשים את המקרא כפשוטו הנראה להם דלא כדרשת חז"ל.

נקוה שהשבנו על שאלותיך אם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיבכם.

בברכת תורה המערכת.

פרשת יתרו

מ"ט. האם בנו מחיצה ממש בהר סיני

שאלה: כתוב בפר' יתרו (שמות י"ט, י"ב) והגבלת את העם סביב לאמר וכו', יש לשאול האם מצינו (בחז"ל או במדרשים או בשם מקור כל שהוא) שעשו גדר או

מחיצה י' טפחים סביב הר סיני כדי להגביל את המקום שלא יעבור בו אדם או בע"ח, או"ד לא מצינו כן אלא רק שיהא גבול ותחומין (דהיינו אלפיים אמה) אבל לא מצינו שבנו מחיצה או גדר שלא יכנס פנימה?

תשובה: בענין הגבלת העם, מצאנו רק מדרש רשב"י דדורש והגבלת את העם מלמד שקבעו להם תחומין, ובפשטות משמע שכונתו שעשו ציון וכמו שבאמת כבר כתב רש"י שם קבע להם תחומין לסימן.

בברכת תורה המערכת.

פרשת משפטים

נ'. מדוע בעי קרא לבעיטה הא הוי דומיא דאב

שאלה: רש"י בפר' משפטים (כא' כט') כ' והמית איש לפי שנאמר כי יקח אין לי אלא שהמיתו בנגיחה המיתו בנשיכה דחיפה ובעיטה מנין ת"ל והמית, וצ"ב דבריש ב"ק ילפי' לחיוב תולדות מסברא מפני שהם דומות בתכונות לאב ומדוע הכא בעינן קרא?

תשובה: מה ששאלתם על רש"י במשפטים {פכ"א פסוק כ"ט} דהביא ריבוי גבי הפסוק והמית איש אין לי אלא שהמית בנגיחה המיתו בנשיכה דחיפה וכו' מנין ת"ל והמית, והקשיתם הרי הגמ' בב"ק מרבה תולדות מפני שאין דומות בתכונות לאב, ואמאי בעינן קרא, הנה ראשית דברי רש"י הם דברי חז"ל במכילתא שם, והביאור דהלימוד בגמ' מהני רק לחייבו ממון, אבל לחייב מיתה מיתה שכ' בפ' וגם בעליו יומת דזה כבר עונש ע"ז צריך ריבוי מיוחד לכל דבר.

בברכת תורה המערכת.

נ"א. אמאי איתא בגמ' שן ועין היפך התורה דהקדים עין לשן

שו"ת: לכבוד הרב ר' א. ס. שליט"א.

במאי דבדק לן מר אמאי אמרינן דע"כ יוצא בשן ועין אמאי הקדים שן לעין דעין קודם בגוף לשן, הנה השאלה קשה יותר דבקרא בפרשת משפטים כתוב להיפך קודם עין ואח"כ שן ובתלמוד מופיע 7 פעמים הפוך שן ועין.

מצאנו בס"ד דכבר עמד בכך בספר מדרש התנאים (לבעל המהרז"ו על מדרש רבה) בעמ' 86, ותירץ דשן יותר שכיח וקל להפיל מעין ולכך נקטה הגמ' שן קודם לעין.

עוד מצאנו בספר ניצוצי רש"י (לרב יהושע פרוסקין) על ספר שמות בעמ' 85 בהגהה דעמד בכך ויישב ע"פ האמור במדרש דע"כ יוצא בשן ועין כיון דחם חטא בשן בדיבור, ובעין בראית ערות אביו ובתורה נקט לפי סדר גרימת החטא דקודם ראה ובחז"ל נקטו לפי תוצאת החטא דאמר לאחיו עיי"ש (ושערי דרוש לא ננעלו).

נ.ב. שני הספרים נמצאים באוצר החכמה.

בכבוד רב המערכת.

נ"ב. מדוע חזרה זוהמא לבני לוי והנשים הא לא חטאו בעגל

שאלה: מצינו שבשעת מ"ת כשאמרו נעשה ונשמע פסקו מבנ"י זוהמא דנחש ויצאו מכלל קללה של אדה"ר ולא ימותו לעולם, אלא כיון דחטאו בחטא העגל הוחזר הדבר ליושנה ונתחייבו מיתה כשאר בני אדם. וק"ל למה נתחייבו הנשים ובני לוי מיתה הלא הם לא חטאו בחטא העגל וא"כ דין הוא שאין עליהם גזירת מיתה {ע"ז ה.}?

תשובה: בענין אמאי בני לוי טף ונשים דלא חטאו בעגל לא נשארו במצבן, עי' בדעת שלום דכתב באמת דנשארו במצבן וכך זכו לעבוד במקדש, וכעין זה כתב בחמודי צבי פרשת נשא, וכן בהקדמת ספר מזהב ומפז, ובתפארת יהונתן להגר"י אייבשיץ פרשת משפטים כתב דלכך ערי הלוים קולטים את הרוצח עיי"ש אך עדיין קשה א"כ אמאי נגזרה עליהם מיתה, ובע"כ אולי צ"ל דזהו דין בכל הדור וא"א שיתחלק הדבר, ולפ"ז מתורץ גם על טף ונשים. ומצאנו כעת דכעין זה כתב הגר"י הוטנר זצ"ל בפחד יצחק חלק אגרות ומכתבים איגרת ע"ו עיי"ש לשונו הזהב. ועי' מה שתירץ בנה"ק, ועי' בספר בית פנחס ח"ב על תמורה מה שתירץ בפילפולו, ועי' באמרי שפר פרשת בראשית דכתב דנשים לא פסקה כלל זוהמתן במתן תורה כיון דאינם חייבים בכל המצוות, וכן הביא מבית אברהם ועוד בשם הזוהר ח"א פרשת חיי שרה דף קכ"ו ע"ב דלא פסקה מהן לגמרי, אך בתפארת יהונתן לר"י אייבשיץ על משפטים חולק וס"ל דפסקה זוהמתן, וכן כתוב במדרש בסדר יתרו פרשה כ"ח, ועי' בספר זהרי חמה על הזוהר שם דפירש דברי הזוהר דחזרה הזוהמה גם לנשים כיון דלא מיחו או משום דנשמת הגבר והאשה חדא היא עיי"ש, וזה ביאור גם למה נגזרה עליהם מיתה וכן זה גם תירוץ על בני לוי דלא מיחו בתחילה.

בברכת תורה המערכת.

פרשת תרומה

נ"ג. כיצד נכנסו משה ואהרון למשכן שהיה גובהו י' אמות הרי הם היו גבוהים י' אמות

שאלה: לכבוד המערכת.

כידוע שמשה רבינו היה גבוה עשר אמות וכן אהרן הכהן {וגם שלאהרן הכהן היה ציץ ותפילין}, וצ"ב א"כ איך נכנסו למשכן שהיה גבוה עשר אמות? {ואין לומר שאמותיו של המשכן היה של קודש ושל משה היה אמות של חול, דבברכות איתא דאמותיו של משה היה אמות של קודש}, וצ"ע.

ב. צ. מ.

תשובה: לכב' הבה"ח ב. צ. מ. נר"ו שמחנו לקבלת שאלתך המענינת מאוד.

והנה מצאנו דעמד בשאלתך במושב זקנים מבעלי התוס' על התורה בשמות פר' כ"ו פס' א' והקשה כן על אהרון, והוסיף להקשות דהרי היה לו גם מצנפת, וחשבתי בתחילה לתרץ בדוחק דאולי התכופף, אבל שם כתב דא"א לומר כן דאין דרך להתכופף לפני מלך אם לא בשעת השתחויה ונשאר בצ"ע. ובספר תורה שלמה רמז לחלק בין אמות של משכן לאמות של משה על פי האבן עזרא שם עיי"ש אך אין לומר כן כמ"ש, וכן מוכח בגמ' שבת צ"ב ע"א דיליף גובה משה והלוים מהמשכן לענין הוצאה, ובספר אמרי יהושע ח"ד עמ' ל' תירץ דהיה דרך נס, ויש שתרצו דהגובה היה עם הידים שע"י זה יכל משה לפרוש את יריעות המשכן ודוחק, ועי' בספר תורת נתן על התורה, ובאוצרות התורה חוברת אדר א' תשס"ה מש"כ בזה.

בברכת תורה המערכת.

נ"ד. מה שייך כובד בארון הנושא את נושאיו

שאלה: יש להעיר בדברי הרמב"ן בפ' תרומה {כה-יב} דהקשה על רש"י שסובר שטבעות הארון היו בזויות העליונות וז"ל "אבל לא ידעתי למה אמר שהזויות העליונות סמוך לכפורת היו הטבעות שהכובד היה גדול יותר" עכ"ל. וקשה דהא הארון היה נושא את נושאיו ומה שייך לומר שהכובד היה גדול?

אשמח מאוד אם תוכלו לענות לי על השאלות הנ"ל.

בברכה מרובה י. פ.

תשובה: מש"כ להעיר בדברי הרמב"ן בק' על רש"י על מיקום טבעות הארון מה שיך לומר בו כובד הרי הארון נושא את נושאיו, צ"ל דאע"פ דכן היה הנס אבל ודאי בעשית הארון לא התחשבו בנס {ואולי אפי' לא ידעו ממנו} דאין סומכין על הנס, ובודאי צריך לעשות בצורה הראויה ע"פ דרך הטבע.

בברכת תורה המערכת.

פרשת תצוה

נ"ה. בענין כף יונית

שאלה: הרבינו מנוח על הרמב"ם [פרנקל] בפ"ד ה"ב מהל' סוכה כתב דלכך נקט הרמב"ם כמין גאם ולא כתב אות דלת שלנו שלא רצו להשתמש בלשון הקודש אפי' לדוגמאות כאלו, ורש"י בפרשת תצוה במשיחת כהנים כתב שמשחו כעין כף יונית שהיא נון שלנו. וצ"ב אמאי השתמש באותיות לשון הקודש, ועוד צ"ב דכתב רש"י בסוכה דף ז' ע"א לשון זה כמין גאם ולא כתב כל אות עברית?

ישר כח א.ל.ר.

תשובה: לכב' הר"ר א.ל.ר. שליט"א.

בענין דברי רש"י על גאם, הנה יעוי' בדברי מנחם שלמה סי' ו' בשם הנר תמיד דהקשה כן על רש"י בכריתות דף ו' גבי כף יונית דדומה לאלף, ושם תירץ דלא דמי כ"כ. וכ"כ הב"ש על הוריות דף י"א ע"ב גבי גאם דלא דמי כ"כ לאותיות שלנו.

בברכת התורה המערכת.

נ"ו. ביאור בסידור בגדי הכהונה והכפילות בפסוקים

שאלה: לכבוד המערכת.

פ' תצוה פכ"ח פ"מ "ולבני אהרן תעשה כתנות ועשית להם אבנטים ומגבעות תעשה להם" והנה הוקשה לי זמן רב א. כפילות הציווי על העשיה ב. סדר הציווים שבכותנות נאמר לבני אהרן ואח"כ תעשה ואח"כ מה כלו' כותנות, ובאבנטים כ' תחילה ועשית ואח"כ להם [בני אהרן] ואח"כ מה [אבנטים], ובמגבעות כ' באופן שלישי שתחילה כ' מה [ומגבעות] ואח" תעשה ולבסוף למי [להם], וא"כ ק' הן הכפלות והן סידור הדברים?

אשמח מאוד אם תוכלו לענות לי א. ש.

תשובה: לכב' הר"ר א. ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך המקורית.

לא מצאנו תשובה ברורה, אך יש לנו להעיר כמה הערות שיכולות להועיל לתשובה חלקית, א. עי' ברשב"ם דכתב דרק על המגבעות קאי המשך הפס' לכבוד ולתפארת ולכך נאמר שם עשייה מיוחדת ולכך כתוב גם להם בסוף דלהם יהיה הכבוד והתפארת מש"כ בחלקי הפס' הראשונים. ב. עוד כבר העירו דבירושלמי פ"ג הל' ו' מיומא ופ"א ה"א מחגיגה כתוב דדרשינן מפס' זה דעושים לכהנים לכ"א שתי כותנות, וביאר הקרבן העדה שם דילפינן מדאמר בלשון רבים [ואין זה סותר לרש"י דכתב דהוי לכהן הדיוט ד' בגדים דאף דהיה לכל כהן ב' כותנות נחשב כתנת לבגד אחד] ולפ"ז כתנות הלשון רבים קאי על הכותנות ואבנטים הלשון רבים קאי על הכהנים ואולי לכן שינה ביניהם, ועוד צ"ב.

בברכת תורה המערכת.

נ"ז. אי עשית מזבח הזהב דחתה שבת

שאלה: האם יש מקור לומר שלמרות שעשית המשכן לא דחתה שבת, עשית מזבח הזהב דחתה שבת, ונ"מ לכמה ענינים ואכמ"ל.

י.י.צ.

תשובה: בענין אי בניית המזבח דוחה שבת, הנה יש שרצו לומר דבנין המזבח דוחה שבת, אך עי' בטו"א על חגיגה דכתב דאפי' בנין בהמ"ק לא דחי יו"ט כ"ש בניית במה, ועי' בהגהות הר צבי על הטו"א שהביא שהוא מפורש בירושלמי בשבת פי"ט ה"א ובפסחים פ"ו ה"ג דבנין מזבח אינו דוחה שבתשובה ועי' מכילתא פ' ויקהל דאין בנין מזבח דוחה שבת אעפ"י דתמיד דוחה שבת, ועי' מג"א או"ח סוס"י ק"פ דנקט ג"כ דאין בנין מזבח דוחה שבת, ועי' בשו"ת מהרי"א הלוי איטיננא ח"א סימן פ"ח דדן בזה אי בנין מזבח דוחה שבת, ועי' בשו"ת בית דוד סי' קל"ה, ובשו"ת אהל יהושע סימן נ"ב, ובאוהל מועד ח"ב סימן ע"ט וח"נ סימן מ"ז שתמהו עליו למה לא הביא את הירושלמי והמכילתא והמג"א. ועי' במקדש דוד ריש הל' בית הבחירה, ובמה שצויין בספר המפתח הל' בית הבחירה פ"א הי"ב.

בברכת תורה המערכת.

נ"ח. האם לא נזכר משה בתורה רק בפרשת תצוה ומדוע

שאלה: לכבוד הרבנים הגאונים המשיבים שליט"א.

בפ' תצוה לא מוזכר שמו של משה רבינו, והנה עמלו המפרשים ותרצו בהרבה פנים את חסרונו של משה מפ' זו. אך שמתי אל ליבי שגם בפ' עקב לא מצוי שמו, ולא ראיתי מי שכ' על זה?

תשובה: בענין הערתך היפה דלא מוזכר שמו של משה חוץ מפרשת תצוה גם בפרשת עקב, מצאנו דהתקשה כבר בכך בספר עיטור ביכורים על בעל הטורים בפרשת תצוה, וכתב עוד דגם בפרשת עקב ופרשת ראה ופרשת שופטים לא מוזכר שמו של משה, ועי' שם דר"ל דאולי הכונה חוץ מחומש דברים דשם כל הספר אמר משה בעצמו, ועי' בספר בעל הטורים עם פי' עטרות אד"ר פר' תצוה דכתב דלשון הרא"ש הוא משנולד משה עד משנה תורה וי"א דכל ספר דברים אחד ומוזכר בתחילת דברים שמו, ועי' בספר וליוסף אמר דכתב דבכל התורה כולה יש ח"י פרשיות שלא כתוב בהם שמו של משה רבנו ע"ה וזה נרמז בר"ת "אשר כתבת" אתם נצבים שופטים ראה כי תצא תצוה בראשית כל החומש תשמעון והיה עקב תשמעון חידוש בשם ר' יצחק כהן [ומספר בראשית ל"ק דעוד לא נולד משה, וכן ניצבים הוי אולי בכלל וילך].

בברכת תורה המערכת.

פרשת כי תשא

נ"ט. כיצד ומי עשה עין הרע בלוחות

שאלה: "ואיש לא יעלה עמך" וברש"י הראשונות ע"י שהיו בתשואות וקולות שלטה בהן עין הרע. וק' א. מי עשה את העין הרע? ב. במה עשו עין הרע בלוחות עצמן או בעשרת הדברות?

ל. י. מ.

תשובה: לכב' הר"ר ל. י. מ. שמחנו לקבלת יקרת מכתבו.

בענין עין הרע במתן תורה, כתבו המפרשים בתוך דבריהם דהכונה לעין הרע של השטן ואומות העולם, והעין הרע היא בעם ישראל שהיו במדרגה גבוהה וע"י כן נגרם שבירת הלוחות להוריד את עם ישראל מגדולתו, ולא שהעין הרע היה בלוחות רק הכונה במעמד מתן תורה הראשון שבו ניתנו בסופו הלוחות ע"י עין הרע בעם ישראל נגרם בסופו שבירת הלוחות, וכ"כ הרבי יצחק לוי מברדיצוב בקדושת לוי על שבועות ד"ה "הליכות" דאומות עולם גרמו זאת לאשר החזיר השם יתברך על עשו וישמעאל לקבל את התורה ולא רצו לקבלה, ואף על פי כן היו עיניהם צרות על ישראל שהם יזכו לחמדה טובה כזו, על כן נתנו עין הרע לפיכך נתן לוחות אחרונות בצנעה. אך יעוי' בספר עצי הגפן מערכה ס' דפירש ע"פ התרגום יונתן בן עוזיאל בפ' יתרו שבדברות הראשונות היו יוצאים מפיו ית' כזיקוקין דנורא וטסין לעיני כל ישראל ונחקקין מסטר לסטר בלוחות

שהיו בידיו של משה יעו"ש, ולפי"ז אתי שפיר שכבר במעמד עשרת הדברות נחקקו בלוחות וזה היה לעיני כל ישראל ולזה שלטה בלוחות עין רעה, אך בפשוטו א"צ להגיע לכ"ז וכמ"ש.

בברכת תורה המערכת.

פרשת ויקהל

ס'. מדוע לא מוזכר כלים במזבח הקטרת

שאלה: לאחר הפרסום שאתם נותנים תשובות על קושיות, יש לי קושיא ואותה אין פותר.

פ' ויקהל פל"ה פי"ג-ט"ז "את השלחן ואת בדיו ואת כל כליו" "ואת מנורת המאור ואת כליה" ואת מזבח הקטרת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים" "את מזבח העולה ואת מכבר הנחשת אשר לו את בדיו ואת כליו" וק' לי אמאי לא מוזכר במזבח הקטרת את הכלים שלו כמו בשלחן המנורה ומזבח החיצון?

תשובה: בענין שאלתך הנפלאה והמקורית בפשט הכתובים, מצאנו דכבר הרגיש בזה הגרי"ח סופר בספרו הדר יעקב ח"ג סי' י' וכתב דלא ראה מי שעמד בזה, ועיי"ש דכתב דגם הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה לא הזכיר כלים במזבח הקטורת, ועיי"ש דכתב דאולי היו רק שני כלים ולכך לא הזכיר עיי"ש מה שהאריך ונשאר בצ"ע. ומצאנו כעת דגם הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל עמד בזה במשמר הלויים זבחים סי' נ"ח, ובביאורו על התורה פר' כי תשא, ובברכות פר' ט' סי' נ"ד, וכתב דאולי הכלים שלהם נקראים כלי המשכן ולא כלי הקטורת עיי"ש, ועי' במשנת חיים על התורה פר' במדבר שעמד בזה וכתב כעין זה עיי"ש אריכות גדולה מאוד, ועי' עוד בספר לקח טוב לר"מ נגאר'ה בפר' כי תשא, ובספר טעמא דקרא פר' כי תשא.

בברכת תורה המערכת.

ס"א. מספר פעמים שהקימו בנ"י המשכן ופרקוהו

שאלה: לכב' המערכת, ג' אד"ב ה'תשע"א.

ברצוני לברר מספר הפעמים שבני ישראל הקימו את המשכן, והמנין שפרקו את המשכן?

בכבוד ויקר מ. ס.

תשובה: לכב' מ.ס. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין מס' הפעמים שהקימו בנ"י את המשכן ופרקו לא מצאנו מי שעמד בזה הפי', אבל בפשוטו הנה בימי המילואים הקימו משה כל יום וי"א פעמים ביום וי"א ג"פ ביום, עי' במדרש רבה י"ד אות ט"ו וכן הקימו ופרקו בכל מסע ומסע פעם אחת והרי לך החשבון.

בברכת תורה המערכת.

פרשת פקודי

ס"ב. מספר פעמים של פועל עשה במלאכת המשכן והרמז בכך

שאלה: לכבוד גמ"ח לדופקי בתשובה הברכה והשלום. ו' אד"א תשס"ח.

ברצוני לשאול למה פעמים כתוב הפועל-עשה-בהטיות שונות, בפרשות תרומה, תצוה, ויקהל, פקודי.

אודה לכם על תשובתכם בהקדם. בכבוד רב צ.א.

תשובה: לכבוד הרב צ.א. שמחנו לקבלת שאלתכם.

מספר הפעמים של עשה בהטיות שונות הוא 224.

אך יעוי' בספר תולדות יצחק לאבי הבית יוסף בפרשת פקודי שכתב דמס' הפעמים הוא רמ"ח [לבד מפרשת העגל] כנגד רמ"ח אברים אך הוא מונה גם מפס' שקודם פרשת העגל.

בכבוד רב המערכת.

ספר ויקרא

פרשת שמיני

ס"ג. טעם קריאת חזיר דבר אחר

שאלה: ראיתי מובא מספר נוטריקון להפמ"ג שהטעם שקוראים חזיר "דבר אחר" הוא שלא יבוא להתירו עד לעת"ל, האם כתוב עוד טעמים לזה במקומות אחרים?

ש.פ. ק.

תשובה: לכב' הרב ש.פ. ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין אמאי החזיר נקרא בשם דבר אחר, עי' בספר משנת משה פרשת שמיני שביאר ע"פ האוחה"ק שלעת"ל יותר החזיר וזה הכונה שכת' הוא אחר מזמן הע"ל שאז הוא, יעי' בספר תורת משה לח"ס פרשת וישלח דביאר כי אחר הוא מאשר הוא מראה את עצמו כשר, ובספר נפש חיה או"ח סי' קנ"ו אות ט"ז כתב בשם הגהות על ספר התשבי שלא אומרים את שמו שלא ישאלו עליו התינוקות וירצו לאוכלו.

בכבוד רב המערכת.

פרשת תזריע

ס"ד. סתירת דברי האוה"ח בפר' תזריע למשנה מפורשת בנגעים

שאלה: לכבוד המערכת. ו' אייר תש"ע

עי' באור החיים פ' תזריע "וז"ל ואם קדמה בהרת לשער וכשגדל השער גדל לבן בבהרת, יש להסתפק אם צריך שיקדים צמיחת השער לבהרת והבהרת תהפכנו ללבן, או כיון דסוף סוף לא היה שער לבן אלא אחר הבהרת הוי סימן טומאה, ונראה כי דבר זה אי אפשר לומר בו ודאי כשגדל השער גדל לבן, כי כיון שבאים לפנינו לבנים מי יאמר שלא נולדו שחורים, והבהרת הפכתם ללבן כהרף עין, ואם כן זה נכלל גם כן במה ששנינו (נגעים פ"ד מי"א) ספק אם כו', ועיין מה שכתבו התוס' בפ"ב דנדה (יט) כי הבהרת חזקתה מהפכת השער ללבן, ולזה ספיקו טמא, שאת או ספחת וגו' - אמרו ז"ל".

ודבריו צ"ע שלכאורה היא משנה מפורשת נגעים פ"א "כיצד להחמיר לא היה בו שער לבן ונולד לו שער לבן, היו שחורות והלבינו" הרי מפורש שגם נולד שיער לבן טמא? וצ"ע.

ל. ש.

תשובה: לכב' הר"ר ל. ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין דברי האוה"ח, עי' בברכת שמעון על התורה להג"ר ברוך שמעון שניאורסון שכבר הרגיש בהערתך וציין דבתפארת ישראל בהקדמה לנגעים אות י' הסתפק בספק זה, והביא ראיה מהמשנה הנ"ל, ועיי"ש דכתב דהציור ששערות שחורות נהפכו ללבן הוי חידוש טפי דלמרות שצמחו קודם הנגע מקרי שהנגע קדם להם כיון שנהפכו ללבן, ועי' בספר משנת דעת להר"ר אליעזר רבינוביץ [על הרמב"ם פ"ב ס"ק מ"ד דרצה לדייק כדברי האוה"ח ברש"י על החומש שם דכתב ג"כ את הציור של שחור שהפך ללבן, אך אין זה מוכרח ע"פ דברי התפארת ישראל דציור זה הוי חידוש טפי, ובשער הציון שם רצה לדייק כן גם מדברי הר"ש משאנץ על התו"כ וג"ז אינו מוכרח עיי"ש, ועיי"ש דכתב דמשמעות הראשונים דלא כדבריהם אך לא הביא את האוה"ח ולא את דברי התפארת ישראל, אך יעו"ש דהביא דבמושב זקנים על התורה לבעלי התוס' דייק כן בדברי רש"י כדבריו וזהו ודאי תימא גדול דזה נגד המשנה. [ואולי יש לישב את דברי המושב זקנים האוה"ח מהמשנה א"ל דהרישא של המשנה מיירי שלא היה בו שער לבן כלל קודם הבהרת ואחרי הבהרת נולד שער לבן ונהפך לשחור והסיפא מיירי שנולד שער לבן קודם הבהרת ואחרי הבהרת נהפך לשחור ולפ"ז לא מיירי המשנה על ציור שנולד לבן אחר הבהרת ונשאר לבן, אך כמובן זה דוחק גדול במשנה].

בברכה המערכת.

פרשת מצורע

ס"ה. בשיטת הראב"ד דבועל שומרת יום טמא כמותה אי ה"נ בבועל יולדת טמא י"ד

שאלה: ידוע שיטת הראב"ד בתו"כ פרשת מצורע דבועל שומרת יום אינו טמא רק כמותה, האם לשיטתו בועל יולדת נקיבה טמא י"ד יום?

תשובה: הנה בעיקר דברי הראב"ד חידוש הם, והמלבי"ם פר' מצורע אות ק"צ נקט דבועל שומרת יום טמא שבעה, וכ"כ המנ"ח מצוה קפ"ב, וכ"ה סתימת דברי

הרמב"ם בפ"ג ממטמאי מו"מ דלא חילק, ומשמע דבכל בועל טמאה טמא טומאת שבעה, וטעמא דמילתא דאין טומאת הבועל תליא בטומאתה אלא הוי הלכה על בועל דטמא טומאת ז' דוקא, וע"ע בזה במפתחות על רמב"ם פרנקל דציינו למי נפתוח אות מ"ח, ובאו"ש שם, ובמקד"ד סוף סימן מ"ח דדנו בדבריו. ולעיקר שאלתך עי' בס' עצי ברושים להגאון ר' שלמה מוילנא זצ"ל סימן ל"ט שהאריך בזה, והביא שם מ"ש הגאון רבי יעקב בריט זצ"ל שהסתפק בדעת הראב"ד האם בועל יולדת נקיבה יהא טמא שבועיים כמו שהסתפקת, והוא ס"ל דפשוט שנטמא רק ז' ימים, והביאו באיילת השחר על התורה ויקרא פי"ב פ"ג וגם הוא פשיטא ליה דטמא רק ז' ימים, וע"ע בספר בין המשפטים כלים דף ה' דדן כן לשיטת הראב"ד.

בכבוד רב המערכת.

פרשת אחרי מות

ס"ו. ביאור לגלות ערוה

שאלה: איתא בגמ' סוכה דף כ"א דאפי' שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד, ולכאורה כ"ש לשון חכמים ודברי חז"ל למה בחרו שמות לקרוא כל דבר ודבר ועאכו"כ לשון תורה שראוי לעמוד ולהבין דקדוק שמות של כל דבר ודבר, ועפ"י הקדמה זו יש לשאול למה "גלוי עריות" שהוא לשון חכמים נקראת כן והוא עפ"י מ"ש בתורה לא תקרב "לגלות ערוה" למה נקראת כן סתם גלוי ערוה, וידעתי אני שיש לומר בפשיטות שזהו לשון נקיי' ולא רוצים לפרש ולפרט את גוף המעשה (דומיא למ"ש הרמב"ם שלכן נקראת לשון הקודש) אמנם רצוני לדעת האם זהו סוף הדבר, ואין שום יותר ביאור בזה, או דילמא בנוסף לזה יש עוד עומק והסבר למה נקראת כן "גלוי ערוה", האם יש לזה מראה מקומות מדברי הקדמונים ואחריהם המפרשים שמפיהם אנו חיים לפרש את הביטוי הזה?

תשובה: בענין ביאור לשון ג"ע במפרשים בויקרא פי"ח פ"ו, עי' בשערי אהרון [להרה"ג ר' אהרון רוטר], ועי' בפרוש הרש"ר הירש שם, ועי' בהעמק דבר דהזהיר אפילו על קירבה לא מיבעי למ"ד שזה האיסור גם למ"ד השני יזהיר על הסיבה המביאה לכך עיי"ש וע"ע באבן עזרא שם ובספרו יסוד מורא שער א'.

בברכת תורה המערכת.

פרשת קדושים

ס"ז. מדוע לא כ' ואהבת את רעך כמו ואהבת את ה'

שאלה: למה באהבת ה' כתיב "ואהבת את ה' אלוקיך" ובאהבת רעך כתיב "ואהבת לרעך כמוך" בלא "את" {אם אפשר ליישב ע"פ דקדוק עדיף מע"פ דרוש}?

תשובה: בענין החילוק בין ואהבת את ה' לאהבת לרעך כמוך, הנה המילה את היא באמת מיותרת ומרבינן מיניה ת"ח כמו שמבואר בענין שמעון העמסוני, ועוד דבאהבת לרעך כמוך באים להשוות את רעו אליו ולכן נכתב בל'. וע"ע באבן עזרא שם ובספרו יסוד מורא שער א'.

ס"ח. פשט באבן עזרא בקדושים שלכאורה נגד חז"ל

שאלה: בפ' קדושים פי"ט פכ"ד באבן עזרא ד"ה קדש הילולים... והכהן יאכלנו ע"כ. והיא תימא שפשוט שהבעלים אוכלים אותו בירושלים, שמעתי מהגרי"ט וייס גאב"ד העדה החרדית.

י. ק.

תשובה: לכבוד הרב י. ק. שליט"א. בס"ד י"ד אייר פסח שני תשס"ה

ע"ד הערתו המחכימה על דברי האבן עזרא בפי"ט פכ"ב בפ' קדושים גבי נטע רבעי דכ' דהכהן יאכלנו, וזה כנגד דברי חז"ל ודברי ההלכה, הנה ידוע וכמו שכתב האבן עזרא בעצמו דהוא מפרש תמיד ע"ד הפשט הפשוט של הפסוקים, וידוע דכמה פעמים כתב לא רק נגד פשט של חז"ל אלא כנגד הלכה היוצאת מדבר חז"ל, אך אין זה תימא דכ' בפרוש דבא לפרש דברי הפשט ע"י דוגמא בעניני עבדים ויציאותיהם בפרשת משפטים דאין זה מתאים לדיני עבדים ע"פ חז"ל, אך כאן יעוין גם בתרגום יהונתן דכתב "קודשי תושבחן קדם ה' מתפרק מן כהנא" וכבר תמה עליו בשערי אהרן, ובאמת כאן ע"פ הפשט יתכן דהוי לכהנים עד שחז"ל צריכים לאפוקי מפשט זה כמבואר בספרי נשא פי' ו' וז"ל "לפי שהוא אומר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הילולים לה' קודש לבעלים או קודש לכהנים ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיה בנטע רבעי הכתוב מדבר שיהא לבעלים דברי ר"מ, ר' ישמעאל אומר קודש לבעלים אתה אומר קודש לבעלים או קודש לכהנים הרי אתה דן מעשר שני קרוי קדש ונטע רבעי קרוי קדש וכו', ר' יהושע אומר קודש של בעלים אתה אומר קודש של בעלים או קודש לכהנים ת"ל ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו למי מוסיפין למי שכבר נתנו לו. ע"כ.

הרי הראת לדעת כי שלוש תנאים הוצרכו כ"א לדרשה אחרת לאפוקי מהדעה שנטע רבעי לכהנים, א"כ ודאי יש הו"א לפי הפשט דהוי לכהנים, וכעת מצאנו דגם באברבנאל פירש כדברי האבן עזרא, ובספר הדרש והעיון קדושים רי"ד כתב הפשט בתרגום יהונתן דנפיק מרשות כהן דס"ד דיהיה שייך לכהנים כיון שיש בו קדושה כמו תרומה דשייכת לכהן קמ"ל דלא, אך זה תשובה רק לדעת התרגום יהונתן ולא לאברבנאל והאבן עזרא.

בכבוד רב המערכת.

פרשת אמור

ס"ט. טעם איסור אלמנה לכה"ג

שאלה: שמעתי שיש בראשונים טעם מדוע כהן גדול אסור באלמנה, האם ידוע לכת"ר?

תשובה: בטעם דכ"ג אסור באלמנה כתב ר"י חסיד על ויקרא דאין מוסרים שם המפורש אלא לצנועים וכה"ג ידעו ואומרו ביו"כ וחיישינן שמא יחשוק באשה ויהרוג את בעלה וישאנה. הובא בשערי אורה, ובפני דוד לחיד"א פרשת אמור.

בכבוד רב המערכת.

ע'. טעות בתרגום יונתן

שאלה: פרשת אמור קפיטל כ"ג פס' י"ח עי' בתרגום יונתן שהביא "אמרין שלמא ותור לחטאתא ולנכסי קודשיא" ולכאורה מהרמב"ם ורש"י משמע דהוי כולן עולות, ולא שלמים או חטאת?

ש. א. ג. בית שמש.

תשובה: לכבוד הרב ש. א. ג. שליט"א.

ע"ד הערתו המחכימא על התרגום יהונתן בויקרא פכ"ג פי"ח. הנה ודאי הערתו צריכה לפנים ולפנים ודברי התרגום יהונתן צע"ג, אך יש להעיר:

א. יש הרבה פעמים דדברי התרגום יהונתן אינם מובנים ולפעמים נגד המקובל בחז"ל (עי' דרך משל ויקרא פי"ט פכ"ד גבי נטע רבעי).

ב. הלשון שהעתיק מדברי התרגום יהונתן איני יודע מאיזה גירסא לקחה, אך בתרגום שלנו יש קצת תוספות.

ג. התרגום יהונתן לא אמר לתרגם את כל הפסוק והפסיק באמצע, וכבר העיר ע"ז האהבת יהונתן וסיים בצ"ע, ואולי כלול בדבריו קושיתך.

ד. קצת נראה דאולי יש כאן טעות הדפוס בחלק של תרי אמרין בני שנה לניכסת קודשיא דהרי "אלים" בד"כ מתרגם התרגום "דכרין" ואמרין הכוונה כבשים וכמ"ש בתחילת הפס' שבעה אמרין, וכן בפס' הבא על שני כבשים תרי אמרין, וא"כ אמאי תרגם כאן אמרין על אלים? והנה בפס' הבא פס' י"ט כתוב "ושני כבשים בני שנה לזבח השלמים" שם תרגם בדיוק כמו הלשון כאן ותרי אמרין בני שנה לניכסת קודשי ויש לנו קצת חשד והשערה דיש כאן טעות המעתיק, והעתיק השורה של פס' י"ט ב' פעמים והשמיט את סוף הפסוק של תרגום פס' י"ח, ולפ"ז מיושב גם ההערה של שור לחטאת דגם מילה זו מועתקת מהפס' הבא של שעיר עיזים לחטאת ואולי העתקה כבר התחילה קודם דבנוסח לפנינו כתוב תור בר תורא דלא ערובין וצ"ב מהו בלא ערובין, יעוי' בפרוש יהונתן דשלח לעיל פט"ז פ"ה מה שביאר שם ע"ש, ושם דלא ערובין כתוב על שעיר עיזים, וא"כ יתכן דהטעות התחילה כבר מדלא ערובין עד סוף פס' י"ט דמועתק מילה במילה לפס' י"ח ועפ"ז מיושב הכל, אך כמובן כ"ז בגדר אפשרות בלבד.

וכעת מצאנו בספר שיצא לפני כמאה שנה בגרמניה ומביא את התרגום יונתן עם גירסאות ותיקונים ושם באמת חסר כל החצי השני של התרגום מדלא ערובין שזה עדיין נמצא, ויש שם תרגום בסוגרים על החצי השני של הפס' כעין תרגום אונקלוס ומצוין שם מקור בגרמנית ולא ידעתי פרושו. ועכ"פ זה כעין מה שכתבנו שבאמת החצי השני של הפס' אינו מתרגום יהונתן, וכנראה הוא טעות המעתיק.

וכעת ראינו עוד בספר אהבת יונתן פרוש על תרגום יונתן דגם כתב כמ"ש דיש כאן העתקה מהפס' שאחריו.

אם יש לך הערות על מש"כ או שאלות נוספות נשמח לענות שוב.

בכבוד רב המערכת.

ספר במדבר

פרשת במדבר

ע"א. ביאורים הפוכים אמאי נקט בבני נפתלי בני ולא לבני וביאור בעה"ט

שאלה: לכבוד הרה"ג עורך דופקי בתשובה שליט"א שלום וברכה ויישר כח על התשובות הנפלאות.

ילמדינו רבינו מה הפשט הפשוט בדברי הבעל הטורים במדבר פ"א פמ"ב "בני נפתלי" בכולן אומר לבני לבד בנפתלי שאמר בני, לפי שבשבט נפתלי היו בנות יותר מבנים. לא זכיתי להבין דבריו הק', מה הקשר?

י פ.

תשובה: לכב' הר"ר י. פ. שליט"א שמחנו שוב לקבלת שאלתך.

בענין ביאור דברי הבעל הטורים, עי' במדרש הגדול ובמסורה וכן בפס"ז שכתבו להיפך מבעה"ט דלכן כתוב בנפתלי בני דהיו לו יותר בנים מבנות, אך כסברת בעל הטורים כתב הרוקח על התורה, וביאר בבכורי אביב דכונתו דהאשה מתיחסת לאיש שהיא קנינו ולכן בשאר השבטים נערכו הנשים בערך שוה משא"כ בנפתלי שהיו יותר, ועי' ברבינו בחיי דכתב ג"כ כדברי בעל הטורים וכתב שהזכיר בני דהוי כבורר הבנים מן הבנות.

בכבוד רב המערכת.

ע"ב. כיצד מותרים הלוים בנשותיהם הא בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות

שאלה: דין זבים ובעלי קריין להשתלח חוץ לשתי מחנות, ולפ"ז צע"ג כיצד הותרו בני שבט לוי לשמש מיטותיהם בתוך מחנה לויה?

ברוכים תהיו והמצפה לתשובותיכם הרמתה.

א.ש.

תשובה: לכב' הר"ר א.ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין קושיתך היאך היו הלוים חיים עם נשותיהם הא בעל קרי מסולק ממחנה לויה, עי' בתשב"ץ שעמד בכך בח"ג סי' קל"ז, וע"ע מש"כ בזה בגליוני הש"ס דף פ"ב ע"ב דאולי אפשר לחלק בקדושה עיי"ש, ועי' במשך חכמה במדבר פ"א פ"נ שכתב שהלוים

שומרים משמרת הקדש היו סמוכים סביב למשכן העדות ואהליהם ונשיהם וטפיהם היו חונים סביבות מחנם לפני מחנה ישראל ולכן היה בין מחנה לויה ובין מחנה ישראל מרחק מיל כי בתוך אלפים אמה היו אהלי הלוים ושם היו מותרים בתשמיש ורק סביבות הארון היה לה דין מחנה לויה עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

פרשת נשא

ע"ג. ביאור לשון עתודים

שאלה: לכבוד המערכת.

מהו לשון עתודים בקרבנות הנשיאים?

תשובה: לשון עתודים, ע"י בתרגום דתרגם גדיי ויש גורסים גדי, והבכור שור שם כתב ע"ז בן שנתים ובגדי יעקב תרגם באונקלוס ג"כ תישי ולא גדי כמ"ש כאן הוא קטן, וע"י בחומש נתינה לגר.

בברכת תורה המערכת.

פרשת בהעלותך

ע"ד. אמאי מי שזכה בדושנה של יריחו זוכה שיבנה ביהמ"ק בחלקו

שאלה: "והיה הטוב אשר ייטיב לנו" וכו' עיין ברש"י דמי שבנה ביהמ"ק בחלקו יקח דושנה של יריחו ועד אז נתנו אותה ליתרו. וצ"ע מי שיבנה ביהמ"ק בחלקו לא דיו שזכה לזה אלא שיזכה גם בדושנה של יריחו ויזכה בב' עולמות?

תשובה: מה ששאלת אמאי אמרינן ברש"י בפרשת בהעלותך בשם ספרי דמי שיבנה בית המקדש בחלקו יקבל דושנה של יריחו, ושאלתם למה ירויח פעמים, ובפשטות הענין הוא דאם זכה בצדקתו למקום המקדש א"כ מגיע לו עוד שכר, אך ראיתי עוד פרושים דיריחו היתה מעין ירושלים לכמה דברים כגון הקול שנשמע מיריחו עד בית

המקדש ועוד דברים, כן הוסיפו לפרש דבית המקדש היה שייך לכולם למ"ד לא נחלקה ירושלים לשבטים ורק נבנה בחלקו של בנימין וכיון שנתמעטה נחלתו בשיעור של ת"ק אמה במקום חשוב לכן נתנו לו חלף זאת שיעור ת"ק אמה במקום מעולה ביריחו, ועוד פרשו דיריחו הוא המקום הנמוך ביותר בעולם ליד ים המלח כידוע ולכן מי שקיבל את בית המקדש מראה על שפלותו ולכן זכה למקום שפל להראות זאת.

בברכת תורה המערכת.

ע"ה. קושיות על השיטה דאלדד ומידד היו אחי משה מן האב

שאלה: ידוע התרגום יהונתן בפ' בהעלותך דמבואר בו דאלדד ומידד היו אחי משה מן האם מיוכבד אחרי שגירשה עמרם במצרים ושם נישאה לאליצפן בן עוזיאל ואח"כ חזרה לעמרם והולידה את משה, אך יעוי' בבעלי התוס' על התורה דכתבו פי' חדש דגירשה עמרם ליוכבד אחרי מתן תורה כשפרשו כולם מן העריות ונשא עמרם אשה אחרת והולידה את אלדד ומידד והיו אחי משה מן האב. אך פירוש זה תמוה מאוד דלפי"ז בשעת נבואתם היו רק בני שנה, ועוד הרי עמרם ראה את יעקב וחי רק קל"ז שנים וא"כ כלל לא יצא ממצרים?

תשובה: מה שהערת בדברי התוס' על התורה הערה חזקה היא זו וכבר עמדו בכך המפרשים, עי' בספרי הגר"ח קניבסקי בדברי שיחה ועוד דהוכיח מכאן דנביא יכול להיות אפילו הוא קטן.

ועל שאלתך השניה כתבו או דהוו מדרשים חלוקים, או דעמרם קיבל את התורה לבד וידע הכתוב בה קודם כולם קודם יציאת מצרים והתנהג על פיה, ואז גירש את יוכבד ורק הביאו דכמו שעשה הוא כן עשו כולם אחרי מתן תורה, וכמובן שזה דוחק גדול.

בכבוד רב המערכת.

פרשת שלח

ע"ו. למה משה התפלל רק על יהושע הרי באותה שעה כולם היו כשרים

שאלה: "ויקרא משה להושע" וכו' קה יושיעך מעצת מרגלים. צ"ע בתרתי, א. דבאותה שעה כשרים היו וכדפרש"י לעיל {מפסוק דאנשים}, ועוד למה התפלל על יהושע דווקא?

תשובה: מה ששאלת על פרש"י בפרשת שלח דכתב דבאותה שעה כשרים היו א"כ למה היה צריך להתפלל על יהושע, ועוד למה התפלל על יהושע דוקא, הנה מה שכתבתם דבאותה שעה כשרים היו כבר העירו במהרש"א בסוטה ובחזקוני על התורה דהרי רש"י כותב לקמן מקיש הליכתן לחזרתם דכבר בהליכתם חשבו לרעה, וצ"ל דבשעה שנבחרו היו כשרים אך מיד עוד לפני שעזבו את כלל ישראל חשבו לרעה [אולי מסיבה דכשיכנסו לארץ לא יהיו כבר נבחרים ונשיאים וכמש"כ המפרשים] ומשה התפלל על יהושע אחרי הבחירה לפני ההליכה. ומה ששאלת למה דוקא על יהושע, עי' בשערי אהרון על פרשת שלח דהביא ז' תרוצים על כך בשם המפרשים ונכתוב מקצתן א. דיהושע היה תלמידו של משה ויהיה יותר חילול השם אם יחטא. ב. משך חכמה כ' דיהושע נלחם בעמלק ואם הוא יאמר רעה על הארץ מי ילחם להם. ג. יהושע היה מזרע יוסף שהוציא דיבה ולכך חשש עליו יותר. ד. יהושע הוא זה שאמר אלדד ומיד מתנבאים במחנה והוא שרצה שמשה ימשיך להנהיג את העם ולא הוא ולכך אולי ירצה שלא יכנסו לארץ, ועיי"ש עוד פרושים, וכן יש עוד כמה פרושים בכמה מפרשים.

בברכת תורה המערכת.

פרשת קרח

ע"ז. כיצד קרא יצהר לבנו קורח ע"ש רשע

שאלה: לכבוד המערכת.

כ' ויקח קרח בן יצהר וכו' ולכאו' יל"ע כיצד קרא יצהר לבנו קרח כשם א' מאלופי אדום {בראשית פל"ו פי"ד} הרי שם רשעים ירקב, ואיתא ביומא ל"ח: דיליף מזה ר"א שלא יקרא אדם לבנו בשם רשע וכפירש"י שם?

תשובה: בענין שמו של קורח, כבר הקשה כן בספר מלאכת הקודש, ועי' בשו"ת ח"ס באהע"ז ח"ב סי' כ"ב, וכן בספרו עה"ת בפרשת קורח דכבר עמד על שאלתך כיצד נקרא כן קורח בשם רשע, וכתב דבאמת לכן קרא לו מה שנכשל בו. וכעין זה כתב בספר ברוך אברהם להגאון רבי אברהם ברוך מני על פרשת קורח. ובספר יפה לב להגני"ר פלאג'י כתב דאולי יצהר אביו לא ידע כלל זה דשלמה המלך שהיה אחריו חידש דשם רשעים ירקב וגם הח"ס העלה סברא זו. ועי' באורך בכ"ז בספר כתר שם טוב ח"ב עמ' ר"ח.

בברכת תורה המערכת.

ע"ח. לא מוזכר בתורה דעדת קורח הקטירו קטרת בסוף

שאלה: לא כתוב מפורש בפ' קרח דהקטירו קטרת?

תשובה: מה ששאלת דלא מוזכר שהקטירו קטורת בפרשת קרח, הנה מוזכר שעמדו פתח אוהל מועד ולא כדי להקטיר ומיד כבר שרפתם האש, וא"כ ל"צ עוד להוכחת ההקטרה [ועי' במלבי"ם שם דביאר דעמדו בחוץ דס"ל כצדוקים ע"ש].

בברכת תורה המערכת.

ע"ט. כיצד הקטיר אהרון קטורת חוץ למשכן

שאלה: למה אהרן לא עבר על הקטרת חוץ כשעצר המגפה ע"י הקטרת?

תשובה: מה שהקשת כיצד הקטיר אהרון קטורת לעצור את המגפה הא הוי הקטורת חוץ, ואין לומר דהוי פקו"נ משום דהוי דבר סגולי ואינו מותר משום פקו"נ, הנה לא ברור מנ"ל דבדבר סגולי לא אמרינו פקו"נ וביחוד כאן דמשה ציוהו ושמע סגולה זו ממלאך המות בעצמו, וע"י בעמק דבר כאן, וכן בספר באר בשדה דהקשו כדבריך, ותרצו דהוי פקו"נ ולכן מותר. ויעי' עוד באוחה"ק כאן דכתב דהיה אהרון חייב לעשות כן משום דמשה ציוהו ונביא שמצוה לעבור על מצוה לפי שעה חייבים לשמוע לו ע"ש, ויעי' עוד במדרש לקח טוב, וכן בתנחומא צ"ו ט' דאיתא התם אמר אהרון למשה בי אדוני משה להרגני אתה מבקש בני הקריבו אש ההדיוט נשרפו ולי אתה אומר קח את המחתה ותן עליה אש וכו' מן הקודש לחוץ אמר לו עד שאתה מדבר הם מתים אלא והולך מהרה כיון ששמע אהרון כן אמר אפילו אני מת על ישראל אינני חושש, וע"י גם ילקוט שמעוני ח"א תקי"ד, וע"ע בזוהר ח"ג דף ל"ג מש"כ.

פרשת חקת

פ'. "לא מקום זרע ותאנה וגפן" למה הזכיר דוקא פירות אלו

שאלה: בהא דכתיב בפסוק {במדבר פ"כ פ"ה} "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון ומים אין לשתות".

יש לעיין בתרי: א. מדוע כתיב דווקא פירות הללו ולא שאר פירות {או שלא יכתבו בכלל פירות דנכלל בגדר זרע}? ב. האם יש לזה קשר לפירות שהמרגלים הביאו כדכ' לעיל

{פי"ג פכ"ג} "ואשכול ענבים...ומן הרימונים ומן התאנים" ואם כן מהו? עוד צ"ב למה הקדים תאנה לגפן דלא כבשבעת המינים.

המצפה לתשובה במהרה ח. ב.

תשובה: לכב' הרב ח. ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין זרע ותאנה וגפן ורימון, עי' בספר אגרא דכלה דביאר דטענתם היתה על צימאון וכמש"כ ומים אין לשתות ותאנה וגפן ורימון משברים הצימאון, וכ"כ באור תורה [טקטין], ועי' באוסרי לגפן חי"ב עמ' קצ"ו ע"פ הח"ס דלא הביאו המרגלים תמרים וזתים כיון שהיה טעמם במן כמש"כ כלשד השמן וכצפיחית בדבש, ועפ"ז כתב דלכן לא התלוננו על זית ותמר כיון שהיה להם במן. ומה שהקדים תאנה עי' בבעל הטורים שעמד בזה.

בכבוד רב המערכת.

פרשת בלק

פ"א. מקור ללשון ערב רב יוצא זנב

שאלה: לכבוד מכובדי היקרים שלום וברכה.

שמחתי לקרוא על שרות חדש לברר מראי מקום בלתי ידוע ע"י לדופקי בתשובה אי לזאת הנני שולח קטע קטן מבעל הטורים פר' בלק פכ"ב פ"ג עה"פ לכה, כתב הבעה"ט בסוף דבריו בזה"ל: "וערב רב יוצא אחריהם זנב" עכ"ל. ומציינים המדפיסים כנראה ספרי בהעלותך פי"א פ"א. חפשתי שם ולא מצאתי, אודה לכם על המראה מקום הנכון.

בתודה א. פ. ש.

תשובה: לכב' הרה"ג ר' א. פ. ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

ע"ד מה שאלתם היכן הוא המקור של בעה"ט במדבר פכ"ב פ"ו "לכה ארה" "לכה בה' כי ד' דגלים הם וערב רב יוצא אחריהם זנב" והמקור הוא באמת מה שצוין לספרי פי"א פ"א והכונה למש"כ שם ותאכל בקצה המחנה י"א אלו הגרים הנתונים (המוקצים) בקצה, ומש"כ "יוצא אחריהם כזנב" כתב המגיה בעל שוהם זהב מאת הרב י' ריינין שליט"א דהכונה ע"ש הפס' "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך" והם אלה שמחוץ לענן.

וע"ע בבעל הטורים פל"ג פ"ג "ויסעו מרעמסס מתחילה נסעו בערבוביה ואח"כ הפריד הערב רב מבניהם".

וע"ע במשמר הלוים ברכות סי' נ"ב, וזבחים סי' קס"ב - קס"ה מש"כ על דברי בעל הטורים הזה.

בכבוד רב המערכת.

פ"ב. מדוע הקדים רש"י ק"ש להנחת תפילין

שאלה: לכבוד המערכת עיה"ק ירושלים שלום רב ויישר כח על התשובות ששלחתם.

צ"ע בדברי רש"י פ' בלק שהקדים ק"ש להנחת תפילין, אע"ג דקיי"ל דהקורא ק"ש בלא תפילין כמעיד עדות שקר?

תשובה: בביאור דברי רש"י בפרשת בלק, עי' בספר משכיל לדוד דהקשה כן, וכתב דציצית וק"ש ילפינן מהמילה יקום דהרי חיובם מיד בשעת הקימה ציצית בשעת לבישה וק"ש בותיקין, אבל תפילין ילפינן מויתנשא דתפילין דינם כל היום ולכך כתבם אח"כ. בברכת תורה המערכת.

פ"ג. ותרועת מלך בו פרש"י מלשון רצון ואיך אומרים זאת בר"ה על שופרות

שאלה: בפרשת בלק ותרועת מלך בו עי' פרש"י ות"א מלשון רצון, וק' דאומרים פ' זה בשופרות בר"ה, ואם לפי פשוטו ביאורו מלשון רצון איך אפשר להזכיר בשופרות?

תשובה: מה שהערת דתרועת מלך בו פרש רש"י ואונקלוס מלש' רצון וא"כ איך מזכירים פסוק זה בשופרות בר"ה, הנה שאר המפרשים האבן עזרא רמב"ן רבינו בחיי ועוד פרשו באמת דהוי לש' תרועה, אך באמת ל"ק כלל דפס' זה נאמר במלכויות ולא בשופרות. אך הערתם עוד דבגמ' ר"ה ל"ב דנה אי מזכירים לשופרות ג"כ ויצא דתלוי שם במחלוקת, ובטור תקצ"א פסק דיכול לצאת ידי שופרות ובע"כ לפ"ז הדרנא לקמייתא.

בברכת תורה המערכת.

פ"ד. כיצד מוכח דבלעם שונא את ישראל יותר מבלק מלשון קבה הא גם בלק אמר כן

שאלה: בלעם שונא את ישראל יותר מבלק דהוא אמר לשון קבה, ויל"ע דגם בלק בהמשך הפרשה אמר כן?

ש. י. ק.

תשובה: לכב' הרב ש. י. ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך בשנית.

מה ששאלת דגם בלק הזכיר בסוף לשון קבה ואיך כתב רש"י דרק בלעם שונא יותר דהזכיר לשון קבה, א"ל דאחרי שנקט בלעם לשון קבה נקט גם בלק אחריו (ועי' במלבי"ם דבאמת מפרש דארה יותר חמור מקבה).

בברכת תורה המערכת.

פ"ה. לא הביט און ביעקב ביאורו

שאלה: לכבוד רבני המערכת שליט"א.

כתוב בברכות של בלעם "לא הביט און ביעקב וכו' " ועיי"ש ברש"י שהקב"ה לא מסתכל בעבירות של ישראל, מה הכוונה הרי יש דין ויש דיין יש גן עדן ויש גיהנם, והאם זה בענין מסוים או עבירות מסוימות או באופן כללי ששייך מצב של לא הביט און ביעקב, וכעין זה בשבת ל"ב. "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף" איך שייך שחלק אחד מאלף ממלאך יציל האדם כנגד כל עבירות שעשה, והאם זה בדיני ראש השנה או גם בדין האדם אחר סוף שנותיו?

תשובה: ע"ד שאלתכם בפרש"י בפרשת בלק פכ"ג פכ"א לא הביט און ביעקב וכו' כשהן עוברים עברות אינו מדקדק אחריהן וכו' והקשתם הרי יש בחירה ויש שכר ועונש, עי' בכמה וכמה מפרשים דמבארים כ"א ע"פ סגנונו דהכונה לא באופן פרטי רק באופן כללי על עם ישראל דלמרות שעם ישראל חוטא אין הקב"ה עוזבם ובוחר בעם אחר, עי' ברשב"ם שפירש כן וביאר את ההמשך כי לא נחש ביעקב כ"ז בגלל שאינם מעוננים ומכשפים כגוים, וכ"כ הכלי יקר וביאר הטעם ע"פ המשך הפס' כי ה' אלוקיו עמו שאפילו בשעת החטא לא כופרים בה' לגמרי, וכן פירש בחידושי הרי"ם ה' אלוקיו עמו כל זמן שעם ישראל דבוק בה' תמיד יחזור בתשובה, וע"ע במלבי"ם ובגרש"ר הירש בפרושו, ועי' באור החיים דביאר ע"פ הזוהר (ח"ג/ט"ז) שעי' החטא נשאר רושם על איבר האדם אך אצל עם ישראל אין החטא עושה רושם כיון שאין דבר זה נקבע בנפשם ולכן אינו יוצר אצלם רושם בגופם עיי"ש ומה שהקשתם מהגמ' בשבת ל"ב דאיתא התם דאם יש מלאך אחד מליץ אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה אומרים לחובה ואחד לזכות ניצול ולימוד אחד אפילו באותו מלאך עצמו יש רק אחד מיני אלף זכות ניצול ולכאורה הרי משוא בדין וכו', עי' במהרש"א דביאר דמכאן ראיה לחכמי האמת שמכל מצוה נברא מלאך אחד, ועפ"ז ביארו בביאור הגר"א על משלי ועוד כמה וכמה אחרונים דכאן הכונה למצוה ואם עשה אדם מצוה וכל כונתו במצוה היתה לרעה, אך היתה לו כונה אחת מיני

אלף לטובה כונה זו מצילה על המצוה ויש לו זכות במצוה זו (אבל אין הכונה שע"י מצוות נמחקות עברות).

בברכת תורה המערכת.

פרשת מטות

פ"ג. וה' יסלח לה אמאי נקטה הגמ' בקידושין דוגמא של נדרה בנזיר דוקא

שאלה: בפ' מטות "וה' יסלח לה" ברש"י {מגמ' קידושין} בנדרה בנזיר והיא לא ידעה שבעלה היפר לה ויש לה צורך בכפרה וסליחה משום דנתכוין לאכול בשר חזיר. וצ"ב האם בדווקא נקטו שנדרה בנזיר, דלכאו' גם אם נדרה בפרי מסוים ובפרט לפי מה שנקט המהרי"ט {הביאו בתשו' האב"מ סי' ט"ו והקה"י כ' שכן נקט ג"כ הריטב"א בשבועות כ"ה} שנזיר אינו בנדר מיין אלא שהוא מתפיס ע"ע קדושת נזיר כקדושת כהן שגוררת אחריה איסור יין וא"כ אמאי נקטה הגמ' דוגמא לאיסורי נדרים מי שנדרה בנזיר?

רב תודות י. פ.

תשובה: לכבוד הרב י. פ. שליט"א.

בענין שאלתך על הגמ' בקידושין ורש"י במטות אמאי נקט דוקא נזירה, עי' בח"ס על התורה פרשת מטות שעמד בזה.

בכבוד רב המערכת.

פרשת מסעי

פ"ג. עלמן דבלתימה לכאורה הוא מקום אחד וא"כ כיצד דבלתימה מובא ביבמות דהיא בכלל כל מקום שצריך ל' הטיל לה ה' בסופה

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה בתודה על העבר ובבקשה על העתיד נא להשיב לי על העתיד נא להשיב לי על שאלותי.

בפ' מסעי {פל"ג פמ"ו מ"ז} "ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן דבלתימה ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו" הנה מוכח מכל זה דהוא שם מקום, דאל"כ לא שייך לומר שנסעו מלעלמן דבלתים וכן בכל המסעות, וצ"ע מדוע הוזכרה דוגמא זו ביבמות י"ג: בכלל הדוגמאות של כל מקום שצריך להטיל ל' בתחילתו הטיל לה הכתוב ה' בסופה?

תשובה: בענין שאלתך על עלמון דבלתימה, מצאנו בספר קרן ישי להר"ר ישראל יצחק זילברמן שעמד בכך רב"ז דבריו (ראה נספח מס' 3 עמ' תקפח).

ועי' בירמיהו מ"ח דבאמת יש עיר ששמה דבלתים, וכן עי' בספר משקלי האותיות להר"ר מרדכי סגלשטיין שעמד בכך עוד.

בברכת תורה המערכת.

ספר דברים

פרשת ואתחנן

פ"ח. בענין זכירת מעמד הר סיני אי הוי עשה ולא תעשה סתירה ברמב"ן עוד

שאלה: לכבוד כת"ר שליט"א.

אבקש את עזרתכם בדבר שאני נבוך בו זמן רב ויש לי בו כמה ספיקות ואציעם בעז"ה לפני כת"ר שליט"א. (אמנם אכתוב מעט בקיצור בתקווה שכת"ר שליט"א בקי גם בנושא זה.).

יסוד הדברים הוא בחיוב זכירת מועד הר סיני ומתן תורה, דכתיב בפרשת ואתחנן (דברים פ"ד פ"ט) "רק השמר לך ושמור נפשך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך" וכו'.

א. וכתב הרמב"ן עה"ת דהוי ל"ת שלא נשכח, דהשמר לך ואל הוי ל"ת כדאמרינן בסוטה ה' ע"א, ומוסיף הרמב"ן דהוי ג"כ מ"ע להודיע לכל זרענו כל מה שהיה שם בראיה ושמיעה וכו'. וברמב"ן בהשגותיו על סה"מ בהשמטות הלאוים ל"ת ב' מנה ג"כ שלא נשכח מעמד הר סיני ומ"ת, ולא זכיתי להבין מדוע לא מנה זאת ג"כ במניין העשים שנצטוינו להודיע זאת לבנינו כמ"ש והודעתם לבניך ולבני בניך וכו'?

ב. ברמב"ן עה"ת מבואר שהחיוב לזכור זה את כל המעמד שהיה עם הקולות, וברקים והלפידים, ואת כבודו ואת גודלו ודבריו אשר שמעת מתוך האש, ונסתפקתי האם

החיוב לזכור זה ג"כ את עשרת הדברות דהיינו מה שנאמר במעמד הנורא, א"ד שהחיוב הוא רק לזכור את עצם המעמד אך לא את עשרת הדברות, אלא רק את עצם המעמד שקבלנו את התורה במעמד נורא כזה וכל כבוד ה' שהיה במתן תורה אבל לא את עצם עשרת הדברות.

ג. תנן בתמיד (פ"א מ"א) שהכהנים בביהמ"ק קראו את עשרת הדברות בתוך ברכות ק"ש ועי' בסוגיא בברכות י"ב ע"א שרצו לתקן כך בגבולים, ועי' טור ושו"ע סי' א' סעי' ה' שראוי לומר עשרת הדברות. ובב"י וכן במשנ"ב שעי"ז יזכור מעמד הר סיני. וקשה לי הא אומרים רק עשרת הדברות, וברמב"ן מבואר שבעינא לזכור את כל המעמד עם הקולות וברקים והלפידים וכו' ואיך מקיים זאת ע"י אמירת עשרת הדברות לחוד?

ד. בחי' מרן הרי"ז הלוי פר' משפטים כתב בתו"ד שחיוב זכירת מ"ת ומעמד הר סיני זה כל הנאמר בפרשת החודש השלישי דהיינו גם מצות הגבלה ופרישה שנאמרו לפני ו' סיון. ולא ידעתי מהו מקורו של הגרי"ז שגם זה נכלל בחיוב זכירה, האם אמר זאת מסברא, או שיש מקור לחידוש זה?

ה': במג"א סי' ס' סק"ב נתקשה בסו"ד מדוע לא תקנו לקרוא בתורה בציבור על זכירת מ"ת כמו זכור דעמלק. ולא הבנתי קושיתו דדווקא במקום שכתוב זכור דרשינן במכילתא שבעינא בפה, ותקנו חכמים בזכור דעמלק לקרוא בפה מתוך ס"ת ובעשרה, אך בזכירת מ"ת לא כתיב זכור, אלא הישמר פן תשכח וזהו לאו כמו שמנה הרמב"ן שהוזהרנו בל"ת לא לשכוח מעמד הר סיני. והעשה שמונה הרמב"ן זהו העשה של והודעתם לבניך. ולא קשור לעשה דזכור של עמלק דשם כתיב זכור ודרשינן שזה בפה ולקיים המ"ע בעינא זכירה בפה. אך לא תשכח שזהו ל"ת אם זוכר בלב סגי שלא יעבור בלא תשכח, ומהי ק"ו המג"א מדוע לא תקנו לקרוא מעמד הר סיני בס"ת בציבור? וצ"ע.

אשמח מאד אם אזכה לקבל תוספת הארה או הערות ותשובות בענין הנ"ל.

ברכת התורה א.ש. ה. קריית ספר.

תשובה: לכבוד הרב א. ש. ה. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

א. מה שהערתם מדוע הרמב"ן בפרושו על התורה כתב דבזכירת מעמד הר סיני איכא ל"ת ועשה, וברמב"ן בהשגות לספר המצוות מנה רק ל"ת ולא את העשה. ע"י במגיה לרמב"ן עה"ת להרב חיים שעוועל שהרגיש בזה כבר, וכתב דצ"ל דכללה במצות עשה ללמד תורה, וכמ"ש הרמב"ן במצווה ב' כי לימוד אמונת התורה היא לימוד התורה [וכן העיר בחוברת אור המזרח ט"ו עמ' 158 הרב חיים אליעזר וכן בח' אור ישראל כ' שנה בעמ' ק"מ הרב אובלנדבר ובעוד אחרונים.].

ב. ומה ששאלתם אי יש חיוב לזכור גם את עשרת הדברות, הנה לכאורה פשוט שודאי עשרת הדברות הן חלק מהמעמד והחלק החשוב ביותר, וכמ"ש בפירוש הרמב"ן וציווה במצוות עשה וכו' שנודיע בו וכו' כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה, ובפשטות הולך גם על עשר הדברות ששמעו ולא רק על הקולות, וכן מוכח ממה שהבאתם באות ג' לקרוא עשרת הדברות שזוכר עי"ז המעמד, אך יש עדיין לפלפל בזה דאינו מוכח כ"כ אך יעי' בשער הכוונות לאר"י בכונת יוצר דף קי"ט דכתב (והובא קצת במג"א שהבאתם) דזכירת מעמד הר סיני היא אחת מרמ"ח מצוות עשה לרמב"ן, ותימה דלא הזכיר דהוי רק לרמב"ן בחומש ולא לרמב"ן בספר המצוות, וצ"ע. ונראה דכבר הרגיש בכך בהגהות השד"ה שם דציין לרמב"ן בחומש.

ג. ומה ששאלתם איך ע"י קריאת עשרת הדברות זוכרים את הקולות, צ"ל שע"י שקורא עשרת הדברות נזכר גם במעמד והכל היה תקנה שיבוא עי"ז כל יום לזכירה וכאשר עסוקים בענין נזכרים בכל, וכמו שציצית תכלת גורמת לאמונה שמזכירה את צבע השמים וכו'.

ד. ומה שהערתם מדברי חידוש הרי"ז הלוי בפר' משפטים דכתב דהזכירה היא על כל הנאמר בפרשת החודש השלישי, דהיינו גם מצוות ההגבלה והפרישה, ושאלתם מנין לו זאת, ונראה דאין כונתו לכל הנאמר גם הפרטים שאינם חלק מהמעמד עצמו רק כתב בכלליות דצריך כל הפרטים, אבל ודאי לא דברים שאינם שייכים, ומנ"ל לדייק חידוש כזה בדבריו שנאמרו בסתמא.

ה. ומה ששאלתם על דברי המג"א שהקשה אמאי לא תקנו קריאת התורה למעמד הר סיני הרי לא כתוב זכור באמת כ"כ בערוך השולחן דזו הסיבה באמת שלא נוהגים כולם לומר ששת הזכירות, אך על דברי המג"א צ"ל דהוא למד דגם לשון לא תשכח היא מספיק סיבה לתקן שיעשו מעשה בשביל לא לשכוח. בכבוד רב המערכת.

בברכת תורה המערכת.

פ"ט. ט"ס במנין הנביאים המוזכר ברמב"ן

שאלה: בס"ד תודתי לכם על שעבר והנה השאלות החדשות שחנני השי"ת:

האם יש צד לומר שדברי הרמב"ן (עה"כ לא תוסיפו בפ' ואתחנן) שכתב שהיו ק"ח נביאים ולא מ"ח נביאים אינם טעות סופר? (ואם אפשר לתת מו"מ ברשימת שמות מ"ח נביאים תודתי לכם).

תשובה: על מספר הנביאים המובא ברמב"ן, כבר העירו בכמה ספרים דטעות דפוס הוא והתחלף ממ"ח לק"ח ולא מצינו מי שיישב דבריו.

פרשת ראה

צ'. ונתן לך רחמים אי הוי רק בעיר מקלט

שאלה: כתוב בפסוק {דברים פי"ג פי"ח} "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך" ופירש באור החיים לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב וזהו מוליד טבע אכזריות בלב האדם, לזה יש הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שבטבע יוליד בהם אכזריות. יש לשאול האם יש ללמוד מכאן הבטחה שבכל מצוה ומצוה שעושה הגם דלפעמים יכול לגרום ולהשפיע מידות רעות {כגון להכות את בנו משום חינוך, או קנאת סופרים תרבה חכמה וכדומה} שכיון שהוא מצוה לא צריך לדאוג ולחשוש שמעשה זה ישפיע עליו לרעה ויהיה לו מידות רעות מחמת זה, או דלמא רק מצינו הבטחה זו של התורה בעיר הנדחת {ולכאורה ה"ה וכ"ש אצל שליח בי"ד שהורג בן אדם} ולא אצל שאר מצוות {דאפשר שבשאר מצוות הגם שעושה כן משום מצוה יכול להשפיע עליו לרעה} האם יש מראה מקומות שמדבר בדבר זה?

תשובה: מה ששאלת אי ונתן לך רחמים ורחמך הוי דווקא בעיר נדחת כמ"ש באור החיים דלא נהיה בו טבע של אכזר או בכל המצוות, עיין בשיחות ר' אהרן קוטלר ח"א עמ' רכב דנקט דכן הוא בשאר מצוות, וכן ראינו כמה ספרים דנקטו כך.

בברכת תורה המערכת.

פרשת שופטים

צ"א. ק' בשיטת הרמב"ם דספק דאורייתא לקולא

שאלה: בפ' שופטים "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית" צ"ב לשיטת הרמב"ם שספק דאורייתא מה"ת לקולא למה צריך ידיעה ודאית שלא עץ מאכל הוא?

תשובה: בענין ספק לקולא בעץ מאכל, עי' בספר עטרת משה על פרשת שופטים דתירץ דלקצוץ עץ מאכל הוי סכנה לכן אסור מספק, וזה תלוי אי הסכנה בכך הוי דאורייתא או לא וכבר עמדו בזה. ועי' מה שיישב בכלי חמדה שם, וכן עי' בשו"ת מהרי"ל דסקין בקונטרס תורת האוהל בסופו מה שיישב.

בברכת תורה המערכת.

צ"ב. מהו לשון כי תאמר בלבבך גבי נביא שקר

שאלה: לכבוד הרבנים ב"לדופקי בתשובה" שליט"א אחדשה"ט וש"ת כראוי.

יישר כחכם על ההתייחסות החשובה לשאלתי בענין "המעברתא" דתפילין, בהסברת הענין היטב וציון מ"מ נכבדים המאירים את הנושא, יברך ה' חילכם ופועל ידכם ירצה!

באתי בזאת בהערה גדולה לפשוטו של מקרא, אשר מאז ששמתי ליבי לדבר {בפ' שופטים אשתקד} תרתי ברעיוני אחר תשובה, ואף עיינתי בספרים, ושאלתי כמה ת"ח ולא מצאתי פתח תקוה להבין פשט פשוט בפסוק, אקוה מאוד שעל ידו של כת"ר ימצא פתרון, ופי ימלא שבח ורון.

בפ' שופטים נאמר "וכי תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה', אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר וגו' " {פי"ח פכ"א ופכ"ב} הכוונה היא שתכנס מחשבה בלב כנגד דברי ה', אשר ע"ז צריך חיזוק והבטחה וכדו' שלא יחשבו כן, וכגון בפ' עקב {פ"ז פ"יז} "כי תאמר בלבבך וגו' איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם, זכר תזכר וגו'" הרי שבמחשבת הלב הכתוב מדבר, ואילו לא היו אומרים כן בלב טפי עדיף, {ועיין ספורנו שם}.

אבל כאן לכאורה אין תיבת "בלבבך" מובנת כלל, שהרי לא במחשבת הלב הכתוב מדבר אלא בשאלה הלכתית גמורה, איך יודעים מיהו נביא שקר, אשר נפק"מ להורגו בבי"ד, וכך ג"כ פ' הרמב"ם רפ"ט מיסודי התורה שיש לנסות הנביא בדרך שנאמר כאן, וברמב"ן ביאר ג"כ כל הענין, וא"כ אי"ז מחשבה ואמירה בלב שהיה אפשר להמנע ממנה אלא זהו חלק יסודי מעיקרי הדינים?!

ולא ראיתי מי שמבאר ד"ז מלבד בס' אילת השחר עה"ת מהגראי"ל שטיינמן שליט"א שאין הכוונה דווקא בלב שה"ה בפה, אלא ר"ל אפי' בלב, ולא זכיתי להבין את הישוב לפי איך שהתקשיתי בזה לעיל.

בברכת התורה ש. פ.

תשובה: לכב' הרב ש. פ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם בשנית.

ע"ד שאלתכם המענינת והמקורית בפשט הפס' בדברים פי"ח פכ"א "וכי תאמר בלבבך איכה נדע אשר לא דברו ה' " וכו' גבי נביא שקר, מהו לשון וכי תאמר בלבבך הרי וכי תאמר תמיד הכוונה דבר שאל תאמר כמו בפרשת עקב וכי תאמר בלבבך רבים הגוים וכו' וכאן הרי צ"ל כן כדי לבדוק אם הוא נביא שקר או לא ולמה הדבר רק בלב, הנה

מש"כ שכן הוא בכ"מ, יש להעיר דהבאתם לדוגמא את הפס' בפרשת עקב והנה הדוגמא היא נכונה, אך זהו המקום היחיד וחוץ מכך אין יותר שום מקום בתורה שמובא לשון זה. אך בעיקר השאלה עי' בספר שפתי צדיק על ספר דברים אות מ"ב דפירש דיש כאן ענין של מחשבת הלב שבא הכתוב לאפוקי ממנה דיש צד דגם נבואת אמת לא יוכח קיומה, דהרי יעקב אבינו חשש לקיום הבטחה מפורשת של הקב"ה שמא יגרום החטא, וא"כ גם בנביא אמת נחשוש שלא יתקימו הדברים שמא יגרום החטא, וא"כ לא נוכל להבחין בין נביא אמת לנביא שקר, וע"ז באה התורה לאפוקי דכאן יש הבטחה שלא יקרה כמו אצל יעקב כדי שלא יחשב נביא שקר, וכדי שנוכל לבחון מיהו נביא שקר ודפח"ח, וכיון שנפתח פתח הפשט שאין הכונה כאן לבדיקת הנביא שקר דזה ודאי צריך בפה, אלא הכונה לעקור מחשבת הלב בדבר קיום נבואות נביאי האמת אפשר לפרש עוד דרכים שצריך לחשוש לאי קיום נבואת אמת עד"ז וזה באה התורה לאפוקי.

בברכת תורה המערכת.

פרשת כי תצא

צ"ג. "וחפרת בה" אי דוחה שבת

שאלה: בפ' כי תצא {פכ"ג פי"ד} עה"פ "וחפרת בה ושבת וכסית את צאתך" וצ"ע מה הדין בשבת ויו"ט האם ג"כ יש מצוה זו ואם דוחה לשבת [או שיכין מבעוד יום ויכסה במוצאי שבת וכדומה] וחפשנו הרבה ולא מצאנו מי שישיב ע"כ?

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין חפירה בשבת ביתד המפורש בפרשת כי תצא, יעוי' בשו"ת שאלת דוד או"ח סי' ג' הגה"ה ה' דכתב לאסור, ובשו"ת שם משמעון חאו"ח סי' ט"ז ד"ה ומ"ש בספרי כתב ג"כ לאסור או שיתד לא הוי דרך חפירה, ובספר שבט מנשה סי' ס"ב כתב דבשבת היה להם עפר תחוח מוכן, אך ביד אליעזר כתב דהיה מותר להם בשבת, וע"ע בספר מקרא מפורש בהשמטות פרשת כי תצא.

בכבוד רב המערכת.

צ"ד. כיצד לבשה מיכל תפילין לתרגום יהונתן דזהו בכלל לא תלבש

שאלה: עי' בתרגום יהונתן פ' כי תצא פכ"ב פ"ה דתרגם לא יהיה כלי גבר על לבישת ציצית ותפילין, וקשה דהרי מבואר בעירובין דף צ"ו. דמיכל לבשה תפילין ולא מיחו בה חכמים?

תשובה: ע"ד התרגום יהונתן כבר עמדו בכך מפרשי התרגום, ועי' בשיורי ברכה יו"ד סי' קפ"ב דהוכיח מכאן דס"ל לת"י כהפסיקתא רבתי פכ"ב שהביא תוס' בעירובין דמיחו בה חכמים, וכ"ה בירושלמי פ"ב ה"ג, ובלבוש או"ח סי' י"ז סעי' כ"ב כ' דמיכל לא מיחו בה חכמים כי בת מלך שאני דמינכרא, ובמהר"ם שי"ק יו"ד סו"ס קע"ג תירץ דלא נאסר רק דרך עידוי וקישוט, וכ"כ בשו"ת שרידי אש ח"ב סי' מ"א, ובשו"ת תורה לשמה סי' רי"ד, ועי' בשו"ת אג"מ ח"ד סי' ע"ה בתשובה על נשים שאננות שתמה עליהם וכתב דבתפילין וציצית שאינם רק משום מצוה אין חילוק זה ובכ"א אסור, וע"ש דכ' דמוכח בתוס' דס"ל דקטע זה אינו מתרגום יהונתן, ועי' בספר נער יהונתן דהאריך בכ"ז ושם מסיק דהוי רק אסמכתא, ובארצות החיים סי' י"ז תירץ דהת"י לשיטתו דיעל הרגה את סיסרא ביתד ולא בכלי מלחמה מצד לא ילבש אע"פ שאין כונה לקישוט, אבל בגמ' דידן פליגי עליה, אך יעוי' במסכת ציצית להגר"ח קנייבסקי פ"א הל' א' דסתר תירוץ זה, וע"ש דהאריך ופירש ג"כ דס"ל לת"י כמ"ד שמיחו בה חכמים והטעם מצד לא ילבש ע"ש, ומצאנו כעת בבן איש חי פ' לך לך בדיני ציצית דאסור לאשה ללבוש ציצית מצד לא תלבש.

בברכת תורה המערכת.

צ"ה. אמאי מותרת מלחמת רשות הא הוי פקו"נ

שאלה: במלחמת הרשות האם היה מותר להלחם אפי' שמסתמא יהיו נהרגים יהודים, ואם כן אמאי הא מחללים שבתות להציל תינוק ואמאי שלא יהיה דין לוותר על רווח שהמלחמה הזאת תביא כדי להציל ישראל?

תשובה: בענין מלחמת הרשות אמאי מותרת הא הוי פיקוח נפש, עי' במרומי שדה לנציי"ב בערובין מ"ה דהאריך בראיות דדין מלחמה שאני דזה הוא דין מיוחד דאין בו פיקוח נפש, וכן בהעמק דבר בראשית פ"ט פ"ה ודברים פ"כ פ"ח עיי"ש, ועי' שו"ת ח"ס סי' מ"ד, ועי' שו"ת ציץ אליעזר חי"ג סי' ק', וח"כ סי' מ"ג אות ט', ועי' בספר מקום שמואל סי' ח' דכתב דגם מלחמת רשות אחרי שפסקו ב"ד הוי מלחמת מצוה, ועי' בסוף ספר צניף מלוכה מכתב מהגרשז"א בענין.

בברכת תורה המערכת.

פרשת כי תבוא

צ"ו. סתירה בטעם חיוב מחיית עמלק

שאלה: כתב הבעל הטורים בפר' כי תבוא שטעם סמיכות פרשיות הוא שנצטוינו למחות "זכר עמלק" מיד בכניסתן לארץ וע"ז רצה לעכב ביאתם לארץ שהוא הגיד למלך מצרים כי ברח העם וכן הגיד ללבן כי ברח יעקב וכו', וכ"כ בעה"ט בפר' ויצא שאיתא במדרש שעמלק הגיד ללבן על בריחת יעקב, וגם לפרעה על בריחת ישראל. ויש לשאול תרתי ראשון איפה המדרש הזה והאם נמצא בידינו?

ושנית היאך כתב בעל הטורים בפר' כי תבא שטעם שעמלק הגיד לפרעה כי ברח בנ"י מפני שפחדו על עצמם משום החיוב למחות את זכר עמלק בכניסתם לארץ ומשו"ה רצה לעכב ביאתם, דלכאורה זהו מנוגד בכל מה שכתוב בחז"ל ובמפרשים (וע' בר' אלחנן דוגמאות לביאורי פשט סי' י') שכל כוונת עמלק הוא אך ורק להכעיס לעשות מלחמה נגד הרבש"ע ולא היו להם שום סיבה כל שהוא להצדיק את עצמם ? צ"ע.

תשובה: בענין עמלק, מקור בעל הטורים שעמלק היה המגיד לפרעה מובא במכילתא בשלח, וכן בזית רענן בילקוט בשלח, והמקור שעמלק היה המגיד ללבן כבר העיר בפירוש יק"ר על בעל הטורים שלא מצינו מדרש זה, והגר"י חיים סופר גם כ"כ, רק הוסיף שמופיע ג"כ בבעלי התוס' בראשית דף קפ"ד אות ג', וברבינו אפרים לפרשת בשלח.

בברכת תורה המערכת.

פרשת וזאת הברכה

צ"ז. למה האבות לא פתחו בשבחו של מקום במשה

שאלה: בס"ד לכבוד המערכת.

הנני רוצה להודות לכם מעומקא דלבי על התשובות שהשיב לי יה"ר שתמשיך להגדיל תורה ולהאדירה!

פרשת וזאת הברכה (פ' ל"ג פ' ב') ויאמר ה' מסיני בא פירש"י פתח תחילה בשבחו של מקום ואח"כ פתח בצרכיהם של ישראל עכ"ד. והוא על דרך מ"ש הרמב"ם (בהל'

תפילה פ"א הל' ב') שהמתפלל בתחילה אומר שבחו של מקום ואח"כ שואל צרכיו. יש לשאול למה מצינו שרק משה רבנו עשה כן ולא האבות דהיינו כשיצחק ברך את יעקב, ושיעקב ברך את בניו דלא מצינו שפתח תחילה בשבחו של מקום, וצ"ע.

תשובה: מה ששאלת מדוע משה פתח בשבחו של מקום בזאת הברכה קודם שבירך את ישראל כמ"ש ד' מסיני בא וכמו שפרש"י שם ויעקב ויצחק לא עשו כן, איננו יודעים אם ד"ז הוא קושיא כלל דמנין דצריך להשוות בכלל בצורת הברכה, ואם זו קושיא הנה מה שהנחתם שמשה הקדים שבחו של מקום כמ"ש הרמב"ם בהל' תפילה פ"א הל' ב' שהמתפלל בתחילה אומר שבחו של מקום ואח"כ שואל צרכיו, הנה יש להשיב דברש"י מבואר שלא כדבריכם דרש"י מסיים דכל זה דרך רצוי הוא כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה הרי מפורש טעם אחר, ועוד מעשים בכל יום בברכת כהנים וברכת הבנים בליל שבת דלא מקדימים בשבחו של מקום דדבר זה נאמר בתפילה ולא בברכה.

בברכת תורה המערכת.

נ"ך

שופטים

צ"ח. ותשקוט הארץ וכו' ביאור

שאלה: שופטים פי"א פכ"ו ברש"י, תמוה טובא איך נכללים ימי השעבוד בשנות השופט, הא מקרא צווח ואומר "ותשקוט ארץ ארבעים שנה" וכיו"ב, ואיך שייך דקאי על השעבוד?

תשובה: בענין הערתך בספר שופטים, עי' במצודות דוד שם פ"ג פס' י"א דביאר דהכונה דשקטה הארץ מן המלחמה ע"י עד כלות מ' שנה מזמן התחלת השיעבוד.

בברכת תורה המערכת.

צ"ט. אמאי פירשה דבורה מבעלה

שאלה: בס"ד תודתי עליכם.

איתא בסדר הדורות {שנת ב"א תרל"ו} שדבורה פירשה מבעלה מ' שנה מחמת נבואתה.

וק"ל דהלא בסוף פ' בהעלותך מבואר שרק משה הוצרך לפרוש מתה"מ מחמת נבואה ולא שאר נביאים, ואם נביאה שאני מ"ש ממרים? וע"ק דשם {רש"י במדבר פי"ב פ"ד} מבואר ששייך נבואה בבעל קרי וכמש"כ ויאמר ה' פתאום שנגלה עליהם כשהיו טמאים, וא"כ צ"ע אמאי הוצרכו למים וממ"נ ק' דאם אין נבואה בטמא איך נגלה הקב"ה עליהם? {ושו"ר גם בפי' הטור פ' חקת שאין השכינה נגלה לבעלי קרי גבי מי מריבה}.

תשובה: בענין פרישת דבורה מבעלה שהבאתם מסדר הדורות, הנה הביאו שם בשם שלשלת הקבלה, ובשלשלת בקבלה כתב זאת בשם המדרש, ועי' ברד"ק וברלב"ג בשופטים דכתבו זאת מעצמן דלכן כתוב ששלחה לקרוא לברק אע"פ שהיה בעלה כיון שפירשה ממנו, ועי' ברלב"ג שם בשופטים פרק י"א דהרגיש בשאלתך וכתב דיפתח לא פירש דדוקא אשה צריכה לפרוש כיון שמשועבדת לבעלה, ועי' בספר רינת יצחק להגר"א סורוצקין דהקשה עליו את קושיתך דהרי מצינו דמרים היתה נביאה ולא פירשה מבעלה, ועי' בראש דוד לחיד"א ריש פרשת בשלח דהאריך לבאר דפירשה מבעלה מפאת היותה שופטת את ישראל כי דברי תורה צריכים דעתא צילותא כמו המהר"ם שפירש מאביו כאשר נהיה דיין ולא משום נבואה עיי"ש וחזר על דבריו בקיצור בפני דוד לפרשת ויחי בברכת נפתלי. אך יעי' עוד בספר מדבר קדמות לחיד"א מערכת צ' אות כ"ו דשם כתב דפירשה מפני נבואתה כיון שהיתה גלגול של ציפורה והוכרחה

לתקן מה שהתרעמה על משה כשפירש ממנה [יש להעיר שמקורו בגליא רזיא הובא גם בעשרה מאמרות דף ק"ו ושם כתוב שבאה בגילגול ציפורה כיון שלא אמרה שירה על הים ולכך חזרה לומר שירת דבורה וכנראה הוסיף החיד"א מעצמו עוד תיקון], ואולי זה קצת תירוץ למה היא פירשה ולא מרים. או על דרך הפשט אפשר לומר דבאמת אין חיוב לפרוש מבעלה אך כיון שמשועבדת לו שלא כמו האיש לאשה לכך היה קשה להיות נביאה שיש לכך הרבה תנאים ומרים יכלה לקיים שניהם.

ב. ועל קושיתך היאך דיבר עימם ה' הרי היו טמאים, עי' באורח"ה ובאלשיך י"ב ו' דהקשו כן, ובאלשיך תירץ דקרא ה' למשה והם נכללו עימו, והאור החיים תירץ דהיתה הוראת שעה בגלל כבוד משה ידידו ולא יכול הקב"ה להמתין עד מחר שיטהרו.

המערכת.

שמואל

ק'. מדוע לא שמו את ארון הברית במשכן כשהחזירוהו פלשתים

שאלה: מבואר במשנה זבחים קי"ב: ובברייתא בגמ' שם קי"ח: שכשחרבה שילה באו לנוב וכשחרבה נוב באו לגבעון, כתוב בפסוקים {ומובא בגמ' קי"ח:} שמואל א' פ"ז פ"א שכשחרבה שילה לאחר שהחזירו פלשתים את הארון שמו את הארון בקרית יערים עשרים שנה ולאחר מכן היה הארון בעיר דוד {שמואל ב' פ"ו}, ויש לשאול מדוע לא שמו את הארון יחד עם המשכן בנוב וגבעון?

ש. מ. ו.

תשובה: לכבוד הרב ש. מ. ו. שליט"א. ר"ח אייר תשס"ה,

שמחנו למקרא שאלתך היפה והמקורית, אמאי אחרי חורבן שילה לא החזירו את הארון אל המשכן? ונראה אולי דבתחילה לא החזירוהו מפני שפחדו להזיזו ממקומו, דראו כשהגיע הארון מפלשתים לבית שמש היכה הארון בעם שבעים וחמש אלף, ולכן קראו ליושבי קרית יערים שיעלוהו עליהם ומשם פחדו יותר להזיזו כמבואר בשמואל א' פ"ז פ"יט פכ"א, ואח"כ דוד חשב להעלותו ולפני כן התיעץ בזקני ישראל עיין בשמואל ב' פ"ו פ"א "ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלושים אלף" ועיי"ש בפירוש מהר"י קרא {במקראות גדולות} "לפי שבתחילה נתיעץ עם הזקנים להעלות הארון מקרית יערים חזר והוסיף עוד עם הזקנים וראשי האבות כל בחור בישראל שלושים אלף שכן כתיב בדברי הימים ויועץ עם שרי האלפים" עכ"ל. ועיי"ש ובדברי הימים א' פי"ג פ"א-ד באורך

לשונות הפסוקים "ויועץ דוד עם שרי האלפים והמאות לכל נגיד ויאמר דוד לכל קהל ישראל אם עליכם טוב ומן ה' אלקינו נפצה נשלחה וכו' ונסבה את ארון אלקינו אלינו וכו' ויאמרו כל הקהל לעשות כן וכו' ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים ועד לבא חמת" וכו', ומוכח דהיה צריך ע"ז עצה גדולה, ובאמת גם כאן עדין לא עלה בידם דפרץ בהם ה' פרץ בעוזא ורק אח"כ היה בבית אדום הגיתי ואח"כ העלהו דוד לירושלים, וכאן כשנגמרו הסכנות חוזרת שוב שאלתך מדוע לא העלה דוד בסוף את הארון למשכן, ומצאתי בס"ד דעמד בזה הרד"ק בשמואל ב' פ"ו פ"טז דכתב "ולמה לא הביא דוד את הארון לגבעון שהיה שם אוהל מועד לפי שידע כי אוהל מועד היה עתיד לבוא לירושלים וחשב כי בימיו יהיה זה והוא יבנה בית המקדש, לפיכך אחר שהביא הארון לירושלים שאל לנתן הנביא אם יבנה בית לה', ונתן אמר לו כל אשר בלבבך עשה ומליבו אמר לו נתן זה, לא בנבואה, כי חשב בליבו כמו שחשב דוד כי הוא יבנה הבית" עכ"ל.

וכעת מצאנו ברינת יצחק מהר' אברהם סורוצקין בשמואל ובדברי הימים דגם ראה לרד"ק והוסיף תירוץ אחר ע"פ המאירי במגילה ט. דכשהארון היה עם המשכן והמזבח נאסרו הבמות וכשהיה הארון מחוץ למשכן מותרין הבמות ולכך לא הכניסם דוד למשכן כדי שלא יאסרו הבמות עיי"ש באורך, ואח"כ הביא חסדי דוד על התוספתא פי"ג מזבחים דטעמא דעבדי הכי להכירא דבשילה שנאסרו הבמות היה הארון נתון בתוך הבית להודיע דהוי כעין קביעותא ומשו"ה אסורין הבמות, ובנוב וגבעון להודיע שהוא דרך ארעי ושהבמות מותרין לא היה הארון נתון שם, ע"כ. וע"ע ברינת יצחק שם שהאריך הדברים.

בכבוד רב המערכת.

ק"א. מדוע זכה ארונה היבוסי שיבנה בית המקדש בחלקו

שאלה: לכבוד הרבנים שליט"א.

זה זמן רב שהנני מחפש מקור וטעם למה שמבואר בנביא סוף שמואל ובדה"י שדוד המלך קנה את מקום המקדש מארונה היבוסי שהיה גוי {וי"א שנתגייר}, ומצאנו שבית המקדש נקרא על שמו {עיין הושענות "הושענא גורן ארנן הושענא"} ובכן... איזה זכות היה לארונה היבוסי שזכה לכך. {והמלאך נגלה לדוד בחלקו, ומזבח שהקריבו אדה"ר, נח, אאע"ה, היה בחלקו} וצ"ע.

ועוד אמאי נזכר ביהמ"ק על שמו ומה איכפ"ל שזה היה שייך לו לפני זה, והרי"ז רק כעין הסטוריה בעלמא, ומשמע שהיה איזה שייכות, וצ"ע.

אשמח מאוד לקבל תשובה או כל ידיעה נוספת בענין זה.

תודה רבה ויישר כחכם. ח. מ. א.

תשובה: לכבוד הרב ח. מ. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתו.

ובמאי דבדק לך בשאלתו המקורית אמאי זכה ארנן היבוסי שיבנה בית המקדש בחלקו,
מצאנו בספר אמרי שפר לרב שמעון פרץ הלוי על התנ"ך בעמ' י"ט כ' שעמד על כך, והאריך להוכיח שהיה ארנן עניו ולכן הורידו אות משמו שהיה קודם ארונה עיי"ש שהאריך. (ספר זה נמצא באוצר החכמה).

אך מאידך גיסא עי' בספר אור התורה ויחי עמ' תי"ח לאדמו"ר הזקן מחב"ד דמפרש
לגנאי וזה ע"ד כשושנה בין החוחים שברר את בית המקדש מבין הקליפות עיי"ש וכ"כ באור התורה על ישעיהו עמ' ארי"ב, וכן מוכח בזוהר ויקהל עמ' רי"ד-רט"ו וכמ"ש להוכיח משם. ועי' בנפש חיים לר' חיים פלאג'י מערכת התיו אות ה', וכ"כ בספר אמרי יוסף פרשת וישלח (לרב יוסף מאיר וייס), וע"ע בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב דמצאו את גולגולת ארנן היבוסי תחת המזבח עיי"ש ואולי ג"כ לכן נקרא ע"ש ולפ"ז מיושבות כל שאלותיך. בברכת תורה המערכת.

ק"ב. מדוע אבשלום הציב לו יד דמה יועיל לו לאחר מותו

שאלה: לכבוד הגאון האדיר שליט"א.

איזה תועלת היתה לאבשלום שהציב לו יד, כלומר מה התועלת בזה שנזכר לאחר מותו?

י.ז.ל.

תשובה: בס"ד לכב' הרב י.ז.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

עי' ברד"ק דפירש דרצה אבשלום להקים לו שם כיון שלא היה לו בנים עיי"ש וכעין זה
מצינו גם ביאיר בן מנשה שקרא לו עיר על שמו חוות יאיר ופרש"י לפי שלא היו לו בנים, ועי' באגרות משה יו"ד ח"ד סי' נ"ז אות ד' שכתב דאולי עשה זאת אבשלום לעצמו בתור מצבה לאחר מותו או דהוי רק לגאותו עיי"ש.

רצ"ב מש"כ ר' אביגדור מילר בספרו (ראה נספח מס' 4 עמ' תקפט).

בברכת תורה המערכת.

ק"ג. טעם אמאי לפעמים קרוי נבוכדנאצר נבוכדראצר

שאלה: לכבוד המערכת.

שלום רב, ברצוני לשאול שבתחילת הפטרה פ' בא נקרא נבוכדנצר בשם נבוכדראצר,
אבל ברוב נ"ך הוא נקרא בשם נבוכדנצר או נבוכדנצאר, שמעתי שרק בחלק ספר

ירמיה ובכל יחזקאל נקרא נבוכדרצר, מה הסיבה לזה? גם למה בכמה מקומות נקרא נבוכד נצר {בב' מילים} כגון בסנהדרין ריש צ"ו: בעוד שבנ"ך זה לעולם מלה אחת? בכלל מה הפי' של השם נבוכדנצר וכל השמות המתחילים עם האותיות "נבו" כגון נבוזראדן ודומיו?

בברכת הצלחה רבה, ותודה רבה על עזרתכם.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין שנוי השם של נבוכדנאצר דנקרא לפעמים נבוכדראצר, עי' במדרש דכתב הה"ד "לקדר ולממלכות חצור אשר הכה נבוכדנאצר מלך בבל" נבוכדראצר כתיב שאצרן במדבר והרגן [את בני ישמעאל] ב"ר מ"ה י"ב, ועי' עוד בספר אבני שיש ועוד כמה ספרי מדקדקים שכתבו דחלופים כאלה נמצא בתנ"ך ובש"ס לאין מספר, וכן לענין חלופי אותיות דומות עי' בגטין נ"ו: וישתכחו בעיר אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו, וכן שבת ס"ג. שנאמר והדרך צלח רכב אל תקרי והדרך אלא וחדרך וכן ודשנים ורודנים, וכן רבלתה דבלתה, וכן רעואל דעואל, ועי' בספר אוצר חיים על ירמיה דכתב דקראו נבוכדרצר בריש ויתכן כי שמו כן נבוכדרצר בר'יש וקראו נבוכדנצר כי הוא עכר ישי, א"נ שהיה מזרע שלמה המלך [ממלכת שבא לפי דעה אחת] והיה נבוך בנצר אשר ממנו נוצר וזש"ה ואתה השלכת כנצר נתעב, ובספר אוצרות יוסף עמ' נ' כתב טעם כי בעת שהחריב ירושלים ובית המקדש אמר ה' לירמיה {כ"ב} שיבא ויאבד מהם קול ששון וכו' קול רמים ואור נר ולכן נרמז בשמו אותיות נ"ר פעם קוראו בנון נבוכדנצר ופעם קוראו בריש נבוכדרצר שהם אותיות נ"ר, וכן תמצא שפעם כתוב נבוכדנאצר באלף אחר הנו"ן ופעם בלי אלף נבוכדנצר לרמוז על האור כמש"ה ואור נר, ובספר אוצרות חיים עמ' קמ"ב כתב דכיון שהוא הגלה את ישראל והחריב את ביהמ"ק שהיה רשע עריץ ולכך כתב לפעמים בריש שהוא האות הראשון של רשע ושם רשעים ירקב, ונבו מצאנו דהוא שמו של אליל ופרושו נבו יגן על הכתר.

בברכת תורה המערכת.

מלכים

ק"ד. מדוע לא האריכו המלכים עד ע' שנה והלא כ' ימי שנותינו וכו'

שאלה: בספר מלכים כ' שני חיי המלכים שמלכו על יהודה וכמעט ולא מצאנו מלך שחי ע' שנה כדברי דוד המלך ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגם המלכים הצדיקים כשלמה וחזקיהו לא האריכו ימים, האם יש שדיברו בזה?

תשובה: בענין שנות המלכים לא מצאנו מי שדיבר בזה, אך יתכן כמו שמצינו ביוסף שמת קודם לאחיו מפני שרבנות מקברת בעליה כמו"כ במלכים.

ק"ה. בענין נס בראדך המובא ברש"י

שאלה: בספר מלכים ב' פ"כ פי"ב ברש"י מביא פסיקתא שבראדך היה רגיל לקום משנתו בט' שעות ביום ובאותו יום שחזר הצל לאחוריו קם וראה שזה שעת שחרית וצ"ע דלפי המשמעות עשר המעלות שהיו בגרם המעלות מורים על עשר שעות ביום, א"כ הנס ארע בשעה עשירית וכשבראדך קם זה היה עוד לפני הנס {ואין לומר שחזר להיות שעה מקודם היום דא"כ הצל לא חזר אלא נעלם לגמרי כי היה לילה}, ועוד ק' דהא בבל היא מזרחית לא"י ומקדים לא"י בשעה ואולי אפי' שעתים כמש"כ הבע"מ בר"ה כ. וא"כ כששעה תשיעית בבבל יוצא שבא"י זה שעה שמינית?

אשמח לקבל את תשובותיכם ד.כ.

תשובה: לכב' הרב ד.כ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין הנס של עשר מעלות, לא מוזכר ולא רמוז בשום מפרש דעשר מעלות היינו שעה עשירית כדבריך, רק עשר מעלות הן עשר שעות וכל שעה היא מעלה וחזר הצל עשר מעלות דהיינו עשר שעות אחורה אך לא כתוב ולא רמוז באיזו שעה קרה הנס, ולכך ל"ק קושיתך.

בברכת תורה המערכת.

ק"ו. הסבר בדוד שלקח את שונמית לחממו

שאלה: קשה לי כל הענין הזה של המלך דוד זקן וכו' איך לקח בתולה רק בשביל שתחממו, וראיתי הסברים שלא מניחים את הדעת, דהא לא קידשה כי כבר היו לו 18 נשים? אשמח אם אפשר לברר לי הענין.

תשובה: מה ששאלת למה לקח דוד את אבישג בשביל לחממו וא"א לומר דנשאה דהרי היו לו כבר י"ח נשים, עי' בסנהדרין דף כ"ב והנה היה אפשר לומר דלקחה בתור פילגש, אך בר"ן שם כתב דא"א לומר כן דגם פילגש הוי בכלל י"ח נשים שאסור למלך להוסיף עליהם וכן פסק הרמב"ם, אומנם במאירי שם כתב דבאמת היתה אבישג פילגש לדוד, אך הקשו עליו א"כ אמאי אמרינן התם בגמ' דהתירו לו ליחדה ואי היתה פילגש לא היה צריך היתר מיוחד לכך, ויש שתירצו דהיה מותר לו אך אבישג לא רצתה להיות פילגש, אך יש שהביאו ראיה מרצפה בת איה שנשאה דוד דפילגש הוי חוץ מהי"ח נשים, וכן רבינו דוד הביא ראיה מרחבעם דנשא י"ח נשים והיו לו שישים פלגשים

ככתוב בדה"י פי"א פכ"ב, אך על הרמב"ם תירצו דאולי באמת לא עשה כהוגן וכמש"כ ויעש הרע בעיני ה', וע"ע בזה במרגליות הים שם, עכ"פ לרוב השיטות דאבישג לא היתה פילגש תחזור שאלתכם, וצ"ל כמש"כ בערוך לנר שם, ובאמת כבר מפורש כן בכתבי האר"י בספר הליקוטים דף ע"ז דדוד לקחה לכפרת עוונו בשביל תשובת המשקל על מעשה בת שבע ודוד הקים עולה של תשובה ולכן לקח אשה יפה ולא נגע בה לכבוש את יצרו ולכפר על עוונו.

בברכת תורה המערכת.

תהלים

ק"ז. מקור שמפסוק קדקד שיער אסור לגדל שיער

שאלה: מה המקור ללימוד מהפ' בתהילים "קדקד שער מתהלך באשמיו" שלא טוב לגדל שער?

תשובה: בענין גידול שיער, מצאנו זאת בשם דורשי רשומות בספר אוצר ידיעות אסיפת גרשון עמ' 48.

בברכת תורה המערכת.

ק"ח. ביאור בתרגום תהילים

שאלה: מהו התרגום בתהילים פל"ב פ"י והבוטח בה' "ודכלי בה' " מהו לשון "ודכלי" {שבדרך כלל לשון בוטח בלשון תרגום הוא רחצן}?

תשובה: מה ששאלת על התרגום בתהילים פרק ל"ב פס' י' דמתרגם הבוטח בה' ודכלי בה' מהו לשון דכלי הרי בכל מקום תירגם התרגום בוטח לשון רחצן, והנה הערה יפה הערת וחיפשנו בכל המילונים וכן בערוך ולא מופיע מילה זו, אך ידוע בתרגום תהילים אינו התרגום בכל התנ"ך, אך במבארי התרגום בתהילים כתבו דהכונה ודאי דכלי ללשון בטחון והעירו דכן כתב אותו התרגום בפרק קודם בפרק ל"א פ"ז "ואני אל ה' הבטחתי" "ואנא אל ה' כיליתי" והינו ממש אותו שורש, אך זו באמת מציאה גדולה וצריך לעיין עוד בשורש מילה זו בארמית.

בברכת תורה המערכת.

קהלת

ק"ט. מקור דוהחי יתן אל ליבו מי שליבו חי

שאלה: מה המקור לפי' הפסוק בקהלת ז' "והחי יתן אל לבו" מי שליבו חי?

תשובה: והחי יתן אל לבו, מי שלבו חי נאמר בחובת הלבבות שער חשבון הנפש פ"ג.

בברכת תורה המערכת.

שיר השירים

ק"י. האם נענה הקב"ה למשה לא לשלוח מלאך לבני ישראל

שאלה: בפ' כי תשא משמע ברש"י שהקב"ה נענה למשה לא לשלוח מלאך לבני ישראל אלא שהוא בעצמו ילך עמם, אמנם בשיר השירים תחילת פ"ג מבואר ששלושים ושמונה שנה התקיים בהם "כי לא אעלה בקרבך כי אינני בקרבכם" שזה נאמר לפני ריצויו של משה לה', האם אין כאן סתירה?

בתודה מראש ז. ח.

תשובה: לכבוד הרב ז. ח. שליט"א שמחנו בקבלת שאלתך והננו להשיב בס"ד.

מה שהערת על רש"י בשיר השירים פ"ג פ"א "על משכבי בלילות" דהיינו כל ל"ח שנים שהיו ישראל נזופים "בקשתיו ולא מצאתיו" כי אינני בקרבכם, כי לא אעלה בקרבך" הרי כי אינני בקרבכם היה לאחר חטא העגל שהקב"ה אמר שישלח מלאך אך אחר ריצויו של משה חזר בו הקב"ה, הנה הערה ומציאה יפה הערת, אך היה לך לדקדק יותר, דהרי הפסוקים של אינני בקרבכם נאמר אחרי חטא המרגלים, ועוד דל"ח שנה שהיו ישראל נזופים ג"כ נאמר בגמ' דזה אחר חטא המרגלים {גם לפי החשבון} וא"כ איכא ג"כ סתירה ברש"י, ודברי רש"י צ"ב גדול {ולא מצאנו במדרש מקור לרש"י}?

ומצאנו כעת בספר רינת יצחק על המגילות שעמד בכ"ז, וכ' דצ"ל דהיתה גזירה כי לא אעלה בקרבך ואח"כ התרצה הקב"ה ע"י תפילת משה, אך ע"י חטא העגל חזר הדבר שוב וחזרו לעונש הראשון בגלל חטא המרגלים עד כניסתם לארץ למשך ל"ח שנה,

ועיי"ש דהאריך בכך ובראיות נוספות בהמשך רש"י שם בשיר השירים, והדברים לכאורה מוכרחים ומתבקשים ליישב דברי רש"י.

בכבוד רב המערכת.

קי"א. צ"ב רש"י בשיר השירים דמשמע ממנו דחומש דנהנה מהקדש הוא מלגיו

שאלה: לכבוד המערכת.

נודה לכם מאד על ביאור: רש"י בסוף שיר השירים "ומאתיים לנוטרים את פריו", כדין נהנה מן ההקדש. חומשו על קרן, ומאתיים הם חומשו של אלף. וצ"ב דחומש של הפסוק הוא מלבר, [וחומש של אלף הוא 250]. וכדמפורש ב"ק סה: [גבי חומש של גזילה] שעל שווי ד' החומש הוא זוז 1.

תשובה: בענין קושיתך על רש"י בשה"ש כבר עמדו בזה בגדולי המפרשים, עי' ביערות דבש ח"ב סוף דרוש ד', ובבאור הגר"א במקום, וכן בח"ס עה"ת לאחרון של פסח, ועוד ועיי"ש מה שביארו כ"א לדרכו.

רות

קי"ב. בדברי הבה"ט דבועז יצא מלוט והא רק רות יצאה מלוט

שאלה: לכבוד המערכת.

הבעל הטורים אומר שבועז יצא מלוט וקשה שרק רות יצאה מלוט, הרב לינדר תירץ שכיון שרות היתה אשתו של בועז ואשתו כגופו ממילא זה דבר אחד, האם יש תירוץ אחר?

תשובה: בדברי בעל הטורים על בועז, כבר עמד בזה בספר ארץ בנימין והעלה כתירוץ שכתבת וכתב ג"כ שהוא דוחק, וכן העיר בספר דרכי חיים, אך יש שכתבו דהעיקר מש"כ מי לך פה חתן שעי"ז יצא לך חתן בועז, וכן כתוב ברוקח, אך בספר ארץ בנימין הלז כתב דבלשון בעל הטורים לא משמע הכי.

בברכת תורה המערכת.

אסתר

קי"ג. מי יצא מביאת אסתר ואחשורוש

שאלה: לחברי הגמ"ח היקרים שלום רב.

כמובן ששמחתי שוב לקבל את תשובותיכם המחכימות ועדין לא צמאה נפשי.

האם ישנה איזושהי ידיעה מי יצא מביאתו של אחשורוש על אסתר?

תשובה: דרייוש השני המכונה כורש השני הוא בנה של אסתר מאחשורוש, עי' ויקרא רבה פי"ג פ"ה ואסתר רבה פ"ח פ"ג, ועי' ברש"י בעזרא פ"ד פכ"ד, ובתוס' במגילה דף ג: ד"ה שנת, ובאבן עזרא דניאל פ"ו פ"א, ובמהרש"א מגילה י"ב.

בברכת תורה המערכת.

קי"ד. מקור ללשון אלוקיהם של אלה ישן

שאלה: לכב' המערכת השלום והברכה, כ"ו אד"ב תשס"ח.

בהרבה מספה"ק ובפרט בספרי החסידות מובא עה"פ {אסתר פ"ג פ"ח} "ישנו עם אחד" {קטרוגו של המן לאחשורוש} לשון חז"ל "אלוקיהם של אלו ישֵן הוא, אך למרבה הפלא לא מצאתי עד כה שום מקור בדברי חז"ל לדברים אלו, {חפשתי בכל המאגר בכל אופני החיפוש} רק מה שכ' במדרש {אסתר פ"ז פי"ב} אותו שנאמר בו ה' אחד ישן לו מעמו, ובכן שאלתי אם תוכלו למצוא בעבורי מקור מדויק בספרות חז"ל ללשון הנ"ל, ואודה לכם במאד ע"ז.

י. פ.

תשובה: לכבוד הרב י. פ. שליט"א. בס"ד ב' ניסן תשס"ח

שמחנו לקבלת שאלתך על המקור למש"כ בספרי החסידות ועוד "אלוקיהם של אלה ישן הוא" הנה ברור דמקור הלשון הוא דברי האר"י בשער הכוונות בדרושי פורים, וכן בעוד כתבי האר"י שעל זה מתבסס עיקר דרושו בפורים יע"ש, וממנו לקחו כל ספרי ההחסידות ועוד. והמקור לדבריו הוא באמת מש"כ המדרש רבה פ"ז פי"ב שנאמר בו "ה' ישן לו מעמו" וכן כתוב במציין הגדול לכתבי האר"י בעל השמן ששון שם בשער הכוונות ואם הוא לא מצא מקור אחר כנראה שאין עוד מקור. אך האר"י הוא זה שקבע מטבע נוסח זה למאמר חז"ל ע"פ הסוד, וכדאי האר"י החי לסמוך עליו ביתד

חזק בהבנת חז"ל ע"פ הנסתר. [וע"ע בשמן ששון דציין גם לע"ע בגמ' מגילה דף ז' דישראל ישנים מן המצוות].

בכבוד רב המערכת.

קט"ו. האם יש מעלה ליום כ"ג סיון

שאלה: לכבוד ולתפארת המערכת.

כתוב במגילת אסתר (פ"ה פ"ט) סופרי המלך בעת ההיא בחודש השלישי הוא חודש סיון בשלשה ועשרים בו, וממשיך בפסוקים אודות מה שאירע בו ביום ולבסוף כתיב ומרדכי יצא מלפני המלך וכו' והעיר שושן צהלה ושמחה ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר ע"כ. ויש לשאול האם גם לדורות עולם יש חשיבות ומעלה ביום זה של כ"ג סיון, שעל יום זה נאמר "ליהודים היתה".

תשובה: בענין תאריך כ"ג סיון, עי' בלוח דבר בעיתו בשם מורמנ"נ ממאקאווא, וכן בספרי חב"ד דנהגו מעלה ביום זה.

בברכת תורה המערכת.

איוב

קט"ז. סתירה במקום גבריאל ומיכאל ברוחות השמים

שאלה באיוב פ"ט פ"ח "נוטה שמים לבדו"... ופרש"י... שלא תאמר מיכאל מתח בצפון וגבריאל בדרום" מדוע לא נקט רש"י הפוך שלא תאמר מיכאל מתח מדרום וגבריאל מצפון" שהרי ידוע שדרום הוא ימין וצפון הוא שמאל ("צפון וימין אתה בראתם") וכן בספירות דרום הוא חסד וצפון הוא דין ("מצפון תפתח הרעה") וא"כ מיכאל שהוא שר של מים-חסד היה ראוי בדרום וגבריאל שר של אש-דין (גבריאל-גבורה) היה ראוי להעמידו בשמאל בצפון?

תשובה: מה שהקשת על דברי רש"י באיוב פ"ט פ"ח דכתב שלא תאמר מיכאל מתח בצפון וגבריאל בדרום דה"ל לרש"י לומר הפוך מיכאל בדרום וגבריאל בצפון היטבת להקשות, והנה מקור רש"י הוא במדרש רבה בראשית פ"א פ"ג ושם באמת הגירסא כמו שכיונת מדעתך שלא יאמרו מיכאל היה מותח בדרום וגבריאל בצפון, ועיי"ש

בפר' המרי"ו, ועיין בפר' ענף יוסף דהביא בפרוש משם ספר נפתלי שבע רצון כמ"ש דידוע דמיכאל משמרתו בדרום שר החסד וגבריאל שר הגבורה משמרתו בצפון, וכן חוזרים הדברים במדרש רבה בראשית פ"ג פ"ח וגם שם הגירסא כמ"ש, ועיין במדרש תנחומא מהדורת בובר בראשית א' דשם הגירסא כמו ברש"י אצלנו, וע"ש במגיה אות ה' דהביא דכן הוא בכ"י רומי אבל צ"ל להיפך כמ"ש במדרש רבא, וע"ש שהאריך להוכיח מכמה מקומות ע"ד שכתבת שצ"ל הפוך, ועיין בספר מקורות רש"י על ספר איוב דכ' דהמגיה לא זכר את רש"י כאן דג"כ פ' כמדרש תנחומא, ויל"ד אי באמת ברש"י צריך להגיה כמדרש רבה או לא, ועיין באלשיך בפי' על איוב דהביא הגירסא כמו במדרש רבה מיכאל בדרום וגבריאל בצפון.

בברכת תורה המערכת.

ירמיהו

קי"ז. מדוע כתוב לפעמים נבוכדנצר ופעמים נבוכדרצר, וכן יצחק וישחק

שאלה: לכבוד המערכת החשובה שליט"א.

למה בנ"ך פעמים כתיב נבוכדרצר ברי"ש ופעמים כתיב נבוכדנצר בנו"ן, וכן למה פעמים כתיב יצחק ולפעמים ישחק?

תשובה: מה ששאלת דפעמים בתנ"ך נקרא נבוכדרצר במקום נבוכדנצר, בספר אוצר החיים על ירמיהו עמ' ס"ו כתב דאחרי שהגלה את יכניה נקרא כן מלש' עכר נצר ישי ובאמת רש"י בערכין ל"ג כתב דנ' ור' מתחלפין ובאוצרות ירושלים ח"ט עמ' קמ"ב הערה קצ"ח כתב דשינו מנ' שתחילת שמו לר' ששם רשעים ירקב ובילקוט מעם לועז ירמיהו כ"א כתב דצר מלש' צורה, ויש עוד הרבה רמזים מאחרונים כאלו. [נ.ב. עי' ג"כ לעיל בשמואל מה שביארנו].

בברכת תורה המערכת.

דברי הימים

קי"ח. מדוע לא שימש עזרא ככה"ג סתירה ברש"י

שאלה: בדברי הימים א' פכ"ד פ"ב ברש"י בסופו "ולא שימש עזרא לפי שהיה יהוצדק הבכור וקדמו בן אחיו הבכור כדכתיב...", ובדברי הימים א' פ"ה פמ"א ברש"י מבואר טעם אחר "ומה שלא היה עזרא בן שריה הסופר כהן גדול ובן אחיו יהושע בן יהוצדק כיהן זהו הטעם לפי כי יהושע עלה עם זרובבל כמה ימים ושנים קודם שעלה עזרא", למה מביא כל פעם טעם שונה?

תשובה: מה ששאלתם סתירה ברש"י בדברי הימים מדוע עזרא לא היה כה"ג דבדברי הימים א פכ"ד פ"ב כ' רש"י דקדמו בן אחיו בנו של יהוצדק, ובדברי הימים א' פ"ה פמ"א כ' דיהושע בן יהוצדק עלה לפני עזרא לא"י.

הנה ק' זו היא הערה חזקה, ובאמת יעוין בבאור הגר"א דפי' גם בדברי הימים א' פ"ה פמ"א כמו שכ' רש"י בפכ"ד דקדמו בן אחיו דדינו דקודם, ומצאנו כעת ברינת יצחק דהקשה ק' זו ונשאר בצ"ע, וכן ראינו בעוד כמה אחרונים דהעירו על סתירה זו.

בברכת תורה המערכת.

ש"ס

ברכות

דף י"א.

קי"ט. טעם שאמרו התנאים זל"ז "אחי"

שאלה: גמ' ברכות י"א. "א"ל ר' אלעזר בן עזרי' לר' ישמעאל "ישמעאל אחי", הנה כעין זה מצינו ג"כ במשנה ידים פ"ד מ"ג שאמר ראב"ע כן לר' ישמעאל, וכן במס' ע"ז (כ"ט:) במשנה אמר לו כן ר' יהושע, ובסנהדרין דף נ"א: אמר לו ר' עקיבא. וצ"ב למה אמרו לו כן ר' עקיבא, וצ'ב למה אמרו לו כן דוקא לר' ישמעאל מה שלא מצינו בתנאים אחרים האם יש טעם לדבר זה?

תשובה: בענין ישמעאל אחי, הנה מה שקרא לו ר"ע אחי מובא בסדר הדורות בערך ר' ישמעאל בשם המגלה עמוקות אופן ע"ד דר' ישמעאל היה גלגול יוסף ור"ע היה גלגול שמעון ולכך קרא לו אחי, אך יעי' במס' ידים פ"ד דראב"ע קרא גם לר"ט אחי. עוד יש להוסיף דכתבו בכמה ספרים להוכיח דקראו אחי רק למי ששוה בדרגתו ואינו רבו.

בברכת תורה המערכת.

דף י"ז.

ק"כ. בנוסח אמירת אלקי נצור

שאלה: איתא בגמ' ברכות דף י"ז ע"א מר ברי' דרבינא כי הוי מסיים צלותי' אמר הכי אלקי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה וכו', יש לשאול הלא בגמ' כאן יש רשימה ארוכה מה שנהגו האמוראים לומר אחרי שגמרו את תפילתם, ולמה מנהגנו היום לעשות דוקא כמו מר בר רב אשי לומר אלקי נצור לשוני מרע וכו' יותר משאר האמוראים שאמרו דברים אחרים?

תשובה: לא מצאנו טעם למה בחרו דוקא באלקי נצור בנוסחתינו רק שראשוני אשכנז נהגו כך, ובאמת יש סידורים וקדמונים אחרים שיש להם בקשות אחרות.

בברכת תורה המערכת.

דף ל'.

קכ"א. אגרא דפרקא רהטא למה אין שכר על עמל התורה

שאלה: לכבוד המערכת החשובה.

קודם כל יישר כחכם וחילך לאורייתא על התשובות שקבלתי ממכם בין על הש"ס בין עה"ת וגם המ"מ, שמחתי מאוד כמוצא שלל רב ונבהלתי מהמהירות והמקצועיות, בברכת שתזכו למצוות ותזכו להמשיך.

עיין ברכות ל: אגרא דפרקא רהטא ופרש"י דכיון דרובם אינם מבינים שידעו אח"ז לחזור על דברי השיעור א"כ עיקר שכרם הוא על הריצה. וק' טובא דהרי יש שכר ת"ת גם על העסק והעמל להבין, וא"כ מדוע עיקר השכר אינה על עצם הלימוד שהיא ג"כ קיום מצות ת"ת? {ובפרט כיון דמשמע מלשונו {עיי"ש} דאינם יודעים אח"ז להגיד, אבל בשעתו אכן כן מבינים}?

תשובה: מה ששאלת בבאור דברי רש"י בברכות דף ל' אגרא דפרקא ריהטא הנה בשאלה זו נתקשו רבים, עי' בספר שפתי חכמים, וכן בספר פירות תאנה כאן, וכן מוכח בכל הספרים שנביא לקמן שפירשו אחרת מרש"י, עי' במהרש"א כאן מה שפירש, ועי' בספר בית יצחק [דאנציג] וכן בשער בת רבים דביארו דכאן מיירי על השכר בעוה"ז ושכר הלימוד הוא בעוה"ב, ועוד הרבה מפרשים האריכו בפרושים שונים, אך הישוב ובבאור דברי רש"י הוכיחו עי' בספר אמרי בינה על מסכת פאה סי' מ"ב באורך, ועוד כדעת שו"ע הרב ועוד הרבה פוסקים דעל תורה שבכתב מקבלים שכר גם אם לא מבינים, אך על תורה שבע"פ מקבל שכר רק אי מבין ולכך עיקר השכר בשלמות הוא על הריצה ולא על הלימוד דבזה אין לו כמעט שכר אם אינו מבין בצורה כזו שיכול לחזור על כך, וע"ע באשר לשלמה ח"א בהקדמה, ובשו"ת רבבות אפרים ח"ד סימן ר"ח.

בכבוד רב המערכת.

פאה

קכ"ב. הפרשת פאה בעי דיבור או מחשבה או סגי שמניח פאה

שאלה: לכבוד המערכת.

רציתי לברר האם יש חיוב הפרשה בפאה, היינו האם יש חיוב שיפריש ויאמר ה"ז פאה או לא, ואולי בכלל חל שם פאה גם אם לא הפריש כלל אלא סה"כ לא קצר פאה זה המחיל שם פאה, ואם יש חיוב הפרשה איך זה נלמד מהפסוקים?

בתודה מראש מ. ק.

תשובה: לכב' הבה"ח מ. ק. נר"ו שמחנו לקבלת איגרתו החשובה.

בענין אי בעינן הפרשה בפאה ואי בעינן דיבור או דלמא סגי במחשבה, עי' בדרך אמונה להגר"ח קנייבסקי בפ"ב מהל' מתנות עניים ס"ק קט"ז דהביא בזה מחלוקת ראשונים דברמב"ם משמע דלא בעי אמירה ואפי' במחשבה לא בעי הפרשה רק סגי שמניחה לשם פאה, אך בירושלמי וגם בתוספתא משמע דבעי אמירה, וכן פירש הר"ש משאנץ בחד פירושה, וכ"כ רבינו הלל על תו"כ, והר"ש משאנץ שם, ועי' באריכות בבה"ל שם בדרך אמונה בד"ה "וגם" ובד"ה "עד" שהאריך במקורות וסברות ודעות החולקים בדבר.

בברכת תורה המערכת.

ביכורים

קכ"ג. מהו לשון אלקי אבותיכם בגר הרי מדבר עם הקב"ה

שאלה: כבוד מערכת דופקי בתשובה. כ"ג טבת תשס"ט

בראשית אודה על רעיון נפלא זה ותזכו להגדיל תורה ולהאדירה, ואכפול בברכה על הו"ל קובץ ח"א ויתן ה' ותוסיפו עוד כהנה וכהנה לזכות ולהרבות תורה.

במשנה בבכורים בפ"א מ"ד בדין גר שמתפלל בבית הכנסת אומר "אלוקי אבותיכם" והגר שהוא ש"ץ {ויש גי' בראשונים בב"ב דף פ"א שגרסו שמתפלל בש"ץ}, ויל"ע טובא דהא הוא מדבר עם הקב"ה ולא עם הציבור וא"כ מ"ט אומר לשון "אבותיכם", ולכאורה היה לו לומר לשון "אבותיהם", וחפשתי במפרשי המשניות ולא ראיתי שעמדו בזה, ואם יש לכם ידיעה בענין אשמח מאוד אם תודיעוני לכך.

בברכה ויישר כח מראש מ. ה.

תשובה: לכב' הרב מ. ה. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם המקורית המדוקדקת.

עי' בישורון חלק ד' עמ' תקע"ג בחידושים מהרד"ל על המשניות דכתב דעל פי הסברא מובן הלשון אבותיכם כשהוא חזן, אבל משמעות המשנה בית הכנסת משמע דקאי אפילו כשהוא אינו חזן רק מתפלל בבית הכנסת עם הציבור, והנה אם באמת מיירי רק כשהיא חזן ולא נדייק את דיוקו של הרד"ל יותר ניחא, דאף דמדבר עם הקב"ה כיון שהוא שליח של הציבור יש התפילתו יחס לציבור שמדבר עמו בנוכח כלפי הקב"ה.

ויותר מזה לא מצאנו ובע"כ מוכרחים לומר מכח קושיתכם דצריך להידחק דגם בציבור כשאינו ש"ץ יש יחס של נוכח אל הציבור למרות שמדבר אל הקב"ה [דהרי גם באלוקינו יש קצת יחס נוכח ושיתוף לאחרים למרות שאין זה דומה כ"כ לאבותיכם] והקושיא יותר טובה מהתירוץ אך איהו מוקים ודחיק אנפשיה.

בכבוד רב המערכת.

שבת

<u>דף ה.</u>

קכ"ד. ביאור בשבת דף ה בענין רה"י מקורה

שאלה: עבור בכבוד רב המערכת.

בכולל פוניב'ז הקשו בדברי הגמ' שבת ד. פשט העני את ידו, אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא אמר רבה הא מני ר"ע דאמר לא בעינן מקום ד' על ד' דתנן הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע ר"ע מחייב וחכמים פוטרים ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא, ובתוס' ד"ה אבל למטה מי' ד"ה חייב דאמר קלוטה כמי שהונחה, כשהחפץ בידו של עני או של בעה"ב לא שייך קלוטה דהא כשנותן בעה"ב לתוך ידו והוציא לא מחייב, וביאור דבריהם מבואר ברעק"א שאין קלוטה כמי שהונחה כשחפץ ביד של אדם וכש"כ הרמב"ן והרשב"א לקמן צ"ז. ומה שפי' בזה את המשנה אע"פ שבמשנה מדובר באופן שהחפץ ביד האדם ולא שייך קלוטה מ"מ כוונת הגמ' להוכיח שמר"ע נשמע שאין דין הנחה במקום ד' והיינו אף באופן שהוא מניח על זיז כל שהוא יש לחייבו.

אכן התוס' לקמן צ"ב. תי' באופ"א שזה משום דינא דאגד יד, אבל התוס' כאן מיאנו בזה בפשוטו הוא משום שלא רצו להדחק להעמיד הסוגיא רק כמ"ד אגד יד שמיה אגד.

ומעתה יש לתמוה שיקשה לדברי התוס' מסוגית הגמ' להלן אלא הא רבי דתניא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרין ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה אלמא לא בעי עקירה ולא הנחה על גבי מקום ד' על ד' הא איתמר עלה רב ושמואל דאמרי תרוויהו

לא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמיא אבל שאינו מקורה לא וכי תימא ה"נ במקורה הא תינח ברה"י מקורה ברה"ר מקורה מי חייב והאמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב המעביר חפץ ד' אמות ברה"ר מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר, ומבואר בדברי הגמ' שאפשר לפרש את המשנה משום ביתא כמאן דמליא ואירי במקורה אי לאו דקשה לגמ' שאין רה"ר מקורה ולכאורה כאן תחזור ק' התוס' שלמה בסיפא של המשנה לא נחייב משום ביתא כמאן דמליא, ובזה אין לתרץ שאם זה ביד אדם זה מגרע את ההנחה על ביתא כמאן דמליא, שא"כ אכתי תקשי רישא דמתני' היאך אמרינן בה ביתא כמאן דמליא הרי אירי שזה ביד אדם, ואין לומר שכוונת הגמ' רק להוכיח שלא צריך מקום ד' דא"כ לא ליבעי שיהיה מקורה אלא תסגי בהנחה כל דהו וכמו בדין קלוטה וכנ"ל אלא ודאי שבביתא כמאן דמליא שפיר מתקיים הדין הנחה ע"ג מקום ד', וכ"כ רעק"א בפשיטות, וא"כ תקשי למה בסיפא דמתני' לא יתחייב מדין ביתא כמאן דמליא. והיא קושיא נפלאה.

בתודה מראש ח. מ. ג. ב"ב.

תשובה: לכבוד הרב ח. מ. ג. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם החשוב ושאלתכם המחכימה.

ותמצית שאלתכם אמאי בגמ' בשבת דף ה' בעינן לאוקמי למתני' דריש שבת אליבא דרבי דביתא כמאן דמליא ודחינן דה"מ דביתא כמאן דמליא ברה"י מקורה, אבל רה"ר מקורה אינו חייב דומיא דדגלי מדבר, והקשיתם אכתי בסיפא דמתני' יתחייב מצד דעכ"פ הרה"י מקורה.

ונ"ל דאה"נ לרבי ברה"י מקורה באמת חייב, אבל כיון דאכתי קשיא דמתני' ליכא לאוקמי בהכי דרה"י צ"ל דומיא דרה"ר באינו מקורה, או אליבא דרבנן דפליגי ארבי וביתא לאו כמאן דמליא, לכך א"א לאוקמי מתני' בהכי, אבל באמת לפי רבי ברה"י מקורה יהיה חייב רק מתניתין לא מיתרצא בהכי, ולכן לא הוי מתניתין אליבא דרבי ובמקורה.

נקוה שהשבנו על קושיתכם האם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיבכם.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף כ"ג ע"ב.</u>

קכ"ה. הרגיל בנר אי קאי על נר מילה

שאלה: איתא בגמ' שבת כ"ג ע"ב א"ר הונא "הרגיל בנר הויין לו בנים ת"ח" ופרש רש"י דקאי על נר שבת וחנוכה. אמנם כמדומני [ואולי טעיתי] שראיתי ספר

שהביא מאחד מן הראשונים דקאי על נר או על נרות שהיו מדליקין בשעת מילה. וכעת נעלם ממני מי הוא הראשון או מי הוא הקדמון שפירש כן, וחיפשתי עד שידי מגעת ולא עלתה בידי. האם שייך לברר האם באמת יש מי שפירש כן דהכוונה הוא על נרות שמדליקין בשעת ברית מילה?

תשובה: מה ששאלת האם יש מקור להרגיל בנר הוי ליה בנים ת"ח דקאי אנר שבת וחנוכה אי יש מ"ד דהוה על נרות שמדליקין בשעת ברית מילה, לא מצינו מקור לכך, וכל הספרים שליקטו והאריכו על עניני הברית והדלקת הנרות בברית כגון ספר הברית ואנציקלופדיה לעניני ברית לרב י' ויסברג וספר זכר דוד שהאריכו בנושא זה הביאו הרבה טעמים להדלקה ולא הביאו ד"ז.

בברכת תורה המערכת.

לכב' המערכת.

בענין מה שכתבתם דלא מצאתם מקור דהרגיל בנר קאי על ברית מילה עי' בספר דרש יעקב דף רצ"ג בשם הראבי"ה "בין נר של כל מצוה כגון נר שנוהגין להדליק ביום המילה בברכת כט"ס יעקב.פ.

<u>דף ל"ג ע"ב.</u>

קכ"ו. הערות במעשה רשב"י א. אמאי החרוב שצמח לא היה ערלה ב. אמאי ר"א גם אחרי שיצא פעם שניה הוסיף לשרוף ג. אמאי תיקן רשב"י דוקא את בית הקברות אחרי שנעשה לו נס

שאלה: הנה יש להעיר כמה הערות בסוגיה בשבת ל"ג: במעשה דרשב"י ור"א שהתחבאו במערה,.

א. הנה אי' בגמ' שם דאתרחיש ניסא ואיברי להו חרובא, והנה יש להבין כיצד אכלו מעץ זה מיד ולא המתינו ג' שנים כדין ערלה, {דמסתמא אכלו מיד דלא מצינו שהיה להם מזון אחר}? וחשבתי ליישב דעץ שנברא בנס אינו ערלה וכדכתיב בקרא "ונטעתם כל עץ מאכל", אמנם איני יודע מקור לחידוש זה.

ב. אי' בגמ' שם דכשיצאו מהמערה "כל מקום שהיו נותנים עיניהם היה נשרף ויצאה בת קול ואמרה שיחזרו למערה, וכשיצאו שנית כתוב דכל היכא דהוה מחי ר"א הוה מסי ר"ש, ומבואר דלרשב"י הועילה השיבה הנוספת שלא ישרוף ולר"א לא, וצ"ב.

ג. אי' בגמ' שם דאמר הואיל ואתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא-כמו שמצינו ביעקב שתיקן לשכם, ותיקן רשב"י בית הקברות כמבואר שם, וצ"ב מהו הקשר בין התרחשות הנס לתקנת אנשי העיר, וכן ביעקב אמאי תיקן להם.

תשובה: א. מה שהקשת היאך אכלו רשב"י ובנו מהחרוב שצמח להם, עי' בקובץ עיון הפרשה על פרשת השבוע תשס"ז, ובקובץ בית אהרון ישראל גליונות ק/ק"א שאספו את כל התרוצים שנאמרו בכך וגם תרוצך שהיה ע"ד נס נאמר עי' רבים עיי"ש, ועי' בספר מנחת כהן לרב מרדכי קרטמן במעילה דף י"א., עוד תרצו דהיה פקו"נ, עוד תרצו דדרך נס נעקר עם העפר שתחתיו ממקום אחר ששם כבר גדל קודם ג' שנים, עוד תירצו ע"פ הגמ' בתענית כ"ג דחרוב נותן פירותיו רק אחר ע' שנה וכאן נתן מיד כשהגיעו וכבר היה אחר ג' שנים קודם ע' שנה, וע"ע בדרך אמונה להגר"ח קנייבסקי פ"י ה"ו ממע"ש בביאור הלכה כמה תירוצים ושם תירץ די"א דאילן העולה ברה"ר פטור מערלה, וע"ע בספר מאור ישראל להגר"ע יוסף ח"א עמ' צ', וע"ע בספר נס על הגבעה שבסו"ס גבעת הלבונה סי' ז', וכן באמרי דעת לר' מאיר שפירא מלובלין, וכן בספר דעת משה להרה"ק ר"מ מבויאן קראקא.

ב. ומה ששאלתם מדוע הישיבה השניה במערה הועילה לרשב"י שלא ישרוף ולא לבנו ר"א, לכאורה הדבר פשוט דודאי רשב"י היה במדרגה גבוהה יותר מבנו ולכן הועילה לו ולא לבנו, אך כעת מצאנו דהגר"א בחידושי הלכות כתב דר"א דנכנס למערה צעיר ונשכח ממנו כלל צרכי העולם ולכן לא הועילה לו ישיבתו שנית, משא"כ רשב"י נכנס זקן וזכר עדיין צרכי העולם.

ג. ומש"כ מדוע הוצרכו לתקן תקנה לאנשי העיר אחר שהתרחש להם נס, עיין בספר בניהו בן יהוידע לבעל הבן איש חי על אגדות הש"ס דביאר דאדם משנעשה לו נס מנכים מזכויותיו והם רצו שלא ינכו להם, לכן עשו לרבים חסד בלי לבקש תמורה ועי"ז גם להם הנס יהיה בלי תמורה ע"ש.

בברכת תורה המערכת.

שבת דף ל"ג.

קכ"ז. אמאי היה רשב"י צריך לתקן מעבר ברה"ר הרי ס"ט ברה"ר טהור

שאלה: בס"ד כבוד מזכי הרבים שיחיו.

בגמ' שבת ל"ג שרשב"י אמר האם יש מקום שצריך תיקון אמרו ליה יש מקום מעבר לרבים ואית ליה ספק טומאה והכהנים יש להן טירחה להקיף דרך אחר ארוך וכמו שפירש"י, {ולכאורה} ואיני מבין מדוע אסור ליכנס שם הרי"ז ספק טומאה והוא רה"ר, ורה"ר למה לא יהא ספיקו טהור?

תשובה: ע"ד שאלתו מגמ' שבת ל"ג: אמאי היה רשב"י צריך לטהר את מקום המעבר הרי היה שם רה"ר כמבואר ברש"י וספק טומאה ברה"ר טהור, ונראה לומר

דהיה ידוע דהיה שם בית הקברות כדמוכח בגמ' בהמשך דשאל רשב"י אי יש מי שיודע מקום שודאי לא היה בית הקברות וכן מהא דבסוף אחר שטיהר את המקום אמר אותו סבא טיהר בן יוחאי בית הקברות והיינו שהיה ידוע שהיה שם בית הקברות אך לא ידוע בדיוק היכן המתים, וכה"ג דינו כמבואר ברמב"ם פ"ח מהל' טומאת מת שדה שאבד קבר בתוכה עפרה מטמא במגע ובמשא כבית הפרס וכו' עיי"ש, ויש כמה ציורים שם עיי"ש בפ"ח ובפי', ויש גם דרך לטהר ולכן לא עברו שם כהנים כי היה ידוע שהיה שם בית הקברות עד שטהרו רשב"י ע"פ נס.

בכבוד רב המערכת.

דף מ"א.

קכ"ח. צניעות במקוה

שאלה: בשבת מ"א. גבי רחיצה בנהר ההנהגה הנכונה מטעם הצניעות, ובמ"ב סימן ב' ס"ק א' לכאורה כל זה בין גויים, אבל במרחצאות שלנו לא שייך הטעם בוש שהוא מהול. וא"כ ראוי לכסות ככל האפשר מטעמי צניעות ולא כפי שנוהגים היום. חפשתי בכל מפרשי הגמ' וגם בפוסקים האחרונים ולא מצאתי שדורשים בזה.

אודה מאד ואשמח אם תסייעו לי לישב. בתודה ובברכה!

ש. ירושלים.

תשובה: לכבוד הרב ש. שליט"א.

ע"ד שאלתך אמאי אין נוהגין היום בבתי מרחצות בכסוי עד המקוה הרי לא שייך הטעם המבואר בשבת מ"א. שלא יכסה שלא יראה שהוא בוש ומילתו דזה שייך רק בין הגויים, ומצאנו בזה כמה דברים בס"ד.

א. יעוי' ברש"י שם ד"ה כי סילק "ופניו כלפי העם מותר משום צניעות" הנה לא כתב רש"י דחייב לכסות רק מותר לכסות, ומשמע שכל הנידון אי יש איסור לכסות מפני שבוש במילתו או לא ולא חייב לכסות במילתו כשאין איסור לכסות, אבל מצד צניעות אין חיוב רק רשות.

ב. עי' במ"ב סי' ד' ס"ק א' שהבאת בדבריך ושם מבואר דבבית מרחץ שדרכן של בני אדם לילך שם ערומים וא"א בענין אחר אין בזה משום פריצות, ורק בעליתו מן הנהר כתב לכסות, ומשמע מדבריו דבמקום שרגילין א"צ לכסות.

בכבוד רב המערכת.

דף נ"ב.

קכ"ט. אמאי פרה אדומה באפסר לא הוי לצורכו דפסול

שאלה: לכבוד המערכת שלום וברכה.

שבת נ"ב. מיתיבי קשרה בעליה במוסרה וכו' רבא אמר שאני פרה דדמיה יקרים. מבואר שם בגמ' דפרה שהולכת עם אפסר או מוסירה הוי משאוי משום דפרה משתמרת בלא זה והוי נטירותא יתירתא, ואפ"ה לגבי פרה אדומה לא הוי משאוי ולא מקרי עלה עליה עול, משום דהדרך לשומרה כך משום דדמיה יקרים. וקשה הא דדמיה יקרים הוא לצורכו ולא לצורכה, ובמתני' בפרה פ"ב מבואר זה הכלל כל שהוא לצורכה כשר לצורכו פסול? וצ"ע.

ישר כח ותודה רבה א.ב.ק.

תשובה: לכב' הר"ר א.ב.ק. שליט"א שמחנו לקבלת איגרתך.

בענין שאלתך על פרה אדומה, עי' בספר אשיחה בחוקיך על פרה פ"ב מ"ג דעמד בשאלתך, וכתב דלפמש"כ התוס' פסחים ס"ו ב' ד"ה והא בשם הירושלמי דלתחוב סכין בין קרני הקרבן לצורך שחיטתו לא חשיב עבודה בקדשים, ובחזו"א סוסי' ב' ובריש סי' ח' כתב שלפי"ז כ"ה אף בפרה וכדמדמינן בתוספתא שבר"ש, ולפי"ז א"ש דשלא תפסל הפרה חשיב לצרכה וכלפי זה ל"ה נטירותא יתירה. עוד כתב דאחר שנותן דעתו שתנזק מפני יוקר דמיה שוב החשש שתנזק אף בעצמה וכבר אי"ז כחשש רחוק לאינשי מאחר שנתן לבו לחוש להפסד דידי' ושוב חשיב לצרכה עיי"ש דתלה הענין במחלוקת בבלי וירושלמי.

בברכת תורה המערכת.

דף נ"ו ע"ב

ק"ל. סתירה בזמן בנין העיר רומי

שאלה: בס"ד תודה על עבר ובקשות על העתיד.

יל"ע מתי נבנה העיר רומי, בסדר הדורות {שנת ב"א ק"ח} כתב שהיו חכמי רומי בזמן יצחק אבינו, וביוסיפון {פ"ב} כתב שבני רומי כרתו ברית עם דוד המלך, ובמדרש ילמדנו {בראשית אות ע"ב} כתב שצפו בן אליפז בנה רומי, ובש"ס {שבת נ"ו:} מבואר שנבנה רומי רק בימי שלמה המע"ה או ירבעם בן נבט, ומצווה ליישב כל זה. {עי' מהרש"א תענית כ"ג. שדחק עצמו ליישב סתירה בין גמ' ליוסיפון}.

תשובה: בענין העיר רומי, הנה כל המדרשים שהבאת כולל מדרש ילמדנו מדברים על בני ומלכות רומי, אבל העיר רומי נבנתה רק בימי שלמה. וכ"כ בספר אהבת איתן בשבת נ"ו, וע"ע בשו"ת נופת צופים להרה"ג ר' פתחיה מרדכי בירדוגו בפירוש מאמרי חז"ל סי' ל"ז דגם דן בשאלתך, וכן הוסיף להקשות דבני אדום הם מבני שם ובני רומי ואירופה הם בני יפת ותירץ כנ"ל ורק אליפז וצפו ובני עשיו התערבו והתחתנו עימם ומשלו בהם אך כבר קודם היתה רומי כמו שהוכחת, ועי' עוד דכעין זה כתב האברבנאל בפירושו בחלק משמיע ישועה.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף פ"ח.</u>

קל"א. בענין הדור וקבלוה בימי אחשורוש ולפי"ז מדוע נענש צלפחד

שאלה: לכבוד המערכת.

א. בגמ' שבת פ"ח ויתיצבו בתחתית ההר אר"א בר חמא מלמד שכפה הקב"ה וכו' א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא, אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש וכו'. וק' מהא דצלפחד נענש והרי לא הדר וקבל בימי אחשורוש, ועיין בספר חפץ ה' לאוה"ח שתי' דמדין מורד באדונו נענש, וק' דהרי הגמ' לקמן צ"ו: לומדת ממקושש שעל מה שעשה ודאי איכא חיוב, ולפי הנ"ל ק' דהרי מה שנענש הוה מדין מורד וזה יכול להיות גם על עבירה שלא חייבים עליה שעכ"פ ודאי שאסור לעשותה וא"כ הוה מורד באדונו ולכן נענש וה"נ יכול להיות שאין חייבים עליה?

ב. לפי"ז דכיון דהדר קיבלו בימי אחשורוש למה דור שאחר דור אחשורוש נענשים, דהרי בספרים כ' דהנשמות של כל או"א היתה במעמד הר סיני וא"כ בע"כ קיבלו, וכיון שלא קיבלו עוד בימי אחשורוש איכא טענה מודעא רבה לאורייתא?

תודה פ.א.ג.

תשובה: לכב' הרב פ.א.ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

מה שהערת בענין מכאן מודעה רבה לאורייתא כבר עמדו בכך המפרשים, וכבר כתב הרשב"א בשבת דכל הזמן נענשו אחרי שנכנסו לא"י כי קיבלו את א"י ע"מ שיקיימו מצוות ורק אחרי שגלו בימי אחשורוש היתה להם טענה, ובענין צלפחד כתבו דנענש על חילול שבת שנענשו במרה. יעי' באור אברהם להרה"ג ר"א גורביץ על מסכת מגילת רות עמ' שס"ד דכתב דנראה לומר בזה דודאי אף מה שקיבלו באונס וביד חזקה הרי היו חייבים בזה בכל חומר הדין, וכן הרי היה בזה שכר למקיימו כדין גדול המצווה ועושה

וכמו"כ עונש למי שאינו מקיים את התורה והמצות וכפשוטו, וכן הרי מצינו לגבי השבע מצות שנצטוו בהן בני נח דנענשים ונהרגין עליהן ואע"פ שהם הרי לא קיבלום מרצונם הטוב אלא נצטוו נתחייבו בהן בעל כרחם אלא הנראה דמה דקאמר בגמ' מכאן מודעה רבה לאורייתא וכנ"ל הרי הכוונה בזה כפי מש"כ רש"י שם דהיינו שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם ולא קאמר למה לא קיימתם מה שנצטויתם ונתחייבתם והיינו משום הבמה שנתחייבו הרי הם ודאי חייבים בזה ויקבלו עונשם המגיע להם אם לא יקיימו אלא ההכוונה שם הוא דחוץ מחובת הקיום על מה שנצטוו ונתחייבו הרי יש בזה טענה ותביעה על הארם שאינו עומד בדיבורו.

בברכת התורה, המערכת.

<u>דף צ"ח.</u>

קל"ב. עגלות בקרשים הוי והא בתרגום כ' דהעגלות עצמן היו מקורין

שאלה: שבת צ"ח. המעביר ד"א ברה"ר מקורה פטור איני והא עגלות במקורות הויין ופירש"י בקרשים וכו' ומשני בדראתא, ומן התימה דקרא כתיב שש עגלות צב ומתרגמיהן כד מחפיין וא"כ העגלות עצמן היו מקורין לכאורה?

י. פ.

תשובה: לכבוד הר"ר י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין סתירתך בדברי רש"י בשבת מעגלות הצב, הנה בפשטות ל"ק דרש"י עצמו פירש שם פירוש אחר מהו עגלות צב, וכן ברמב"ן ובאבן עזרא ישנם ביאורים אחדים, ועי' בשערי אהרון ט' ביאורים בענין, וא"כ הגמ' בשבת הולכת לפי הביאורים האחרים. אך אעפ"כ מצאנו שכבר עמדו בשאלתך, עי' ברבינו מיוחס על התורה בפרשת נשא דהקשה כן וכתב דבשעת המסעות העגלות היו מגולות, ועי' בספר תהלוכות היבשה עמ' צ"ב דתירץ דצ"ל היינו דרק הגלגלים היו מכוסים, ועי' בעיוני רש"י להרה"ג אברהם ברזל דגם הקשה את קושיתך.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ק"ו.</u>

קל"ג. אי מילה דגר בשבת בלא טבילה הוי תיקון

שאלה: נסתפקתי לרב אשי {שבת ק"ו.} שמילה בשבת חשובה תיקון, אם שייך זה בגר המל בשבת ועדיין אינו טובל, ברצוני לידע אם דיברו בזה רבותינו?

תשובה: בענין מילת גר בשבת, עי' במאירי בשבת דף קל"ה דאוסר כיון שאינו נימול לשמונה, ועי' בסמ"ק מצוריך עמ' נ' דאוסר, ועי' בבראשית רבה פנ"ו דאוסר למול גוי שרוצה להתגייר ע"מ שימולוהו בשבת, ועי' בכתבי תורה לבעל הכלי חמדה סי' ט"ז דדן במדרש זה, ועי' עוד בשבת מ"ו דאסור לגר שמל לטבול בשבת.

בברכת תורה המערכת.

דף ק"ז.

קל"ד. מהי הרפואה בארס נחש

שאלה: בשבת (דף ק"ז.) מוזכר שאדם צד נחש לרפואה. ידוע שהיום בהומואפטיה משתמשים ברעל הנחש לרפואה האם ידוע לאיזו סוג רפואה שימש הנחש בימי קדם?

תשובה: בענין רפואת הנחש בימי קדם, עי' בשבת דף ע"ו דאיתא התם נחש לחפפית ופירשו המפרשים דהינו לשחין, ועי' בתשובות הלק"ט ח"א סי' רי"ח דכתב דראשו וזנבו ארסי וגופו טוב לרפואה.

בברכת תורה המערכת.

דף קכ"ז.

קל"ה. ביאור במעשה דר"ע ור"א הורקנוס

שאלה: שאלתי על הגמ' במסכת שבת דף קכ"ז כל המעשה בר"ע ור' אליעזר הורקנוס, שר"ע עבד אצלו לשלש שנים ולבסוף לא שילם לו שכר פעולה שלו כלום ולא ביאר ופירש את עצמו, ורק אח"כ ששאל לר"ע במה חשדתני, ור"ע אמר כך וכך א"ל העבודה כך היתה, ושאלתי מהו ההיתר בזה במה שלא ביאר את זה מעיקרא, והלא יש דין בתורה "והייתם נקיים מד' ומישראל".

תשובה: בענין הגמ' בשבת, מצאנו הסבר בספר זכר צדיק דף רס"ט דכתב הגר"י גלינסקי שליט"א דידע ר"א בן הורקנוס דר"ע באמונתו הזכה ודאי ידינהו לזכות, וכ"כ בשמן ראש עמ' קע"ג.

בברכת תורה המערכת.

קל"ו. מפקח גל מה האסור

שאלה: מרא וחצינא במפקח הגל דאסור מה"ת, איזה מלאכה איתא כאן דלכאורה אינו אלא טלטול אבנים?

תשובה: ע"ד שאלתכם איזה איסור עוברים במפקח את הגל במרא וחצינא דלכאורה הוי רק טלטול אבנים, לכאורה נראה דיש כאן איסור דאורייתא דחופר דהוא תולדה דחורש וכמ"ש רש"י בשבת דף מ"ו: ד"ה "איסורא דאורייתא" דחופר הוי תולדה דחורש כחופר כדרכו במרא וקרדום. [ועי' ברמב"ם שבת פ"ז ה"ב דחופר לא הוי תולדה אלא בכלל האב דחורש] ועי' באגלי טל מלאכת חורש הערה ט"ז שכתב והביא מגמ' פסחים מ"ז דאיסור חופר היא אף בקרקע של צונמא או טינא שאינם ראויים כלל לזריעה אינו חייב משום חורש, ואם היא עומדת לתשמישי דירה כגון רחוב או בית או חצר בזמנים שאינם עומדים לחפירה חייב מטעם בונה, ומצאנו כעת בתפארת ישראל ביומא דג"כ כתב דאסור משום חפירה, וכעת מצאנו באבן האזל לר' איסר זלמן בפ"ב הל' י"ח דהתקשה בכך, ובתחילה ר"ל דחייב משום סותר אם נשאר חלק מהבית שלם, אך כתב שמצא בערוך דפירש מפקח פותח וכן בעוד מפרשים, ע"כ פירש דהחיוב משום בונה וכתב דכן מצא בשולחן עצי שיטים דלהסיר זבל מן הרחוב מקרי בונה, וכן הביא מהמג"א במ"ב ס"ק ח' דמסלק גבשושית מהרחוב חייב משום בונה, וכפי מש"כ בשם האגלי טל דאין דרך לחפור חייב משום בונה ובקרקע סתם חייב משום חופר דהוי תולדה או אב דחורש. בברכת תורה המערכת.

בברכת תורה המערכת.

קל"ז. מ"מ לדברי הגר"א בשבת

שאלה: יום ב' לסדר וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל וגו' ואזכור את בריתי,

לכבוד רב פנינים וכלי יקר, רב פעלים איש יקר, לדופקי בתשובה נעתר, ופורס כשמלה כל מאמר.

אחר ראותי כי טוב ותשובותיו כי נעמו ארשה לעצמי לבקשכם להאיר עיני בציוני מקורות שנתקלתי בהם וחפץ אני לבררם, ולא עלו בידי. במאמר המצו"ב הביא ד"ת משמו של הגר"א, מספר חידושי הלכות על מסכת שבת, ובהמשך מאמרו מציין הכותב "בהגהות וחידושים שם" ולא מצאתי היכן. בסוף הספר הנ"ל לא ראיתי הגהות וחידושים, וגם לא מצאתי ספר בשם הגהות וחידושים להגר"א ודומיו. אכפול תודתי אם תמצאוהו כי מחפש אני את הדבר כחפש כסף וכמטמונים.

בברכה רבה א.פ.ש.

קיח **לדופקי** שבת **בתשובה**

תשובה: לכב' הרה"ג ר' א.פ.ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

והנה מקור דברי הגר"א נמצא בסוף מסכת אבות עם פירוש הגר"א הנדפס בשקלאור בעמ' האחרון רצ"ב צילום. (ראה נספח מס 5,6 עמ' תקצ,תקצא)

בברכת תורה המערכת.

בס"ד ט' טבת תשס"ט.
לכבוד הדולה מרגליות מאוצרות חכמה עמוקים, ובעין יפה נעתר לתשובה לדופקים, אחדשה"ט.

.

קבלתי מכתבו רצוף דברי חכמה משיבים לב, ובתשובתו האיר עיני ומצאתי מרגוע לנפשי, ובזאת באתי עלי מכתב במילים מדודות, בדברי תודות, על תשובות נחמדות, ועל דברי חמודות, שכתב וצררם אגודות על זאת אשיב, כי מכתבכם כמשיב, מים קרים על נפש עיפה. ותשובתכם הנשלחת, בטוב טעם בחן ובלשון חכמים-בנחת, את הספקות מתירה ופותחת, ומשמחת. מעומקא דליבא אשלח תודתי, ואצרף פילולי למילולי ואוסיף גם איחולי, שתהיו תמיד מהעוזרים ואינם נעזרים, שומעים לדופקי עתירה, ונעתרים בתשובה. וסיעתא דשמיא תהא מלוה אתכם לאורך ימים ושנים. למען הכרת הטוב כלפיכם, הנני מצרף לכם מאמר קטן מהשלה"ק המדרבן לעיין במ"מ, עוד יותר מענין הוא הסיום של המאמר, "ומי שאינו עושה כן הוא שוטה וגס רוח" ממש דברים נפלאים ביותר.

בברכה רבה א.פ.ש.

קל"ח. סתירה ברמב"ם בענין חשבונות בשבת

שאלה: כ' הרמב"ם פכ"ג משבת הי"ח דהטעם דאסור לחשוב בשבת חשבונות הוא משום גזירה שמא יכתוב. וצ"ע דהרמב"ם עצמו בפכ"ד ה"ה כ' דהטעם דמחשבין חשבונות של מצוה הוא משום דכתיב "עשות חפציך וכו' חפציך אסורים חפצי שמים מותרים" ע"ש, ומבואר דטעם איסור חשבונות הוא משום עשות חפציך?

תשובה: מה ששאלת סתירה בדברי הרמב"ם לענין חישוב חשבונות, כבר עמד בדבריו בפמ"ג סי' ש"ז במשבצות זהב ס"ק ה', והקשה אמאי לרמב"ם מותר חשבונות

של מצוה, וכן הקשה על הרמב"ם בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ב' ד"ה לכאורה, וכן בח"ו סי' ע"ג אות ז', ועי' בספר מקרא קודש במילואים עמ' ק"י מה שתירץ.

בברכת תורה המערכת.

עירובין

דף ט'.

קל"ט. מקור מחודש ללבוד במאירי לערובין ותמיה עצומה עליו וישוב נפלא לדבריו

שאלה: יעי' בחידושי המאירי על ערובין דף ט' ע"א דכתב דמקור לשיעור לבוד ילפינן מלולאות היריעות שלא היה ביניהם ג' טפחים, ועי' בהגהות למאירי מהרש"ז ברוידא זצ"ל ראש ישיבת חברון דביאר ע"פ כת"י של רב האי גאון דהראיה דהנה כל לולאה שיעורה חצי טפח, וכיון ששיעור היריעה הוא כ"ח אמות שזה קס"ו טפחים וצריך להוריד כ"ה טפחים של רוחב החמישים לולאות כיון שכ"א חצי טפח, א"כ נשאר קמ"ה טפחים ויוצא שיש בין הלולאות מ"ט רוחים וכל רווח שיעורו פחות מג' טפחים ולכך נחשב שהיריעות מחוברות כיון שאין אויר ברוחב בין היריעות יותר מג' טפחים, ע"כ.

ויש כאן שאלה זועקת דהרי ביריעות עיזים היה ארכם ל' אמות ושם גם היו נ' לולאות ואם תחלק את האוירים יצא בין אחד לשני יותר מג' טפחים, וזוהי הערה עצומה? ושמעתי דנשאלה שאלה זו להגר"ח קניבסקי שליט"א ולא השיב.

תשובה: לכבוד השואל הנכבד.

מה ששאלתם קושיא עצומה בפשט במאירי שהביא מקור בדברי אגדה לשיעור לבוד מהיריעות, וביאר המגי"ה ראש ישיבת חברון רש"ז ברוידא זצ"ל ע"פ כת"י של רב האי גאון {נדפס כעת בגנוזות של הרב הרשלר}, והקשיתם דכל דבריו טובים ביריעות התחתונות אבל בעליונות יוצא יותר מלבוד, ונשאל ד"ז להגר"ח קנייבסקי שליט"א ולא ענה, הנה מצאנו מציאה ועפ"ז נראה לישב בשופי דיעוי' בחזקוני שבאמת מקורו בבכור שור דכ' שהלולאות של היריעות עיזים היו עבות יותר והמרחק היה שוה כמו ביריעות התחתונות {רק הוא מפרש מרחק אחר} וזו מציאה גדולה, ועפ"ז מיושב נפלא, ומצאתי אח"כ באוצר החכמה שבספר רחש ליבי לרב ר' שמואל מנחם סרלואי הרגישו בק' זו ותירצו ג"כ ע"פ החזקוני, ומצורף זאת בזה ושם מבואר הכל.

בברכה המערכת.

דף כ"ט.

ק"מ. אי ליטרא הוא לוג או מידת משקל

שאלה: לכבוד הת"ח.

במה שכ' רש"י עירובין כ"ט. ד"ה עוכלא דליטרא הוא לוג, ובכל מקום משמע דליטרא היא מידת משקל לא מידת נפח, האם מעירים הערה זו והאם יש ישובים עליה?

תשובה: מה שהערת בענין דברי רש"י בפי' ליטרא הערה יפה היא, אך באמת כ"כ רש"י גם בסנהדרין דף צ"ד ע"ב דליטרא היא מידה של נפח, אך מאידך גיסא ברש"י בבכורות דף נ' ע"א ד"ה ליטרין ובדף ל"א ד"ה ושוקלין משמע דהוי מידת משקל, וכ"כ רש"י על התורה בשמות כ"ה ל"ט, וכ"כ הר"ח בערובין, ור"ג בב"ב דף פ"ט, וכבר עמד בזה בספר מידות ושיעורי תורה פכ"ח הערות 68 ו78, וכן הקשה בספר בירורי המידות והשיעורין שיעורין אות נ"ה בערך עוכלא עי"ש מש"כ בזה, ועי' במרכבת המשנה פ"א הי"ב.

המערכת.

פסחים

דף כ"ו.

קמ"א. קול מראה וריח באסורי הנאה

שאלה: כב' המערכת לתשו' בהלכה ברכה ושלום. ב"ה ג' טבת תשס"ח

רציתי לברר בענין קול מראה וריח האסורים מדרבנן במעילה כמ"ש בתוס' פסחים כ"ו. אם איסור זה קיים בשאר איסורי הנאה ואם יש לדבר מקור מהש"ס או מהראשונים {לבד מערלה שהדבר מבואר בתשו' הרשב"א לאסור ריח} או שהאיסור הלזה הוא רק במעילה דהקדש?

תשובה: מה שחקרת בענין קול מראה וריח אי אמרינן בשאר איסורי הנאה, עי' באו"ש דכתב דדין זה הוא רק גבי מעילה ולא בשאר איסורי הנאה, ויעוי' בספר אילה שלוחה פסחים דף כ"ו דדן שם נ"מ לגבי חשמל בשבת, אך שם הוי לכאורה גדרים אחרים של מעשה שבת ולא שייך לכאן, אך יעו"ש דהביא ראיה מהפמ"ג או"ח רנ"ה

דכתב דנכרי שתיקן שעון בשבת בשביל ישראל אסור לראותו כמו נר שהודלק בשביל ישראל והקשה מקול מראה וריח אין בהם מעילה, ותירץ דאין מעילה אך איסור יש, ומשמע דהשוה את הדברים. אך יעוי' בשו"ת הרשב"א הובא בב"י יו"ד ס"ס ק"ח דכתב דגם בערלה וכלאי הכרם יש איסור ריח, ועי' בשו"ת הר צבי או"ח קפ"ג דדן אי במעשה שבת איכא איסור של קמו"ר, וכן דן באג"מ או"ח ח"א ס"ס קכ"ג וביו"ד סי' רע"ט דן עוד לאסור ליהנות מריח פרחים על קבר מדרבנן, וע"ע בשו"ת קול מבשר ח"ג סי' קי"א, וע"ע באריכות בספר עטרת פז ח"ב חלק יו"ד סי' י' עמ' רע"ו דהאריך בכך רבות, ועי' בספר חוקותי תשמורו בהל' תערובות דף תכ"ו הערה ד' דהאריך בזה, ועי' עוד בילקוט יוסף שו"ת ג' ע"מ ס"ז, ובילקוט יוסף שבת ח"ה עמ' קצ"ט הערה ט"ו.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ל"א.</u>

קמ"ב. בענין שיעבודא דר"נ

שאלה: לכבוד המערכת.

פסחים ל"א. ומי אמר רבא הכי והאמר רמב"ח ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וכו' אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה אמאי חוזר וגובה מהן וכו' שאני התם דאמר להו כי היכי דמשתעבדנא ליה לאבוכון משתעבדנא נמי לבע"ח דאבוכון מדר"נ דתניא ר"נ אומר וכו'. לכאו' מכאן יש להקשות מהטור ושו"ע בסי' ס"ו שכ' דאין המלוה הראשון יכול למחול דפקע שעבודו על הלוה, ולכאו' אי פקע השעבוד האיך יכולים היתומים לגבות שם הא אין ליתומים על הלוה כלום משום דתו ליכא שעבוד, וליכא למימר דמיירי באופן דאכתי לא באו לבי"ד לפסוק שהוא יכול לגבות מדין דר"נ וכמ"ש הפרישה והדרישה שם אות ג', דא"כ למה באמת מביאה הגמ' דינא דר"נ?

תשובה: מה ששאלת על דין שעבודא דר"נ מגמ' פסחים ל"א. הערה חזקה היא, ובאמת בגדר דשעבודא דר"נ נחלקו באחרונים דבנתיבות סי' פ"ו כתב דהוי מדין ערבות, אבל בקצות סי' פ"ה סק"ה וכן בסי' פ"ו כתב דחיוב הגוף על השלישי הוא לראשון, וכ"כ עוד אחרונים, וכן הוכיחו מל' הריטב"א בכתובות דף י"ט., והנה לפי הנתיבות לא ק' קושיתך, אך לפי הקצות קשה מאוד קושיתך, והנה בגמ' עצמה עיין בשיטמ"ק בכתובות צ"ב, וכן ברבינו דוד בפסחים, וברשב"א בקידושין דפירשו דמש"כ מגבי להו ארעא לאו דווקא, אלא כיון שיכול לעשות כן יכול לגבות ישר, אך בלא"ה קשה מאוד לומר דאין השני יכול לגבות כלל, אך יעוי' בקה"י בפסחים סי' כ"ד דכ' דאע"פ דמוכח בראשונים דגוף החיוב נעתק מהשלישי לראשון וממילא לכאורה לשני אין שייכות כלל לחוב ופקע שעבוד הגוף של השני, אין זה הפשט, אלא דבאמת עיקר חיובו הוא

עדיין לשני, אלא שתורת הפירעון שבא עבור חוב זה חייבה תורה שיהא לראשון והיינו דמדינא דר"נ חייב השלישי לפרוע לראשון מה שחייב לשני, ומ"מ אין השני יכול למחול כיון דמחילה אינה הפקעה של עצם החוב רק הוא מחילה וויתור על זכויותיו שיש לו מכח חובו בכך שאין לו זכויות על גבית חובו אינו יכול למחול, ועיי"ש שהאריך ותלה דברים אלו בדברי המהרש"א בפסחים על תוס' דבקו' הבינו כדבריך דאין חייב לשני כלום, ובתרוץ תירצו דגם לשני נשאר עדין חוב ע"ש, אך יעו"ש דבקצות משמע דבאמת פקע לגמרי חיובו לשני, וזה תמוה מאוד וכן בק' התוס' לפי ביאור המהרש"א ע"ש.

בברכה המערכת.

<u>דף ל"ז.</u>

קמ"ג. מקור הפסיקתא במרדכי

שאלה: אסרו חג סוכות תש"ע לכב' הרב מזכה הרבים לדופקי בתשובה שליט"א "שעריך דפקנו רחום וחנון".

בדברי המרדכי פרק ערבי פסחים דף ל"ז "כדאיתא בפסיקתא א"ר אפטרוקי אור של גיהנום אינו שובת בשבת ור"ח וכו', ופיסקא זו לא מצאתיה.

ביקרא דאורייתא. מ.כ.

תשובה: לכבוד הרב מ. כ. שליט"א.

שמחנו לקבלת שאלתך במקור הפסיקתא המובאת במרדכי, וכבר העירו כדבריך דלא מצינו מקור לפסיקתא זו במדרשים הקימים אצלינו, עי' בקובץ הדרום קובץ י"ט עמ' 63 מאמר מהרב ירוחם ליינער, ושם הביא דיש לכך מקור בזוהר פרשת נח דף ס"ב ע"ב וכן העיר בכך באבער במבואו לפסיקתא דר"כ עמ' 33.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ל"ח.</u>

קמ"ד. אי לחמי תודה ורקיקי נזיר בעי לשמה

שאלה: האם יש דין לעשות לחמי תודה ורקיקי נזיר לשמה, או שימור לשמה, מפסחים ל"ח למדנו רק דכשעושה לשם זבח {עכ"פ רק לשם זבח} מגרע דאי"ז לשם מצת פסח, אבל יל"ע אי צריך לעשות לח"ת ורק"נ לשמה?

תזכו למצוות ח.ל.ה.ח.

תשובה: לכב' הרב ח.ל.ה.ח. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

בענין לחמי תודה ורקיקי נזיר אי בעי לשמה, כבר דייקו כדבריך בכמה וכמה אחרונים והוכיחו מהגמ' בפסחים ל"ח דלא בעי לשמה ולא בעי שימור לשמה דרק בד' עבודות בעי לשמה, עי' בשפת אמת בפסחים, וע"ע בשפת אמת במנחות נ"ה, וכן בחזון יחזקאל פסחים פ"ד, ובברכת אברהם שם ועוד.

בברכת תורה המערכת

דף ע"ד.

קמ"ה. מיהו מ"ע

שאלה: כתב הרש"ש במס' פסחים דף ע"ד ע"א וז"ל" ואם ניתן אמון לסופרי העמים אשר בן כוזיבא במלכו בנה בה"מ והחריבו אדריינוס ועי' מ"ע חלק א"ב פי"ב, א"ש טפי" וכו', יש לשאול מהו הספר הזה של מ"ע, האם שייך לפענח את ר"ת האלו ולגלות על איזה ספר מיירי?

תשובה: מה ששאלת על ספר מ"ע המובא ברש"ש, כונתו לספר מאור עינים לר' עזריה מן האדומים, חלק א"ב הכונה לחלק אמרי בינה בספר המחולק לה' חלקים.

בברכת תורה המערכת.

דף פ"ח.

קמ"ו. מדוע לא תי' הגמ' לגבי חצי עבד כאן קודם י"ח דהא לא חייב בפו"ר

שאלה: לדופקי בתשובה.

בפסחים פ"ח וחגיגה ב' אנו מוצאים שהגמ' מתרצת לגבי חצי עבד וחצי בן חורין "כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה" דלמשנה ראשונה חציו עבד ולמשנה אחרונה כיון שכופין את רבו לשחררו "דלא נברא העולם אלא לפריה ורביה" הריהו כבן חורין. ויש לעיין והלוא אין חובת פריה ורביה קודם הגיעו לבן י"ח, וא"כ קודם לכן אין רבו חייב לשחררו ואינו כבן חורין, וא"כ יכולה הגמ' לתרץ אף למשנה אחרונה כאן קודם שהגיע לבן י"ח וכאן לאחר מכן?

תודה.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בעיקר שאלתך הנה חיוב פריה ורביה הוא מגיל י"ג מעיקר הדין ורק לא חייבו כיון שצריך ללמוד, אך מי שאינו לומד חייב בפו"ר מגיל י"ג, וכ"כ בפירוש בראש פינה על

החלקת מחוקק [בשו"ע החדש] באהע"ז סי' א' ס"ק ב', וכתב שם דאולי לא פלוג רבנן אבל ודאי הוי רק דין דרבנן. אך יש להוסיף עוד דכעין שאלתך כבר העיר בפורת יוסף על גיטין דף מ"ב דהקשה אמאי לא מוקים לה בסריס או במי שיש לו כבר בנים, וע"ע במ"מ ברמב"ם פרנקל בפ"ז מהל' עבדים הלכה ז' הרבה מ"מ בענין.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בברכת תורה המערכת.

דף קי"ג.

קמ"ז. הטעם דמשייר מקידושא להבדלה זוכה לעוה"ב

שאלה: לכבוד המערכת.

גמ' פסחים קי"ג. ג' מנוחלי עוה"ב אלו הן הדר בא"י והמגדל בניו לת"ת והמבדיל על היין במוצאי שבתות מאי היא שמשייר מקידושא לאבדלתא.וצ"ב למה זה כ"כ חשוב ונשגב שבגלל כן הוא מנוחלי עוה"ב, [וכמדומני שראיתי בזה באחד מן המדרשים ובמפרשי המדרש פירוש וביאור, אולי טעיתי] אשמח מאוד אם יכול להביא מן המפרשים שמפיהם אנו חיים ביאור בזה?

ח. ל.

תשובה: בענין משייר יין להבדלה שזוכה לעוה"ב, עי' בשו"ת כתב סופר או"ח מ"ה ועוד הרבה אחרונים דביארו כולם על דרך אחת דממשיך את קדושת השבת לימי ועניני החול ובזה זוכה לעוה"ב .

בברכה המערכת.

ראש השנה

דף ז'.

קמ"ח. מנלן דפסח בניסן

שאלה: לכבוד המערכת.

בגמ' ר"ה ז. הגמ' מבררת מנין שהחודש הראשון שצריכים לעשות חג הפסח הוא חודש ניסן אולי זה אייר סיון וכו', ולמסקנת הגמ' דבר זה לא למדנו מתורת משה אלא מדברי קבלה במגילת אסתר, ע"כ.

וצריך להבין בשביל מה הגמ' צריכה לברר מנין שחג הפסח זה בחודש ניסן, והרי אנחנו כיום עושים חג הפסח בחודש ניסן בגלל שאבותינו ואבות אבותינו עשו בחודש זה, וזה ודאי שכל אחד היה לו קבלה מהדור הקודם שפסח זה בניסן עד לזמן משה רבינו, וזה גם ודאי שמשה רבינו לא חיכה לתקופת מרדכי ואסתר כדי לדעת מתי לעשות חג הפסח וא"כ בשביל מה כל הנידון בגמ'?

ד. ר. חיפה בברכת אגוטען חנוכה.

תשובה: לכב' הרב ר' ד. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

מש"כ לשאול ע"ד הגמ' בר"ה דף ז. דמסיקה דניסן הוי החודש הראשון לא מתורת משה רבינו למדנו רק מדברי קבלה, מאסתר או מקומות אחרים, וא"כ יצא דפסח הוי בניסן רק בזמן אסתר והרי פסח הוי במסורת מדור.

ראשית נציין דבמכילתא פר' בא על הפס' החודש הזה לכם נשאר הלימוד למעשה כמ"ש בה"א של הגמ' שלנו, ומאסתר הוי רק ראיה לדבר עיי"ש, וכבר העיר על כך בספר זכרון אברהם לר' אברהם זילברברג, ועל הפשט בגמ' כבר ביאר בספר זהרי ש"ס, והכונה דהיה ידוע משכבר השנים קבלה מדור לדור דזה הפשט, וע"ז מביא ראיה מאסתר או מזכריה דהיה קבלה כזו, וכמ"ש שם כבר התוס' להוכיח דכל הראיה בנויה על כך שהיו ידועים שמות החודשים בקבלה מדור דור.

באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיבכם.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ט'.</u>

קמ"ט. כיצד יהיה יובל לע"ל הא לא יהיו עבדים ועבדים מעכבים את היובל

שאלה: לכבוד המערכת. ג' חשון התש"ע

נחלקו ר"י ור' יהודה בר"ה ט: אי אמרינן שילוח עבדים מעכב מלחול שנת היובל אם לאו, וס"ל לר' יוסי שע"כ שילוח עבדים אינו מעכב מפני שהרי אפשר ויהי שנת יובל שלא יהיו בה עבדים ושילוח והאיך יחול יובל וע"כ שאינו מעכב, אמנם חכמים ס"ל להלכה דגם שילוח עבדים מעכב וא"כ כי ליכא עבדים באמת לא חל היובל. וא"כ תמיהא לי האם לעתיד לבוא לא יהיה יובל נוהג מחמת שהרי לא יהיו עבדים עברים לשלח?

אודה לכם מאוד על השתדלותכם מ. א.

תשובה: לכב' הר"ר מ.א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין קושיתך כיצד יתכן יובל לע"ל הרי לא ישחררו עבדים, הנה קושיתך קשה היא עד מאוד ביחוד על הרמב"ם דפסק להלכה בהל' שמיטה ויובל בפ"י הל' י"ג כמ"ד

דשחרור עבדים מעכב את היובל, והרמב"ם עצמו כתב שם בפרק י"ב הל' י"ג דלע"ל יתחדש היובל, ומש"כ דלא יהיה לע"ל ע"ע, כ"כ ר' מאיר שפירא בקובץ קול תורה [מ"ג] עמ' נ"ד במכתב דלא יהיה ע"ע כיון דלא יהיה עניות כיון שיהיו כל המעדנים שבעולם חינם וכן לא יחטאו ולכך לא תהיה שום גניבה, וא"כ קושיתך היא קושיא עצומה, והנה לפי שיטת הראב"ד בתי' ב' בתורת הכהנים בהר פ"ב הדין דמעכב שחרור עבדים הוא רק בהיו עבדים ולא שחררום מצד רשעה אבל אי לא היה כלל עבדים אין זה מעכב, והובאו דבריו בקה"י ר"ה סי' ט', אך שאר הראשונים חולקים ולשיטתם קשה, ועי' במנחת חינוך מצוה מ"ב דהביא ראיה מתוס' בבבא בתרא דף י"ג ע"א ד"ה כופין שהקשו על חציו עבד וחציו בן חורין דימכור עצמו בעבד עברי שישא אשה, ותירצו דאסור למכור עצמו בעבד עברי כדאיתא בקידושין דף כ"ב ע"ב אוזן ששמעה כי לי וכו' אע"ג דהמצוה גדולה וכופין את רבו לעשות עבירה ע"ש קודם לזה ומ"מ אסור למכור עצמו, מבואר בדבריהם להדיא דאף משום מצוה אסור למכור, וכן באבן האזל ועוד אחרונים דהסתפקו אי מותר למכור עצמו לעבד לשם מצוה כשאינו עני ואי מותר ניחא דאחד ימכור עצמו, אך בפשטות נקטו דיותר נוטה דאסור ואולי כדי שלא תתבטל המצוה כולה לגמרי מכל עם ישראל יקילו יותר, וצ"ע.

אך נראה כעת לומר דהנה איתא בקידושין ס"ט. אושפזיכניה דרבי שמלאי דהוה נסיב ליה עצה זיל גנוב ואזדבן בעבד עברי כדי לישא אשה, והקשה רש"י היאך נתן לו עצה למיעבד איסורא כדי לישא שפחה ותירץ דהיה יכול למכור עצמו כרבי אליעזר דמוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית. וכן כתבו תוס' שם ד"ה "אלא", ועי' במנ"ח דכתב דלפי מה שכתב קשה דלמכור עצמו אסור ג"כ אפילו לדבר מצוה וגם לפי מה שכתב אפילו בדיעבד אינו מכור במקום דלא נתנה לו התורה רשות, על כרחך צריך לומר דסברתם דבמקום מצוה מותר וסותרים דבריהם לבבא בתרא הנ"ל, ובגיטין מ"א ע"א ד"ה לישא ג"כ הקשו דימכור עצמו ותירצו תירוץ אחר עי"ש, נראה ג"כ דבמקום מצוה מותר למכור עצמו, וצ"ע ע"כ דברי המנ"ח. ועי' בתוס' רי"ד דכתב "והאי דמשיאו עצה לגנוב אין איסור בדבר כיון שבדעתו לשלם ומתכוין להכשיר זרעו", והתוס' רא"ש כתב "זיל גנוב ואפשר שימצא אדם שימחול לו העוון ובלבד שיהא עליו דין חיוב מכירה כדי לטהר בניו" והרשב"א כתב "א"נ אפשר דבענין זה הי' מותר כדי לטהר את דורותיו", והנה לפי דברים אלו עכ"פ מפורש בגמ' שם דיש עצה להמכר לע"ע כדי להטהר ממזרות באיזה שהוא אופן ממ"נ כ"א לפי פרושו, או בדרך של מוכר עצמו ולשם מצוה מותר כדכתב המנח"ח, או בדרך של גניבה על פי העצות של הראשונים, וא"כ ה"ה לענין יובל דהוי צורך כלל ישראל ושלא תעקר המצוה ודאי יהיה מותר כ"א לפי ביאורו כיון דזוהי גמ' מפרשת שלא נדחתה לפי אף שיטה בראשונים.

בברכת תורה המערכת.

דף י"ג.

ק"נ. ביאור הגמ' כל תבואה שקצרה בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה וזה ממדות חכמים

שאלה: ר"ה י"ג. אלא מאי אסיף קציר וקים להו לרבנן דכל תבואה שנקצרה בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה וקא קרי להו בצאת השנה א"ל ר' ירמי' לר' זירא וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש א"ל לאו אמינא לך לא תיפוק נפשך לבר מהלכתא כל מידות חכמים כך הוא במ' סאה הוא טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן.

ולכאו' יש לחלק דבמקוה דשיעור מקוה הוא לכסות בשר האדם וחכמים נתנו שיעור לזה אע"פ שתלוי לפי כל אחד ואחד אעפ"כ נתנו בו שיעור, אבל כאן תלוי על שליש גידולה במציאות ומה שייך כאן קים להו לרבנן או שהוא שליש או שאינו, וע"ז הק' ר' ירמי' האיך ידעו חכמים לחלק בין שליש לפחות, א"כ מה פי' התי' הזה ממדות חכמים כמו מקוה?

ואני מחכה לתירוץ להנ"ל בעזהי"ת מ. ע.

תשובה: לכב' הרב מ. ע. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלת בפשט הגמרא בר"ה י"ג כיצד מביאים ראיה לתבואה שנקצרה בחג שהביאה שליש לפני ר"ה ממקוה מ' סאה שכל שעורי חכמים כן הם וכאן אינו ממדות חכמים, עיין בספר דברי חפץ דכתב דלא הביאו את המשנה במקוואות דחסר קורטוב פסול מקוה רק ר' זירא ענה חסר קורטוב אינו יכול לטבול דחכמים קבעו את השיעור ע"פ גופו של אדם ואמרו דפחות מכאן אינו יכול להכנס כל גופו וה"ה כאן עיי"ש, וע"ש דסתם דזו כוונת הריטב"א, ועיין בשפת אמת שהקשה על דברי הריטב"א ולפי ביאורו ל"ק קושיתו עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

דף ט"ז.

קנ"א. מדוע מתפללים הא הכל נגזר בר"ה

שאלה: לכב' המערכת.

זמן רב אני מתקשה בענין מהות התפילה דהרי הכל נגזר בראש השנה וא"כ מה תועיל תפילה במשך אותה שנה, הרי הכל נגזר מראש?

אשמח אם תענו לי תשובה מ.ש.ק.

תשובה: לכב' הר"ר מ.ש.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלת כיצד שייך להתפלל כל יום על ענינים שנידונים בהם בר"ה, יעוי' בגמ' ר"ה ט"ז איתא בבריתא "הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביום הכיפורים דברי

ר"ה רבי יהודה אומר הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם כל אחד ואחד בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגז"ד שלו נחתם ביוה"כ רבי יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר "ותפקדנו לבקרים" רבי נתן אומר בכל שעה שנאמר "ולרגעים תבחננו" ואיתא התם בגמ' "כמאן מצלינן השתא אקצירי ואמריעי" פירש"י חולים ות"ח שהם תשושי כח, כמאן כרבי יוסי ואב"א לעולם כרבנן וכדר' יצחק דאמר ר' יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד בין לאחר גז"ד" והנה להתירוץ הראשון בגמ' מתבאר דמה ששייך להתפלל על החולים בימות השנה הוא רק לרבי יוסי שאדם נידון בכל יום על כן שייך תפלה שגז"ד ייטב, אולם לרבנן שגז"ד שלו נחתם ביוה"כ ל"ש תפילה בימות השנה דהא כבר נחתם גזר דינו. ועיי"ש בתוס' דהקשו כיצד מתפללין אנו בכל יום ג"פ תפילת "רפאנו" ו"ברך עלינו" לרבנן דתימה לומר דתפילה זו אינה אלא לרבי יוסי, ובתירוץ שני תי' התוס' דתפלה דרבים שאני שמתפלל על רבים דאפשר לקרוע גזר דינם, והתירוץ הראשון שם בתוס' דגם לרבנן מה שהוקבע בר"ה הוא רק אם יחלו, אולם מתי יתרפאו לא נגזר ועל כן ניתן להתפלל וכן לענין "ברך עלינו" פסקו בר"ה כמות שפע הגשמים שירדו אולם לא נגזר אם ירדו בזמנן אם לאו. ועי' במפרשים דהקשו מתפילת חזקיהו המלך והוכיחו עי' במהר"ל בר"ה ועוד דהא דלא מהני תפילה על גזירה שנגזרה כבר היינו דוקא גזירה שנכתבה בספרים הנכתבים בר"ה אחר ששוקלין כל זכויות ועונות ואין הגזירה בגלל דין על עבירה אחת אלא שהוא גז"ד מכח דין שדנו כל זכויותיו ועונותיו ואם נגזר מיתה בר"ה בזה איכא מ"ד דלא מהני לזה תפילה, אבל איכא נמי חיובים שלא מכח דין ר"ה כגון שבעלים של שור מועד שהרג חייב מיתה בידי שמים וכעין מיתת נדב ואביהוא ומיתת עוזא, או כגון המספר לשון הרע שמצטרע שדברים הללו כעין טבע הם ואינם צריכין דין והכי נמי מה שנגזר מיתה על חזקיהו המלך לא היה זה מחמת דין ר"ה שהיו חובותיו יתר על זכויותיו אלא דכך גזרה חכמתו יתברך דמשום ביטול פ"ו יגיע שימות, אבל כיון שאין חיובים אלו מחמת דין רוב עבירות וגז"ד הנכתב בספר בר"ה לזה שפיר מהני תפילה, ומשו"ה התפלל חזקיהו ונתרפא והתפלל משה רבינו על מרים, ועי' במאירי בנדרים דף נ"ט דכתב אל יתיאש אדם מן התפלה ומן התשובה בכל שאף גזר דינו של אדם נקרע בתשובה וברוב תפלה ואין הפרגוד ננעל לעולם וכל שכן שקצת גדוליהם אמרו אדם נידון בכל יום והכל למבינים, ואע"פ שאמרו כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום, הואיל ואדם נידון השנה לא מצלינן דמאי דהוה הוה פרשנוה בתפלת אחרים אליהם זו לדעתי בתפלה כללית לכולם, אבל תפלת עצמו או אף תפלת אחרים איזה פרט לדעתי אף לרבנן כן אפילו חרב מונחת על צוארו של אדם ימנע עצמו מן הרחמים.

בכבוד רב המערכת.

יומא.

<u>דף י"ב.</u>

קנ"ב. כיצד אמרינן דלשכות בחלקו של יהודה הרי היו לשכות בחלקו של בנימין

שאלה: לכבוד המערכת יש לכם זכות גדולה.

הגמ' אומרת ביומא דף י"ב. שהלשכות היו בחלק של יהודה, וכתב הריטב"א שהן י"ג הלשכות שהיו בחיל. לאיזה לשכות מכוון הריטב"א? ולכאורה הרי חלק של הלשכות {כגון לשכת הטלאים} היו להלן מהמזבח לצד מערב, וא"כ לכאורה כבר היו בחלק של בנימין?

תודה רבה ש. ג.

תשובה: לכבוד הרב ש. ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

הערתך על לשכות בחלקו של יהודה בדברי הריטב"א הערה חזקה היא מאוד, דודאי לישכת הטלאים ועוד לשכות בחלקו של בנימין היו דהיו אחר המזבח, ובע"כ צריך להידחק בדברי הריטב"א דכונתו רק לבאר מהן הלשכות דהם י"ג לשכות והיו רובם בחלק יהודה אבל חלק מהם היו באמת בחלק בנימין, וכן צריך לבאר בגמ' דלשכות שכתוב שהיו בחלק יהודה לאו דוקא כולם ואכתי צ"ע.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ל"ז.</u>

קנ"ג. בענין ים של שלמה מקומו ושימושו

שאלה: לכבוד המערכת.

הים של שלמה היכן עמד ולאיזו טומאה שימש שהרי גם טבולי יום אסורין בעזרה,?

י.צ.

תשובה: לכב' הר"ר י.צ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין ים של שלמה השתמשו בו לטבילת הפרוכת כמבואר במסכת שקלים פ"ח מ"ד ובתפארת ישראל עיי"ש, ובתוס' ישנים ביומא דף ל"ז איתא דהיו משקעין את

הכיור בים של שלמה עיי"ש ועי' ברמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה הל' ט"ו דכתב דהיו ממלאים את הכיור מהים של שלמה, ועי' בפסחים דף ק"ט דמבואר דהיו מטבילים את השלחן בים של שלמה, ועי' ביומא דף ל"א דמבואר שם עוד דהיה מקוה לכה"ג ע"י שער המים ונקרא בית הפרוה.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף מ"ד.</u>

קנ"ד. כלי שרת אחר החרבן אי פקע קדושתן

שאלה: מהו דין כלי שרת לאחר שחרב בית המקדש האם פקעו קדושתם ויוצאים לחולין או לא, דהיה אפשר לומר דנחשב כנעשית מצוותן ע"פ רש"י בזבחים מ"ו. והמקור בבקשה.

ח.ע.ה.

תשובה: לכב' הבה'ח ח.ע.ה. נר"ו.

ע"ד שאלתך אי כלי שרת בטלה קדושתם לאחר שנחרב בית המקדש דהוי כנעשה מצותן, הנה מצד הסברא דנעשה מצותן ודאי אין הדבר כן כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות כלי המקדש הל' י"ג "הכפות והקערות וכו' וכולן מתקדשין במלאכתן ואם נשברו מתיך אותן ועושה אותן כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם" הרי מפורש ברמב"ם דאין דין נעשה מצותו בכלי שרת ואפילו נשברו. ועי' בצפנת פענח פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה א' דמדין זה של הרמב"ם דדבר שנמשח בשמן המשחה קדוש לעולם נפקא לן ג"כ מה שכתוב בתוס' ביומא דף מ"ד. ד"ה "בשילה" דמשכן אפילו אחר שנתפרק אסור לטמא ליגע בו וה"ט דאין קדושתו מסתלקת ממנו לעולם, אך יש כאן מקום לדון דמסיבה אחרת מסתלקת הקדושה כמ"ש בגמ' בנדרים ומה בלשצר נשתמש בכלי קודש שנעשו חול שנאמר ובאו פריצים וחללוה כיון שפרצום נעשה חול וכו', ומקור גמ' זו בע"ז דף נ"ב: ולמסקנת הגמ' ע"י שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין ומקרא דבאו פריצים וחללוה עיי"ש ברש"י ד"ה "דכתיב" ובבעל המאור והמלחמות שם, ולפ"ז כלי השרת בטלה קדושתם אחר חורבן הבית אבל לא משום נעשה מצותן רק משום באו פריצים וחללוה, וע"ע בצפנת פענח שם פי"ז מאיסורי ביאה הלכה א' מה שהאריך בכך.

בכבוד רב המערכת.

דף נ"ב.

קנ"ה. מתי היתה הפרוכת פרופה ב. כיצד היתה פרופה

שאלה: לכבוד המערכת תודה רבה על המכתב הראשון שקבלתי מכם.

א. המשנה אומרת ביומא דף נ"ב: [הפרוכת] החיצונה [של קודש הקדשים] היתה פרופה מן הדרום ופנימית מן הצפון. רציתי לדעת אם זה היה ככה כל השנה, או שרק ביו"כ היתה הפרוכת פרופה ככה?

ב. גם רציתי לדעת האם היתה כל גובה הפרוכת פרופה או רק קצה האחרון?

תשובה: א. מה ששאלת בענין הפרוכת שהיתה פרוסה ודאי דהיה כך רק ביו"כ כי תמיד היתה סגורה כדי שלא יהנו ויזונו עיניהם בקדשי הקדשים ולכן עשו ג"כ בשני צדדים כדי שלא יזון עיניו בשעת לכתו לאורך קודש הקדשים, עיי"ש בתוי"ט פ"ה מ"א, וכן מוכח ברמב"ם בהל' עבודת יוה"כ פ"ד הל' א' דכתב מוצא הפרוכת פרוסה, ומשמע רק ביו"כ מוצאה כך ולא היתה כך כל פעם ופשוט.

ב. ומה ששאלת כיצד היתה פרוסה, קשה לדעת מהלשון, דפרוסה היינו מלשון קרס בקרסי זהב מתרגמינן פרוסין עיין בתוי"ט, אך בתפארת ישראל במשנה שם אות י"ב כתב דכנפה התחתון שבדרום נכפל לצד חוץ ומסתבר כן דעדיף כמה שפחות יהיה פתוח.

בברכת תורה המערכת.

דף נ"ד.

קנ"ו. ולא יבואו לראות כבלע את הקודש הרמב"ם לא מנאה וקשה מיומא נ"ד

שאלה: לכ' המערכת.

קו' עצומה, הרמב"ם בספר המצוות שורש כ' שלא מונים מצוה שלא נוהגת לדורות, ודחה ד' בה"ג שמנה גונב את הקסווה שכ' בפ' במדבר "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש" ומשום דאי"ז נוהג לדורות,.

ותמוה טובא קו' הגמ' ביומא נ"ד. ממה דמגללין הפרוכת, ומק' דכ' ולא יבואו לראות, ומבואר שם בגמ' דבבית שני היה שייך זה, וצע"ג דמבואר דנוהג לדורות? ולא מצאתי לאף א' שעמד בזה.

אשמח מאוד לקבל תשובה צ. ב. ש.

תשובה: לכב' הרב צ. ב. ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

מה ששאלת על שיטת הרמב"ם בספר המצוות שורש ג' דמצוות שאין נוהגות לדורות אינם נמנות כדוגמת המצווה בפרשת במדבר "ולא יבואו לראות כבלע הקודש" דלא כשיטת הבה"ג והרמב"ן דמונים אותם, והקשית דבגמ' יומא נ"ד מבואר דנהגה מצווה זו בבית שני גבי גלילת הכפורת, והקשת הגמ' כיצד עשו הרי כתיב ולא יבואו לראות, וכתבת דלא מצאת מי שעמד על כך.

עי' בספר המצוות לרס"ג בל"ת רי"ב בפרוש מהר"י פרלא שעמד על כך בארוכה ויישב כמה ישובים, ועי' באמבוה על ספ"ז פרשת נשא דף צ"ח, וכן בכלי חמדה במדבר מה שישבו, ועי' בחזו"א או"ח סי' קכ"ה ס"י, ובחזו"א ביומא שעמד בכך, וכתב דבפשטות הוי רק דין דרבנן, ועי' בספר שו"ת דברי מנחם לרב מנחם כשר שהתכתב על כך עם החזו"א, וכן בספר חונן דעה על יומא שסיכם את התרוצים.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ע"ה.</u>

קנ"ז. מקור דבמדבר קבלו עונש מיד בירידת המן רחוק

שאלה: איתא בגמרא יומא דף ע"ה. עה"פ ויצא העם ולקטו שצדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו עיי"ש והנה כמדומני "הבעלי מוסר" והדרשנים אומרים שצריכים להתבונן איך חיו במדבר יום יום בעוד שהי' תוכחה מגולה להם שכל אחד ידע כשנכשל או פלוני עבר עבירה משום שהי' צריך לילך יותר רחוק ללקט את המן.

תשובה: שמענו דבר זה מהרה"צ ר' יעקב גלינסקי שליט"א ולא מצאנו מקורו.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף פ"ה.</u>

קנ"ח. האם ומדוע נמצא בין רוב גוים חייב להתגייר ולא סומכים על רוב

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה.

ביומא פ"ה גבי נמצא בין רוב גוים כתב רש"י ד"ה "להאכילו נבלות" עד שיגדל ויקבל עליו גירות עכ"ל. מדוע צריך לקבל עליו גירות כשיגדל, הרי לכל התורה כולה

סומכים על רוב לבד מפיקוח נפש, א"כ מותר לו לסמוך על כך שהוא גוי ולמה יתגייר? {ואם רוצה להתגייר גם גוי יכול להתגייר אם רוצה ולמה ליה לרש"י למיכתב זאת}?

תשובה: ע"ד שאלתכם על רש"י ביומא דף פ"ה. בנמצא בין רוב גוים דמותר להאכילו נבלות וטרפות ופרש"י "עד שיגדל ויקבל עליו גרות" והתמיהה גדולה כמ"ש דודאי אינו חייב להתגייר גם כשיגדיל כיון דאיכא רוב. וזוהי הערה חזקה מאוד על רש"י. ומצאנו דכבר הרגישו בכך, עיין בקובץ זיכרון {בשם הרב סוקובסקי} דכוונת רש"י רק לומר דקודם י"ג אין מגיירים אותו כלל בלי אמו. ודוחק. ואח"כ מצאנו בשו"ת מחנה חיים יו"ד ח"ב סי' ס"ה דהביא דכ"כ גם בישו"ש על כתובות, וכ' ליישב דדין רוב הינו רק ליהודי ולא לגוי {וג"ז הינו חידוש} וכיון שכן הגוי צריך לחשוש ולא לסמוך על רוב ולהתגייר, אך גם דבריו תמוהים דממ"נ על הצד שהוא גוי ויש רוב וצריך לחשוש שהוא יהודי אינו צריך להתגייר ואם הוא יהודי א"כ הרוב אומר דאינו יהודי ויש כאן גלגל החוזר ויל"ע בדבר זה, סוף דבר דברי רש"י והיש"ש עדין צ"ע.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף פ"ה.</u>

קנ"ט. המחובר למכונת הנשמה שמת מוות מוחי האם מקרי חי או מת

שאלה: יומא פ"ה "תנו רבנן עד היכן הוא בודק עד חוטמו" וברש"י "ואם אין חיות בחוטמו שאינו מוציא רוח ודאי מת ויניחוהו" מה הדין כאשר לא יכול לנשום בכוחות עצמו וחיברו אותו למכונת הנשמה, האם נחשב מת או חי?

תשובה: ע"ד שאלתכם מה הדין של אדם שאינו יכול לנשום בכוחות עצמו וחברו אותו למכונת הנשמה אי מקרי חי או מת, עיין בחוברת המעין טבת תשנ"ו תשובה של הרב טנדלר בשם ר' משה פיינשטיין דאדם שמת מות מוחי ואינו נושם רק ע"י מכונה הגם שהלב מסוגל לפעום כמה ימים דינו כמת וע"ע בהגדרת המות ע"פ הלכה באנציקלופדיה הלכתית רפואית של דר' אברהם שטינברג שליט"א בערך רגע המות.

בברכת תורה המערכת.

סוכה

דף ז' ח'.

ק"ס. ביאור שיעור חשבון תמוה בחשבון סוכה קטנה של האוחה"ק בספרו ראשון לציון

שאלה: שלום רב לאוהבי תורתך. אור לכ"ג חשון תשס"ט

בסוכה דף ז' וח' איתא שיעור סוכה עגולה לרבי יהודה דס"ל דשיעור סוכה הוא ד' אמות על ד' אמות והמאירי רבינו ירוחם והב"י ועוד אחרונים חשבו שיעור סוכה עגולה לדידך דקייל דשיעור סוכה הוא ז' טפחים על ז' טפחים ויצא להו כ"ט טפחים י"ג חומשין לפי החשבון דקוטר הוא שליש מההיקף ואמתא בריבועא הוא אמתא ותרי חומשא באלכסונא. ואילו בעל האור החיים בספרו על הש"ס "ראשון לציון" כתב דהשיעור הוא ל"א טפחים ומחצה. והוא משולל הגיון איך הגיע לכזה חשבון.

א. ו.

תשובה: לכב' הרב א. ו. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה.

מה ששאלתם על דברי האור החיים הק' בספרו ראשון לציון דכתב דשיעור סוכה עגולה הוא ל"א טפחים ומחצה דלא כראשונים והב"י וכן המ"ב דהחשבון הוא כ"ט טפחים וב' חומשים, הנה כבר עמד בכך בצ"ע הגר"מ קרפ שליט"א בספרו הלכות חג בחג על סוכות פ"ג ס"ב בהערות שם ונשאר בצ"ע, אך נראה דהראשון לציון נקט כפי החשבון המדויק ששונה בקצת מחשבון הגמ' כידוע ולפ"ז הכל ניחא ומצאנו דכבר פירט חשבון זה בלי להזכיר את דברי הראשון לציון בספר אורה ושמחה לר' יוסף קדיש בראנסדאפער שליט"א בהל' סוכה פ"ד עמ' ק"ס בהערות דשיעור אלכסון האמיתי הוא לא 9.8 אצבעות אלא 9.899 וצריך לכפול האלכסון לא ב3 אלא ב3.14 ועפ"ז יוצא השטח ל"א טפחים ועשירית הטפח, ושם הביא דהמ"ב בסי' שע"ב אות י"ח כתב דלענין דרבנן אין צריך לדקדק את השיעור האמיתי וגם לענין דאורייתא צידד כן ומ"מ נשאר בספק, ועי' בתשב"ץ ח"א סי' קס"ה דמסקנתו דלמעשה יש לדקדק בחשבון האמיתי, ועי' בספר מידות ושיעורי תורה לרב חיים בניש שליט"א דהאריך בנושא זה של החשבון האמיתי.

בכבוד רב המערכת.

דף כ"ה.

קס"א. עוסק במצוה פטור מצוה היאך ילפינן מעליה לרגל

שאלה: כתב הריטב"א במס' סוכה כ"ה ע"א בד"ה "ובלכתך בדרך" פרט לחתן, ובא"ד כתב וזה לשונו י"ל דאלו לא כתב אלא "ובלכתך" בלחוד הוה מוקמינן לי'

כשהמצווה היא בהליכה עצמה, שהוא עוסק במצווה ממש כגון ההולך להוצאת המת ולהכנסת כלה ועולה לרגל, אבל הולך לדבר מצווה שאין ההליכה גופא של מצווה וכו'. מפורש בדברי הריטב"א שעליה לרגל ההליכה גופא היא היא עצם המצווה ולא רק היכ"ת והכשר מצווה בעלמא כדי להגיע להר הבית ולעזרה. ויש להקשות ע"ז מגמ' פסחים ח' ע"ב אמר רבי אלעזר שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה "ולא יחמוד איש את ארצך" מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה והלא דברים ק"ו אין לי אלא בהליכה, בחזרה מנין תלמוד לומר וכו' ופשטות כוונה הליכה הינו בזמן הליכתם מביתם לעלות לרגל להר הבית. והנה לפי הריטב"א מהו הראיה ממצות עליה לרגל לשאר שלוחי מצווה שאינן ניזוקין בהליכתן הלא יש חילוק עצום דגבי מצות עליה לרגל ההליכה אל ביהמ"ק היא היא גופא דמצווה ומהו הראיה לשלוחי מצווה שהכוונה הוא מי שהולך לעשות מצווה (אבל אין הקיום מצווה בהליכה גופא אלא ההליכה היא הכשר מצווה והיכי תימצי לעשות המצווה) וייתכן דהתורה רק מבטיחה שמי שמקיים מצווה בעצם הליכתו רק אז אינו ניזוק לא בגופו ולא בממונו כגון הכנסת כלה ולוית המת ועליה לרגל ומנלן שיכול ללמוד כלל מזה לכל שלוחי מצווה שאפילו רק הולך כדי לעשות מצווה אחרת שגם כן אינו ניזוק? וצע"ג.

תשובה: מה שאלת דהריטב"א בסוכה כ"ה. גבי עוסק במצוה כתב דההליכה דעליה לרגל היא חלק מהמצוה כמו הכנסת כלה ולווית המת, ועפ"ז שאלת היאך ילפינן בפסחים דעוסק במצווה אפילו בהליכתן למצווה פטור מן המצווה מעליה לרגל הרי שם העליה לרגל הוי מצווה משא"כ בשאר מצוות, זוהי הערה יפה, ומצאנו דכבר הרגיש בזה בחו"ב להגר"ח גריינמן שליט"א במסכת פסחים דהקשה סתם כך מסברא על הגמרא שם וכתב דא"ל דזה גופא דחיית הגמ' בחזרה מנלן דא"א ללמוד כלל מעליה לרגל ומקשה רק מחזרה דשמא היה ידוע שום לימוד לגמ' על הליכה אך זה דוחק גדול, אך עי' במלא הרועים ח"ב אות ע' דהקשה על הריטב"א דודאי העליה לרגל אינה רק הכשר ומצוה לקבל פני ה', וכן הקשו בדבר בעתו ובית פנחס, ועיי"ש דתירץ דאולי הכונה דוקא מירושלים לבית המקדש דשם יש מצוה בהליכה דכבר נמצא בירושלים עיי"ש, ועפ"ז יתכן דהריטב"א כאן מיירי מירושלים עד ביהמ"ק והגמ' מביאה ראיה בהליכה עד ירושלים, אך ג"ז דחוק ועדיין צ"ע.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף כ"ח.</u>

קס"ב. למה ריב"ז הקטן מתלמידי הלל זכה להיות המנהיג אחרי הלל

שאלה: גמ' סוכה כ"ח ע"א שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלושים מהם וכו' גדול שבכולן וכו' קטן שבכולם ר' יוחנן בן זכאי. יש להקשות למה דווקא ריב"ז

זכה להיות הראש ולהיות המנהיג אחרי הלל הזקן ולא שאר התלמידים הלא הוא הי' הקטן שבכולם וא"כ כל שאר התלמידים היו למעלה ממנו בתורה ובחכמה, ולמה דווקא הוא זכה מכל יתר תלמידי הלל הזקן, באיזה זכות ובאיזה דבר הוא זכה לכך יותר מכל השאר שהיו למעלה ממנו?

תשובה: מה ששאלת למה דוקא רבי יוחנן בן זכאי זכה להיות הראש אחרי הלל הרי הוא היה הקטן שבתלמידים, הנה ד"ז אינו מדויק שהיה אחר הלל דיעי' בסדר הדורות בערכו שהיו ד' נשיאים לפניו, וגם בחשבון זה כך דיעי' בתוס' בב"ב דף ג' דהלל היה מאה שנה קודם החרבן ורבי יוחנן נתמנה רק בימי החרבן ונפטר בגיל מאה ועשרים כשנתים אחר החרבן כמבואר ברש"י בר"ה דף ל"א, וע"פ זה מיושבת שאלתך דבאמת הוא היה הקטן גם כנראה בגיל והוא מיחידים שנשארו חיים כמאה שנה אח"כ.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף מ"א.</u>

קס"ג. סתירה בגדר לפני ה' בין דין לולב למע"ש

שאלה: לכבוד המערכת.

תנן בסוכה מ"א. בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, ופירש"י במקדש שבעה כדדרשינן בת"כ מ"ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, במדינה בירושלים שאף היא כגבולין. וחזינן דרש"י הבין את הפסוק "לפני ה' " דקאי אביהמ"ק בלבד. וקשה לי טובא מ"ש ממע"ש דכ' {דברים פי"ב פ"ח} "ושמחת לפני ה' אלוקיך" ופירש"י לפנים מן החומה. ובשלמא לשיטת התוס' בזבחים נ"ו: ד"ה "ונאכלין" "דכל לפני ה' בתורה קאי אביהמ"ק חוץ ממעשר ובכור שיש בהם גילוי מפורש שנאכלים בכל העיר", אבל לשיטת רש"י שם דפליג אתוס' וסבר דהא דידעינן דמעשר ובכור נאכלים בכל העיר הוא משום "דהכתוב לא קבע בהו מחיצה שמע מינה דבכל העיר נאכלין", נמצא דהבין דלפני ה' אינו מקום מסוים בדווקא {ודלא כתוס'} אלא בכללות, וכמ"ש המלבי"ם פ' צו סי' כ"ו, וא"כ צ"ע מנ"ל ד"ולקחתם... ושמחתם לפני ה' שבעת ימים" דקאי אביהמ"ק לבדו. ועיינתי במלבי"ם על המקום {פר' ויקרא פכ"ג פ"מ} וראיתי שכ' דלפני ה' קאי אביהמ"ק וכמ"ש שבכל מקום מסבירים ע"פ הסיבה, ע"כ. ובעניותי לא מצאתי שום הכרח שנטילת לולב תהיה שונה ממעשר שני בביאור הלפני ה'? וצע"ג.

אשמח אם אקבל מענה לשאלתי במועד הקרוב כי התמיהה רבה מאוד.

צ.י.

תשובה: לכב' הר"ר צ.י. שליט"א שמחנו לקבלת איגרתכם.

בענין הסתירה מהו לפני ה', עי' בהגהות אמרי ברוך על הטורי אבן על ר"ה דף ל' דכנראה היה לחז"ל דרשה בלולב דהכונה לפני ה' היינו במקדש דוקא [עיי"ש דמפרש כרש"י גם בדעת הראב"ד וגם בדעת הרמב"ם, למרות שברמב"ם מפורש דחייב בכל ירושלים מפרש הוא דהיינו רק מדרבנן, ועי' בשלמי תודה על סוכות סי' ל"ו דהביא ג' דעות בדעת הרמב"ם אי לולב הוי בכל ירושלים ומתי עיי"ש], עי' במקרא קודש להרצ"פ פרנק סוכה ח"ב סי' י"ט דביאר אמאי בכל מקום מפרשים כענינו, ובספר אור אברהם הל' תשובה עמ' ת' ביאר דרש"י ס"ל דאין ללמוד לולב מדין מע"ש ומשום דהתם הרי ביארה התורה להדיא דכל האיסור הוא בדוקא בשאר עיירות דהא כן כתיב בתחלה לא תוכל לאכול בשעריך וגו' וא"כ אף דלאחר כן כתיב נמי לפני ה' הרי בדוקא התם הוא דאמרינן דהכוונה לכל ירושלים, משא"כ היכא דכתיב סתם לפני ה' הרי אין לך להוציאו מידי פשוטו והיינו דהכוונה היא למקדש דוקא, וכעין זה מבואר במאירי שם וז"ל בראשונה ר"ל בזמן שביהמ"ק קיים היה לולב ניטל במקדש שבעה מן התורה ובמדינה יום אחד שהרי כתיב {ויקרא פכ"ג פ"מ} "ולקחתם לכם ביום הראשון והדר כתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" ונמצאו סותרים זה את זה, ופירשנו בה שבמקדש שבעה והוא לפני ה' ובמדינה יום ראשון ופירושו אף בירושלים ואעפ"י שירושלים קרויה לפני ה' שהרי בבכור ומעשר כתיב לא תוכל לאכול וכשעריך לא בא לפני ה' אלקיך למעט אלא שעריך אבל בלולב לפני ה' אלקיך דוקא במקדש עכ"ל. ונראה כוונתו למש"כ דהיינו דכיון דהקדימה התורה לבאר ראין איסור אכילת מע"ש אלא בשאר עיירות חוץ מירושלים הרי ממילא גם מאי דכתיב לאח"ז לפני ה' הרי הוא חוזר אדלעיל מיניה דהיינו לא תוכל לאכול בשעריך, אבל היכא דכתיב רק לפני ה' וכגון לגבי לולב הרי התם הכוונה בדוקא למקדש ממש, וכמש"נ.

בברכה המערכת.

<u>דף נ"ג.</u>

קס"ד. האם נגזר על אדם ובהמה היכן ימותו

שאלה: איתא בגמ' סוכה דף נ"ג ע"א אמר ר"י רגלוהי דבר איניש אינון ערבין בי' לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתי' וכו' עיי"ש כל המעשה, וכתב רש"י בד"ה לאתר דמתבעי למקום שנגזר עליו למות בו משם הוא מתבקש ליטול נשמתו עכ"ד. מבואר בגמ' (וכמדומני יש ראיות ועוד מקורות) שחוץ מן זמן המיתה שנגזר על האדם מתי ימות, יש ג"כ מקום המיתה שנגזר עליו למות דוקא במקום פלוני, ויש להקשות מגמרא ב"מ דף ל"ו ע"ב אלא אפי' למ"ד חייב הכא פטור מ"ט דאמרינן מלאך המוות מה לי

הכא ומה לי התם, ואי נימא שמלאך המוות מתבקש ליטול ולהרוג דוקא איפה שנגזר עליו כמבואר בגמ' סוכה וכמו שפירש"י שם שפיר יש חלוק בין הכא להתם, דיתכן דהמלאך המוות הרגו דוקא משום דהיה התם ולא הכא, וצ"ע.

תשובה: מה ששאלת קושיא מסוכה נ"ג המבואר דאפשר למלאך המוות לקחת נשמת האדם רק במקום שנגזר עליו מהא דאמרינן בב"מ דף ל"ו ע"ב מלאך המוות מה לי הכא מה לי התם, הנה שם מיירי לגבי מיתת בהמה, ולפ"ז ל"ק.

בברכת תורה המערכת.

ביצה

<u>דף כ'</u>

קס"ה. כיצד ידע זקן אחד לפסוק כב"ה קודם שפסקו כן

שאלה: ביצה כ. במעשה דהלל שהביא עולתו לעזרה וחברו עליו תלמידי ב"ש וכו' היה שם זקן אחד מתלמידי שמאי שהיה יודע שהלכה כמותו, ע"ש כל הסוגיא. ובתוס' יבמות י"ד. כ' דמעשה זה היה קודם בת קול ועשו ב"ש כדבריהם, ולא הבנתי כיצד היה יודע אותו זקן שהלכה כב"ה, והרי לב"ש מחדדי עדיף כמבואר ביבמות שם וא"כ ההכרעה כמותם, ואולי בזה היה סידור בעיקר הדין כהלל דשרי, גם לא מבואר מה הועיל מה שהביא הצאן קידר שעי"ז גברה ידם של ב"ה, ואשמח לידע ביאור ענין זה.

בברכה מרובה ויישר כח י. ר.

תשובה: לכב' הרב י. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין הערתך כיצד ידע אותו זקן דהלכה כב"ה לפני שנפסק כן, עי' ברא"ה דפירש דידע דהלכה כב"ה בזה, ועי' בספר חלק שמואל ביבמות סי' כ"ב דהקשה כן, ותירץ דידע אותו זקן דשמאי עצמו ס"ל הכי עיי"ש באורך, וכעין זה כתב בספר וירא מנוחה עמ' ל"ו, ויש שפירשו שכך נראה לו או שכך קיבל במסורה וע"י כן הכריע את הכף.

בכבוד רב המערכת.

תענית

קס"ו. צורת המחול לצדיקים

שאלה: לכבוד המערכת הנכבדה שלום רב.

ראיתי לפני כמה שנים באיזה מקום שמה שאמרו חז"ל סוף תענית עתיד הקב"ה לעשות מחול וכו' הכוונה שיש בו בצורת האות ח' וה' ית' בראשם. ובמהר"ל ועוד אחרונים פירשו בצורת עיגול, אודה לכם אם תשיבוני ותמצאו אבדתי?

א. מ.

תשובה: לכב' הר"ר א.מ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

חיפשנו על ענין מחול לצדיקים בצורת ח' ולא מצאנו מי שכתב כן.

בברכה המערכת.

<u>דף כ"ז.</u>

קס"ז. בעניני אמירת וכתיבת חצי פסוק

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה שיחי'.

איתא בגמ' תענית כ"ז: כל פסוק דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ובגמ' מבואר דלהתלמד לילדים שאני.

א. קשה מהו ההיתר לגמ' להביא רק חלק מהפסוקים ?

ב. ועוד בנוסח התפילה מצינו הרבה פעמים חלק מהפסוקים כמו "הודו על ארץ ושמים" {תהלים קמ"ח}?

ג. אם יש היתר להא דמנגנים היום חלק מהפסוקים?

י. נ. פ.

תשובה: לכב' הרב י. נ. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

א. בענין הפסק בכתיבה אולי נאמר הדין דוקא באמירה ולא בכתיבה, עי' בשו"ת רב פעלים ח"א סי' י"א דכתב בשם שו"ת ח"ס ועוד דהיכא דאיכא אתנחתא הוי כאילו פסקיה משה.

ב. ובהיתר להזכיר בתפילה חצי פס', עי' במג"א סי' רפ"ב ס"ק א' והביאו בנשמת אדם כלל ה' אות ב', וכן בכף החיים בסי' רע"א סעי' ו' דהביא בשם פתח הדביר אות י"ד הל' ד' דבדרך תפילה מותר עיי"ש, אך יעוי' במ"ב די' רפ"ט ס"ק ט' דכתב דשלא כדין עושים אלה הפותחים בקידוש בעל כן בירך, ויש לדון אי פליג על הכף החיים.

ג. ובענין שירה לא מצינו מי שדיבר בזה, ואולי איכא היתר כמו בתפילה דרק בדרך לימוד אסרו, וכן כתבו האחרונים היתר בקריאת מגילה דהוי בתור פרסומי ניסא וכן כה"ג בעשרת הדיברות בשבועות עשרת הדיברות דלא הוי בתור לימוד, וכ"כ הגר"ח על הפסק באמירת הלל. ועי' באריכות בכל הענין באפרקסתא דעניא ח"ב סי' כ"ד.

בברכה המערכת.

מגילה

<u>דף ח'.</u>

קס"ח. כיצד כתבו את התורה בשבעים לשון על האבנים בירדן הרי אסור לכתוב בשאר לשון

שאלה: לכבוד המערכת. כסלו תשס"ח לפ"ק

במשנה מגילה מבואר בדף ח: לדעת רשב"ג דאף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית {וכן נפסק להלכה} וא"כ נמצא דיש איסור לכתוב תורה שבכתב בשאר לשונות וכן המ"ב מביא דין זה בסי' של"ד סקל"א, וא"כ היאך התירו לכתוב את התורה בהאבנים אחר שעלו מן הירדן באר היטב ופירש"י בשבעים לשונות וכן הוא מפורש במשנה בסוטה דף ל"ב.

אשמח מאוד לקבל תשובה, בברכת כל טוב י. ל. ירושלים.

תשובה: לכב' הרב י. ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם וקושיתכם המענינת.

הנה מה ששאלתם היאך כתבו את התורה על האבנים בירדן הרי אסור לכתוב את התורה בשאר לשונות.

הנה ראשית יש שיטת הגאונים הביאם המאירי בשם גאוני הראשונים דלא כתבו על האבנים את כל התורה רק בקיצור את המצוות, וכן כתב הרד"ק ביהושע פ"ח פל"ב

ולפ"ז לא קשיא כלל, אבל הרמב"ן על התורה דברים פכ"ז פ"ג הביא שיטה זו ודחאה וכתב דהיה כתוב שם כל התורה ולפ"ז תחזור קושיתך, והנה מצאנו את קושיתך בספר ערוגת הבושם או"ח סי' רי"ג, ותחילה גם הביא את שיטת הגאונים ואח"כ כתב גם לפי שאר השיטות דהאיסור לכתוב בכתב ולשון שלהם וכך עשו בימי תלמי אבל על האבנים כתבו באותיות שלנו ובזה אין איסור, והביא ראיה לדבריו מהתרגום יהונתן שם, עוד אפשר לומר דשם היה גזירת הכתוב מיוחדת שלא יהיה לאומות העולם פיתחון פה ואין ללמוד מכאן למקום אחר, ומצאנו דכן תירץ בשו"ת משיב שלום סי' רל"ז.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף י"ב.</u>

קס"ט. ביאור בדברי התוס' דלא היה קנאה בסעודת אחשורוש

שאלה: לכבוד המערכת יישר חילכם לאורייתא.

נפשי בשאלתי על דברי התוס' במגילה י"ב. ד"ה "אתה" שתירצו די"ל דכיון שלא היו רואין זה את זה ליכא קנאה. דלכאו' ק' דעדין יש לפרש שלא היו רואין זה את זה, דיתכן לומר דבביתן הושיבן במטות של זהב, ובגינה וחצר הושיבן במטות של כסף, א"נ דבביתן וגינה בשל זהב ובחצר בשל כסף? וצ"ע.

המצפה לתשובתכם תזכו למצוות.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א.

שמחנו לקבלת שאלתו המקורית ומצאנו דעמדו בזה כבר באחרונים, עי' בספר ממלכת כהנים עמ' ר"ד, ועי' בחוברת אור תורה שבט תשנ"ב עמ' שנ"ב וכתב לתרץ דהחלוקה לחצר לגינה ולביתן אינה מקבילה בדיוק לכסף ולזהב והא ראיה שהכסף והזהב שנים והמקומות שלשה ויתכן שבמקום אחד יישבו בעלי מטות של כסף ובעלי מטות של זהב ואיכא קנאה. וכן הרגיש בכך בספר אמרי משה עמ' 22 עיי"ש מש"כ בזה. וע"ע בספר לב אריה עמ' 663 דכתב קושיא זו בשם העולם עיי"ש מה שתירץ.

בכבוד רב המערכת.

חגיגה

<u>דף כ'.</u>

ק"ע. גמר בליבו צריך להציא בשפתיו גם בהקדש וא"כ כיצד מהני הקדש במחשבה

שאלה: לכבוד המערכת.

רש"י חגיגה י. כ' דגמר בליבו צריך להוציא בשפתיו קאי גם אהקדש, וצ"ע דשם מחשבה סגי, עיין שבועות כ"ו: וברש"י ד"ה תרומה וקדשים.

תשובה: מה ששאלת על דברי רש"י בחגיגה דף י. דפירש גמר בליבו צריך להוציא בשפתיו גם על הקדש הרי הקדש מהני במחשבה, כבר עמדו בכך באחרונים, עי' בשיח יצחק על מסכת שבועות, ועי' בספר הזיכרון להגרי"ב זולטי עמ' פ"ו מה שישב את רש"י, ועי' בספר גבורות יצחק וכן בספר אבני המקום סי' פ"א דישבו דאומנם חל הקדש אך אין עוברים על בל יחל, וע"ע בספר אבני המקום שהאריך וכתב לישב דהוי מחלוקת הסוגיות, והערת אח"כ דבקונטרס חמדת ישראל לבעל הכלי חמדה יישב באופן אחר.

ברכת תורה המערכת.

יבמות

<u>דף ו'.</u>

קע"א. מקור לחידוש דאיכא חיוב לשמוע לאב בלא מצוה

שאלה: לכ' הרה"ג חברי בכבוד רב המערכת השלום והברכה.

ברצוני לשאול מקור לדין שנתקשיתי בזה זמן כביר.

כ' הרמב"ן והרשב"א יבמות ו' בהא דתניא יכול א"ל אביו היטמא או שא"ל אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל וכו', וכ' דאיירי שא"ל אל תחזיר ותעסוק בצרכי באותו הזמן, דאל"ה אף כשאין סותר לדין התורה אין חייב לשמוע לו, ומשום דאין דין הכיבוד אלא

במה שנוגע לאביו, אבל א"ל סתם אל תחזיר וודאי דליכא חיובא לציית לו, { וכן הוא בתוס' וברש"י מדוקדק דלא כן} וברמ"א סו"ס ר"מ כ"ה בשם מהרי"ק, וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ א"צ לשמוע אל האב, ואדונינו הגר"א העתיק לדברי הרמב"ן והרשב"א הנ"ל, וכ' וע"ש ברשב"א שמשמע מדבריו שדווקא לדחות לאו וכו' {ובשו"ע הישן ממשיך גיר' הגר"א ומשמע מדבריו דנהי דמצוה ליכא חיובא מיהא איכא}.

וצל"ע טובא הדברים איך יתכן שיש חיוב בלא מצוה שכל חיוב שהתורה חייבה יש בזה ג"כ מ"ע, ועוד כיון שמצות כיבוד משמעותה דווקא בדברים הנוגעים אל האב, מהיכי תיתי לחדש האי דינא שבדבר שאינו נוגע לאביו יש עדין חיוב ללא מצוה, {ועיין בחזו"א קמ"ט ח' מה שביאר, ואכתי צריך לי ביאור}.

תשובה: בביאור דברי הגר"א בביאור דברי הרשב"א, הנה ציינת כבר לחזו"א ביו"ד סי' קמ"ט, ויעי' עוד בחזו"א באבן העזר סי' קמ"ח על תוס' בקידושין דף ל"ב ושם יש לו צד דהוי מדין מורא, ועי' גם במקנה שם דף ל"א: ד"ה ת"ר דכתב דזהו מדין מורא שלא יסתור דבריו גם בדבר שאין לו בו הנאה, ועי' במגיה לרשב"א שם וכתב דמורא לא דוחה לאו כיון דל"ה בקום עשה במה שמקיים מה שאומר לו אביו רק הוי שוא"ת שאינו סותר דבריו משום מורא, ועי' בברכת שמואל ביבמות סי' ג' אות ב' דביאר דכיבוד שאין בו הנאה של כלום אף דהוי מצות כיבוד אבל אין זה גוף המצווה שעובר על ביטולו עיי"ש בברכת תורה המערכת.

<u>דף ס"א.</u>

קע"ב. פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה כתבו התוס' כ"ש נשוי אמאי הוי כ"ש

שאלה: עיין יבמות ס"א: דר"א ס"ל פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה, ופרשו בתוס' דל"ד פנוי אלא כ"ש נשוי שמזנה על אשתו. וצע"ג איזה כ"ש הוא כיון דמותר לישא ב' נשים למה גרע כשנשוי מזנה על פנויה, ואיך זה נחשב על אשתו?

תשובה: מה ששאלת על התוס' ביבמות ס"א דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה וכתבו התוס' דכ"ש נשוי שמזנה על אשתו, והק' מה שייך זה בנשוי הרי מותר בב' נשים, הנה מצינו דיש טענה על נשוי כשמזנה אם מי שאינה אשתו וכמו שמצינו בילקוט שמעוני איוב פל"א פ"ט איתא כל המזנה על אשתו אשתו מזנה תחתיו, הרי לנו דיש טענה על המזנה על אשתו וכך הוי כ"ש, ועי' במדרש הגדול כל המזנה על אשתו כאילו עובד ע"ז והובא מדרש זה במנורת המאור, ועי' ויק"ר פ"ו ס"ד, ויש לזכור דאין זה לימוד אלא תוס' כתבו דלשון פנוי הוא לא בדוקא אלא נשוי עדיף קצת. עוד מצאנו דעמד על

שאלתך בשו"ת דברי יציב לאדמו"ר מצאנז חאהע"ז סימן כ"ב וכתב דפנוי מסתמא הוא פיתה אותה אבל נשוי כנראה היא פיתתה אותו ולכך הוי כ"ש.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ס"ד.</u>

קע"ג. האם אשה קטלנית היא אף ביש לה בנים

שאלה: לכבוד המערכת.

בגמ' יבמות ס"ד: מבואר האיסור לשאת אשה קטלנית ופליגי בה דאבימי מהגרוניא משמיה דרב הונא סבר משום דמעין גורם ור"א סבר משום דמזל גרם, ויש לעיין לפי מ"ד דמעין גורם דאם נתעברה או שיש לה בן אם גם נקראת אשה קטלנית או דנימא דכיון דיש לה בן א"כ חזינן שאין חסרון במעיינה, והיינו האם העיבור {או אפי' הזיווג} הרי זה ראיה שמעיינה לא קוטל, או דלמא לא תליא הא בהא}?

יישר כח ע. ק.

תשובה: לכב' הר"ר ע. ק. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין קטלנית שיש לה בנים, בפשטות אין זה משנה כלל וכן כתבו הפוסקים, אכן ע"פ הסוד יש צד כזה יעוי' בשו"ת בית יצחק אה"ע סי' מ"ד שהביא בשם הגאון הצדיק והמקובל ר' יצחק אייזיק זצ"ל מקאמארנא על משניות בפ"ג דכתב דלפי טעם הזהר הק' פ' משפטים היינו דוקא אם אין לה להאשה בנים מבעלה, אך הביא דברי החוות יאיר וגם השואל ומשיב דאין להקל משום הטעם של הזהר, ועי' גם בספר חחסידים דכתב דהאיסור רק באשה שאין לה בנים.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ק"ט.</u>

קע"ד. מדוע והאם ליכא מצות חסד להיות ערב/קבלן

שאלה: האם יש מצוה להיות ערב/קבלן {ולמה לא נחשב חסד}?

תשובה: בענין ערבות, עי' בגמ' יבמות דף ק"ט: "תני בר קפרא ויתרחק משלשה דברים מן המיאונין מן הפקדונות מן הערבון בערבי שלציון דאמר רבי יצחק מאי דכתיב משלי י"א "ירע ירוע כי ערב זר" רעה אחר רעה תבא ולערבי שלציון דעבדי שלוף

דוץ" פי' רש"י שלציון שם מקום שמניחין הלוה ותופסין הערב לישנא אחרינא שלציון קוראין שם הערבון על שם נוטריקון שלוף דוץ שולף עצמו מן הלוה ותוקע עצמו על הערב" עכ"ל. והיינו שיש ב' מיני ערבויות ערב סתם וערב קבלן הנקרא ערבי של ציון שלוף דוץ, ערב סתם הוא שכל זמן שיש ללווה אינו משתלם מן הערב, וערב קבלן הוא שנכנס במקום הלוה ותובע ישר מהערב ז"ש עורב ערובה לפני רעהו שהוא ישלם לפני שיתבע מרעהו הלוה ועל ערב זה אמר כאן שהוא אדם חסר לב. והטעם כתב בר"י על משלי פי"א פט"ו עה"פ "רע ירוע כי ערב זר" וז"ל הזר הוא האיש אשר לא הכיר ולא הוחזק אצלו במדת הנאמנות ואם לא ירצה לשלם הזר ההוא הלוה או שאין לו לשלם לא ינצל מאחת משתים או שיצעק עליו המלוה ויחטא ואשם כי לא ישלם לו ותרבה עליו עם החטאת והאשם התלונה והתרעומת, או שיכריחוהו בית דין לשלם ויחזור צעק על הלוה וידין עמו ונמצא קונה מדון ומריבה גם הפסד ממון אם אין ללוה לשלם וכו', על כן אמר רע ירוע כי ערב זר והוא האיש הרע תקראנו אותו כאלה בערבות הזר אך איש טוב לא תבאהו כל זאת בערבות כי הוא גומר בדעתו מתחילה לשלם למלוה בלא דין ודברים אם אין ללוה לשלם ולא יריב להתקוטט עם המלוה אח"כ כי על הדעת הזאת נכנס בערבות מתחלה ולולא כי זאת עמו לא היה נעשה ערב לזר אחרי כי הוא איש טוב ושונא מדנים ומבקש שלום וכו' עכ"ל. ומוסיף המלבי"ם דאע"פ שאוהב את חברו ורעהו בכל עת ובכל זמן כמ"ש בפסוק י"ז בכל זאת אם יתקע עצמו להיות ערב קבלן באהבתו אותו הוא אדם חסר לב ואינו רואה אם הנולד את המצה והמריבה שיבוא ע"י זה. ועי' בספר חוט השני על הל' יו"ט בסוף הספר בהל' כיבוד אב ואם עמ' ער"ב דהביא את הר"י, ועפי"ז פסק דאין ליתן ערבות רק על סמך שחושב שהלווה יפרע שאף שהלוה הוא אדם ישר והגון מ"מ אפשר שלא יתאפשר לו לפרוע ואז יצטרך הערב לפרוע וזה גורם לתרעומות ומחלוקות ורק בזמן שהערב חותם על דעת שהוא־ הערב־ יפרע את החוב כשהלוה לא יפרע והיינו כשיש לערב ממה לשלם והערב מסכים בדעתו מתחילה לשלם את כל החוב מותר לחתום ערבות.

בברכת תורה המערכת.

כתובות

<u>דף י'.</u>

קע"ה. מפני מה זכו משפחת דורקטי לצאת מפתקה של חוה

שאלה: מה עשו משפחת דוקרטי שזכו להוציא עצמן מפתקה של חוה שלא היו לבנותיהן דם נדה ודם בתולים {כתובות י:}?

תשובה: מה ששאלת על משפחת דוקרטי, הנה הגזירה על חוה דאשה תלד רק במצב כזה ובני משפחת דוקרטי לא היה דם, אבל לא היה להם גם ילדים וא"כ הוי מום ורק אם היו יולדים כרגיל בלי דמים בזה היה ביטול הגזירה, ולפי"ז ל"ק הערתך.

בברכת תורה המערכת.

דף י"ז.

קע"ו. מדוע ריב"א רקד לפני הכלה עם בד א' ורשב"י בתלת

שאלה: לכבוד המערכת המהוללה שלום רב!

ילמדנו רבינו במאי קמיפלגי הני רבנן בכתובות י"ז. שר' יהודה בר' אלעאי רקד לפני הכלה רק עם בד א' של הדס ורב שמואל ב"ר יצחק היה מרקד אתלת?

תשובה: בענין ריקוד עם ההדס, עי' בנפש חיה סי' תרמ"ה דכתב דשניהם רקדו עם תלת רק לר"י בר אלעאי היה אחד משולש ולר' שמואל היה ג' שוטים וזהו לשון הגמ' אהני ליה שטותיה, ויש שכתבו דר"י בן אלעאי היה עני כידוע ולכך לקח רק אחד, ויש שפרשו דמרקד אתלת שסמך על חזקה ג' פעמים שלא יחטא בהרהור משא"כ רב יהודה, וראה עוד בפתח עינים ומראית העין" לרבינו החיד"א בגמרא שם, "הפלאה" שם, "חתם סופר" שם, "בן יהוידע" שם, "עוללות אפרים" סוף מאמר שפ"ב, "הנותן אמרי שפר" הנקרא "דרשות מהראנ"ח" פרשת שופטים דף פ"ט א' ג', "מדרש האתמרי" לבעל "שבט מוסר" דרוש ב', "שם משמואל" פרשת קרח תרע"ג עמוד רס"ה, "מדרש משה" קאצק נישואין תרע"ב בסוף חומש ויקרא, "אבני המקום" לבעל "לחם שלמה" משאמלוי, אבן הרחיים אות מ"ח מ"ט ונ"א, אבן שהם אות קל"ה, ובספרו "טיול בפרדס" חלק א' מערכת ג' אות י"ג ומערכת כ' אות א' ומערכת ל' אות ט', "ויגד יעקב" פרשת בלק, "שולחן העזר" דף קל"ח א', "שמן ראש" חלק שני פרשת יתרו ועוד שדנין בסוגיא זו. ועי' ספר שלם אסיא דבי הילולא להר"ר אהרון שפירא שליקט פירושים רבים על כך [נמצא באוצר החכמה].

בברכת תורה המערכת.

דף פ"ט.

קע"ז. קריאת שם זהה לשני בנים וראיה מבני ר"ח

שאלה: לכבוד המערכת.

ברש"י בכתובות פ"ט: בד"ה מר קשישא איתא וז"ל: שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין מר ינוקא, והנה

בפשטות משמע שהתוספת קשישא או ינוקא אינו חלק מהשם אלא סימן והיכר בלבד לדעת מי הגדול ומי הקטן, וא"כ צ"ב מדוע קרא רב חסדא לשני בניו דווקא בשם "מר" וכי היכן מצינו שאדם קורא לשני בניו באותו שם?

אשמח לקבל תשובה להנ"ל, י. פ. מודיעין עילית.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך המענינת.

מה ששאלת על הא דאיתא בכתובות וכן איתא בב"ב דף ז' עיי"ש ברש"י ותוס' דלרב חיסדא היו שני בנים אחד מר קשישא ואחד מר ינוקא ונקטת בפשטות דשמם של שניהם היה מר וינוקא וקשישא הוי רק תוספת, ושאלת כיצד קרא להם רב חסדא אותו השם, ועי' בערוך ערך אביי דכתב דלפעמים מר הוא שם אחד אבל במר ינוקא הוא שם אחד מחובר, ועי' בערוך השלם הערה ה'.

הנה בעיקר דבריך יעוי' בפתחי תשובה יו"ד סי' קט"ז ס"ק ו' בשם שו"ת אבני פז סי' כ"ה וסי' ל"ד דיכול לקרוא לשני בניו בין בחיים בין אחד מת ואחד חי באותו השם רק יש לחוש משום עין הרע, ובאבני פז שם הביא את הראיה שכתבתם מבני רב חסדא, וכן בקובץ אוהל יצחק הוכיח כן הרב יוסף משה ראטא וכן הוכיח מעוד מקומות, וכתב דהוא עצמו עשה כן למעשה ועיי"ש בהערת העורך. ועי' עוד בקובץ הדרום ל"ה עמ' 155.

בכבוד רב המערכת.

קע"ח. מדוע השמיט הרמב"ם כלה נאה וחסודה

שאלה: לכבוד הגאונים חברי הבכבוד רב המערכת שליט"א שלום רב.

למה השמיט הרמב"ם מ"ש בגמ' כיצד מרקדין לפני הכלה, את דברי ב"ה כלה נאה וחסודה?

תשובה: בענין השמטת הרמב"ם את דברי ב"ה לא מצאנו מי שעמד בזה.

בברכת תורה המערכת.

נדרים

קע"ט. מקור דא"א להחיל על דבר שאינו שלו

שאלה: ידוע בעולם של"ש להחיל חלות לשמה על דבר שאינו שלו, וצ"ע מקור הדברים?

אשמח לקבל תשובתכם בברכה"ת ש.ב.ז.

תשובה: לכב' הר"ר ש. ב.ז. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין אי יכול לחול לשמה על דבר שאינו שלו, עיין בשו"ת משיב דבר סי' ע''ד דדן שם באיסורי הנאה אי מועיל להחל עליה דין לשמה, וכתב שם דלא מהני כמו דאין אדם יכול להקדיש דבר שלא יבוא לעולם ברשותו כמש"כ תוס' בב''ב דף ע''ט ע"ב וכמו כן אינו יכול לכתוב בכה''ג דאינו יכול לעשות חלות על דבר שאינו שלו. וכ"כ האמרי בינה או"ח ח"א סי' י"א, וכ"כ בשו"ת זכר חיים סי' י"ג ועוד כתבו דהוי דומיא דדברי המג"א בסי' מ"ב ס"ק ד' דאין אדם יכול להזמין ולהכין עורות תפילין של חבירו ולאוסרו בתשמיש חול. אך יעוי' בספר שלחן מלכים בשם השלום ואמת בהשמטות דף צ"ב דחולק על כך וסובר דדוקא לאסור על חבירו אינו יכול אך להחיל חלות לשמה דתפילין אפשר, ועי' בעונג יו"ט סי' ב'. וע"ע בעונג יו"ט שם כתב דאיכא נפ"מ בין הדין לשמה בציצית וכיוצ"ב לבין לשמה דשימור האם אדם יכול לעשות ציצית של חבירו שלא מדעתו לשמה, וכתב דאיכא בזה נפ"מ דבציצית וכיו"ב דהוי דין עשייה לשמה כמו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כן אין אדם יכול לייחד עשייתו לציצית כיון דאינו שלו, אך בדין שימור לשמה דאין זה דין עשייה לשמה אלא הוי דין כונה בעלמא בזה אף כשעושה מצות בחיטים של חבירו שלא מדעתו לשמה הרי זה מהני כיון דעכ"פ הא כיון בדעתו לשמור לשם מצה. ומצאנו בזה עוד ב' דיעות הפוכות דבאו"ש בפ"ו מחו"מ נוקט דגם במצה אין אדם יכול להתפיס להשתמר לשם מצה כל שאינו שלו עיי"ש מחבירו ואחר שהטילם בבגדו שילם לו עבורם האם מחוייב לחזור ולהתירם מי נימא כיון דכתיב ועשו להם בעינן שבעת העשייה יהיה שלו או תגלי מילתא למפרע עיי"ש, ולכאורה הא בשעת העשייה לא הוי לשמה כיון דלא היה שלו ומה צריך לפסול דתעשה ולא מן העשוי ובע"כ דס"ל להבאה"ל דגם בציצית וכיו"ב יכול לעשות לשמה אף בשל חבירו, ועי' באמ"ב או"ח סי' ה', ועי' בחי' הגאון ר' מנחם זעמבא הי"ד סי' ט"ו אות ה' דמביא מהמהר"ם מרוטנבורג דא"א לעשות לשמה בדבר שאינו שלו, וע"ע שם.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ו'.</u>

ק"פ. בדין יד לקידושין

שאלה: לכבוד המערכת.

בשו"ת רע"א {מהדו' תניינא סי' נ"ה ד"ה עוד} הק' בכל ספק קידושי כסף אמאי נקטינן לחומרא דהא כיון דיש כאן ספק אי נתקדשה או לאו ממילא נוצר ספק גם מה דינו של הכסף אם הוא שלו או שלה, ומספק אזלינן אחר חזקת מר"ק ומוקמינן ביד האיש, וא"כ לא נשאר ביד האשה כלום ולא היה אפי' רגע אחד שהממון שלה עפ"י דין,

וממילא נמצא שלא נתן לה כלום ונימא דאינה מקודשת כלל. ותי' דמשאירים בידה משום דמהני תפיסה בכה"ג כנגד מר"ק דהוי תפיסה ברשות ובמקום ספיקא דדינא, ע"ש.

ויש להקשות על דבריו מדברי הר"ן בנדרים ו: בסוגיא דיש יד לקידושין דפי' הר"ן דמיירי שנתן לאשה אחת ב' פרוטות אחת לה והשניה לה או לחברתה, תלוי אם נתקדשה חברתה או לא, ובדף ז. כ' דכיון דלא אפשיט הבעיא אם יש יד לקידושין אזלינן לחומרא.

ותמוה דכאן לא שייך לומר כדברי רע"א הנ"ל דהוי תפיסה, דהא כל הכסף ביד זו שקבלתו, וחברתה לא קיבלה כלום ואין בידה להוציא ע"פ דין מזו שקיבלה וא"כ אמאי הוי ספק הוה לן למימר שבדואי אינה מקודשת?

בתודה מראש מ.ל.

תשובה: לכב' הר"ר מ.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין קושיתכם העצומה על דברי רע"א בתשובה מדין יש יד לקידושין, מצאנו שעמד בזה באילת השחר על נדרים בדף ו', ועי' שם מה שביאר בזה.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף כ"א.</u>

קפ"א. האם איכא שיטה הסוברת דאפשר להתיר נדר בלי פתח

שאלה: האם מצאנו בראשונים שיטות הסוברות דאפשר להתיר נדר בלי פתח?

בברכה א.ב.

תשובה: לכב' הר"ר א.ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין התרת נדר בלי פתח, עיין תוספות ישנים נדרים דף כ"א דמדאורייתא חכם מתיר הנדר בלי פתח וחרטה, וז"ל תוס' ישנים ואומר הר"מ דמן התורה אין צריך חרטה אלא חכם מתיר בלא שום חרטה דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו ורבנן הוא דתקנו לפתוח בחרטה כדי להכחיש כח הנדר ויהא קל להתירו, עכ"ל. וכן מפורסמת תשובת מבי"ט סימן צ"ח דמדאורייתא חכם מתיר בלי שום פתח או חרטה, וכן משמע מרש"י עירובין ס"ד דכן סובר מ"ד דאין פותחין בחרטה וז"ל רש"י אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקרו אע"פ שאינו מוצא לו טעם עקירה, עכ"ל. ועיין שם בתוס' רי"ד דלפי פרש"י יכול חכם להתיר בלי שום חרטה ומאן דאמר דפותחין בחרטה בזה גופא חולק וסובר דחכם מתיר רק על ידי חרטה, אמנם עיין שם בריטב"א ביאור אחרינא בשיטת רש"י. אמנם בפשוטו משמעות הראשונים היא דמדאורייתא צריך פתח

או חרטה, עיין ברמב"ם פי"ג מנדרים הל' ב' דהוי מדאורייתא, ועי' בכלי חמדה פרשת מטות אות ח' מה שהקשה על שיטת התוס' ישנים, ועי' בש"ך סי' ר"כ ס"ק ג' דהביא פרישה דחכם יכול להתיר נדר בלי פתח, ועי' בשלמי נדרים דף ס' ע"א מה שביאר ע"פ דבריו שם.

בברכת תורה המערכת.

קפ"ב. מהו המקור דפרש"י בנדרים אינו מרש"י

שאלה: מהו המקור דפרש"י בנדרים אינו מרש"י?

תשובה: המקור דפירוש על מסכת נדרים אינו מרש"י ז"ל אלא מרב קדמון אחר, האריך בזה הגאון חיד"א ז"ל בספרו שם הגדולים חלק הגדולים מערכת ש' אות ל"ה ע"ש, ועוד לו בארוכה בספרו מחזיק ברכה או"ח סימן תפ"ט אות א' ד"ה ודע ואילך, ועי' יד מלאכי כללי רש"י אות ו', והגהות מהר"צ חיות נדרים דף ז' א', ובספר שדי חמד כללי הפוסקים סימן ח' כלל ד' עיין שם, ועיין בספר אור החיים ערך רש"י דף תקפ"ח, ועי' ברבי צדוק הכהן זצ"ל מלובלין בספרו שו"ת תפארת צב"י יו"ד סימן כ"א אות ד' דמ"ג ע"ב שכתב שפירוש רש"י לנדרים הוא מרבינו גרשום מאור הגולה או לקוח ממנו ומפירושו ע"ש, ועיין במבוא לפירוש רבי אברהם מן ההר לנדרים, וכן במבוא לפירוש הרב המאירי לנדרים ודו"ק, ועי' בארוכה במנוחת שלום ח"ד סי' י"ח להרה"ג ר' יעקב חיים סופר שליט"א.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ל"ד.</u>

קפ"ג. בענין היה לפניו ככר הפקר

שאלה: לכבוד המערכת החשובה.

קבלתי מכתבכם היום וברצוני להודות לכם גם פעם הב' וכמו שאמרה לאה..

עוד הוקשה לי מה דאיתא בנדרים ל"ב: אמר רבא היה לפניו ככר של הפקר ואמר הרי"ז הקדש נטלה לאכלה מעל לפי כולה וכו', ועיי"ש בהר"ן דנקט לה בככר של הפקר דאילו היה שלו מקודם הרי הוא כגזבר וא"כ כשנטלה אי"ז הוצאה מרשות לרשות דבין כך ברשותו הוא. וצ"ע מ"ש בזכה להקדש ע"י קנין ד"א דלא נחשב כברשותו וכששוב מגביהו אמרינן דהוציא מרשות הקדש לרשותו הא בין כך ככר היה בתוך ד"א שע"י קנה לשם הקדש? ושמעתי לתרץ שהיכן שלא היה שלו מתחילה, כשהקדישו אינו נחשב גזבר

וא"כ אף כשהוא ברשותו, אבל עדין נחשב הוצאה מרשות לרשות, אלא דהא גופא צ"ע מ"ש כשהיה שלו מקודם דהוא נעשה גזבר ומ"ש כשהיה של הפקר שלא נעשה גזבר, וצ"ע.

תשובה: מה שהערתם בסוגית נדרים ל"ד גבי ככר של הפקר אמאי ע"י קנין ד"א אינו נחשב ברשותו וע"י שמגביה אח"כ נחשב דהוציא מרשות הקדש, הנה הר"ן ביאר דבאמת אין חילוק רק כאן כיון שאמר ככר זו להקדש מגלה דעתו דאינו רוצה לזכות לעצמו רק להקדש ובזה אינו נעשה גזבר דגזבר הוי רק אי לא היה זמן שהיה ברשות הקדש בין זמן שהקדיש לזמן שנותן, אבל אי חל הקדש קודם אז הוא לא יכול למנות עצמו גזבר על דבר שהקדש בלעדיו והוי כמוצא הקדש ברחוב דהוא אינו גזבר דגזבר שייך כשמוטל עליו מצד נדרו להביא ולדאוג ולהכניס את ההקדש לרשות ההקדש כי הוא הקדיש את זה וזה מחיובי הגזבר ועליו להיות גזבר ולדאוג שהחפץ יגיע להקדש, אבל אם היה כבר הקדש קודם אינו שונה משאר אדם ולא חל עליו חיוב גזבר לטוב ולרע וכשהוא מקדיש ואינו מתכוין לקנות בד"א א"כ הוא כאדם בעלמא וחל ההקדש לפני שמגיע לרשותו ולכן הוא אינו גזבר.

בברכת תורה המערכת.

קפ"ד. האם כתיבה כדיבור בנדרים ושבועות

שאלה: האם אמרינן כתיבה כדיבור בנדרים {עיין תוד"ה "והא" גיטין ע"א. וברש"ש שם}?

תשובה: מה ששאלת לדין נדר בכתב, עי' בנדרי זריזין הנדפס מחדש בשו"ת סי' ר"י אות ד' דכתב דלכו"ע לא הוי נדר, אך יעוי' בספר כל נדרי לרב שטסמן שליט"א שיצא כעת לאור בפרק נ"ה דהביא בכך מחלוקת אחרונים, עי' בנודע ביהודה קמא סי' נ"ח ובשבות יעקב, עי' במבי"ט ח"ב סי' ר"מ, וח"ס יו"ד רכ"ז, ומהר"ם גאלנטי סי' קכ"ב, ומהרשד"ם יו"ד ס"ס פ', ובערוך השלחן סי' ר"י/י"א, ובפ"ת רל"ב ס"ח ועוד, ועי' גם בחוות יאיר סי' קצ"ד, ויש שרצו לחלק בין נדר לשבועה ולומר דרק בשבועה מהני בכתב ולא בנדר.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף נ"ג.</u>

קפ"ה. הבאת עפר מחו"ל

שאלה: נדרים נ"ג: פלוגתא דתנאי אי מותר להביא ירקות מחו"ל אי חוששין לגוש דארץ העמים, ומשמע דלכו"ע אסור להביא עפר מחו"ל, וא"כ צל"ע למעשה אי מותר להכניס עציץ שיש בו עפר מחו"ל וכה"ג, ולא ראיתי מדברים בזה?

תשובה: באיסור הבאת עפר מחו"ל, עי' בספר אור החמה סנהדרין דף י"ב דכתב דלא מצינו שאסור להביא עפר מחו"ל רק להביא ירק, וכתב דבמגע ומשא קל להיזהר מטומאה ורק בירקות שמכנסין אותם לבית ויש טומאת אוהל וקשה להיזהר גזרו ע"ש דדייק כן מרש"י. ועי' בשו"ת משנת יוסף ח"ב סי' י"ב דדן לענין הבאת עציצים מחו"ל בשמיטה ולא הזכיר איסור זה.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף נ"ד.</u>

קפ"ו. סתירה אי דגים הוי בכלל בשר

שאלה: אמרינן בנדרים נ"ד דהנודר מבשר מותר בבשר חגבים, וקשה דרש"י בפרשת בהעלותך עה"פ "היקרך דברי אם לא" פירש בשם התוספתא דאם יתן להם בשר עוף יאמרו דגים וחגבים ביקשנו ומוכח דדגים בכלל בשר, וא"כ דברי רש"י לכאורה נגד דברי הגמ'?

ש.י. ק.

תשובה: לכבוד הרב ר' ש. י. ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלת על הא דאמרינן בנדרים נ"ד דהנודר מבשר מותר בבשר חגבים ואילו ברש"י בפרשת בהעלותך עה"פ היקרך דברי אם לא פירש בשם התוספתא דאם יתן להם בשר עוף יאמרו דגים וחגבים ביקשנו ומוכח דדגים בכלל בשר, וצ"ל דאיכא כמה דינים וסוגיות בבשר דהנה לגבי שמחה ולגבי בשר בחלב גם בשר עוף לא נקרא בשר דבשר של התורה הוא בשר בהמה, ולגבי נדרים תלוי בלשון ודעת בני אדם, [תדע לך דשם ג"כ בנדרים איכא מחלוקת], ובפרשת בהעלותך לגבי בקשת בני ישראל בשר שם לא תלוי בלשון בני אדם רק בני ישראל בקשו בשר וכל מה שיתנו להם יתלוננו דלא זאת כוונתינו אך אין זה קשור ללשון נדרים.

המערכת.

<u>דף נ"ז.</u>

קפ"ז. א. חילוק בין גידולי נדרים לגדולי הקדש ב. בדין חילופי אסור הנאה והקדש

שאלה: לכבוד המערכת.

בנדרים נ"ז מבואר בראשונים דגידולי הקדש אסורים, עיין בתויו"ט פ"ג דמעילה הובא בגליון הש"ס ברש"ש ובשלמי נדרים כאן, וכן סוגיא בב"ב ע"ט מיוסד על משנה

לדופקי נדרים **בתשובה** קנג

דמעילה {דלעיל}, הנה הפשטות הוא שמתני' דתרומות {ברש"ש וכו'} סתירה ברורה למתני' דמעילה, וע"פ מפרשי הרמב"ם לכאו' התי' דבמעילה שאוסרין כ"ע {עיין רע"א שם} והשאלה רק במעילה מיירי בקרקע הקדש ובתרומות מיירי בקרקע חולין, וסו"ס צ"ב בסוגיין אי קא נאסר גידולי קונם הא הקרקע שלו אינו קדוש?

תו קשה לי בל' הרא"ש שפי' הטעם בגידולים משום הקדש ובחילופיהם דומיא דשאר איסורי הנאה ואמאי לא מספיק דמיון לקדשים אף לענין חילופיהם?

תודה תזכו לתורה ללמוד ולעשות בשמחה ביראה ובאהבה .

הבחור א. ש.

תשובה: לכב' הבה"ח א. ש. נר"ו שמחנו לקבלת שאלותיך.

א. מה ששאלת בפשט הגמ' בנדרים נ"ז דגידולי איסורי הנאה אסורים הרי מבואר באחרונים בשיטת הרמב"ם דבהקדש הגידולין אסורין רק בקרקע הקדש ולא בקרקע חולין, וא"כ כאן באיסורי הנאה הרי גדל בקרקע שאינה אסורה בהנאה,.

ונ"ל דבאיסורי הנאה שאני מהקדש דכאן תלוי בדעתו ודעתו היה בשעת הנדר דיאסרו גם הגידולים (אפילו שיגדלו בקרקע שאינו אסור בהנאה), אח"כ מצאנו דכ"כ בפרוש בחזון נחום על מסכת תמורה פ"ו ד"ה ואני (עמ' קפ"א) ושם ביאר את כל מהלך הגמ' עפ"ז, וכן אמאי לא מקרי דאוסר דבר שלא בא לעולם ע"ש, ואח"כ מצאנו כך בעוד אחרונים.

ב. ומה ששאלת אמאי כתב הרא"ש גבי חלופי קונם דאסור בכל איסורי הנאה לגבי גידולים כתב דהטעם דהוי כגידולי הקדש ואמאי לא כתב דגם גבי חילופין הטעם דהוי כהקדש,.

הנה בספר יד דוד הל' אישות עמ' כ"ז תמה בשם ספר פ"מ הפוך, אמאי כתב בגידולין הקדש ולא איסורי הנאה, ויש באמת שהגיהו ברא"ש, אך לפמ"ש באות א' דקונמות ל"ד לגמרי להקדש רק תלוי בכוונתו, אך יתכן דאילו בהקדש לא היה שום ציור שנאסר הגידולין לא היה נאסר בקונמות ג"כ דודאי לא תהיה כוונתו גם לגידולין, אך כיון שמצאנו בהקדש ציור שנאסר לכן אדם מתכוון לאסור גם גידולין (וע"ע דהר"ן חולק על הרא"ש).

בכבוד רב המערכת.

דף ס"ח.

קפ"ח. דין ארוס מיפר בקודמין בנדר מקוים

שאלה: בנדר שנתקיים ע"י ארוס ראשון האם יש בו הדין שארוס אחרון מפר בקודמין או דכל הדין דארוס מפר בקודמים הוא דווקא בנדר שלא היה עליו קיום {בנדרים ס"ח:}?

בברכה ותודה מ. ר. ב"ב.

תשובה: לכב' הרב מ. ר. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

מה ששאלתה בנדר שנתקיים ע"י ארוס ראשון האם הארוס השני יכול להפר דארוס מיפר בקודמין או דילמא דוקא בנדר שלא היה לו קיום, ד"ז מפורש בהלכה בסי' רל"ד סעי' י"ח דכתב בשו"ע נדרה והיא ארוסה ושמע אביה ולא שמע הארוס ונתגרשה בו ביום ונתארסה לאחר וכו', וכתב שם הש"ך ס"ק ל"ד דדוקא לא שמע אבל שמע הוי גירושין כהקמה כדבסמוך וכמבואר שם בסי' כ' דגרושין הוי ספק אי הוי הקמה ולכן מספק לא יכול ארוס שני להפר, ומוכח מכל זה דבהקמה גמורה ודאי אין ארוס השני יכול להפר בקודמין.

בכבוד רב המערכת.

סוטה

דף ה'.

קפ"ט. האם אברהם נאסף קודם זמנו

שאלה: לכבוד מ' היקרים שליט"א. י"ד תמוז תשס"ח

אחדשה"ט שמחתי לראות את גמ"ח הפתרונות שפרסמתם לאחרונה והייתי שמח אם תוכלו לעזור למצוא כמה תשובות לשאלות המציקות לי זמן רב:

בסוטה דף ה' ע"א איתא על הענין "ואם חוזר בו נאסף בזמנו כאברהם אבינו וכו'" וצ"ע דהא ידוע מש"כ רש"י בפר' לך לך ט"ו ט"ו, דמת א"א ה' שנים "קודם זמנו" וכו'.

תשובה: מה ששאלת מהגמ' סוטה דף ה. דאיתא התם גבי עניו דשכרו דנאסף בזמנו כאברהם והרי אברהם נאסף קודם זמנו בה' שנים וכמ"ש שכתב רש"י בראשית ט"ו/ט"ו, נראה דצ"ל דבזמנו אין פירושו בשנים אלא כמ"ש בגמ' שם כאברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל, עי' רש"י שם, והיינו שהמדד לנאסף בזמנו אינו במס' השנים אלא אם הגיע למצב שנקרא כל דהיינו שהגיע להם הכל זה נקרא שהגיע להם השלמות.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ה'.</u>

ק"צ. ביאור שנאמר על שמינית שבשמינית על גאוה בשם החיד"א אינו משמו רק בשם חכם אחר

שאלה: לכבוד מזכי הרבים חברי המערכת הע"י. בעזהי"ת כ"ב אייר תשס"ח

ברצוני בזה לבקשכם אם תואילו בטובכם לחפש בעבורי מקור לדברים ששמעתי מפי רב אחד שאמר בשם החיד"א ז"ל לפרש דברי חז"ל {סוטה ה.} ת"ח צריך שיהא בו משמונה שבשמינית, וביאר דהמספר ח' ככל שתכפילנו יקטן ערכו, דהיינו אם תכפילו יהיה מספרו י"ו ששורשו במספר קטן הוא ז', ואם תשלשו יהיה מספרו כ"ד ששורשו במספר קטן הוא ו', ואם תרביעו יהיה ערכו לב' ששורשו במספר קטן הוא ה', וכן עזה"ד עד להכפלתו בשמונה שאז יהיה ערכו ס"ד ושורשו במספר קטן יהיה א', ור"ל שת"ח ככל שיגדל מדרגתו כך יקטן ערכו בעיני עצמו.

חפשתי בכל ספרי החיד"א ז"ל עד כמה שידי מגעת וכן בתוכנת "אוצר החכמה" בכל הספרים ולא הצלחתי למצוא מקור הדברים עד כה, אולי יש באפשרותכם למצוא זאת, ואסיר תודה אהיה לכם.

בכבוד ובהערכה י. פ.

תשובה: לכבוד הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

המקור הוא בספר נפש חיה ח"ב לר' רפאל כדיר קצבאן והמקור בספרו שיירי נפש נדפס בתשד"מ ובהוצאה חדשה תשס"ז מובא באוצר החכמה, ועפ"ז מבאר ג"כ את דברי החיד"א ביוסף תהילות פנ"ג פ"ד על הפסוק "כלו סג יחדיו" ומשם מקור הטעות שזה מהחיד"א, אך החיד"א אמר דבר אחר ע"ש.

בכבוד רב המערכת.

דף י"א.

קצ"א. כיצד בתי מלכות ממרים והא דוד לא היה מזרעה

רציתי לדעת בביאור דברי הגמ' בסוטה י"א: שבתי מלכות ממרים ולמדו מקרא ודוד בן איש אפרתי, ולכאו' אינו מובן שהרי דוד היה נכדו של רם בן חצרון, ומרים נישאה לכלב בן חצרון {דה"י א' פ"ב} וא"כ לא היה נכד מרים?

תשובה: ענין קושיתך על יחוס דוד ממרים קושיא יפה וחזקה היא, אך מצאנו דכבר עמד בכך בספר עמר נקא לבעל הברטנורא על פרש"י בבראשית, וכתב דמוכרח מכך דהיה קיי"ל לחז"ל דאחת מבנות רם התחתנה עם בני כלב, וכן כתב ג"כ המהרש"א בסוטה דף י"א שם מובא מאמר זה, ועי' בנצי"ב בפרושו לספרי בפרשת בהעלותך עמ' רנ"ב דמבאר את הקשר המדויק דבדברי הימים כתוב "ואלו היו בני כלב שלמא אבי בית לחם" שם פסוקים נ' נ"א דהיינו ששלמא שהיה בנו של נחשון כמבואר ברות ובדברי הימים היה נכדו של כלב לפי שביתו של כלב נישאה לנחשון, וכתב שם דאין זה פלא דהיחוס הוא דרך הבנות דמצינו כזאת רבות עיי"ש ומדויק הדבר להפליא בכך ששלמא מכונה "אבי בית לחם" שזהו כידוע מקום מושבו של בועז ואחריו גם מקום מושבו של ישי אבי דודה כנראה שבית לחם הייתה העיר בה גרו במשך דורות רבים אבותיו של דוד המלך, ועי' בקובץ יוצרות עמ' 210 הערה 52 מה שניסה לזהות מי היא אותה בת שיצרה את הקשר.

בברכת תורה המערכת.

דף י"ב.

קצ"ב. בדברי הרמב"ם דנצטווה עמרם במצרים מצוות יתירות

שאלה: למערכת הנכבדה לדופקי בתשובה ברשותכם אשאל כמה הערות!

כ' הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"א "ובמצרים נצטווה עמרם מצוות יתירות" ובכס"מ לא ידע כוונתו ומקורו, ובמהרי"ץ חיו"ת סוטה י"ב. כ' דכוונתו למצות קידושין כמו שאמרו בגמ' שם שעשה בה עמרם מעשה ליקוחין, וכ' שכ"כ בספר מקום שמואל, וכמדומה שראיתי מביאים כך גם בשם החיד"א, ולפי"ז לכאו' צל"פ מש"כ הרמב"ם "מצוות" כוונתו גם לקידושים וגם לגירושין, וזהו כוונת הגמ' שם עמדו כולם וגירשו את נשותיהן והיינו שנתן גט. אכן צ"ע לפי"ז ל' הרמב"ם המפורסם פ"א מאישות ה"א "קודם מתן תורה היה אדם פוגש אשה בשוק וכו' " ולפי"ז אין הדברים מדוקדקים כלל, שאדרבה דווקא במצוה זו לא כן היה וגם קודם מתן תורה נצטוו. ברצוני לשאול אם עמדו לפרש הענין באיזה מקום, ואם נקטו האחרונים ביאורים אחרים בדברי הרמב"ם בהל' מלכים.

תשובה: בענין קושיתך על ביאור דברי הרמב"ם והמהר"ץ חיות דנצטוה עמרם על קידושין ונישואין, הנה מה שכתב הרמב"ם קודם מתן תורה היה אדם פוגש אשה בשוק וכו' בפשטות בא הרמב"ם להשוות בין קדושין של תורה לקידושין שאינם ע"פ התורה ולא נכנס לפרטים בדיוק מתי נצטוו על כך, כן נראה התשובה הפשוטה. אך מצאנו בספר ברכת אברהם להר"ר אברהם אלברט דהביא מקור ממכילתא דרשב"י ומדרש חפץ דכשהחזיר עמרם את יוכבד כאן התחדש דיני קידושין וגיטין, וכבר כתב בתור"ש דזה מקור הרמב"ם ובזה יישב את קושית החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א סי' צ"ה על דברי המהר"ץ חיות והמקום שמואל אי נהג עמרם דיני קידושין וגרושין כיצד החזיר את יוכבד לפי דברי התרגום יהונתן הידועים דאלדד ומידד נולדו ליוכבד אחר גירושיה והיו אחים למשה מן האב הרי איכא איסור מחזיר גרושתו אי נישאת לאחר, אך לפ"ז מתורץ כיון דרק אז נצטוה בפעם השניה לנישואיו הנישואין הקודמים לא נקראים נישואין לענין זה, וכתב דלכן הזכיר הרמב"ם נישואין קודם מתן תורה לבאר כ"ז דעד נישואי עמרם בפעם ב' לא היה איסור ולכך לא נהגו האבות ועמרם דינין אלה קודם וזה ע"ד מש"כ לעיל.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף י"ט.</u>

קצ"ג. כיצד מחו מגילת סוטה

שאלה: איך מחקו במגילת סוטה במים, אני תמיד חשבתי שהכניסו המגילה לתוך המים והמים {אולי ע"י נס} מחקו את המגילה, אבל חכם אחד אמר לי שמחקו את האותיות ע"י גרירה לתוך המים.

מ. פ.

תשובה: לכבוד הרב מ. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין מחית מגילת סוטה, עי' ברמב"ם פ"ג מסוטה הל' י' דכתב דימחוק יפה יפה עד שלא ישאר במגילה רושם, ומקורו בגמ' סוטה דף י"ט ע"ב דאמרינן ואחר ישקה מבעי ליה לשרישומו ניכר ופרש"י שאם היה רישומו ניכר צריך לחזור ולמחוק עד שלא יהיה רישומו ניכר, ומוכח דהכהן מוחק את המגילה ולא הוי ע"י נס, ומאידך גיסא אמרינן שם המשנה בסוטה דף י"ז ע"ב דאינו כותב לא בקומוס ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שהוא רושם אלא בדיו שנאמר ומחה כתב שהוא יכול להמחק ונפסק כן ברמב"ם פ"ג הל' ח' ואי הוי מגרר הרי כל כתב יכול לגרור ולכך נראה דמחיה היא ע"י שפשוף הכהן

של הכתב במים ולכך כותבים בכתב שאפשר למוחקו במים והמחיקה ע"י הכהן ומעכב עד שימחוק כולו.

בכבוד רב המערכת.

דף כ"ט.

קצ"ד. ביאור תוס' בענין ספק סוטה

שאלה: תוס' סוטה כ"ט. ד"ה חד לכהונה וחד לתרומה, תוס' אומר דאין להקשות איך ספק חמור מן הודאי דבודאי זינתה מותרת לתרומה ולכהונה, והביא תוס' הגמ' ביבמות ס"ח: לפי הגירסא שחייבי כריתות שאינן בני הויה אינן בכלל האיסור של "לא תהיה לאיש זר" וא"כ איך הוי ספק חמור מן הודאי, ואח"כ תוס' מביא שרש"י שיבש הך גירסא וסובר שחייבי כריתות כן נאסרות בתרומה. הבנתי בתוס' הוא שתוס' חולק על רש"י וסובר שבודאי אינה אסורה לכהונה ולתרומה ורק בספק אסורה ותוס' לא הסביר למה, אבל כוונתו לכאו' דסוטה ספק היא אחרי קינוי וסתירה, וזה האמת יותר חמור מא"א שזינתה בלי קינוי וסתירה, ובקינוי וסתירה יש דין מיוחד ונטמאה ג' פעמים שאוסרתה, וה"ה אם באו עדים אחרי קינוי וסתירה שנאסרת לכהונה ולתרומה מדין ונטמאה ג' פעמים {וכמו המשנה בדף ו'} אבל אם באו עדים בלי קינוי וסתירה אז אסורה לבעלה בלאו של "אחרי אשר הוטמאה" הנאמר במחזיר גרושתו, אבל אין הך דין טומאה אלא לבעלה ולא אוסרתה לכהונה ולתרומה.

א. האם זה הפשט הנכון בתוס', אמרתי את זה לאחרים ואמרו שזה בלתי אפשרי.

ב. איך תוס' אפי' אם סובר כמו הגירסא ביבמות דאין חייבי כריתות בכלל "כי תהיה" ואינם נאסרות בתרומה, מ"מ איך אומר תוס' שמותרת לכהונה הלא לכהונה היא אסורה מדין זונה לכאו' לכל התנאים ביבמות ס"א: דזונה היא א"א שזינתה תחת בעלה ואין לכאורה חולק בזה.

בכבוד רב ד. א.

תשובה: לכב' הרב ד. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

א. הנה דברי התוס' ודאי קשים להבינם, ויתכן אולי מש"כ אך זהו חידוש מאוד גדול, ועי' בספר מימיני מיכאל דהתקשה כדבריך בתוס' וכתב דאולי כונתם ע"פ מה שכתבו התוס' דבע"כ צ"ל כרש"י, אך כתב דמלשון התוס' משמע דאף לגירסתם אין להקשות אך בספר איזהו מקומן כתב דזו כונת התוס' משום דברי רש"י. והנצי"ב כתב דמפרשת

סוטה דגילתה לנו התורה דאפילו בספק טומאה אסורה בתרומה ילפינן לפוסלה בודאי משום דלגבי הבועל לא ידענו שבודאי זינתה אסורה לו רק מפרשה זו דסוטה שאסורה לו מספק לגבי תרומה וכתב בספר מימיני מיכאל דאולי לזאת התכונו התוס' דאין להקשות.

ב. ומה שהערת מהגמ' ביבמות דף ס"א על גרס' התוס' הנה שם רק איתא מה נקרא זונה ובאמת גם א"א נכללת במש"כ שם, אך כאן בתוס' לגירסת התוס' בעינן תנאי נוסף חוץ ממש"כ שם דגם מי שנכלל במש"כ שם היינו דוקא אי היא בת הויה ואם לא אע"פ שנתקיימו בה תנאי המשנה שם חסר בה התנאי של הויה שהוא עוד תנאי לאיסור כהונה.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף מ"ב.</u>

קצ"ה. לספר בשבח רשע ועכו"ם

שאלה: איתא בסוטה מ"ב: מכאן שאסור לספר בשבחו של רשע, וצ"ע דגם בלי זה תיפו"ל מצד האיסור {כללי} לומר כמה נאה עכו"ם זה {ע"ז כ} ההולך על כל עובד ע"ז?

תשובה: ע"ד שאלתך על הא דאיתא בסוטה מ"ב: מכאן שאסור לספר בשבחו של רשע תיפוק ליה מצד האיסור הנאמר בע"ז כ. דאסור לומר כמה נאה עכו"ם זה, הנה לא מצאנו אחר חיפוש מי שעמד על הערה מקורית זו, והנה היה אפש"ל אולי בדוחק דאה"נ דגם שם סיבת האיסור שוה אע"פ שהדברים נאמרו בשם מ"ד שונים, אך אחר העיון מצינו חידוש בגמ' בסוטה דהנה סיבת האיסור לספר בשבח גוי הוא משום לא תחנם, וד"ז נפסק ברמב"ם פ"י ה"ד מהל' ע"ז, ובשו"ע קנ"א סעי' י"ד, ובספר שמועות חיים רצה לדייק ברמב"ם דכל דין זה נאמר דווקא בגוי חי שהחשש שמא יתחבר אליו דזה סיבת האיסור כמ"ש שם הרמב"ם, וכן הביא דכ' רש"י על הרי"ף והר"ן, וא"כ סברא זו שייכת רק בגוי חי שיש חשש שיתחבר עמו אבל לא בגוי מת, ועפ"ז ניחא דהגמ' בסוטה מירי בשבח של גוי מת של גלית ולכן מצד איסור לא תחנם ליכא לפי השמועות חיים, אך עדיין נשאר האיסור של אסור לספר בשבחן של רשעים.

בברכת תורה המערכת.

לכב' המערכת בענין איסור לא תחנם שכתבתם שלא מצאתם יעי' בקרן אורה סוטה דף מ"ב ובמהרש"ם יו"ד בספרו דע"ת סי' קנ"א.

בברכה מ.צ.ש.

גיטין

דף ל"ו.

קצ"ו. כיצד תיקנו דנוטלים את הפירות בזה"ז דשמיטת קרקעות מדרבנן הא הוי גזל

שאלה: לכבוד המערכת ותודתי נתונה לכם בזאת. ד' בטבת תשס"ח

בגיטין דף ל"ו ע"ב הק' ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינו רבנן דתשמט, וצ"ע מדוע הק' כן רק לענין שמיטת כספים ולא לענין שמיטת קרקעות, וביותר שבשמיטת קרקעות לא יועיל תי' אביי דשב ואל תעשה הוא דהא הנוטל את הפירות הוי גזלן בקום ועשה.

תשובה: מה ששאלת על הגמ' בגיטין ל"ו: דמקשה על דין שמיטת כספים בזמן הזה "ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינו רבנן דתשמט" ושאלת למה הגמ' לא שואלת על תקנת שמיטת קרקעות בזמן הזה איך אפשר לקחת את הפירות מהבעלים, עי' בדבר אברהם ח"א סי' א' אות י"ז דכ' דעל כל הקנינים דרבנן הגמ' אין שאלה דיש כח ביד בי"ד לתקן תקנות וממילא נפקע האיסור, ורק כאן שהתקנה ביסודה הפקעת ממון הק' הגמ', וכה"ג אפשר לומר גם על שמיטת קרקעות שאין כאן הפקעה ישירה של הפירות רק ממילא כשיש דין שביעית יש דין גם על הפירות משא"כ שמיטת כספים הוי רק על הממון, ועיי"ש עוד בריטב"א דכ' דהגמ' הק' על שמיטת כספים דחשבה דצריך המלוה לומר משמט עני ויש כאן תקנה דרבנן לחייב לעקור הדין בקום ועשה.

בברכת תורה המערכת.

דף ס"ב.

קצ"ז. מדוע מוזכר רבי לפני רשב"ג אביו

שאלה: בגיטין דף ס"ב ודף ל"ג איתא מח' רבי ורשב"ג, וצ"ע מדוע בכל מקום הוזכר רבי לפני רשב"ג אביו?

תשובה: מש"כ דמוזכר הבן קודם לאביו אצל רבי ורשב"ג, עי' בתוס' ב"מ דף ד: בד"ה איך דכ' "דאין לחוש דמקדים רשב"א תלמיד ר"ע לפני ר"ע" דכעין זה מצינו

לקמן שחולק רבי עם רשב"ג אביו ומקדימו ע"ש, ועי' בבית ועד לחכמים בכללי הש"ס כלל ו' מש"כ בזה.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ע"ז.</u>

קצ"ח. האם נאמר בכ"מ באים כאחד

שאלה: לגמ"ח פתרונות.

רציתי לברר אם הדין של באים כאחד שאומרים בשטר שחרור של עבד, אם זה דין דווקא בעבד או בכל חלות שתלויה בחלות אחרת אם ג"כ נאמר באים כאחד בכל התורה, אם אפשר לבדוק את זה בראשונים או בגדולי האחרונים?

תודה רבה מראש י.ו.

תשובה: לכב' הרב י.ו. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין באים כאחד, מצאנו דין זה חוץ מגבי עבד בכמה וכמה מקומות וענינים א. גבי אשה בגיטין דף ע"ז ע"ב דגיטה וחצרה באים כאחד. ב. גבי גר קטן כתבו התוס' בסנהדרין דף ס"ח ע"ב דזכיתו וידו באים כאחד. ג. גבי גזלן שהקדיש ותרם דחל רק ע"י שינוי השם כתב הרשב"א בב"ק דף ס"ז דהקדשו וקנינו באים כאחד. וכן מצינו שלא גבי קנינים אלא גבי הקדש. ד. בירושלמי במגילה פ"ג ה"א אמרינן דכלים שעשה משה הכלי מתקדש ע"י המנחה הניתנת לתוכו והמנחה מתקדשת ע"י הכלי והם באים כאחד להתקדש ה. וכ"כ האו"ש בהל' כלי המקדש פ"א הל' י"ב גבי כה"ג המתחנך ביו"כ דעבודתו מחנכתו ובאים כאחד עיי"ש ו. וכן כתבו תוס' בשבועות דף מ"ו דעזרה מתקדשת בשיירי מנחה ובאים כאחד. ז. וכ"כ הרשב"א במנחות דף ה' דהיתר קומץ של מנחת העומר והיתר חדש באים כאחד עיי"ש, עי' בקצות החושן סי' ר' סק"ה שכתב לגבי ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון על ביתו ונתן השטר בתוך ביתו ואמר לו הנני נותן לך הבית עם השטר מתנה שבתוכו אם כה"ג אמרינן חצירו ומתנתו באין כאחד, ועי' באבני נזר או"ח סי' כ"ד דס"ל דרק מתי שיש התחלה והיינו שיש יד של עבד אך יש מניעה על יד זו לקנות אז אמרינן שמסירים את המניעה ברגע שהוא מקבל את הגט, אך במקום שאין שום התחלה אין אומרים כן זה כמו אחד שרוצה לקנות חצר ע"י שהמוכר יניח השטר בתוך החצר הזו דזה וודאי בלתי אפשרי דאין כאן התחלה דאת החצר קונה עם השטר ואת השטר קונה עם החצר וכן הוא כאן דא"א לומר "גיטו וידו" דהרי אין כאן שום מצב ביניים שאפשר להסירו. ועי' אמרי בינה חו"מ קונטרס הקנינים סי' כ"ז.

בברכת תורה המערכת.

קידושין

דף ט"ו.

קצ"ט. בענין רציעת אמה עבריה שאינה יכולה לומר אהבתי את אשתי

שאלה: בגמ' קידושין ט"ו דרשינן ואם יאמר העבד ולא האמה, כלו' דאמה העבריה אינה נרצעת .

ולכאו' ל"ל קרא הלא אינה יכולה לומר אהבתי את אשתי ואמירה זו מעכבת כדלקמן כ"א, והריטב"א בדף בד"ה ת"ר הביא גם את הדרשה דואם יאמר העבד וגם את הטעם הנ"ל, מצאתי שכן הקשה המהרי"ט י"ח אבל לא תירץ, וצ"ע.

תזכו למצוות א. א.

תשובה: לכב' הרב א. א. שליט"א.

שמחנו לקבלת שאלתכם אמאי בעינן בגמ' קידושין ט"ו לדרשה דאם יאמר העבד העבד ולא האמה דאינה נרצעת, תיפוק ליה דאינה יכולה לומר אהבתי את אדוני ואת אשתי וזה מעכב כדאמרינן שם בקידושין כ"א, ונראה לומר דכאן יש פס' מפורש בדברים פט"ו פט"ז "ואף לאמתך תעשה כן" וזה קאי על רציעה, ורק בגלל הלימוד והמיעוט של העבד ולא האמה ממעטינן לה ודרשינן לה דקאי על הענין כדאמרינן בקידושין דף י"ז, ולכן בלי מיעוט מיותר כיון שיש פס' מפורש דאף באמה כן א"כ לא אכפת לן דאין כל התנאים, ובאמת כ"ז ג"כ מפורש ברש"י שם דברים (פט"ו פט"ז) "ואף לאמתך כן הענק לה יכול אף לרציעה השווה הכתוב אותה ת"ל ואם אמר יאמר העבד נרצע ואין אמה נרצעת" הרי מפורש ברש"י כמ"ש.

בכבוד רב המערכת.

נ"ב אחרי כתבינו כ"ז מצאנו עוד דברים בנושא זה.

א. בתוס' רא"ש בדף י"ד באמת הקשה הקושיא זו וז"ל תדע מדאצטריך קרא למיעוטי אשה שאינה נרצעת אע"ג דלא מצי למימר אהבתי את אשתי, משום דכיון דאיתקש לעבד עברי ה"א שתהא נרצעת.

ב. בחזו"א מצאנו כמו התרוץ שכתבנו על קושיא אחרת איך ס"ד שתהא אמה נרצעת, והרי אחרי יציאתה חוזרת לרשות אביה ואינה ברשותה להקנות עצמה, ותירץ בחזו"א דסד"א דגזה"כ הוא דכתיב "ואף לאמתך תעשה כן" וזהו בדיוק כמ"ש על קושיתך.

ג. עי' ברשב"א בדף ט"ו דהקשה מאי ס"ד דאמה תרצע הרי לרבנן רק מכרוהו ב"ד נרצע, תיפוק ליה דאשה אינה נמכרת בב"ד, ותירץ הרשב"א וי"ל דמכירת האב

כמכירת ב"ד שאף היא נמכרת בע"כ, עוד י"ל דסד"א דתהא נרצעת מקרא ד"ואף לאמתך תעשה כן" כמו דאמרינן אמה להענקה, הרי לכאורה נחלקו שתי התרוצים ברשב"א אי אף לאמתך תעשה כן זהו תרוץ טוב כמש"כ, או צריך לתרוץ אחר וכמ"ש בתוס' רא"ש, ובע"כ צריך לומר כתירוץ הב' דמוכח לקמן דף י"ז דאף לאמתך תעשה כן להעניק או אינו אלא לרציעה וכו' והרי גם הענקה לא שייך אלא במכרוהו ב"ד ואעפ"כ בעינן קרא לרבות אמה עבריה, ע"כ.

דף כ"ו.

ר'. החילוק בין מנלן מנין ומנא הני מילי

שאלה: מה ההבדל בין מנלן, מנא הני מילי, מנין, עי' קידושין כ"ו. דפתח במנלן, ובקנין אגב כ' מנא הני מילי?

תשובה: בענין החילוק בין מנלן ומנא הני מילי, עי' בחי' הרא"ם על הוריות דכתב דמנלן ידע השואל את התשובה ורק רצה לבאר למי שלא ידע, ומנא הני מילי הוא שהשואל לא ידע את התשובה. ועי' ספר מר קשישא כללים לבעל החוות יאיר בערך מנלן דכתב דמנין הוי דרבנן ומנ"ל ומנה"מ הוא דאורייתא, והביא דכ"כ ה"ע דף ז: [שער א' פ"א], וש"י דף י: נתיב המשנה כ"א, וכ"כ בשם הרמב"ן על שורש ראשון דף ו. [נ"ל שצ"ל שורש השני והוא סוף דף ס"ו לי"ד שורשי רמב"ם], ומאי קרא הוי ג"כ רק מדרבנן ואפילו על דבר דלית ליה נפקותא עיין קידושין דף נ"ג. ומאי קרא על תרי"ג מצות תורה צוה לנו משה, וריש פ"ב דביצה ט"ו: מנא הני מילי ופי' רש"י אהיכא אסמכוהו רבנן עיי"ש, ובר"ן שם דבכה"ג מנלן גבי שלקות פ"ב דע"ז דף ל"ז: ותוס' ב"ק דף ק"ט: ד"ה מנין תמהו על לשון מנין ולא יליף רק מדינא, וע"ע בהרא"ש ר"פ יוה"כ ושו"ת בנימין זאב סי' רל"ג, וב"ב דף קמ"ז. מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה וכתבו התוס' ד"ה מנין לאו דווקא אף דמקשה על מ"ד מ"ט לא אמר מוהעברתם ודוגמתו יעו"ש, וא"ת מלשון גמ' ריש מגילה ב. מנלן מנלן כדבעינן למימר וכו' דאה"נ גם שם לימוד גמור הוא רק דקאי על דבר תקנת נביאים ומייתי ראיה מדברי קבלה ודו"ק עכ"ל.

בברכת תורה המערכת.

דף ס"ג.

ר"א. כיצד למ"ד אדם מקנה דשלבל"ע יכול גוי לקדש והא להיות שליח אינו יכול

שאלה: כבוד הרה"ג שליט"א שלום וברכה.

מצינו בגמ' קידושין דף ס"ג שלר"מ שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם {דעבידי דאתו} כגון פירות דקל גוי שיקדש אשה ע"מ שאתגייר חלים קידושין. וצ"ב איך יתכן

שגוי שאפי' שליח לקדש אינו יכול להיות כי הוא לא בתורת גיטין וקידושין ולקדש בעצמו יוכל?

יישר כח ש. ל.

תשובה: לכב' הרב ש. ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלת בענין גוי שקידש ע"מ שאתגייר דאינו בתורת גיטין וקידושין, יש לבאר דזהו כל דינו של ר"מ בענין דשלבל"ע דמתיחסים לקנין על הזמן שאח"כ ואח"כ הוא כבר גר וא"כ חלים הקידושין, ומצאנו דכ"כ בשיעורי הגר"ש רוזובסקי בקידושין עמ' קפ"ט, אך נתקשה שם מציור שלאחר שאתגייר דשם המעשה נגמר כעת וצ"ל לכא' דאולי ע"ז אין חיסרון של אינו בתורת אי החלות תחול כאשר יהיה בתורת קידושין. אך יעו' באבי עזרי בגרושין פ"ו ה"ז דגם עמד בכך וביאר באו"א דהכל תלוי במקודשת ואינו בתורת אם עושה בשביל מי שבתורת מהני עיי"ש, וכן עי' באבי עזרי ג' הל' תרומות.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ע'</u>

ר"ב. קשים גרים וכו' בפי' התוס' מר' אברהם גר אי פירש כן משום שהיה גר

שאלה: קידושין דף ע: "קשים גרים לישראל כספחת" וע"ש בתוס' שהביא כמה פירושים בזה ואחד מהן הוא מר' אברהם גר שפירש לפי שהגרין בקיאין במצות ומדקדקין בהן קשים לישראל כספחת דמתוך כך הקב"ה מזכיר עוונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו וכו' ע"ש. ורציתי לפרש דכיון דר' אברהם גר הי' גר (דשמו כן הוא) לכן הוא הפך ודרש דברי גמ' זו שאין הפשטות כן, רצוני לדעת האם אכן יש אחד מן המפרשים שג"כ אומר כזה שלכן פירש כן ר' אברהם גר בגלל שהי' גר?

תשובה: בענין גרים, מצאנו שכתב כן הספר המדרש והמעשה להר"ר יחזקאל לפשיץ עמ' 260.

בברכת תורה המערכת.

בבא קמא

<u>דף ד'.</u>

ר"ג. טוען טענת גנב האם נמכר לעבד

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

נסתפקתי בטוען טענת גנב דדינו כגנב לשלם כפל, אם נימא דעל הקרן מוכרים אותו ככל גנב, או דלמא דלא נתחדש לעשותו גנב אלא לענין כפל האמור בפרשה

של שומרים, ועוררני לזה ד' הגמ' ב"ק ד: דטעמא דלא תני רב אושעיא באבות נזיקין גנב וגזלן [והיינו חיוב קרן גרידא דעל הקנס כבר קאמר שם דבקנסא לא קמיירי] ומשני דתנא שומר חינם והשואל, ופרש"י דבטוט"ג הוי גנב ובטוען טענת גזלן הוי גזלן, ובפשוטו כל הענין והנפק"מ בחיוב קרן דגנב מלבד מה שהוא בעצמו גם גזלן וחייב בקרן דגזילה הוא רק לענין שגנב נמכר על חיוב הקרן דידיה, ואי נימא דטוט"ג לא נמכר בגניבתו אינו מובן תירוץ הגמ' דר' אושעיא לא נקט כלל חיוב "קרן דגנב"?

אשמח לקבל תשובה יישר כחכם ותזכו למצוות רבות אכי"ר. נ.נ.

תשובה: לכב' הרב נ.נ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין טוען טענת גנב אי יש לו דין של ונמכר בגנבתו, מצאנו בספר זיכרון עולת שלמה עמ' ש"כ תשובה מבעל המרחשת דכתב דמסתבר דיש לו דין גנב ממש ונמכר, אבל בברכת שמואל לבב"ק סי' מ' כתב דאינו נמכר, וכ"כ במשך חכמה פרשת משפטים בהוספות מכת"י, ועי' עוד באחרוני זמנינו בספר אמרי צבי פרק הגוזל עצים אות קע"ב דדן בזה ומסיק דאינו נמכר, וכן בשיעורים על בב"ק להר"ר מיכאל שילוני דדן בזה.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ו'.</u>

ר"ד. ביאור בקצוה"ח בשור ואדם שדחפו לבור

שאלה: למערכת דופקי בתשובה.

הקצוה"ח סי' ת"י סק"ב הק' על תוס' ב"ק ו. מאי ק' לו משור ואדם שדחפו לבור דחזינן דכולו חיצים ואף הבור הרי אפשר דחיובא דבור התם הוא משום דחיפתו של בור ולכך משלם רביע. וצ"ע דבתוס' נ"ג: ד"ה כופר ביאר דכל סוגיא דהתם איירי שכל אחד דחף בנפרד והוי שור שדחף לבור סיפור אחד ושור אחר של אדם שדחף לבור וא"כ שפיר הק' התוס' בדף ו. וצ"ב.

תשובה: לכב' ה"ה השואל שליט"א לא נודע שמו שמחנו לקבלת מכתבו.

בענין קושיתך היפה על דברי הקצוה"ח בסי' ת"י, הנה כל קושיתך בנויה על הבנתך בתוס' בדף נ"ג: דכונתם לומר דאיכא שני מקרים של אדם ובור ושור ובור בנפרד, ובאמת כן למד המהרש"ל שם, אך במהרש"א שם דחה את דבריו ופי' דגם התוס' מיירי דהיה רק מעשה אחד אך מיירי כשהשור דחף אחרי דחיפת האדם לדעת ריב"ב, ולדעת רבנן מיירי בשאין בדחיפת האדם כדי להמית עיי"ש ועי' עוד בדבר אברהם ח"א סי' כ' ס"ק י"א דתמה על המהרש"ל ודחה את דבריו ופירש באו"א, וא"כ לפ"ז א"ל דהקצות למד

בתוס' כדברי המהרש"א. עוד יש להוסיף דיעוי' שם ברשב"א דכתב על תוס' שם דדבריהם דחוקים דכולא שמעתא בתר רישא גרירא ורישא מיירי דדחפו יחד וא"כ א"א לפרש את הסיפא גבי כופר באו"א, ומוכח ברשב"א דאף דלמד בתוס' כדברי המהרש"ל [וכן הוכיח בספר זרעו של אברהם] אך למד דכל דברי התוס' מיירי רק על ענין כופר, אך לענין נזק גם לדעת התוס' מיירי דהיה רק מעשה אחד [וע"ז כתב דדוחק לפרש כן] ולתוס' לא הפריעה קושיא זו, א"כ וודאי לענין נזיקין מיירי שהיו שלשתן במעשה אחד, ול"ק קושיתך על הקצות.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ט'.</u>

ר"ה. בטעם השמטת הרמב"ם דהידור מצוה עד שליש

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

ב"ק ט: "אמר ר' זירא בהידור מצוה עד שליש" אין שום התייחסות להלכה ביד החזקה, כאשר השו"ע מתייחס לכך לדוגמא באו"ח סי' תרנ"ו סק"א, מדוע הרמב"ם השמיט הלכה זו?

בתודה ר.ב.

תשובה: לכב' הרב ר.ב. שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין השמטת הרמב"ם דין הידור מצוה, עי' בביכורי יעקב ר"ס תרנ"ו שעמד בזה וכתב שלמסקנא שעד שליש משלו וכו' נדחה כל הדין של הידור מצוה עד שליש ולענין חיוב ס' אין כלל שום שיעור ולכן השמיטו הרמב"ם עייי"ש וע"ע באחרוני זמנינו שעמדו בשאלה זו, עי' במשנת יעב"ץ סי' ס"ז, ובספר אור אברהם על חנוכה סי' פ"ד הל' ו', ובברכת אפרים על שבת סי' י"ד, ובספר אורה ושמחה הל' חנוכה עמ' ר"ב, ובספר ברכת אברהם על שבת דף כ"ג, ובחזון יחזקאל על שבת עמ' 108.

בברכה המערכת.

<u>דף ט'.</u>

ר"ו. הידור מצוה אי הוי חיוב ובקטן

שאלה: בב"ק ט: הידור מצוה עד שליש, ומבואר דהידור מצוה הוא חיוב, דאל"כ מאי נפק"מ בשיעור, ואין לומר דהנפק"מ דביותר משליש אין שום ענין להדר, דהרי

איתא שם מכאן ואילך משל הקב"ה, ומבואר דיש מצוה במה שמוסיף על שליש, וא"כ בע"כ דשיעור שליש הוא לחיוב, [וכן במס"י פי"ט כשמדבר בענין יראה כ' בענין הידור מצוה וכ' שם דמי שממעט בזה במקום שיכול להרבות אינו אלא חוטא ע"ש בכל דבריו דמבואר דהוי חיוב]. וצ"ע דביאור הלכה סו"ס תרע"ה הביא דיש שיטות דאין חיוב חינוך על הידור, וביאר שם דהוא משום דחיוב חינוך הוא רק על דבר שהגדול חייב בו, אבל הידור שגם גדול פטור אין דין חינוך ע"ש, ומבואר דאי"ז חיוב, וצ"ע מהנ"ל?

א.י.

תשובה: לכב' הרב א.י. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

בענין הידור מצוה בקטן, הנה באמת גם גבי דין הידור מצוה עד שליש הסתפק בספר בית שואבה דיני הידור מצוה סי' ל"ב אי בקטן חייב ג"כ להוסיף עד שליש הרי גם על הגמ' שהוכחתם דהוי חובה הסתפק בספר בית שואבה, ועי' בפמ"ג במשב"ז תרע"א דג"כ מסיק דאין הידור בקטן, ונראה לבאר ע"פ המבואר בפוסקים עי' מג"א רס"ט ס"ק ט', וש"ה ס"ק י"ב, ועוד פוסקים דבקטן יכול לצאת י"ח לפי השיטה המקילה ביותר וא"צ להחמיר, והיינו דגדר דין חינוך הוא רק מעשה חינוך על עיקר הדבר למען לא יסור ממנו כשיגדל ולא יותר וא"כ אפילו אי הידור הוי חיוב מתקיים החינוך בעיקר המצוה, ועי' בספר חנוך לנער ח"ג בסופו בבאורים ה' דתלה דין הידור בקטן אי הידור הוי מצוה בפני עצמה או חלק מהמצוה עיי"ש, ואין דבריו מוכרחים כ"כ. ועי' בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' צ' דכתב לחלק אי יכול מצוה שיכל לקיים את המצוה גם בלי הידור כגון אתרוג פטור בקטן, אבל אי יפטר לגמרי אי לא יקיים את ההידור כגון בנר חנוכה דכל המצוה היא ההידור ועי"ז יפטר לגמרי כה"ג מחייבין לקטן כיון שמפסיד הכל א"כ יהיה חסר בחינוך, ועיי"ש עוד שביאר כעין חילוק זה וחילק בין הידור בגוף המצוה דקטן פטור להידור בגופו שהחיוב על האדם דקטן חייב ע"ד הסברא שכתבנו דהעיקר שיקיים המצוה עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף מ"ז.</u>

ר"ז. שבר חלון בית חייב או פטור

שאלה: לכבוד המערכת.

בענין מזיק ששבר חלון של בית דלכאורה לפי הדין המבואר בב"ק דף מ"ז. ונ"ח: דשמין ע"ג שדה אחר, ה"ה כאן כיון שאין נפחת הבית בכך מדמים יהא פטור מלשלם,

ואמנם בחזו"א ב"ק סי' ו' אות ג' כתב דחייב ע"ש הטעם, אך זכורני ששמעתי בשם הגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל דפטור האם יש מקור לשמועה זו?

יישר כח הדופק בתשובה ח.ס.

תשובה: לכב' הר"ר ח.ס. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין השמועה בשם ר' יצחק אלחנן החולק על דברי החזו"א, עי' בתשובות והנהגות ח"ד עמ' תס"ח תשובה קנ"ב דהביא שמועה זו בשם הגר"ח, אך הביא די"א שמועה זו בשם ר' יצחק אלחנן, ועי' בספר מעשה איש עמ' קמ"ז מובא בזה צילום. (ראה נספח מס' 7 עמ' תקצב)

בכבוד רב המערכת.

<u>דף נ"ו.</u>

ר"ח. דין דשוכר שליח לדבר עבירה

שאלה: לכ' המערכת.

מה הדין בשוכר שליח לדבר עבירה? {משמע בתוס' ריש הכונס נ"ו. כמדומה ד"ה לחבריה דאז יש שליח וצ"ע, אמנם בפנ"י לא משמע כן}.

ב.ש. ר.

תשובה: לכב' הר"ר ב.ש. ר. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין שוכר שליח לד"ע, עי' ברמב"ם הל' רוצח פ"ב הל' ב' דכתב דשוכר להרוג פטור ומוכח דגם כה"ג אין שליח לד"ע, וכ"כ בפירוש בשער המשפט סי' קפ"ב, וכן עי' בשדה חמד מא' א' קצ"ח ע"פ הריטב"א, וכן מוכח בגמ' שהבאת בריש הכונס דהשוכר עידי שקר פטור מדיני אדם, ומה שדייקת בתוס' שחילקו בין שוכר לאומר כבר דייקו כן באחרונים אך כתבו דאעפ"כ גם לתוס' חייב רק בדיני שמים ולגבי דיני אדם ודאי לא מקרי שליח לד"ע גם בדיני אדם עי' שו"ת חוות יאיר ומצפה איתן שם, ודרכי דוד ובית אהרון [ולקין] מש"כ בזה, ועי' ש"ך סי' ל"ב ס"ק ג' מה שהתקשה בדברי התוס', ומש"כ שם מפרשי השו"ע.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ע"ז.</u>

ר"ט. מקור שכתיבת תוס' בב"ק קודם יציאתם להריגה

שאלה: לכבוד לדופקי בתשובה.

היכן המקור שהתוס' בב"ק {ע"ז.} כתבוהו בעלי התוס' קודם יציאה להריגה על קידוש השם, וי"א שכתבוהו בדם, היכן מקור הדברים?

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מקור למיתת בעלי התוס' בזמן כתיבתם את התוס' בב"ק, עי' בספר דברי תורה ח"ח אות ל"א לאדמו"ר ממונקאטש שכתב שמעתי בילדותי מת"ת חסידי עליון מתלמידי זקיני הגה"ק מדינוב זי"ע בעל בני יששכר שאמר שמקובל אצלו כי רבותינו הקדושים בעלי התוספות זי"ע אשר רובם מגדוליהם נהרגו על קידוש השם הי"ד כנודע ובהיותם במאסר וידעו כי למחר יקראו אותם לפני יום הדין האחרון לפני שוביהם הרשעים ואם לא יודו לעבודתם אז יהרגום מיד ואף על פי כן בלילה שלפניו עסקו וכתבו חידושי תוספות הארוכים בפרק מרובה במסכת ב"ק עד כאן שמעתי כנ"ל בקבלה זי"ע. ועי' בקורי הדורות דרוב בעלי התוס' מתו על קידוש השם.

בברכת תורה המערכת.

דף פ"ז.

ר"י. אי דין עושים סגולה לקטן הוא רק בחובל או גם בשאר חובות

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

נסתפקתי בדין המבואר בפרק החובל {פ"ז:} לענין החובל בחרש שוטה וקטן דחייב לשלם מיד ועושים להם סגולה והוא שקונים איזה דבר שיהיה קיים להם כשיגדלו, אי נימא דה"ה במי שלוה כסף מקטן {ואינו משלם} דעושים סגולה ואין ממתינים עד שיגדלו, או דבסתם חוב אין ב"ד ממצעין בדבר וממתינים שיגדלו ויתבעו, ורק בחובל ומזיק יש דין מסוים על ב"ד לדון בדין החובל והמזיק וכל אימת שקיים חוב של מזיק מוטל על ב"ד להוציא מיד המזיק ליד הניזק ולכן עושים סגולה.

תשובה: דין סגולה האמור בקטן, אינו דוקא בנזיקין אלא נאמר גם בפיקדון כמבואר בסמ"ע ובדרישה ובט"ז בסי' תכ"ד בחו"מ, וכן באבן העזר בטור בסי' פ"ו, ופשוט דה"ה גם בהלואה והטעם כדי שלא יפסידו הקטנים. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' רמ"ב הובאה בקיצור בב"י סי' רל"ח מחודש דדן במקבל מתנה בשביל קטן, ועי' בפתחי חושן להגר"י בלוי ח"ו הל' פיקדון פ"א סעי' כ' והערות שם.

בברכת תורה המערכת.

דף צ"ב.

רי"א. סתירה עד כמה חייב להוכיח

שאלה: לכב' המערכת.

בגמ' בב"ק צ"ב ע"ב מנא הא מילתא דאמרי אנשי קרית חברך ולא ענך רמי גודא רבא שדי ביה א"ל וכו' ופרש"י קרת חברך להוכיחו ולא ענך דחהו בידים עיי"ש וצ"ע

דבגמ' ערכין דף ט"ז ע"ב איתא דצריך להוכיחו עד שיכהו וכן בב"מ ל"א דמצות הוכחה אפי' מאה פעמים?

תשובה: בענין הערתך במצות תוכחה מהגמ' בב"ק דף צ"ב, עי' בקובץ קול תורה קובץ נ"א עמ' י"ח דעמד בכך ונשאר בצ"ע, ועי' בספר מצות התוכחה פ"ד בשיטת רש"י עמ' י"ז שם דכתב דרש"י לשיטתו דאם מסרב לשמוע פטור מלהמשיך ולהוכיחו כשיש חשש של שנאה ונקימה, [דכל הקושיא לשיטת רש"י דיש שם ביאורים אחרים בגמ' עי' במפרשים שם דפירשו לענין לתובעו בב"ד של ערכאות].

בברכת תורה המערכת.

דף ק"ד.

רי"ב. בענין ביטול שליחות

שאלה: ב"ק דף ק"ד ברא"ש ביאר דבעי' הרשאה דזיל דון אפיק לנפשך דאל"כ אין הנפקד או לוה מחויב להשיב לשלוחו דיש לו לחשוש שמא ביטל השליח שלא בפניו (והי' שיתחייב בפרעון פעם ב')..

וקשה לי דכיון שהמפקיד מצווה להנפקד להשיב לשלוחו מה אהני ביטול השליח שלא בפניו, הא לא שמע הנפקד וקיים ציווי המפקיד ולאו פושע הוא, וכי תימא דאה"נ דכאן לא ציווהו בפירוש להשיב לשלוחו רק שישוהו שליח שתהיה קבלתו כקבלת עצמו, מ"מ אמאי אצטריך הרשאה דמקנהו החפץ, והא סגי אם יצווה הנפקד (ע"י עדים) להשיב לשליח, וכי יוכל לבטל ציווי שלא בפניו לחייב הנפקד?

תשובה: ע"ד שאלתך בסברת הרא"ש בב"ק דף ק"ד. היטבת להקשות, ובאמת מכח קושיתך יש ראשונים שחולקים על הרא"ש ע"י בטור סי' קכ"ב דהביא כן בשם בעל העיטור, וכן פסק בשו"ע סי' קכ"ב סעיף ב' דלא כרא"ש וז"ל "העושה שליח בעדים להביא לו מה שיש לו אצל פלוני וביטל השליחות קודם שיתן זה לשליח ולא ידע הנתבע בביטול ונתן לשליח ונאבדו פטור הנתבע" עכ"ל. והטעם ביאר בטור כסברא שהקשת על הרא"ש "והוא משום שיאמר למלוה סמכתי עליך שהיית עומד בשליחותך שכשם שחזקה ששליח עושה שליחותו כך חזקה שבעל הבית עומד בדיבורו ולא היה לך לחזור בך ואין לי להפסיד בשביל חזרתך" עכ"ל. ובש"ך שם סק"ח הביא דהמהרש"ל פסק ג"כ כעיטור וכמחבר דאע"ג דיכול המשלח לבטל שליחותו, מ"מ הנתבע מה ידע ואין לך אונסים גדולים מזה, והן הן ממש דבריך, אך הרמ"א שם פסק כרא"ש וז"ל "וי"א דחייב אלא א"כ כתב ליה זיל דון ואפיק לנפשך" אך עיי"ש בב"ח הובא גם בש"ך שם

דמכח קושיתך פירש דלא כרמ"א ברא"ש, דבאמת ברא"ש לא מפורש דיהיה חייב הלוה אי ביטל המלוה שליחותו רק דייק כן הרמ"א מכח קושיתך, דאמאי לא יתן הלוה לשליח לפי הרא"ש אם אינו מפסיד, אלא ע"כ מוכח לפי הרא"ש דחייב, ולכך לא יתן הלוה או הנפקד שמא יפסיד, וכן ביארו הב"ח והגר"א את דיוק הרמ"א ברא"ש, אבל הב"ח מכח קושיתך כתב דבאמת גם הרא"ש מודה לבעל העיטור דפטור הלוה מכח דאין לך אונס גדול מזה, אך כונת הרא"ש רק דכיון דאם יבטל המלוה את השליחות פטור הלוה, ואי יאנס השליח יפסיד המלוה, אנן ב"ד חיישינן לפסידא דמלוה ולכך יכול הלוה לומר לאו בעל דברים דידי את ואנן לא כייפינן ליה לתת כדי לא להפסיד למלוה ורק בהרשאה כייפינן ליה, ואע"פ שזה קצת דוחק ברא"ש הרי הוראת לדעת כי מכח קושיתך חולק בעל העיטור על הרא"ש, והב"ח נדחק לפרש פשט אחר ברא"ש, אך עדין אין אנו יכולים להתעלם מדעת הרמ"א ברא"ש דבאמת חייב, ואע"פ דהש"ך פסק מכח קושיתך כמחבר, הנתיבות פסק כרמ"א, ולפ"ז צ"ב סברת הרא"ש, ועי' בתומים שם דכתב דהסברא דלמרות שהוא אנוס כיון שהוא יכל להעלות על דעתו ולחשוב שאולי יבטל בעה"ב את שליחותו חייב, וע"ע בנתיבות ובחזו"א חו"מ סי' א' סקי"ג כ' בטעם הרא"ש דלכו"ע אם אמר המלוה בהדיא שאף אם אבטל השליחות ותמסור לשליח תיפטר דמהני דיש כאן מחילה, ואם אמר בפירוש שאינו פוטרו אם ימסור לאחר ויבטל השליחות לכו"ע חייב, וכי פליגי בסתם, דעת העיטור דסתמא הוי כפוטרו שהרי הלוה לא צריך לחשוש שמא ביטל, ודעת הרא"ש דסתמא לא ביטלו, וממילא מזה נמשך המחלוקת אי חייב ליתן את הפיקדון לשליח דלבעל העיטור חייב ליתן כיון שיפטר ולרא"ש פטור כיון דאם יבטל המשלח יתחייב הלוה באחריות ונתבאר בזאת דלמרות דהסברא הפשוטה נוטה כדעת בעל העיטור יש כאן שתי סברות בדעת הרא"ש {ועיי"ש בחזו"א וכן הובא בבאר הגר"א שיטה יותר קשה דעת הנ"י דמשמע מדבריו קצת דאפילו אי ימות המשלח יתחייב הלוה באונסים אעפ"כ לא יכול לעכב מליתן לשליח ודבר זה עוד צ"ב ואין כאן מקומו}.

בכבוד רב המערכת.

רי"ג. אי יש חילוק בבא במחתרת בין אב לאם

שאלה: האם יש חילוק בין אב לאם גבי דין בא במחתרת שאסור להרוג את אביו?

תשובה: בענין שאלתך, עי' בשו"ת המבי"ט ח"א סימן של"ט דכתב דהאב המרחם אינו נהרג כאשר בא במחתרת לבית בנו כיון שרחמיו על בנו לא יאפשרו לו בד"כ להוציא לפועל את כוונתו להרוג את בנו, אך האם הבאה במחתרת לבית בנה כן נהרגת האם קרובה יותר להרוג את בנה כיון שמרחמת עליו במידה פחותה מאביו, והכי איתא בילק"ש ישעיה ס"ו "דרכו של אב לרחם דרכה של אם לנחם".

בכבוד רב המערכת.

רי"ד. דין גרמא בנזיקין באונס

שאלה: צל"ע מה הדין בגרמא בניזקין באונס האם חייב לצאת ידי שמים, {ובכלל גדר החיוב בידי שמים יש לעיין רש"י גיטין וב"מ ודו"ק}?

ב.ש. ר.

תשובה: לכבוד הר' ב.ש. ר. שליט"א.

בענין גרמא בנזיקין באונס, כתב המאירי בפר' הכונס דכל שלא נתכוין להזיק פטור בגרמא אפילו בדיני שמים, וכ"כ במנחת פיתים סי' שפ"ח.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בכבוד רב המערכת.

בבא מציעא

<u>דף ט"ז</u>

רט"ו. ביאור כפל לשון תוס' בחכמה ובמנין

שאלה: לכבוד המערכת.

ב"מ ט"ז. תוד"ה "ארצי" דהוא בתראה וגדול בחכמה ובמנין. וצע"ג דהוא סתירה מיניה וביה דאם הוא בתראה {עי' רש"ש} איך שייך שיהא גדול ממנו במנין שנותיו?

תשובה: בענין הערתך על התוס' בב"מ הערה יפה היא, אך יתכן דגדול בחכמה ובמנין פי' במספר התלמידים בישיבה, עי' רמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"ב וכ"כ בספר ברכת יהודה אך שם מירי לגבי ב"ד הגדול מחבירו ויש לדון אם גם כאן הוא כך, ועי' בפי' תולדות אדם על הספרי בפרשת עקב [באמצע פיסקא מ"ח] דמפרש במנין הכונה במנין שנים, אך הוא חולק על הרמב"ם דהוא מפרש כן גם לגבי ב"ד. עוד יש לפרש דכונת תוס' בתראה דגם לרב אשי יש את המעלה של בתראה. עוד יש לדחוק דתוס' נקטו שיגרא דלישנא בחכמה ומנין והכונה בחכמה בלבד [ועי' בתוס' בע"ז דף נ"ט ע"ב דכתבו התוס' כעין תוס' כאן אך שם ל"ק קושיתך עי' שם].

בברכת תורה המערכת.

דף י"ח.

רט"ז. מדוע הזכיר רש"י אכילת קדשים ולא שאר דיני אונן

שאלה: ב"מ י"ח ד"ה ולא אונן כ' דאין אנינות חל עליו לענין אכילת קדשים, וצ"ב מדוע נקט דווקא אכילת קדשים ולא שאר דיני אונן?

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה י.י.צ.

תשובה: לכב' ה"ה י.י.צ. נר"ו שמחנו לקבלת איגרתך.

בענין הערתך על רש"י בב"מ אמאי נקט אכילת קדשים, כתב בכסא רחמים דענין אכילת קדשים הוא איסור דאורייתא ולכך נקט דוגמא זו, ובספר עמודי שש כתב דנקט הכי למימר דאפי' לקולא אמרינן הכי למימרא דהוי דין ודאי.

בברכת תורה המערכת.

דף י"ט.

רי"ז. כיצד מחזירים גט בטביעות עינא ע"פ הבעל והא הוי דשב"ע

שאלה: ב"מ י"ט. רבה בב"ח איתנס ליה גיטא ויש צד בגמ' שמחזירים בטביעות עינא ומבואר בתוס' שמועיל כסימן מובהק מדאורייתא, וק' מדוע נאמן לומר שמכירו הא הוי דבר שבערוה, ואין לומר שאינו דשב"ע משום שהבעל כ' את הגט דהא בגיטין ג. כ' שלהעיד שהגט מזויף הוי דשב"ע ומאי שנא?

תשובה: בענין קושיתך אמאי מחזיר גט בטביעות עינא הא הוי דבר שבערוה, עי' נודע בשערים שעמד בזה ובישוב הקושיא, ועי' בקובץ הערות סי' ע"ז שביאר ע"פ דברי הר"ן קדושין ס"ג בהא דקידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתי' דנאמן עד א' לומר אני קידשתי' ואף דאין דבר שבערוה פחות משנים אבל כיון שאנו יודעין שנתקדשה אינו אלא גילוי מילתא למי נתקדשה וכמו"כ כאן שאנו יודעין שנכתב גט אינו אלא גילוי מילתא שזהו אותו גט ונאמן עד אחד. וכן תירץ ר' שלמה היימן מובא באוהל חייא על גיטין דף כ"ז, ועי' באחיעזר ח"א סי' י"ד שתי' דרק להעיד שנכתב הגט לשמה הוי דבר שבערוה שזהו עשיית עצם הגט אבל להעיד שהבעל כתב גט זה אינו דבר שבערוה ע"ש ועי' בברכת שמואל יבמות סי' כ"ב, ורבי שמואל רוזובסקי תירץ לפמש"כ הריטב"א דאם הבעל עצמו או שלוחו מצא את הגט הוא נאמן לומר דהוי שלו א"כ י"ל דכיון דמדיני השבת אבידה בעינן להחזיר לו הגט א"כ חשיב כאילו הגט כבר ברשותו וכה"ג נאמן אף

בטביעות עין דכל הני חששות דמספקי' להו הם רק כשהגט אינו נמצא ברשות השליח אבל הכא דמדיני השבת אבידה הוי שלו חשיב כברשותו ונאמן עלה בטבי"ע.

בברכת תורה המערכת.

דף ל"ג.

רי"ח. אי הפשפש היה בהיכל או באולם

שאלה: רש"י ב"מ ל"ג. ד"ה אחד יורד וד"ה ואחד פותח ביאר ענין הפשפש, ולענ"ד שיטת רש"י שונה מהשיטה הרווחת שהתא היה רק על פני ההיכל, דמרש"י משמע דהיה גם על פני האולם, וצ"ע לפי"ז היכן היה הפשפש מצד אחד כ' רש"י שהיה אצל פתח ההיכל ומצד שני בתוכ"ד פירש"י בקרן מזרחית צפונית של אולם, האם יש העומדים על כל זה וברזא דשבתי לא נמצא כלום מענין זה.

תשובה: בענין הערתך בדברי רש"י בב"מ דף ל"ג כבר ביארוהו בכמה ספרים, עי' בספר אבן הטוען דכתב דמש"כ רש"י דה"תא" היה "על פני אחת עשרה אמה של אולם וקצת מן ההיכל" פירוש דבריו דהנה האולם שלפני ההיכל היה רחבו י"א אמה כמש"כ במדות פ"ד מ"ז ונמצא שפתח הפשפש שבכותל של אולם פניו אל י"א אמה של רוחב האולם דרוחב האולם היה ממזרח למערב ומש"כ "וקצת מן ההיכל" פי' דבריו מפני שהיו חמש תאים לארכו של היכל ועל כן כל "תא" אינו משוך אלא על קצת מן ההיכל, ומש"כ רש"י דפותח "הפשפש הצפוני שאצל פתח ההיכל בקרן מזרחית צפונית של אולם והיכל" הנה אצל האולם היה הפשפש בכותל המערבי דהרי פתח האולם היה במזרחו של אולם ואילו פתח ההיכל היה במערבו של אולם ופשפש זה שהיה "אצל חמש אמות של כותל ההיכל" כמש"כ רש"י שם הרי היה במערבו של אולם, וא"כ צ"ב מהו שהזכיר רש"י אף כלפי האולם דהיה בקרן "מזרחית", אך הביאור דרש"י לשיטתו פירש ד"יורד לאמת השחי" בדלת זו שמבדילה בין האולם לתא המנעול שלה היה מבפנים ונמצא דהמנעול שבדלת זו היה במזרח, ומש"כ רש"י שם "בקרן" מזרחית צפונית של אולם והיכל, יבואר דהנה בהמשך דבריו כתב רש"י וז"ל ואותו פשפש שבצפון והוא לפתח שבזוית האולם שאצל חמש אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל עכ"ל, הנה רש"י ס"ל דהפשפש היה לסוף חמש אמות של כותל פי' דכיון שרוחב ההיכל היה מצפון לדרום עשרים אמה ופתחו של היכל היה רחב עשר אמה נמצא שבמזרחו של היכל היה חמש אמות של כותל מכל צד של הפתח חמש לצפון וחמש לדרום והנה רוחב הכותל של ההיכל היה שש אמה מכל צד וה"תאים" היו מחוץ לכותלו של היכל, ולפ"ז לכאורה אי אתה יכול לומר שהפשפש היה לסוף חמש אמה של כותל ההיכל שבצפון הפתח שהרי שם זה ממש כנגד עובי הכותל הצפוני של ההיכל ולא היה יכול

ליכנס משם דרך הפשפש לתא שהרי התא היה אחרי כותל ההיכל וצריך אתה בהכרח להרחיק עוד שש אמות נוספים לצפון חוץ מחמש של כותל ההיכל שבצפון, ועי' בספר יאיר נתיבות בתמיד דף ל: דהתקשה ג"כ בדברי רש"י היכן היה הפשפש דבתחילת דבריו כתב שהוא "בזוית האולם שאצל ה' אמות של כותל ההיכל" דנראה כוונתו ה' אמות מן שער ההיכל ונמצא שהפשפש במקום עובי חומת ההיכל הצפונית ובסוף דבריו כתב דמן הפשפש בא אל התא שהוא "על פני י"א אמה של אולם וקצת מן ההיכל", ולכאורה כוונתו דהתא רחוק מן שער ההיכל י"א אמה ה' אמות חלל ההיכל ושש אמות עובי הכותל [וכמוש"כ הראבי"ה מדות ד' ב' ורש"ש כאן] ונמצא דהפשפש אינו מול התא, וכן היא שיטת הרא"ש, וכתב דקשה להכניס זה בלשון רש"י, וכתב עוד דאפשר דמש"כ בתח"ד "שאצל ה' אמות וכו'" אין כוונתו על הפשפש אלא על שער ההיכל שהיה רחוק מכותל צפוני של ההיכל ה' אמות, עוד אפשר די"א אמות דנקט הכוונה לרוחב האולם כמש"כ במדות ד-ז ור"ל דהתא היה חלקו כנגד רוחב האולם וחלקו כנגד עובי האולם, וראה בבית דוד מדות ד' ב' שהבין ברש"י דבה' אמות שמשער ההיכל עד כותל הצפוני היה תא והפשפש פתות לו עי"ש הובא בעזר"כ, עוד עי"ש דאולי היה הפשפש חצוב בחומה בעקמימות ונתקשה הרבה עי"ש, ועי' עוד בספר בית הבחירה להר"מ וייס עמ' מ'.

המערכת.

<u>דף ל"ה.</u>

רי"ט. אמאי כל לווה נקרא בוגד

שאלה: לכבוד המערכת.

בגמ' ב"מ ל"ה. איתא שאין המלוה מאמין ללוה שנאמר וסלף בוגדים ישדם, ופירש בתויו"ט שבועות סוף פ"ו דאי לאו דבוגד ורמאי הוא לא היו מצריכים לו מן השמים שיהא לוה, ומקורו בפירש"י ב"מ שם דהלוה מאמין למלוה כיון שאם לא שהיה אדם ישר לא היו מעשירו. וצ"ב האיך אפשר לקרוא ללוה בוגד ורמאי, ומאידך פוק חזי שאין הלוה מחזיק את העשיר כישר ונאמן, וצע"ג.

תשובה: מה שהקשת על הא דאיתא בגמ' בב"מ ע"ה דאין המלוה מאמין ללוה שנאמר וסלף בוגדם ישדם וכו' והלוה מאמין למלוה כי אם אינו אדם ישר לא היו מעשירים אותו והקשת דאין רואים כך במציאות, עי' בערך שי שם בגמ' דכתב דהלוה חושב מחשבות אלו ולכן ירא לשקר, ובמשנה הלכות ח"ד סי' רי"א כתב דשם מיירי שהגיעו למצב של שבועה וכה"ג המלוה חושד בלוה והלוה לא חושד במלוה, ועי' בשו"ת חכם צבי סי' ל"א מש"כ בזה, ועי' בספר משמרת כהנים דכתב דהלוה דן את המלוה לזכות והמלוה דן את הלוה לחובה, והרב ר' מ. מ. שליט"א תירץ דיש כאן נטיה

פסיכולוגית להאמנה ולבלתי האמנה המתחזית בעידן לחץ ממוני בלבד ולא כתואר קבוע. וכ"ז בעקבות המושג הקיים שלעיתים נענש האדם על חטאיו בעניות וזוכה על נאמנותו בעשירות.

<u>דף מ"ט.</u>

ר"כ. כפילות לשון רש"י בב"מ דף מ"א בכל הדפוסים היא טעות ע"פ כת"י

שאלה: לכבוד המערכת.

ב"מ מ"א. יש רש"י ד"ה צריכה חסרון שחוזר על עצמו בהפרש של כמה שורות ומעט בשינוי לשון, מה הסיבה לכך?

תודה רבה יישר כח.

תשובה: לכב' הרב השואל שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין הערתך המועילה על כפילות לשון רש"י בב"מ דף מ"א בענין שליחות צריכה חיסרון, הנה בתחילה חיפשנו בדפוסים הראשונים של הש"ס אם יש שינוי והגר' שוה בכל הדפוסים, וכן ציינו במהדורת עוז והדר דכן הוא בכת"י. אך אח"כ בדקנו בכתבי יד ומצאנו בג' כתבי יד של רש"י דבאמת הושמט בהם הד"ה השני של רש"י בענין שליחות יד ורצ"ב צילום של הכת"י, כת"י אוקספורד עמ' 429, וכת"י הואתיקאן עמ' 131, וכת"י בר"מ עמ' 412. ואומנם יש כת"י שכתוב שני הד"ה וכנראה משם הועתק לדפוס אך האמת ככתבי היד המצוינים כאן, ועליך נאמר חכם עדיף מנביא.

בברכה בכבוד רב המערכת.

<u>דף נ"ט.</u>

רכ"א. כיצד מתפללים היום הרי ננעלו שערי תפילה

שאלה: איתא בב"מ נ"ט. מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפילה ושערי דמעות לא ננעלו, והא קחזינן כהיום שמתפללים ונענים?

תשובה: בענין שערי תפילה שננעלו אחר החרבן, עי' במהרש"א בב"מ דף נ"ט ד"ה מיום דכתב דע"י רחמים מרובים יפתח השער, ועי' בשו"ת ח"ס יו"ד ד"ה והנה דכתב דרק בשעת החרבן עצמו נסתם לגמרי אבל אחר החרבן השער שבצד השמים נשאר פתוח כקודם והשער שבצד הארץ התקצר עייש"ש ובספר אור תורה בסוף ספר מעלות התורה כתב דהס"מ מפריע אבל ע"י תורה נפתח השער. ועי' בבן יהוידע ברכות

דף ל"ד דנעשתה מחיצה של ברזל אך במחיצה יש חלונות ובשם ר' ישראל סלנטר אומרים דרק על דברים גשמים נסתם ולא על דברים רוחנים [מכתב מאליהו ח"ג עמ' 277], ועי' בספר דשנת בשמן עמ' קל"ה דכתב דרק תפילות דיחיד ושאינם קבועות לא נענים, אבל תפילות דרבים ותפילות הקבועות שתיקנו חז"ל נענים. ובחכמת המצפון ט"ז עמ' תקנ"ה כתב בשם ספרים דנעשתה מחיצה של ברזל אך התפילות עולים לא ישר אבל דרך מחיצת ברזל משא"כ שערי דמעות, ובחיי עולם ח"א פכ"ח כתב דלצדיקים לא ננעלו, עוד כתב שם דלא מובטח שיענה אבל מ"מ התפילה מועילה, ועי' עוד בספר חשוקי חמד על ברכות דף ל"ב.

בכבוד רב המערכת.

<u>דף ס"ב.</u>

רכ"ב. מקור לגירסא אחרת בתורת כהנים למחלו' ר"ע וב"פ

שאלה: ב"מ ס"ב. דתניא שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותים שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו עד שבא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חברך. היכן ישנה גירסא נוספת בתורת כהנים ולפיה על אותו פסוק עצמו ר"ע ובן פטורא נחלקים בכללי דרישתו, ושם בן פטורא אומר שמאותו פסוק לומדים ששניהם ישתו.

תשובה: בענין וחי אחיך עימך, עי' בתורת כהנים ויקרא כ"ה/ ל"ו דשם דרש בן פטורא ג"כ מפס' זה ישתו שניהם וימותו שנאמר וחי אחיך עימך, וביאר המלב"ים דהכונה דצריכים שניהם לחיות יחד ואם א"א ימותו שניהם יחד.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ע"ג.</u>

רכ"ג. ביאור ברש"י בענין אסמכתא

שאלה: רש"י ב"מ ע"ג: פ' דכל אסמכתא אי קנו מידו לאו אסמכתא היא, א"כ מוכח דכל אסמכתא לא קנו מידו, וא"כ אפי' דל מהכא החסרון דאסמכתא במה אתחייב נפשיה?

תשובה: בענין קושיתך על רש"י בב"מ, כן הקשה בחי' הרי"ם ובצמח צדק פסקי דינים חו"מ סי' ר"ז ד"ה ב"י סעי' ט"ז, ותירץ דצ"ל דסתם קנין מעכשיו הוא ומעכשיו מסלק אסמכתא, ובחי' הרי"ם תירץ דרש"י ס"ל כרב האי גאון דכל מקום דהוי דומיא

דאוביר דסומך עליו ומפסידו שייכת התקנה ומשלם במיטב דהוא מתחייב בלי קנין ורק בגלל אסמכתא לא קונה משום שאינו בידו.

בברכת תורה המערכת.

דף צ'.

רכ"ד. ביאור בתוס' הרא"ש

שאלה: ב"מ צ. בתוס' הרא"ש גבי היתה אוכלת ומתרזת כ' דל"ש לפלוגתא בטעמא דקרא דהכא ודאי פשטא דקרא הוא לטובת בהמה והספק אם משום דחזא ומצטערא או דמעלי לה, ע"כ. ולפי ששמעתי כמה ביאורים בדבריו אבקש אם יש מ"מ בנושא.

תשובה: בענין דברי התוס' ראש עי' ביד דוד בדף צ"ב בשם הדברי יוסף סי' מ"ט מה שכתב בזה. ועי' בספר שיעורים כסדרם סי' י"ז.

בברכת תורה המערכת.

דף צ"ז.

רכ"ה. ברי ושמא גרוע אליבא דסומכוס בתוס' בב"מ דף צ"ז

שאלה: לכבוד המערכת.

ב"מ פ' השואל צ"ז: תוד"ה "והלה" כ' בא"נ תירוץ דברי דהמשאיל עדיף מברי דשואל, וביאורו בפשטות דכיון דהמשאיל לא יודע השואל לא מעיז לשקר, וכן ביאר במהר"ם, ולכאו' לפי"ז אמאי באמת מהני דהא בד"ה רב הונא כ' דברי גרוע ושמא טוב לא הוה ברי עדיף.

וא"א לאמר דהמוחזקות תהני דא"כ אמאי בשמא ושמא לא מהני אלא לאו לא הולכים אחרי מוחזקות?

בתקוה להבנה ובתודה מראש מ.ז. א.ח.ב.

תשובה: לכב' הר"ר מ.ז. א.ח.ב. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבו.

בענין שאלתו היפה בסתירת דברי התוס' בב"מ דף צ"ז, נראה ליישב דתוס' על המשנה הוי אליבא דסומכוס, ומצאנו דכ"כ בקובץ הערות ומ"מ על ב"מ, וביאר דאע"ג דבעלמא יחלוקו בכה"ג המע"ה להחזיק ולכן מהני אף בברי גרוע ושמא טוב וה"נ לר"נ

ור"י במקום דלא הוי להוציא מהני ברי ושמא אפי' ברי גרוע, ומצאנו דכבר עמדו בכך גם בחי' בתרא עיי"ש מה שתירץ והאריך בענין זה.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בברכת תורה המערכת.

יש"כ על תשובתכם.

אך עדין יש להבין דמאי שייך הכא דין המע"ה דהא לסומכוס חשיבי לשניהם מוחזקים?

הבחור א.ח.ב.

לכב' ה"ה א.ח.ב. שליט"א שמחנו לקבלת איגרתו.

בענין הערתו על תשובתינו בדברי התוס', הנה אמת דלסומכוס חשיבי שניהם כמוחזקים אך יעוי' בשער המשפט סי' קל"ח דכתב דדעת הרמב"ן דהיכא דשניהם אוחזים מהני ברי ושמא דלא מקרי כה"ג להוציא, והנה שם כתב דהתוס' חולקים על כך אך נראה דהיינו דוקא היכא דשניהם מוחזקים ממש אבל הכא אליבא דסומכוס דרק חשיבי כמוחזקים גם התוס' יודה דלא חשיב להוציא [והראיה דגם לתירוץ הראשון של תוס' דהוי ברי גמור כיצד מהני להוציא אליבא דסומכוס אלא ודאי לא מקרי כה"ג להוציא גם לתוס' וכמ"ש התוס' בקושיתם דהכא חשיב להחזיק].

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ק"א.</u>

רכ"ו. אי יש יותר חיוב בשדה מבית בא"י ומדוע יש מצוה בשדה יותר מבית

שאלה: לכבוד המערכת.

ברצוני לדעת אם יש כזה מושג בש"ס ופוסקים שיש ענין לגדל שדה בא"י יותר מבנית בית משום שמקיימים נמי מצות תרו"מ.

וכן מדוע הגמ' בב"מ ק"א: אומרת שיש מצות ישוב א"י בשדות יותר מאשר בתים?

בתודה מראש מ.צ.ל.

תשובה: לכב' ה"ה מ.צ.ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין שאלתכם על ישוב א"י בבתים מהגמ' בב"מ דף ק"א, הנה ודאי איכא ישוב א"י גם בבתים דמותר לכתוב שטר בשבת גם על קניית בית בא"י כמבואר בגיטין דף

ח' ונפסק בשו"ע סי' ש"ו, ועי' ברש"ש ובהגהות במ"ח לפר"ח דעמדו בזה עיי"ש מש"כ בשם הרא"ש דהרגיש בזה בדף ק"ח וחילק דבאילנות יש יותר ישוב א"י בשדה, ובזרעים יש יותר מצוה בבתים עיי"ש ועי' בספר אור החמה דביאר דגם בבית איכא, ורק בבית תלינן דיקח את עציו ואבניו ויבנה במקום אחר משא"כ בשדה, וזה החילוק. ועי' בחי' מהרי"ו על או"ח סי' תקס"ח דהוכיח מגמ' זו דאין ישוב א"י בבתים, אך כבר הקשו עליו דזה גמ' מפורשת כמש"כ, עי' בשבילי ההלכה עמ' מ"ב. ועי' ברמב"ם בהל' גזילה פ"י ה"ט, ועי"ש באבן האזל דכתב דלרמב"ם הפשט בגמ' בשדה לבנות בית בשדה [ולא קאי על זריעה] ובפ"ז כתב דמובן החילוק דיש יותר ישוב א"י בשדה שאין שום בית למקום בתים שיש שם כבר בתים.

בברכת תורה המערכת.

בבא בתרא

<u>דף ד'.</u>

רכ"ז. כיצד יעץ נחמיה לגוי לבנות את בהמ"ק ומ"ש מבבא בן בוטא

שאלה: לכב' מערכת "לדופקי בתשובה".

לכאורה קשה מדוע בגמ' ב"ב דף ד. הקשו על בבא בן בוטא איך השיא עצה להורדוס לבנות את ביהמ"ק וכו' ולא הקשו כן על נחמיה שביקש ממלך פרס לבנות את בית המקדש השני, ובגמרא בערכין ו. הקשו משם על נדבת עכו"ם לבדק הבית, לא הקשו על איסור השאת עצה לגוי? ולע"ע לא מצאתי מי שעמד בקושיא זו.

בברכת יישר כח על פעילותכם החשובה מאד. ש.ג.

תשובה: לכבוד הר"ר ש.ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין החילוק בין נחמיה לבבא בן בוטא, עי' בתוס' בערכין דף ו. ד"ה "מיתיבי" דכתב דעל הבקשה על בנין הבית מכורש אינו מקפיד כיון שהיה כך בגזירה ע"י ישעיה הנביא, אך מצאנו דכבר עמד בכך בשו"ת מתוך ספר פטר רח"ם לרב רפאל חיים משה בן נאים ז"ל מובא תרגומו בספר בני האומה קהילות פורטוגל והאיים עמ' 96 [נמצא באוצר החכמה] דכתב דדוקא דניאל ובבא בן בוטא שע"י שאלה באו לתת עצה למלך נ"נ והורדוס ראוים לעונש ח"ו, כיון שעצתם באה מכוונת למבוכת המלכים ההם לתקן

עוותותם ולהוציאם מצרתם המתוכנת לבא עליהם ואע"פ שנבוכדנצר לא שאל עצה הנה הוא היה צריך אליה מאד באותה שעה שנשלם פתרון החלום הקשה ומשמעות דברי דניאל כי ליעצו נתכוון להוציאו מצרתו והיה צריך לעצה אע"פ שיעצו עצה ההוגנת גם לטובת ישראל מ"מ עיקרה לטובתו וכן הך דהורדוס, לא כן בקשת נחמיה עיקרה ותכליתה לטובת ישראל דוקא כי המלך לא שאל עצה מנחמיה וגם לא היה צריך לעצה כי לא היה נתון בצרה גדולה כאינך, וכן משמעות עצה בכל מקום לטובת המתיעץ או הצריך לעצה והך דנחמיה לא מקריא עצה רק שאלה ובקשה.

בברכת תורה המערכת.

דף ח'.

רכ"ח. מיהו בעל לשון תולעת המובא בהגהות אשר"י בב"ב פ"א

שאלה: עי' בהגהות אשר"י על הרא"ש בב"ב דף ח' דסיים לשון התולעת מי הוא או מה פירושו?

תשובה: עי' באוצר הגדולים ח"ט אות ת' בערך תולעת דהכונה כנראה לר' חיים פלטיאל תולעת שכך חותם שמו מענוה, ויש ממנו כמה תשובות בשו"ת מהר"ם מרוטנברג ובמנהגי מהרי"ל, ועי' עוד עליו באוצר הגדולים ח"ג אות ח' אות קי"ח, וכן בספר המנהגים במבוא בעמ' 20.

בברכת תורה המערכת.

דף ט"ז.

רכ"ט. סתירה אי עדשים ובצים עגולים הם לענין מאכל אבלים

שאלה: עיין בב"ב ט"ז: ויבוא עשיו... אותו היום נפטר אברהם ועשה תבשיל של עדשים ומ"ש של עדשים מה עדשה אין לה פה אף האבל... ד"א מה עדשה מגולגלת אף אבילות מגולגלת, מאי בינייהו לנחומי בביעי, ופרש"י דאין להם פה אבל אינם מגולגלים כגלגל. ולפי"ז שמעתי להקשות על רש"י בראשית פכ"ה פ"ל ולמה עדשים שדומות לגלגל ואין להם פה ולפיכך המנהג להברות האבל בביצים שהם עגולים ואין להם פה, ולכאורה זה סתירה מפורשת להגמ' הנזכרת?

תשובה: כדברי רש"י כתוב במדרש לקח טוב תולדות, ובמדרש אגדה שם, וכ"כ בהגהות מימוני בפ"ה מה"ת, ובספר אוהל מועד עמ' 136 בפירוש סביב

האוהל הקשה עליו את קושיתך, ועי' בספר בית דוד שהביא כן מהלבוש בסי' קנ"ב דתירץ דכונת הגמ' דעדשים יותר עגולים מביצים .

בברכת תורה המערכת.

דף י"ז.

ר"ל. בענין המוזכר בש"ס שטעות בתלמוד מחייבת מיתה

שאלה: לכבוד רבני המערכת השלום והברכה!

נפשי בשאלתי תשוקתי לתשובתי..

איתא בב"ב כ"א: דרבו של יואב למדו תמחה את זָכָר עמלק ולא זֵכֶר, ויואב בעי למיקטליה ע"ז, וע"ש דאיכא דאמרי דקטליה. וק' וכי רב המלמד טעות את תלמידו חייב מיתה בידי אדם, ועוד היאך הרגו בלא בי"ד ובלא עדים והתראה? וצע"ג.

וכמו"כ ק' בתמורה ט"ז. דבימי אבלו של משה נשתכחו הלכות ורצו כל ישראל להרוג את יהושע, וק' טובא במה נתחייב יהושע מיתה?

וע"ד זה מצינו גם בתענית כ"ז. דאילפא תלה נפשיה בסיקרא {בספינה} ואמר שאם לא ידע להשיב לשואליו יקפוץ מהספינה ויטבע, וצע"ג הא אסור לאבד עצמו לדעת?

אשמח מאוד למציאת פתרון לקושיות אלו, וכן לידע אם מצאנו עוד בש"ס כעין זה.

בכבוד רב צ.ר.

תשובה: לכב' הר"ר צ.ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלת ביבמות דף מ"ט דמנשה הרג לישעיהו סבו על ג' דברים שאמר דלא כמשה רבינו וישעיהו לא רצה להשיבו ומשמע דכיון שכן היה מותר להמיתו ואמאי, עי' בחכמת שלמה על השו"ע סי' תר"ח סעי' ב' דכיון דאמר דלא כמשה הוי נביא שקר, וכ"כ בדברות משה על יבמות שם דאי אומר דלא כתורה א"כ אינו נביא וכל מה שניבא הוי נבואת שקר.

וכן בענין זה הקשת על הגמ' ב"ב דף כא: גבי יואב שבא לרבו שלימדו זכר בקמץ ולא בסגול ואיכא שני לשונות בגמ' א"ד קטליה וא"ד לא קטליה, ולכאורה למה יהיה חייב מיתה על ארור של מלאכתו רמיה, עי' במהרש"א שם ובריטב"א שם, ובדברות משה שם כתב דא"א לומר קטליא וצריך לא לגרוס זאת כמ"ש במדרש, ועי' ברמב"ן במשפט החרם שהחרימו ועובר על חרם המלך יכול להורגו ע"ש, ועי' באריכות בעינים למשפט לרב אריאלי שקיבץ השיטות, ומש"כ עליו בדרשת וחקרת.

ובענין המבואר בתמורה ט"ז גבי יהושע, הנה יסוד הדבר דביקשו להרגו מבואר בחידושי מרן ר"ז הלוי עה"ת פרשת בשלח מפני דיהושע נמסר לו התורה שבע"פ ממשה והוא שנצטוה עלי' וכיון דהוא הי' המצווה על תורה שבע"פ לכן רצו להרגו, וע"ע בפחד יצחק להגר"י הוטנר על שבועות מאמר ל"ח דדייק ברש"י דכתב "ויבקשו כל ישראל להרגו עד שיאמר להם" וכתב דכונת רש"י ברורה דרצונו לומר דמה שבקשו להרגו לא היה משום עונש אלא משום כפייה עד שיאמר להם.

ובענין אילפא, מצינו באחרונים שכתבו דהיה בטוח בעצמו שידע תשובה ולכך אמר כן וי"א דאמר כן להראות אהבתו הטבעית לתורה דעדיף לו למות, ועי' בשו"ת דרכי שלום ח"א סי' מ"א, ועי' שאילות יעב"ץ סי' מ"ד, ועי' באחרונים דכתבו כמה פשטים ע"ד הרמז, ועי' בבן איש חי שם בספרו בניהו. ועי' מש"כ בזה הגרא"ל שטיינמן בספר ימלא פי תהילתך עמ' י"א.

המערכת.

<u>דף קמ"ו.</u>

רל"א. שינוי וסת תחילת חולי מעים והא שומר מצוה לא ידע דבר רע

שאלה: ב"ב קמ"ו והאיכא שבתות וכו' שינוי וסת תחילת חולי מעיים, וצ"ע דשומר מצוה לא ידע דבר רע?

תשובה: בענין קושיתך על חולי מעיים מאכילת שבת, צ"ל דשומר מצווה לא ניזוק בדברים המתחדשים אבל בדברים טבעים לא נאמר, ולכך היו אמוראים שהיה להם כאב ראש משתית יין של פסח עד שבועות.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף קנ"ו.</u>

רל"ב. האם יכול למכור בעצמו לפני גיל עשרים או הוי כמו בנכסי אביו

שאלה: "ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" מה הדין למכור את עצמו האם גם בעינן בן עשרים?

ש. פ.

תשובה: לכב' הר"ר ש. פ. שליט"א.

בענין שאלתך על מוכר עצמו פחות מגיל כ', עי' בשו"ת צ"צ יו"ד סי' צ"ב ב' שעמד בזה, רצ"ב צילום. (ראה נספח מס' 8 עמ' תקצב).

בברכת תורה המערכת.

סנהדרין

דף ב.

רל"ג. סמיכה בעגלה ערופה

שאלה: כבוד הרבנים שליט"א דופקי בתשובה.

בפירוש המשניות לרמב"ם במס' סנהדרין במשנה הראשונה וז"ל "נאמר בעגלה ערופה "סמיכה" לא מצאנו דכ' בפרשת עגלה ערופה דין סמיכה, והרמב"ם עצמו בהלכות לא מזכיר דין סמיכה בעגלה ערופה?

תשובה: בענין קושיתך על דברי הרמב"ם בפר' המשניות בסנהדרין פ"א משנה א', הנה התוס' יו"ט כבר הק' זאת דפס' זה נאמר בפר העלם דבר ולא בעגלה ערופה ועגלה ערופה ילפינן מויצאו זקניך ושופטיך, וכן הקשה בסנהדרין קטנה דף ע"א, ועי' בספר נחל איתן סי' ה' סעי' א' ס"ק ג' דכתב דיש להגיה כאן תוספת בלשון הרמב"ם זקניך נקודה ואמר בפר העלם דבר וכו' עיי"ש, ומש"כ דהרמב"ם לא מזכיר דבעינן סמוכים בהלכה ז"א דהרמב"ם כתב בהל' רוצח פ"ט הל' א' ויוצאים חמישה מב"ד הגדול והם ודאי היו סמוכים, וכ"כ בהל' סנהדרין פ"ה ה"ה.

בברכת תורה המערכת.

דף ז'.

רל"ד. על מה תחילת דינה של אשה שאינה מצווה ללמוד

שאלה: לקראת יקרת הרבנים הגאונים שליט"א! י"ג תמוז התש"ע

אחדשה"ט, שוב ברצוני להיעזר בידיעותיכם המפליגות, ועל נכונותכם בחפץ לב להשיב על שאלותי אודה לכם מראש.

איתא בסנהדרין דף ז' ע"א אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה וע"ש בתוס'. ונסתפקתי לגבי אשה שאינה מצווה לעסוק בד"ת על מה היא נדונית בתחילה?

תשובה: בענין תחילת דינם של נשים אי הוי ג"כ על ד"ת, לא מצאנו שום ראיה לכך ומי שדיבר בכך, ובסברא היה מקום לומר דגם הם יכולים לידון אי סייעו לבעליהם דהרי נאמר נשים במאי זכיין אך אין לנו ראיה על כך.

בברכת תורה המערכת.

דף ע"א.

רל"ה. שריפת מזוזה בעיר הנידחת

שאלה: סנהדרין ע"א בגמ' ר' אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפי' מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת מאי טעמא אמר קרא ואת כל וכו' וכיון דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון כן לה' אלוקיכם, ע"כ. וקשה לי הא קרא דאת כל שללה וכו' הוי עשה וקרא דלא תעשון וכו' הוי לא תעשה ועשה דוחה לא תעשה? לכאורה התי' צריך להיות דבמחיקת ה' איכא גם עשה שאסור למחוק ואיני יודע איזה.

יישר כחכם על עמלכם. השולח א. ר.

תשובה: לכבוד הרב א. ר. שליט"א, חשון ס"ו.

ע"ד שאלתכם המחכימה שאלת חכם חצי תשובה , אך מצאנו את שאלתכם בכמה אחרונים.

עיין בתורת חיים שתירץ דלפי שנוגע לקידוש שם שמים הו"ל כל"ת שבמקדש שאין עשה דוחה אותה {עיין זבחים צז:} אך תרוץ זה הוא חידוש גדול, ובשו"ת דברי חיים יו"ד סי' נ"ו תירץ דבמזוזה שהיא שלל שמים ליכא עשה כלל, וכי בשביל שיעשה מצוה בשריפת עיר הנדחת יעבור בשאט נפש על ל"ת אחרת, וכ"כ בשואל ומשיב תנינא ח"ד סי' כ"ד.

בכבוד רב המערכת.

דף מ"ג.

רל"ו. אי חייבי מלקיות צריכים וידוי

שאלה: לכבוד המערכת.

איתא במשנה סנהדרין מ"ג: שבחייבי מיתות אומרים לו התודה שכל המתודה וכו' ואם אינו יודע להתודות וכו' ויש מחלוקת תנאים אם יודע שהוא מזומם ע"ש, ויש לשאול למה לא מצינו שגם חייבי מלקות שיתודה קודם שיקבל המלקות והלא הוא הדין והוא הטעם, ולא אשתמיט בשום דוכתא במשניות ובגמ' ובפוסקים שגם בחייבי מלקיות שב"ד יאמרו לו כן. וראיתי שהמבי"ט בבית אלקים שער התשובה פ"ב כ' שגם מי שלוקה צריך להתוודות קודם בתשובה ואם אינו מתוודה בתשובה אינו מכפר ע"ש, {ויש להסתפק האם מהני תשובה אחרי שכבר לקה או שצריך תשובה דווקא קודם כדי שהמלקות תהיה כפרה ולא סתם יסורין בעלמא}. ותימה שלא מצינו בגמ'' ובפוסקים וברמב"ם שינקוט דבר זה שגם בחייבי מלקיות ב"ד יאמרו למי שלוקה? וצע"ג.

תודה רבה על כל התשובות שהשיב לי עד הנה יה"ר שתמשיך להגדיל תורה ולהאדירה.

ח.צ.ל.

תשובה: לכב' הר"ר ח.צ. ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין חייבי מלקיות, הנה לא כמ"ש מפורש ברמב"ם דחייב להתודות עי' ברמב"ם פ"א מהל' תשובה הל' א' שכתב כן בפירוש, אומנם עי' ברמב"ם הל' עדות פי"ב הל"ד דנראה משם שסותר דברים אלו שכתב כל מי שנתחייב מלקות בין שעשה תשובה בין שלקה בבית דין חוזר לכשרותו אבל שאר פסולי עדות שהן פסולין משום ממון שחמסו שגזלו אע"פ ששלמו צריכין תשובה והרי הן פסולין עד שיודע בהן מדרכן הרע עכ"ד. וכתב שם הכסף משנה לבאר לשון הרמב"ם וז"ל כל מי שנתחייב בין שעשה תשובה כלומר אם לא היתה שם התראה או שחסר מהדברים שצריך לחייבי מלקות בין שלקה בבי"ד כלומר כפי הדין מלקות ולקה חוזר לכשרותו, ולמדו כן ממאי דתנן מכות דף כ"ג ונקלה אחיך לעוניך משנקלה הרי הוא אחיך ע"ש מפורש בהרמב"ם דהמלקות מכפרות אף בלי תשובה. וצ"ע מהרמב"ם בהל' תשובה דמחוייבי מלקות אין מתכפר להם שיעשו תשובה ויתודו, ועיין בלחם משנה פ"ב מהל' טוען ונטען הל"י שמתקן גירסת הרמב"ם כדי לישב דברי הרמב"ם שם דסגי במלקות בלי . ועי' עוד תירוצים באחרונים, ועי' בספר כח התשובה סי' כ"ג דהעיר את הערתך למה לא כתב הרמב"ם בהל' סנהדרין גבי ב"ד שיאמרו לו להתודות.

בברכת תורה המערכת.

רל"ז. אי נביא צריך סנהדרין לתחילת נבואתו

שאלה: לכב' הרב העורך שליט"א.

שמעתי מתורני אחד ז"ל נביא זקוק להיות "מוחזק לנביא" עי" "נביא הדור" (או גדול הנביאים של הדור) ועכשיו שלמדתי מס' סנהדרין במסגרת הדף היומי ניסיתי לבדוק את זה, ומצאתי שבתשובות הגאונים שערי תשובה סי"ד (תשוה"ג סי' ל"א) כתב שביד הגדול מחזיק מי שמתחיל לנבא בנביא, אבל בפיהמ"ש של הרמב"ם בהקדמתו הארוכה לא הזכיר את זה כלל. [ובאמת ד' הגאונים מסתברים בזה מאד כי אחרת בקלות יווצרו שתי מחנות של תומכים ומתנגדים סביב כל נביא ונביא. המראי מקומות הידועים לי: רמב"ן פ' בהעלותך בענין אלדד ומידד (נהגו להתנבא אלא בפני גדול הדור) מגילה י"ד היכי שלחו לחולדה נציב גם העמק דבר פ' בהעלותך, בן יהוידע שם במגילה].

בברכת התורה מ.כ.

תשובה: לכב' הר"ר מ.כ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין אי נביא בעי סנהדרין לתחילת נבואתו, מצאנו עוד מ"מ ראה אגדת בראשית פרק י"ד ד חזון ישעיהו "שני נביאים נתנבאו בלשון זה ישעיה ועובדיה ישעיה גדול

שבנביאים ועובדיה קטן שבנביאים והיאך עובדיה לא נתנבא אלא בפני זקנים גדולים שנאמר חזון עובדיה כה אמר ה' הרי מפי הקב"ה מפי סנהדרין מניין שנאמר שמועה שמעת אף ישעיה נתנבא מפי סנהדרין מפי הקב"ה שאעפ"י שהיה מתנבא מן הקב"ה אילו היתה סנהדרין זזה הימנו לא היה לו רשות להתנבאות ולכך נתנבאו שניהם ב"חזון" ש"חזון" גימטריא שבעים ואחד שנתנבאו שניהם בשבעים ואחד סנהדרין" ובתרגום שני על אסתר ז' א' "חגי זכריה ומלאכי דיתבין בלשכת הגזית ומתנבאין תמן", וראה עוד במרגליות הים סנהדרין ב. אות כ"ו שנביא המתנבא בפעם הראשונה צריך להופיע לפני בית הדין הגדול לבדיקה, וראה מחזה עליון פרק ראשון ה וראה ילקוט שמעוני על הנ"ך ישעיה פ"א "שאף על פי שהיו מתנבאים מפי הקב"ה אילו היתה סנהדרין זזה הימנו לא היה לו רשות להתנבאות" ויש שהביאו ראיה מדברי שו"ת הרשב"א א' תקמ"ח בענין מי שטען שהוא נביא "ואחרי המבוכה הזאת אני אומר כי היה הענין הזה צריך חקירה גדולה חקירת חכמים ואנשי מדע בענינו" משמע מדבריו שאין צורך בבית הדין הגדול וי"ל בזה.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ע"ג.</u>

רל"ח. אי מותר לחלל שבת כדי להציל בנפשו של רודף

שאלה: לכבוד המערכת.

מצינו שגילוי עריות הוקש לשפיכות דמים לענין הצלה בנפשו של רודף, כמ"ש כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, והרי זה בא ללמד ונמצא למד שדין אחד להם.

נסתפקתי מהו הדין לענין שבת, האם לענין חילול שבת ג"כ הוקשו, ולכאו' הרי אם נראה רודף בשבת אחר הנערה יהיה מותר להורגו, ואם ניתן להצילה ע"י חילול שבת הרי לכאורה יהיה מותר משום פיקוח נפשו של רודף, וא"כ אולי גם סתם להציל הנערה מהרודף יהיה מותר לחלל שבת, האם מצינו בפוסקים גילוי על זה?

בתודה ובברכה ש. ג.

תשובה: לכב' הר"ר ש. ג. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין שאלתכם המעניינת, הנה על עיקר הדין אי מותר להרוג רודף אחר ערוה בשבת עי' במל"מ פכ"ד הל' ז' משבת שדן בזה, וכ' דברי"ף ס"פ אלו עוברין מבואר דמחללין שבת להצילו בנפשו דבגמ' בפסחים מ"ט: אמרינן עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, וכ' הרי"ף דאירי שהיה רודף אחר הערוה ומותר להצילו

בנפשו ומבואר ברי"ף דגם בשבת מצילין אותה, ועוד הביא ראיה מדברי רב שרירא גאון שהובא בר"ן בפסחים שם עיי"ש, והובאו דבריו במנ"ח מצוה קי"ד, וע"ע מש"כ עליו בנודע ביהודה תנינא חו"מ סי' ס' בהגהה מבן המחבר, ועי' בשער המלך שם דכתב דכל ספק המ"ל הוא על אחרים אבל הנרדפת עצמה ודאי יכולה להורגו בשבת וצ"ב הסברא לחלק לגבי שבת, וע"ע בתוספת שבת סי' של"ט, וע"ע באבי עזרי הל' גניבה פ"ט הל' ז' מש"כ על דברי המל"מ, וכן בשיעורי ר' שמואל רוזובסקי על מכות דף י"א בהערה, ועי' בכף החיים סי' של"ט ס"ק כ"ט דהביא בשם החיד"א ועוד כמה פוסקים דין זה להלכה.

ומה שהסתפקת עוד אי מותר לחלל שבת בלבד בלי להרוג את הרודף רק להצילה בלבד, מצאנו דכבר הסתפק בכך הרה"ג ר' איתמר גרבוז שליט"א בשיעוריו לסנהדרין דף ע"ג ע"א, ועי' בשיעורי הגרב"ד פוברסקי שם בסנהדרין דביאר את מקור דינו של הרי"ף דנתרבה בזה בפרשת בא במחתרת דיש גם דין מיוחד דענין הצלת נרדף מיד רודפו דוחה שבת ואין זה כלל מצד דין פיקוח נפש בכ"מ אלא דין נוסף ומחודש שגם הצלת הנרדף דוחה שבת עיי"ש דהאריך להוכיח יסוד זה, ועפ"ז נראה דודאי יהיה מותר להציל את הנערה ע"י חילול שבת מיד הרודף גם בלי הריגת הרודף.

בברכה המערכת.

<u>דף פ"ח.</u>

רל"ט. ענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל למה לא הכריע סנהדרין

שאלה: איתא בגמ' סנהדרין דף פ"ח ע"ב משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מח' מישראל, צ"ע דהלא היו מחלוקת בין התנאים בזמן המקדש לפני ב"ש וב"ה, ואמאי לא הלכו לבית דין הגדול להכריע הספק?

תשובה: בענין שאלתך במחלוקת ב"ש וב"ה אמאי לא הכריע הסנהדרין, עי' בספר דורות הראשונים להה"ר איזיק הלוי ח"ב עמ' 602 דכתב דבעצת אנטיפר אבי הורדוס ביטלו את הסנהדרין ואח"כ הרג הורדוס כמעט את כל חכמי ישראל, ובקרבן העדה על הירושלמי בחגיגה פ"ב ה"ב בגמ' כתב שגם בב"ד הגדול חלקו הנשיא ואב ב"ד ולא הסתייע לפוק הלכה ע"פ רוב הסנהדרין.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף פ"ח.</u>

ר"מ. מה נתחדש על מי שנאמר עליו בן עוה"ב יותר מהכלל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב

שאלה: הגמ' בתענית מביאה שרב ברוקה הלך בשוק עם אליהו הנביא ושאל אותו מי בשוק הוא בן עולם הבא, ואליהו הראה לו ב' אנשים שהיו בדחנים ועוד מי

שהיה שומר בבית הסוהר. מה הגדר של בן עולם הבא יותר מכל ישראל שיש להם חלק לעוה"ב, וכל השונה הלכות וכו' שהוא בן עוה"ב?

יישר כח ש. א.

תשובה: לכב' הר"ר ש. א. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בביאור המימרא דכל ישראל יש להם חלק, כתבו בספרים דלכל אחד יש חלק אך לא כל אחד יקבלו דיש שחבירו יקבל חלקו ולכך בגמ' בתענית מפורש דהני תרי יש להם חלק בטוח, וכן כתוב בספרים דכל אחד מישראל יקבל בסוף התיקון חלק אחד יש שיהיו רק עפר תחת רגלי הצדיקים וגם זה רק אחרי הרבה גילגולים וגיהנום. ועי' במאירי דכתב לעולם יהא אדם זריז ללמוד תורה שהיא יתד שהכל תלוי בו שאעפ"י שכל שאינו מנוחלי גהינום לדורי דורות הוא בכלל התחיה לחיי עולם מכל מקום אין עדנה של תחית עמי הארץ חשובה לכלום בערך עדנה של תחית החכמים והחסידים וזהו ענין אומרם עמי הארץ אינם חיים" עכ"ד. ועי' בספר דעת ה' [אוחנה] דביאר דעם ישראל כולם יש להם חלק לעולם הבא אפילו אלו שאינם משכילים ואפילו עמי הארץ ואפילו נשים שהרי נאמר כל ישראל, והטעם לכך כי איש ישראל זוכה לנר"ן על ידי קיום מצוות ותלמוד תורה כי האדם הישראלי זוכה לנפש מהאופנים רק על ידי קיום מצוות לבד אפילו בלי כוונה ותחילת הנפש זוכה בה על ידי ברית מילה ואם יזכה לקיים את כל התרי"ג מצוות אז זוכה לנפש בשלמות וזו הנפש זוכה לעולם הבא ולכן נאמר יש להם "חלק" לעולם הבא ולא אמרו יש להם עולם הבא כי באמת העם הארץ לא זוכים כל חלקיו לעולם הבא רק חלק זוכה והוא הנפש הנקנית על ידי מעשה המצוות, אבל לרוח מעולם היצירה לא יזכה עדיין כי אם על ידי עסק בתורה כפי שיתבאר להלן, וכן הנפש האנושית לא תזכה לנצחיות אם לא השלים את נפשו האנושית בידיעת ה' ובמידות וגם מצד מעשה המצוות שעשה לא יוכלו להנציח את הנפש היסודית כי רק הרוח מיצירה הוא בכוחו לתת חיים נצחיים לנפש היסודית והרי אין אדם זוכה לרוח על ידי קיום מצוות אלא על ידי תלמוד תורה שבע"פ לשמה כמו שיבואר להלן, אם כן עם הארץ שלא זכה לתורה אין מי שיחיה את גופו דהיינו את נפשו היסודית, אבל על כל פנים יש לו חלק לעולם הבא כי חז"ל לא אמרו שאין לעמי הארץ חלק לעולם הבא רק אמרו עמי הארץ אינם חיים לעתיד לבוא, וכן אמרו "נשים במאי זכיין" דהיינו שיקום גופם לתחיית המתים אבל ודאי שיש להם חלק לעולם הבא על ידי מעשה המצוות שזוכים על ידם לנפש מהאופנים ע"כ. עוד מבואר בספרים דגם אלו שנאמר עליהם דנעשים אפר תחת רגלי הצדיקים זה גם דרגה של שכר שיש לישראל ואין לגוים, וכן שמענו מהמשגיח הגה"צ ר' שלמה וולבה בשיחה שאמר ואח"כ שאלנוהו אם גם לאותו האיש יש חלק, והשיב למה אתם שואלים שאלות כאלו, אך האמת דמצאנו בספרים דגם לאותו האיש יש חלק. וכ"כ בספר תורת חיים על מס' סנהדרין דף פ"ח בד"ה שלחו מתם דפירש דאע"ג דאמרו שם דף צ' ע"א כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא היינו לאחר שמת ונידון בחיבוט

הקבר ובעונשו של גיהנם שהמיתה והעונש מכפרין עליו נעשה בן עולם הבא וה''ק איכא הכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי כמות שהוא חי. ועי' בתוספות במסכת כתובות דף ק''ג ע''ב דגם הקשו הלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ופירש הרב ר' מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי העולם הבא היינו בלא דין ובלא יסורין. ועיין בשל"ה פ' ואתחנן שיש ג' דרגות בעולם הבא א' חלק לעולם הבא ב' נוחל עולם הבא ג' בן עולם הבא, וכן חקר בזה בספר באר שבע בסנהדרין פ''ח, וכן החיד"א בספר אהבה בתענוגים סנהדרין פרק י' מחלק בין מזומן לחיי עוה"ב ובן עוה"ב וחלק לעוה"ב, וכן הוא בשערי מאמרי רבותינו ז"ל שסידר מהר"ש וויטאל מהאר"י הקדוש הביאו החיד"א בספר פתח עינים סנהדרין פרק חלק עיי"ש, ועיין עוד במשנת ר' אהרן ח"ג עמוד רמ"ג.

בברכת תורה המערכת.

דף צ"ה.

רמ"א. בת כמה נהרגה ערפה

שאלה: למעלת כבודכם חילכם לאורייתא ויישר כח. כ"א סיון תש"ע

סנהדרין צ"ה. נתבאר דאבישי בן צרויה הרג את ערפה. ניסיתי למצוא דברים מפורשים בת כמה היתה ערפה בעת שהרגה ולא מצאתי.

תשובה: בענין גיל ערפה בשעת מיתתה, הנה דוד מלך ישראל הי' נין אחות אמו של גלית דאיתא בילק"ש רות פ"א פ"ד עה"פ "ושם השנית רות" דרות וערפה היו בנות עגלון מלך מואב, וערפה הלא היא אם גלית כדאיתא בסוטה מ"ב, ורות היתה אם עובד אבי ישי אבי דוד, ועי' ב"ב צ"א א' דבועז הוא אבצן ולקח את רות ונינו הי' דוד, ועי' בחשבון השופטים דמבועז ואבצן עד דוד הי' למעלה ממאה שנים, ובסוטה מ"ב ובתוס' אמרי' שבאותו הלילה שנפרדה ערפה מנעמי ורות נתעברה מגלית, א"כ גלית הי' למעלה ממאה שנה ויותר כשהרגו דוד. ויש שחישבו דאילון הזבולוני שפט י' שנים עבדן ח' שנים מ' שנה בידי פלישתים שמשון כ' שנים עלי מ' שנה שמואל ל"א שנה עד מלכות שאול, ילק"ש שמואל א' כ"ה ואם הרגו דוד לגלית בשנה ראשונה למלכות שאול א"כ סה"כ ק"ל שנה ממיתת בועז אבצן עד הריגת גלית, וא"כ הי' לכה"פ בן ק"ל שנה. אמנם בסדר עולם פל"ב מחלק את המ' שנה שהיו ביד פלישתים כ"א שנה מיפתח עד שמשון וי"ט שנה עד עלי ומחשיב שהשנים בין השופטים עלו לזה ולזה, ולפי"ז גלית הי' בערך בן פ"ה. ועי' בהגר"א מלכים בנין הבית בחשבון הדורות ודוד הי' פחות מבן ל' שהרי מלך בהיותו בן ל' ושאול מלך לפניו רק ב' שנים, נ"ב בב"ב צ"א ב' איתא דרות האריכה ימים עד מלכות שלמה וכששלמה מלך היתה ק"ע שנה בערך לפי מאי דאיתא במדרש רות פ"ו ב' שהיתה בת מ' כשלקחה בועז ואף ערפה חיתה בימי דוד שהרי הרגה

אבישי בן צרויה כמש"כ בסנהדרין צ"ה א', ולפמש"כ דגלית הי' בן פ"ה כשנהרג א"כ ערפה אמו היתה לכה"פ בת י"ב כשעיברתו ואף אי נהרגה בתחילת מלכות דוד היתה אז בת מאה שנה ואי גלית בן מאה היתה לפחות בת מאה וי"ב ואי גלית בן ק"ל היתה ערפה בת מאה ארבעים וחמש. [ע"פ ספר מקור ישראל ועוד].

בברכת תורה המערכת.

<u>דף ק"ה.</u>

רמ"ב. בן כמה מת לבן

שאלה: סנהדרין ק"ה. בעור הוא לבן הארמי. והתבוננתי דלכאו' היה לבן בעת לידת בלעם בן שפ"ז שנים, דהא כשנולד יעקב היה לבן לפחות בן כ"ד שנים, ויעקב בעת פטירתו היה בן קמ"ז, שיעבוד מצרים שהחל בפטירת יעקב רד"ו שנים, והנה בלעם נהרג בשנה האחרונה לפני הכניסה לאר"י והיה בן ל"ג שנים נמצא שנולד ו' שנים אחר יצי"מ וכשמצרפים כ"ד עם קמ"ז ועם רד"ו ועוד הו' שנים נמצא דהיה לבן בעת לדת בלעם בן שפ"ז, ולא מצאתי לזה סמך.

יישר כח נ.ו.

תשובה: לכב' הר"ר נ.ו. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין גיל בעור, חשבונך נכון אם הפשט בגמ' כפשוטו, אך יעי' במגלה עמוקות פר' בלק דרוש ה' אות ב' דאין הדבר כפשוטו רק בסוד הגלגול, וכ"כ בהגהות יעב"ץ שם בסנהדרין ק"ה הוכיח זאת למ"ד דלבן הוא כושן רשעתיים בזמן השופטים וא"כ היה יותר מחמש מאות שנה וע"כ מפרש דהכונה דבא בגלגול. וכ"כ בחסדי דוד על התוספתא בסוטה פי"א הל' ה', וכ"כ בשער הפסוקים ובשער הגלגולים לאר"י. וכ"כ בעוד ספרי המקובלים עי' בשל"ה ובחמדת ימים ורמ"ע מפאנו ובחסד לאברהם ועוד, ומקורם באר"י.

בברכת תורה המערכת.

שבועות

<u>דף כ"ו.</u>

רמ"ג. בענין חלות במחשבה

שאלה: בתפא"י {שבועות פ"ה מ"ב} משמע שכשאיכא אנן סהדי נדר חל במחשבה, ותימא כי לפי"ד מאי חי' הש"ס בשבועות כ"ו: דבעי דין ביטוי בנדר ושבועה,

תיפו"ל דקיי"ל דברים שבלב אינם דברים, ואף לפי הרשב"א שכשאינו סותר לדיבור חל בלב, מ"מ יסד האבי עזרי שחלות אף כשאינה סותרת לדיבור חלה במחשבה, ותו היא גופא צ"ע עד כמה דלתפא"י ל"צ דיבור, אמאי לרשב"א {אי לא נימא כאבי עזרי} לא חל במחשבה? וצ"ב.

תשובה: בביאור דברי התפארת ישראל ביכין פ"א דשבועות אות ט"ו דביולדת אגב צערה נחשב כאילו גמרה בליבה כיצד מסתדר ד"ז אם דברים שבלב אינם דברים, הנה בחסרון דברים שבלב איכא ב' חסרונות א. מצד ביטוי שפתים. ב. משום דאף שאדם חושב כן בליבו אין לא גמירות דעת גמור עד שמוציא מפיו. ועל החיסרון השני קאי התפארת ישראל דאף דבעלמא לא מהני כיון שחוששים אנו שאין לו גמירות דעת גמור היכא דאיכא אומדנא גמורה ליכא חיסרון זה ולכך מהני, אבל בעלמא דליכא אומדנא של גמירות דעת אף דאיכא אנן סהדי דכך חושב בליבו וא"כ ליכא חיסרון של דברים שבלב כיון דאנו יודעים דזאת מחשבתו אך אכתי אין אנו יודעים שיש לו גמירות דעת ורק ע"י דיבור וביטוי שפתים ברור שגמר בדעתו, ולפ"ז מיושבת שאלתך.

בברכת תורה המערכת.

עבודה זרה

<u>דף ע"ג.</u>

רמ"ד. ביאור מצא מין את מינו וניעור

שאלה: הגמ' אומרת בעבודה זרה ע"ג. "אמר ר' יוחנן וכו' כי אתא רב שמואל בר יהודה.... אבל לא נפל שם קיטון של מים תחלה מצא מין את מינו וניעור" וכתב רש"י בד"ה "מצא מין את מינו" שזה דין חוזר וניעור. אבל קשה מה ביטול של יין נסך היה כאן כאשר לא נפל שם קיטון של מים תחלה שהגמ' אומרת עכשיו "שניעור"? **ואין** לתרץ שהפשט ב"ניעור" הוא רק "נתחזק וניתוסף" כמו שכתב רש"י בתחילת דיבורו, משום שרש"י בעירובין ט. בד"ה "וניעור" כתב בהדיא נתחזק ע"י מינו וניעור משנתו שהיה בהתחלה בטל אצל שאינו מינו.

תזכו למצוות ד. מ.

תשובה: לכב' הרב ר' ד. מ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה .

מה ששאלתם בפשט הגמ' בע"ז ע"ג. בענין חוזר וניעור גבי יין נסך דלכאורה הפשט דניעור משנתו, והבאתם דכן כתב רש"י בערובין דשם כתוב דקודם שניעור משנתו

היה בתחילה ישן ובטל אצל שאינו מינו, ומה שייך זה בגמ' בע"ז שנפל שם יין נסך קודם דודאי אסר את היין שהיה שם קודם שנפלו המים, אך צ"ל דודאי בחוזר וניעור באיסורין ל"ש לומר ניעור משנתו שהיה מתחילה ולשון ניעור הכונה רק נתחזק ונתוסף, ובערובין דוקא שייך כן דשם לא הוי דין ביטול ברוב דאיסורין רק ביטול של רשויות, ורק שם כתב רש"י שהיה ישן בתחילה, ושני ענינים הם אף שהלשון אחד וכ"א כענינו. וראיה לדבר דרש"י הביא ראיה לדבריו מגמ' בכורות ולמה לא הביא ראיה מגמ' ע"ז שקודמת בסדר הש"ס, אלא ודאי בביטול של איסורין אין ענין זה.

בכבוד רב, המערכת.

זבחים

דף פ"ז.

רמ"ה. שתי אמות עליונות של כבש אי חשיב כמזבח או ככבש

שאלה: שלום רב, ראשית אודה לכם מאוד על תשובתכם הרמה בענין התוס' ישנים יומא כ"א: דבריכם אתבדרו בבי מדרשא ואהנו לרבנן טובא. ועל של עתה באתי בענין כבש המזבח, דשתי האמות העליונות של הכבש היו פורחות {חופפות} כנגד היסוד והסובב שתי אמות דהמזבח, ובסה"כ היה 62 אמות והספק שנסתפקנו בבי מדרשא האם שתי אמות אלו דין מזבח להם דהא הם במקום המזבח, או דין כבש להם דסו"ס כעת הכבש תופס את מקומם? וחיפשנו בספרים המלקטים מעט והעלנו חרס, ובקשתינו שטוחה בפני מעלתכם אם תוכלו לפשוט ולהתיר את הספק, או למצוא מי מהראשונים או האחרונים שדיבר ונסתפק בזה. אודה לכם מאוד אם תחלצו חושים ולבוא לעזרתינו.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין שתי אמות עליונות של כבש אי חשיב כמזבח או ככבש, עי' במנ"ח סי' קט"ו ח' דכתב דגם אמה יסוד ואמה סובב דינו כראש המזבח, ועי' בשו"ת בנין ציון סי' י"ב דחשיב ליסוד ולסובב כמזבח עצמו וצריך הכהן לעמוד חוץ להם, ובזה ביאר דעת רב האי עיי"ש ועי' בתוס' בזבחים פ"ז: בד"ה "אויר" מש"כ רבינו חיים דמשמע דנקרא מזבח, ועי' בשיטמ"ק שם, ועי' בחזו"א בזבחים סי' י"ז ס"ק ה' דדן לפי ר' חיים איך יכול הכהן לעמוד ע"ג הכבש ועי' שם דדן אי תוס' בדף ס"ב חולק על רבינו חיים, ועיי"ש באחרונים.

ועי' עוד בכ"ז בספר שיעורי אדר על זבחים שיעור כ"ז, ובשלמי יוסף ח"ב על דף ס"ב. עוד יש שהעירו די"א דהכבש עמד רק במקום היסוד והסובב בצד שלא היה יסוד וסובב.

בברכת תורה המערכת.

רמ"ו. האם בהקדש קרבן צריך לומר לה' ואי יש מושג קרבן סתם

שאלה: שמעתי על מפעלכם החשוב "לדופקי בתשובה" שכשמו כן הוא פותח שער לדופקי בתשובה {והרי הוא בבחי' לשכת הגזית שלכל שאלה יש תשובה}.

והנה אנו כמה אברכים לומדי בעיון הל' הקרבנות למעשה והרבה פעמים מתעוררות שאלות שלא מצאנו בספרים, ונפשי בשאלתי אם יש את נפשכם לברר לנו.

א. האם בהקדש קרבן צריך לומר להשם כגון עולה להשם, חטאת להשם, בלשון הקרא {וכדמצינו כן ביומא ל"ט. שצ"ל להשם חטאת} וכן משמע קצת בנדרים י. שלא לומר להשם חטאת אלא חטאת להשם וי"ל. אמנם ברמב"ם וכל הפוסקים לא מצינו כן, וצ"ע.

ב. האם יש מושג של קרבן סתם כגון שאומר להדיא שיחול קרבן סתם {דבסתם אפשר שיחול עולה} ואין כוונתינו לפלוגתת הראשונים ביומא מ"א. {בתו"י ד"ה "והא", ועוד} האם יש בקרבנות דין קינין סתומין דזהו דין אחר שקן סתום מעורב כאן א' לעולה וא' לחטאת, אך נידון דידן הוא האם יש קרבן סתם כמו שמצינו בהרבה מקומות הלשון ה"ז קרבן, וכן נדר מתפיס בקרבן, וצ"ע.

ברוב ברכה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה ובהודאה על הטירחא א.י.ס.

תשובה: לכב' הרב א.י.ס. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. בענין אם צ"ל לה' עולה וכו', הנה כמ"ש לא מוזכר ד"ז בפוסקים וגם אנחנו חיפשנו מי שיאמר כן ולא מצאנו, ומסברא ודאי א"צ דכשאומר עולה וכו' ודאי יש כאן דיבור גמור של נדר ושל הקדש ולמה לא יחול, והראיה מיומא אינה ראיה דשם כן הוא בגורל כיון דבא לאפוקי מלעזאזל ויותר יעו"ש בגבורות ארי, ועוד דס"ל דלשון זה צ"ל רק מדרבנן ומוכח בדבריהם שאינו מעכב, והראיה מנדרים דף י' אינה ראיה כמש"כ בר"ן שם דלשון קרבן לה' הוי רק משום דהכי כתב בקרא אבל לא דצריך לומר כך וכמש"כ שם בה"א דאומר רק קרבן, ועי' בתוס' שם דאותו חשש יש גם בשבועה ובנזיר וחרם ועל כולם מביא לשון של הפס' שכך כתוב בתורה אבל ודאי גם שם בכל המקרים מועיל אפילו שאינו מזכיר שם ה'.

ב. בענין קרבן סתם, יעי' בפרישה בהל' נדרים ר"ו ס"ק ח' דדייק ברא"ש דסתם קרבן הכונה לקרבן הראשון המוזכר בתורה וזהו עולה, ועי' בדברות משה ד' ס"ב ד"ה וכן

דהעיר עליו דאפשר לפרש את הרא"ש באו"א, וע"ע באג"מ או"ח ד' סי' קי"ט אות ג', ועי' עוד בבאר לחי רואי להגר"ח סרנא שליט"א הל' נדרים פ"א הל' ו' דהעיר דמדברי התוס' שם לא משמע כפרישה עיי"ש . ועי' בספר ירושלים במועדיה להגר"א נבנצל דהביא דדייקו כן גם ברמב"ם בריש מסכת נדרים גבי כנדרי רשעים דכתב כן.

בברכת תורה המערכת.

רמ"ז. פיגל בשבת האם חייב על חילול שבת

שאלה: האם מי שחושב מחשבת פיגול בשבת או יו"ט עובר מלבד הפיגול על חילול שבת משום שגרם שהבהמה נשחטה ללא צורך?

תשובה: החושב מחשבת פיגול בשבת ודאי יהיה חייב מיתה במזיד כיון דקרבן כזה אינו דוחה שבת דרק קרבן כשר דוחה שבת, והגאון הר"ר רפאל שמולאביץ שליט"א הביא דיותר מזה מצינו דאמרינן ביבמות דף ל"ג ע"ב דזר ששחט בשבת שחיטתו כשרה ופרש"י שם בד"ה "שחיטה בזר כשרה" ואין כאן משום זרות, ודייקו באחרונים עי' ברש"ש שם ובשער המלך פ"ו מהל' ביאת מקדש הל' י' דדוקא משום זרות אינו עובר אבל איסור שבת עובר, וא"כ כ"ש הכא. בברכת תורה המערכת.

חולין

<u>דף ו'.</u>

רמ"ח. בדין טעם כעיקר בשביעית

שאלה: לכבוד מערכת "דופקי בתשובה".

הגמ' בחולין דף ו. הקשית על הברייתא שכ' הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר, מבואר מהברייתא שלא חוששים שהשכנה החליפה את השיאור דא"כ היה צריך לעשר שמא החליפה, והרי יש משנה בדמאי פ"ג מ"ו שחוששים שמחליפה, דתנן הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שחשודה מחלפת המתקלקל, עכת"ד הגמ'.

והקשה המהדורא בתרא למהרש"א שהרי אפשר לתרץ שלא מוכח מהברייתא שלא חוששים שמחליפה דיתכן שמחליפה ורק הוי תערובת דמאי ולא גזרי על תערובת דמאי כמבואר בגמ' וע"ש מש"כ בזה.

ותמוה לי הרי על כרחך שאי אפשר לומר כן דהרי כתוב בברייתא שלא חושש אף משום שביעית ושם לא שייך לומר שלא גזרו על תערובת דמנא לן שלא גזרו על תערובת שביעית ואדרבה משניות מפורשות במס' שביעית שטעם כעיקר בשביעית, וא"כ על כרחך הטעם הוא מפני שלא חוששים לאחלופי.

אשמח מאוד לקבל תשובתכם. בברכה צ. י. ל. ב"ב.

תשובה: לכבוד הרב צ. י. ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם החשוב.

ע"ד הקושיא ששאלתם על המהדורא בתרא למהרש"א בחולין דף ו. דמקשה הגמ' מנותן לשכנתו עיסה דאינו חושש לתבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית ואילו בדמאי אמרינן דחוששים בחמותו שהחליפה, והקשה הא אמרינן דבתערובת דמאי לא גזרינן, והקשית על דבריו הרי בשביעית א"א לומר כן, דהרי איכא כמה משניות דטעם כעיקר בשביעית אין לנו להוסיף על דבריך שדברי אמת הן, רק אין זה קושיא אלא תירוץ מוכרח על דבריו, ורק נוסיף דבשביעית לא רק בטעם כעיקר אסור רק כל תערובת שביעית אפילו יבש ביבש אסור, וד"ז הוא תוספתא מפורשת והביאה במ"ל, וכן הובאה להלכה בדרך אמונה שביעית פ"ז ס"ק קמ"ד ומאידך גיסא בדמאי דין זה דלא גזרו על תערובת הוא דוקא בלח אבל ביבש גזרו, עי' בד"א פי"ג ממעשר הל' י"ח ד"ה שלא, אך כמו שכתבנו תשובתכם ודאי מוכרחת היא.

אך כעת מצאנו דבחזו"א שביעית סי' י' ס"ק י"ב רצה לומר דכמו שלא גזרו בדמאי ה"ה במתארח אצל ע"ה ומביאים לו תערובת פירות אינו צריך לחשוש שיש כאן תערובת ספיחין כשיש טעם בלבד דלא גזרו כמו בדמאי, ומשמע שלמד דבמתארח ויש טעם בלבד לא גזרו וזהו דומיא דדמאי, ולפ"ז יובנו דברי המ"ב אך דבריו צ"ע, וכבר עמד בכך הגר"י פישר בספרו אבן ישראל ח' סי' ע"ב, וכתב דאולי דוקא בדמאי דרובא מעשרים לא חששו משא"כ בשביעית, ויעוי' בדרך אמונה שביעית פרק ח' ס"ק קט"ז דהביא את דברי החזו"א להלכה בלי להעיר עליו כלל, וע"ע בראש יוסף במקום.

בכבוד רב המערכת.

דף י"א.

רמ"ט. מה המקור והביאור דילפינן מדין רוב דאין כה"ג משקה ב' סוטות

שאלה: עבור לדופקי בתשובה.

בגמ' חולין דף י"א יליף דין רוב מהא אביו חייב מיתה שמעתי שיש מוכיחים מכאן שאין כהן א' משקה ב' סוטות מה המקור?

בתודה מראש והערכה עמוקה א.ה.

תשובה: לכב' הר"ר א.ה. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין המדרש דאין כהן משקה ב' סוטות דילפינן מדין רוב המבואר במכה אביו ואמו, מקורו במדרש פליאה, ועי' ביאורו בח"ס החדש על התורה על הפס' מכה אביו בפרשת משפטים, וכן בסדר הפרשיות לאדר"ת.

בברכת תורה המערכת.

דף כ"ג.

ר"נ. בענין גיל הפלגס

שאלה: לכבוד המערכת.

חולין כ"ג. רבינו גרשם ד"ה והביא כ' לגבי פלגס "כלו' כבש דינו בן שנה, איל בן שתי שנים, והביא בן שנה וחצי" ודבריו צ"ע מפני שמבואר במשנה {פרה פ"א מ"ג} בפירוש שדווקא בחודש הי"ג הוא קרוי פלגס וכמו שהביא כאן רש"י. וכן צ"ע כנ"ל על ל' ספר הישר {חלק התשובות סי' ס"ח אות ז'} שכ' "שה בן שתי שנים כיון שעברו עליו ט"ו חודש או י"ו חודש שמו פלגס יצא מכלל שה ולכלל איל לא בא?

אשמח מאוד אם יש לכם תשובה או מי שמדבר בנושא זה. שבוע טוב.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת איגרתך.

בענין הערתך על דברי ר"ג המופלאים, מצאנו דכבר עמדו בזה בספר לבושי אריה סי' ה', ועי' בקובץ בית התלמוד חוברת ד' במאמר מהרה"ג ר' אהרון ישעיה בלוי דהביא דכן קשה גם על המפרש במנחות ע"ב דכתב וז"ל פלגס שעברה שנתו ולא בא לכלל ב' שנים עכ"ל. ושם נדחק ליישב דמדינא שלשים יום בשנה חשוב שנה על כן הוי איל בי"ג חדש ויום אחד, ולפי זה נמצא דבתוך חדש הי"ג הוי כבן שנה וחצי וזהו כוונת הרגמ"ה והביא בן שנה וחצי היינו בן שנה וחצי חדש כיון דשנה שניה שלו הוא חדש מדין שלשים יום בשנה חשוב שנה, אך את דברי ר"ת שהבאת בספר הישר אין זה מיישב.

בברכת תורה המערכת.

דף כ"ד.

רנ"א. מדוע הכהנים אין צריכים לחנוך ה' שנים כלויים

שאלה: איתא בגמ' חולין כ"ד ע"א כתוב אחד אומר מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלושים שנה וכו' הא כיצד כ"ה ללמוד ושלושים לעבודה ע"כ.

יש לשאול למה מצינו כן דוקא בלווים שלמדו ה' שנים ולא מצינו כן אצל הכהנים שיצטרכו ללמוד חמישה שנים והלא יש הרבה הלכות ודינים שצריכים ללמוד ולהתלמד בהם קודם שעושים את העבודה בפועל בבהמ"ק?

תשובה: עי' בדרך חכמה להגר"ח קנייבסקי פ"ג מכלי המקדש בביאור הלכה בשם הר"מ דלמדו מוזיקה ה' שנים, וע"ש דחולק עליו וס"ל דכהנים לא בעו ה' שנים כיון דזריזים הם. בברכת תורה המערכת.

דף ל"ז.

רנ"ב. א. דבר שהורה בו חכם אי הוי חומרא רק באכילה, ב. מה הדין לחכם עצמו

שאלה: א. איתא בגמ' חולין דף ל"ז ע"ב ולא בא בפי בשר פיגול שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם ע"כ האם מעלה זו לא לסמוך על מה שהתיר החכם כיון שנולד בו ספק האם חומרא זו דווקא בדיני נבלה ומאר"א, או האם יש חומרא בכל דיני התורה שלא לסמוך על מה שהתיר חכם כיון שנולד בו ספק ואין חילוק בזה בין מאר"א לשאר דיני תורה?

ב. עוד בהוא עצמו ענין הנ"ל בבהמה שהורה בה חכם שיש בה חומרא שלא לאכלו, מהו לענין החכם עצמו שהתיר אותו האם ג"כ יש חומרא שהגם שהוא עצמו התיר אותו לא יאכל ממנו, או דילמא חומרא זה הוא רק לאנשים אחרים שנולד להם הספק ושאלו לחכם והתירו להם, אבל לענין החכם בעצמו שהתיר אין שום מעלה וחומרא, והידור שלא לאכול ממנו?

תשובה: א. בענין בהמה שהורה בה חכם אי הוי גם בשאר איסורין, עי' שו"ת ח"ס יו"ד קמ"ט דמסתפק באשה שמצאה מראה אדום וטהרו חכם אי שרי לבעלה להחמיר ע"ע, דלא גרע משאר מה שהורה בה חכם או אולי משועבד לה ומסיק דמותר להחמיר עיי"ש, ומוכח דלמד ד"ז גם לשאר איסורין, וכן בתשובת צ"צ סי' צ"א בתינוק שאומר שנפלה בורית לחבית כתב דאע"פ דמותר מצד נטל"פ הוי כבהמה שהורה בה עיי"ש, ומוכח ג"כ דהוי בשאר איסורים, ועי' בספר עלי טהרה סי' קפ"ח א' עמ' שט"ז דהביא מספר נתן פריו אות ז' דרצה לומר דרק על מידי דאכילה נאמר הענין דהוי גנאי והוכיח מהח"ס כנ"ל דאינו כן, אך דחה דאולי איסור נידה חשוב גנאי כאכילה משא"כ למשל תפילין ומזוזות.

ב. ובאותו ענין אי חכם המתיר יכול להחמיר על עצמו, עי' בטור ומג"א סי' תמ"ז סקמ"א בשם המהר"ם מרוטנברג לענין נטל"פ בפסח שאני אוסר לעצמי ומתיר לאחרים

ואעפ"כ אני רגיל לומר להשואלים שפלוגתא דרבותא הוא ורבים נמנעים מאליהם" ושם הוי מדין בהמה שהורה בה חכם ואעפ"כ אסר לעצמו, וכן הוא מסברא כמ"ש לעיל דהענין הוא שדבר מגונה לאכול מדבר שיש בו מחלוקת, וא"כ ודאי יכול להחמיר ע"ע.

בברכת תורה המערכת.

<u>דף פ"ג.</u>

רנ"ג. ביאור מעות קונות לדעת ר"ג בחולין

שו"ת: בענין שאלתך למקורו של ר' יוחנן דדבר תורה מעות קונות, וביאר רבינו גרשום בחולין פ"ג ע"א דדרשינן דבר הנקנה מיד ליד דהיינו מעות וזה נגד הגמ' בב"מ מ"ז: דלר"י ילפינן מיניה דבר אחר, כבר קדמוך בקושיא זו עי' בקובץ וילקט יוסף ט"ו (מופיע באוצר החכמה) משנת תרע"ג סי' קפ"ד מהרב יוסף הכהן נוימן שכתב שהוא פלא, וכן הקשה באור תורה לרב מתתיהו זאב שציגל בב"מ דף מ"ז:, ובתורת הקנינים ח"א עמ' רי"ד, וכן בקובץ יסודות וחקירות השלם לרב אחיקם קשת עמ' 313, ועי' תוס' בכורות יג: ד"ה ד"ת דלמד ג"כ מפס' זה רק מלימוד אחר. ועי' בשו"ת לחם שלמה יו"ד ח"ב לר' שלמה זלמן ארנרייך סי' ס' דיישב את דבריו וכתב דאכתי ילפינן מיניה עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

בכורות

<u>דף ז'.</u>

רנ"ד. מהו הכסוי על פני התינוק המוזכר בבכורות

שו"ת: לכבוד הרב ס. שליט"א.

מה ששאלת מהו אותו כיסוי המוזכר בבכורות דף ז. שנמצא ע"פ חמור לגבי טומאה וכן על גבי אדם לגבי אכילה ע"פ הרפואה של היום, והנה בספר חסידים תס"ט נאמר שמי שנולד וכיסוי על פניו צריך להזהר ממזיקים משעת כעס וברק, ועוד סיעה של קדמונים הביאו סגולה זו עיין בספר שמירת הגוף והנפש, והנה יעוי' בפר"ח שסיכם את כל שיטות הראשונים שם אי הוא שליא ממש כשיטת הרמב"ם והשו"ע ותוס' שם, או הוא כעין שליא כשיטת רש"י ומפורש ברבינו גרשם שם ועוד ואי הוא שליא מובן מאוד,

ואי כעין שליא אמרו לי מומחים דיש לפעמים על הולד מרוח כעין משחה לבנה {ויש לוקחים ממנה לאיפור} ע"פ הילד, אך זה קצת דוחק דזה הכוונה, ומצאתי כעת בר' אברהם בן הגר"א על התוספתא נידה פ"ד ד' שזה כעין כיפה על ראש התינוק הנקראת הייבל, וחיפשתי בתרגום יידיש עברי ושם כתוב דהייבל זה שפיר, ולפי"ז צ"ל דקאי על שק השפיר.

ערכין

<u>דף י"א.</u>

רנ"ה. האם נוהג דין שירה בבמה

שאלה: לכבוד המערכת הנפלאה לדופקי בתשובה שעוסק במלאכת הקודש להשיב תשובה לכל הדופק בשערי המערכת, יעזור השי"ת ויתן לכם סייעתא דשמיא בכל מעשי ידיכם.

האם יש מקור אם היה נוהג דין שירה בבמה? [ביערות דבש ח"א דרוש ט' כתב דקיי"ל שאין שירה בבמה והביאו בספר תורת הבמה פרק י"ט וכבר העיר שלא נודע מקורו].

החותם בברכה א. ל.

תשובה: לכב' הר"ר א.ל. שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין שירה בבמה קטנה, עי' בנועם ירושלמי על הירושלמי בסוף סוכה דהביא ראיה מהגמ' בערכין דף י"א דאמרינן בעי ר' אבין עולת נדבת ציבור טעונה שירה או אינה טעונה שירה ומסיק דדווקא על עולת חובה אומרים שירה אבל לא על עולת נדבה, וחובה לא קרב בבמת יחיד וא"כ אין אומרים שירה בבמה, ועיי"ש מה שביאר עפ"ז דברי הירושלמי שם.

בברכת תורה המערכת.

תמורה

דף י"ב.

רנ"ו. ענין לרש"י שמערבין אפר החטאת באצבע

שאלה: לכב' המערכת.

בגמ' בתמורה דף י"ב ע"ב כתב רש"י ד"ה עליו לערבן שמערב האפר חטאת עם המים באצבעו מנליה לרש"י שבאצבעו?

י.ה.

תשובה: לכבוד הר"ר י.ה. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בדבר שאלתך בדברי רש"י, הנה כן כתב גם הרע"ב בתמורה בפ"א משנה ה', והנה בפשטות אצבעו לאו דוקא וה"ה בכל דבר רק באצבעו הוא הדבר המצוי ביותר, ועיקר חידוש רש"י דבעינן לערבו ולאפוקי מהשיטות דא"צ עירוב דעי' בכפות תמרים בסוכה דף ל"ז כתב לישב דברי התוס' ביומא דף מ"ג ד"ה הכל דמשמע בדבריהם דלא בעי עירוב, וכתב עליהם התיו"ט בתמורה שם נפלאתי עליהם הפלא ופלא דהרי מוכח מכאן דבעי עירוב ובכפות תמרים ישב דבריהם, וכן ס"ל להגר"א בזר זהב בתוספתא דפרה פ"ו ה"א דבנגיעה לבד מתקדשים המים. אך יתכן לומר עוד דהנה יעי' בשו"ת לחם שלמה יו"ד ח"ב סימן ק"ב דהקשה איך אפשר לערב האפר עד תחתית המים באצבעו וכתב דא"ל דכוונתו שיתחוב ידו עד למטה ויערב באצבעו דא"כ הול"ל יערב בידו אלא ודאי דא"צ רק לערב האפר בתוך המים עד שיהי' מים על כל האפר, וכתב דמלשון הרמב"ם שכ' חבית גדולה מלאה מים משמע שצריך לערב בכל המים עד תחתיתו, וא"כ לפ"ז אפשר דרש"י בא לאפוקי משיטת הרמב"ם.

בברכת תורה המערכת.

דף י"ג.

רנ"ז. ביאור ברש"י בתמורה דף י"ג

שאלה: לכבוד דופקי בתשובה רבנים נכבדים ירושלים, כ"ב טבת תשע"א.

לאחר שמדי פעם ככל יהודי אני מתקשה באלו דברים שאינני מוצא מובן להם, פניתי לידיד ותיק ובקשתי עצתו למקרים מעין אלו שאין איש בכולל עונה לי, ולהפתעתי הוא סיפר לי אודותיכם.

במס' תמורה י"ג: דבמעשר יש תמורת גופו ויש תמורת שמו, ופירש"י מהי תמורת גופו, שאם העמיד בהמת חולין אצל מעשר ואמר זו כזו. ולא מצאתי מי שיתמה הכיצד זו כזו פי' תמורה.

בהמשך: תמורת גופו חלה אע"פ שאינו ראוי, ופירש"י שנ"מ לאכלו בקדושת מעשר שלא ישחט באיטליז ולא ישקל בליטרא. ומדוע נקט רש"י שדינים דרבנן ולא נקט בדינים דאורייתא, שנ"מ שאסור בגיזה ועבודה?

הנני מודה לכם על תשובותיכם ש.

תשובה: לכב' הר"ר ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין קושיתך על רש"י בתמורה, עי' בחידושי הגרז"ס [ר' שלמה זלמן סנדר כהנא-שפירא] על קדשים דעמד על קושיתך בלשון רש"י ונשאר בצע"ג וכתב דצריך להגיה את רש"י.

ובענין קושיתך השניה על רש"י אמאי לא נקט נ"מ לגיזה ועבודה, עי' בחי' הגרי"ז על תמורה שעמד בזה עיי"ש וכן בשיעורי בנו שליט"א בספר שיעורי רבינו משולם דוד הלוי, וע"ע במי' המהרי"ט אלגאזי על בכורות פר' ה' אות ל"ז ס"ק ב' דעמד כה"ג על לשון תוס' ורש"י בב"ק עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

מעילה

<u>דף י"א.</u>

רנ"ח. ביאור בכלל דהשלכה הוא עשר או עשרים אמה

שאלה: תוספות במס' מעילה י"א: ד"ה "דישון" הביא ממס' תמיד שיש כלל אין השלכה פחות מעשר או עשרים אמה ע"ש, רצוני להעיר ולהקשות על הכלל הזה מכמה מקומות, שבבראשית {כ"א-ט"ו} כ' "ותשלך את הילד תחת אחד השיחים" ורחוק ודחוק לומר שהיא השליכתו וזרקתו עשר או עשרים אמה? וכן בשמות {ד-ג} "ויאמר השליכהו ארצה" וכו' וכן שמות {ז-י"ב} "וישליכו איש מטהו" וכן בשופטים {ט"ו-י"ז} "וישלך הלחי מידו" וכן בתהילים {כ"ב-י"א} "עליך השלכתי מרחם", דק' כברזל לומר שבכל הני מקומות הכוונה הוא עשר או עשרים אמה, ולכן רצוני לדעת האם הפשט שבכל אתר

ואתר שכתוב מילה זו של "שלך" או "וישלך" פי' עשר או עשרים אמה, א"ד אין ככלל כזה, והפשט בתוס' הוא שקקים להו לקבנן שלענין מש"כ ויקרא {א} "והשליך אותה אצל המזבח" שבאותו מקום קים להו לרבנן דאין השלכה פחות מכ' אמה, אבל אין למידין ממנה ואין הוא כלל גדול לכל מקום שכתוב מילה זו?

תשובה: בענין השלכה, עי' בס' התורה והמצוה על התו"כ {פ' ויקרא סי' פ"ו} דכבר תמה על דברי התוס' מהכתוב {בראשית יא} ותשלך את הילד תחת אחד השיחים ומוהשליכו אותו אל הבור {שם לח} וכ' עלה שהאמת הוא שהמילה הזאת מורה מרחוק כי אם מניחו בידו על הארץ יאמר מניח או משים או נותן ומשליך הוא מרחוק, ולכן כאן שמשליך אל הצד למזרחה של כבש שיערו חז"ל כי המשליך אל הצד מגובה י' אמות של המזבח דבר קל כמו המוראה והנוצה נופל מרחק כ' אמה, ועי' בספר תקנת עזרא שם.

בברכת תורה המערכת.

רנ"ט. ביאור בדברי הגר"ח דקודשי מזבח נשארים של הבעלים אין זה סתירה למעילה

שאלה: לכבוד כ"ת שליט"א.

ידוע מה שהביא הג' ר' ברוך בער זצ"ל בספרו ברכ"ש לב"ק בשם הגר"ח דחלוק קדשי בדה"ב מקדשי מזבח דקדשי בדה"ב הוי קנוי לגבוה וממילא חל עליה קדושה, אבל בקדשי מזבח דינו הוא דרק קדושה חל עליו אבל אינו קנוי להקדש אלא דעדיין של הבעלים הוא, ועיי"ש דלמד דזהו ביאור בסוגיא דב"ק דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן. ולכ' יש להקשות ע"ז לפי מה שכ' הגר"ח בספרו פ"ח מהלכות מעילה ה"א {ד"ה ובאמת} דגדר איסור מעילה הוא דין של גזילת הקדש, ולכאורה לפי הגר"ח המובא בברכ"ש הנ"ל דקדשי מזבח אינו של הקדש כלל ונשאר ברשות הבעלים היאך שייך עלה דין מעילה שהוא מדין גזילת הקדש, והתם הגר"ח בספרו קאי על הרמב"ם פ"ז ממעילה ה"א דקאי על קדשי מזבח וז"ל הרמב"ם "אבל אם היו בשר עולה וכיו"ב לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב כאיסור מזבח" עכ"ל, וצ"ע.

עוד יש לעיין בהא דמבואר בתוס' מעילה יח. ד"ה ואומר, דיש ב' דינים במעילה חד דינא של נהנה ודין שני של הוצאה מרשות הקדש דילפינן התם מפסוקים מסוימים, ויש לעיין אם דינא דהגר"ח דמעילה הוי דין גזילת הקדש קאי גם אדינא דמוציא מרשות הקדש או רק אדין דנהנה וכלשונו של הגר"ח בד"ה ובאמת {ו' שורות מסוף העמוד} "דכל עיקר איסורא דנהנה דמעילה הוא רק דין גזילת הקדש.

לפי החילוק של הגר"ח בין קדשי מזבח לבדה"ב מהו הדין קדושה לדמים אם זהו ממון הקדש ובדה"ב, והוא של הקדש לימכר ולהביא בדמיו עולה, ולכאורה אם כל קדשי מזבח של הבעלים הוא רק דחל עליה קדושה כאן בקידשה לדמים והוי נהנה להקדש דהוי ממון הקדש לימכר ולהביא קרבן מדמיו, ולכאורה הקרבן שמביא בדמיו ע"כ הוי ממון הקדש מה שלא מצינו בכל קדשי מזבח, אלא דע"כ צ"ל דהוי כמו קדשי מזבח דאינו נעשה ממון הקדש רק דקדושה חלה עליו, א"כ קשה לומר דהוא קדוש בקדושה לימכר ולהביא מדמיו קרבן, דבשלמא בממונות אפשר לומר כן דהוי ממון של מישהו לדמיו, אבל להתפיס קדושה על חפץ לגבי לימכר ולהביא קרבן מדמיו קשה להבין.

תשובה: מה שהערת בעומק דבריך להקשות מדברי הגר"ח המובאים בברכת שמואל בב"ק ס' ל"ד וכן בכתבי הגר"ח לבדוק דקדושת מזבח שאני מקדושת בה"ב דקודשי מזבח הוא רק התפסה לגבוה דהוי ממון גבוה אבל עדיין הבעלים נשאר בעלים, והקשית א"כ כיצד יסתדר ד"ז עם מש"כ הגר"ח בעצמו בפ"ח ממעילה ה"א בגדר איסור מעילה הוא דין גזילת הקדש והרי אם אוכל את בשר העולה אינו גוזל כלום מההקדש. הנה צריך לומר דודאי אין כוונת ר' חיים לומר דאין כאן בעלות של הקדש דודאי יש גם להקדש בעלות, אלא ר' חיים רק בא לומר דגם לבעלים נשאר דין בעלות על הקורבן כיון שיכול להקריבו בתור קרבן ומי שגונב ממנו את הקרבן הפסיד לו ממון בשווי ששווה לקנות קרבן אבל ודאי גם ההקדש הוא בעלים וזה דבר מוכרח.

וכעת מצאנו דכן הוכיח בברכת אברהם לב"ק דף ס"ג (מהדורא תנינא עמ' קנ"ז) ואחת ראיותיו היא ממעילה דהוא רק משום איסור גזל עיי"ש, ועיי"ש עוד דהביא ראיה מהא דאיכא דין שיעבוד על היורשים להביא עולת אביהם ואי לא הוי רשות ממונית גם להקדש אמאי חל שיעבוד, וכן הוכיח עוד מהא דכתבו התוס' בב"ק דף ע"ו דאיכא שינוי רשות כשעובר לרבות הקדש ובע"כ כמ"ש עיי"ש באורך. וכמ"ש.

ולפמ"ש ודאי דגם לפי הגר"ח במעילה יש איסור הוצאה מרשות כיון דודאי איכא על ההקדש גם של קודשי מזבח בעלות לרשות ההקדש.

ולפ"ז גם ניחא הערתך השלישית דודאי גם בקודשי מזבח איכא רשות גמורה של הקדש א"כ ודאי אין מצב של ממון גבוה שאינו ברשות הממונית של הקדש ובטלה הערתך.

בברכת תורה המערכת.

נדה

דף מ"ד.

ר"ס. מדוע אין נישואין בקטנה, אי זקן שאין לו גבורה יכול לישא אשה

שאלה: לכבוד המערכת הנכבדה מאוד, אחר דרך הכרת טובה מרובה.

שנינו במסכת נידה מ"ד: שקטנה פחותה מבת ג' אינה אוכלת בתרומה אפי' שנתקדשה ע"י אביה.

ילמדינו רבינו... א. למה אין נישואין בקטנה שאינה ראויה לביאה? מה המקור לזה הרי קנויה לו והכניסה לרשותו? והאם זקן בן תשעים שאין לו גבורת אנשים אינו יכול לישא אשה?

בכבוד רב י.ל.

תשובה: לכב' הרב י.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין חופת קטנה פחותה מבת ג' שנים, עי' במל"מ פ"ג מהל' אישות הל' י"א דהביא מחלוקת ראשונים אי חופתה חופה כיון שאינה ראויה לביאה ולא הוי נשואה לכל מילי או הוי רק דין לגבי אכילת תרומה מצד גזירה וזה תלוי בגמ' בכתובות דף נ"ו דהסתפקה אי חופת נידה קונה או לא כיון שאינה ראויה לביאה ולא נפשט הספק, ונחלקו הראשונים אי הוי ספק לכל דבר או רק לענין תוספת כתובה והם שתי דעות המובאות בשו"ע סי' ס"א סעי' א', ועי' בתוס' ביבמות דף ע"ב ד"ה מבחוץ דהקשה היאך טומטום מאכיל את אשתו בתרומה הרי אינו בן ביאה כמו בפחותה מבת ג', ותירץ דטומטום ראוי לקרוע ולכן הוי בר חופה ומשמע דמי שאין לו באמת גבורות אנשים באמת לא יקנה, ובאמת נחלקו בכך האחרונים עי' באוצר הפוסקים סי' ס"א סע' א' ס"ק ח' אות ד', ועי' באינצקלופדיה תלמודית ערך חופה עמ' תל"ה סיכום הדעות מצ"ב צילום.

המערכת.

דף ס"א.

רס"א. ביאור שמו של עוג

שאלה: גמ' נידה ס"א. זה עוג שפלט מדור המבול, וע"ש בתוס' שהביא את המד"ר שלכך נקראת עוג משום שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרנות לתקן

עוגות לפסח ע"ש וצ"ב ולמה נקראת שמו "עוג" בגלל הדבר הזה לכאורה הוא סתם דבר צדדי ושולי, ואטו בגלל זה יקרא שמו "עוג".

תשובה: מה שנקרא עוג ע"ש העוגות, עי' בספר פרי צדיק פרשת לך לך דכשבא וראה את אברהם אופה מצות נכנס בו ניצוץ קדושה ונשאר בו מעט ומשום זה נקרא ע"ש זה, ועי' במעייני חיים ח"ב לר' חיים זיטשיק שהאריך בפרשת לך לך ביסוד זה.

בברכת תורה המערכת.

כלים

רס"ב. סתירה בענין ניקב כמוציא זית ומוציא רימון לגבי טהרה

שאלה: לכב' המערכת.

כלים פ"ג משנה א' עיין רע"ב ד"ה שיעור, היוצא מדבריו שאפי' הכלי מיוחד לאגוזים נטהר במוציא זית ועיין במשנה אחרונה ד"ה העשוי לאוכלין דכתב כן ובתוך דבריו מביא פרש"י ברכות מ"א: דכתב ניקב כזית משתמש בו אגוזים. זאת אומרת דאם ניקב כמוציא זית מהני יוחד לאגוזים, ובתחילת דבריו כתב דאם היה מיוחד לאגוזים וניקב כזית טהור ולא מהני יוחד לזיתים. ולכאורה דבריו סותרים זה את זה?

ועוד צ"ב מה הסברא בזה דאם היה מיוחד לאגוזים נטהר בזית, ואם היה מיוחד לרימונים אינו נטהר אלא כמוציא רימון?

יישר כחכם.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה.

מה ששאלתם בביאור דברי הרע"ב בפ"ג מ"א דכלים ודברי המשנה אחרונה שם בד"ה העשוי דחילק וכתב דניקב בכזית נטהר אפילו מיוחד לאגוזים הגדולים ממנו וה"ה דלא מהני יחוד מחדש לאגוזים, והביא רש"י בברכות מ"א: דמהני בניקב כזית ביחד לאגוזים וזה לכאורה סתירה בדבריו, ועוד אמאי ביחוד לרימונים אינו נטהר אלא בכמוציא רימון.

ונראה הביאור דבעלמא חור של כזית בסתמא הוא חור שמוריד כלי משם אפילו מיוחד לאגוזים, אבל כ"ז בסתם כלי ובזה לא יעזור שיחזור וייחד לאגוזים דגם קודם היה כך, אבל בכלי שלא היה מיוחד לכל תשמיש אלא מיוחד רק לשיעור קטן כגון לקטניות

או כזית בזה כשניקב כזית כיון שאף פעם לא היה מיוחד אפילו בסתם לאגוזים לא נפעל שמו משם אגוזים (כמו אילו היה סתם כלי שעומד לכל), ולכן אי ייחד לאגוזים יש כאן דבר חדש ולזה לא יצא אף פעם משם כלי, וכ"ז בסתם כלי, אבל כלי שמיוחד לרימונים שונה הוא מכל הכלים ולכך כל זמן שלא ניקב לרימונים אינו נפסל, וה"ה אי נפסל בנקב כזית יכול ליחדו לרימונים ומקבל שם כלי משא"כ לאגוזים.

היוצא מכל זה דיש ג' מיני כלים.

א. מיוחד לשיעור קטן דוקא דבו מועיל אחר שניקב בשיעורו ליחדו לשיעור גדול ומקבל שוב שם כלי.

ב. סתם כלי הוא מיוחד לכל השיעורים ושיעורו בכזית ולכן אפילו ניקב בכזית ויחדו לשיעור גדול יותר לא מקבל שם כלי כיון שכבר קודם עמד לכך.

ג. כלי מיוחד לרימונים הוא כלי שונה ומועיל גם כשניקב כזית ליחדו לרימונים דאינו בכלל סתם כלי, וכן מצאנו בכמה אחרונים דביארו כמ"ש.

בכבוד רב המערכת.

אהלות

רס"ג. ביאור במנין הרמ"ח אברים

שאלה: באהלות פ"א מ"ח מבואר הרמ"ח איברים שבאדם, וכולם יש בהם עצמות, וע"ש תפ"י אות נ"ט, וכ"ה ברמב"ם, וצ"ע בנדרים ל"ב: "ולבסוף המליכו על רמ"ח איברים אלו הן שתי עינים ושתי אזנים וראש הגויה".

שאלתי לכמה ת"ח ולא קבלתי תשובה ברורה.

כט"ס י. מ. ר. לונדון אנגליה.

תשובה: לכב' הרב י. מ. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה.

מה ששאלתם על הגמ' בנדרים ל"ב ע"א דמבואר דשתי אוזנים ושתי עינים וראש גויה הם בכלל הרמ"ח אברים והרי לית בהם עצם.

כבר נשאלנו ע"ז כמה פעמים, ועי' בספר טוב טעם ודעת להרה"ג יחיאל פישהוף שליט"א בהל' טומאת מת פ"ב בשער הציון ס"ק קפ"ח דעמד בכך, וכתב בשם רבינו בחיי פרשת משפטים פכ"א פנ"ד דעינים יש להם עצמות וכתב שם דאולי ס"ל דסחוסים בכלל

עצמות הם, ועיי"ש דהביא משו"ת שבות יעקב סי' ק"א דהסתפק אי אוזנים מקרי אבר, ועיי"ש דכתב דיתכן דהכונה לעצמות הסמוכות לעינים ולאוזנים המגינות עליהם, וכן ראינו בעוד ספר דכתב כן.

ועל ראש הגויה כתב שם בבאורו בטוב טעם ס"ק ס"ח דיתכן דיש שם עצם או דמדובר על עצמות הסמוכות להם, וכ"כ בשער הציון שם ס"ק קצ"ד בשם החזו"א דהשבילים הנכנסים לתוך הגוף יתכן דחשיבי עצם.

וכעת מצאנו בקובץ בית יחיאל על אוהלות מאמר מהרב ר' יוסף פרלמן שליט"א מעירכם לונדון בעמ' 121 דעמד בכך במאמר ארוך והקשה את קושיתכם מהגמ' בנדרים, והביא דבערוך השלחן העתיד הל' טומאת מת סי' ו' סע' ט' הקשה על הר"ב שפירש דבצים והגיד הוי מהרמ"ח והרי אין בהם עצם, ותירץ דאולי מיירי בעצמות הסובבות, וברמב"ם על המשנה הוצאת קאפח על המשנה באוהלות תרגם אברי הזרע והאחור וכתב שם בהערה 40 דהכונה של הרמב"ם על העוקצה ועל הקוסקסה ועל האייליאוס עי' שם, וכתב שם על התרגום הנדפס שהוא טעות כי אין בהם עצם, וגם במלאכת שלמה שם הקשה בשם ר' סולמאן אוחנא דאין להם עצם עיי"ש, ועי' בבית יחיאל שם מה שתירץ הרב פרלמן ע"פ הדרש.

בכבוד רב המערכת.

מכשירין

רס"ד. מכשירין פ"ג סתירה מגמ' שבת לענין אין דרך בהמה להקר

לכבוד המערכת יישר כח גדול על השאלות שהשבתם.

ועתה באתי בעוד ק' דבמכשירין סוף פ"ג תנן דאם בהמה ירדה למים בשעת היחף או הדייש המים מוכשרין דהוה ניחותא של הבעלים לזה, וביאר הר"ש דאז דרך הבהמה להקר, ותמוה דבשבת דף נ"ג: איתא בגמ' דבהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים משום גזירת סמנין ובאדם שרי, ואמרינן דאדם נראה כמיקר ואין מיקר בבהמה, וכ' רש"י דאין דרך להקר בבהמה, וצע"ג דהא במשנה מבואר דבשעת היחף ביאר הר"ש דהחום גדול וכן בשעת הדייש דרך להקר, והאיך פסקינן דלא נראה כמיקר בבהמה?

אשמח לקבל תשובה צ. ש.

תשובה: לכבוד הרב צ. ש. שליט"א.

שמחנו לקבלת שאלתך הערה יפה הערת ולא מצאנו מי שקדמך בזה, ובע"כ צ"ל דמש"כ הרש"י דאין דרך להקר אין הכונה שאף פעם לא מקירים רק אין דרך בני אדם לרחוץ את הבהמות דאין זה כ"כ חשוב לבהמה ולא שוה המאמץ בכך, ועוד יעוי' שם בשבת דף נ"ג ע"א לצננה לית לה צערא והינו דאמרי אינשי חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא ליה, ועי' שם ברש"י ד"ה כאן דאין זה כ"כ חשוב לצנן הבהמה בקיץ ולכך לא כ"כ נראה כמיקר וחיישינן לגזירת סממנין, משא"כ במשנה במכשירין כותב הר"ש דדרך בהמה להקר לא שכך רגילים אלא שאם עושה כך ניחא ליה בחום או בדיש כיון שהחום רב, אך צ"ל דבדרך כלל אדם לא עושה זאת רק אם נעשה כן הוי ניחא ליה.

בכבוד רב המערכת.

מקוואות

רס"ה. ביאור בדברי הגר"א במקואות דהעולם הוא עיגול ושני ריבועין

שאלה: באליהו רבה לאדונינו הגר"א ז"ל עמ"ס מקוואות {א-ד} מבאר שם ענין בור שיח ומערה, ובסוה"ד כ' וז"ל וכנגדן נברא העולם בעגול ושתי מרובעין. עכ"ל. האם ידוע להדר"ג פשר דבריו הק' האלו, דבשלמא העגול היינו כמש"כ התוס' במס' ע"ז שהעולם עגול ככדור, אבל מה זה השתי מרובעין?

בברכה שתזכו לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה. יישר כחכם וכט"ש א.ב.

תשובה: לכבוד הר"ר א.ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין דברי הגר"א במקוואות פ"ד הנה כוונתו לריבוע בתוך העיגול וריבוע חוץ לעיגול [כמבואר בסוכה], והנמשל לבריאת העולם כוונתו למש"כ בספר הבהיר דף די"ד דעיגולא גו ריבוע דהטי מרובע בגו עיגולא לא דהטי, ויש ביארו ע"פ הנסתר דהכוונה לעולם המלבוש שהוא מרובע והצמצום והקו שהוא עגול והעולם שהוא מרובע שיש ד' צדדים, ועי' ביאור באור יקר לרמ"ק דרישות בעניני המלאכים דרישה ד' החקירה הז', ועי' עוד ביאור באור יהל להגר"א פ' תצוה דף ק"פ ע"א, ובספר כתם פז הקדמת הזוהר דף ט"ו שם מבארים ע"פ הקבלה מה כוונת הדברים בכמה אופנים, ועי' בקובץ ישורון

ח"ו עמ' רע"ו ביאורים בשם הר"ר רפאל גורדון בעל מחבר ספר נחל עדן שכ' דכ' את ביאור הדברים בחידושיו ולא מצאנו דברים אלו.

המערכת.

תלמוד ירושלמי

רס"ו. מה המסכתות הגדולות במילים בירושלמי

שאלה: לכבוד המערכת,.

נתמלא כל הבית אורה ושמחה וששון ויקר על כל התשובות שמשיבים לי מדי פעם ופעם, יה"ר שתמשיכו להשיב לכל השואלים כהנה וכהנה, ותזכו עוד ועוד להגדיל תורה ולהאדירה!

ראיתי שנשאל להמערכת בענין מה שיש "שמועה" בשם הגר"א שאמר שמסכת ברכות היא המסכת הכי גדולה. ולכאורה היא תמיהה לומר כן, והמערכת הראה לדעת ע"י בדיקה במחשב שיש עשר (או עשרה מסכתות) שיש בהם יותר מילים ממס' ברכות, ומחמת כן מסיק שכנראה לא יצא הדברים מפי קדשו של הגר"א, וכן ראיתי בעוד מקום שהביא שי"א שהגר"א לא אמר כן משום שמס' שבת יותר גדולה (או הכי גדול). הנה אנוכי הקטן רוצה לומר "השערה" בענין הזה בדרך אולי ואפשר, והוא שאם אכן יש שמועה כזה אפשר שהגר"א אמר כן על מסכת ברכות שבירושלמי, דראיתי במקום אחד שבתלמוד ירושלמי, מסכת ברכות היא הכי ארוכה, ואפשר שזה היה כוונת הגר"א (אם בכלל אמר כן) אגיל ואשמח אם נתקבל "השערה" זו ואם ניתן לומר כן, עוד אני מבקש האם אפשר לברר ע"י מחשב האם נכון הוא שמס' ברכות היא מס' ארוכה מתלמוד ירושלמי ומה הם המסכתות שבאים אח"כ רשימה לפי אורכן.

תשובה: מה שרצית ליישב את השמועה בשם הגר"א שמסכת ברכות היא הארוכה בש"ס והוכח שאינו כן, ורצית ליישב דאולי הכוונה לברכות בש"ס ירושלמי, הרעיון רעיון יפה הוא, אך האמת יורה דרכו שג"ז אינו אמת דהמסכת הארוכה בירושלמי היא מס' שבת 49161 מילים, ואח"כ יבמות 45293 מילים, ואח"כ ברכות 41030 מילים, ולכן כנראה שלא נאמרה שמועה זו בשם הגר"א וכן אמרו הבקיאים והמומחים בדברי הגר"א, אח"כ בא סנהדרין 40981 מילים, ואחריו כתובות 37456 מילים.

בברכת תורה המערכת.

רס"ז. מי כתב את הפי' על הירושלמי הנמצא בסוף בבלי מסכת הוריות

שאלה: לכבוד המערכת שלום.

מי כתב את הפי' על הירושלמי {תלמוד דבני מערבא} הנמצא בסוף בבלי מסכת הוריות?

תודה.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין מיהו מחבר פירוש על הירושלמי על הוריות המודפס בתלמוד בבלי, מחברו הוא ר' דוד ב"ר משה הדרשן תלמיד הרמ"א והמהרש"ל ואחי המהר"ל ומפורש שמו בנזיר פ"ו הל' א' נפטר שנת של"ה, פרטים עליו עי' עוד במהדורת עוז והדר במסכת ברכות.

בברכת תורה המערכת.

שבת

רס"ח. אמאי טובל בשבת אינו קוצר כמו שולה דגים מהים לירושלמי דעוקר ממקום חיותו

שאלה: לכבוד רב המערכת.

הנה שיטת הירושלמי בפרק כלל גדול הל' ב' דהצד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר, ובאג"ט {קוצר סקכ"ו} כ' דאף הבבלי לא פליג ע"ז לבר מהא דאין קוצר בבע"ח {ובמנח"ח מלאכת קוצר כ' בדעת הרמב"ם דס"ל דיש קוצר אף בבע"ח} וכ' המחצה"ש {תצ"ז סק"ו} והפמ"ג {א"א שט"ז סקי"ז} דה"ה אם מחזיר את הדג למים מיד לאחמ"כ. ולפי"ז צ"ע איך מותר לטבול בשבת וכמש"כ בשו"ע סי' שכ"ו ס"ח דהא עוקר את עצמו ממקור חיותו, דמה לי דכוונתו לצאת, הא מ"מ מקום האויר היינו רביתיה ובמים הוי עקור ממקום חיותו?

צ.י.

תשובה: לכבוד הבה"ח צ.י. נר"ו שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין שאלתך המקורית מאוד הנה הערה יפה היא שצריך להתבונן בה היטב, והנה ברור דאין איסור קוצר בהשלכת בע"ח למים רק צריך להגדיר מדוע ובזה תתישב גם

הערתך, ולכא' צ"ל דדוקא בים ודגים נראה דיש איזה חיבור בין הים לדגים דהמים יש בהם ממש ולכך שייך בהו קוצר ממקום חיותו וגם זה חידוש גדול והבבלי כנראה חולק על כך, אבל בבע"ח החיים על היבשה אין חיבור בניהם לאויר דהאויר אין בו ממש ואף דמקור חיותם מהאויר אין בזה די בשביל לחייב משום קוצר דלא דמי לקוצר כלל שיש איזה חיבור ודיבוק וקשר גשמי בניהם. ומצאנו כעת דבספר מנחת אשר על שבת להרה"ג ר' אשר וייס עמד בכך וכתב ג"כ דודאי לא מתחייב בכה"ג משום קוצר אך כתב דצריך הגדרה מה בדיוק החילוק והנלע"ד כתבנו.

בברכת תורה המערכת.

ר"ה

רס"ט. ביאור דברי הירושלמי כיצד ר"ג אמר לר"י שגדול הוא ממנו ביראת חטא

שאלה: לכבוד המערכת.

בירושלמי ראש השנה י"ד. א"ל בא בשלום רבי ותלמידי רבי בחכמה ותלמידי ביראת חטא, איך אנו רואים מהגמ' שר"ג היה יותר גדול מר' יהושע ביראת חטא?

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בביאור הירושלמי, עי' באדרת אליהו להגר"א על פרשת עקב דביאר דלמד ר"י אצל ר"ג דרכי יראה, וכן הובא באיפה שלימה [ביאורי הגר"א] על שיר השירים פ"א פט"ו, ועי' בספר חסידים אות תתקצ"ח דגם עמד בזה וכתב דאע"ג דכתיב במשלי כ' יהללך זר ולא פיך ובירמיה ט' כי בזאת יתהלל המתהלל אלא אם יהנה לבו באותו שבח שמשבח אסור אלא כשאין לבו נהנה אז יהללך זר ולא פיך וכיצד אמר לו ר"ג לר"י בוא בשלום רבי ותלמידי רבי בחכמה ותלמידי ביראת חטא הרי שיבח עצמו ביראת חטא, אלא צ"ל כן שאף על פי שאתה גדול בחכמה אני גדול ביר"ש ולא לכבודי ולא לכבוד בית אבא אני חולק עליך אלא לכבוד שמים וראיתי תיקון ימים טובים לעשות כדברי.

בברכת תורה המערכת.

סוטה

ר"ע. ביאור בירושלמי סוטה

שאלה: התקשיתי בהבנת הפשט בירושלמי סוטה ח. "אמר רבי אבהו כל אותן שבעים יום שבין איגרות לאיגרות כנגד שבעים יום שעשו המצריים חסד עם אבינו יעקב", לכאורה מה הקשר בין חסד המצריים לבין הפחד והאימה שבנ"י הוי שרויים בהם באותן 70 ימים שבין האיגרות?

תשובה: דברי הירושלמי מופיעים גם בב"ר ק' ו' ועיי"ש במפרשים, עי' ביערות דבש ח"ב דרוש ב' דההתקשה בשאלתך והסיע כונת המדרש לענין אחר לגמרי עיי"ש, ויש שפירשו דמצרים שלטו על כל הגוים לכן בזכות אבלם על יעקב זכו לשלוט הגוים על ישראל [ידי משה על המדרש] ויש שפירשו דזכות יעקב הגינה על עם ישראל אבל כשמת כבר לא היה בכוחו להגין ואלו הם שבעים ימי אבלו [עץ יוסף על המדרש].

בברכת תורה המערכת.

סנהדרין

רע"א. כיצד הקדים ר"ע עצמו לבוראו

ירושלמי סנהדרין פ"א דף ה. א"ל ר"ע דייק שאני ובוראך מכירין כוחך. איך הקדים עצמו?

בברכת יישר כח י.פ.

תשובה: לכבוד הרב ר' י.פ. שליט"א.

בענין דברי הירושלמי, עי' בספר ושמח בליבו עמ' רע"א מש"כ בזה.

בכבוד רב המערכת.

הלכה

אורח חיים

הלכות נטילת ידים ובית הכסא

רע"ב. אי נוגע בפיו צריך נטילה כמקומות המכוסים

שאלה: האם הנוגע בתוך פיו צריך נטילה כמו במקומות המכוסים?

תשובה: בענין נוגע בתוך פיו לענין נטילה, אין זה נקרא נוגע במקומות המכוסים כיון דשם הענין משום זיעה וזה לא שייך בפה ומה שיש לדון זה מצד הרוק, עי' באשל אברהם מבוטאטש דכתב דאין רוק מחייב נטילה. אבל באורחות חיים [ספינקא] סי' ע"ו ס"ק ה' וסי' צ"ב ס"ק ד' בשם לשון חכמים, וכן בשו"ת מנחת אליעזר ח"ג סי' כ"ד, וכן בשו"ת דברי יואל ח"א סי' א' כתבו להחמיר ליטול ידיו כיון דהרוק חשיב דבר מאוס וא"כ יצטרך ליטול מצד הרוק.

בברכת תורה המערכת.

רע"ג. מדוע מותר ליטול מימי חבירו בנט"י ע"מ להחזירם

שאלה: במ"ב סי' א' פסק שיכול ליטול מים שהכין לו חבירו אם ברור לו שתיכף יתן תמורתם. וקשה האיך הותר לגזול ע"מ לשלם?

תשובה: מה ששאלתם על לקיחת מים של חבירו שכתב המ"ב, בע"כ צ"ל דמיירי שידוע ומקובל שאין מקפידים ע"כ, דאי יש חשש שמקפיד ודאי אסור.

בברכת תורה המערכת.

רע"ד. נט"י ע"י עצמו או ע"י אחר

שאלה: האם יש הקפדה לא ליטול ידים לחבר אלא שניתן להגיש לו את הספל וכו' אבל עצם הנטילה של מצוה {לפני אכילת לחם} לא יעשה אלא ע"י עצמו? וכגון בליל פסח שאולי נהוג כך אצל אנשים שהילדים מגישים להורים {או אבא} ב"ורחץ" וב"רחצה" את הספל וקערה מים אבל עצם הנטילה אולי יש ענין שלא יעשה אלא ע"י עצמם?

אודה לכם מאוד על תשובה בהקדם, יש"כ י. מ. ל.

תשובה: לכבוד הרב ר' י. מ. ל. שמחנו לקבלת מכתבך.

ע"ד שאלתך אי יש ענין שאדם יטול ידיו בעצמו ולא ע"י אחר, עי' שו"ע קנ"ט סי"א דהכל כשרים ליתן מים לידים אפי' חש"ו ע"ג ונידה, ומקורו מפ"א ממסכת ידים, ועיי"ש במ"ב ס"ק י"א בשם מג"א ועוד אחרונים דטוב להיזהר לא ליטול מעו"ג ונידה, והטעם משום תוספת קדושה וגם ע"ז יש חולקים אך לא הוזכר ואפי' ברמז דיש ענין דיטול בעצמו, וכן גבי פסח כתב בפרוש בסידור ח"ס ויגד משה סי' ט"ז אות ה' בשם שיח יצחק דנוהגים שבעה"ב נוטל ידיו ע"י אחר דרך שררה וחירות.

בכבוד רב המערכת.

רע"ה. ד"ת בבה"כ אי איכא צד טומאה, ואי כ' הגר"א "איל משולש" בבה"כ

שאלה: אם הרהר אדם בד"ת בבית הכסא {ח"ו} האם יש בתורתו שום צד טומאה או פגם לומר שחידושיו הם מסטרא אחרא וכדו', והאם יש למנוע למסור חידושים בתורה שנתחדשו שם או מלכותבם בחוברת תורה? והאם יש רגלים לדבר למה שאומרים העולם שהגר"א כתב ספרו איל משולש בבית הכסא?

תשובה: בדין הרהור בד"ת בבית הכסא, עי' בספר דברי תורה להגה"ק ממונקאטש זצ"ל ח"ד אות צ' דכתב דאין לדחותו עקב כך ולומר דלאו אמת הוא, ועיי"ש דישב עפ"ז את הירושלמי בברכות פ"ג ה"ד. ובענין חיבור הגר"א של ספר אייל משולש כך מסופר בכמה מקומות שכתב זאת בבית הכסא, עי' בספר ודרשת וחקרת א.ב. עמ' רס"ג.

בברכת תורה המערכת.

רע"ו. דין מקום שהיה ביה"כ וכעת משמש רק להחלפת תינוקות

שאלה: מקום ששימש בעבר לביה"כ ונשארה בו האסלה, וכיום הוא משמש רק להחתלת תינוקות ולהחזקת בגדי ההחתלה, האם הנכנס בו צריך ליטול ידיו כדין הנכנס לביהכ"ס שנוטל אף שלא עשה שם צרכיו?

דיונים וצדדים להיתר.

א. ידוע שביה"כ בזמנינו נחלקו הפוסקים אי אית בו דין ביה"כ או דדמיא לביה"כ דפרסאי, וא"כ י"ל דאפילו למחמירים הוא רק לגבי לקרות בו שמע, אבל לא גם להחמיר שיש בו ר"ר להצריך נטילה.

ב. חדר ביה"כ המיועד לשני שימושים לעשיית צרכים ולעוד שימושים, הקילו הפוסקים לא להצריך נטילה היוצא משם, מאידך השימושים הנוספים באופן דידן אינם כ"כ של

כבוד, אולי לא מיחשב עוד שימושים, ועוד יש להסתפק אם ה"עוד שימושים" באו אחר שכבר שימש לביה"כ אם מהני לעקור שמו.

ג. בסידור בית יעקב חולק אפוסקים שהצריכו נטילה ביוצא מביה"כ ולא עשה צרכיו.

ד. היות והיום לא משתמשים לביה"כ, אף דלגבי לקרות בתוכו קרי"ש בעינן שינוי מעשה, אבל לגבי רו"ר שמא פקע שמו, ועצם ההחתלה לא מסתבר כ"כ דמחיל ר"ר על המקום, דלא שמענו אלא ביה"כ ובית המרחץ דנפיש זוהמיה, ומיהו גם במקום זה יש קמת ריח לעיתים ודומה קצת לבית המרחץ.

ה. {המ"ב מחמיר לגבי ישן עם כפפות ששורה רו"ר של לילה, אבל ר"ר שלנו דקילא שמאר יצילו הכפפות}.

כל הנ"ל נכתב עפ"י ספר אשי ישראל פ"ב המ"א ופנ"ג הלכה י"א ולהלן.

תשובה: לכבוד הרב ר' מ. מ. שליט"א.

ע"ד שאלתו שאלת חכם חצי תשובה שהאריך בענין בית הכסא שהופסק השימוש בו ועדין האסלה קיימת ואינו משמש רק לחיתול תינוקות והחזקת בגדי החתלה, אי צריך ליטול ידיו כשיוצא ממנו, והאריך בכמה צדדי היתר.

והנה בעיקר הדין ביה"כ כל זמן שלא גמר בדעתו שלא להשתמש בו לעולם לא נעקר ממנו שם הבית הכסא כמבואר באריכות בשו"ת פנים מאירות סי' פ"ז {ועיין באור הלכה סי' פ"ג סעי' א ד"ה יראה ובאשי ישראל ס"ק ס"ג} או לאידך גיסא אם עשה בו שינוי מעשה, ולכאורה במקרה דידך אם גמרתם בדעתכם לא להשתמש בו לעולם ודאי אין בעיה, ואם בשעת הדחק {כשיש הרבה אנשים בבית משתמשים בו} ודאי אית ליה דין בית הכסא גמור, ואם לא גמרתם בדעתכם אפשר כעת להחליט לא להשתמש בו לעולם, וזהו פיתרון פשוט.

ובנוגע לחילוקים שרציתם לחלק בין דין רו"ר לבין דין קרי"ש וכו', הנה הגדרים של רו"ר אין אנו יודעים כי מי יכול לומר מתי רו"ר שורה או לא שזה כידוע ענינים סגוליים של ש"ד וכו', ולכן מש"כ שהיום נחלקו הפוסקים בבית הכסא שלנו אי אית ליה דין בית הכסא או דניא לביה"כ דפרסאי, הנה כבר נקטו הפוסקים וכן נהוג דדינו כביה"כ וכמו שהאריך באשי ישראל סי' נ"ג סעי' ג', וכיון שכן מנ"ל לחלק בגדרי רו"ר, ומצאנו כעת בבית ברוך לר' בנימין זילבר שליט"א על חיי אדם בכלל ב' אות ל"ו דכתב "ונראה דאפילו כהיום שברוב הבתים האמבטאות הם נקיים ואין מרגישים בהם שום זוהמא מ"מ לאחר הרחיצה יש זוהמא קצת ומי יכול ליתן גבול לרוח רע בין זוהמא מועט להרבה, וכן בביה"כ שלנו דע"פ רוב הם נקיים אפ"ה דינם כביה"כ גם לרו"ר.

{**ועיין** במקור הדין בטור בשם אבודרהם ותשב"ץ קטן ומרדכי וכלבו דכתבו דצריך לרחוץ ידיו ולא ביארו, אך בחיד"א בברית עולם סי' תתכ"ג כתב דמהכניסה לבד שורה עליו רוח מסט"א כמ"ש בספר הזוהר כידוע, הובא דבריו בספר שמירת הגוף והנפש סי' נ"ד סקכ"ט}.

בכבוד רב המערכת.

הלכות ציצית

רע"ז. קשר ציצית בכמה בגדים יחד קיים כמה מצוות או לא קיים כלל

שאלה: תלה חוטי ציצית בב' או בג' בדי ציצית ביחד האם מקיים ג' מצוות או רק אחד, או שמקרי שלובש ד' כנפות בלי ציצית?

תשובה: בענין תלה חוטי ציצית בכמה טליתות ביחד זוהי שאלה מענינת ומקורית, והנה יש עוד צד חוץ משני הצדדים שכתבת דאולי ע"י הציציות נקרא שהתחברו הטליתות לבגד אחד ומקרי בגד אחד בעל כמה שכבות, והנה אין בידינו תשובה ברורה, וכן שאלנו כמה ת"ח וגמגמו בדבר וכן חיפשנו רבות ולא מצאנו מפורש על כך, אך בפשטות לא יצא ידי חובת אף ציצית והולך בלי ד' כנפות דבעי לכ"א ציציות בנפרד, וצ"ע.

רע"ח. מדוע אין תופרין הבד בכנפות והאימרא בטלית בחוטי צבעונין

שאלה: כ' במ"ב שצריך לתפור בנקב הטלית בחוטי צבעונין ע"ש טעמו, וצ"ע לפי"ז א"כ אמאי לא צריך לתפור הבד שבכנפות נמי בחוטי צבעונין וה"ה אימרא סביב הטלית?

תשובה: בענין שאלתך על חוטי צבעונין בציצית, האיסור הוא רק למטה מג' ולמעלה מקשר גודל כמבואר בסי' ט"ז סע' ו' ובמ"ב שם, ולפ"ז מיושבת הערתך.

בברכת תורה המערכת.

רע"ט. אי בגד המיוחד לאיש ולאשה חייב בציצית

שאלה: לכבוד מערכת הנפלא לדופקי בתשובה.

האם בגד המיוחד לאיש ולאשה חייב בציצית? [לא מדין שותפות האשה המבואר במ"ב סי' י"ד סקי"ז אלא כגון שהבעלים הוא האיש, ומירי באופן שאין בזה איסור דלא תלבש כמבואר בנדרים מ"ט: ומהרש"א].

חילכם לאורייתא ושכרכם כפול מן השמים א.ל.

תשובה: לכב' הר"ר א.ל. שליט"א שמחנו לקבלת איגרתכם.

בענין חיוב ציצית בבגד המשמש לאיש ואישה, תחילה יש לדון האם בבגד של אשה יש מצוות עשה של ציצית, ויעוי' בלבוש בסי' י"ז ס"ק ב' דכתב דבגד אשה פטור מציצית, וע"ש דהקשה וביאר כיצד מיכל הטילה ציצית הא הוי בגד אשה. ועי' בפמ"ג או"ח סימן י"ח א"א מק"ג שהביא את דברי החמד משה שהסתפק אם איש יתעטף בכסות המיוחד לאשה האם רשאי ללובשו בלי ציצית, והביא את דברי התוס' במנחות דף מ"א ע"א ד"ה תכלת בשם הספרי "כסות המיוחד ליום ולילה חייב בציצית רבי יהודה בן בבא אומר ביחוד בטלו חכמים את כסות של אשה מן הציצית ולא חייבו בטלית אלא מפני שבעלה מתכסה בו" הרי מוכח דבגד אשה פטור מציצית, וכ"כ בישועות יעקב סי' י"ז ס"ק ב'. וע"ע באג"מ או"ח ח"ד סי' מ"ט דמשמע דבגד אשה חייב בציצית, ועי' בספר עוזר ישראל סי' ט' בברורים אות א' מה שהאריך לחייב, אך עכ"פ אף אם נפטור בגד אשה אם בגד זה ראוי לאיש ודאי אין עליו שם בגד אשה דכל הפטור כיון דהוי שם בגד אשה, ובגד הראוי לאיש ואשה לא נפקע ממנו המחייב של שם בגד של איש וודאי חייב בציצית.

בברכת תורה המערכת.

ר"פ. מקור אי סוודר פטור מציצית משום שאינו ארוג

שאלה: לכבוד המערכת.

שמעתי ממו"ץ חשוב שרצה לפטור כל הסוודרים מציצית לפי שאינם חשובים בגד כי אינם עשוים שתי וערב אלא בסריגה, וכמ"ש האחרונים לדעת המחבר דרק צמר חייב מהתורה, דאם היה השתי מצמר מערב משאר מינים אינו חייב מדאו' ובשתי לחוד לא חשיב בגד, אשמח אם תוכלו למצוא מקורות לזה.

הבצ"ר.

תשובה: לכב' הר"ר הבצ"ר שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין בגד שאינו ארוג, עי' בלבוש בסי' י' סע' ד' דכתב דאין חייב בציצית אלא דבר הנקרא בגד ובגד הוא כל דבר הנארג באריגה ונעשה בגד לאפוקי מלבוש של עור שאינו נקרא בגד, ועי' באחרונים באג"מ ח"ב סי' א', ובשו"ת הר צבי ח"א סי' ט' ועוד דכתבו דעור אפי' ארגו פטור כיון דאינו עומד לאריגה כמ"ש הברטנורא בכלים פכ"ז משנה א' דאינו עומד לכך. אך מאידך גיסא בצמר ופשתים כתב בשו"ת להורות נתן ח"ב סי' ג' דחייב אפי' לא ארגו אלא הוי כמעשה לבד דדינו כאריג כמ"ש הרמב"ם בפ"א דכלים הי"א דלבד דינו כאריג דכל דבר שאינו חיבור טבעי דינו בכלל אריג, וכ"כ בספר בית ברוך, וכן בספרו אז נדברו ח"ז סי' נ"ב נ"ג דלא כשמועה ששמעת ועי' באחרונים דדנו בבגדי נילון העשוי מנפט אי דינו כעור או כבגד, עי' באג"מ, ובהר צבי, ובשו"ת להורות נתן, ובאז נדברו הנ"ל, ובקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב שליט"א ח"א סי' א', ועי' בכ"ז בפסקי תשובות סי' ט' אות א'.

בברכת תורה המערכת.

הלכות תפילין

רפ"א. דבק של תפילין בבתים

שאלה: אם יש דבק עד למעלה בתש"ר האם מעכב [דנחשב כבית א'] מה השיטות כאן? [באחרונים].

תשובה: במאי דבדיק לך בענין השיטות בדבק בכל אורך הבית עד למעלה בתש"ר, הנה בשו"ת מנחת שמואל סי' ז' אות ד' וה', וכן בשו"ת חלקת יעקב חלק יו"ד סימן ל"ד כתבו דאפילו הכניסו ג' מחיצות בבית אחד ועשו חריצים בעור העליון כנגד המחיצה בפנים כשרים, וכתבו דלפ"ז כ"ש בדיבקו את הבתים לגמרי דכשר, אך רוב האחרונים חולקים עליהם, עי' בספר שערי רחמים אות ו' דכתב דשאלו את ר' חיים מוואלאזי'ן על הכנסת דבק בבתים דלדעתו עדיף להדביק ויהיו מרובעות, אבל מה אעשה שהגר"א ז"ל וגם הגאון בעל שאגת אריה כשהיה רואה לא' שהניח על ראש דבוק א"ל מדוע תניח של יד על ראשך עכ"ל. וכ"כ בחיי אדם כלל ד' סעי' ד' וכתב שם דתפילין של הגר"א היו פרודות, וכן פסק בשו"ת ח"ס מובא בקסת סופר לשכת סופר סי' כ"א אות ג', וכן בערוך השולחן סי' ל"ד סעי' ע"ח דנקטו דלא כחלקת יעקב והמנחת שמואל.

(והנה שיטת החלקת יעקב והמנחת שמואל דהתירו משום דס"ל דאין צורך במחיצות כפולות כלל, אך יש אחרונים דס"ל דבעינן מחיצות כפולות אך דבק לא מקרי חיבור, עי' בשו"ת חתן סופר סי' כ"ד אות א' דדווקא בב' עורות מקרי חיבור ע"י דבק דכוונת המדביק לעשותן אחד, משא"כ בב' בתים דאינו רוצה בדיבוק דאדרבא ע"פ דין צ"ל נפרדין ולכן עי' דבק לא נקרא אחר כמו שמצינו בשבת גבי קשר שאינו של קיימא עיי"ש שהארוך, וכעין זה כתב בשו"ת ארץ צבי סי' י"א ד"ה "והנה רק דיבוק למרות שעושה חיבור הוי חיבור רק למה שרוצה כמו בציצית שקשר עליון מקרי חיבור ואעפ"כ עדיין יש ד' חוטין כן כאן לא יועיל החיבור לעשות בית אחר ולקלקל המצווה עיי"ש, אך כאמור ברוב האחרונים נקטו דלא כדבריהם).

[וכן עי' בישועות יעקב או"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ד דדיבוק שסופו להיפרד אינו דיבוק וכאן כיון שדינו להיות פרוד דינו כהיותו נפרד], ועי' בשו"ת מהרש"ם בדעת תורה סי' ל"ב סעי' מ' דרצה ללמד זכות על המדביקים דכיון דיש חריצים הוי כמו אונות שסדק כל שהוא הוי הפרש, אך סיים דאין זה דמיון גמור, וע"ש דכתב דאולי אי מדביק בדבק שאינו ממינו של העור רק ממין אחר לא מקרי חיבור, אך סיים דהעירו לו ממשנה דספ"ג דכלים דמוכח לא כן עיי"ש.

ולדעת רוב האחרונים המחמירים אעפ"כ כתבו האחרונים כמה עצות, בספר מקדש מעט סי' ל"ב ס"ק ק"ע כתב והנכון נראה לדבקם מלמעלה בדבק ולהניח חריץ ולמעלה בכארבע סמוך לראשם לא ידבקם דדיבוק שלמטה אין מניח להתפרד.

וכן בספר קסת סופר בלשכת סופר סי' כ"א ס"ק ד' כתב וכו' לצאת מידי כל החששות דאולי ע"י דבק נעשה כעור אחד שידבק רק באמצעיתן ולא מן הצדדים, וסיכם את הדברים הלכה למעשה הכהן הגדול המ"ב בביאור הלכה סי' ל"ב סעי' מ' ד"ה חריץ וז"ל עיין בח"א דמשמע מיניה דאפילו הנוהגין לעשות תפילין ע"י דיבוק הד' עורות אפ"ה מהני בדיעבד אם מדבק לבסוף הד' בתים ביחד ומשייר למעלה רק מעט שיהיו החריצים נכרים, אך מצריך הח"א להזהר שיהיו החריצין עכ"פ בעצם הבדלת הבתים ולא בהגלאנץ לבד {פר' היינו בהטיח שעל התפילין אבל אי עושה חריץ קצת בבתים משמע דמהני}, ובשו"ת חת"ס סי' ה' משמע דהנוהגין לעשות תפיליהן ע"י דיבוק לא מהני אפי' חריצין ניכרות אלא יהיו מובדלות לגמרי ואז יזהר שיהיה ריבוען קיים כי מצוי שע"י ההבדל נאבד הריבוע ומנהג העולם במדינתינו כהח"א, וכן משמע בישועות יעקב, ומ"מ כל י"ש יזהר לכתחילה לעשות הבתים נפרדים וכמ"ש הח"א גופא דלכתחילה פשיטא דנכון לעשות כן והנה אם לא יהיו מדובקים כלל מצוי לפעמים שנתקלקל הריבוע בהמשך הזמן עי"ז, ע"כ אפשר שטוב יותר שידבק מעט בשיפולי הבית אצל התיתורא בין בית לבית.

והנה יש עוד אופן שידבק מעט העורות שבין בית לבית ואם העורות לא יגיעו זה לזה יתן לתוכם חתיכת קלף דק עם דבק שיחברם וחציו וצדי הבתים וכן ראשי הבתים

לא יהיה מדובק כלל ובזה יהיה עדין כל החריצים מינכר היטב וגם ריבוען יהיה קיים עכ"ל הביאור הלכה. הרי למעשה סתם המ"ב דמנהג העולם להקל כח"א דבחריץ ניכר סגי אך י"ש יזהר שיהיה נפרד וכיון שקשה שיהיה רבוע לכן ישים מעט דבק באמצע או קלף עם דבק ומכל הצדדין יהיה מופרד.

נקוה שבדברים אלו פרשנו בס"ד את היריעה בנושא זה.

רפ"ב. דיני תפירות התפילין

שאלה: בהא דלפעמים אין התפירות נוגעים בקרנות ואין ריבוע מה השיטות? [באחרונים כנ"ל].

יישר כח וחילכם לאורייתא י.ק.

תשובה: לכב' הרה"ג ר' י. ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מה שדן אי אין התפירות בתפילין נוגעים בקרנות מהן השיטות בנושא, הנה בח"א כלל י"ד ס"ב הובאו דבריו במ"ב סי' ל"ב ס"ק קע"ז דיש להשגיח בענין התפירה כי מחמת שהסופרים עושין נקבים גדולים קצת נמשך החוט לצדדין ועי"ז אין התפירות שוות בריבוע זה נכנס וזה יוצא. ע"כ. ומדויק דכל החיסרון בנקבים גדולים רק שאין נכנס ואין יוצא אבל לא שאין נוגעים אחד בשני, וכן בשו"ת מהר"ם שי"ק סי' כ' כתב דנקב גדול אינו פוסל משמע אף שיש ריוח בין התפירות, וכ"כ בשו"ת זכרון יהודה ח"א סי' ד', אך כ"ז דווקא בחורין באמצע אך בחורים בזוויות אין ע"ז דברים מפורשים באחרונים הקדמונים ויתכן דיש לחלק, אך יש שמועה בשם הסטייפלר שהחמיר בכך.

בברכת מז"ט על בנין הבית החדש של תורה שיהיה בנין עדי עד, בכבוד רב המערכת.

רפ"ג. בענין תפילין הפוכות

שו"ת: עוד נשאלנו אם הניח אדם את התפילין הפוכות דשם את ראשם הפוך על ראשם על ראשו או ידו אי יצא ידי חובה,.

ומצאנו דבבה"ל סי' ל"ב סעי' מ"ו בד"ה "והיה" כתב גבי הנחת הגליון בתוך התפילין דאם היפך את הגליונות בתוך התפילין יש מהאחרונים שפוסלין אף דיעבד, ומקור הדברים בשו"ע הרב כאן ובקונטרס אחרון על סי' זה אות ט"ו ובעוד אחרונים, ושם למדו זאת ממזוזה ביו"ד סי' רמ"ט ונחלקו רש"י ותוס' אי שם את המזוזה מאוזן או מאונך, אבל הפוך ודאי פסול, וכן למדו מלולב שנטלו הפוך, וא"כ חזינן דאין נ"מ אם הפך את הגליונות בתוך התפילין או הפך את התפילין עצמם דומיא במזוזה דלא יצא.

בברכת תורה המערכת.

רפ"ד. שאלות בדיני מעברתא של תפילין

שאלה: לכבוד רבני "לדופקי בתשובה" אודה מאוד אם תמצאו בירור הענין דלהלן.

בדיני המעברתא דתפילין,.

א. במנחות מעברתא הלכה למשה מסיני ולא נאמרה הלכה איך צורתה וא"כ א"צ מרובע ואף עגולה מהני כשרצועה עוברת דרכה, ומה שעושין מרובע אפשר שהיא נוי שיהיה כצורת הבית והתיתורא.

ב. ואין שיעור למעברתא לא בגודלו {ובפרט שיהיה ניכר ריבוע התיתורא} ולא בקוטנו, ואפי' רחב משהו, או דבעינן רוחב קצת, וצ"ע.

ג. ודין השחרה לא נזכר בשו"ע ונו"כ במעברתא, רק בבית ותיתורא ורצועות, והיה אפש"ל שא"צ מדינא ורק מצד נוי שיהא כל הבית עם המחובר לו שחור, אבל אין מעכב כלל, אבל בתיקון תפילין {מובא בס' תפילה למשה} כ' שכשצובע הבית ותיתורא ומעברתא אמר שעושה לשם הקב"ה, משמע שהוא מדינא, ושמא אף שאין חיוב כך נהגו משום נוי, אבל א"כ א"צ לשמה. וצ"ע. {וממה שלא נזכר בשו"ע ונו"כ מוכח לכאו' דאינו דין}.

ד. ובס' זכרון אליהו סוף פ"ה הביא משו"ת מנח"י ח"ו סי' א' דאין מעברתא מקלקל ריבוע התיתורא דרק בזוית מקלקל, ודחה בעצמו די"ל שכך נאמרה הלכה למשה מסיני. ויש להעיר דאין כאן רק פגם בריבוע אלא ביטול של כל צורת המרובע באותו צד של המעברתא, לפי מה שאנו עושין מעברתא כמעט בכל רוחב התיתורא מלבד ההיכר בצדדים, וא"כ ק' היאך מתקיים בזה ההלכה דמרובע בתיתורא לפי הראשונים שיש דין מרובע גם בתיתורא מבחוץ ולא רק בתפירות.{עיין במנחות ושו"ע סי' ל"ב וכמו שהביא המנח"י שם}, הרי אין כאן צורת מרובע של ד' צדדים אלא רק היכר בעלמא, וע"כ כך גופא נאמרה ההלכה דסגי בהיכר ריבוע וא"צ מרובע גמור, אלא שאין שיעור למעברתא וא"כ שמא צריך לעשות באמת מעברתא ברוחב קטן שאינו ברובו של הקרן הרביעית אלא במיעוטו ובכה"ג נשאר צורת מרובע עכ"פ ונתקיימו ב' ההלכות ובגמ' אמרו מעברתא הלכה למשה מסיני, ולא נתפרש החידוש דמהני ברוחב גדול ומנין שאפשר להרחיבו כ"כ.

וע"כ צ"ל דממה שכך עושין כל ישראל וכבר בראשונים כ' שיעשה היכר ע"י שמקצרו קצת, הרי שתמיד כך נהגו, א"כ מוכח דחז"ל קיבלו ההלכה למשה מסיני דמהני מעברתא רחבה מאוד ומתקיים דין מרובע ע"י ההיכר בחיתוך מעט {ולא נזכר שיעור בהיכר זה, וצ"ע עד כמה חשיב היכר, ולכאו' תלוי אם אינו נראה כפגימא בעלמא אלא חיתוך של צורת התיתורא וצ"ע} ולולי שקיבלו בהדיא כן היה צריך לקצרו וכעין ההלכה

דטפח בדופן שלישי דסוכה שמועיל כמו שהיה כל הדופן {וכבר חקרו האחרונים בגדר ההלכה עיין רש"י סוכה ז. ואכמ"ל}.

ה. ובס' "זכרון אליהו" כ' בתו"ד דאין שיעור למעברתא וגם קצר מועיל, ואדרבה בכך ניכר יותר ריבוע התיתורא, ולא הרגיש בקושיתינו, ואם כוונתו שי בזה גם הידור כשהוא קצר שבכך ניכר המרובע טפי, צ"ע במה שלא נהגו כן, ולכאו' זהו משום שרחב יותר מתקיים יותר ולא יקרע, וגם שבמעברתא רחבה מחזיקה הרצועה את התפילין שלא יזוזו ממקומם, וצ"ע אם המנהג הוא משום שכך נח יותר מטעמם הנ"ל או שיש בזה נוי דהוי כמרובע התפילין וכנ"ל, עם שבכה"ג אין ניכר כ"כ ריבוע התפילין ונפק"מ לכתחילה. וצ"ע. וכן העלה בס' "תפילה למשה" דבחתך הרבה מב' צדדים כשר המעברתא דאין לו שיעור ואפי' במיעוט {ולא אמרינן שבטל ע"י אוויר שמכאן ומכאן, וזה פשוט מאוד כיון שאין שום שיעור לרוחב המעברתא, ולא לאוויר שבצדדים}.

ו. ובאופן דהמעברתא נמוך מגובה התיתורא לכאו' ג"כ כשר לכתחילה דאין שיעור בעוביו, ואדרבא כשאינו שוה לגובה התיתורא ניכר יותר ריבוע התיתורא, וגם כלפי זה היה מקום לשאול דכששוה מתבטל לגמרי היכר המרובע בזוית העליונה, וההלכה יכולה להתקיים כשמתחיל נמוך מעט באופן שהיכר המרובע קיים {וכה"ג יש לדון גבי גובה המעברתא מלמטה} דבזוית גרע טפי, וא"כ צ"ל כדרך שכתבנו לענין רוחב המעברתא דההלכה נאמרה בכה"ג שהמעברתא שוה ג"כ, ומ"מ אין מעכב מסתמא, ותרוויהו נתפרשו שמהני בכה"ג ושאין חיוב שיהיה כן וצורת המרובע קיים ע"י ההיכר שבצדדים לחוד, {וגם כאן יש להסתפק אם מה שעושים באותו גובה הוא מפני שכך מתקיים וחזק יותר ולא יקרע, או שזהו צורת עשייתה מצד דהוי נוי, או שהוא חלק מדין המעברתא, וצלע"ג} וכל זה דברים מחודשים ולא ראיתי מי שנתעורר בזה, והשאלות למעשה הם:

א. אם יש קפידא לכתחילה בצורת המעברתא. ב. אם צריך להשחירו מהדין או הידור {ונפק"מ לשמה}. ג. אם צריך שיהיה שוה בגובהו לגובה התיתורא מלמעלה ומלמטה מהדין או הידור. ד. אם יש שיעור לרוחב המעברתא במיעוטו או דאף כחוט השערה של העור שתופס הרצועה סגי. ה. ובהבנת הענין איך מתקיים ההלכה של מרובע בתיתורא {לפי הראשונים הנ"ל } ע"י מעברתא רחבה כמנהגינו וכן אמאי אין בזה קלקול גמור לצורת המרובע למעלה ולמטה בזויות וכנ"ל.

יישר כח ותזכו למצוות ש. פ.

תשובה: לכבוד הרב ש. פ. שליט"א.

שמחנו לקבלת שאלתכם אשר נכתבה בטוב טעם ודעת ועליה נאמר שאלת חכם חצי תשובה, וננסה להשלים בס"ד את החצי השני עד כמה שידינו מגעת,.

א. מה שהסתפקתם האם יש צורה מסוימת למעברתא, הנה פשוט כמו שכתבתם דלא נאמר שום הלכה במעברתא א"כ ודאי ל"צ שום צורה במעברתא ול"צ מרובה, וביחוד דיש הרי פרושים אחרים בדין מעברתא דאין הכונה למעברתא שלנו רק לרצועה קטנה שמעבירין על התפילין, וכמו שהביא הרא"ש פרוש זה וכן בעוד ראשונים, א"כ ודאי לא נאמר שום דין של ריבוע וא"כ גם לחולקים לא נאמר שום דין, ומצאנו וכ"כ בפרוש בשו"ת דברי יציב [לאדמו"ר מצאנז זצ"ל] ח"א סימן כ"א אות א' סעי' ג' דכתב דפשוט דלא שייך במעברתא שום דין ריבוע וכן אם חסר במעברתא אין שום פסול.

ב. וכן מה ששאלתם אם יש שיעור למעברתא בגודלה ודאי שמעיקר הדין אין שם שיעור רק יעוי' בקסת סופר פרק כ"א י"א דלכתחילה לא תהיה המעברתא רחבה מידי שמא יפריע להנחת התפילין, וכן לא צרה מידי שלא תתקפל שם הרצועה לשתים רק תהיה כרוחב הרצועה בצמצום, ע"כ. וזה פשוט דזה רק דינים מדרבנן דמדאורייתא אין שום שיעור רק שתהיה המעברתא סמוכה לתיתורא, ובזה מיושב ג"כ מה ששאלתם בשאלות ג' ד' דודאי אין שום שיעור לא בגובה ולא בעובי וברוחב רק שיהיה צמוד לתיתורא, ומה שעושים רחב הוא רק בשביל להחזיק את התפילין על היד ושלא תתקמט הרצועה.

ג. ומה שהסתפקתם באות ג' [ובשאלות אות ב'] האם צריך להשחיר את המעברתא ואי הוי מדינא או רק בתורת הידור, וכתבת דלא הוזכר דין שחור במעברתא בשו"ע ורק בתיקון תפילין כתב לומר כשצובע הבית ותיתורא ומעברתא שיאמר שעושה לשם הקב"ה, הנה ודאי פשוט שא"צ להשחיר המעברתא כי לא נאמר שום דין במעברתא וכ"ז הוי ליופי, וזה גם כונת התיקון תפילין וכן הוכיח בפסקי תשובות ח"א סי' ל"ב הערה 414 דודאי מעיקר הדין לא בעי, דהרי גם לא בעי ריבוע וצורה וכמ"ש אמאי המעברתא לא מקלקלת את הריבוע של התיתורא.

ד. בעיקר שאלתך והבנת הענין שכתבת בשאלה הנה גם בזה יש כאן שאלת חכם חצי תשובה ויש בזה שני מהלכים דהנה יעוין במנחת יצחק ח"ו סי' א' שציינת במכתבך ושם הוקשה למנחת יצחק קושיתך ממש מדוע אין חסרון בריבוע של התיתורא מצד המעברתא המחוברת אליו, ושם רצה לתרץ דכל החיסרון של ריבוע הוא רק בזויות ולא באמצע הריבוע, וכן רצה להוכיח מהשינין של התפילין, ועוד כמה וכמה ראיות ודחה את הראיה ממעברתא דכאן הוי הלכה למשה מסיני וכמו שהבאת במכתבך, אך למעשה נשאר בראיותיו האחרות דבאמת אין חסרון של ריבוע רק בזויות.

והרה"ג ר"ד מורגרנשטיין בספרו זכרון אליהו סי' י"ב הביא כמה וכמה אחרונים דאין חסרון ופגם פוסל בריבוע באמצע הדופן כשיטת המנחת יצחק, ולפ"ז ל"ק במעברתא ודחה את כל ראיותם וס"ל וכן דעת עוד אחרונים עיי"ש דיש חסרון גם בריבוע באמצע הדופן, ולפ"ז צ"ל דבמעברתא ליכא חיסרון של ריבוע מצד הלל"מ, וכיון שכך ההלכה אין נ"מ כמה השיעור וכמו בב' שינין דגם שם כבר תירץ במהרש"ם דכיון דהאי הלל"מ ליכא חסרון של ריבוע ולא מצינו שיש ענין לעשות שינין קטנות.

הרי לנו ב' דרכים ליישב אמאי ליכא חסרון ריבוע ע"י המעברתא, וכמו שכבר כתבת בעצמך.

סוף דבר ברור שבמעברתא שהיא הלל"מ לא נאמר דין גודל לא בעובי ולא בקומה ולא בגודל וכן ל"צ לשמה ול"צ שחור דלא נאמר שום פרטים בהלכה ורק מחמת יופי והידור נוהגים במעברתא חלקה ונאה ושחורה ושלימה כנגד התיתורא וכמ"ש בפסקי תשובות ל"ב הערה 414 (וביותר דהיום עושים הכל מעור אחד למרות שלא צריכים זאת לכן עושים אותו גודל), ומה דהמעברתא אינה מקלקלת הריבוע של התיתורא נחלקו האחרונים האם משום דלא בעי ריבוע כלל באמצע הדופן, או הטעם אחר דכיון דאיכא הלל"מ לחבר את המעברתא אל התיתורא ליכא כלל חיסרון של ריבוע בצד זה של התיתורא.

נקוה שהצלחנו להבהיר את הנושא.

בכבוד רב המערכת.

הלכות ברכות

רפ"ה. בירך במ"מ ואחריו על המחיה אי יכול להמשיך לאכול אורז על סמך במ"מ קמא

שאלה: לכבוד המערכת שלום.

אדם שבירך במ"מ על עוגה ולאחמ"כ אכל גם אורז על סמך אותה ברכה, ואח"כ בירך על המחיה, האם יכול להמשיך לאכול אורז אף שבירך כבר ברכה אחרונה על מה שבירך בתחילה. ולהדגשת השאלה נאמר ציור אחר: בירך במ"מ על עוגה, ואח"כ בירך על המחיה ואז רוצה להתחיל לאכול אורז על סמך במ"מ הראשון {אחר שבירך על המחיה, ובאופן שכיון מראש גם על האורז}?

תשובה: בענין בירך על המחיה אי יכול להמשיך לאכול אורז, עי' בספר וזאת הברכה בבירור הלכה סי' ל"ז /ב דדן בכל ספקותיך ע"ש כל המקורות, וביחוד במסקנותיו אות ב' ג'.

בברכת תורה המערכת.

רפ"ו. מדוע לדברי הרע"ב דשזיפים מרימון וזית אין מברכים מעין ג'

שאלה: כ' הרע"ב פ"א מכלאים ששזיפין מורכב מזיתים ורימון ששניהם משבעת המינים אמאי לפי"ז לא מברכים ע"ז לא מברכים מעין ג'?

תשובה: בענין שזיפים אף אי נימא דהרכבה מזתים ורימון אך התוצאה היא דבר חדש שלא נקרא משבעת המינים, ועי' באוצרות התורה תשס"ה עמ' י"ט דגם עמדו בכך.

בברכת תורה המערכת.

רפ"ז. מהו הברכה על ירקות הגדלים במים

שאלה: הלכה למעשה, האם מברכים שהכל או בורא פרי האדמה על ירקות הגדלים במים {הידרופוניקס}?

בברכה ובתודה חיילכם לאורייתא.

תשובה: לכבוד השואל הנכבד שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין ברכת ירקות מגדולי מים מצ"ב צילום משערי ברכה (ראה נספח מס' 9 עמ' תקצג).

בברכת תורה המערכת.

רפ"ח. אם יכול לענות אמן במילה כשאינו שותה מן היין

שאלה: המקדש ומבדיל או בברכת המילה ואין רוצה לטעום מן היין אלא אחר, האם יכול לענות אמן על ברכה של הברית כורת הברית אחר שכבר יצא בברכת היין?

תשובה: לכב' הרב מ.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין הפסק ברכות, הנה גם כשהמברך עצמו שותה איכא בעיה של הפסק של הבקשת רחמים בתפילת קיים את הילד וכו' וע"ז כתב הטור בסי' רס"ה דבקשת רחמים לא מקרי הפסק, וי"א כיון שנתן בפי התינוק לאו הפסקה היא, ועי' בספר אגרות סופרים ח"א מ"ז דכתב רע"א נהג לטעום מיד אך אין נוהגים כן, וא"כ כמו שאצל המברך עצמו לא מקרי הפסק ה"ה למי ששותה במקומו וכן אותה ראיה איכא גם למי לגבי קידוש והבדלה.

בכבוד רב המערכת.

רפ"ט. שיירי מאכל בפיו אחר ברכה אחרונה אי ישוב ויברך

שאלה: כבוד בכבוד רב המערכת.

אכל ואחר ברכה אחרונה נשארו בשיניו שיירי מאכל האם צריך לברך שנית כשבולעם?

תשובה: בענין נשארו בפיו ושיניו שיירי אוכל, עי' בשו"ת אוהל יוסף להרב יוסף אשכנזי בחלק עמק ברכה שאלה כ"ו דתלה זאת במחלוקת רש"י והרמב"ם אי נחשב כמעוכל ויכול לאוכלו, ועי' בשו"ת שבט הקהתי ח"א סי' צ"ה דמסיק דא"צ לברך כיון שאין עליו שם אוכל, ועוד האריך בזה בח"ד סי' נ"ו ושם הביא גם את דברי האוהל יוסף הנ"ל, ובספר נר לאחד עמ' תרצ"ו הסתפק בכך הרה"ג ר' בן ציון פלמן שליט"א, ובספר רבבות אפרים ח"ב סי' ל"ו פסק להקל.

בברכת תורה המערכת.

ר"צ. מדוע בירקות א"א המוציא כבפת

שאלה: מדוע בפת מברכים המוציא לחם מן הארץ, ובירקות בורא פרי האדמה מדוע לא הארץ כמו בפת?

יישר כח ש.ל.

תשובה: לכב' הר"ר ש.ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין השנוי בברכות, עי' במהר"ל מבאר מדוע על לחם אנו מברכים המוציא לחם מן הארץ ואילו בירקות בורא פרי האדמה, וז"ל אדמה נקראת גם לאחר שנתלש רגב מן הארץ כמו עפר שנקרא עפר הארץ גם לאחר שנתלש, אבל ארץ לא נקרא כי אם כל הארץ יחד. אולם ר' אליהו גוטמאכר בהגהות על המשניות ברכות פרק ו' משנה א' כתב ליישב למה על ירקות מברכים בורא פרי האדמה ואילו על הלחם מברכים המוציא לחם מן הארץ והוא משום דהירקות כמו שגדלים במקומם כך נהנים מהם ורק בתיקון מה לעומת זאת הלחם נעשה לגמרי פנים חדשות להיות קמח ולצרף מים איך שייך לברך עליו בורא פרי האדמה הרי לא נעשה מן האדמה בלבד לכן תקנו לברך עליו "ארץ" שהוא סובל בין האדמה וגם המדינה שנעשה מחמת הפעולה שנעשית בארץ, ועי' בחשוקי חמד להגר"י זילברשטיין בברכות דף ל"ח דכתב דנ"מ ללחם שגדל מחיטה שגדלה בעציץ נקוב עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

רצ"א. טבילת פת במלח אי חשיב הפסק

שאלה: הרבה אנשים נוהגים שאחרי שמברכים ברכת המוציא הם שמים את המלח על הפת או טובלים את הפת ג' פעמים כמו שכתבו המקובלים. ויש להעיר בזה דהנה כתב המשנ"ב בסי' קס"ז ס"ק כ"ז הטעם שלא יבצע עד שיביאו מלח או לפתן משום כדי שתהא נאכלת בטעם משום כבוד הברכה, ועוד כדי שלא יצטרך אח"כ להפסיק בין הברכה לאכילה לבקש מלח ותבלין. ולכאורה יש שני טעמים ליתן את המלח על הפת קודם ברכת המוציא ולא אח"כ. ראשית כל זה ממעט ההפסק ואיתא בס' קס"ז סעי' ו' יאכל מיד [ואה"נ המשנ"ב בס"ק ל"ד כתב שלכתחילה אסור להפסיק בשתיקה יותר מכדי דיבור, אבל מסתמא ראוי למעט בהפסק בשתיקה כל מה שאפשר ולכתחילה אפילו פחות מכדי דיבור, וכ"ש אם יגרום במה שמשימים מלח על הפת אחרי המוציא יותר מכדי דיבור ודאי אין לעשות כן] וא"כ למה יתן את המלח בדוקא אחרי הברכה, בין הברכה לאכילה. ועוד טעם ליתן את המלח דוקא קודם הברכה ולא אח"כ הוא שהלשון של המשנ"ב כאן בס"ק כ"ז כדי שתהא נאכלת בטעם משום כבוד הברכה, אמנם עי' בסי' ר"ב בשערי תשובה ס"ק א' שכתב בא"ד וז"ל ונראה שאם יודע שהתבשיל חסר מלח או תבלין ואינו מוטעם בלעדיו ייתן לתוכו קודם ברכה כדי שיברך על דבר שהוא מתובל ומתוקן לסעודה כראוי וכו' ע"ש, [ויש שרצו לומר שיש חילוק אם המלח או התבלין מעורב כחלק של התבשיל ממש או רק שמשימים אותו למעלה על האוכל אחרי שהתבשיל כבר עשוי, אבל אני בעוניי לא רואה שום חילוק בזה] ולפי"ז גם כשאדם מברך על לחם ודעתו לאכלו עם המלח, לא מבעי אם הפת ממש מחוסר מלח שאז צריך ליתן מלח מעיקר הדין כמו מצות שאין להם שום מלח שראוי ליתן קודם הברכה לפי שערי תשובה, אלא אפילו עם כל סיבה שהיא, שהוא נותן מלח על הפת משום כבוד הברכה עכ"פ ראוי ליתן קודם הברכה משום כבוד הברכה ולא אח"כ. וכל ההערה הזאת וכל הנידון הוא כשמברך על פרוסת לחם וכיו"ב שהמלח יידבק ללחם אם שם אותו קודם הברכה ולא יחליק ממנו. אבל לגבי חלות ולחמניות שיש להם ציפוי של ביצים מבחוץ שהמלח יפול וירד ממנו קודם שחותכים אותו אז ממילא משום אין ברירה צריך ליתן דוקא אחרי הברכה (וגם בזה לכאורה חלק מן המלח יישאר עליו אפילו אם ייתן על החלה שלימה קודם ברכת המוציא. ואפילו אם ייפרש ויאמר שאין שני הטעמים אלו מוכרחות (אע"פ שאני חושב שהם טענות שיש בהם ממש) מ"מ מהו הטעם ומהו הסיבה למנהג העולם ליתן את המלח דווקא אחרי הברכה קודם האכילה?

ח. צ. ל.

תשובה: לכב' הרב ח. צ. ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם בשלישית.

מה שהערת אמאי אין טובלין את הפת במלח קודם הברכה דלכאורה יש לברך על דבר מוטעם ומשובח וכמו שהארכת בטוב טעם ודעת, הנה ע"פ הלכה אין לנו דבר ברור

ע"ז {ואולי מפני שברכו תמיד על ככר שלם גדול וצריך לטבול את הפרוסה שיחתוך רק אחרי הברכה}, אך בדברי האר"י בשער המצוות פרשת עקב כתוב וז"ל אחר שתבצע הלחם צריך לטבול פרוסת המוציא במלח, וצ"ע אי הדבר שם בדוקא או לא, ובספר דברי שלום עם פרוש נר שלום מהרב עפגי'ן קס"ז ז' כתב דהוי בדוקא ע"פ הסוד, וע"ע בסי' תע"ה סעי' א' בשו"ע גבי מצה בפסח ויברך המוציא ועל אכילת מצה ואח"כ יבצע מהשלמה העליונה ומהפרוסה משתיהן יחד ויטבלם במלח הרי דכתב בשו"ע לטבול במלח אח"כ, ואולי יש לדחות כאן דמצה דהוי קשה יפול המלח, אך אינו מוכרח דבזמנם היו המצות כמו פיתות רכות כמנהג הספרדים, אך יעוין בחק יעקב סי' תע"ה ס"ח דכתב גבי טיבול המרור בחרוסת דאינו מברך עד אחר הטיבול קודם האכילה דמקרי עובר לעשייתן, {והובאו דבריו בכף החיים וכ"כ הגר"ז} והביא ראיה מטבילת הכרפס בחרוסת דכתב המג"א בסי' תע"ג ס"ק י"ט דמהרי"ל היה מטביל אחר הברכה כדי שיהיה עובר לעשייתן, והמג"א חלק עליו דהברכה היא על האכילה ולא על הטיבול ולכן יטבול קודם והובאו דבריו בכף החיים שם. [וע"ע בכ"ז בשו"ת שרגא מאיר ח"ד סי' מ"ו אות ב'].

בכבוד רב המערכת.

רצ"ב. דין ברכת מי סודה

שאלה: לדופקי בתשובה.

נסתפקתי בדין השותה מים לצמאו, האם נאמר גם בסודה דהיינו האם הגזים הוו כטעם ואפשר לברך גם כשאינו צמא או לא, דאף שמרגישים את הגזים סו"ס זה אויר גרידא ולא טעם?

תשובה: ע"ד שאלתכם בדבר ברכה על מי סודה כשאינו שותה לצמאו, הנה לכאורה נראה שחייב לברך עליהם דאף דאין באויר ממשות אך הטעם שמברכים על מים כשיש בהם טעם כי אז החיך נהנה מהמים גם כשאינו צמא משא"כ כשאין טעם ואין שותה לצמאו הנה מים שונים משאר מאכלים שאין בהם טעם ואין החיך נהנה מהם ולכן פטור מברכה, משא"כ כשיש טעם א"כ הברכה על המים לא רק על הטעם כי כעת הרי נהנה ולכך פשוט שגם בסודה שכעת נהנה ודאי יברך עליהם.

וכן מצאנו אח"כ שכתב בשו"ת משנה הלכות ח"ו מ"ד, ועי' בספר שערי ברכה פרק י"ח ס"ק ע"ה שכתב כן בשם הגר"ש וואזנר שליט"א, והביא בשם האשל אברהם (בוטשאטש) שתלוי בהנאת החיך ולא בטעם, אך יעי' בספר פתחי הלכה פ"ד הערה 29 דהסתפק בכך כמו שהסתפקתם, אך לכאורה הדבר מוכרח דיש לברך.

בברכת תורה המערכת.

רצ"ג. דין שותה אחר הצום ואינו צמא

שאלה: לכאו' פשוט שגם מי שאינו מרגיש טעם מברך על המזון כי הוא זן אותו ובזה נהנה ממנו ולהכי מברך, וא"כ אם מישהו למשל במוצאי יוה"כ משום מה לא מרגיש כעת צמא לכאו' פטור משהכל כי צריך שיהיה לצמאו, ואמאי תיפוק ליה שיתחייב לברך משום שהמים זנים אותו ככל מזונו שהרי הגוף צריך מים?

תשובה: ע"ד שאלתכם בשותה אחר הצום ואינו צמא אי חייב לברך כיון שהמים זנים את גופו כמו האוכל ואינו מרגיש טעם במזון שחייב לברך כיון שנהנה ממנו, הנה מאי דפשיט למר אינו פשוט בכלל דהנה באוכל מאכל מר כגון תבלינים יבשים או אבקות מאכל או פירות בוסר או מאכלים חמים וקרים ששם יש רק הנאת מעיים ולא הנאת החיך ישנה סיעה גדולה של אחרונים שפוטרים מלברך, כ"כ בדעת תורה ר"ד ס"א, ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ה רמ"א, ובשו"ת אבני נזר קכ"ג מנ"ח שם, וכ"כ בפתה"ל ס"ד הערה 20 בשם הגרש"ז, וכן משמע לגבי מאכל חם וקר בנודע ביהודה יו"ד ח"א ל"ה. ואומנם יש אחרונים שדעתם לברך על הנאת מעיים, עי' בשע"ת ר"ד ס"ק י"ז ובקיצור שו"ע נ' ס"ח אך כמ"ש רוב האחרונים סוברים שלא כדבריהם.

ולפ"ז לכאורה גם כאן במים אחר הצום לא יצטרך לברך עליהם כיון שיש כאן רק הנאת מעיו ולא הנאת החיך. אך יש עדיין לדון דהנה בשותה מים קודם הצום ואינו צמא ורק מטרתו שלא יתייבש ויצמא אח"כ, הסתפק בדעת תורה שם בסי' ר"ד ס"ק ז' אי חייב לברך או לא, למרות שהוא כתב שם בס"ק א' שהבאנו לעיל שצריך הנאת חיך ולא הנאת מעיים. ובספר אמרי אמת ליקוטים ברכות מ"ד כתב שצריך לברך, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"י מ"ב ס"ק י"ב ובח"ט סי' מ"ב, והטעם משום דהוי לצורך צמאו של אח"כ וא"כ גם כאן אחרי הצום ודאי צמא הוא ומקרי לצורך צמאו למרות שאינו מרגיש צמא וודאי לא גרע ממי ששותה מים קודם הצום שלא ירגיש צמא אח"כ.

(רק קצת צ"ב הטעם בכ"ז דאי אזלינן בתר הנאת החיך וכעת אינו מרגיש הנאת החיך למרות שיעזור לו שלא יצמא אח"כ אבל מ"ש הנאת מעיו ממה שלא יצמא אח"כ הרי הנאת אי צמאון אינה הנאת חיך ואולי הגדר בשתיה הוא שלא יצמא ולא הנאת חיך וצ"ב בהגדרת הדברים.).

בברכת תורה המערכת.

רצ"ד. דין ברכת עוגה עם פירות ופירות מבושלים בסעודה

שאלה: לאחרונה היה לפני מנה אחרונה שהיה למטה עוגה ולמעלה היה פירות מבושלים מעורב עם ג'לי, ולמטה מזה {בין הפירות והעוגה} היה קרם, ולא ידעתי איזה ברכה לברך, בין אם זה מתוך הסעודה שאז לכאו' לא מברכים מזונות, האם

מברכים העץ האדמה ושהכל, ובין אם זה לא בתוך הסעודה דאולי מזונות פוטר, וגם שמעתי שר' שלמה בלוך העיד על הח"ח שחזר בסוף ימיו ממה שפסק במ"ב, ופסק {בסוף ימיו} דעל פירות מבושלים לא מברכים תוך הסעודה, האם זה אמת ומה למעשה?

תשובה: מה שהסתפקת בדין עוגה שיש עליה שכבה עבה של פירות מבושלים קרם ג'לי וכו', עי' במ"ב סי' קס"ח סקמ"ה דאם ישנם עוגות שהם טובות לאכילה ועליהם מרקחת חשובה וכוונתו לאכילת שניהם אם אפאם יחד מברך במ"מ ואם לא אפאן יחד רק מרח המרקחת על העוגה אחר אפייתה מברך על שניהם וה"ה בתוך הסעודה אם אפאו אינו מברך כיון שאינו מברך בתוך הסעודה ואם לא אפאם מברך על המרקחת גם בתוך הסעודה, ומה ששאלת אי נכונה העדות שהח"ח חזר בו בסוף ימיו ולא בירך על פירות מבושלים כ"כ בתשו' והנהגות ח"א סי' קע"ז, וכ"כ האו"ר פ"ו בשם הג"ר מנדל זקס וכן הרב מבריסק דדקדק לאכלו יחד עם פת וי"א שהח"ח היה מבקש מאחר לפוטרו, אך למעשה מנהג העולם לברך כמ"ש במ"ב וכ"כ בשם החזו"א בדינים והנהגות חזו"א ו' ז' וכן נהג הסטייפלר, וע"ע בפסקי תשובות קע"ז אות ו' ובוזאת הברכה פ"ח ובבירור הלכה שם סי' י"ג ב.

בברכת תורה המערכת.

רצ"ה. בענין ברכה בספק פת הבאה בכיסנין

שאלה: בביה"ל {קס"ח} מבואר שבספק פת הבאה בכסנין {תוך סעודת פת} יש עצה לכוין בשעת ברכת המוציא על הלחם, והרי אם באמת הוי פה"ב א"כ לכתחילה צריך לברך ברכתו הראויה מזונות, ולכן יל"ע האם {אם רוצה} יכול לברך לפני הסעודה על מקצת מזונות, או דמכיון שיוצא {עכ"פ בדיעבד} עם ההמוציא, הוי ברכה שאינה צריכה?

תשובה: ע"ד שאלתך ע"ד הביה"ל בסי' קס"ח בד"ה טעונים דבספק פת הבאה בכסנין בתוך הסעודה יש עצה לכוין בברכת המוציא הרי על הצד דהוי פה"ב צריך לכתחילה לברך בורא מיני מזונות, לכאורה הדבר פשוט דכיון דהוי ספק ויש כאן ספק ברכה לבטלה דאולי פטור מברכה זו א"כ ודאי יש לכוין בברכת המוציא ומה שייך לשאול אולי באמת ברכתו מזונות הרי יש לנו ספק ולכך ודאי יפטור בברכת המוציא, ומה ששאלת אי יש עצה לברך קודם המוציא בורא מיני מזונות אי הוי ברכה שאינה צריכה, הנה במ"ב בסי' קע"ו סק"ב סיכם את כל דיני ברכה שאינה צריכה, ובאות ד' שם מבואר דרק בדברים הפותחים את הלב או שאוהבם לאכול קודם הסעודה מותר לברך קודם הסעודה בדברים הנפטרים ע"י פת, אבל בלא"ה אסור לגרום ברכה שאינה צריכה, ולא נראה דבשביל לפטור בעיה של ספק ברכה לא יהיה נקרא ברכה שאינה צריכה על המזונות קודם הסעודה.

רצ"ו. ברכת מזונות באמצע סעודה, בהתקיים תנאי אחד של פת הבאה בכיסני בג"ש

שאלה: למערכת דופקי בתשובה שלום רב!

האם למעשה יש מקום לסמוך על אלה הסוברים ששלושת השיטות המובאות בשו"ע לגבי הגדרת "פת הבאה בכיסנין", אינם חלוקות אלא מסכימות זו עם זו וממילא ניתן לברך באמצע סעודה גם אם רק תנאי אחד מתקיים? (דלא כמשנ"ב).

תשובה: ע"ד שאלתו הלכה למעשה בענין פת הבאה בכסנין בתוך הסעודה אם יש לסמוך לברך מזונות אם מתקיים רק תנאי אחד מג' השיטות של פת הבאה בכסנין דלא כדעת המ"ב, עיין באריכות בס' וזאת הברכה שהאריך בכך בפ"ח {עמ' 75} ומסיק דלא יברך רק אי נתקיימו כל הג' תנאים, וכתב למסקנא דהעצה בעוגת ספק לעשות כדעת הח"א המובא בבה"ל סי' קסח ד"ה טעונים לכוין בברכת המוציא להוציא את כל העוגות, וכן חזר ומסיק כך בשם ר' שלמה זלמן אויערבך בסוף ספרו בברור הלכה סי' ג' סוף מס' 1 {עמ' 214} דמספק ברכות לא יברך באמצע הסעודה עד שיתקיימו כל התנאים.

רצ"ז. האם צריך לסיים ברכת נהנין בא"י בעל פרי גפנה

שאלה: הרבה בני אדם רובם ככולם וכן נדפס בכל הסידורים וברכונים כששותים יין שנעשה מענבים שגדלו בא"י מסיימים את מעין שלוש "על הארץ ועל פרי גפנה" ויש לעיין טובא בזה דבגמ' ברכות {מ"ד.} רק נזכר על פירות א"י לומר על הארץ ועל פירותיה, ובסיום ברכת היין לא נזכר כלל היאך לסיים, ועיין בשו"ע סי' ר"ח סי"א, ולענין לסיים "על גפנה" בא"י לא נזכר בשו"ע ובנו"כ ובפוסקים ובמשנ"ב כלל וכלל, וידעתי גם ידעתי שהכף החיים {אות נ"ח} הביא מברכ"י שהביא מתשובת הלק"ט ח"ב סי' נ"ה שדיבר בענין חתימה של דברים שגדלו בא"י שאינם פירות, כגון תבואה "ועל מחייתה" וכן יין שנעשה מענבים שגדלו בא"י "ועל פרי גפנה" הובא בבאר היטב, אמנם עדין זה לא מספיק וזה לא מעלה ארוכה, דסו"ס מנהגנו דלא כמאן, דאשכנזים לא מסיימים על הארץ ועל מחייתה, ובכל זאת מסיימים על הארץ ועל פרי גפנה, הגם שלכאורה אין שום מקור נאמן לזה וכ"ז טעון ביאור רב, וצ"ע על מנהג האשכנזים היום שמנהג הנפוץ ופשוט כאן בא"י לסיים על הארץ ועל פרי גפנה, וצע"ג?

תשובה: בענין על פרי גפנה, עי' בספר קצות השלחן סי ס' בס"ק ה' בבדי השלחן דכבר כתב דבסידור הגר"ז לא משמע כמ"ש בכף החיים, ובאמת מקורו מהחיד"א בברכי יוסף ולא הזכיר דבא"י יאמר על מחייתה ולא על פרי גפנה וכן העיר

ודן בכך בשו"ת קנין תורה ח"ד סי' כ"א, והביא מעשה מהאדמו"ר מסטמאר דג"כ לא בירך כך ושאלוהו ואמר דלא מוזכר כזה דין ומסיק שם דבאמת לא יאמר כך, ועי' בשו"ת יביע אומר ח"ז סי' ל' דכתב ע"ז תשובה ארוכה וביאר את המנהג דאין מברכים על מחיתה כי בד"כ לא יודעים מאין הקמח [ורוב הקמח היום הוא מחו"ל] וזה מקור המנהג, אך אי יודעים כגון במצות צ"ל מחייתה עיי"ש באורך דהביא את כל הטעמים והמקורות.

רצ"ח. ביאור מקור בשער הציון

שאלה: בבקשה אם אפשר לברר את המקור של שער הציון למשנ"ב סי' קפ"ב סעיף ד' משנ"ב ס"ק כ"ד, וכותב השעה"צ אות כ"ב בשם הרא"ש, ואינו מופיע לא ברא"ש בברכות פרק ז' אות א', ולא ברא"ש בפסחים פ"י אות ט"ז, [ואותה הלכה מופיע בסוף סי' רע"א בשעה"צ אות פ"ט ומזכיר מעין אותו ענין {כשמתקן הכוס שלהם הפגום} בשם הרא"ש והוא בפסחים הנ"ל.

יישר כח י. ל.

תשובה: לכב' הרב י. ל. שליט"א שמחנו לקבלת הערתך החשובה.

בדברי השער הציון סי קפ"ב ס"ק כ"ב שציין את הרא"ש בתור מקור לדבריו במ"ב שם דאי שופך המברך לכוסות המסובים אחר שטעם אין בזה חיסרון של כוס פגום, הנה ודאי צדקת בדבריך דאין כזה רא"ש דהט"ז שם ס"ק ד' הקשה למה באמת לא יעשה כך עיי"ש ומסיק דבאמת יותר טוב שכ"א יהיה לו כוס מיוחד ורק אם אפשר לתיקוני מתקני ואי לא לא עיי"ש, וכ"כ שם בפמ"ג על הט"ז [וע"ע בפמ"ג סי' תע"ב ס"ק ט' בא"א ויל"ע ועי' שמירת שבת], וכן פסק להלכה מכח הט"ז בשו"ע הרב סי' ק"צ ס"ה דלא מהני דלא כמ"ב, ועי' בהסכמת הגרש"ז אוירבך למ"ב עם שו"ע הרב דציין דהשו"ע הרב חולק על השער הציון הנ"ל, ואם יש רא"ש כזה או קדמון אחר היו הט"ז והפמ"ג ושו"ע הרב מציינים זאת וכן אף אחד ממלקטי זמנינו לא הביאו שום מקור אחר חוץ מהמ"ב הנ"ל ובע"כ דזה חידוש של המ"ב, ומשציין לרא"ש צ"ל בע"כ דאגב שיטפיה לא דק להאריך וכונתו כמ"ש בסי' ער"ב ס"ק פ"ט בשער הציון שהבאת ושם כונתו דברא"ש רק מבואר דכששופך מכוסו לכוסות אחרים בעינן שישפוך קודם שישתה בעצמו אבל החידוש שכשותין כולם מכוס המברך דלא הוי כוס פגום זהו חידוש של המ"ב, סוף דבר הערתך נכונה אך מש"כ הוא מוכרח.

בכבוד רב המערכת.

רצ"ט. דין אכל פת רק כדי לפטור פירות

שאלה: הבח' א. ט.

כ' בשו"ע סי' קע"ז "פירות בסוף הסעודה לכו"ע צריך לברך עליהם כשאוכלם לקינוח ולא מחמת הסעודה, אבל אם אכלם בפת אינו מברך".

שאלה: אם אוכל בפת רק לפטור הפירות אם ג"כ נקרא הפירות טפל לפת ואינו מברך עליהם, או דלמא דווקא כשרוצה לאכול פת ג"כ, ועיין סי' רי"ב סק"א דאפי' פת שהוא חשוב אם הוא טפל אין מברכין אלא על הפירות, {ועי' במ"ב שם סק"ב} ועוד יש לחקור שבאופן כזה אינו נקרא צירוף בכלל כגון פת עם פירות או גלידה, וגם לפטור מיני מזונות {פת הבאה בכיסנין}?

תודה.

תשובה: לכב' הבה"ח א. ט. נר"ו, טבת ס"ו.

ע"ד שאלתו בדברי השו"ע בסי' קע"ז בפירות הבאים בסוף הסעודה דחייבים בברכה בפני עצמם, אבל אם אכלם עם פת אינו מברך, והסתפקת מה הדין באוכל הפת רק כדי לפטור את הפירות אי מיקרי הפירות טפל לפת או לא?

הנה ד"ז מבואר במ"ב שם סק"ג בשם האחרונים {מג"א חיי אדם הגרי"ז ומגן גיבורים} דהסתפקו בכך, וכ' דבאופן זה עדיף שיברך על כל אחד ברכה הראויה ולא יאכל פת כלל אם לא בשבת ויו"ט דאז מצוה לאכול פת, א"כ חשוב הוא ונעשו הכל טפלים אליו, ועיין בשו"ת אג"מ ח"ד סי' מ"א דאי בדיעבד אכל כבר פת בשביל לפטור מברכה לא יברך שוב על הפירות, וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב ח"א סי' מ"ט. ובזה מתיישב ג"כ החקירה שכתבת דדינם שוה.

בכבוד רב המערכת.

ש'. הבליע את הנון בסוף ברכת הגפן מעשה מהחזו"א

שאלה: לכבוד רב בכבוד רב המערכת יה"ר שתמשיך להשיב לכל השואלים והדופקים לתשובה כהנה וכהנה.

ראיתי באיזהו קונטרס בענין קידוש השם שאם השומע ענה אמן שהמקדש אמר וסיים הנו"ן של הגפן יש מחלוקת אם יצאו או לא דהיינו אם זה מעכב מה שלא שמע כל המילה האחרונה עד גמרה אלא חיסר הנו"ן של הגפן, וכמדומני שראיתי באיזה מקום אחר שמעשה שהיה כן והחזו"א אמר שיצא. רצוני לדעת האם יש מ"מ לזה {דחפשתי ולא מצאתי} ומי הם הפוסקים שמדברים על השאלה הנ"ל?

תשובה: המעשה עם החזו"א מובא במעשה איש ח"ה עמ' ט"ז, ועי' בספר שערי ברכה פי"ז סע' י"ח ובהערה קי"ז שם דכן הדין בהשמיט מילה שאיננה מעיקר הברכה דיצא בדיעבד דלא גרע מברכת עצמו עי' שם במקורות.

בברכת תורה המערכת.

ש"א. בירך על מים בברז ונמצא מקולקל האם יכול לשתות מברז אחר

שאלה: לכבוד לדופקי בתשובה.

עובדא שבירך אחד שהכל על ברז המים וכשפתחו לשתות ראה שהוא מקולקל ופנה לברז שבצידו לשתות, והספק אי דעתו על המים שבתוך הצינורות של הברז הזה {ובאופן שבברז השני הצינורות נפרדים בשיעור המים שמוציא לשתיה זו} וא"כ הוי כמי שבירך על פרי ונפל ונמאס דלא היה דעתו על אחר, או דחשיב שהמים מחוברים וא"כ יל"ע במי שבירך לאכול חלק מהפרי ונמאס חלק זה ורוצה בחלק האחר?

י. ד.

תשובה: לכב' הרב י. ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מי שבירך על מים מהברז ומצאו מקולקל, הנה גם בפרי שנפל ונמאס מסיק המ"ב והביה"ל בסי' ר"ו סעיף ו' דלא כדעת המחבר שאם היו לפניו שאר הפירות על השלחן אע"פ שלא היתה דעתו עליהם בפירוש או אם היתה דעתו לאכול ולשתות עוד אע"פ שלא היו לפניו על השלחן שאינו צריך לחזור ולברך וא"כ ה"ה לכאורה במים שבברז אחר דמקרי כלפניו, ונראה יותר דאף לחולקים על המ"ב עי' בשו"ע הרב סעיף י"א ובקשו"ע סי' נ' סעי' ד' דס"ל דבעינן גם שיהיו לפניו על השלחן וגם שתהיה דעתו עליהם, הכא במקרה דנן נראה שיודו שלא יחזור ויברך דבמים ודאי אין הכונה דוקא על המים שבברז זה ולא בברז אחר ולא הוי כנשפך לו הכוס דיחד לו מים מסוימים, דודאי סתם אדם לא מתכוון לברז מסוים אלא מברך בסתמא על כל מים שיצאו לו כן נראה מסברא פשוטה.

בכבוד רב המערכת.

ש"ב. ביאור רע"א באו"ח סי' רע"ג

שאלה: קשה לי ברע"א בהג"ה שו"ע סי' רע"ג סעי' ה' כתב שלדעת הרא"ש מועיל לצאת ידי חובת קידוש במקום סעודה בפת ומין דגן, והמעיין בפרישה שהם מקור דברי הרע"א יראה שדעתו שאוכל או שותה במקום הקידוש ולא מברך ברכה

אחרונה ועל סמך אותה ברכה ממשיך במקום אחר ובזה מצטרפים שני המקומות ואם מברך ברכה אחרונה אין המקומות מצטרפים, ולפי"ז במיני מזונות שצריך לברך אחריהם קודם הסעודה כמו שכ' מ"ב סי' קע"ו סעי' ב' לעולם לא יכולים להצטרף מיני מזונות לקידוש במקום סעודה. וצ"ע.

מ. ר.

תשובה: לכב' הרב מ. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך החשובות.

מה ששאלת על דברי רע"א בסי' רע"ג ס"ה אמאי מחשיב מיני דגן לקידוש במקום סעודה משום דטעון ברכה לאחריהם במקומם ע"פ הדרישה בסי' רס"ט ושם כתב הפרישה דיין לא מקרי מקום סעודה כיון שצריך לברך על היין במקום השני, וא"כ הקשית דגם במזונות הרי פסק המ"ב בסי' קע"ו ס"ק ב' דצריך לברך אחריהם קודם הסעודה וא"כ לא יוכלו להצטרף. ראשית יעוי' שם במ"ב דאי דעתו לאכול מזונות בתוך הסעודה ל"צ לברך אחריהם קודם הסעודה וכתב דכן נכון לעשות בלעקך שאחר קידוש, אך בעיקרון הנך צודק יעוי' במשמרת שבת להרה"ג רמ"מ קראפ סי' י"ג דכבר הרגיש בהערתך, וכתב דרע"א ציין לדרישה ושם אפשר להבין כהבנת רע"א, אך בפרישה מפורש באמת כמ"ש ובאמת אין זה מתאים לרע"א, אך רוב הפוסקים נוקטים כרע"א להלכה, ולכך אולי כתב רע"א בכונה דרישה ולא פרישה.

בברכת תורה המערכת.

ש"ג. ברכת ריח על קפה קלוי

שאלה: האם מברכים על קפה קלוי עצי בשמים?

תשובה: בענין ברכת בשמים על קפה קלוי, עי' בשו"ת פרח שושן חאו"ח כלל א' סי' י"ג דפסק שיברך, וכן בספר יד אהרון סי' רט"ז בהגהות על הטור, וכן בעוד כמה אחרונים ובספר חסד לאלפים סי' רט"ז אות ו' פסק שיברך בורא מיני בשמים, ובמשנה ברורה סי' רט"ז ס"ק ט"ז כתב דיברך הנותן ריח טוב בפירות, ובכף החיים שם אות פ"ו כתב שלא יברך כמו דלא מברכים על ריח פת עיי"ש, ועי' בספר וזאת הברכה בהערות ומקורות ללוח הברכות אות קמ"ד דכתב בשם הגר"י פישר דבזה"ז שלו רגילים לאכול קפה קלוי מברך מיני בשמים גם למ"ב, אך יעוי' בפסקי תשובות סי' רט"ז ס"ק ט"ז שהביא בשם הפוסקים דלא יברך כלל עיי"ש, ועי' בספר שערי ברכה פי"ט אות נ"ו דמחמת הספק ישתדל שלא להריח כלל.

הלכות ברכת המזון והמסתעף

ש"ד. אביו וכהן בזימון מי עדיף

שאלה: אדם שעשה סעודה והזמין את אביו ויש לו כהן למי יתן לברך ברהמ"ז?

תשובה: בענין כהן ואביו מי עדיף לענין זימון, עי' בספר כיצד מזמנין דכתב דלא מוזכר בדיני קדימות לזימון דין קדימה לאביו לזימון [לא רק כלפי כהן], וכתב דאולי הביאור דדין כיבוד אב הוא רק בגשמיות ולא ברוחניות ונשאר בצ"ע דלא מצא כלל מי שדיבר או הזכיר דין קדימה באב.

אך עי' במהר"ם שיק דכתב דכיבוד אב עדיף ורק לגבי עליה לא יכול לתת לאביו ראשון מפני המנהג, ועי' בספר מים אדירים עמ' קמ"ז דהוכיח זאת משם ועוד מקומות בארוכה.

בברכת תורה המערכת.

ש"ה. מקור לענין עמידה בזימון בעשרה

שאלה: בס"ד לכבוד המערכת.

האם יש מקור [חוץ מהאשל אברהם מבוטשאטש בשם הרמ"ל סאסובר] להמנהג לעמוד בהזכרת שם אלוקינו בזימון בעשרה?

בתודה מראש ד.פ.

תשובה: לכבוד הר"ר ד.פ. שליט"א.

בענין המנהג לעמוד בזימון עשרה, לא מצאנו מקור חוץ מהמקור של הא"א, וכן בכל ספרי המלקטים ציינו רק דהדבר מובא בליקוטי מהרי"ח אך שם מובא בשם א"א, וכן בדרכי חיים ושלום סי' ש"ח מנהגי האדמו"ר ממונקט"ש היה נוהג להגביה עצמו קצת, אך גם הוא מסתמא לקח זאת מהא"א, עוד ציינו דהח"ס בשו"ת באו"ח סי' נ"א חולק על דין זה.

בכבוד רב המערכת.

ש"ו. ביאור השינוי בין ברכת המזון לברכה מעין ג' שאומר שרצית והנחלת לאבותינו

שאלה: שלום עליכם.

רציתי לשאול מדוע בברכת הארץ נודה לך אין אומרים כמו בברכה מעין שלוש שרצית והנחלת לאבותינו, ורק מזכירים ארץ חמדה טובה ורחבה?

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין השינוי בין ברכת הארץ לברכת המזון בנודה לך, כבר עמד בזה בסידור צלותא דאברהם ונשאר בצ"ע. ועי' בקובץ תורה ודעת א-ל"ז עמ' נ', וכן בעוד ספרים דכתבו דיש לומר כי הזכרת הריצוי אינה שייכת אלא לברכה ולא להודאה כי ענין הברכה הוא לשבח ולהלל את ה' ולכך בברכה מעין שלש יש להדגיש גם את הריצוי הגורם לכך שהנחיל לנו את הארץ מתוך הכרתנו במעלת קרבתנו לה', אבל בברכת "נודה לך" שעניינה הודאה אין אנו מזכירים אלא את התוצאה למעשה שבאה לידינו, כלומר רק את נחלת הארץ בלבד אך הריצוי שאינו אלא שבח אין שייך להודאה זו. ועי' בהגדה של פסח אור החמה מש"כ בזה.

בברכה המערכת.

ש"ז. הרחמן הוא יברך את א"מ היכן

שאלה: בברהמ"ז האם אומרים הרחמן הוא יברך את אבי מורי ואת אמי מורתי דוקא כשאוכלים ממש אצל ההורים, או האם יש לומר את זה כל מי שיש לו הורים אפי' אם לא אוכלים אצלם אלא אוכל בתוך ביתו והם במקום אחר?

תשובה: בענין הרחמן הוא יברך את אבי, עי' בחוברת אור ישראל שנה ו' גליון כ"א דהביא מנהג חסידים שכולם אומרים גם אורח שאין אביו כאן, (ושם הביא דיון דיש אומרים גם אחרי מיתה, וכן הביא בספר ברכה ושלום והנה כתב שם בשם הגר"ש וואזנר שליט"א דזהו חידוש ולא שמענו כן), ועי' בספר ברכי חיים ושלום דכתב לומר הרחמן גם כשאינו סמוך על שולחנם.

ש"ח. האם יש חיוב לתת לכהן לזמן כל פעם אפילו שזימן כבר הרבה פעמים

שאלה: לכבוד המשיבים שליט"א.

יש לי שאלה הלכתית, הייתי בשיעור והמגיד שיעור אמר שנראה לו אם כל יום אוכלים קבוצה ביחד לא צריכים תמיד לתת לכהן לזמן {אפי' אם הוא רוצה כל יום} אלא אפשר להם לקבוע תורים ומספיק שהם יקיימו "וקדשתו" ע"י זה שהוא יזמן ראשון בתור, שלמה להם תמיד לא לזמן.

בשיעור כל הת"ח אחרים חלקו על המגיד שיעור. רציתי לדעת א. מה ההלכה? ב. אפי' אם המגיד שיעור טעה בזה היש ללמוד עליו זכות, יש ראיות למה שהוא אמר?

תודה רבה י. ג.

תשובה: לכבוד הרב י. ג. שמחנו לקבלת שאלתך החשובה. חנוכה תשס"ז

והנה מקור הדין להקדמת כהן לזימון הוא בשו"ע סי' ר"א ס"ב דכתב "אבל כהן ת"ח מצוה להקדימו שנאמר וקדשתו לפתוח ראשון ולברך ראשון" ועיין במג"א שם הובאו דבריו במ"ב שם סקי"ג דהוי דין דאורייתא וא"כ מצד זה עצמו כדאי להחמיר בדבר {עם כי יש חולקים על כך וס"ל דהוי דרבנן}, אך יותר מפורש במג"א בסי' קס"ז סקל"ג דכתב שם ונהגו ליטול רשות מכהן, וכן נכון דהא מצוה להקדימו א"כ אסור לברך בלא רשותו, וכן יסד בחרוז נודה לשמך ומ"מ לא מהני מי שאומר ברשות אם לא נתן לו הכהן רשות, {ושם מיירי בברכה ראשונה} א"כ מוכח במג"א דהוכיח מהא דאמרינן ברשות הכהן דבלי זה אסור, והרי ודאי תמיד בכל זימון אומרים ברשות הכהן דאף דהוי תמיד צריך להקדים הכהן, וע"ע באריכות בדעת תורה כאן בסי' ר"א דהאריך בגודל החיוב לכבד הכהן בכל דבר, וכן מוכח עוד דדנו הפוסקים בכהן שמקבל כל פעם עליה ביש כהן אחד ושאר הקהל אין מקבלים כמעט עליה אם אפשר לומר לו בשני וחמישי שיצא החוצה ועי"ז ירויחו עוד שני עליות ופסקו דאין לעשות כן, אך עכ"פ יש ללמד זכות על המגיד שיעור דהנה כבר המג"א כאן בסק"ד תמה למה אין מקפידין על כך לכבד כל פעם כהנים, והמ"ב הביא את דבריו וכ' דאע"פ דהמג"א מיישב קצת את המנהג מ"מ לתחילה ודאי יש להזהר, וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כ"ח דגם מנסה ליישב המנהג וללמד זכות, אך עכ"פ ודאי לכתחילה מצוה לכבד את הכהן וכמ"ש המ"ב ובפרט אי הוי דאורייתא ורק הכהן אי רוצה {בלי שיבקשו ממנו} יכול למחול.

בברכת תורה וחנוכה שמח בכבוד רב המערכת.

ש"ט. יו"ט שחל בע"ש וקיבל שבת ואכל מה יזכיר בברכת המזון

שאלה: השנה ששבועות חל בער"ש, מי שקיבל שבת מוקדם ואכל מבעו"י, מה יזכיר בברהמ"ז שבת או יו"ט? והאם מותר לו בכלל לאכול כשמכניס עצמו לתרתי דסתרי, לפי מש"כ המ"ב בשם מהרש"ל [תרס"ח ס"ק ז'] דהסכמת האחרונים דאין לאכול בערב שמחת תורה מבעו"י דהוי תרתי דסתרי.

ח.ז.

תשובה: לכב' הרב ח. ז. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין שאלתך על ההזכרה בשבועות שחל בער"ש, ד"ז הוא ספק גדול ותלוי בהגדרה והמצב של הזמן הזה דודאי קיבל שבת, אך מאידך גיסא אי יצא למשל שביעי

של פסח ביום ו' [בזמן שקידשו ע"פ הראיה] ודאי יהיה אסור לאכול חמץ, ועי' בספר שערי ברכה פ"ו הערה ק"ג דהסתפק בזה וכתב דיזכיר רק אחד מהם דהוי תרתי דסתרי.

בכבוד רב המערכת.

הלכות ק"ש על המיטה

ש"י. מדוע כ' בקיצור שו"ע לפשוט בגדיו ולא יישן ואי יש קפידא בכך

שאלה: מה הסיבה שכ' הקיצור שו"ע שיפשוט בגדיו ולא יישן בבגדיו, ואי משום נקיות אם יש להקפיד?

תשובה: בענין דברי הקיצור שו"ע על ענין שינה בבגדים, לא מצאנו לו חבר ולא טעם. [ואולי ג"כ משום שכחה כמו בישן על בגדיו] ואדרבה ידוע מכמה גדולים להיפך דהחזו"א ועוד גדולים לא פשטו בגדיהם כל השבוע, ועי' בספר אמרי קודש בצואת ר' יואל פרומקין עמ' ל"ז דכתב לישון בבגדים כל השבוע כדי שיוכלו לקום חוץ משבת. [ועי' ברמב"ם דכתב הישן בבגדים אינו מברך מלביש ערומים וכל הפוסקים נחלקו עליו] ועיין ב"ספר זכרון" ח"ב סוף אות ט"ו דף י"ב להגר"ח קנייבסקי שליט"א שכתב שבגדים שאדם ישן בהם ליכא חששא לשכחה מפני שהבגד בטל לגופו עכ"ד.

בברכה המערכת.

הלכות תפילה

שי"א. בענין אמירת מה טובו שאמרו בלק

שאלה: לגמ"ח הפתרונות שלום! אבקש לדעת היכן מופיע הענין שנא' בשם היעב"ץ שהוא לא נהג לומר את הפס' "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל" בכניסה לביה"כ, משום שאמר את זה בלעם הרשע?

בתודה ד. ת.

תשובה: לכב' הרב ד. ת. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין אמירת מה טובו, עי' בשו"ת מהרש"ל סי' ס"ד דכתב שלא לאומרו מחמת שאמרו בלעם הרשע, וכ"כ בסידור בית יעקב ליעב"ץ במקומו לפני אמירת מה טובו, ועי' בליקוטי מהרי"ח דתמה על החמד משה תלמיד המהרש"ל שכתב לאומרו ולא הזכיר דרבו אמר שלא לאומרו, ובספר עובר אורח לאדר"ת תמה על היעב"ץ והמהרש"ל דבגמ' מבואר דרצו לקבוע שיאמרו פרשת בלק בק"ש, ובספר דברי תורה להגה"ק ממונקאטש ח"א אות צ"ד כתב דאומנם אמרינן בסנהדרין דכל הברכות חזרו לקללה אך אמרינן התם חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות דהיינו מה טובו וע"כ שפיר אפשר לאומרו, ועי' בשו"ת רבבות אפרים חלק רביעי סי' א' מש"כ בכ"ז.

בכבוד רב המערכת.

שי"ב. ענית אמן אחר שומע מחבירו ברכות בשמו"ע, השמעת אשר יצר לנמצאים בבה"כ

שאלה: האם יש לענות "אמן" ו"ב"ה וב"ש" אם אחד שומע השמו"ע שבלחש של אחר שמתפלל בקול שאינו כ"כ בלחש? האם למי שמברך אשר יצר סמוך לביה"כ יש להזהר שהני שהם בבה"כ לא ישמעו ברכתו?

תשובה: עי' בספר אלף המגן על מטה אפרים סי' תקפ"ב ס"ק מ"ג דכתב דבר"ה ויוכ"פ כיון שמותר להגביה קול יענה אמן השומע, ועי' באשי ישראל פ"ד ס"ג וס"ק י"ב דהביא בשם הגרשז"א ושו"ת שבט הלוי דה"מ בר"ה דמותר להגביה קולו אבל בשאר ימות השנה לא, ועיי"ש דהביא שיש מסתפקים בכך. ולענין אמירת אשר יצר בקול מסתבר דרצוי להרחיק שלא להכשילם, אך עליהם מוטל לא להקשיב ולכוון.

שי"ג. אמירת ברוך שם אחר ש"ש לבטלה מהני או רק ענין

שאלה: האומר שם שמים לבטלה בשוגג האם באמירת בשכמל"ו נעשה כאילו לא אמר כלל או הוי רק ענין?

בברכה ש. פ.ק.

תשובה: לכב' הר"ר ש.פ.ק. שליט"א.

בטעם אמירת בשכמל"ו אחרי אמירת ש"ש לבטלה, עי' שו"ע סי' ר"ו סעי' ו' וכשאומר ברוך שם כבוד מלכותו וגו' כתבו בספרים שנראה שצריך לאומרו מיד כדי שהשם יחול על השבח וכפי שכ' הרמב"ם פי"ב מה' שבועות הי"א שאם טעה בלשון והוציא

שם שמים לבטלה ימהר מיד ויפאר ויהדר לו כדי שלא יזכר לבטלה עיי"ש ומשמע דאין זה עקירה וכאילו לא אמר רק הוי ענין שבח שלא יהיה לגמרי לבטלה. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' נ"ד ד"ה והנני, ועי' בערוך השלחן סוף סימן ר"ו שכ' שלא נתבאר הטעם של התקנה לומר ברוך שם וגו' על ברכה לבטלה וכ' שאולי מפני שהוציא שם שמים לבטלה לכן צריך לקבל עליו עול מלכות שמים, וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"י סי' ל"ט. אולם עי' גם בחיי אדם כלל ה' סעי' א שכ' שמלבד ברוך שם וגו' יכול לומר אדוננו מה אדיר שמך וגו' או גדול ומהולל מאד וכיוצא עיי"ש, ומוכח ג"כ ממנו דזה הוא כל הענין ולא דהוי עקירה וכו'.

בברכת תורה המערכת.

שי"ד. המזכיר שם בניו בתפילה האם יזכיר שם אימם

שאלה: לכבוד המערכת.

האם מוזכר בא' מהפוסקים ראיה לענין, האם כשמתפללים על אחד הבנים או על בן/בת הזוג, וכדו', האם כדאי או צריך להזכיר שמם ושם אמם, או לא, דמצינו ברוב התחינות למיניהם שאפילו ע"ע מוזכר (פב"פ) שאומר שמו, האם יש איזה שהוא מקור בנידון זה.

אשמח בדפיקת תשובתכם, יישר כוח א. ל. ר.

תשובה: לכבוד הרב א. ל. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

מה ששאלתם אי מזכיר את בניו בתפילה אי צריך להזכיר שם האם, עי' באשי ישראל פרק כ"ג הערה קפ"ט בשם הגר"ח קנייבסקי דכשאמא מתפללת על בנה אינה צריכה להזכיר את שמו, ועי' בספר שועתי אליך (על עניני תפילה על חולה) כל עניני הזכרת שם החולה בפ"ג שם ובהל' ו' שם הביא ג"כ דברי הגר"ח אלה.

בכבוד רב המערכת.

שט"ו. האם צריך לעמוד במזמור לתודה

שאלה: הראש ישיבה בישיבה קטנה שלנו נהג לעמוד במזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ, האם יש מקור למנהג הזה, ואם כן מהו?

תשובה: בענין מזמור לתודה, עי' בשערי תשובה סי' נ"א ס"ק ט' שהביא מחלוקת אי עומדים במזמור לתודה, ובספר אור ישר למהר"ם פפיר"ש בעמוד העבודה

סי' ז' כתב לעמוד, וכן פסק בקשו"ע ובדרך החיים, אך המ"ב השמיט דין זה, ובשער הכוונות לאר"י כתב לשבת בדוקא, וכן מנהג הספרדים.

שט"ז. מדוע בסליחות בתחילה אומרים אא"א ובשאר י"ג מידות קל מלך

שאלה: למה בסליחות כשאומרים י"ג מידות בפעם הראשונה אומרים תפילה שמתחילה קל ארך אפים, ובשאר הי"ג מידות אומרים תפילת קל מלך?

תשובה: הטעם למה אומרים בתחילת סליחות קל ארך אפים ואח"כ קל מלך, עי' בנטעי גבריאל הל' ר"ה פ"ב הערה ל"ג דכתב שלפני אמירת י"ג מדות מעוררים את מידת הרחמים והקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל כאחז"ל ר"ה דף י"ז ע"ב, וכיון שיזכור אמירת י"ג מדות כביכול קם מכסא דין ויושב על כסא רחמים שפיר אנו אומרים אל מלך יושב על כסא רחמים לכן ביו"כ שהוא כולו רחמים אין אומרים אל ארך אפים רק מתחילים מיד, ועיי"ש דהעיר למה בסדר יו"כ קטן אומרים כל הקריאות בקל מלך וכו' ולבסוף אומרים אל ארך אפים וצ"ע, וכן כתב והעיר בקובץ בית אהרון מ"ט הר"ר אלעזר ויספיש.

שי"ז. אי יש איסור אמירת קדיש בפחות מעשרה

שאלה: האם יש איסור לומר קדיש פחות מעשרה, דמקרא דונקדשתי ילפינן רק דאין לזה משמעות בפחות מעשר אבל איסור אין כאן, ואולי זה לאו הבא מכלל עשה?

תשובה: בענין אמירת קדיש בפחות מעשרה, עי' בנודע ביהודה מהדו"ק חלק אה"ע סי' נ"ו דכתב באריכות דיוצא בדיעבד גם באין עשרה כי עשרה הם רק בשביל השראת שכינה, והביא ראיה מהא דאם יצאו חלק מהעשרה באמצע יכולים להמשיך, וע"ע בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' י"ד מש"כ בזה.

שי"ח. אימתי יחזור אחר הג' פסיעות בערבית

שאלה: לכבוד המערכת החשובה.

רציתי לדעת שכבר מזמן חיפשתי בפוסקים אם יש מישהו שמקציב מתי יחזור מג' פסיעות לאחר שמו"ע בתפילת ערבית, ולא מצאתי אלא דאומרים על האדמו"ר מלובבי"ץ זצ"ל שנהג לחזור ב"תתקבל", ואשמח מאוד אם יאירו את עיני בענין זה.

תשובה: בענין ג' פסיעות לאחר שמו"ע במעריב, עי' בהליכות שלמה פי"ג אות י"ב בשם הגרשז"א דיחזור כשמתחיל החזן קדיש ובשעת הדחק יחזור אחר

שיעור ד"א, ועי' באישי ישראל פכ"ג ס"ק ר"ל דשם הביא בשם אורח נאמן סי' קכ"ג ס"ק ז' דסגי בשיעור ד"א.

שי"ט. מדוע אין אומרים קול דודי בברכת החמה כבברכת הלבנה

שאלה: אמאי נוהגים לומר קול דודי הנה זה בא וכו' בסדר ברכת הלבנה ולא אומרים כן בסדר ברכת החמה?

תשובה: בענין אמירת קול דודי בקידוש לבנה, מקורו במטה משה סי' תקמ"א בשם ר"י חסיד והובא במג"א סי' תכ"ו ס"ק ו', והטעם כתב בסידור אוצר תפילות בפירוש דובר שלום ועוד דכיון דאמר דוד מלך ישראל מזכיר ענין הצפיה למשיח, וכן יעוי' בספר הבהיר סי' קצ"ז, וברמב"ן פר' וישב בענין פרץ וזרח, וכן ברקנטי שם, ובאוצרות יוסף למהר"י ענגל מאמר דוד ולבנה מה שקשרו בין המשיח ללבנה, וא"כ זה שייך רק לברכת לבנה ולא לברכת חמה.

ש"כ. מנין המנהג לומר אדיר במרום מיד אחר ברכת כהנים

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה".

מאיפה נובע המנהג שאומרים "אדיר במרום" מיד אחר ברכת כהנים ולא מחכים ל"וטוב בעינך" כמ"ש המ"ג וט"ז?

תשובה: בענין אדיר במרום המנהג לומר מיד אחרי ברכת כהנים הוא ע"פ השוה"ט סי' ק"ל הל' ג' והל' ו' דכתב דכשמתחיל הש"ץ ש"ש אומר הצבור אדיר, וכ"כ בערוך השלחן עיי"ש.

שכ"א. אמר חצי הלל בר"ח טבת אי ברכתו לבטלה

שאלה: מי שאמר חצי הלל בר"ח טבת האם יש איזה צד שברכתו לבטלה כיון שהדין הוא לומר הלל שלם מצד חנוכה? האם יש מראה מקומות בזה (והיינו לבני אשכנז שנוהגים לברך על הלל בראש חודש)?

תשובה: מי שטעה ואמר חצי הלל, עי' בשו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ס"ב דפסק דבכל פעם שאמר חצי הלל במקום הלל שלם כשחוזר לא יברך בשום אופן, וכן פסק בספר אשי ישראל פמ"א סע' ל"ו, והביא בהערות דכן פסק לו הגר"ח קניבסקי חוץ

ממתי שהסיח דעתו, ולפ"ז ליתא לשאלתך בר"ח טבת. ועיי"ש באשי ישראל בהערות ס"ק ע"ז דהביא דברבבות אפרים ח"ד סי' ק"ה דפסק דיחזור ויברך, אך משמע דסברתו משום דאיכא דילוג וכיון שצריך לחזור לשיטתו מטעם זה ה"ה שייך טעם זה בר"ח טבת וגם אז לשיטתו יחזור ויברך.

שכ"ב. כהן באמצע שמו"ע אי צריך לגמור כדי לישא כפיו

שאלה: אודה מאוד אם תוכלו לציין לי מ"מ בענין כהן שהוא באמצע תפילת שמו"ע, האם עליו למהר בתפילתו להספיק ברכת כהנים דהוה דאורייתא?

תשובה: בענין כהן הנמצא באמצע שמונה עשרה, יעוי' בסי' קכ"ח במ"ב ס"ק ו' במפרשים שם דאיכא מחלוקת אם הוא כהן יחיד אי יפסיק או לא, ולהלכה מכריעים דלא יפסיק,.

ולענין למהר בתפילה- בספר תפילה כהלכתה הביא בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א דיש לו למהר אבל לא להתפלל בחיפזון שלא כדין, ולמד זאת ממש"כ הבה"ל בסי' רס"ח ד"ה ומעומד בשם הפמ"ג דיש למהר בתפילת ליל שבת להספיק לומר "ויכולו" בציבור וק"ו לנשי"כ שהיא דאורייתא.

שכ"ג. מקור לפתרון בכוונת השמות

שאלה: לכבוד המערכת.

דבר ראשון תודה רבה על פעולת המערכת בהתנדבות ועל פעולתכם העוזרת לכמעט לכל לומד בעולם התורה ושלא בעולם התורה השם יעזרכם להצליח בכל מילי דמיטב.

מה המקור של הפתרון להגיד בבוקר "הריני מכוון מעתה עד למחר וכו' בכל פעם שהזכיר שם הוי'ה וכו' " וזה אומרים כדי לקיים את ההלכה שאסור להזכיר שם ה' בלא כוונה כמפורש בשו"ע, וכן מי אמר שמועיל?

תשובה: מקור התנאי על כונת השמות כתב בעל האשל אברהם מבוטשאטש בסידורו "תפילה לדוד", וכ"כ ב"אפיקי ים" בח"ב ב"פניני הים" ס"ק ג', וכ"כ ב"שלחן הטהור" סעי' א', וב"טעמי המנהגים" אות כ"ט בשם האוהב ישראל מאפטא, וכן ב"הליכות שלמה" פ"א אות ג'.

בברכת תורה המערכת.

שכ"ד. אתה הוא לדור ודור נודה לך-על מה קאי לדור ודור

שאלה: לכבוד המערכת.

בתחילה אודה על המערכת החשובה אשר ידועה בעולם התורה כמערכת איכותית של לומד תורה שמראה את מדות עמנו עם ישראל בדרך התייחסותה למכתבים הנשלחים אליה בנעימות והסבלנות ובעיקר תודה מחויבים לכם עמלי התורה על התנדבותכם למלאכה חשובה זו.

בנוסח שמו"ע בברכת מודים יש לעיין במה שאומרים "אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהלתך" שיש נוסח שהפסיק אחרי לדור ודור שהולך על אתה הוא, ויש נוסח שלפני כן והולך על נודה לך, האם יש מקורות לנוסחים אלו או לנושא זה?

אודה לכם מאוד ואברכם בכל טוב שפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידיכם ומלאכתכם החשובה אמן.

י.כ.

תשובה: לכב' ה"ה י.כ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין הפיסוק בברכת מודים שאלה יפה היא זו, ומצאנו דבשו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' צ"ז כצד השני שכתבת מגן ישענו אתה הוא נקודה ואח"כ לדור ודור נודה לך. ובסידור אוצר התפילות בפר' עיון תפילה הביא את שני הביאורים, ועי' בשפתי חיים ברינת חיים להגר"ח פרידלנדר דביאר את שני הצדדים.

בברכת תורה המערכת.

שכ"ה. ביאור הנוסח ביה"ר של ברכת כהנים

שאלה: בנוסח היה"ר שנא' בשעת ברכת כהנים "כשם הנתת את יוסף צדיקך בשעה שהלבישו אביו כתונת פסים לחן ולחסד וכו' ובעיני כל רואיו" וצ"ב הרי אדרבה כ' "ויקנאו בו אחיו"?

בברכת התורה ד.י.

תשובה: לכב' הר"ר ד.י. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתיך.

בענין ביאור הבקשה בברכת כהנים לנשיאת חן כמו יוסף ע"י כתונת הפסים כבר עמדו בכך המפרשים, ועי' בדרך שיחה להגר"ח קנייבסקי עמ' תרס"ה, ובספר סוכת דוד

על התורה, ועוד אחרונים דכתבו דהיה בכח כתונת הפסים לגרום לנשיאת חסד כמבואר במפרשים, וע"ז גופא קינאו בו האחים דנתן כח זה ליוסף.

בברכת תורה המערכת.

שכ"ו. אי נשיח בחקיך הוא אמירה או בקשה

שאלה: כבוד הרבנים שליט"א.

בק"ש בערבית אומרים ע"כ ה"א בשכבנו ובקומנו, האם הכוונה בזה שאחר שהקדמנו שהקב"ה לימד אותנו חוקים ומשפטים אז מבקשים שנזכה לשיח בחוקיך, או שהוא המשך סיפור הדברים שאנו כבר שחים בחוקיך ואינה בקשה?

אודה לכם מאוד.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין התפילה בערבית בשכבנו ובקומנו, רבי זרח אייזלין מפראג אור לישרים הובא בספר טללי אורות על התפילה נקט דהוי בקשה, אך עי' בחידושי בתרא על המ"ב סי' מ"ו סס"ק כ"ח כתב דהוי רק כעין קבלה על העתיד ונ"מ אי יוצא בזה ידי ברכת התורה עיי"ש ויש שדייקו מהח"ח בתורת הבית פ"ז דהוי קביעת עובדה.

בברכת תורה המערכת.

שכ"ז. איזה קרבנות עדיף לומר בתחילת התפילה לגברים ונשים

שאלה: מה דעת הפוסקים להלכה איזה קרבנות בתפילה דרגת חיובם גדול יותר בשחרית ומנחה לגברים ולנשים?

תשובה: בענין חיוב אמירת קרבנות כגברים, עי' בבה"ל בסי' מ"ז סע' י"ד ד"ה נשים בשם המהרי"ל והובאו דבריו בב"י ובמג"א ועי' בשו"ע הרב דכתב דכונת המהרי"ל לפרשת תמיד, אך העירו דבדברי המהרי"ל משמע דמחייבי גם בשאר עניני קרבנות, ועי' בפמ"ג ובתהילה לדוד ובמור וקציעה ליעב"ץ מה שתמהו ע"ז, ועפ"ז כתב בספר הליכות בת ישראל פ"ב ס"ק י"ט ל"ב ליישב מנהג העולם דהנשים לא מקפידות על כך.,

ובענין קדימה בקרבנות למי שאין לו זמן לומר את כל הקרבנות, עי' בשו"ת רב פעלים ח"ב סי' ד'.

ובענין אמירת קרבנות קודם מנחה, עי' ברמ"א בסי' רל"ד דכתב לומר פרשת תמיד, ועי' בערוך השלחן דביאר אמאי רבים לא מקפידים בכך, ועי' במ"ב ס"ק ו' דכתב דטוב לומר גם פיטום הקטורת.

שכ"ח. מקור לעמידת החזן והקורא בקריה"ת והיכן

שאלה: בענין עמידת החזן בשעת קריה"ת שיש לבאר מנהג שיעמוד בצד השני בדרך כלל צד ימין ובצד שמאל הגבאי ובעל קורא משמאל והעולה מימין, אם יש מקורות להנ"ל?

תשובה: בענין מקום עמידת הבעל קורא והעולה לתורה, מקורו בכנה"ג ובברכי יוסף וש"א הובא בכף החיים, וכ"כ הקצות השולחן סי כ"ה ס"א.

בברכת תורה המערכת.

שכ"ט. נענוע הגוף התפילה כיצד

שאלה: בענין נענוע הגוף בשעת התפילה משום כל עצמותי תאמרנה, מה נמצא בענין צורת הנענוע אם לפנים ואחור, או לימין ולשמאל קדימה ואחורה, או ליסוב על מקומו?

תשובה: בענין צורת הנענוע, עי' במ"א בשם המהרי"ל שהיה מתנועע בתפילה מלפניו לאחוריו ומלאחוריו לפניו אך לא ינוע תנועה משובשת, ובמ"ב משמע שהתנועה המשובשת היא כשמזיז רק ראשו לצדדים, ועיין בא"ר שכתב דתנועה סביבות על קוטר שטח הגוף נתון על שני מרכזי הראש והרגלים בקומה זקופה והיא פניו אל ימין ואל השמאל והחוש מעיד עליו שהוא דרך גאוה כתנועת החתן היוצא מחופתו, ובאליהו זוטא כתב שלא להתנועע, ועי' בספר מאיר בערבה סי' מ"ח סעי' א' אות ד' דכתב דבזוהר משמע שמתנענעים גם לשאר הצדדים וז"ל כיון דאמר מלה חדא דאורייתא הא נהורא דליק ולא יכלון אינון לאשתככא ומתנענען לכאן ולכאן ולכל סטרין צדדין כנהורא דשרגא, וכן הביא בפתח הדביר שינוע גם לצדדים, אך בשדי חמד כתב שלא כדבריו.

בברכת תורה המערכת.

ש"ל. פי' אדיר וחזק בקדושה בשבת

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה אחדשה"ט ובהכרת הטוב מרובה על פעלכם הנכבד.

בקדושה לשחרית בשב"ק מנהג ישראל לומר "אז בקול רעש וכו' " ויל"ע מה המשמעות של המילים "אדיר וחזק" בשעה שלא מבואר מי האומר, ולומר שהם שמות מלאכים הוא דבר תימה שלא מצינו כזה בכל ספרי הקבלה?

תשובה: בענין נוסח הקדושה בשבת, עי' בספר שומר אמת עמ' מ"ח דכתב דהקשו היאך בשחרית בש"ק אמרינן אז בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים קול והרי בקרא כתיב רק ואשמע אחרי קול רעש גדול ומה זה ההוספה אדיר וחזק, וכתב דיש שאמרו דהיה כתוב בר"ת או"ח והי' המכוון אופנים וחיות, אך הביא דבסידור רב עמרם גאון כתוב כנוסחתינו וכ"כ בספר באר אליהו סי' קמ"ג, וכבר הקדימם בספר ארץ צבי ושם רצה לתקן הנוסח, אך יעוי' בקובץ אור ישראל חלק ל' ול"א ושם כתבו דאין בשום סידור נוסח כזה, וכ"כ בספר וזאת התורה יתרו מאמר ק"ד.

בברכת תורה המערכת.

של"א. מקור דנפילת אפים היא עת רצון

שאלה: לכבוד הגה"צ מזכה הרבים בעל "דופקי בתשובה".

שאלתי ובקשתי אם תוכלו לברר היכן כתוב בזוה"ק (או חז"ל) שנפילת אפיים היא עת רצון?

א.ו.

תשובה: לכב' הר"ר א.ו. שמחנו לקבלת שאלתכם.

מקור הזוהר שנפילת אפים היא עת רצון, נמצא בזוהר דף ר' ע"ב.

בברכת תורה המערכת.

של"ב. המקור שמתנועעים בקרא זה אל זה ואמר

שאלה: אשמח אם תוכלו להשיב לי האם יש מקור לכך שמתנענעים ימינה ושמאלה בקדושה כשאומרים "וקרא זה אל זה ואמר"?

תודה רבה י.ז.ג.

תשובה: לכבוד הר"ר י.ז.ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין לנטות ימין ושמאל בקרא זה אל זה בקדושה, כתב בשו"ת אז נדברו חי"ג סי' ל"ב דלא מצא לזה מקור ולא ראה כן אצל גדולי הדור הקודם. אך עי' בספר מנהג

ישראל תורה סי' קכ"ה/ב דכתב ג"כ דלא מצא מקור, אך הוסיף דהעירוהו מסידור תפילה לדור על פי נוסח לעלוב שם בשמו"ע שכתב שם קצת פי' למנהג זה וז"ל כשאומר וקרא זה אל זה ואמר ישתחוה לימינו ולשמאלו כדרך נוטלי רשות, ובפיוט מוסף ליום כיפור ד"ה אמיצי שחקים אומרים דמות ארבעה פנים לכל צד פונים אומרים קדוש ע"כ, ועי' שם עוד דכתב דהעירו דבזוהר הקדוש בפרשת נח עה"פ ויאמר אלקים לנח את קשתי נתתי וגו' דף ע"א ע"ב כתוב על המלאכים כשאומרים קדוש קדוש קדוש וכו' אהדרו לדרום אמרו קדוש אהדרו לצפון אמרו קדוש אהדרו למזרח אמרו קדוש עיי"ש אך יש להעיר דשם זה נאמר על קדוש קדוש ולא על וקרא זה אל זה וי"ל. ועי' בעלי שור ח"ב להגר"ש וולבה זצ"ל בעמ' תל"א דהביא בשם ספרים דהטעם דבמלאכים אין המלכת הקב"ה רק כשכולם ביחד וכך גם אנו מסתכלים לכל צד אם אנו ביחד עם כ"א ולא מצאנו ספרים אלו. אך עי' בכף החיים [לר' חיים פלאג'י] בסי' ט"ו סעי' א' דכתב סברא זו על מה שנהגו לעשות תנועת יד של אסיפה לעבר הקהל לפני תחילת שמונה עשרה בשחרית [וכן יש מבני ספרד שנוהגים כן עד היום] ואולי לקח משם סברא זו גם לענינינו.

המערכת.

של"ג. נוסח ספרד [החסידי] מי תקנו והאם אפשר לשנות נוסח וכו'

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה" השלום והברכה!

ברצוני לברר כמה פרטים אודות תפילה נוסח ספרד (לא עדות המזרח) :

א. מי תיקן נוסח זה ומתי?

ב. מדוע תיקנו?

ג. האם מי שמתפלל בנוסח זה ואבות אבותיו (קודם תקנת נוסח זה) התפללו אשכנז יש מקום לטענת "אל תיטוש"?

ד. מה דין הרוצה לחזור ולהתפלל (כאבות אבותיו) אשכנז כלפי "אל תיטוש"?

רוב תודות מראש ד.ז.

תשובה: לכב' הר"ר ד.ז. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

א. וב. בענין נוסח ספרד החסידי, הנה בתחילה עד זמן האר"י היה נוסח ספרד שאינו הנוסח של בני עדות המזרח היום ובא האר"י ותקנו כמבואר בשער הכונות בתחילתו, ועוד איתא באר"י דבשמים יש שנים עשר שערים דרכם עולות תפילות ישראל של הי"ב השבטים וכל שער מיועד לקבל את תפילות בני שבטו והשער השלוש עשרה מיועד לאלה שאינם יודעים לאיזה שבט הם שייכים וזהו הנוסח של האר"י והוא נוסח

עדות המזרח, מייסדי החסידות תלמידי הבעש"ט הנהיגו את התפילה בנוסח האר"י וסברו דראוי לכל יהודי בדורות אלו לאחוז בו שמא נוסח תפילתו הקודם אינו שייך לשבטו האמתי דנוסח אשכנז הוא רק שער של שבט אחד. וכתב הרה"ק ר' חיים הלברשטאם מצאנז בעל "דברי חיים" כי הבעש"ט "הבין ששורש נשמתו אינו משער נוסח אשכנז ולכן אחז בנוסח האר"י ז"ל וגם ראה שמזמנו ואילך כמה נפשות שראויים לאחוז בנוסח האר"י ז"ל ולזה תיקן שיתפללו הנוהים אחריו בנוסח האר"י ז"ל וכן הנהיגו תלמידיו, אך הם השאירו את הבסיס של נוסח אשכנז ורק הוסיפו את הדברים שחידש באר"י ע"פ הקבלה, ובזה מצינו המון נוסחאות והנהגות שונות עד כמה לשנות שכל חסידות ע"פ מורה דרכה הראשון עשתה, וגם בין החסידים עצמם היתה מחלוקת עד כמה לשנות וכמ"ש הרה"ק ר' יצחק אייזיק ספרין האדמו"ר מקומרנא בספרו שלחן הטהור סי' מ"ו ס"ק א' כתב "אני מתרעם על הרבה ענינים שיש איזה טפשים שאומרים סדר הספרדים כגון בהפטרות וכיוצא וכי מה לנו ולספרדים ואנחנו מבני בניהם של חסידי אשכנז אשר כל מנהגים שלנו וסדר התפלות נתייסדו על פי בעלי רוח הקודש יורדי המרכבה ולמה לנו לשנות מנהג אבותינו הקדושים חכמי האשכנזים אלא שירד עיר וקדיש מלאך אלקים קדוש רבינו יצחק אשכנזי מבני בניהם של אשכנזים מצד אביו, ומצד אמו היה מבניהם של ספרדים והוא בירר ברוח קדשו סדר התפלה בלול מנוסח אשכנז וספרד ומשאר נוסחאות ואמר שכל שבט עולה תפלתו בשער שלו על ידי שמות ויחודים שרמזו בנוסח הזה ונוסח של מרן הקדוש האר"י הוא משער הכולל כל השערים ולכן כל הקדושים שהיו אחר מרן האר"י לא שינו מסידור אשכנז אפילו אות אחת, עד שעמד מרן קודש קדשים איש אלקים קדוש ונורא עיר וקדיש רבינו ישראל בעש"ט וסידר תפילתו בכמה דברים על פי דעת מרן האר"י ז"ל ובכמה דברים תפס מנהגינו מנהג אשכנזי', עוד כתב בסי' ס"ו ס"ק ב' "דעו לכם אחי שנוסח אשכנז נתייסד כל אות ואות על פי רזין עלאין והתפללו בזה הנוסח רבינו שמעון הגדול ורבינו משולם ורבינו גרשון ורש"י וכל בניו בעלי התוספות ותלמידיהם ורבינו אליעזר הרוקח ורבינו שמואל הנביא ובנו ר' יהודה החסיד אשר כל אחד בפני עצמו היה יודע אותיות שנבראו בהם שמים וארץ ולברוא עולמות ולשנות כל הטבעיים והיה להם עליות כמו לר"ע וחבריו ומי הוא אשר מלאו לבו לשנות דבר קטן מנוסח זה אשר הוא מלא אור" בהמשך דבריו הסביר כי רק האר"י זכאי היה להכריע "באיזה ענינים כנוסח ספרדי ובמעט ענינים כנוסח אשכנז אף על פי כן מרן הקדוש דרכו היה בימים נוראים להתפלל בבית הכנסת של אשכנזים ולא שינה דבר קטן מנוסח אשכנזי" גם הבעש"ט "ברוב דברים ובכל מנהגים נהג כמנהג אבותינו הקדושים חכמי האשכנזים ומזה אני מתמה על הגאון מהר"ז בעל ה"תניא" ושו"ע היאך מלאו לבו להסיר נוסח "צור ישראל" ועוד כיוצא "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" ושאר דברים אשר מרן אלקי הריב"ש זצ"ל היה אומרם בלי שום שינוי והיאך מלאו לבו לשנות נוסח אבותינו ואבות אבותינו וכו' עיי"ש והרה"ק ר' חיים אלעזר שפירא ממונקאטש בעל "מנחת אליעזר" כתב "ראיתי בסדר נוסחאות התפלה שערוריה בבית ישראל כי אין דומה נוסח של אחד

לחבירו והשינויים רבו כל כך ביניהם עד כי עלו למאות חילוקים ושינויים בנוסחאות בשמונה עשרה מלבד בשארי התפלות והברכות לא ידעתי מאיזה טעם שינו איזה צדיקים וחסידים הרבה וגם מרבותינו וזקנינו הקודמים זי"ע שהוסיפו הרבה בתפלת י"ח ולא דייקו במנין התיבות".

ג. בענין איסור שינוי מנוסח אשכנז משום אל תיטוש, כתב הפרי מגדים באשל אברהם סי' ס"ח "בנוסח התפלות אין לשנות נוסח האשכנזים לנוסח ספרד כמו שכתב המג"א בשם הכוונות", ובעל 'נודע ביהודה' בצל"ח לברכות דף י"א ע"ב ד"ה תנ"ה כתב "נוסח שלנו אשכנזים תורה היא ואף על פי כן הספרדים יחזיקו במנהגם ויש להם על מה שיסמוכו ולעולם אל ישנה אדם ממנהג אבותיו אבל מה שהחדשים מקרוב באו לשנות במדינות הללו מנהג אבותינו הקדושים המה לדעתי פוגמים בכבוד רבותינו בעלי התוספות והרא"ש ועתידים ליתן את הדין ואין כאן אהבה אלא שנאה ולתאוה יבקש נפרד ועליהם אני קורא ו"למשנאי אהבו מות" ו"המשנה ידו על התחתונה", וכ"כ באריכות בח"ס סי' ט"ו ט"ז וקצ"ז ובמהר"ם שיק סי' מ"ז, וכן כתבו עוד הרבה פוסקים. מאידך גיסא עי' בדברי חיים סי' ח' ובשו"ת השיב משה ועוד הרבה פוסקים חסידים שכתבו דמותר לשנות מנוסח אשכנז לנוסח ספרד אבל לא להיפך.

ד. על שאלה האם מותר לחסיד בן חסיד להתפלל בנוסח אשכנז, יעוי' באגרות משה או"ח ח"ב סי' כ"ד דכתב דידוע שכל אנשי פולין ואונגארן ורוסלאנד וכו' הם בני אשכנז אף החסידים ועד שנתפשטה שיטת החסידות התפללו כולם בנוסח אשכנז, אך אחר כך התחילו ראשי החסידים להנהיג להתפלל בנוסח אחר באיזה שינויים ונמצא שאין להחשיב שינוי מנהג מה שהתחלת להתפלל נוסח אשכנז אף שאביך ועוד ב' וג' דורות התחילו להתפלל בנוסח החדש שהרי אדרבה הם שינו מנהג אבותיהם ורבותינו אדירי עולם חכמי צרפת ואשכנז ואין ידוע טעם ברור במה שהתירו לשנות נוסח הקבוע נגד הירושלמי שהביא המג"א ריש סימן ס"ח וכו' אבל כשאחד רוצה לחזור ולהתפלל נוסח אשכנז שהוא נוסח אבותינו ורבותינו ודאי רשאי שהרי חוזר לקדמותו", וכ"כ בספר גדולי הדורות על משמר מנהג אשכנז עמ' 7 בשם הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א שאמר לכמה וכמה משואליו שהורה מרן החזון איש לאשכנזי שמתפלל נוסח ספרד שיכול לחזור לנוסח אשכנז "כיון שאבותיו הם הם ששינו", וכ"כ באורחות רבינו אך שם הוסיף דנשאר בצ"ע בכך, אך בפוסקים החסידים כתבו להיפך, ע"ע במנחת אליעזר סי' י"א, ובשו"ת בית היוצר סי' ה' דכתב דאסור, ושוב זה מחלוקת כ"א לשיטתו.

ויש בכל הענין עוד חומר רב מאוד בכל השו"ת וספרי החסידות והמתנגדים וכו'.

בברכת תורה המערכת.

של"ד. במנוחתו לא ישכנו ערלים קשה דכתב הביה"ל דגוי שקיבל ע"ע ז' מצוות ושבת חלה הקבלה

שאלה: לדופקי בתשובה.

ידוע שגוי ששבת חייב מיתה, אך הביה"ל או"ח סי' ש"ד ס"ג כתב דאם קיבל ע"ע שבת כשקיבל עליו ז' מצוות וכו' חלה הקבלה. וצ"ע לפי"ז מה השבח בתפילת שבת שחרית "במנוחתו לא ישכנו ערלים" וכו' דאם יכול עכו"ם לקבל ע"ע שבת אי"ז שבח אצל ישראל לכאו'?

א.ל.ר.

תשובה: לכב' הר"ר א.ל.ר. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

מה שהערת על דברי הבה"ל, בפשטות צ"ל דקאי על כלל העכו"ם שאינם יכולים לשמור שבת ומה שיש יוצא דופן צדדי אין זה גורע, אך מצאנו דבספר נחלת בנימין על פרשת כי תשא דייק דגבי ערלים כתב במנוחתו ולא כמ"ש קודם ולא נתתו דהכונה לגוי שקיבל ג"כ שבת אך אעפ""כ אינו שייך למנוחת שבת שהיא רק לגבי היהודים הגמורים, וכעת הראונו בספורנו פ' בשלח עה"פ במן "ראו כי נתן לכם ... השבת" שמבואר דקאי הא דמזכירין בתפילה אשבת שלעת"ל, ע"ש.

בברכת תורה המערכת.

של"ה. ש"ץ החש בגרונו אי מותר לשתות

שאלה: לכבוד המערכת.

אחד"ש, יש לי שאלה שזה זמן רב לא עלה בידי לפושטה ואודה לכם מאוד על עזרתכם בזה.

ש"ץ החש בגרונו ואינו יכול להמשיך בתפילה באמצע חזרת הש"ץ האם מותר לו לשתות מים {באופן שבירך ברכה ראשונה לפני התפילה} או צריך שיעבור ש"ץ אחר כדין ש"ץ שנשתתק?

בתודה רבה מראש על עזרתכם בזה וברכת כט"ס מ.ג.

תשובה: לכבוד הרב ר' מ.ג שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך מארץ מרחקים לונדון.

עיין בשו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' נ"ב דדן במי שחש בלבו וצריך לאכול באמצע התפילה אם לברך, ומסיק דמברוך שאמר עד ישתבח יכול לברך, ובק"ש לספרדים שפוסקים כבית יוסף דיכול לברך על תפילין וציצית יכול גם כאן להפסיק לברך, אבל לרמ"א שפסק

דמהרהר בלבו גם כאן יהרהר בלבו, אך שם מירי דחייב לאכול, משא"כ בשאלתך. אך נראה דהנה דאף דאסור לאכול ולשתות באמצע התפילה ויתכן דהוי כהפסק שצריך לחזור עליו אך הרי גם בדיבור ממש אי הוי צורך התפילה כגון שצריך לדעת הלכה מותר לדבר ולא חשוב הפסק, וא"כ לכאורה ה"ה כאן אין לך צורך גדול מזה ולא הוי הפסק כן נראה לכא'. אך כיון שאין דרך המערכת לפסוק הלכות רק להאיר עיני הכותבים לענין הלכה למעשה יש לשאול רב.

בכבוד רב המערכת.

של"ז. מקור להחזיק ציציות בברוך שאמר

שאלה: לכב' הרבנים החשובים שליט"א שלום וברכה.

ברצוני לשאול מה המקור למנהג שמחזיקים את הציציות "בברוך שאמר" ?

ישר כח ש.ל.

תשובה: לכב' הר"ר ש.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

מקור המנהג להחזיק הציציות ביד בשעת אמירת ברוך שאמר, מצינו במג"א סי' נ"א ס"ק א' וכן במ"ב שם בשם כתבי האר"י, וטעמו כי אור ב' ציציות שלפניו מקיפו מברכת ברוך שאמר עד ברכות ק"ש שאז בא אור מקיף גם מב' ציציות שאחריו, ובאר"י לא מופיע נישוק, אך מקורו באור צדיקים עמ' העבודה סי' ז', ובסידור יעב"ץ, ובקיצור שו"ע, והטעם משום חיבוב מצוה. ועי' בשו"ת זכרון יהודה סי' ט' ובפסקי תשובות.

בברכת תורה וכוח"ט המערכת.

של"ז. מדוע עומדים בקבלת שבת במזמור לדוד

שאלה: מדוע נהגו לעמוד בקבלת שבת במזמור לדוד הבו לה' בני אלים?

תשובה: בענין המנהג לעמוד בקבלת שבת במזמור לדוד, עי' בקצוה"ש סי' ע"ז בבדק השלחן ס"ק ט' דהביא מנהג זה, וכתב לבארו ע"פ הבאר היטב בסי' רפ"ב דהוי כמקבל פני אדם גדול אך שם כתב על קבלת שבת, ויתכן עוד דהנה במקור היתה קבלת שבת רק מזמור זה [ע"פ האר"י] ורק מאוחר יותר [מופיע לראשונה בסדר היום] הוסיפו את שאר המזמורים ולכך אולי נשאר המנהג לעמוד רק במזמור זה.

בכבוד רב המערכת.

של"ח. י"ב ברכות שבתפילת ר"ח כנגד י"ב חודשים

שאלה: לכבוד המערכת.

האם הי"ב מילות של תפילת ר"ח לחיים ולשלום וכו' מכוונים כל אחד כנגד חודש מיוחד? האם יש ענין מיוחד של כפרת פשע לאדר ב'?

תודה.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין הי"ב לשונות של תפילת ר"ח לחיים ולשלום, עי' בא"ר סי' תל"ג אות ו' דכתב שיש בברכה זו י"ב לשונות של ברכה כנגד י"ב חודש לכך אומרים עוד ולכפרת פשע כנגד חודש העיבור, ובטעם לכפרת פשע בס' נפש חי' שם מבאר שמוסיפין בשנת העיבור ולכפרת פשע לפי שמוציאין את השנה ממנהגה לכן יש לחוש לשגגה אולי טעו חכמים שבהם ושגגה עולה זדון ובעי כפרה, ובס' טעמי המנהגים עמוד קי"ז מפי השמועה מה שאומרים הנוסח ולכפרת פשע מפני ששמא השנה אינה מעוברת ונמצא שאוכלים חמץ בפסח, ובאוצר מנהגי ישורון כתב בשם מהרי"ב דנהגו לאומרו כדי שידעו שהשנה מעוברת, ובשם בעלי המוסר שמענו [כנראה בשם הגר"ש וולבה] דיש יותר מי"ב חודש בין כפרת יו"כ של שנה שעברה ולכך אומרים לכפרת פשע. עוד הביא בספר זכר דוד מאמר שלישי בענין ר"ח [הוצאת אהבת שלום] דהשל"ה כתב שהחמה והלבנה שוים נבראו ואילולי מיעוט הירח לא היה בעולם שום עיבור יען היה מהלכם שוה ועתה שנפרדו צריך לעשות שבעה עיבורים במחזור קטן והם גו"ח יא"ד ז"ט כדי להשוות י"ב חדשי שנת הלבנה שיהיו שס"ה יום כנגד ימות החמה באופן שיבא פסח בחדש האביב וסוכות בזמן האסיף נמצאו העיבורים מכח הקטרוג שהם גרמו שנתהוה הקטרוג שלמטה המביא לידי חטא ולכן שנת העיבור ראוי יותר לתשובה עיין דבריו. וכעין זה כתב בחמדת ימים בדף ט"ו ע"ג וע"ד ושם הוסיף שמטעם זה ראוי להתענות בשנת העיבור בכל ערב ר"ח וביותר במשמרת אדר ראשון ושני כי היצר הרע בעת ההיא הוא בתגבורת עצום לקטרג על האדם ולהחטיאו, והוסיף דעל כן יש מי שאומר במוסף ראש חדש בשנת העיבור למחילת חטא ולסליחת עון לכפרת פשע עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

של"ט. מקורות וביאור הנוסחים ושבענו מטובה-מטובך

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה.

בענין הב' מנהגים בברכת השנים של ושבענו מטובה או מטובך, שמעתי מא' מרבותי זצ"ל שאמר שנוהגים שמי שמתפלל שמו"ע בדרך אומר מטובך כדי לכון השם

היוצא מס"ת פני האדמה ושבענו מטובך שהוא השם הממונה על הדרכים והוא השם היוצא מס"ת כי מלאכיו וכו' ור"ת יחיד ורבים וכו' ע"כ. וק"ק דכי שנאי ליה שם הוי'ה? וגם השם הויה הוא על הסדר וזה אינו? ויותר מזה רציתי לדעת מקור למנהג?

תשובה: מקור המנהג לומר בתפילת הדרך מטובך הוא בעטרת זקנים סי' קי"ז. הביאו גם בבאר היטב שם, ומה ששאלת על ענין שם זה ועדיף שם הויה כסדר, הנה בענין שמות הקודש אין זה הולך לפי סברא רק קבלה היא כידוע ליודעי ח"ן, ובאמת כתב שם דיכוון בשם הויה רגיל עיי"ש.

המערכת.

ש"מ. ביאור המנהגים לומר אהבה רבה או אהבת עולם והשינוי בשבת

שאלה: בענין ברכת ק"ש של שחרית שמנהג ספרד לומר אהבת עולם ואשכנז נהגו לומר אהבה רבה, וראיתי במקצת סידורים של נוסח ספרד שבש"ק כ' אהבה רבה ותחילה חשבתי שזה טעות העתקה, אח"כ ראיתי שכ' בהדיא שכן הוא דווקא כי יש נוהגים כן, ורציתי לדעת מקור נאמן לזה? ובאמת ראיתי ברבינו בחיי {בשלח ט"ז כ"ה} שיש קצת רמז לזה, אבל מסתפינא מטעות הגירסא שיש שם כי ודאי יש שם איזה ט"ס ואולי זה מקור טוב ע"ש אבל עם כל זה מצאתי שבזוה"ק ויקהל ר"ה: {מובא ביסוד ושורש העבודה ח' ח'} וז"ל מכאן ולהלאה סדורא דצלותא דשאר יומי עד ישמח משה עכ"ל, משמע שלא לשנות שום דבר בברכת ק"ש {מאחר השיר של שבת וכו'} וא"כ הוא מקור התנגדות להנ"ל. האם יש לכם בירור בכל הנ"ל?

תשובה: בענין ברכת ק"ש בין שבת לחול הוא בשע"ת סי' ס' ס"ק א' בשם הש"ץ בשם האר"י, [ושם מוזכר דנכתב כן בפע"ח אך בכף החיים הביא בשמו הפוך, וכן מוכח למעיין בפע"ח פ"ג מק"ש דלא הזכיר חילוק זה], וכן באור צדיקים מהר"מ פאפירש פט"ז ט"ז, אך כבר העירו בכף החיים שם ס"ק א' דבאר"י בשער הכונות מוכח דאין חילוק זה, ועיי"ש דביאר זאת ע"פ הקבלה וכתב דכן נהגו חסידי בית אל בירושלים וסיים וכן עמא דבר עיי"ש, וכן דחו את דברי הש"ץ באשל אברהם [בוטשאטש], ובסידור הרב, וע"ע בפסקי תשובות שם בסעי' א' ובהערות שם עוד מקורות.

בכבוד רב המערכת.

שמ"א. מהו השינוי בין מוריד הגשם לותן טל ומטר

שאלה: כבוד הרבנים שליט"א.

מדוע בגבורות גשמים אומרים מוריד הגשם, ואילו בברכת השנים מזכירים מטר, מה ההבדל בין גשם למטר?

תשובה: בענין החילוק בין מטר לגשם, עי' בערוך השולחן או"ח סי' קי"ד דכתב דגשם מקרי כשיורדים מן השמים כשהם למעלה כדכתיב אם ימלאו העבים גשם ובמבול כתיב ויכלא הגשם מן השמים, ומטר תמיד סמוך לארץ כדכתיב מטר ארצכם ומטר לא נתך ארצה ובאיוב כתיב הנותן מטר ע"פ הארץ ולכן כתיב וגשם מטר דמקודם הוא גשם ואח"כ מטר ואף שיש במקרא כיוצאים מן הכלל מ"מ הוא עיקר פירושם, ולכן בהזכרת הגבורות אומרים גשם שלמעלה הם עיקר הגבורות, ובשאלה שמבקשים ותן טל ומטר על פני האדמה קבעו לומר מטר, ונראה שאם אמר מטר בהזכרה וגשם בשאלה יצא ואין צורך לחזור אלא שמשנה מלשון חכמים עכ"ד. ועי' בקובץ ארוממך תשס"ד א' מאמר מהר"ר אליעזר חיים טוקר דכתב דדבריו נסתרים מרש"י עה"ת בראשית פי"ט פכ"ד והוא במכילתא בשלח וה' המטיר בתחילה מטר ונעשה גפרית ואש, ועיי"ש דהשיג עוד והביא בביאור החילוק בין גשם למטר ר"ל בהגה' חשק שלמה ריש תענית דמטר הוא כשיורד לברכה ונסתר ממנת ברד שנזכר כמה פעמים בלשון מטר שמות ט', ובמלבי"ם ביאיר אור כתב דגשם הוא טבעי ומטר הוא בהשגחה והאריך בזה במקו"א, והביא מרבנו בחיי פ' עקב, והראשונים עמדו בזה וביארו שהם ב' עניינים, עי' בפי' סידור התפילה לרוקח על הפסוק המכין לארץ מטר דמטר הוא כמטרה לחץ שאין רוח עמהם לא יטה לכאן ולכאן עד שתפיל לארץ כל טיפה וטיפה זה יורה כחץ ולכן כתיב מטר ארצך, אבל גשם נקרא כשהרוח מנשב ובימות החורף נקראו ימות הגשמים ולא המטר כי אין גשם בלא רוח "לכך אמר משיב הרוח ומוריד הגשם ולא מוריד המטר", וברמב"ן איוב לז' כתב גשם הוא בנחת ומטר בכוח.

המערכת.

שמ"ב. מנהג קפיצות בעושה שלום

שאלה: אודה אם תביאו לי מקור למנהג שרובא דעלמא נוהגים שכשחוזרים מהפסיעות של עושה שלום בסיום שמו"ע אז קופצים בסוף קפיצה קטנה {ויש עושים כמה קפיצות}.

תשובה: מה ששאלת מה המקור לקפיצה אחר שחוזר ג' פסיעות למקומן אחר תפילת י"ח, כתב בשו"ת מהגר"ח קנייבסקי דאין לכך כל מקור, וכ"כ בפסקי תשובות ח"א סי' קכ"ג אות ג' ובמקורות שם מס' 36 כתב בשם חכם אחד לנסות לבאר מנהג זה, אך ללא שום מקור ושערי הדרוש לא ננעלו, ועי' גם בספר התפילה והלכותיה ח"א דאין לכך שום מקור, ועי"ש מה שכתב בשם הגר"י ליברמן מקור לטעות העולם.

בס"ד לכב' המערכת.

ראינו דבריכם בספר לדופקי בתשובה על עושה שלום ומצאנו דמדבר על כך בספר משפט צדק על תהילים בח"ב.

בברכה מ.צ.ש.

שמ"ג. למה נאמר על כתנת הפסים לחן ולחסד בשעה שזה גרם מחלוקת

שאלה: אומרים ביהי רצון בשעת ברכת כהנים "ותתננו לאהבה לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו וכו' כששם שנתת את יוסף צדיקיך בשעה שהלבישו עליו כתונת פסים לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואיו וכו'. ולכאורה קשה טובא הלא אדרבה בשעה שהלביש עליו כתונת פסים זה גרם לקנאת האחים כדאיתא בגמ' שבת דף י' ע"ב לעולם אל ישנה אדם בניו בין הבנים שבשביל שני סלעים וכו'? וצ"ע.

תשובה: מה ששאלת מה הביאור ביה"ר אחר ברכת כהנים דתתן לחן ולחסד כמו שנתת ליוסף כשהלבישו אביו כתונת פסים ולכאורה הרי אדרבה זה גרם למחלוקת האחים עליו ולמכירתו, עי' בדרך שיחה להגר"ח קנייבסקי עמ' תרס"ה דתירץ דקינאו בו האחים משום שהיה לו חן בעיני כל העולם, ועי' בברכת ראובן שלמה ח"ד סי' א' דתירץ ע"פ רבינו בחיי בשם המדרש שמסר לו סוד כ"ב אותיות שעי"ז יכל למצוא חן, וכ"כ בסוכת דוד על התורה ועוד.

שמ"ד. למה אומרים אחרי ברכת התורה ברכת כהנים

שאלה: למה אחרי ברכת התורה אומרים פסוקים של "ברכת כהנים" מכל שאר פסוקים שבתורה, שלכאורה אין לזה שום שייכות בדוקא למצוות ת"ת ולמה אומרים אותם בדוקא?

תשובה: מה ששאלת עוד מדוע אחרי ברכת התורה אומרים דוקא פסוקים של ברכת כהנים, ע"י במ"ב ס' מ"ז ס"ק ב' דכתב הטעם משום שהם פסוקים של ברכה, ומקורו מהדברי חמודות על הרא"ש ספ"ק דברכות אות ע"ה, וע"י גם בשו"ת ארץ צבי ח"א כ"ז דכתב דפס' אלו מוכרים לצבור ואין חשש שיבואו לדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ.

בברכת תורה המערכת.

שמ"ה. ביאור בקשת שומע תפילה

שאלה: קשה לי מהי ברכת שומע תפילה בשמו"ע, דהיינו מאי אולמא דתפילה לקבלת התפילה מכל התפילה הרי"ז ג"כ רק תפילה, ואם לא התקבלה ח"ו התפילה מה תוסיף עוד תפילה שכן תתקבל?

מ. ל. ושוב יישר כח ותודה רבה בברכת התורה.

תשובה: מה ששאלת מהי תפילת שומע תפילה ממ"נ אי תפילתו התקבלה ניחא ואי לא מה תוסיף עוד תפילה, אך יעוין במפרשי הסידור דכולם ביארו את ברכת

שומע תפילה ע"ד מו"מ דתחילה ביקשנו את הבקשות ועכשיו אנו נושאים ונותנים עם הקב"ה, וכמו שביארו המפרשים ונביא כמה דוגמאות "וקבל ברחמים" מפרש בעיון תפילה אם התפילה היתה בלא כוונה לכל הפחות תתקבל ברחמים. ובשמע קולנו פירש בעץ יוסף דהכוונה אע"פ שאיננו יודעים פירוש התפילות ורמזיהם עכ"פ תשמע את הקול "ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו" אם אינך מקבל כל תפלתנו לכל הפחות תקבל חלק ואל תשיבנו ריקם בלי כלום, ואידך זיל גמור עיין במפרשים וביחוד בספרו של ר' חיים פרידלנדר על התפילה דכולם פירשו עד"ז כ"א לפי דרכו אבל באותו עיקרון.

בכבוד רב המערכת.

שמ"ו. היכן מצינו ששמח הקב"ה ביעקב שנאמר משמחתך ששמחת בו

שאלה: בשחרית בבוקר אומרים קודם קרבנות "עדת יעקב בנך בכוריך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת את שמו ישראל וישורון יש לשאול איפה מצינו, ואיפה מוציאים עניין של שמחה אצל יעקב אבינו, שעל זה אומרים ומשמחתך ששמחת בו?

תשובה: לכב' הרב ח. ל. שליט"א שמחנו לקבל שוב את שאלתך.

מה ששאלת מה הביאור והמקור לתפילה ומשמחתך ששמחת בו קראת את שמו ישראל וישורון, הנה כבר נתקשה בכך בפירוש אחרית שלום הנמצא באוצר התפילות וכתב דאולי כמ"ש כאשר שש על אבותיך ויעקב היה בחיר האבות, ועוד דבזוהר כתוב ששון זה יעקב, ובעיון תפילה שם באוצר התפילות הביא מבר"ר פס"ג דהמלאכים אפזים בו קבזים בו פרוש שהמלאכים שמחים בו שנאמר ישראל אשר בך אתפאר שדמותו חקוקה בכסא הכבוד, אך מצאנו בפירוש ר' יהודה בן יקר דכתב דכל הנוסח נמצא במכילתא חוץ מהקטע ששאלת וגם התקשה למקורו, אך כתב דאולי הכונה כמ"ש ישמח ישראל בעושיו וא"כ ה"ה הפוך דה' שמח בישראל.

בכבוד רב המערכת.

שמ"ז. ענית בריך הוא למה לא הוי הפסק

שאלה: במ"ב פסק שאין לענות ברוך הוא וברוך שמו בין ישתבח לשמו"ע כיון שהוא רק מנהגא, וא"כ קשה האיך נהגו לענות בריך הוא בקדיש קודם יוצר הלא הוא ג"כ רק מנהגא?

תשובה: מה ששאלתם דהמ"ב פסק דאסור לענות ברוך הוא וברוך שמו בין ישתבח לשמו"ע א"כ איך יכול לענות בריך הוא בקדיש קודם יוצר, הנה המ"ב פסק

דאסור לומר בהוב"ש גם בפסוקי דזמרה עי' מ"ב נ"א ס"ק ח' וקכ"ד ס"ק כ"א, וכן אסור בפד"ז גם בריך הוא וכמ"ש באישי ישראל סי' ט"ז ס"ק כ"ג בשם כמה אחרונים, ורק צ"ל דבריך הוא בין ישתבח לברכו הוא סדר התפילה ולכן עונה עליו.

בברכת תורה המערכת.

שמ"ח. אי יוצא בק"ש ידי חיוב ת"ת

שאלה: בשו"ע נסתפק אם יוצא בק"ש את החיוב ללמוד אחר אהבה רבה {אם לא בירך ברכה"ת} ובביאור הגר"א פסק שאינו יוצא, וקשה דבנדרים ח. אמרינן "דאי בעי פטר נפשיה בקרי"ש שחרית" וכן נפסק ברמ"א יו"ד סי' רמ"ו סק"א?

תשובה: מה ששאלתם על פשט השו"ע סי' מ"ז ס"ח דהסתפק אי יוצא בק"ש אחר אהבה רבה בחיוב ת"ת והגר"א פסק דאינו יוצא, הרי אמרינן בנדרים ח. דיוצא ידי ת"ת בק"ש שחרית וערבית וכן נפסק ביו"ד סי' רמ"א ס"א, ונראה דספק הב"י כיון דהוי חלק מן התפילה אבל אם באמת כיון לת"ת יצא.

בברכת תורה המערכת.

שמ"ט. נגע במנעל אי מותר לדבר עימו דברי תורה

שאלה: אי נגע במנעליו-האם מותר לדבר איתו בדברי תורה?

תשובה: ע"ד שאלתכם לדבר דברי תורה עם אחד שנגע במנעליו, הנה יעוי' בסי' צ"ב סעי' ז' בהגה"ה ושם מובא דאסור ליגע במקומות המכוסין בשעה שעוסק בתורה, ובסי' ד' סע' י"ח מבואר צריך נוגע במנעליו כדין המקומות המכוסין, אך יעוי' בהגהות רע"א שם בסי' צ"ב סק"ז בשם הפמ"ג והובאו דבריו דבבה"ל בסי' צ"ב דמותר בהירהור, וכן פסק בא"ר סי' א' ס"ק ד', ובשו"ע הרב מהדו"ת סי' א' ס"ק ו', וכן הובא דין זה שוב במ"ב סי' פ"ה ס"ק ט"ו, ועי' באשל אברהם מבוטשאטש סי' פ"ד ד"ה בהגה"ה דמתיר אפילו לענות אמן, וא"כ כשמדבר עמו דברי תורה הוי שמיעה ולכאורה הוי רק כהרהור, ולכן לכאורה צ"ל מותר לדבר עמו רק לנוגע אסור להשיבו בדיבור. אך אכתי יש לדון בדבר דאף דהרהור מותר יתכן דשמיעה תהיה אסורה, דהנה גבי הרהור קודם ברכת התורה נפסק בשו"ע סי' מ"ז סעי' ד' דמותר [עי' במ"ב דהביא דהגר"א חולק] ואעפ"כ בשערי תשובה שם ס"ק הביא דשומע דברי תורה צריך לברך, וכן פסק בתהילה לדוד שם סעי' ב', ולפ"ז גם כאן יש לחלק בין הרהור לשמיעת דברי תורה ויהיה אסור משום לפני עיור, אך יעוי' בשו"ת האלף לך שלמה [לר' שלמה קלוגר] סי' ל"ה דס"ל דשומע דינו כהרהור גם לגבי ברכת התורה, ולפ"ז גם כאן יהיה מותר, אך רוב

הפוסקים כמובא בשערי תשובה ועוד נקטו דיש חילוק בין שמיעה להרהור, ולפ"ז לכאורה צריך לומר דאסור לדבר עמו בדברי תורה עד שינקה במידי דמנקה.

בברכת תורה המערכת.

ש"נ. מקור וזמן עמידה בסליחות

שאלה: לכב' המערכת.

מה המקור שיש לעמוד בסליחות, ובאיזה מקומות בסליחות יש חיוב?

תשובה: מקור דין עמידה בסליחות ומתי, כתב במטה אפרים תקפ"א ס"ק י"ח וז"ל וטוב לעמוד בשעת אמירת הסליחות וי"א זכור רחמיך בישיבה ועומדים לאמירת שמע קולנו ולמי שקשה לו לעמוד בשעת אמירת הסליחות על כל פנים יעמוד בשעת אמירת קל מלך יושב ושלוש עשרה מידות ובשעת אמירת הוידוי, ומקורו באליהו רבה שם בסי' תקפ"א ס"ק ט' שהביא ד"ז בשם קיצור של"ה.

שנ"א. התחיל אשר יצר אחרי ברכו האם ימשיך

שאלה: ההלכה היא דאחרי ברכו לא אומרים אשר יצר עד אחרי שמו"ע, יל"ע אם התחיל בטעות אשר יצר האם גומרו?

תשובה: מה ששאלת בהתחיל לברך אשר יצר בטעות בין ברכו לשמו"ע מה דינו, הנה לגבי מצוה עוברת וכן לאשר יצר שחושש שיצטרך שוב ויפסיד הברכה כ' במ"ב סי' ו' סק"יט דלמ"א מברך אפי' באמצע הפרק, ולחיי אדם ועוד דווקא בין הפרקים וא"כ לפי"ז כ"ש אם טעה והתחיל ברכת אשר יצר לא גרע, ועוד איתא במאמר מרדכי אות ב' דאי בירך ברכה שאינה צריכה אפי' באמצע הפרק יסיים בשכמל"ו ואם אמר שם ה' יאמר למדני חוקיך וא"כ הכא לא גרע דיסיים ברכת אשר יצר, ובאמת כ"כ בשו"ת שבט הקהתי ח"ו סי' עב וכ' דאפי' באמצע הפרק כדאי הוא המג"א לסמוך עליו וכן לענין אשר יצר, ועיין פסקי תשובות סי' ס"ו מס' 71.

בברכת תורה המערכת.

שנ"ב. האם מותר להתפלל בקביעות על חולה בשמונה עשרה

שאלה: לאחרונה ראיתי בשם הרה"ג ר' ישראל יעקב פישר דתפילה המודפסת בסידורים בברכת שומע תפילה אנא ה' חטאתי א"א לומר בקביעות דמוסיפים על תפילות חז"ל, לפ"ז יל"ע אי תפילה על החולה מותר ג' פעמים ביום כל יום?

תשובה: מה שכ' שראית בשם הגר"י פישר זצ"ל לא לומר תפילות שאינם קבועות באופן קבוע דמוסיף על תפילות חז"ל האם דין זה גם בתפילה על החולה ברפאינו, הנה ביסוד ושרש העבודה שער א' פרק ג כתב לומר ג' פעמים, אך באדרת הובא בהליכות שלמה תפילה סקט"ז ובארחות הלכה עמ' 60 כתב דאין ראוי להזכיר שלא יראה כחלק מהתפילה, ובהליכות שלמה כ' דהוא כעין נדר וגם נראה כמתעקש, ובשו"ת אור לציון {ח"ב פ"ז לג} כ' דלא יבקש רק פעמים ביום כדי שלא תהא תפילתו מורגלת ועי"ז יותר יכוין בכך, וכ"כ בהליכות שלמה שם ועיין בספר שועתי אליך פ"ו.

שנ"ג. א. דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ אי קאי גם על תפילה ב. אי מותר ללמוד תנ"ך בע"פ

שאלה: בעזה"י לכבוד המערכת הע"י, יום ה' שלח תשס"ח לפ"ק.

א. בענין תפילה וד"ת בע"פ, איתא מהחת"ס שמותר להתפלל ספר תהלים בע"פ שע"מ כן דוד המע"ה יסדו אף שדברים שבכתב הוא איסור גמור לאמרו בע"פ. ושאלתי למו"צ שליט"א ואמר לי שמותר להתפלל התפילות ג"כ בע"פ אפי' אלו פסוקים שאינם מספר תהלים כי תפילה מותר בע"פ, ואף להתלמד לידע תפילת והוא רחום של ימי ב' וה' מותר לאמרו בע"פ. וכן אני רוצה לידע אם יש מקור לזה שמותר להתפלל בע"פ כל הסידור דהיינו ג"כ תפילות פרשת המן והתשובה וכדו' וכדו' מה שיש בסידור שהוא כמובן תפילה {חוץ מקריה"ת של ב' וה' מותר להתפלל בע"פ}.

ב. עוד רציתי לשאול על מה שראיתי שהגר"א או החזו"א אומר שתושבע"פ אין צריך לידע רק שקלא וטריא ולאו דווקא הלשון, ותושב"כ צריך הלשון דווקא {כן איתא בספר "חיזוק" העשור עם הגר"ח קנייבסקי} ואני רוצה לידע אם מותר להתלמד לידע תושב"כ בע"פ כדי לזכרו עם הלשון?

בתודה רבה י. י. ב.

תשובה: לכב' הרב ר' י. י. ב. שליט"א שמחנו לקבל שאלותיך.

א. בענין מה ששאלתם על דברים שבכתב, הדברים מפורשים בשו"ע סי' מ"ט סעי' א' דכל מה שרגיל ושגור בפי כל כגון ק"ש וברכת כהנים ופרשת תמיד וכיוצא בו מותר, ובמ"ב ס"ק ה' הוסיף פסוקי דזמרה ובס"ק ו' הביא דכל ספר תהילים שהוא לעורר רחמי שמים מותר, וכן התירו בשו"ת חוות יאיר סי' קע"ה, ובשו"ת שמחת כהן ח"ז חלק או"ח סי' ג' לומר תהילים בע"פ וממילא רוב הדברים הכתובים בסידור של תפילות חול עכ"פ ידועים לרוב הציבור בע"פ אך פרשת המן ותשובה דאינם ידועים לא, ועי' במ"ב דהביא י"א דרק להוציא אחרים אסור אך סמך ע"ז רק בצירוף, ועי' בפסקי תשובות סי' מ"ט סיכום כל ההתרים.

ב. ומה ששאלת האם מותר ללמוד תורה שבכתב לידע אותה בע"פ, עי' שלמת חיים סי' תקכ"ב שהתיר ללמד תנ"ך בע"פ, וכ"כ ציץ אליעזר חי"ג סי' י"א בשו"ת עשה לך רב ח"ו סי' א', וכ"כ בשו"ת לב אברהם סי' י"ג.

בכבוד רב המערכת.

שנ"ד. האם יש היתר לעבור לפני המתפלל כשהו עומד במקום המפריע לרבים

שאלה: לכב' המערכת. בס"ד ט' טבת,

בענין לעבור לפני המתפלל ידוע החידוש של הגרש"ז דאם אדם עומד במקום שמפריע לאחרים לעבור מותר לעבור לפניו {כשמתפלל שמו"ע}, וטעמו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והנה לכאו' דבריו תלוים בשני הטעמים שנאמרו איסור לעבור לפני המתפלל, דאם האיסור משום שמפריע לכוונת המתפלל מובן, אבל אי משום שעובר לפני השכינה צ"ב לומר כן, גם יל"ע לדבריו אם אחד עומד ליד הבימה מקום שאין מחיצה של עשרה האם קיים היתר זו, חוץ מזה יל"ע אם היתר זה מוסכם לכל הפוסקים ואם ראוי לסמוך עליו לכתחילה?

תשובה: בענין לעבור לפני המתפלל שעומד במעבר הרבים שהבאתם בשם הגרש"ז דמותר לעבור בפניו, כבר כתבו כן בדעת תורה למהרש"ם והניח ד"ז בצ"ע, וכ"כ בספר חינא דחיי, וכ"כ בא"א מבושטאטש ושם כתב מטעם דמסתמא אומד בדעתו שלא יתבלבל, אך אח"כ כתב דלא פלוג רבנן והתיר רק אם יש גם מחיצת עשרה, ועי' בשו"ת ציץ אליעזר סי' ח' אות ג', ועי' בתשובת הרב בצלאל שטרן שפסק לאסור, וכן בספר ד' אמות של הלכה פ"ח א' שכולו מוקדש לנושא זה החמיר בכך, ועיי"ש בבאורים ושם מובא תשובת הגר"ב שטרן, ומש"כ דלסברא שעובר לפני השכינה יש לדון אי גם אמרינן למתירים היתר זה, הנה לפי הסברא שההיתר בגלל שיודע שלא יתבלבל אפשר אולי לחלק, אבל המתירים האחרים דהתירו משום שאינו יכול להזיק את הרבים בתפילתו לא חילקו והביאור כנראה דהשכינה לא תשרה במקום שמזיק את הרבים, ועיי"ש דהביאו ראיה מקבר, ולענין אם עומד סמוך לבימה כה"ג ודאי מותר לעבור על פניו כשיש קריאת התורה משום מצוה דרבים עי' בשו"ת יד אליהו סי' ו' ז', ובד' אמות של הלכה סי' ו' אות ג' ו'.

בברכת תורה המערכת.

שנ"ה. טומאה דרבנן אחרי סתימת הפתחים

שאלה: מ"ב סי' קכ"ו כ' שיש טומאה דרבנן אחרי סתימת הפתחים, למה?

תשובה: ע"ד שאלתו בדברי המ"ב בסי' קכ"ו ס"ק י"א בש"ץ שהוא כהן ובאמצע התפילה נודע שמת אחד דאם אפשר לסתום את הפתחים של ביהכ"נ יסתמו

ואע"פ שיש עדין טומאה דרבנן יסיים תפילתו ושאלת אמאי יש טומאה דרבנן, הנה מקור הדברים הוא מהא"ר דכתב דא"צ תמיד להודיע לכהן הש"ץ דתמיד הוי טומאה דרבנן, והא"ר אזיל בשיטת הש"ך ביו"ד סי' שע"ב סק"ב דס"ל לכאורה דתמיד בתים הפתוחים לאוהל המת אין בו אלא איסור דרבנן, והשיגוהו כבר האחרונים ופסקו דודאי כה"ג הוי טומאה דאורייתא {וממילא כאן צריך להפסיק תפילתו} עיין במג"א סי' שמ"ג סק"ב ובסי' שי"א ס"ק י"ד, ובח"א כלל כט' סעי' ז', וכן בחכמת אדם סי' קנ"ט סק"ה וכן פסק המ"ב בסי' קכ"ח סק"ח, אך עיין בחכמת אדם וח"א דיישבו את הש"ך דמיירי דסותם את הפתחים וכה"ג בציור של סוף טומאה לצאת אכתי איכא איסור דרבנן, ועיין בשערי תשובה כאן דהביא כ"ז, ועיין בשו"ת חת"ס יו"ד סי' ש"מ דטרח להכניס ד"ז בל' הש"ך ע"ש, והמ"ב כאן מיירי ג"כ כה"ג בציור של סוף טומאה לצאת {כמ"ש בפרוש בחכמת אדם ובשערי תשובה ובשו"ת חת"ס} דאז גם אם סותם את הפתחים יש איסור דרבנן ואה"נ בציור שאין סוף טומאה לצאת באמת אי יסתום את החלונות והפתחים לא יהיה אפילו איסור דרבנן, והמ"ב באמת קצת סתם את דבריו אך הדברים מבוארים במקורות שכתבנו ודו"ק.

בברכת תורה המערכת.

שנ"ו. הגבהת קולו באיש"ר ואמן רגילה יותר מהש"צ

שאלה: האם יש איסור להגביה קולו בעניית אמן יהא שמיה רבא יותר מהש"ץ {עיין מ"ב קכ"ד שכ' שכן הדין בברכו וזימון אבל יש לחלק ששם הוי ענייה יותר מכאן}, ועוד אם זה מותר מה עם האמן שלפני יהא שמיה רבא?

תשובה: מה ששאלת האם יש איסור להגביה קולו בענית איש"ר יותר מהש"ץ דהא מבואר בסי' קכ"ד דהעונה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך ולאידך גיסא מבואר דצ"ל איש"ר בכל כוחו, מצאנו בא"ר סי' ק"א דכ' דמפני שצריך לענות הקדיש בקול רם כמ"ש בסי' נ"ו והעונה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך כמ"ש בסי' קכ"ד ע"כ החזנים צריכים להגביה קולם ביותר, והביא את דבריו להלכה בכף החיים סי' ק"א ס"ק י"א, וכן שנה הדבר באליהו רבה סי' נ"ו וגם שם הביאו בכף החיים סי' נ"ו ס"ק ט"ו, והביא עוד מפרשים שהביאו את דברי הא"ר ע"ש.

שנ"ז. תחנונים במוצאי שבת קודם בין שמשות ור"ת

שאלה: אם מי שהוא מתפלל ערבית במוצאי ש"ק בביה"ש, האם מותר לומר תחנונים? ועוד יל"ע אם מישהוא מקפיד על ר"ת, האם לפני שהגיע זמנו של ר"ת מותר לו לומר תחנונים?

תשובה: ע"ד שאלתך אם התפלל ערבית במוש"ק בבין השמשות אי מותר לומר תחנונים וכן המקפיד על ר"ת אי מותר לומר תחנונים, עיין בשו"ע הרב סי' רצ"ד סעי"א דכתב דאסרו לבקש צרכיו קודם שיבדיל כמו בשבת עצמו ולפיכך קבעו אתה חוננתנו קודם שאלת צרכיו שבברכות אמצעיות, ומקורו משו"ת הרשב"א סי' תשל"ט דכשם שאסור לעשות צרכיו קודם שיבדיל ה"ה לתבוע צרכיו קודם שיבדיל, ולפי"ז כיון שאסור בין השמשות לעשות מלאכה עד צאת הכוכבים א"כ אפילו אי התפלל לא מהני כי הרשב"א כ' דבקשת צרכיו הוי כעשיית צרכיו, והרשב"א הוא ירושלמי מפורש בברכות פ"ה ה"ב, וא"כ לפי"ז נפשט ספקותיך גם לענין ר"ת דאי נוהג לא לעשות מלאכה ה"ה שאסור לבקש צרכיו.

בברכת תורה המערכת.

שנ"ח. קריאת התורה הוי חובת הציבור או חובת יחיד

שאלה: לכבוד המערכת. בס"ד ערש"ק פ' וישב

בראשית כל תשואות חן לכם על הרעיון הנפלא שמועיל להגדיל תורה ולהאדירה, ובכן רציתי מראה מקומות בענין אי קריה"ת חובת הציבור או חובת כל יחיד?

תשובה: בענין אי קריאת התורה היא חובת יחיד או חובת ציבור, מהראב"ן בשו"ת סי' ע"ג דכתב דצריך כונה להוציא הוכיחו דהוי חובה על היחיד, אך יעוין ברמב"ן במלחמות ובר"ן מגילה דף ה' דמשמע דהוי חובה על הציבור, וכן הוכיחו מתוס' בסוכה דף נ"ב ע"א, ומשו"ת הרדב"ז ח"א סי' תקע"ב, ועי' בשו"ת בנין שלמה סי' ל"ה דהוכיח דהוי חובה על הציבור ונ"מ דאי יחיד לא שמע תיבה אחת יצא י"ח, אך בספר יש נוחלין בהגהה מבעל השל"ה כתב שאם לא שמע לא יצא י"ח, אך באחרוני זמננו הסכימו להלכה דהוי חובה על הציבור, עי' תשובות והנהגות לר' משה שטרנבוך ח"א סי' קמ"ח וח"ג סי' ס"ה, וכן פסק הגרש"ז אויערבך בהליכות שלמה פרק י"ב הלכה ו' לענין בני חו"ל שהפסידו פרשה שאינם צריכים להשלים, ועי' שם במילואים סי' י"ז שהאריך בענין, ועי' בשו"ת לבוש מרדכי מהדו"ת סי' צ"ט דגם פסק דהוי חיוב על הציבור, ועי' שו"ת אגרות משה ח"ד סי' כד' וסי' מ' דכתב ואעפ"כ יש ענין לכל יחיד לשמוע כל מילה מצד מנהג להשלים כל התורה עיי"ש, ועי' במנחת יצחק ח"ז סי' ו' שדן בדברי המשנ"ב אי ס"ל דהוה חובת ציבור או חובת יחיד דיש לכאורה סתירה בדבריו. [ועיין פסקי תשובות סי' קל"ה הערה 12 שהביא מ"מ בענין].

שנ"ט. האם בחור יכסה ראשו בטלית בי"ג מידות

שאלה: שמעתי שאע"פ שרוב בחורים אשכנזים שלובשים טלית בתפילה, וכן בעליה וקריאת התורה אינם מתעטפים על ראשיהם אלא שלובשים כובע, אבל

בתענית ציבור שקוראין בו הי"ג מידות, הבעל קורא, אפי' הוא בחור צריך ללבוש הטלית על הראש, אם זה אמת ומה מקורו?

א. ה. ק. מנצ'סטר אנגליה.

תשובה: לכב' הבה"ח א. ה. ק. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך ממאנשעסטר.

בענין בחורים הנוהגים ללבוש ט"ג שאינם מכסים את ראשם בטלית, מקורו במג"א הובא גם במ"ב סי' ח' ס"ק ד' דמשמע כן בגמ' אך לא שמענו ולא מצאנו דבשעת אמירת י"ג מידות יכסו גם בחורים את ראשם, ומקור השמועה הוא מסתמא מש"כ במג"א סי' תקפ"א ס"ק ג' דבשעת י"ג מידות יכסו את את ראשם בטלית אך זה נאמר על סתם אנשים וביחוד דהמ"ב פסק דזה קאי רק על הש"ץ.

בכבוד רב המערכת.

ש"ס. גומל חסדים טובים כיצד הרי הקב"ה לא חייב להשיב

שאלה: לכבוד המערכת רציתי לשאול.

בתפילת שמו"ע "גומל חסדים טובים" והנה גמול הוא לש' תשלום ואע"פ שלא שייך כלפי הקב"ה חיוב מחסדיו יתב' שמחשיב כאילו מחויב לשלם (כ"גומל לאיש חסד כמפעלו") ומשיב חסדים טובים. אבל מהו לש' "ותגמלנו חסדים טובים" בברכות השחר, וכן בברהמ"ז "הוא יגמלנו לעד" כאילו שמבקש שכר ותגמול. וכן לש' המשנה מהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קימת לעולם הבא "גמילות חסדים".

תשובה: מה ששאלת מה הפשט גומל חסדים וגמילות חסדים הרי גמול הוא תמורת דבר וחסד הוא ללא תמורה ותשלום, הנה שאלתך היא שאלה חזקה בפשט ובדקדוק, ומצאנו בספר אבות על בנים על פרקי אבות לר' שאול בראך בפ"א משנה ג' דכתב על הלשון גומל לאיש חסד כמפעלו דהקשה כמ"ש, וכתב דהקב"ה אינו חייב לאדם כלום על מעשיו ומצוותיו כי הרי גם זה בא מכח הקב"ה ואעפ"כ הקב"ה מתייחס לכך בתור חיוב וגמול למרות שאליבא דבאמת זה רק חסד וכתב דכך צ"ל גם בבן אדם לחבירו לעשות לחבירו חסד כאילו הוא חייב זאת בתור תשלום וחיוב, וכ"כ בספר אוהל יעקב לרב א' דרוק בפרשת וירא. ועדיין יש לדון אי תשובה זו היא על דרך הדרש או גם על דרך הפשט והדקדוק.

וע"ע בפירוש הרב ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל על התורה בראשית פכ"א פ"ח דכתב דלשון גמל זהו לשון נתמלא ומלא שצריך לעשות פירות וזה לשון ויצץ ציץ ויגמול ולהמשיך ללכת וזהו לש' גמול ושכר שקיבלת וצריך להחזיר פירות. וד"ז הוא חידוש גדול ג"כ אך עכ"פ לפ"ז מיושב מה ששאלת, וכעת מצאנו בספר השורשים ערך גמל

דגמול הוא לש' המצאת ענין או פעולה טוב או רע לחבירו בסיבת התפעלות רוח הגומל להנגמל ולאו דוקא משום שקיבל דבר מחבירו וצריך לשלם לו אלא מכח שנאה או אהבה שהתפעל ממנה הוא משיב לחבירו עיי"ש באורך הלש', ולפ"ז מיושב היטב מהו לשון גמילות חסדים ע"פ הפשט דאין מחיוב שמשלם תשלום רק עושה טוב לחבירו מצד האהבה שבליבו.

בברכת תורה המערכת.

שס"א. טעויות בתפילה בשמחת תורה

שאלה: מהו הדין במי שטעה בתפילה או ברכהמ"ז בשמיני עצרת ואמר רק את יום השמיני הזה בלי להזכיר חג העצרת הזה האם יצא?

בענין הנ"ל מה הדין אם טעה ואמר את חג העצרת הזה בלי שיזכיר את יום שמיני האם יצא?

בענין הנ"ל מה הדין אם בשמו"ע אמר בטעות את חג שמחת תורה הזה האם יצא?

בענין הנ"ל מה הדין אם בחול ביו"ט שני של גלויות אמר בטעות את חג שמחת תורה הזה האם יצא?

תשובה: מה ששאלת במי שטעה בשמיני עצרת ואמר רק יום שמיני או רק עצרת או שמחת תורה, הנה לא מצאנו דברים מפורשים על כך אך ידוע דיש מחלוקת אי הזכיר חג הסוכות בשמיני עצרת אי יצא או לא, עי' במ"ב תרס"ח ס"ק ב' ובאישי ישראל פמ"ב הערה י' וחזינן מדבריהם שכל זמן שלא מזכיר מועד אחר לגמרי אי יש קשר למועד ההוא אפילו חג הסוכות יצא וא"כ כ"ש הכא, ויל"ע.

שס"ב. מהו אל תרגילני בדבר עבירה

שאלה: אומרים בברכת המפיל (הארוך מה שהוסיף רב עמרם הובא בטור סי' רל"ט) בזה"ל ותן חלקי בתורה ותרגילני לדבר מצוה ואל תרגילני לדבר עברה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון" וכו' ויש להקשות מהו הכוונה "ואל תרגילני לדבר עבירה" אטו אנו מתפללים רק שלא יהי' רגילים בעבירה בתמיהה? הלא אנחנו רוצים שלא יכשל ולא יעבור על עבירה אפי' פעם אחת וכמו שאומרים תיכף ומיד ואל תביאני לידי חטא ולא לידי ניסיון ולא לידי ביזיון דהמשמעות הוא אפי' לעבור עבירה פעם אחת ח"ו לא רוצים, וא"כ צ"ב מהו הפשט ואל תרגילני לדבר עבירה, ובאמת ביה"ר שאומרים אחרי ברכת השחר לא אומרים ואל תרגילני לדבר עבירה אלא ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועוון וכו', וצ"ב.

תשובה: מה ששאלת מהו לשון אל תרגילני לדבר עבירה ראינו מי שפירש דקאי על מידות המרגילות לעבירה.

בברכת תורה המערכת.

שס"ג. כיצד יש מקפידים על זמן המג"א בק"ש ולא מקפידים על צאה"כ דר"ת הרי שורשם אחד

שאלה: לכבוד הרבנים הגאונים.

כידוע כאן בא"י הרבה אינם מקפידים על צאה"כ של ר"ת אע"פ שרוב ראשונים סוברים ככה ומנהג רוב אירופה היה ככה, אבל מאידך גיסא נוהגים לחוש לשיטת מג"א לק"ש ולא עוד אלא שמחשבים מתשעים דקות לפני עלות השחר עד תשעים דקות לאחר השקיעה, ואפי' המחמירים לר"ת רק חוששים לשנים עשר דקות {חוץ מבית בריסק}, ואע"פ שק"ש דאורייתא גם שבת דאורייתא אז למה חוששים בק"ש לשיטה שבנוי על ר"ת ולא חוששים לר"ת?

תודה רבה מ. ל.

תשובה: לכבוד הרב מ. ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

ע"ד שאלתך כיצד אפשר להסתדר עם זמן המג"א בלי זמן ר"ת כבר עמדו על מדוכה זו רבים וטובים עיין בדברי יוסף דף נ"ח-נ"ט ובספר הזכרון אש תמיד מאמר מרי"מ שלזינגר מיסד ישיבת קול תורה ובשערי ציון {לר' חיים נאה} סי' ל"ח ובשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' נ"ג אות ט"ו ובחידושים וביאורים שבת ז י"ז ומשנת ר' אהרן ח"א סי' ג'.,

והנה שיטת ר"ת אינה קשורה לשיטת המג"א, ובאמת היו הרבה שיטות שנהגו לחשוב שעות היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים של הגאונים, עי' בזמנים בהלכה להרה"ג ר' חיים פ' בניש שליט"א פר' י"ג סיף אות ד' ובהערה 14 בשם המאמר מרדכי ועוד, וכן יש שיטות מעלות השחר עד השקיעה עיי"ש בהערה 15, וכל החיבור ביניהם הוא כדי שיצא זמן חצות שהוא נקודת זמן טבעית כשהחמה בראש כל אדם בשעה שישית [והשיטות האחרות יסדרו את ענין חצי היום באופן אחר וקצת דחיק כמבואר שם] וא"כ זמן המג"א הוא זמן שקשור לשעות היום ואם נמצא סיבה לומר שאור היום היא הקובע ולא הזמן ההלכתי א"כ יש מקום להחמיר כשיטת המג"א בלי לחוש לשיטת ר"ת, ולפ"ז ישבו שיטה זו כיון שלפי דעת בנ"א כל שנראה קצת אור יום הוא יום, ע"כ עד זמן ר"ת נחשב ליום אף שע"פ הדין לחולקים על ר"ת יש דין לילה בחישוב השעות הולכים לפי אור יום וגם לר"ת כן הוא דלמה נחשוב היום עד צאת הכוכבים הם ג' רבעי מיל קודם צאה"כ הרי ביה"ש ספק לילה אלא ודאי כנ"ל, ועיין באריכות בכ"ז בספר

הזמנים בהלכה להרב חיים פ' בניש פרק י"ג וביחוד בהערה 11. וכן שייך להחמיר כר"ת על זמן צאת הכוכבים ואעפ"כ לסבור כשיטות הסוברות דשעות היום נמנות מהזריחה עד השקיעה ואין זה קשור כלל לצאת הכוכבים וכמש"כ שם בספר הנ"ל בסעי' ו' ובהערה 18 שכן שיטת הלבוש. אמת דכ"ז ליישב את כל השיטות, אם כי בפשטות הדברים תלוים זה בזה וכמו שציינו בראשית המכתב כמה אחרונים שעמדו בכך, אך במש"כ מיושב מנהגי העולם שלא כולם תולים השיטות זה בזה.

בכבוד רב המערכת.

שס"ד. לעבור בפני המתפלל במוסלמי ובנוצרי

שאלה: בעזהי"ת עבור מערכת "דופקי בתשובה".

בענין לעבור לפני המתפלל יל"ע אי יש איסור לעבור לפני המתפלל במוסלמי {עפי"ד הרמב"ם שנחשב שמתפלל להקב"ה ולא חשיב כופר} כיון שעומד לפני הי"ת או שאין חשוב שאין שכינה כנגדו. {ושמעתי שיש שמועה בשם המהרי"ל דיסקין שאסור ולא מצאתי עדין מקור לזה וכן לא מצאתי בפוסקים שעמדו בזה.}.

בתודה מראש מ.ה.

תשובה: לכב' הרב מ.ה. שליט"א.

עיין בשאלת רב ח"ב פ"ז אות כ' דנשאל ע"ז הגר"ח קנייבסקי ואמר דמותר דמסתמא מתפלל בשיתוף {מדובר בחו"ל בארצות הנוצריות} ומשמע דבמוסלמי יהיה אסור, {יש להעיר דגם בישראל לא בכל התפילות אסור לעבור רק בשמו"ע ויל"ע מה נחשב דומה לכך בתפילת נכרי,.

עוד יש להעיר דהאחרונים דנו בתפילות שאינם חיוב כגון מעריב לנשים לשיטות שנשים פטורות אי יש איסור לעבור בפניהם וה"ה הכא}. את השמועה בשם מהרי"ל דיסקין לא מצאנו.

בכבוד רב המערכת.

שס"ה. מקור ודיני צ' אמנים

שאלה: מה המקורות של צ' אמנים?

האם יכול אחרים שעונים ברכותיו מוציא אותו באמן וכאילו ענה בעצמו?

האם אמן בקדיש ואחרי קדיש ובהרחמן בביה"מ מצטרף?

ש.פ.ק.

תשובה: לכב' הרב ש.פ.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין מקור לצ' אמנים, מקורו הוא בתיקוני זוהר תיקון י"ח דף ל"ג ע"א, וכן בתיקונים דף קל"א ע"ב, והביאו הרש"ש בסידורו, והובא במג"א סי' ו' ס"ק ט', ועיי"ש במחצית השקל ובמה שהאריך בשערי תשובה ס"ק ו', ועי' בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ק"ט דכבר הרגיש דאין בתפילה צ' אמנים וכתב דע"י קדיש אי אפשר לצאת וכתב דלכן יגיד הש"צ ברכות השחר בקול שעי"כ יצאו אחרים ומסתבר דאמן של ברכת המזון אינה מצ' אמנים דהוי על ברכות.

בכבוד רב המערכת.

שס"ו. הזכרת יציאת מצרים מצוה דאורייתא או דרבנן

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה שליט"א.

אחד מהאחרונים מסביר בשיטת הרמב"ם שהזכרת יצי"מ אינה מהתורה אלא מדרבנן, אולי זה אחד מהנו"כ על הטור או השו"ע, מי זה?

תודה רבה א. פ.

תשובה: לכבוד הרה"ג ר' א. פ. שליט"א.

עיין ברמב"ם הל' ק"ש פ"א הל' ג' דמשמע ממנו דהזכרת יצי"מ הוי מן התורה וז"ל "ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת ק"ש". עכ"ל.

ומשמע ממנו דהוי דאורייתא ואע"פ שלא מנאה במנין המצוות, עיין זוהר הרקיע לרשב"ץ אות כ"ו שעמד בזה, ועיין בשאגת אריה סי' ח' דכתב דהוא דאורייתא, ובפמ"ג סי' ס"ז בא"א הסתפק אי הוי דאורייתא או דרבנן, אך גם הוא כ' דמהרמב"ם משמע דהוי דאורייתא, ועיין גם בראש יוסף ברכות י"ג. ובעינים למשפט ברכות י"ב. ד"ה הרמ' בהל' ק"ש הרי הורית לדעת דלשיטת הרמב"ם ודאי הוי דאורייתא, ורק הפמ"ג הסתפק שלא בדעת הרמב"ם.

בכבוד רב המערכת.

שס"ז. המתפלל בעז"נ אי מצטרף למנין

שאלה: להתפלל בעזרת נשים האם נחשב כתפילה בציבור הגם שאין שם מנין ואינו יכול לראות המנין?

א.ט. תודה.

תשובה: לכב' הרב א.ט. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתו.

ע"ד מה ששאל לענין תפילה בעזרת נשים כשאין שם מנין ואינו רואה את המנין מלמטה,
ע"י במ"ב סי' נ"ה ס"ק נ"ב וז"ל ולפ"ז פשוט העומדים בעזרת נשים ובמחיצה המפסקת יש חלון ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה וכ"ש דאם יש בלעדו עשרה נחשב תפילה בצבור עי"ז, ואעפ"כ יותר טוב אם בנקל הוא לירד לבהכ"נ שירד, דיש מהאחרונים שחולקין על עיקר הדין וסוברין דבעינינו אינו דומה כלל לזימון, ומבואר מדבריו דאם רואה אותם ומראה להם פניו נחשב לתפילה בציבור, ואעפ"כ יותר טוב לרדת אבל אם לא מראה פניו לכאורה אינו נחשב לתפילה בציבור, (אם לא דיש עשרה בעזרת נשים וכ"כ המ"ב בס"ק נ"ז על הא דאיתא בסעי' י"ח דאם קצת מהעשרה בבהכ"נ וקצת בעזרה אין מצטרף, כתב הפמ"ג דמיירי ושאינן רואין זה את זה, דברואין זה את זה אפילו בשני בתים ממש מצטרפין דומיא דזימון לקמן סי' קצ"ה ויש מחמירין אפילו ברואין ובמקום הדחק אפשר דיש להקל, ושוב כתב כאן המ"ב הקולא דוקא ברואין וג"ז רק במקום הדחק, אבל אי אין רואין ואין עשרה לא מהני אפילו במקום הדחק.

בכבוד רב המערכת.

שס"ח. אמירת תחנון בציבור או בישיבה וקודם והוא רחום מה עדיף

שאלה: לכבוד המערכת.

באשי ישראל פכ"ה הל' ה' כתב ואם נמצא בביה"כ שנהגו לומר בו תחנון קודם והוא רחום אינו חייב לנהוג כמותם, וקשה דעיין במ"ב סי' קפ"ג סק"ט ג"כ דהמהרי"ל היה נוהג דכשהיה מסיים י"ח והש"ץ נפל על אפיו אז היה נשאר במקומו שפסע שם ונפל ג"כ על אפיו עם הציבור בשוה וכו'. ולכאו' מבואר דיש מעלה באמירת תחנון בשוה עם הציבור, ולכאו' א"כ ה"ה בנידון דידן, שו"מ במ"ב סי' קל"א ס"ק י' שכ' בכה"ג דגם יעמוד כשנופל על אפיו, וחזינן דמעלה של אמירת תחנון בשוה עם הציבור דוחה מעלת תחנון בישיבה? וצ"ע.

ח. מ. ל. יישר כחכם.

תשובה: לכבוד הרב ח. מ. ל. שליט"א.

קבלנו את שאלתו דגבי תחנון קודם והוא רחום פסקו פוסקי זמנינו הובא באשי ישראל דאינו חייב לומר עם הציבור {וכן הובא בפסקי תשובות סי' קל"א ס"ק ח' ושם הביא חולקים משום לא תתגודדו}, והביא בחכמתו מכמה מקומות במ"ב דאמירת תחנון בציבור דוחה מעלת תחנון בישיבה כשאינו יכול לישב ויאמר בעמידה עם הציבור, ולכאו' הוי סתירה?

אך צ"ל וחזינן מכאן כמה חמור לשנות נוסח המסורת המקובלת מאבותיו שכידוע כל נוסח וסדר התפילה סודות רבות רמוזים בו, ואי משנה ומקדים ומאחר הוא מהפך הצינורות וכמ"ש המ"ב בכמה מקומות, וע"ז נקטו הפוסקים דזה חמור ועדיף יותר מאשר לומר תחנון עם הציבור משא"כ לגבי מעלת ישיבה דהוי מעלה בעלמא.

באם יש לכם הארות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בכבוד רב המערכת.

שס"ט. באמירת קדיש האם צריך לאומרו לכיוון מזרח

שאלה: שלום וברכה! ח' אדר ס"ט

נסתפקנו בקדיש שאומרים בסיום מסכתא אם צריך לפנות לכיוון מזרח דשמא אין דין מזרח אלא בקדיש בתפילה שרק מדין התפילה צריך מזרח. {והנה בקדיש יש ה' כריעות וכידוע הגר"א חולק, אך הערוה"ש כ' שאינם כשאר כריעות רק מטה ראשו קצת ואין חשש מוסיף על הכריעות וכו' ע"ש ועכ"פ מהכריעות אולי י"ל שצריך להטות למזרח} ומה דין השומעים והעונים? ואם יש ספר שמדבר בענין זה אשמח לדעת.

בכבוד רב מ. ש.

תשובה: לכבוד הרב מ. ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין אמירת קדיש והשתחויותיו אי בעינן לכיוון מזרח, הנה יעוי' בתהילה לדוד דכתב במודים דרבנן דישתחוה למזרח וכ"כ במג"א סי' רכ"ג א' לענין ברכת הודאה, וכ"כ במהרי"ל בספר המנהגים עמ' תל"ה גבי ויברך דוד, הרי חזינן דמכוונים למזרח גם לא בשמונה עשרה, אך נמצא מפורש במחזור ויטרי הל' קבורה סי' רע"ח דבקדיש יכוין למזרח והביאו בחוברת קול תורה חוברת ס"ד תשרי תשס"ח הרב יעקב יהושע דינר שליט"א, וכן בדרשת וחקרת ח"ג סי' נ"ז הביאו הרב גרוסמן שליט"א ושם ציין דכ"כ בספר הניר הלכות אבל יצא לאחרונה גם ע"י מכון ירושלים, ושם ציין לעי' עוד בפרדס לרש"י סי' ר"צ, ובספר אורחות חיים הל' אבל ח"ב עמ' תקע"ה.

בכבוד רב המערכת.

ש"ע. האם יש שיטה דצריך עשרה כהנים לברכת כהנים

שאלה: המשגיח אצלנו בישיבה אמר פעם שהוא כמעט משוכנע שראה פעם ולא זוכר איפה שיש ענין בעשרה כהנים בברכת כהנים ומאד ישמח מי שיראה לו זה?

י"מ.

תשובה: לכב' הבה"ח י. מ.

מה שכתבת אי יש ענין בעשרה כהנים בברכת כהנים לא מצאנו מי שהביא דבר זה, גם בכמה ספרים שחוברו במיוחד על ברכת כהנים לא הביאו דין זה, וכנראה התחלף להם דין זה בדין שצריך שיהיה מנין בברכת כהנים [וע"ע בשו"ע סי' קכ"א סע' ב' דכתב דיחיד שאינו כהן לא יאמר ברכת כהנים [רק הש"ץ] ואולי גם זה מקור למה שחשבו שצריך עשרה אך דין זה מירי כשאין כהנים עיי"ש הערת יד"נ אביך הגדול שליט"א], וכעת מצאנו בשו"ת באר אליהו או"ח ח"א סי' נ"ז שנשאל ע"כ וענה דאין לכך מקור עיי"ש דמביא ראיות לכך מצ"ב תצלום. (ראה נספח מס' 10 עמ' תקצה).

בברכת תורה המערכת.

שע"א. האם יש מקור לפתיחת ידים בשעת ברכת כהנים

שאלה: מה המקור לאלו מהקהל שפותחים כפים בשעת ברכת כהנים?

ש .ק.

תשובה: לכב' הרב ש.ק. שמחנו לקבלת שאלתך.

הנה מובא שמועה זו בשם ר' אליהו לופיאן שאמר לעשות כן למי שהיה זקוק לתשועה, כן שמענו שיש מרבני דורינו שנוהג כן וכראה שסומך על שמועה זו אך לא נמצא לכך שום מקור, וכן שמענו מבקיאים בספרי ומנהגי ברכת כהנים, וכן שמענו שיש מתלמידי הגרא"ל שפקפקו על שמועה זו.

בכבוד רב המערכת.

שע"ב. מקורות א. מקור להצביע בזרת ב-וזאת התורה. ב. האם יש מקור להתנענע ב-וקרא זה אל זה ואמר בקדושה. ג. האם יש עניין לגעת בס"ת ולנשק היד, או דווקא בס"ת

שאלה: לכבוד המערכת ברצוני לשאול.

א. מה המקור להצביע בזרת ב-וזאת התורה.

ב. האם יש עניין לגעת בס"ת ולנשק היד, או דווקא בס"ת.

א. י. ש.

תשובה: לכב' הרב א. י. ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

א. המקור להצביע בזרת בוזאת התורה, עי' בפסקי תשובות סי' קל"ד הערה 31 בשם הילקוט מעם לועז פרשת כי תבוא כ"ו, כ"ז ד"ה וכמה מנהגים וכן בספר החיים למהר"ח פלאג'י זצ"ל סי' ג' אות ד'.

ב. ובענין נישוק הס"ת ביד, עי' בפסקי תשובות סי' קמ"ט ס"ב ובהערות שם דהביא בשם יסוד ושורש העבודה שער שמיני סוף פ"ח, וכן בספר אור צדיקים אות ס"ט דכתבו דיש לנשק דוקא בפה ולא ביד דהוא מנהג בורות, אך בקיצור השל"ה כתב והובאו דבריו ג"כ בספר שערי אפרים שער י' סעיף ד' דמועיל לנשק ביד לבד.

בכבוד רב המערכת.

שע"ג. סתירה במ"ב בענין שיעור תבשיל חמשת מיני דגן

שאלה: איסור אכילה , האם הוא גם על תבשיל מחמשת מיני דגן ?

נ.ב. המשנ"ב הביא בשם דרך החיים שאם קובע סעודה אסור, ויש להסתפק בכוונתו האם יותר מכביצה אסור, כמו פת שמר"ן אמר שיותר מכביצה חשיב קבע ואסור, ובאמת כך ראינו בהלכות סוכה שיותר מכביצה אסור, או שמצד שני משמע מהמשנ"ב שהשיעור הזה של קביעות סעודה בחמשת מיני דגן הוא שיעור אחר מפת שהרי המ"ב כתב ותבשיל של חמשת המינים נמי מותר אם לא קבע עלייהו" ומשמע שהחידוש שלו שמותר לאכול ואם תמצי לומר שכוונתו שיותר מכביצה אסור מה החידוש וכי הייתי חושב שחמשת מיני דגן יותר חמור מפת עד שהמ"ב בא להשמיענו שהוא מותר עד כביצה כפת?

ומה דעת שאר הפוסקים בתבשיל של חמשת מיני דגן?

נ.ב. בספר פסקי תשובות עיינתי אך אינו מספק אותי, ואם אפשר להביא אחרונים שלא נזכרו בפסקי תשובות.

ש.ב. פ.

תשובה: לכבוד הרב ש. ב. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך ושאלת חכם חצי תשובה.

מה ששאלת מהו שיעור תבשיל מחמשת מיני דגן שאסור באכילה בזמן מנחה קטנה דהמ"ב הביא בשם דרך החיים שאסור רק בשיעור קביעות סעודה, ובפשטות זה יותר מכביצה דהרי הביאו בתור שיעור גדול מפת שבו השיעור כביצה, אך מאידך גיסא בהל' סוכה נאמר ששיעור כביצה אסור מחוץ לסוכה הנה ודאי צ"ל כמו שכתבת דודאי שיעור תבשיל הוא יותר משיעור כביצה של פת, ומה ששאלת מהל' סוכה הנה באמת

זו סתירה מפורשת במ"ב, וכבר עמד בכך בספר אישי ישראל פרק ל"ו ס"ק קפ"ו דגבי תפילת מוסף כתב המ"ב בסי' רפ"ו בשער הציון ס"ק ז' דדינו כדין סוכה, ובהל' סוכה כתב בס' תרל"ט ס"ק ל"ד להחמיר בתבשיל דדינו כפת דעד שיעור כביצה בלבד מותר, ואילו כאן גבי מנחה משמע ודאי דמותר יותר משיעור זה ודין אכילה לפני מנחה כאכילה לפני מוסף, ובאמת יש להעיר יותר מדרך החיים שהביא המ"ב בסי' רל"ב דממנו מוכח בפירוש דמותר אפילו יותר מכביצה, דכתב כמ"ש בהל' סוכה ושם בהל' סוכה כתב ג"כ דמותר ביותר מכביצה, וא"כ הדרך החיים לשיטתו לכל אורך הדרך ורק במ"ב איכא סתירה.

ובאמת כבר הרגישו בכמה אחרונים בחלק מסתירת הדברים, עי' בספר שערי זבולון להרה"ג ר' זבולון שוב שליט"א או"ח ח"ב עמ' י"ב וכן בקובץ אוצרות החכמה [תשס"ה] מאמר מהרב שמעון מן, וכן בנשמת שבת לרב הרפנס שליט"א עמ' שפ"ה, ובערוך השולחן פסק דמותר תמיד יותר מכביצה וכן בספר ישועות חכמה סי' ס"ט פסק דמותר, ועי' בשונה הלכות סי' רל"ה ס"ג, אך בעיקרון הדבר ברור דתלוי במחלוקת שהביא המ"ב בהל' סוכה [ורק במ"ב איכא סתירה בין מנחה למוסף וסוכה].

בכבוד רב המערכת.

שע"ד. שכח יעלה ויבוא בר"ה שחל בשבת

שאלה: המ"א בסי' קפ"ח כותב שהשוכח יעלה ויבא בברהמ"ז בר"ה אינו חוזר מפני שי"א שמותר להתענות בר"ה, ורציתי לברר אי נימא שמותר לצום בר"ה שחל בשבת, אם שכח רצה בברהמ"ז בר"ה שחל בשבת אם חוזר?

אשמח לקבל את תשובתכם י. מ.

תשובה: בענין שכח יעלה ויבוא בר"ה שחל בשבת, הנה הנוהגים להתענות הוא אפילו שחל בשבת כן מוכח במג"א סי' תקצ"ו ס"ק ו'. אך אעפ"כ יעוי' בספר שיח יצחק פי"ג סקמ"א שכתב שיחזור ויברך כששכח יעלה ויבוא, ועי' בספר נטעי גבריאל חלק ר"ה פ"ל סעי' כ"ה דאם שכח רצה חוזר ואם אמר רצה ושכח יעלה ויבוא אינו חוזר לשיטת המג"א (כדין כל יו"ט שחל בשבת כמבואר במ"ב סי' קפ"ח ס"ק כ"ט).

בכבוד רב המערכת.

שע"ה. שכח הש"ץ יעלה ויבוא במנחה קצרה האם יחזור קדושה

שאלה: לכבוד המערכת.

חזן במנחה קצרה בר"ח וכו' אם טעה האם צריך לחזור על קדושה, ואם זה בושה האם צריך?

תשובה: בענין מנחה קצרה במי ששכח יעלה ויבוא נראה דהש"ץ לא צריך לחזור בקול ע"פ המבואר בסי' ק"ח סעי' י"א ובמ"ב ס"ק ל"ב [ע"פ חכמי פרובינציה המובאים בתוס בברכות] דטעה בהזכרה ולא הזכיר לא נחשב כאילו לא התפלל ומה שצריך לחזור ולהתפלל הוא רק כדי להזכיר את ההזכרה [ולכך בשכח בשבת במנחה לא משלים במוצ"ש כי לא יוכל להזכיר כבר את המאורע] ולפ"ז בשאלתך יצאו ידי קדושה, ועי' בחידושי הגר"ח על הש"ס [אות א' במהדורת מישור] דחילק בין שכח יעלה ויבוא דס"ל ג"כ דמקרי תפילה לשכח טל ומטר דס"ל דלא מקרי תפילה וכבר העירו האחרונים על דבריו מדברי התוס' הנ"ל ועי' בפסקי תשובות שם דגם דן בדבריו.

בכבוד רב המערכת.

שע"ו. האם בשומע תפילה יכול לענות לקדושה ימלוך בתור בקשה ב. שמע שופרו של משיח באמצע שמו"ע האם ימשיך תקע בשופר

שאלה: לכב' המערכת.

א. העומד בשמע קולנו והגיעו הציבור לקדושה אם יכול לענות ימלוך ויכון גם לשם בקשה?

ב. לו יצוייר העומד בשמו"ע קודם תקע בשופר ושומע קול שופרו של משיח אם ימשיך, וכן כל כיו"ב?

בברכה הבצ"ר.

א. ***תשובה:*** בענין אמירת ימלוך בשומע תפילה זו המצאה יפה, אך מצאנו דבאשל אברהם מבוטשאטש סי' ק"ד סע' ז' כתב דאסור להפסיק, וכ"כ בציץ אליעזר ח"ח סי' י' בשם ר' יצחק אלחנן, ועי' באישי ישראל פל"ב ס"ק נ'.

ב. בענין שמע קולו של משיח אי ימשיך בבקשת תקע בשופר ושאר בקשות הגאולה לכ' ודאי שלא דהוי ברכה לבטלה, ומובא כעין זה באוצר מרגליות בערך גאולה דהיה יהודי שהאריך בתפילתו ובאמצע היה פוקח עיניו ומביט אנה ואנה ושאלוהו אמאי ואמר להם דאולי הגיע משיח והוא נמצא בתקע בשופר ובודק אם משיח לא הגיע שלא תהיה ברכה לבטלה.

בברכה המערכת.

שע"ז. בענין עמידה באמירת קדושה בובא לציון

שאלה: לכבוד המערכת שלום וברכה.

לגבי המנהג לשבת במשך הקדושה של יוצר ושל ובא לציון, בכמה סידורים כ' שיש להקפיד לשבת, גם שמעתי פעם על החזו"א זצוק"ל שאמר שהוא לא מעיז לעמוד,

יש בזה ב' בעיות א. למה יהיה הישיבה סימן של כבוד וחשיבות והרי איפכא מסתברא? ב. למה לא עושים כן גם בקדושה שבחזרת הש"ץ? לא מצאתי לזה מקור והסבר, הייתי שמח לשמוע דעת המשיב.

תודה רבה י.פ.

תשובה: לכב' הר"ר י.פ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין קדושת ובא לציון אי יש לעמוד או לשבת, עי' בכף החיים סי' נ"ט ס"ק כ' דכתב דע"פ הקבלה צריך לאומרה דוקא בישיבה ע"פ הזוהר פר' תרומה דף קל"ב, וכ"כ בשער הכוונות ופרי עץ חיים לאר"י ועוד ספרים, ובפמ"ג בא"א סי' נ"ט ס"ק ב' כתב דאם עומד ישאר לעמוד ואי יושב ישאר לשבת, אך עי' בספר זה השולחן ח"א סי' קל"ב ובאורחות רבינו ח"ג ע' רי"ג דכתב דהחזו"א נהג לעמוד בדוקא (הפוך ממ"ש במכתבך דהקפיד לשבת) משום דהוי כמו דין קדושה רגיל. ועי' בערוך השולחן סי' נ"ט דתלה מחלוקת זו אם מותר לומר קדושה זו ביחיד, ועי' בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' י"ג דהביא מחלוקת זו, ועי' בפסקי תשובות סי' קל"ב ב'.

בברכה המערכת.

שע"ח. א. קושיא על הבה"ל בסי' ע"ט בענין צואה ב. הערה על דברי המ"ב בסי' צ' גבי תפילת שמש על מקום גבוה

שאלה: לכבוד המערכת.

א. הביאור הלכה בסימן ע"ט סע' ז' ד"ה "אבל הוא" כ' אך מ"מ כל וכו' דרפת בקר בכלל אשפה וכבר אמרו דסתם אשפה אפי' אין ריחה רע אסורה מחמת חזקת אשפה שיש בה צואה עד שיבדוק, וכנ"ל סי' ע"ו ס"ז. וצ"ב דהרי שם מדובר על צואת אדם ודווקא בצואת אדם יש את חזקת אשפה שיש בה צואה ואסור להתפלל כנגדה אבל לא לגבי צואת בהמה?

ב. שאלני אחד הבחורים בהא דסתם המ"ב בסי' צ' סק"ז ומיהו לענין שמש שמקומו לעמוד שם בקביעות ולהכי ביהכנ"ס נראה דמותר כמו לענין אומנין בס"ג, וק' שהרי אמנם התירו להם רק מפני הטורח ומה ענין זה לשמש ביהכנ"ס?

בתודה וברכה נ.ש.ב.ש.

תשובה: לכב' הר"ר נ.ש. ב.ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. בענין הערתכם בדברי הבה"ל בסי' ע"ט, ודאי דברי הבה"ל טעונים הסבר וצריך אולי לומר דהבה"ל למד דמה דשכיח צואה באשפה היינו בזמנם דהיה רגילות להתפנות

באשפה כיון שלא היו בתי כסא מסודרים כמו היום וא"כ מצד הסברא הנ"ל ה"ה ברפת, ומצאנו דכבר עמד על הערתך בספר משנה הלכה וכתב ע"ד שביארנו.

ב. בדברי המ"ב בסי' צ' לגבי תפילת שמש במקום גבוה, גם הערה זו הערה יפה היא בסברא וצ"ב, ועי' במקור המ"ב שהם דברי הפמ"ג ושם ציין למג"א ס"ק א' ועיי"ש בדברי הפמ"ג על המג"א, ועי' גם בזה בספר משנה הלכה שעמד על הערתך וכתב ליישב את דברי המ"ב דהטעם שלא יתבטלו ממלאכתם הוא רק לטעם דביעתותא דלענין גבהות מפורש שם הטעם משום דהוי כמו שעלו לעליה, וכתב שם הפמ"ג דלענין גבהות אינו מועיל טעם דטורח ולפ"ז כאן ניחא דמיירי בארעא סמיכתא דאין בו משום ביעתותא אף דגבוה מג' ויש בו רק משום גבהות וע"ז מביא ראיה מאומנין דבעליה אין גבהות.

בברכת תורה המערכת.

שע"ט. רבי חנניא או חנינא באמירת במה מדליקין

שאלה: בהרבה סידורים כתוב במעריב לליל שבת אחרי במה מדליקין תניא א"ר חנינא חייב אדם וכו', ולכאורה זהו טעות דבגמ' שבת איתא חנניה אומר וכו' ולא ר' חנינא, וחפשתי שאולי יש ב' גירסאות, אמנם לא מצאתי שיהא גירסא אחרת בגמ', רצוני לדעת האם אכן יש עוד גירסא או האם זהו באמת טעות או דלמא כיון שהשמות חנינא וחנניה דומים וקרובים זה לזה אין קפידא בדבר ושניהם נחשבים כשם אחת וכאותה שם?

תשובה: בענין השנוי בין א"ר חנינא לחנניא אומר בתפילת ליל שבת, עי' בקובץ בית ועד לחכמים שנה ג' חוברת כ"א כ"ב דהעיר שם אחד הכותבים בשם דוד יחזקאל גרינואלד על כך וכתב דשני אנשים הם ור' חנינא הוא ר' חנינא בר חמא הכהן וחנניא הוא חנניא אחי ר' יהושע שהיה לוי וביקש מבעלי הסידורים שישנו את הגירסא. עוד יש להעיר דהמקור הוא בכל בו סי' ל"ו בפירוש במה מדליקין בשם הר"מ בר' יוסף ושם בגירסא אמר ר' חנניא, ואולי בדרך השערה בעלמא א"ל דהכל בו הוסיף לו תואר רבי וכיון שלא מצאו חנניא עם תואר רבי שינו לחנניא. ובאמת בסידור הגר"א ועוד סידורים שינו את הנוסח וצריך עוד בירור.

בברכת תורה המערכת.

ש"פ. מנהג אחיזה בס"ת בזמן הזכרת נשמות

שאלה: מאיפה המנהג כשאומרים הזכרת נשמות שאוחזים ס"ת, ומה הטעם?

תשובה: בענין אחיזת ס"ת בזמן הזכרת נשמות, באוצר כל מנהגי ישורון הביא בשם האו"ז דעי' שאוחז הס"ת נופל עליו יראת שמים ואימת התורה ומתפלל עליהם בכוונה.

שפ"א. מ"ש ברכת לבנה מחמה שתלוי במולד

שאלה: מ"ש ברכת הלבנה שהכל מודים שזמנה תלוי במולד הלבנה שבירושלים מברכת החמה שבה יש רק דעת יחיד {האדר"ת} שזמנה תלוי בהנץ החמה שבירושלים?

תשובה: בענין זמן קידוש לבנה וברכת החמה, עי' באורך בקובץ אור ישראל חלק מ"ט עמ' ר"ב דביאר בארוכה, ויש הרוצים לחדש שצריך באמת לחוש זמן התקופה והמולד לכל מקום ומקום בפני עצמו להקדימו או לאחרו מהזמנים המקובלים כפי ההפרש שבין שעות המקום ההוא לשעות ירושלים וכל הדינים התלויים בזמן התקופה והמולד יהיו לפי"ז שונים לכל מקום ומקום כפי שעותיו, והובא כן לאחרונה בכמה ספרים ולוחות, עיין גם בספר ישראל והזמנים ח"א סי' ל"ו אות ד', ובספר הזמנים בהלכה פ"ו ס"ה, ובדברי הגרי"א זילבער אוצרות ירושלים חלק ע"ב סי' תשע"ו, אך שם כתב דאינו כן וביאר בהסבר הדבר די"ל דאעפ"י שזמני התקופות והמולדות הם באמת לפי שעות ירושלים מ"מ לגבי הדינים התלויים בהם לא הצריכו חז"ל לחשבם לכל מקום ומקום בפני עצמו לפי שעות ירושלים דכשם שלא הקפידו לגבי כל הדינים האלו לילך בהם אחר זמן התקופה והמולד האמיתיים אלא קבעו הכל עפ"י זמן התקופה והמולד האמצעיים כידוע וקבעו ג"כ שיהיו כל הדינים האלו שוים בכל מקום ומקום לפי שעותיו ויהיו כל העולם נמשכים בזה אחר עיה"ק ירושלים להיות דין כל המקומות לפי שעותיהם שוה לכמו שהדין הוא בירושלים לפי שעותיה כאילו היו התקופות והמולדות לכל מקום ומקום לפי שעותיו אעפ"י שאין האמת כן, וכבר מבואר כן במהר"ם שיק על תרי"ג מצוות מצוה ד' אות ב' לגבי קביעות החדשים שכ' בזה"ל המולד וקביעות ר"ח שתליא בבי"ד הגדול ובא"י וזה מקומה צריכין לחשוב כפי מולד א"י ששם מקום המצוה וכו' ולכך כשקידשו בי"ד לפי המולד במקומם הוא קביעות לכל ישראל, גם האדר"ת שכ' בקונטרס עובר אורח הנדפס בסוף ספר ארחות חיים ספינקא סי' רכ"ט בזה"ל י"ל דעיקר הברכה לשעה שניתלית ועל כן תשתנה שעת הברכה לפי המקומות ובמדינתינו הנוטות לצפון י"ל שהשעה מכוונת ליום השלישי לעת ערב בשעה הששית בעוד שלא שקעה החמה וכן כל מקום לפי אופקו עכ"ל, לא כתב לחשב זמן התקופה בכל מקום לפי שעות ירושלים אלא רק דבמדינות הצפוניות שביום תקופת ניסן לפי תקופת שמואל עדיין החמה נראית שם אחר זמן התקופה שהוא ו' שעות אחר תצות יום ג' שם י"ל לברך ברכת החמה ביום ג' לעת ערב, וכן ביאר בשו"ת להורות נתן ח"ד סי' י"ז אות א' בדברי האדר"ת, ובכל אופן למעשה לא נהגו כדבריו בשום פנים, אלא מנהג כל ישראל בכל קצוי תבל פשוט לברך ברכת החמה ביום ד' בבוקר כפשטות כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, ועיי"ש עוד באורך שביאר כל הנושא, ועי' במ"מ שהביא שם.

בברכה המערכת.

שפ"ב. איסור לומר לחבירו על קשת האם הוא גם אחרי ראית הקשת

שאלה: בספר חיי אדם כלל ס"ג סעי' ד' כתב שמצא בספר אחד שכ' שאם אדם רואה קשת שאין להגיד לחבירו שיש קשת מטעם מוציא דיבה, עכ"ד. יש להסתפק האם הדברים אמורים רק בשעת מעשה ממש דהיינו בשעה שרואה את הקשת דאין להגיד לחבירו באותה שעה, או האם הכוונה דלעולם אין להגיד לחבירו שראה קשת אפי' לפני כמה חדשים או אפי' לפני כמה שנים דאין ראוי להגיד לחבירו מפני שזה מוציא דיבה?

תשובה: מה ששאלת בנוגע לקשת שכתב הח"א דלא יגיד לחבירו אי הוי גם אחרי ראית הקשת, הנה דין זה כתוב גם בפ"ת ביו"ד סי' רכ"ט ובמ"ב סי' רכ"ט סק"א, ויש חולקים על כך בעיקר בחכמי הספרדים, עיין ברית כהונת עולם מערכה ק' אות ג' ובילקוט יוסף, והטעם משום דהסברא לא להגיד משום מוציא דיבה וזה לא דיבה שיפסידו ברכה, ולפי"ז פשוט שלחולקים שאסרו להגיד משום מוציא דיבה אפי' שמפסידים ברכה ק"ו שיהיה אסור להגיד אח"כ דיש מוציא דיבה על הדור ואין כאן הפסד ברכה, וכאן אולי גם החולקים יודו דאסור.

בברכת תורה המערכת.

שפ"ג. גדרי איסור ראיה בלבנה בכהנים בקשת וכו'

שאלה: מה הגדר של ראיה הבטה הסתכלות בלבנה, בקשת, בכהנים, באשה?

תשובה: בענין הבטה, עי' במשנה ברורה סימן ע"ה סק"ז עיי"ש וז"ל "וראיה בעלמא לפי תומו בלא נהנה שרי אם לא מצד המוסר, ובספר "מנחת שמואל" הוכיח דאדם חשוב יש לו להיזהר בכל גווני.

ובענין קשת, כתב בספר אור חדש כלל כ"ז דדוקא דרך הבטה גמורה אסור, אבל לראות דרך ראיה בעלמא כדי לברך מותר. ובעטרת צבי [ר"י] [פי'] לשון המסתכל מוסיף ומסתכל בהבטתו יותר מהרואה, אבודרהם בשם הרא"ש לחם חמודות אות לט והובא גם בב"י ונ"ל חיים שבזה תבין כל מקום שנמצא בגמרא לשון אסור להסתכל או מותר להסתכל ודו"ק.

ובעניין איסור ההסתכלות בכהנים בעת ברכת כהנים, היינו דווקא בזמן שבית המקדש היה קיים שאמרו את השם המפורש, אבל בזמננו איסור ההסתכלות בכהנים הוא רק משום היסח הדעת, ויש מי שכתב שאפילו ראיה קצת לא נהגו בה בזמן הזה זכר למקדש מ"ב סי' קכח סקפ"ט.

ובענין הסתכלות בלבנה, עי' בשו"ע סימן תכ"ו ס"נ איתא ותולה עיניו בלבנה ומיישר רגליו ומברך מעומד ע"כ. ובמג"א סק"ח הביא משל"ה והגהת יש נוחלים שלא יסתכל בה רק בפעם הראשון שיראה עמידתה ואח"כ אסור להסתכל בה ע"כ. וכן כתב הט"ז שם סק"י בזה"ל מצאתי כתוב בשם ספר שושן סודות דמתחילה מסתכל בלבנה ואח"כ מסתכל למטה וגומר הברכה ע"כ. ובשיירי כנסת הגדולה כתב דמשמע לכאורה דעד גמר כל הסדר תולה עיניו בה וכן נהוג עלמא, אבל שמעתי משם ספר חרדים שכתב שלא יביט בה בלבנה כי אם בשעת הברכה בלבד ואח"כ אסור להביט בה כמי שמסתכל בקשת ע"כ, והובא במטה אפרים אלף המגן סימן תקפ"א סקי"ט וכמו"כ במשנה ברורה סי' תכ"ו ס"ק י"ג הביא תמצית הדברים, וכ"כ המג"א סי' רכ"ה ס"ק כ' לענין הסתכלות ברשע. וכ"כ השיטמ"ק כתובות י"ז לענין הסתכלות בכלה לענין עדות. וכ"כ היד רמה בב"ב דף קס"ז. ועי' באריכות בענינים אלו בספר ברורי חיים ח"ג סי' י"ט.

שפ"ד. שכח לברך החודש בשבת אי ישלים בחול

שאלה: מי שלא אמר ברכת החודש בשבת האם יש ענין לאומרו אחר שבת?

בברכת התורה ויישר כחכם י. א.

תשובה: לכבוד הרב י. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין שכח לברך ברכת החודש, עי' בשו"ת רבבות אפרים ח"ד סי' צ"ז אות נ"ג דכתב בשם הרה"ג ר' משה פישר דאין כאן ענין וגדר הלכתי, אך אולי מחמת המשונה שבדבר בזמן מנחה בשבת אפילו ציבור יגידו, וביום חול נראה הדבר משונה עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

שפ"ה. אמאי לא אומרים אב הרחמים בד' פרשיות

שאלה: מה טעם שאין אומרים "אב הרחמים" בשבתות של ד' פרשיות?

תשובה: בענין אב הרחמים בד' פרשיות, הנה באליהו רבה סי' תרפ"ה ס"ק י"ח כתב דאומרים אב הרחמים, וכן הובא במ"ב שם ס"ק י"ח, ובכף החיים ס"ק ל"ו הביא בשם בגדי ישע דבפראג היו אומרים אותו, חוץ מבית הכנסת אלטיניא שנהגו כמהרי"ל, אך בדרכי משה ס"ק א' כתב לא לאומרו, וכן כתב בדרך החיים הובא במ"ב שם, והטעם במור וקציעה שם כתב דעל פרשת שקלים אינו יודע טעם אך בזכור ואח"כ בין גאולה לגאולה הוי שמחה ולא אומרים, ובערוך בשלחן ס"ט כתב דכיון דהוי שבתות של שמחה ולא מזכירים נשמות לא אומרים ג"כ אב הרחמים.

שפ"ו. אמירת אמן על ויצמח פורקניה לנוהגים שלא לאומרו אי חשיב הפסק

שאלה: האם מותר לענות אמן על "ויצמח פורקניה" בתפילת מעריב ולא חיישינן להפסק לנוהגים שאין אומרים ויצמח, או לפי הגרי"ז שאף אם אומרים אין דין לענות, האם מ"מ מותר לענות או לא?

תשובה: בענין אמירת אמן אחר ויצמח פורקניה לדעת הגרי"ז, עי' בקונטרס יד אהרון להרה"ג אהרון שכטר עמ' כ"ד דדן בכ"ז אי הוי משום אמן יתומה וע"ז הביא בשם הגר"י פישר דלא גרע מענייה על ברכה, אך אח"כ הביא דיש ביארו את דברי הגרי"ז משום הפסק ולכך יהיה אסור לענות עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

שפ"ז. ולוים לשירם ולזימרם הא בכלי שיר מהני גם בישראלים

שאלה: אומרים במוסף דיו"ט "ולוים לשירם ולזמרם" והמפרשים בתהלים על הפ' "שירו לו זמרו לו" פי' דשיר בפה וזמר בכלי שיר, וק' דקיי"ל דכלי שיר הוא בישראלים מיוחסים, עיין ערכין פ"ב?

תשובה: מה ששאלת מהו הלשון במוסף בג' רגלים ולוים לשירם ולזימרם דשיר הוא בפה וזמר בכל והא קימ"ל דלשיר בכלי סגי בישראלים, צ"ל דאה"נ אבל עיקר השירה היא ע"י הלוים ורק מהני גם בישראלים ולכן אנו מתפללים על עיקר השירה.

בברכת תורה המערכת.

שפ"ח. שננו לשונם כחץ על אנשי נינוה ביאורו

שאלה: בסליחות לצום גדליה סליחה נ"ג אומרים "שננו לשונם כחץ אנשי עיר הגדולה" מבואר כאן שחטאו אנשי נינוה בחטאים של לשון, וצ"ע המקור לזה?

ח.צ.ל.

תשובה: לכ"ב הרב ח. צ. ל. שליט"א אנו שמחים לקבל שאלתך תמידין כסידרם.

מה ששאלת לפשט בסליחות צום גדליה שננו לשונם כחץ אנשי עיר הגדולה ושאלת היכן המקור, והנה מצאנו בביאור הסליחות דאין הכונה ללה"ר {דמסתמא גויים לא חייבים בכך כלל} רק הכוונה שננו לשונם כלפי מעלה וכעת מצאנו שאלתך באגרות ומאמרים למרן הקה"י ח"ג בראשית דעמד על שאלתך, והוסיף דבפס' מבואר העוון על הגזל ועוד, וכתב דאח"כ מצא ג"כ כביאור שכתבנו דהכונה כלפי מעלה.

בכבוד רב המערכת.

שפ"ט. החילוק בין טלית לתפילין בהביאו לו אותם באמצע התפילה

שאלה: לכבוד הנהלת "לדופקי בתשובה".

במ"ב סי' ס"ו סקט"ז כתב יוכל לברך על תפילין באמצע פסוקי דזמרה דהוי חובת גברא וגם דכל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, משא"כ בטלית, וצ"ע דהלא במ"ב סי' כ"ד סק"ט כ' דגם הקורא ק"ש בלי ציצית כאילו מעיד עדות שקר בעצמו.

י.ל.

תשובה: לכבוד הרב י.ל. שליט"א שאלותיו החשובות התקבלו ע"י והננו להשיב בס"ד.

מה שהקשית דבסי' ס"ו סקט"ז כ' המ"ב דאפשר לברך על תפילין באמצע ק"ש משא"כ בטלית, וכ' דתפילין הוי כמעיד עדות שקר משא"כ בטלית, והרי המ"ב סי' כ"ד סק"ט כ' דהקורא ק"ש בלי טלית כאילו העיד עדות שקר בעצמו. הנה מקור המ"ב כאן בסי' ס"ו הוא במג"א סק"ד והמג"א עצמו ג"כ הוא מקור המ"ב בסקכ"ד בשם הזוהר וכבר הרגיש בכך המג"א עצמו כאן בסק"ד וכתב עיין מש"כ בסי' כ"ד ועיין בפמ"ג על המג"א סק"ד ועל הט"ז סק"ב דביאר דכוונת המג"א דאף דכתב בשם הזוהר דגם בטלית הוי כמעיד עדות שקר, אך כיון דבפוסקים ובגמ' לא מוזכר ד"ז אין להפסיק בשביל כך באמצע ק"ש, {והחילוק בין טלית לתפילין גם לגבי עדות שקר בציצית חובת מנא ואי אין לו ציצית לא הוי כמעיד עדות שקר משא"כ תפילין}, {אך יעוין בלבושי שרד דגרס במג"א סי' נ"ד ולפי"ז אין הכוונה במג"א כדברי הפמ"ג, אבל עכ"פ הסבר הפמ"ג אמת לכו"ע, ודו"ק}.

אנו מצטערים על איחור התשובה נשמח לקבל הערות ושאלות נוספות.

בכבוד רב המערכת.

ש"צ. א. האם אישה יכולה ללמוד בלי ברכת התורה ב. דין ברכות השחר אחר חצות

שאלה: לכבוד המערכת!

א. האם אישה יכולה לקרוא בתורה ללא ברכת התורה?

ב. אדם שרוצה לקרות ברכות השחר אחרי חצות הלילה של היום שכבר נתחייב, האם מותר?

יישר כח על כל הפעילות ותבוא עליכם ברכה ושכרכם כפול מן השמים. מ.נ.

תשובה: לכב' הרב מ.נ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך החשובות.

א. בענין ברכת התורה לנשים, נשים מברכות ברכת התורה כן נפסק בשו"ע סי' מ"ז סעי' י"ד, ועי' בהליכות בת ישראל פ"ב הערה ט"ז בשם הגרשז"א דלפי המחבר חייבות לברך קודם הלימוד, ולדעת הגר"א הוי רשות.

ב. עי' בשו"ע סי' מ"ז סעיף י"ג במ"ב שם ס"ק ל"א דאפשר לברך ברכות השחר אחר חצות חוץ מהנותן לשכוי והמעביר שינה, ולדעת המקובלים גם זה מותר, עיי"ש בכף החיים.

בברכת תורה המערכת.

הלכות שבת ויו"ט

שצ"א. בענין שימוש במיחם

שאלה: מצוי בישיבות מיחם עם ניקוז מרושת וכשמוציאים מים מהברז נשפך לניקוז, ויל"ע גבי השתמשות במיחם בשבת שיש כאן איסור בישול מפני המים שנשפכו שם בשימושים קודמים, הצדדים להקל א. כבר התבשלו {ע"פ הרמ"א} ב. אין לו ענין בבישולם. עוד יל"ע אם הצינור של הברז ארוך שיתכן שהמים בו כבר קרים ועכשיו ע"י פתיחתו מתחממים?

ב.ט.

תשובה: לכבוד הרב ב.ט. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין שמוש במיחם, הנה בנוגע למים שבברז כבר דנו בזה האחרונים באריכות לענין המים שבצנורית המדידה, ושם כתבו דלפי הרמ"א סגי דהמים יהיו רתוחים מעט, ולפי השו"ע דיש איסור בישול בלח שנצטנן גם בחום נמוך לכאורה יש להחמיר. אך בשו"ת אור לציון ח"ג פ"ל הערה י' דן להקל מכמה צרופים, ובברז שכתבת בד"כ המים חמים כמו בדוד ותלוי במציאות ואם באמת שונה ישתנה הדין, אך לא שמענו שמחמירים בזה. ועי' כ"ז באורחות שבת ח"א פ"ב סעי' ל' וס"ק מ"ז ובמאור שבת סי"ד אות י' באורך רב. וכן לענין המים שבניקוז צריך להיזהר שלא יגיע לשם מים היכולים לבשל כאשר המים שבניקוז בד"כ אינם חמים כמבואר במ"ב שי"ח ס"ק ע"ח, וע"י ע"ז באורך במאור שבת ח"א סי' ג' אות י"ח וי"ט לענין לשים סיר רותח בתוך מים קרים או כיור או ע"ג שיש רטוב אע"פ שאינו חפץ במים, אך יש קצת להקל אם יש רק טיפות כמו

שהיקל החזו"א בכוס שיש קצת טיפות דאין למחות, וכן באג"מ ח"א סי' צ"א דהוי פ"ר דלא ניחא ליה עיי"ש, ועי' גם בספר הלכות שבת בשבת להגרמ"מ קרפ שליט"א בפ"ח סע' כ"ז והערה 55.

בכבוד רב המערכת.

שצ"ב. אי צריך להתחיל סעודה ג' בשבת חצי שעה קודם ערבית

שאלה: לכבוד המערכת אשמח לקבל תשובות.

האם צריך להקפיד להתחיל סעודה ג' דשבת חצי שעה קודם צאה"כ, דהיינו כמה דקות לפני השקיעה, מדינא דלא יתחיל בסעודה חצי"ש קודם זמן ערבית, ולא נהגו כן (ועי' סי' רצ"ט סק"א בדיעבד לאכול משתחשך, אך עד חצי"ש קודם צאה"כ, ולפ"ז בא"י שאז כן יש להקפיד כנ"ל).

תשובה: בענין אכילת סעודה שלישית עד בין השמשות, עיין בשו"ת אז נדברו חי"ג סכ"ב דביאר כונת המ"ב חצי שעה קודם צאת הכוכבים של ר"ת או במדינות הצפוניות, אבל בא"י יכול עד שקיעת החמה, והטעם ביאר בקצות השלחן סי' צ"ד ס"ק ו' דבמקום מצוה עוברת לא גזרו חז"ל, וע"ע שמירת שבת כהלכתה ח"ב פכ"ו ס"ק נ"ז דהביאו, וכתב דנ"מ למי שאכל כבר ג' סעודות שיהיה אסור לו ע"ש.

שצ"ג. בענין אכילת שום

שאלה: בענין תקנת עזרא דאכילת שום, הובא במ"ב ר"פ דדוקא מבשל אבל חי ממעט, האם נהגו היום עיקר התקנה, האם עדין יש לחוש לכה"פ לא לגרוע, דהינו לא לאכול שום חי?

תשובה: בענין אכילת שום בליל שבת, עי' במ"ב בסי' ר"פ וא"כ לכאורה נוהג היום, ועי' בכה"ח.

שצ"ד. בענין נטילת צפרנים בליל יום ו' ואי לילה אחר היום לענין זה

שאלה: עבור מערכת "לדופקי בתשובה".

אי' במשנ"ב או"ח סי' ר"ס בשם הפוסקים דיש להזהר שלא ליטול הציפורניים ביום ה' דכה"ג בשבת כבר ניכר שוב גידולו ואי"ז כבוד שבת, וי"ל האם הכוונה דבב' ימים ועוד משהו אז כבר ניכר, ולפי"ז ברביעי בלילה (ליל ה') ג"כ אסור, ומאידך בליל שישי כבר שרי, א"ד דהכוונה ג' שלמים, ולפי"ז להיפך מהנ"ל.

תשובה: בענין נטילת צפרנים אור ליום ו', עי' באשל אברהם[בוטאשטש] דאוסר דהלילה הולך אחר היום, ובקצוה"ש סי' ע"ג ס"ק ד' בבדי השלחן שם מתיר, ולענין קודם יום ו' הפמ"ג במ"ז ס"ק א' כתב בשם הא"ר דכ"ש ביום ד' וקודם דלא יטול דגנאי הוי טפי, אך בשו"ת ארץ צבי סי' ק"ט ד"ה עוד מתיר קודם, ועי' בפסקי תשובות שם.

בברכת תורה המערכת.

שצ"ה. אי איכא איסור הכנה בהכנסת סימניה בספר

שאלה: מי שיש לו סימניה בתוך הספר, האם מותר בשבת אחרי השימוש של הספר להוציא את הסימניה ממקום שהיה להזיזו למקום החדש שאוחז בו עכשיו {כדי שיהיה מוכן לשימוש הבא} או"ד אין לעשות כן דהוה הכנה?

ח.צ.ל.

תשובה: בענין הכנה משבת לחול, עי' מש"כ בשש"כ פרק כ"ח הערה ק"צ דיש להתיר כמה אופני הכנה מטעם "שרגילים לעשותם בלי לחשוב על הצורך הה"נ דשרי לצורך חול" וכתב זה בשם הגרשז"א, ועי' במנחת שלמה ח"ב סי' ל"ה אות י"ב דביאר כונתו דהיינו כעין החזרת ספר למקומו או אוכלין למקרר, וכן אם דרכו ליקח תמיד שעון אף שאינו חושב שיצטרך לו לבו ביום או משקפיים לקריאה וגם כדי לראות מרחוק בלי לחשוב כלל שיצטרך גם לבו ביום או לובש עניבה כשהולך בין אנשים דשפיר שרי אפי' יגיע לבין אנשים כשכבר לילה, ולפ"ז ה"ה בדבר שאלתך ודאי שיהיה מותר לשים סימניה כיון שכך הדרך.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בברכת תורה המערכת.

שצ"ו. מהו ספר פתח הלכה

שאלה: בביאור הלכה בהל' שבת ציין לספר פתח דברים, מהו והיכן ספר זה?

תשובה: הציון בביאור הלכה בהל' שבת הוא בקונטרס פותח דברים לר' מרדכי פרידמן ממזרי"ץ נמצא בסוף ספר אוהל משה למשה בן חיים אלעזר ממזרי"ץ הקה"י מביאו כמה פעמים, ובכל ההוצאות לא תיקנו הלשון הספר נמצא באוצר החכמה.

שצ"ז. דין שש תקיעות בער"ה שחל בשבת

שאלה: נסתפקתי דין שש תקיעות המבואר בש"ס ובשו"ע או"ח רנ"ו הנוהג בע"ש {ולענין יו"ט מצאנו בזה תוס' בשבת ק"ד: ובשפ"א שם שציין דברמב"ם

משמע דלא תקעו בעיו"ט} האם בערב ר"ה או כהשנה ערב ר"ה שהוא ע"ש תוקעין בשופר, או דגם בדין תקיעה זו יש חסרון כיון דאנו חפצים לערבב השטן, {ועי' מ"ב סו"ס תקפ"א גבי להתלמד דמתיר רק בחדר סגור}?

תשובה: בענין שש תקיעות בער"ה לא מצאנו מי שעמד בזה, אך מסתבר דתקעו ואין זה דומה לתוקע להתלמד דשם ג"כ יש לזה שייכות לתקיעות ר"ה, ועוד דהוי להפריש האנשים מאיסור.

בכבוד רב המערכת.

שצ"ח. אי איכא איסור בונה בשבת במשחק לגו

שאלה: משחק לגו {אבן פלא} בשבת האריכו בו הפוסקים מדין בונה ומכה בפטיש, ובשו"ת מחזה אליהו כ' לחדש לאסור משום כותב כדין המבואר בחיי אדם הל' יו"ט כלל צ"ב סעי' ג' שאסור לאפות עוגה בצורת עוף וכדו', ולא מצאתי מי שידון בדברו זולת במגילת ספר סו"ס י"ח.

תשובה: בענין דברי המחזה אליהו, עי' בשו"ת אור לציון ח"ב דף רע"ב דכתב דאין בזה משום כותב, וכ"כ בשו"ת באר משה חלק ו' סי' כ"ו אם תחובין ברפיון וכן מסביר בספר חינוך בהלכה עמ' 136 בשם הרה"ג ר' פנחס שיינברג שליט"א, וכ"כ בספר נשמת שבת ח"ז ס' קי"ד, וכן בילקוט יוסף אוה"ח ט' (שבת ב' עמ' ת"ג).

בכבוד רב המערכת.

שצ"ט. האם מצוה לטעום תבשילין בעיו"ט

שאלה: באור"ח סי' ר"נ משנ"ב סוס"ק ב' כתב שמצווה לטעום מכל תבשיל בער"ש וכו', האם יש מצווה גם בערב יו"ט לטעום מכל התבשילין או רק בער"ש?

תשובה: ע"ד שאלתך האם ביו"ט יש גם מצוה לטעום מכל התבשילין, עי' בנטעי גבריאל חלק יו"ט ח/ח דכתב דמסתבר דשייך משום דקיימים הטעמים שישנם בשבת שיראה שהמאכל טעים וכן כדי שיכין סעודת מלך, וכ"כ בתוך הדברים בנימוקי או"ח סי' ר"נ, אך הנה מסברא יש מקום לחלוק דכיון דאפשר לתקן ביו"ט דאין איסור בישול א"כ אפשר לתקן אח"כ, משא"כ בשבת שא"א לתקן אחר כניסת השבת.

ת'. טעם מנהג ירושלים להדליק מ' דקות קודם השקיעה

שאלה: מהו הטעם למנהג ירושלים שמדליקין נרות שבת 40 דקות קודם שקיעה, למה דוקא את המספר הזה, ולמה לא מצינו שנוהגים כן בשום עיר אחרת בעולם?

ח.צ.ל.

תשובה: לכב' הרב ח.צ.ל. שליט"א.

עוד שאלת באחרונה מה טעם למנהג ירושלים שמדליקין נרות שבת 40 דקות קודם השקיעה ולא מצינו כן בשום עיר אחרת בעולם, הנה ראשית מצינו מנהג זה גם בעיר פתח תקוה [אך שם לקחו זאת מירושלים שבוני פ"ת היו אנשי ירושלים], וכן נוהגים בעיה"ק טבריה, והנה מקור דין זה מופיע בקצות השלחן [לר' חיים נאה זצ"ל] ע"ד/י"ב, והטעם כתב שם בבדי השלחן [ע"ג/יד ע"פ המג"א [רנ"ו סק"א] וכ"כ בשו"ע הרב] דראוי לסגור את החנויות כשעה קודם צאת הכוכבים וזה בערך 40 דקות קודם השקיעה [אם אומרים שיש כעשרים דקות בין שקיעת החמה לצאת הכוכבים הראשון], ועוד טעם ע"פ היראים שהובא במ"ב ובבה"ל דעדיף לקבל תוספת שבת כחצי שעה קודם השקיעה וזמן ההדלקה היא בערך כ10 דקות ולכן קבעו 40 דקות, וע"ע קונטרס יחוה דעת ע'מ ד' [לרב בריזל זצ"ל].

בכבוד רב המערכת.

ת"א. אי יש קדושה ביו"ט שני

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה.

אני רוצה להביע תודתי עוד הפעם על התשובות שהשיבו לי עד הנה, יה"ר שימשיך להשיב ולענות לכל השואלים הלאה והלאה.

יש לשאול האם היו"ט שני של גלויות יש בו קדושה, ויסוד השאלה הוא דאה"נ יש כח ביד חכמים לעשות גזירות תקנות ואיסורים, והם אמרו שצריכים לשמור עוד יום של יו"ט, ואסור בעשיית מלאכה, אבל מאן יימר שיש אפשרות ביד חכמים לעשות "יום קדוש" כלומר למיחל עליה שם קדושה, ונפק"מ לפי הראשונים שיש נשמה יתירה ביו"ט האם גם ביו"ט שני יש נשמה יתירה?

תשובה: בענין מש"כ לשאול אי יש קדושה ביו"ט שני של גלויות, עיין בספר יו"ט שני כהלכתו במבוא פ"ב דדן שם באריכות בענין זה, והביא הרבה מקורות על כך דאיכא קדושה, עיי"ש באות ה' מקורות מהחיד"א ומהגר"ח פלאג'י ומהגר"ז ועוד, עיי"ש באורך.

ת"ב. אי בנרות שבת יש חיסרון שאחד גבוה מחבירו

שאלה: ברצוני לדעת אם יש איזה ענין שיהא נרות שבת אחד קצת גבוה מהשני?

תשובה: מה ששאלתם במכתבכם השני גבי נרות שבת, לא מצאנו שום דעה בפוסקים דנרות שבת צ"ל אחד גבוה מהשני.

ת"ג. שנים מקרא ואחד תרגום האם אפשר לקרוא מראשון לשני וכו' ב.לשיטת הגר"א שצריך לקרוא פרשה שלימה כל יום מה עשה כשאין ז' פרשיות בפ"ש

שאלה: לכבוד מערכת התשובה.

בענין שנים מקרא ואחד תרגום.

עיין במ"ב סי' רפ"ה סק"ב ד"ה שנים מקרא שהביא ובענין הקריאה יש דעות וכו', שיש מחלוקות י"א שיקרא כל פסוק ב"פ ותרגום עליו, וי"א כל פרשה ב"פ ואח"כ התרגום, היינו שיקרא כל פרשה פתוחה או סתומה וכו', ובספר מעשה רב איתא שהגר"א נהג לומר התרגום אחר כל פרשה סתומה או פתוחה או אחר מקום שנראה יותר הפסק ענין, ודעביד כמר עביד וכו' וגם עיין במ"ב סק"ו ובשער הציון ס"ק י"א שהביא דבאמצע הפרשה יש איסור להפסיק בקריאה.

א. שאלה: {האם מותר} אם יש מקור לקרות שמו"ת מראשון לשני ומשני לשלישי וכו', במקום שעולים בעליות, דלא ראיתי שום מקור בפוסקים לזה {ואני נוהג כך} ואם אין מקור אולי עובר באיסור כל פעם שהפסיק כמו שכ' המ"ב, דכאילו מפסיק באמצע הקריאה, ואם זה לכתחילה?

ב. ושוב עיין בסק"ח במ"ב שהביא מספר מעשה רב שהגר"א היה נוהג תיכף אחר התפילה בכל יום לקרות קצת מהסדרה שמו"ת ומסיים בע"ש, והא לעיל כ' בשם המעשה רב דנהג הגר"א לעשות מפרשה {פתוחה או סתומה} לפרשה, ואיך זה שייך בכל פרשה כמו ב"ויגש" שאין ז' סתומות או פתוחות, ומה נהג הגר"א בפרשות אלו?

[ורציתי להביא ראיה שמותר לעשות כמו בשאלה א' מסעיף ה' שכ' מותר לקרות בשעת קריאת התורה, אבל לא ברור לי].

תודה רבה י. ח. ט.

תשובה: לכב' הרב י. ח. ט. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

א. בענין קריאת שנים מקרא ואחד תרגום מראשון לשני ומשני לשלישי וכו', עי' בערוך השלחן סי' רפ"ה דכתב דאין לעשות כן, וכן הביאו מלקטי זמנינו בספריהם, והנה שמענו דהגרי"ש אלישיב שליט"א קורא כל יום משני לשלישי וכו' ובררנו ואמרו לנו דאינו קורא תחילה מקרא משני לשלישי וכו' ואח"כ תרגום רק מפסיק בסוף הענין, וכן כשהענין נמשך יותר משני קורא עוד כמה פס' עד סוף הענין וכמ"ש, אך יש לברר ד"ז שוב אצל המקורבים לרב.

ב. ומה ששאלת על הגר"א דהיה קורא בכל יום מקצת הסדרא מפרשה סתומה או פתוחה לפרשה שאחריה ושאלת כיצד עשה בפרשה שאין בהם ז' פרשיות, עי'

במעשה רב דכתב דהגר"א היה מפסיק בין פרשה לפרשה או במקום שהיה נראה לו הפסק הענין וא"כ הוא הפסיק בפרשיות אלו במקום שהיה נראה לו הפסק הענין, ועי' בספר שנים מקרא ואחד תרגום דבירר דהכל תלוי [ע"פ הנגלה] היאך יבין יותר את המקרא עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

ת"ד. סי' של"ד אי תיבה שלמה שחסר אות אחת מצטרף לפ"ה אותיות

שאלה: או"ח של"ד סעי' י"ב כ' דבעינן שישארו פ"ה אותיות מתוך תיבות שלמות מפוזרות. וצ"ע בתיבה כגון "למשה" שחסר האות ל' האם נאמר שנחשב תיבה שלימה או שצריך את התיבה המקורית דווקא?

תשובה: בענין שאלתך בענין פ"ה אותיות כשחיסר אות אחת שעדיין המילה שלימה ספק יפה מאוד הוא ולא מצאנו מי שעמד בזה, והנה מבואר שם בשו"ע דגם תרגום או לשון אחר מצטרף לפ"ה אותיות, וא"כ לכאו' ה"ה כל מילה שיש לה משמעות וי"ל. ואכתי צריך בירור.

בברכת תורה המערכת.

ת"ה. האם ביש יותר מב' ככרות של לחם משנה דין לחם משנה על כולם

שאלה: שאלתי האם אפשר לקיים דין לחם משנה על שלוש מצות דווקא:

יתכן שהתקנה היתה לקחת מינימום שנים לזכר לחם משנה ביום הששי, אך הממעיט והמרבה כדין יוצאים בכולם ידי חובתם, ויתכן שבהוספת מצה יותרת לא יועיל ולא יזיק, אבל אי אפשר להחיל עליה דין לחם משנה שהוא שנים דווקא, וכמו בשני נרות שבת אחד לשמור ואחד לזכור, ואפשר להוסיף עוד, אך מסתבר שהתוספת לא מגרעת וגם אינה מכוונת כנגדם, ואכן השאלה התעוררה במצות היות ואין בו כ"כ כדי חלוקה לכל ב"ב, ורבותינו לא רצו לשנות לכתחילה המכוון והנראה פשוט כלחם משנה, וכן בהמוציא מצה הציעו שיחלקו משהו לכ"א מלחם משנה, או שכל אחד יהא גם בפני עצמו, וכן לפני ברכת אכילת מצה מה ששומט את המצה התחתונה מסתבר שהוא לכתחילה ולא לעיכובא.

בתודה מראש ובכבוד רב י. א.

תשובה: לכבוד הרב י. א. שליט"א.

.

מש"כ להסתפק אי מותר לעשות יותר מב' חלות, הנה יש לפשוט ד"ז מדברי האר"י בשער הכוונות ע"פ הזהר דנהגו לעשות י"ב חלות ע"פ הסוד וא"כ מוכח דאפשר להוסיף, ועי' בכף החיים סי' רס"ב סק"ג דאם אין לו י"ב לא יפחות מד' אך לא יעשה ג', ועיין בפוסקים ובשו"ת דדנו אי יש בככרות בעיה של זוגות ומוכח דאפשר לעשות יותר, ודין האר"י הובא ג"כ בפוסקים. ועיין באליהו רבה סי' רע"א א' דכתב דדין זה נוהג רק למי שבקי בקבלה, ובמחזיק ברכה לחיד"א שם חולק עליו, עכ"פ לכו"ע אין בעיה מצד ההלכה, וכן הובא להלכה בדעת תורה סי' רע"ד, ועיין במעשה רב דכתב דלמד פשט בזוהר דצריך לעשות י"ב חתוכים בכל הג' סעודות, אך גם הוא רק למד כך פשט בזוהר ולא חולק על עיקר הדין עיין באריכות בישורון ח"ד מעמ' שצב' והלאה, וע"ע ג"כ בספר מצות לחם משנה סי' ט' סעי' י"ד-ט"ו ובהערות.

אך יש להעיר על ראיה זו דלמרות שצריך לעשות י"ב חלות כתוב באר"י דיקח בידיו רק שתי חלות וא"כ אולי הברכה רק עליהם וא"כ ליכא ראיה מדבריו, אך יותר נראה דהברכה על כל החלות ואין שאר החלות רק לקישוט או לענינים גרידא ויש עוד לדון בכך.

בכבוד רב המערכת.

ת"ו. באיזה יד מחזיק הכוס בהבדלה

שאלה: לכב' הרבנים שליט"א.

האם יש איזה דעה {מובא בהלכה} שא"צ להחזיק הכוס בשעת במ"ב בהבדלה ובברכת בורא מאורי האש?

תשובה: ע"ד שאלתו האם מובא להלכה דעה החולקת על המובא בשו"ע רצ"ו סעי' ו' דיחזיק את הכוס בשמאלו בשעת ברכת בורא מיני בשמים ובורא מאה"א בהבדלה וכמ"ש במ"ב שם ס"ק ל' דלא יניחו דכל ברכות ההבדלה מצוותן על הכוס, ע"י בערוך השלחן (שם סעי' י"ז) דחולק וס"ל דשמאל לאו דוקא, אלא העיקר דהבשמים והנר יהיו בימין וממילא הכוס בשמאל וה"ה דיכול להניח, וכן הובא בסידור היעב"ץ, וכן במאירי בברכות דף מ"ג: כתב "נראה לי שאדם הנוטל היין בימינו כשמברך על הבשמים א"צ להחליף את הכוס ליד שמאלו כדי ליטול הבשמים בימין, ובספר אמרי נועם (הובא בשו"ת באר משה ח"ח סי' כ"ח) הביא שהגר"א נהג כמאירי.

ת"ז. כיצד מדליקים נר שני בשבת לצד שלא מהני תנאי

שאלה: לפי הי"א המובא במחבר או"ח סי' רס"ג שבהדלקת נר שבת הוי שבת ממילא ולא מהני תנאי, איך אפשר להדליק הנר השני {כנהוג, וכמו שכבר מובא בשו"ע} וגם שאר הנרות הרי כבר יצא יד"ח בהראשון?

תשובה: ע"ד שאלתך לדעת הבה"ג המובא בשו"ע סי' רס"ג סעי' י' דכיון דהדליק נר שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה כיצד אפשר להדליק נר שני הרי כבר יצא יד"ח בנר הראשון, צ"ל דכוונת הבה"ג אחר שגמר להדליק נרות שבת לאפוקי תנאי אבל ודאי גם לפי הבה"ג כל זמן שלא גמר להדליק נ"ש לא נגמרה המצוה וע"ז ל"צ כל תנאי, ועיין ברמ"א שם דכ' דאשה שמדליקה בלי תנאי מקבלת שבת מיד וכתב דעיקר ההדלקה תלויה בנרות שעל השלחן, ועיין שם בשו"ע הרב סוף סעי' ז' דכוונתו לענין קבלת שבת, וכ"כ בשמירת שבת ח"ב פמ"ג סעי' כ"א דקבלת שבת של האשה היא בהדלקת הנרות שעל השלחן וזוהי כוונת הרמ"א, וחזינן דלמרות שמקבלת שבת בהדלקת נרות בלי תנאי אעפ"כ שייך לומר דיש הדלקת נרות עיקריות ויש הדלקת נרות קודם, וכ"ש בהדלקת הנרות עצמם כל זמן שלא סיים את כמות הנרות שרוצה להדליק לא סיים את ההדלקה ולא קיבל שבת עד שידליק את כמות הנרות שצריך לאורם בשבת, וכעת מצאנו דכ"כ בפרוש הב"י בביאור דעת הבה"ג וז"ל: ונראה שאפשר לומר שדעתם דבהדלקת הנר היא הקבלה וכדברי הבה"ג וכל נרות שמדליק לכבוד שבת כחד חשיבי ושרו, משא"כ בכביית הפתילה שהדליקו בה, עכ"ל. וכ"כ בפרוש גם בשו"ע הרב שם סק"ז דאין קבלת שבת חלה עד אחר גמר ההדלקה, וע"ע בערך שי דכתב לבאר את שיטת הבה"ג דטעמו דכיון דאסור להקדים להדליק הנר ומפלג המנחה ואילך מותר להקדים רק אם מקבל עליו שבת, וא"כ כשהאשה מדליקה נרות שבת ע"כ יש לה לקבל שבת בהדלקתה דאל"כ הרי היא בכלל לא יקדים והוי כנר דלוק מבעוד יום דצריך לכבותה ולחזור ולהדליקה סמוך לשבת, וכ' דכ"ז בנר אחרון אבל בשאר נרות דמותר להקדימם דהא יוצא בנר אחד להדליק לשבת א"כ לא הוי קבלה בנרות ראשונות ע"ש, אך כמ"ש גם בלי דברי הערך שי הדברים הם כן וכמ"ש ודו"ק.

ת"ח. מקור להנפת ידים בשעת הדלקת נרות

שאלה: מהו מקור המנהג שכשנשים מדליקות נרות שמניפות ידיהן לפני שמשימים ידיהן על עיניהן {והאם זה שייך ג"כ כשאיש מדליק}?

תשובה: ע"ד מקור ומנהג הנשים כשמדליקות נרות להניף ידיהן והאם שייך ד"ז גם בגברים, עיין בספר לקראת שבת סי' י' ס"ק י"ח דכתב ויש נשים שנוהגות להניף ידיהן כנגד פניהן ג' פעמים ואח"כ מכסות היד על הפנים, ובספר תוספת שבת {הל' יו"ט סי' תקי"ד} כתב דיש לעשות את זה בעינים סגורות דאל"ה נהנית מן הנר {עיין

בתו"ש בהוצאת הגר"א עקשטיין סי' רס"ג הערה ח'}, ובס' נוהג כצאן יוסף {הל' שבת אות יא'} מביא בשם זקנו בעל יוסף אומץ דכשהאיש מדליק שיודע להתנות שאינו מקבל שבת בהדלקה א"צ להקיף ידיו ע"פ הנרות ע"ש ומכאן יש מקור לנוהגין להקיף ידיהן ע"פ הנרות, והנה מש"כ בשם הנוהג כצאן יוסף שם כ' דביו"ט אף אשה אינה צריכה, ומשמע דכל ההנפה היא רק בשביל שלא תיהנה מן האור וא"כ סגי בכסוי העינים ואין ענין להניף דווקא, ובפרוש כ"כ ביוסף אומץ בעצמו שממנו הביא ד"ז בסעי' תקפ"ד כשהאשה מדלקת בליל שבת תיכף אחר ההדלקה תשים ידיה לפני הנרות כדי שיהיו מכוסים עיניה ותאמר הברכות ובזה נחשב עובר לעשייתן, וזה לאפוקי האנשים המדליקים שהם יכולים להתנות וכו', ומשמע דכל ענין ההנפה לכסות הנרות, ולפ"ז אי מכסה עיניה אין ענין ג"כ להניף ונשאר רק המקור של התוספת שבת, וע"ע מש"כ בספר מנהג ישראל תורה סי' רמ"ג סעי' ז' דרצה לומר דכשיש הרבה נרות לא יכולות לכסות כל הנרות לכן מקיפות את הנרות וכיון שאין זה מספיק לכן מכסות גם עיניהם, וזה דוחק אך גם לפי דבריו כל המטרה לכסות את הנרות מהעינים וסגי בכסוי העינים, וכ"כ בכף החיים סי' רס"ג ס"ק ל"ד ותשים ידיה כנגד השלהבת הנר באופן שלא תראה אותה או תעצום עיניה אם הם נרות רבים שלא יתכסו בכל היד ומשמע דהכל הוא ענין כסוי הנרות.

ת"ט. צורת החזקת הגביע בקידוש

שאלה: לכבוד ארגון "דופקי בתשובה". בס"ד נר ב' חנוכה תשס"ח,

האם {ומה המקור} יש ענין להחזיק את הגביע של יין בקידוש. ברהמ"ז. הבדלה. בתוך "כף היד" או בין אצבעות או בשום צורה אחרת? ואם ע"פ קבלה יש ענין כזה, האם יש הבדל בין קידוש. בהמ"ז. הבדלה וכדו'?

תשובה: מה ששאלת על צורת החזקת הגביע בכוס של ברכה, הנה ודאי יש ענין להחזיק את הגביע בתוך חמשת אצבעותיו וד"ז מקורו בזוהר, וכך לומד האר"י להלכה בשער המצוות פרשת עקב, ובשער הכוונות דף ע"ג ע"א, והובאו הדברים להלכה במג"א סי' קפ"ג ס"ק א' בשם השל"ה, וכן הביא המ"ב בסי' קפ"ג ס"ק ט"ו ודין זה הוא בכל כוס של ברכה ולפיכך אין חילוק בין ברכת המזון או קידוש או הבדלה וכן הביאו האחרונים, [ובפשטות צ"ל הגביע ע"ג האצבעות אך כיון שכמעט א"א לעשות כן, נקטו רוב המקובלים והאחרונים דהפשט דיחזיק בה' אצבעות, ועי' בשמן ששון שם על כתבי האר"י.

ת"י. הוצאות שבת חוזרות האם נאמר גם על מלוה מלכה

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה". בס"ד טבת תשס"ח

האם "הוצאות שבת חוזרות" נאמר גם על סעודת "מלוה מלכה"?

תשובה: מה ששאלת האם במלוה מלכה נאמר דהוצאות שבת חוזרות, עי' באליהו רבה סי' ש' ס"ק א' הובא בבאר היטב שם ס"ק א' דיש להרבות במאכלי מלוה מלכה אך עדיין אין מכאן ראיה, אך עי' ברשב"א הובא בדעת תורה סי' רמ"ב ד"ה "אלא" דהוצאות שבת לאו דוקא אלא ה"ה כל המצוות, ולפ"ז ודאי הדין כן גם במלוה מלכה, ביחוד דיש דעות דסעודה זאת חיובה מן התורה, ועי' עוד בספרו של הרב אליעזר חרר דדן בזה.

תי"א. מהו המקור לומר בהבדלה הפסוק של ליהודים היתה אורה וכו' בקול

שאלה: לכבוד הרבנים הגאונים שע"י בכבוד רב המערכת.

מהו המקור לומר בהבדלה הפסוק של ליהודים היתה אורה וכו' בקול?

תשובה: בענין מקור לומר פסוק ליהודים היתה אורה בהבדלה בקול, עי' מנהגי מהרי"ל דעד פס' זה אמרו כולם יחד ומפס' זה התחיל המבדיל לבד וזה שלא כמנהגנו, וכבר העיר בזה בליקוטי מהרי"ח בענין הבדלה עמ' פ"ב.

תי"ב. מקור המנהג להדלקת נר שבת לכל אחד מב"ב

שאלה: מנהג הרבה נשים להדליק נר שבת נר לכל אחד ואחד מבני המשפחה, מהו המקור למנהג הזה (ולא מובא במשנ"ב)?

תשובה: מה ששאלת מקור להדלקת נר לכל ילד, מקורו בספר פתח דביר סי' רס"ג סוף אות א' ובחסד לאלפים שם, ועי' שו"ת משנה הלכות ח"ז ל"ה.

תי"ג. משסה כלב לצוד בשבת מדוע אינו חייב משום צד

שאלה: לכב' לדופקי בתשובה.

במ"ב סי' שט"ז {בתחילת הסי'} כ' דמשסה כלב והכלב צד צבי דאסור מדרבנן, ולא זכיתי להבין מדוע זה לא מחמר דאורייתא וכמו דהגביה קולו ומחמת כן הבהמה נשאה משאוי {בע"ז ט"ו.} {וכ"ה במ"ב סי' רס"ו סק"י}.

תשובה: לכבוד הרב צ. ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

מה שהקשת על דברי המ"ב בסי' שט"ז סק"י דמשסה כלבו חייב רק מדרבנן אמאי לא חייב מצד מחמר, הנה מקור המ"ב הוא במ"א וכבר הקשו עליו כן באחרונים, עיין בתורת שבת לר' יעקב וייל דחלק על המ"א וכתב דחייב מצד מחמר, ובשו"ת אבני נזר

סי' שט"ו סק"ג כתב דמירי בכלב שאינו שלו, וכ"כ ברביד זהב שם, ואח"כ כתב באבני נזר דיתכן דפטור כיון שהוא רק מעורר הכלב ואח"כ הכלב עושה הכל לבד, עוד כתב דדווקא מחמר דבטוח דתעשה הבהמה המלאכה חייב, משא"כ כאן לא ברור שיצליח לצוד לכן פטור, ועיין מש"כ בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' נ"ב דהשסוי לפני הצידה אינה צידה ואח"כ עושה הכלב הכל לבד, ובחוט השני פט"ו כתב דכיון שעושה הכלב להנאתו לא הוי מחמר וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ו בקונטרס נ"ו נ"ז, ועיין שלמי יוסף שבת ח"ג עמ' תס"ג ובתורת המלאכות חלק צ"ד עמ' י"ב דאסף כל התירוצים.

בכבוד רב המערכת.

תי"ד. סי' ש' האריך בסעודה שלישית אי יוצא ידי חובת מלוה מלכה

שאלה: לכבוד המערכת להלן מספר שאלות.

הבאר היטב בהל' מלוה מלכה הביא שאם מאריך בסעודה שלישית לתוך הלילה יוצא יד"ח סעודת מלווה מלכה, מדוע העולם אינו נוהג כך האם לא נפסק כך או שחולקים ע"ז.

בתודה ובברכת יישר כוחכם נ. ל.

תשובה: לכב' הרב נ. ל. שמחנו לקבלת שאלותיך החשובות.

בענין מש"כ בבאר היטב בסי' ש' דאי מאריך בסעודה שלישית יצא ידי חובת מלוה מלכה, עי' בספר תהילה לדוד ובמנורה טהורה דחלקו עליו, וכן בכף החיים שם ס"ק י"א כתב דלפי הסוד בענין לעשות סעודה חדשה, וכן דייקו מדלא הביא כן במ"ב דחולק על כך, ועי' עוד בכ"ז בספר לקראת שבת פל"ד סעי' ו'.

בכבוד רב המערכת.

תט"ו. או"ח שי"ח ביאור טעות העולם בציון השער הציון ליערות דבש

שאלה: בשער הציון סי' שי"ח ס"ק ס"ה כתב מקור למ"ד אין צביעה באוכלין ביערות דבש, ולא מצינו מקומו, וכן הביאו בשמו בכל אחרוני זמנינו.

תשובה: אין ביערות דבש שום התיחסות לזה, ושער הציון שם לא כתב דכך סובר היערות דבש, רק כתב עיין ביערות דבש דשם כתב בענין עשית תה ואחת הבעיות לחשוש לצביעה באוכלין, וסיים עי' ביערות דבש דשם רק אמת כתב דיש בעיות גדולות בעשית תה ובאמת בכמה ספרים כתבו זאת בשם היערות דבש אך כל מי שהביא זאת ראה בשער הציון ולא בדק המקור.

תט"ז. ערובין-תל העומד בין חצר למרפסת מדוע רק התל אסור הרי גם המרפסת נפרצה למקום האסור לה

שאלה: עבור מערכת "דופקי בתשובה", ט' תמוז תשס"ח.

ערובין פ"ג: תנן דתל העומד בין חצר למרפסת והוא פחות מי' לחצר ולמרפסת שניהם אסורין להשתמש בתל, כך פי' בגמ' פ"ד. לשיטת רב דאף לחצר תנן, וכן אמרינן בגמ' פ"ג: פשיטא לזה בפתח ולזה בפתח היינו חלון שבין שתי חצירות, ופי' רש"י דאם לא עירבו שניהם אסורין בה אם רשות של ארבעה הוא.

ויש להקשות מדוע רק התל נאסר בשימוש, ולא אמרינן דכל החצר אסורה בטלטול הואיל ונפרצה למקום האסור לה דהיינו לתל שהוא פחות מגובה י', ובכל מקום דאיכא דין נפרצה בעינן מחיצה בגובה י' טפחים וכדאיתא בגמ' לעיל י"ב. בלשון ים הנכנס לחצר דבעי מחיצה י' טפחים?

ויעוין ברבינו פרץ ע"ז. דלפי תי' אחד שם יל"ד ולייישב, אך לאידך תירוצא שם ודאי קשה? וצע"ג.

ש.ד.

תשובה: לכב' הרב ש. ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה והננו להשיב.

מה ששאלת בענין תל העומד בין חצר למרפסת בגובה פחות מי' לשניהם דשניהם אסורים להשתמש בתל כמבואר בערובין דף פ"ג: וכן נפסק בשו"ע סי' שע"ה סעי' ה', ושאלת אמאי החצר מותרת הרי היא פרוצה למקום האסור לה והוי כלשון של ים הנכנס לחצר דאסור התשמיש בחצר כמ"ש בערובין דף י"ב וכן נפסק בשו"ע סי' שנ"ו ס"ב, ובאמת אפשר לשאול סתירה זו גם בשו"ע להלכה, אך נראה דבשו"ע כתב ע"פ הרמב"ם והמ"מ ושניהם אסורים להוציא כלים שבבתים, ומשמע דכלים שבחצרות מותר להשתמש שם דכיון שרשות שניהם שולטת שם הרי זה כחצר אחת שלא עירבה דדינה דאסור להוציא כלים ששבתו בבית לשם, וכן כלים ששבתו שם אסור להכניס לבית, אבל בין חצר לחצר הוי הכל כדין חצרות ולכן החצר והמרפסת לא נאסרים כיון שהם שוים לגבי דין חצר שבהם, וכ"כ בכף החיים ס"ק י"ד וד' ושאני תל מלשון של ים דלתל הוי דין חצר והוי לכולם דין חצר, משא"כ בלשון של ים אסור לטלטל בחצר כיון דלשון הים הוי כרמלית.

נקוה שהשבנו על שאלותיכם באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בכבוד רב המערכת.

תשובה: לכבוד הרב ר' ש.ד. שליט"א.

לאחר כתיבת תשובתינו ראינו דבאמת ד"ז דנפרץ למקום האסור לדבר אחד ומותר לדבר אחר אי מקרי נפרץ למקום האסור תלוי במחלוקת, דבתוס' פ"ט. ד"ה "רב" כ' דכה"ג חשיב מקום האסור לו לגבי כלים ששבתו בבית, והעירונו דהתוס' הביאו ראיה מלעיל מ"ב. {וכ' שם פרש"י אך צ"ל פרשתי ככתוב בהגהת תוס' שם} ושם רש"י מפרש אחרת ומוכח דחולק על התוס', ולפי"ז צ"ל דלרש"י יהיה באמת כמ"ש מותר לטלטל בחצר אפילו כלים ששבתו בחצר ולא כלים ששבתו בבית דמקרי לגביהם נפרץ למקום האסור, ורק לגבי כלי החצר מקרי מקום היתר, {וקצת ניחא דאי הדיוק שכתבתם ברש"י נכון הוא א"כ רש"י לשיטתו ניחא}, ולפי"ז מש"כ בשו"ע סי' שע"ה סעי' ב' ושניהם אסורים להוציא שם כלים שבבתים יהיה תלוי במחלו' רש"י ותוס' אי אסור גם בחצר להוציא כלים שבבתים.

בכבוד רב המערכת.

תי"ז. האם יכול לעשות ערובי חצירות קודם תיקון מחיצות

שאלה: לכבוד המערכת. ה' בא תשס"ט

מה הדין האם מותר לעשות עירוב חצירות קודם תיקון המחיצות שבין הבתים, והשאלה מתחלקת לשנים. א. אם מותר לכתחילה לערב אז אע"פ שעדין לא נגמרו המחיצות, כגון בקמפ/מחנה בקיץ שמתקנים המחיצות בערב שבת וירא שמא ישכח לערב ולכן רוצה לערב קודם שגמרו לתקן כל המחיצות. ב. עכ"פ בדיעבד אם עשו עירוב ואח"כ תיקנו המחיצות האם מועיל בדיעבד.

ולכאורה חשבתי לדמות זה לנידון הבה"ל ריש סי' שפ"ב אם עירב ואח"כ שכר מהגוי, שמצדד להכשיר בדיעבד כיון שזמן חלות העירוב הוא בתחלת השבת, וכן נקט החזו"א {סי' צ' ס"ק כ"ט} ונראה דעירב ואח"כ שכר זמן חלות שם עירוב הוא לאחר השכירות, וה"נ בנידו"ד נימא דזמן חלות העירוב הוא לאחר תיקון המחיצות. אבל ת"ח א' פקפק קצת ע"ז די"ל דשייך לעשות עירוב קודם השכירות כיון שיש כאן רה"י, ורק שצריך לתקן הציורים הישראלים ע"י עירוב והגוים ע"י שכירות, ובזה הוא דלא מעכב הסדר, אבל לעשות עירוב בלא מחיצות אולי לא שייך, אע"פ שבדעתו אח"כ לתקן מחיצות. ואין לומר דיהני עכ"פ מדין שותפות {כמו שמסיק שם בבה"ל דעירב ואח"כ שכר מהני נמי מטעם זה דסוף סוף בזמן ביה"ש היו שותפין} דבנידון שאני שאלתי עליה הבעה"ב שבביתו הניחו העירוב לא נתן חלק בפת העירוב [כדין בית שמניחים בו את העירוב א"צ ליתן את הפת] וזה מבואר בחזו"א סי' צ' סק"ב דלא מהני וז"ל "ונראה דאם ב' השכנים שותפין ביין ואין בעה"ב שותף עמהן לא מהני ואין כאן דין בית שמניחים בו

את העירוב א"צ ליתן את הפת דלא תיקנו חכמים האי דינא אלא בשלשתן שותפין" עכ"ל. *.

והנני חוזר על השאלה בקיצור ב' בעה"ב שדרים זה אצל זה עשו עירוב ע"י שראובן הניח פת שלו בבית שמעון, ואח"כ קודם כניסת שבת ראו שלא היה המחיצה כדין ותיקנו אותו, והשאלה הוא האם העירוב שעשו בעוד כרמלית מפסקת ביניהם מהני.

המצפה לתשובתכם יוסף .מ.מ.ר.

***וכן** שייך השאלה אף אם כולם נתנו פת לפמש"כ בבה"ל סי' שפ"ו סעי' ג' ד"ה לזה בשם הגאון יעקב דשותפות מהני רק בדברים המתערבים, אבל אם זה הביא פת וזה הביא פת והניחו בכלי א' {לא לשם עירוב} לא מהני מדין שותפות.

תשובה: לכבוד הרב י.מ.מ.ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך מהעיר לונדון.

בענין שאלתך אי מהני עשית עירוב חצירות קודם תיקון המחיצות, הנה יש להביא ראיה מהא דמערבין בערב שבת לכל השנה אע"פ שאח"כ מתגלין פרצות חדשות בעיר לא חוזרים להניח עירוב והסברא כמו שכתבת דקנין העירוב חל בין השמשות ואז כבר היו המחיצות מתוקנות, וכ"כ והוכיח הג"ר יעקב בלוי שליט"א בספרו נתיבות שבת פל"א סק"ה, וכן מוכח מסי' שע"א דאי עירב מבעוד יום ואח"כ קנה או ירש עוד בית או חצר חל העירוב גם על בית זה, וכן מוכח ממה שכתבתם, ומראיות אלו נראה דאין לחלק כמ"ש, אך יעו"ש דהביא בשם הגהות מהרש"ם בסי' שס"ו בשם הריטב"א וצריך לתקן פרצות העיר ואח"כ לערב בפת, וכן דייק בסי' שפ"ב מדברי הריב"ש בציור של שכירות מגוי דיתקן הפרצות ואח"כ ישכור, וכ"כ בכף החיים סי' שפ"ב סק"ט בשם הא"ר והנ"ץ, אך בספר יהושע כתב שאין נוהגין כן, וכן בנתיבות שבת פל"ז סק"ד כתב דאין לדייק כן מהריב"ש, עכ"פ ודאי מנהג העולם להניח לכל השנה ומוכח כמ"ש.

בכבוד רב המערכת.

תי"ח. אכילת ב' סעודות בלילה מתוך ג' בער"פ שחל בשבת

שו"ת: לכבוד הרב ז. מ. שליט"א.

מה דבדק לן מר אי בער"פ שחל להיות בשבת אפשר לקיים ב' סעודות בלילה במקום ביום, עיין בשו"ת רבבות אפרים או"ח סי' ר"ז והובאו דבריו גם בער"פ שחל להיות בשבת לרב צבי כהן דלא מהני והוא מהא דלא כתוב לעשות כן בער"פ שחל להיות בשבת {דלאכול ב' סעודות בבוקר כתוב כבר בתוס'} ועיי"ש עוד. וכן אמרו שכתוב בדרך שיחה להגר"ח קנייבסקי שליט"א, ומצאנו ב' ראיות לכך,.

א. בשבת פרק איתא מחלוקת רב חדקיא ורבנן כמה סעודות ואמרינן דנחלקו כיון דכתיב ג"פ היון בתורה רב חדקיא סבר ג"פ לבר מאורתא ורבנן ס"ל יחד עם הלילה, ומוכח עכ"פ דלכו"ע בלילה הוי רק סעודה אחת.

ב. עיין במלבי"ם בפרשת המן דדייק בלשון אכלוהו היום דהחיוב ב' סעודות הוא ביום ולא בלילה עיי"ש.

בברכה בכבוד רב המערכת.

תי"ט. א. מצוה לגלח בערב יו"ט האם נוהג גם בשבועות ב. למה הלכה זו כתובה בהל' חוה"מ

שאלה: בשו"ע או"ח סי' תקל"א ס"א איתא מצוה לגלח בערב יום טוב והמקור מגמ' במו"ק י"ד: ומטעם שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול.

א. האם מצוה זו נוהגת גם בערב יו"ט של שבועות?

ב. מדוע הלכה זו לא כתובה בהל' יו"ט, אלא רק דרך אגב בהל' חוה"מ, וכן הרמב"ם לא כתב כלל שיש מצוה, רק הזכיר בהל' חוה"מ {הל' יו"ט פ"ז הי"ט} שמא ישהה וכו' ויבא יו"ט הראשון והוא מנוול.

ד. האם יש לימוד זכות על רבים וטובים שלא מקיימים מצוה זו בערב שבועות, מטעמים ודיוקים שונים כגון שהזמן דחוק אצל הספר וכו'?

נא להשיבני י. י. ק.

תשובה: לכבוד הרב ר' י. י. ק. שליט"א.

ע"ד שאלותיו בעניני גילוח בעיו"ט.

א. לא מצינו שום חילוק וסברא שבערב יו"ט של שבועות אין דין זה, ואדרבה ע"פ האר"י הרי אין להתגלח כלל כל ספירת העומר רק בערב שבועות בבקר כמובא בספרי הפסק הספרדים כף החיים ועוד, ובודאי קיימת מצוה זו גם בערב שבועות ולמה לחלק.

ב. ע"ד שאלתכם המקורית מדוע לא הוזכר דין זה ברמב"ם רק שלא יכנס מנוול, וגם השו"ע כתב מצוה זו רק בהל' חוה"מ סי' תקל"א סעי"א, הנה דבר ראשון נעיר עיניכם דבכ"ז הובא דין זה ברמ"א בסי' תע"א סעי' ג' וז"ל: "ומצוה לרחוץ ולגלח בעיו"ט וללבוש בגדים נאים כמו בשבת" וע"ל סי' ר"ס ורס"ב, ובעיקר הדבר אמאי לא הוזכר ד"ז ברמב"ם

הנה גם בגמ' במו"ק י"ד: לא הוזכר שיש מצוה רק הוזכר הדין שלא יכנס מנוול לרגל גזרו על הגילוח בחוה"מ ולכך הביאו הרמב"ם כצורתו כדרכו, אך יותר יש להעיר דכבר עמדו בדבריכם באחרונים עיין בלבושי שרד בסי' תקל"א על הט"ז סק"א דביאר דזו כוונת הט"ז לשאול למה לא כתב הלכה זו בהל' יו"ט, והשיב מהטעם שדין זה הוא נתינת טעם לסעי' ב' שאחז שאסור לגלח במועד.

אך האמת היא כמ"ש הפמ"ג שם במשבצות זהב סק"ב דמש"כ השו"ע דמצוה לגלח ערב הרגל אין מבואר זה בגמ', ועיין באחרונים דבטור איתא ומצוה על כל אדם לגלח קודם המועד לכבוד המועד ולא הזכיר כלל עריו"ט, ועפ"ז כ' שם בפמ"ג דאפשר דאם גילח בתוך ל' יום לא שייך ניוול דניוול הוא יותר מל' יום ואין ענין בעריו"ט, {והובאו דבריו בשער הציון אות א'}, אך יעוין בפסקי תוס' במו"ק סקפ"ב דכ' דכשאין גילוחו בעריו"ט רק ג' ימים קודם אין ניכר דהוי לכבוד יו"ט, וכן אמאי הביא השו"ע דין זה רק כאן ואדרבה יש ליישב השו"ע מנ"ל דין זה דהוי בעריו"ט דלא הוזכר ברמב"ם והטור {וגם הרמ"א בסי' תעא שלח לסי' ר"ס ושם כתוב ברמ"א רק "ואם היו שערות ראשו גדולות מצוה לגלחן" ודו"ק}, ועפ"ז יש גם ליישב מה שהוקשה לכם דאין מדקדקין כ"כ במצוה זו ביחוד בערב שבועות, כיון שבד"כ הסתפרו כולם קודם לכן בל"ג בעומר או בר"ח סיון וכבר אינם מנוולים וכו', ורק אלו הנוהגים לא להסתפר עד ערב שבועות ממש הם ודאי מסתפרים בערב יו"ט, וכן לפי השו"ע באמת יש ענין בעריו"ט דווקא וגם הפמ"ג בסי' תקל"ד בא"א סק"א כ"כ בדעת השו"ע רק הוסיף דג"ז צ"ע קצת}.

נקוה שסייענו בס"ד לליבון הדברים בעזרת הערתכם המחכימה, באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח לענות.

בברכת תורה המערכת.

ת"כ. דין בן חו"ל שהחליט באמצע יו"ט שני להפך לבן א"י וכן להיפך

שאלה: מה הדין בבן חו"ל שבאמצע יו"ט שני בהיותו בא"י החליט להיפך לבן חו"ל וכן בבן חו"ל שהחליט להיפך לבן א"י אך היה באוניה והגיע לא"י רק באמצע יו"ט שני האם פוסק לעשות יו"ט או לא?

תשובה: עיין בשיח יצחק להגר"י פלקסר זצ"ל בספרו על יו"ט שני שהאריך בכך והביא כל המקורות שדברו ע"ז, והיה מעשה בזמן החזו"א שבאו לרה"ג ר"נ גשטטנר ושלח לחזו"א ולא ידע ושלח להגרח"ע גרודזינסקי, ע"ש באורך כל הסברות שכתב.

תכ"א. בענין השימוש במים בשבת אי קל משימוש בחשמל ועוד אמאי אין איסור תחומין

שאלה: לכבוד המערכת.

הנה התקבל בעולם האיסור להשתמש בחשמל שיוצר ע"י חברת החשמל בשבת, ובשם החזו"א ידוע שהוא ענין כבוד שבת וחילול ה', ובספר שבות יצחק האריך דהוא איסור מעשה שבת גמור, {ע"פ הידוע ע"פ מומחים שאין היתר דחילול שבת מכיון שנעשים ע"מ לחסוך העלות אחרי שכבר יש חשמל יקר ומ"ש} ואומרים דגם החזו"א אמר טעם דחילול ה' כדי שלא יעברו ע"ד וגם איהו ס"ל דהוא איסור, וגם שמעתי בשם הגרי"ש דלא רצה לפרסם דהוא איסור גמור שמא לא יקבלו ומטעם דמוטב יהיו שוגגים וכדו' ובאמת ס"ל דהוא איסור גמור.

ורציתי לברר ע"פ הנ"ל מהו דין איסור השתמשות במים שנשאבו ע"י חשמל שיוצר בשבת בעבירה רח"ל, דלא פשיט איסורו כ"כ כמו חשמל, האם יש טעמים להקל בזה יותר מחשמל, כמו כן האם יש בעיה של תחומים במים המחוברים לרשת הכללית?

אשמח מאוד לקבלת התשובה ויש"כ מראש מ.ה.

תשובה: לכב' ה"ה מ.ה. שליט"א שמחנו על קבלת מכתבכם.

בענין מים של שבת, הנה החזו"א החמיר במים של שבת כמו בחשמל כמובא וידוע בשמו בכמה מקומות עי' במעשה איש ועוד, אך העולם מקילים בזה וכמו שיש הרבה שמחמירים רק בחשמל ולא במקרר כיון דעיקר הענין היה מפני חילול ה' שבדבר ולכך במים שאינו ניכר וכן שמענו שלא ברור שמחלל שבת ביחוד במקומות הגדולים כירושלים, ועוד שיש בד"כ במאגר מים לרוב השבת ולא צריך הפעלה מחדש של המשאבה, וכ"כ במאורות נתן ח"א פ"י אות ט'/ט"ז ושם כתב דאף שנוספים מים אחרים הם בטלים וכיון שכל איסורם מצד מעשה שבת ולא שאסורים מצד עצמם א"כ לא נקרא שנהנה ממעשה שבת כיון שיש כאן גם מים המותרים עיי"ש [ועיי"ש דדן בהרחבה על ענין זה של המים ועיי"ש דכתב דיתכן דהיום השתנה המציאות], וכן הוי גרמא דגרמא לכך מקילים בזה.

ובענין איסור תחומין עי' במאורות נתן שם בהערות, וע"ש בדף ר"כ דכתב דההיתר של ביטול הוא גם היתר לענין תחומין דהוי רק מעשה שבת, עוד הביא בשם המהר"י אסד א' סי' ס"א דהתיר זאת כיון דהוי מתחת לקרקע והוי למטה מעשרה וכמו שאין תחומין למעלה מעשרה כן גם למטה, ועוד חידש שם המהר"י אסד שכיון שאינו נראה אין בזה איסור תחומין, עוד חידש שם במאורות נתן דאיכא היתר כיון דהמים ניידי כל הזמן ולא קנו שביתה במקומן א"כ אין כאן איסור תחומין.

בברכת תורה המערכת.

תכ"ב. אי יש ענין לאכול דגים ביו"ט

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה".

מ"א בשם תיקוני שבת הובא במ"ב (רמ"ב) לאכול דגים בכל ג' הסעודות, וכתב שמירת שבת כהלכתה (פנ"ד הערה קנ"ב) שלא נתבאר אם גם ביו"ט כן, האם ידוע עוד על הנושא.

ר.

תשובה: לכב' הרב ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין אכילת דגים ביו"ט, עי' בספר נטעי גבריאל על הל' יו"ט בפכ"ד דהביא דיש לאכול דגים ביו"ט וציין למט"א סי' תרכ"ה סעיף ס"ה וערוה"ש סי' תקכ"ט ס"ד, וראה בא"א בוטשאטש סי' רמ"ב שכתב דיש לאכול דגים בכל סעודת מצוה עיי"ש, ועי' במג"א סי' תקל"ג סק"ח שמניעת צידת דגים היא מניעת שמחת יו"ט עיי"ש, מוכח מזה שאכילת דגים בכלל שמחת יו"ט היא, ועי' בדע"ת יו"ד סי' א' סק"י שציין לירושלמי פסחים דבדגים חיים יש שמחת יו"ט עיי"ש, וראה בשו"ת צ"צ סי' כ"ח בית הלל יו"ד סה רי"ח, ומחזיק ברכה סי' רמ"ב אות ג' קונט"א לסי' רמ"ב אות ד' שקו"ט אי חיוב אכילת דגים בשבת הוא דאורייתא מטעם עונג, ועי' בליקוטי הלכות מהרנ"ת סימני דגים הלכה א' דדגים הם בחי' עינא פקיחא בחי' עלמא דאתי לכלל דעת וע"כ בשבתות ויו"ט שהם ג"כ עלמא דאתי בחי' דעת נוהגין לאכול דגים ע"כ. עוד הביאו בספר אבני יחפץ ועוד ירושלמי במס' פסחים פרק ד' ה"א דמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה ערבי פסחים אין עושין ונותנים עליו חומרי מקום ואמרינן התם דאפילו מנהג קיבלו עליהן כגון חרמי טבריה פורשין חרמין לצוד בהו דגים שבטבריא שלא לעשות מלאכה בחולו של מועד אסור ופרכינן ואינן ממענן בשמחת הרגל שאין לבני טבריא דגים לאכול שאם עומדין מקודם יו"ט מתים ומסריחין ומשני צד הוא בחכה צד הוא במכמורת ופריך אפילו כן אינן ממעטין בשמחת הרגל שהרי אינן צדין הרבה דגים בחכה ובמכמורות וגם אינן צדין דגים גדולים (ר' אימי מיקל) מקלל לון שהן ממעטין בשמחת הרגל חזינן מדברי הירושלמי דבאכילת דגים איכא שמחת יו"ט.

בברכת תורה המערכת.

תכ"ג. הבדיל ולא שתה רביעית האם יצאו השומעים

שאלה: אם האדם שמבדיל לא שתה רביעית מהיין, האם השומעים יצאו ידי חובתם (בדיעבד), או האם הם צריכים לחזור ולהבדיל?

תשובה: אם לא שתה יין אחר הבדלה אם אמרו הבדלה בתפילה א"צ לחזור, ואי לא אמרו בתפילה עי' בשמירת שבת סי' ס' סעי' ל"ו וס"ק קל"ט דהביא בזה מחלוקת, אך הכריע שם דלא יחזור ויברך משום ספק ברכות להקל, אך אם אפשר צריך לשמוע מאחר שעדיין לא הבדיל.

תכ"ד. דין הטמנה בנייר כסף

שאלה: אם בשבת בבוקר עוטף את החלה (בנייר כסף חתוך ומוכן מלפני שבת) ומניחה על הפלטה, האם יש בזה הטמנה? והאם יש הבדל אם עטף את החלה לפני שבת?

תשובה: בענין הטמנה בשבת בנייר כסף, בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' ע"ד אות ג' אוסר, ובחוט השני להגר"נ קרליץ ח"ב פכ"ח עמ' קמ"א קמ"ב מסתפק בכך, ובחכמת שלמה להגרשז"א ח"ב מתיר, וכן באורחות שבת פ"ב אות ע"ז מתיר כיון ששם את הנייר כסף רק מפני האבק והלכלוך [ועיי"ש מש"כ בשם האג"מ וצ"ע].

תכ"ה. קריאת מקרא בלילה במוצ"ש

שאלה: האם מותר לקרוא מקרא במוצ"ש דאסור לקרוא מקרא בלילה?

ה' ישמרכם יישר כח ושכמ"ה מ. מ. נ.

תשובה: לכב' הרב מ. מ. נ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך הנוסף.

בענין אמירת תהילים במוצש"ק דלא קורין ממקרא בלילה, הנה יש שהקילו בכלל באמירת תהילים, עי' פסקי תשובות סי' רל"ט הערה 26 ועיי"ש בהערה 33 דהביא מהזכור לאברהם ח"ג מערכת ל' דבמוצאי שבת עד מלוה מלכה קיימת קדושת בשבת ויכול לומר תהילים.

בברכת תורה המערכת.

תכ"ו. בגדר קניית בגדים לאשתו לשמחת יו"ט

שאלה: לכבוד המערכת.

הא דאיתא בשו"ע או"ח סי' תקכ"ט כיצד משמחן וכו' והנשים יקנה להם בגדים ותכשיטים כפי ממונו, אם זה בדוקא כמשמעו דקונה בכל יו"ט חדשים, או רק שקונה להם כשיצטרכו רק שיהא להם בגדים ותכשיטים עבור היו"ט ואפי' במה שכבר יש להם יוצא?

תשובה: בגדר קנית בגדים לאשתו לשמחת יו"ט, הנה גדר המצוה אינו כלל קניית בגדים אלא יש עליו חיוב לשמחה [וגם אי מוחלת לא מהני], וחז"ל אמרו לשמחה בקניית בגדים חדשים, וזו רק אפשרות אחת ואי לא יכול חייב לשמחה בדבר אחר עי' בפוסקים גדר זה, [עי' ביחוד בחוט השני להגר"נ קרליץ ועוד] וא"כ בבגדים שקנה פעם לא משמחה כעת דיש עליו כל יו"ט חיוב ליצור שמחה חדשה ע"י מעשיו.

תכ"ז. בדברי הב"י בהקדמה למוקצה דעי"ז יזכה ליראת ה', ומדוע שינה הפסוק שם

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב!

שמחתי לקרוא על יוזמתכם לזכות את הרבים לפתור כל הדבר הקשה.

הב"י בריש סי' ש"ח כותב הקדמה על דיני מוקצה ומסיים את ההקדמה "ואחרי שהצעתי לפניך כל זה אבוא לבאר דברי רבינו ואז תבין יראת ה' ודעת קדושים תמצא" וצריך להבין איזה שייכות יש במיוחד להל' מוקצה עם יראת ה', שעבורו יתבטא הב"י אז תבין יראת ה', ועוד מדוע שינה את הפסוק דבמשלי כ' ודעת אלקים תמצא ולא דעת קדושים?

תשובה: בענין דברי הב"י לא מצאנו טעם למה דווקא כאן בהל' מוקצה כתב פס' זה, אך מובא בשם האדמו"ר מבעלזא דצ"ל דמכאן שדקדוק בהלכה מביא ליר"ש ואולי מפני שהל' מוקצה רבות ושכיחות ביותר כתב זאת הב"י כאן, ובענין שנוי לשון בפס' מצאנו בעשרות ספרים שינוי פס' זה ואולי לא רצו לומר לשון אלקים [עי' מהר"ל נתיב התורה י"ד, שו"ת ח"ס או"ח ב', מדרש רבה שיר השירים פ"א ובמפרשים שם ועוד].

הלכות פסח.

תכ"ח. בענין אי עובר בל יראה על כל כזית וכזית

שאלה: האם עוברים על בל יראה על כל כזית וכזית?

תשובה: (ראה נספח מס' 11 עמ' תקצו).

תכ"ט. ליל הסדר או יו"ט מי עדיף לענין כלים נאים

שאלה: לכבוד המערכת.

יישר כוחך וחילך לאורייתא על כל התשובות שהשיב לי עד הנה, יה"ר שתמשיך להשיב כראוי לכל השואלים!

א. או"ח סי' תע"ה "יסדר שולחנו בכלים נאים כפי כוחו" וכו' ע"ש, והוא משום דרך חרות כדאיתא במשנה. יש לשאול מה הדין במי שיש לו אפשרות לכבד וליפות את אחד מסעודות יו"ט או סעודת ליל הסדר או סעודת היום (אבל לא שניהם, כגון שיש לו כלים מפוארים חד פעמים ואין לו מים לשוטפם או כל שאר היכי תימצי שהוא) הי מינייהו עדיף האם ישתמש אתם לסעודת היום כיון דקי"ל כבוד היום עדיף כדאיתא בגמ' פסחים ק"ה. או דילמא הדין דיסדר שולחנו בכלים נאים הוא עדיף מהדין הכללי בעלמא של כבוד יום עדיף?

תשובה: בענין כלים נאים, לליל הסדר ודאי עדיף על כבוד היום, והראיה דלא תקנו כן בכל יו"ט. ומצאנו בחוברת קול תורה חוברת מ"ח עמ' שי"ב מאמר מהגאון ר' שלמה קלוגר דביאר אמאי תקנו כן בלילה ולא ביום הרי כבוד היום עדיף עיי"ש, ומוכח כמ"ש.

ת"ל. צלאו ואח"כ בישלו בליל פסח אם מותר בדיעבד

שאלה: בסי' תע"ו מבואר דאסור לאכול צלי בליל פסח וע"ש במ"ב סק"א ואם צלאו ואח"כ בשלו מותר וכ"כ בכל הפוסקים, ושמעתי מרב אחד לדייק דהלשון משמע בדיעבד שאם צלאו מותר אח"כ לבשלו אבל לכתחילה לצלותו כדי לבשלו אסור. מה דעתכם בזה?

תשובה: בענין צלי בליל פסח דמותר לבשלו אחר צליה למים, מצינו בפר"ח דאסר, ועי' בכף החיים ס"ק צ' דחושש לדבריך.

תל"א. האם נשים חייבות בסיפור יציאת מצרים עד שתחטפנה שינה

שאלה: אור"ח סי' תפ"א סעי' ב' חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציא"מ ולספר בניסים וכו' עד שתחטפנו שינה ע"כ עיי"ש יש לשאול האם דין זה והלכה זאת כולל נשים ג"כ, שגם הן חייבות לעסוק בהל' פסח וביציא"מ ולספר ניסים ונפלאות עד שתחטפנה שינה, או האם רק אנשים חייבים בהלכה זאת ולא נשים?

תשובה: בענין נשים אי חייבים בסיפור יצי"מ עד שתחטפנה שינה, לא מצאנו דברים מפורשים בכך, אבל בעיקר דין סיפור יצי"מ לנשים איכא מחלו' גדולה אי

חייבות בכלל, ואי חייבות אי הוי דאורייתא או דרבנן ולהלכה נפסק בשו"ע סי' תע"ב סעי' י"ד ומ"ב סקמ"ה דחייבות, ועיין באריכות באחרונים בכך, וכן בגדר החיוב אחר חצות אי הוי בגדר סיפור יצי"מ או תקנה של לימוד תורה, עיין בספר סדר הערוך פ' ס"ב סעי' יב-יד ובפשטות הגדר מצד סיפור יצי"מ ונשים ג"כ חייבות, אך בנשים הקילו בכל דבר וביחוד כשעסוקה בצרכי ביתה עיין מ"ב תע"ג סק"ד.

תל"ב. האם מי מלח בכרפס הם זכר לדמעות

שאלה: בענין מה שטובלים את הכרפס במי-מלח, האם כתוב באיזה מקום במפרשי ההגדה או בשום מקום אחר, שזהו זכר לדמעות שהם מלוחים שבאו מחמת הדמעות של כלל ישראל מחמת קושי השעבוד. או האם טעם זה לא כתוב בשום מקום ורק "הגננות" בגן הילדים המציאו את זה?

תשובה: טבילת כרפס במי מלח לא מצאנו מי שהזכיר דהוא זכר לדמעות, וגם לא שמענו זאת אף פעם מהגננות, ועיין במהר"ל דכתב דמלח רומז ליסוד כמ"ש ברית מלח ע"ש, וכעת מצאנו בספרי זמנינו פשט זה בלי מקור עיין הגדה של פסח לר' יואל שוורץ שכך אמרו באשכנז, וכ"כ בספר ברכת מועדיך לר' נסים דיין, ובלילה שירה עמי לר' אברהם משה רבינוביץ מסקאליע.

תל"ג. למה יש שאין נוהגים לחלק קליות ואגוזים בליל הסדר

שאלה: אור"ח סי' תע"ב ט"ז מצווה לחלק לתינוקת קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו ע"כ, האם יש איזהו לימוד זכות או שום טעם בדבר מה שהרבה אנשים לא מקפידים בזה. ואנכי יודע שיש אנשים שכן עושים את זה, אבל מאידך יש המון אנשים שלא מקפידים לקיים דין זה, ולכאורה הוא סעיף מפורש שהובא בשו"ע בלי שום חולק?

תשובה: מה ששאלת למה יש אנשים שאינם מקפידים לקיים מש"כ באו"ח סי' תע"ב סעי' ט"ז לחלק קליות ואגוזים לתינוקות, עיין שו"ת וישב משה ח"א סי' ע"ח מש"כ בזה, ועיין בספר מנהג ישראל תורה ח"ג סי' תע"ב אות ה' דתלה זה במחלו' ת"ק ור"י דלת"ק דס"ל דנותנים לתינוקות ד' כוסות ל"צ קליות ע"ש.

תל"ד. מה המקור לכוס של אליהו בכוס גדולה

שאלה: בענין כוס של אליהו, הרבה אנשים נוהגים למלאות כוס גדול בשביל כוס של אליהו, יותר גדול מסתם כוס. האם יש מקור לזה או האם המנהג והנהגה הזאת מובא בשום מקום. אשמח מאד אם יש מראה מקומ(ות) בזה.

תשובה: בענין כוס של אליהו דנוהגים למלאות כוס גדולה, מקורו בסידור יעב"ץ וכ"כ במנהגי חת"ס ס"י סעי' י"ד דיש ענין להרבות בכבוד ותפארת, וכ"כ בדרכי חיים אות תכ"ט.

הלכות ספירת העומר.

תל"ה. האם יש מקור לדעה דאם לא ספר ספירת העומר בתחילת הלילה לא יספור עוד

שאלה: במור וקציעה סי' תפ"ט בסוגריים די"א דאם לא ספר בתחילת הלילה שוב סופר בלא ברכה, לא מצאתי דעה הסוברת כן? גם צ"ב בזה כמ"ש בבאר הגולה ע"ד השו"ע שם ס"א שפסק דאפשר לברך כל הלילה, ממתני' דמגילה דקצירת העומר כשר כל הלילה.

יישכ גדול ב.

תשובה: לכב' הרב ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בדברי המור וקציעה בסי' תפ"ט די"א דאם לא ספר בתחילת הלילה סופר בלא ברכה חיפשנו רבות ולא מצאנו מי שסובר כך וכן בספר ספירת העומר של הרב צבי כהן כתב דלא מצא דעה זו רק ביום הראשון אך בעיקר הדבר שהקשתם הרי קצירת העומר כשר כל הלילה הנה סברת המור וקציעה וכן פוסקים אחרים דיש ענין לספור בתחילת הלילה (אפילו אינו מעכב) היא מטעם אחר דס"ל דבעינן תמימות ודין תמימות לא נאמר דוקא ביום הראשון והאחרון אלא כל יום, וזוהי גם סברת הי"א דלא יספור בברכה.

בכבוד רב המערכת.

תל"ו. בענין מתי מתו תלמידי ר"ע

שאלה: יעי' בטור סי' תרצ"ג שכתב לא לעשות מלאכה משקיעת החמה עד שחרית משום שתלמידי ר"ע שמתו סמוך לשקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה, מה מקור לזה ומה הטעם?

תשובה: יעוי' בב"י שהביא מקור הטור מר' ירוחם בתולדות אדם וחוה נתיב ה' ח"ד בשם תשובת רב האי ושם רק כתוב שנקברו אחר השקיעה ולא כתוב שמתו

סמוך לשקיעה, וכן הוא בספר אורחות חיים, ולפ"ז ניחא דמתו כל היום אך קברו בלילה. אך באבודרהם בעניני ספירת העומר כתב שמתו משקיעת החמה, וכן כתב בספר צידה לדרך תלמיד ר"י בן הרא"ש מאמר ד' כלל ג' פי"ג, וכן בספר מטה משה סי' תרפ"ז, וכולם בשם תשובת רב האי שאינה תחת ידינו ע"פ הידוע לנו, ולפ"ז צריך לפרש גם את דברי הטור שלא מתו דוקא סמוך לשקיעה רק מזמן השקיעה ואילך דהיינו כל הלילה עד השחר. ועי' בשער הציון שם ס"ק ט"ז דכתב דאין להחמיר כל הלילה רק כדי שיעור קבורה, משמע קצת דהבין דמתו רק בשקיעה עצמה, אך יש לדחות.

תל"ז. שירה בפה בספירה ובבין המצרים

שאלה: מי הרבנים שמתירים לשמוע בספירת העומר/בבין המצרים מוסיקה ווקאלית, דהיינו קלטת/דיסק ששומעים בה רק אנשים שרים בלא כלי נגינה?

תשובה: בענין שירה בפה, בשו"ת אג"מ סי' קס"ו מתיר שירה בפה, אך בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי קכ"ז, ובשו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' ל"ג, ובשו"ת אז נדברו ח"ח סי' נ"ח אסרו שירה בפה מקלטת, ועי' בספר שואלין ודורשין להגר"א שלזינגר שליט"א ח"ד סי' ל"ח דהביא בשם הגרח"פ שיינברג שליט"א והגר"א נבנצל וכן שמועה בשם הגרשז"א להתיר ושלח זאת להגר"ש וואזנר שליט"א ולא הסכים עימו.

תל"ח. אי מועיל שומר או שעון מעורר לספירת העומר

שאלה: האם מועיל שומר כדי ללמוד או לאכול קודם ספירת העומר - כמו קודם תפילת מנחה וערבית, ואם מועיל - האם ה"ה שעון מעורר?

תשובה: בענין שומר בספירת העומר, עי' במג"א ס"ק י"א ובמ"ב סוס"ק כ"ג דמהני קריאת שמש רק עד צאת הכוכבים ומשמע דאח"כ לא מהני, וכ"כ הכף החיים ס"ק ס"ג לגבי שומר, והטעם דלא מהני כמו לענין מנחה ומעריב דכאן יש דין תמימות, ובנטעי גבריאל הל' פסח ח"ג פכ"ו הערה ז' כתב לחלק בין שומר לשמש כמו במעריב, אך בכף החיים הורה דלא כדבריו, אך אם יש לו מנין קבוע כתב בשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' צ"ט אות א' דמהני.

הלכות חג השבועות.

תל"ט. מדוע מותר ללמוד בליל שבועות כשמצער עצמו בחג

שאלה: מהו ההיתר (או האם יש היתר) להיות נעור בליל שבועות לקיים המנהג באופן שמצער עצמו ומנדנד שינה מעפעפיו, והלא אסור לצער עצמו ביו"ט שזהו ביטול שמחת יו"ט?

תשובה: בענין הערתך על ליל שבועות, עי' באמרות משה סי' ט' דהקשה כדברך [נמצא בסוף איגרות ורשימות קה"י-מנכדו ר' משה ברזם], ויש שכתבו דיודעים מעלת הלילה ולכך יש בזה שמחה, וכ"כ המהר"ל על פסח, וכ"כ בגינת אגוז [כ"ט].

ת"מ. ביאור בפייט בשבועות

שאלה: בפיוט בשבועות יו"ט שני שאומרים בתחילת ההפטרה "יציב פתגם" איתא שם "מלך חייא לעלמא ימגן עם להון משחרין". ונשאלתי דלכאורה הול"ל ימגן עם דיליה משחרין שהרי מדברים למלך חייא, ומצאתי בדברי דניאל {מופיע באוצר החכמה} סוף הפתיחה שיישבו באופן שקשה להולמו, האם יש למעלתכם תשובה יותר נכונה?

מ.ר. תודה ממה שנהניתי מתשובתכם והקונטרס שהדפסת.

תשובה: לכב' הרב מ. ר. שמחנו לקבלת שאלותיך החשובות.

בענין הפייט ביו"ט שני, עי' מחזור ויטרי הוצאת שמשון הלוי איש הורביץ עמ' 102 דביאר בהערות שם דהכונה לעם שעוסקים ומשחרים לדברים האמורים קודם דהיינו ת"ת ואין הכונה לענין תפילה לקב"ה וכמו שהבאת בשם הדברי דניאל, וכן משמע בנפש חיה לר' ראובן מרגליות עמ' 102 דפירש מחשרים שוקדין [ולא מתפללין] ומביא תרגום בישעיהו כ"ט ב' דתרגם כן על הפס' שוקדי און.

בכבוד רב המערכת.

הלכות ר"ה.

תמ"א. האם יש מנהג לטבול בר"ה בדבש חי מחלות דבש

שאלה: לכב' המערכת.

בספר תהילה לדוד סי' שכ"א מביא בשם שו"ת פני יהושע שיש מנהג בר"ה להטביל את הפרוסת המוציא בחלות דבש, ורצוני לדעת האם יש ענין להטביל בחלות דבש יותר מלהטביל בדבש?

בתודה וברכה י.ו.

תשובה: לכב' הר"ר י.ו. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין אי יש ענין במנהג בר"ה לטבול בדבש שיטבול בחלות דבש כמבואר בשו"ת פנ"י, עי' באו"ז הל' ר"ה אות רנ"ז דיש ענין בכך, וכ"כ הב"י בשם הגהות אשר"י דנוהגים לאכול דבש חי [פרוש דבש עם שעוה], וכ"כ בספר לקט יושר לתלמיד תרומת הדשן דדבש חי סי' לחיים, וכ"כ בספר אמרי פנחס, וכתב דבר"ה יש לדקדק אחר הלשון, וכן נהג האדמו"ר מבעלז זצ"ל.

בברכת תורה המערכת.

תמ"ב. בר"ה יש לאכול ראש של אייל או של כבש

שאלה: בר"ה יש לאכול ראש של אייל או של כבש?

תשובה: בענין שאלתכם על ראש של אייל בר"ה, עי' בטור דבאמת יש נפ"מ וז"ל הטור שם ואוכלין ראש "כבש" לומר נהיה לראש ולא לזנב, והר"מ מרוטנבורג היה רגיל לאכול ראש "איל" זכר לאילו של יצחק. הרי מבואר מזה דהם ב' עניינים ראש כבש וראש של איל שכ"א מרמז על ענין אחר, ובאמת בשו"ע הרב שם כתב בהדיא כטור ע"ש בסעיף ה' וז"ל יש לאכול ראש איל זכר לאילו של יצחק ואם אין ראש איל יאכל ראש כבש ואם אין ראש כבש יאכל ראש אחר לומר נהיה לראש ולא לזנב, אך מהשו"ע שם שכתב אוכלים ראש כבש לומר נהיה לראש ולא לזנב וזכר לאילו של יצחק, נראה מדבריו דגם בכבש יש זכר לאילו של יצחק, ועי' בט"ז סי' תקפ"ו ס"ק א' דדן למה תוקעים גם בשופר של כבש וכתב וז"ל ונ"ל דל"ד של איל אלא ה"ה כל מיני כבש הם נכללים בכלל זה להזכיר עקידת יצחק שהב"י בסימן תקפ"ג כתב ואוכלין ראש כבש והיינו לזכר עקידת יצחק וכו', הרי דס"ל דשניהם ענין אחד אפי' לענין תקיעת שופר, והביאור פשוט דשניהם הם סוג אחד ורק הגיל שונה כמבואר ברמב"ם בהל' מעשה הקרבנות פ"א הי"ד דכבש הוא בן שנה ואיל הם הזכרים בני שנתים ומאימתי יקרא איל משיכנס בשנה שניה אחד ושלשים יום והוא ממשנה ספ"ק דפרה, וכ"כ רש"י בחולין דף כ"ג ע"א.

בברכת תורה המערכת.

תמ"ג. אי לומר בר"ה שחל בשבת יום זכרון תרועה או זכרון תרועה

שאלה: בר"ה שחל בשבת מבואר ברא"ש סוף מס' ר"ה שצ"ל "את יום הזכרון הזה זכרון תרועה" ולא "יום זכרון תרועה" וכן פסק בליקוטי מהרי"ח, אבל לא מצאתי בזה הוראה מגדולי דורינו איך להתנהג בזה למעשה זולת בדברים קצרים בשו"ת אבן ישראל ח"ז סי' ל"ה.

תשובה: בענין הנוסח בר"ה שחל בשבת עי' באשי-ישראל פ' מ"ה הערה ק"ח דפסק כמהרי"ח וכתב דכן משמע במטה אפרים סי' תקפ"ב ס' ט"ו וס' תקצ"א ס' ל' וכ"כ ר' חנוך זונדל בפירושו עץ יוסף על התפילות וכ"כ בסדור כנסת הגדולה לר' יוסף צוברי באמת ויציב עמ' צ"ה וכן הוכיח ר' שריה דבליצקי בספרו סכותה לראשי ע' ו' אות י"ג שצעק ע"ז, וכ"כ במחזור אהלי-יעקב (יצחקי) ר"ה עמ' 110, וכן במחזור חוקת עולם, והוכיח כן ממחזור ויטרי ומהלבוש ומדברי קהילות עמ' 134.

המערכת.

הלכות יו"כ.

תמ"ד. בענין בקשת מחילה בבן אדם לחבירו האם צריך גם מחילה מהקב"ה

שאלה: לכבוד מערכת צפוני התורה שלום וברכה, אשמח מאוד אם תואילו להשיב לשאלותי.

החוזר בתשובה האם מספיק בקשת מחילה מחבירו או צריך גם בקשה מהקב"ה? וכן על כל עוונות שבין אדם לחבירו שכידוע עונשו חמור מאוד האם בקשת מחילה מהני להסיר החטא והעונש? ומה הדין באחד שודאי אמר תפילה זכה ומחל לו אבל הפוגע בעצמו לא פייסו?

תשובה: בענין הרק בפני חבירו וכן שאר עבירות שבין אדם לחבירו, הדין דצריך לפייס את חבירו אך בכל חלק שבין אדם לחבירו יש גם חלק ואיסור של בן אדם למקום וצריך לבקש סליחה מהקב"ה ואח"כ נמחל לו, וכ"כ בפירוש בפרי חדש סי' תר"ו ס"ק א' בשם מוהר"ש מגרמיזאן, ועיי"ש עוד דכתב דאם ביקש מחילה מהקב"ה ולא מחבירו אף חלק הקב"ה לא נמחל לו, ולפ"ז אף דכשאמר חבירו תפילה זכה מתכפר לו החלק של בן אדם לחבירו עדיין לא נתכפר לו החלק של בו אדם למקום.

הלכות סוכות.

תמ"ה. שתית יין של ברית חוץ לסוכה

שאלה: האם מותר לשתות כוס יין של ברית מילה חוץ לסוכה?

תשובה: ע"ד שתית כוס יין של ברית מילה מחוץ לסוכה, הנה כבר נפסק בשו"ע תרל"ט סעי' ב' דשתית יין מותרת חוץ לסוכה אפילו קבע עלייהו, ובמ"ב

ס"ק י"ג הביא דעות המחמירות בקבע על היין להצריך סוכה אבל ודאי שתית רביעית או רוב רביעית לא מקרי קביעות על היין, ואף דפסק שם בשו"ע דמי שמחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח כ"ז היכא דיכול, אבל ודאי אם אינו יכול לעשות את הברית בסוכה מפני סכנה לולד כקור או חשש נפילת לכלוכין מהסכך או כבוד הציבור או הבריות ודאי אין להחמיר, וכן מוכח מהא דפסק בשו"ע סי' תר"מ בהגה"ה דסעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלין אצל היולדת חייבין בסוכה, והטעם כתב שם במ"ב ס"ק ל"ד דאינה מצוה כ"כ כמו סעודת חתן וכלה שפטורין מן הסוכה ומוכח דדוקא סעודת הברית חייבת בסוכה, אבל על הברית עצמה לא כתב, ועוד דהברית עצמה ודאי מצוה גמורה ולכן ודאי פטור מסוכה אם לא שאין לו חסרון ובעיה לעשות הברית בסוכה.

תמ"ו. דין סוכה מעצי אשירה

שאלה: סוכה שדפנותיה הם מעצי אשירה האם כשר למצוה?

יישר כח ח.ש.

תשובה: לכב' הרב ח.ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך החשוב והננו להשיב.

מה ששאלת בענין סכך ודפנות מעצי אשרה, עי' בשערי תשובה סי' תר"ל סק"א, ובשו"ת נודע ביהודה או"ח מה"ת סי' קל"ד קל"ה דיאסר מצד כיתותיה מיכתת שיעוריה דכתב דאשירה דמשה ודאי פסולה כיון שצריך שיעור ז"ט, אך באשירה דלאו דמשה שרק אסורה בהנאה ואינה לשריפה אף דמצוות לאו להינות ניתנו הרי בסוכה יש הנאה וצל, אך בדיעבד אי ישב תלוי במחלוקת ראשונים אי מצוה הבאה בעבירה אוסרת בדיעבד, ובשו"ת עונג יו"ט אות ז' מסיק דכשר ואין חיסרון של מצוות לאו להינות ניתנו, ועי' במאירי סוכה דף י"ט שעמד בכך. ועי' במנחת חינוך שכ"ה/י"א דחקר בעצי אשירה דכיתותי מיכתת שיעוריה אם נידון כאויר דפוסל בג' או כסכך פסול דפוסל בד' עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תמ"ז. מנהג קריאת וזאת הברכה

שאלה: למה המנהג הוא לקרוא פרשת וזאת הברכה בשמחת תורה בניגון של ימים נוראים, האם יש מקורות לזה?

תשובה: מה ששאלת מקור לקריאת וזאת הברכה בניגון של ימים נוראים, עי' בשולחן הקריאה סי' כ"א ס"ק ד', ובמשמר שלום סי' מ"ז אות ב', ובמנהגי זי'דיצוב דף ט"ו, וכן הובא במנהגי בעלזא וסקווירא, ובמנהגי מהרי"ו אות תש"ה, והטעם יתכן דזהו יום דין דמתפללים על הגשם, וגם ידוע עיין בספרים דשמחת תורה הוא גמר כל

המערכה של הימים הנוראים והדין והכוונות עי' בשער הכונות לאר"י ועוד, ועי' בספר אוסרי לגפן ר"ה לר' יהודה שינפלד שליט"א עמ' ר"ו דרוש ע"ז.

בברכת תורה המערכת.

תמ"ח. מ"מ בענין מסרן הכתוב לחכמים

שאלה: מראי מקומות על מח' הרא"ש והראב"ד תרמ"ט סי' ו' וכן בגדר הרא"ש - מסרן הכתוב לחכמים.

תשובה: בס"ד לכב' הרב השואל שליט"א.

מה ששאלת מ"מ על מחלוקת הראב"ד והרא"ש שהובא ברמ"א לענין יבש בשעת הדחק, עי' ברמב"ן בסוכה ל"א דהביא דיש מביאים ראיה מהגמ' שם ועיי"ש דדחה את הראיה, ועי' בר"ן בר"פ לולב הגזול ובמאירי ובמגן אבות דדחו את דברי הרמב"ן ופוסקים כראב"ד דלולב יבש פסול גם בשאר ימים, וברמב"ם פ"ח ה"ט פסק דיבש פסול רק ביום הראשון, וראה בשו"ת תורת חסד או"ח סי' ל"ו אות א' מש"כ ליישב שיטת הרמב"ם מראיית הראב"ד גם לפי ישוב הר"ן, והרא"ש שם סי' י"ד כמו שכתבת ס"ל דלולב יבש כשר רק בשעת הדחק ושלא בשעת הדחק פסול דכל הפסולים מסרם הכתוב לחכמים, ובביאור הדבר נחלקו באחרונים בקרבן נתנאל שם אות ה' ו' פירש דברי הרא"ש רק לענין דרבנן דהיינו בשאר ימים, ועוד פירש דכיון דביו"ט שני מדרבנן מברכים ה"ה ביו"ט ראשון מברכים אף שפסול מדאורייתא, אך יש חולקים עליו וס"ל דמדאורייתא כשר בשעת הדחק, והביאור כתבו בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' א', ובאו"ש פ"ח מלולב ה"א ז' דהדר תלוי ברוב הלולבים הנמצאים ואי נמצאים ירוקים יבש אינו הדר ופסול ואי לא נמצאים א"כ יבש חשיב הדר וכשר מדאורייתא וכמו אתרוג כושי שבמקום גידולו חשיב הדר. וכן דעת עוד ראשונים כרא"ש דבשעת הדחק מברכים עליו, ועי' ברמב"ם פ"ח ה"א ובמ"מ שם, וכן בעיטור, ובראבי"ה סי' תרנ"ג, וביראים סי' תכ"ד, ובאו"ז סי' ש"ו, אך הרמב"ם הכשיר רק בלולב, והטור ושאר ראשונים הכשירו בכל הד' מינים דמ"ש, והריטב"א הכשיר המינים ביבש חוץ מאתרוג שבו כתוב בפירוש הדר משא"כ בשאר מינים. עוד נחלקו דהרמב"ם הכשיר רק פסול יבש ובמ"מ הביא גאונים דיוצאים בהן בשעת הדחק ביום הראשון, ועי' בריטב"א דחילק בין פסול הדר לשאר פסולים עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תמ"ט. שיעור ד' מינים בשאר ימים בסוכות

שאלה: האם יש דעה להקל בשאר ימי הסוכות בשיעור הד' מינים כיון שהם דרבנן או יש להחמיר כדאורייתא בשאר ימים?

תשובה: מה ששאלתם אי יש להקל בשעור הד' מינים בשאר ימי הסוכות כיון שהם דרבנן, עי' שו"ע סי' תרמ"ט סעי' ה' דפסק דחיסרון בשעור שווה ביום הראשון ובשאר הימים ופסול. (ורק יש דיון באחרונים דהיה בו תחילה שיעור והצטמק) ולענין שעור קטן של הגר"ח נאה דמקילים ברבנן אפשר להקל בשאר ימים, כ"כ בפסקי תשובות ובספר ד' מינים.

הלכות חנוכה.

ת"נ. מקור הכי קדום להדליק נר חנוכה בחוץ ממש

שאלה: מה הם המקורות הכי קדומים להדליק נר חנוכה בחוץ ממש בזמן הזה בא"י {ודלא כבחו"ל} וכידוע דלא כל העדות קבלו מנהג זה?

תשובה: בענין הזמן הקדום לתחילת המנהג להדליק נרות חנוכה בא"י הוא מר' זונדל מסאלנט ותלמידי הגר"א ואחריהם המהרי"ל דסקין, עי' בספר ימי הלל והודאה פ"ח הערה 26, ועי' בספר התדיר דכתב דנכון גם היום להדליק בחוץ, וכן בשאילת יעב"ץ א' קמ"ט הובא בשע"ת כתב דנכון להדליק בחוץ.

תנ"א. אי בעינן לבית ד' ע"ד להתחייב בנר חנוכה

שאלה: בענין נר חנוכה שרק חייב אם יש לו בית, האם בעינן שהבית יהא ד' על ד' אמות כמו לענין מזוזה?

תשובה: בענין בית לנר חנוכה, עי' מנחת שלמה ח"ב סי' נ"א דכתב דלא בעי בית של ד"א.

תנ"ב. מדוע בחנוכה רק מודים ולא מבקשים על העתיד

שאלה: צ"ע מדוע בחנוכה רק מודים ולא מבקשים על העתיד הרי ידוע וכ"כ בפי' הטור עה"ת ע"ז שלאה אמרה הפעם אודה את ה' ותעמוד מלדת, ולכאו' נסתר כ' דכיון דרק הודתה ולא ביקשה על העתיד לכן ותעמוד מלדת, א"כ הכא מדוע לא תיקנו תפילה והגם שבפזמון מעוז צור מתפללים חשוף זרוע קדשך וכו' מ"מ מדוע לא תיקנו, ומה שמצאנו ברמ"א שבבהמ"ז אומרים הרחמן הוא יראנו נסים למי ששכח והוא פלא

דבסתמא לא מבקשים רק למי ששכח וגם רק בבהמ"ז ולא מצאנו כן בתפילת שמו"ע, וצ"ע.

תשובה: בענין על הניסים, הנה שיטת הרמב"ם וכן נוהגים עדות המזרח לסיים על הניסים בלשון בקשה [הובאה מחלוקת זו בטור], והחולקים על הרמב"ם הם תוס' במגילה דף ד' ע"א ד"ה פסק שכתבו שיש שנוהגים לסיים בעל הנסים וכשם שעשית עמהם פלא וכו' ונראה שאין לאומרו "משום דאמרו חכמים פסחים קי"ז: דכל דבר דהוי בלהבא תקנו בלהבא ובדבר ההודאה הוה בלשעבר", וכ"כ באבודרהם בשם מהר"מ מרוטנבורג עיי"ש, ובטור כתב בסי' תרפ"ב והם ס"ל דבברכת הודאה לא מזכירים בקשה וכיון שהתקנה היתה לאומרו בברכת הודאה א"כ א"א לבקש אז גם בקשה. עוד יש שכתבו דאיכא בקשה בחנוכה בתפילת ההלל. ומש"כ דמי ששכח הוי רק בברכת המזון ז"א דגם בתפילה מי ששכח יאמר זאת בדרך בקשה באלקי נצור וכמ"ש הט"ז והא"ר, והובא במ"ב סי' תרפ"ב ס"ק ד' .

תנ"ג. אי יש לבחור דין בעלים על חדרו ומקומו בישיבה והדינים היוצאים מזה

שאלה: לכבוד המערכת.

ידוע הנושא שדנו בו רבים בבחור בישיבה, האם יש לו גדר של בעלים על חדרו בפנימיה {ושמא אף על מקומו הקבוע בביהמ"ד וכדו'} והדבר נוגע להרבה מדיני התורה, וכגון אי חשיב ביתו אי נימא דבעי' בית לענין הדלקת נרות ולענין בדיקת חמץ ולענין לקנות בחצר מציאה שנמצאת בחדרו, ומפורסם שנחלקו בהא החזו"א והרב מפונוביז'ז ולא מצאתי הדברים מפורשים בשום אחד מספרי הפוסקים.

אשמח לקבל את תשובתכם יישר כח רב ק.

תשובה: לכב' הר"ר ק. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין חיובו של בחור, הנה לענין בדיקת חמץ יעוי' בספר דינים והנהגות פי"ז הל' י"ח בשם החזו"א, וכן בספר שבות יצחק בשם הגרשז"א דדינם כדין שוכר המבואר בשו"ע סימן תל"ז סעיף א' שחייב לבדוק בברכה ואף שאין להם קנין הגוף בחדרים מ"מ מכיון שמשלמים שכר לימוד להנהלת הישיבה לא גרע דינם מדין שוכר ואף שמנהלי הישיבה יכולים להעבירם מחדר לחדר או לסלקם אין זה אלא כתנאי בשכירות, ונראה דאף אותם בחורים שלא משלמים כלל כיון שהישיבה מקצה את החדר לשימושם הפרטי והחדר משמש כביתם הפרטי לכל זמן שהותם בו אם כן חייבים לבדוק בו ובשאר חפציהם המונחים שם בברכה, וכ"כ בספר שלמי מועד עמ' שטו בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכן הורה לבני הישיבות לנהוג, וכ"כ בספר סידור פסח כהלכתו פי"ב סע' ט', ובקובץ מבית לוי מהגר"ש וואזנר שליט"א ניסן תשנ"ו. אך יעי' בשו"ת תשובות והנהגות ח"א

סי' רפ"ז שכתב לפקפק אם בחורי ישיבות חייבים בדיקה בברכה בישיבתם ושם יצא לחדש כמה חילוקי דינים עיי"ש, ובמה שכתב לדמות דין ישיבה לדין בית הכנסת שנחלקו גדולי האחרונים אי צריך לברך כשבודק שם, גם בספר חובת הדר בסוה"ס דיני בדיקת חמץ כתב דאין לבחורים קנין הגוף בחדרים שבישיבתם כיון שאפשר לסלקם ולהעבירם מחדר לחדר על כן אינם רשאים לברך על בדיקת חמץ אף אם נשארים שם בפסח וגרע דינם משוכר. ולענין חנוכה עי' בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד סימן ע' אות ג' וז"ל "לעניין הבחורים שלומדים בישיבה ומקום האכילה משותף לכל התלמידים יחד ויש להם מקום לינה שהוא בכל חדר מקום לישון לשלשה או יותר צריכים להדליק במקום הלינה משום שמקום הלינה מיוחד יותר ממקום האכילה שאינו מיוחד כלל לשום פרטי, ואף מקום קבוע בשעת האכילה אין להחשיב אף שכל אחד החזיק לו מקום לישב שם כל ימי היותו בישיבה שודאי אין שום קפידא לא לו ולא למנהלים היכן הוא יושב, אבל מקום הלינה הוא מקום שנקבע לכל אחד באיזה חדר ילין וגם כל חפציו שיש לו מניח שם וגם בחדר ההוא עצמו יש לכל אחד מיטה קבועה שעומדת במקום אחד כל הזמן ולכן מקום הלינה הוא נחשב מקום מיוחד יותר ושם צריך להדליק נר חנוכה" ע"כ. והניף ידו שנית בחאו"ח ח"ג סי' י"ד אות ה', וכן הורו גדולי פוסקי זמננו דבני ישיבות ידליקו לכתחילה במקום שישנים, וכמ"ש הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לבני ישיבתו הביא דבריו בספר הליכות שלמה מועדים פרק י"ד הלכה ח', גם בספר מעדני שלמה עמ' קט"ו, ובספר שלמי מועד הביאו כן משמו, וכ"כ כתב גם בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' מ"ח, וכן דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א הביא דבריו בספר שבות יצחק הל' חנוכה עמ' קי"ב שידליקו בחדריהם או בפתח הפנימייה בה הם ישנים, עי' כ"ז באורך בספר תורת הישיבה להרה"מ פנחסי ושם בפ' י"ז האריך דמציאה בישיבה הרי היא של המוצא כיון דאינו משתמר גם בחדרים עיי"ש.

נקוה שהשבנו על שאלתך באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב בשנית.

בברכת תורה המערכת.

תנ"ד. מה השיר של יום שאמרו בחנוכה במקדש

שאלה: מזמור שיר חנוכת הבית שאומרים בשיר של יום בחנוכה, האם כך אמרו במקדש?

תשובה: בענין שיר של יום בחגים, עי' בבאר היטב סי' קל"ב ס"ק ז', ובח"ס ביצה, ועי' בביאור הדברים במועדים וזמנים ח"ז סי' קכ"ו בארוכה.

תנ"ה. אי יש דין חומש בנר חנוכה

שאלה: האם בנר חנוכה דנאמר בו הדין דמוכר כסותו הוא רק עד דין חומש או חייב אפילו יותר מחומש?

תשובה: מה ששאלתם האם בנר חנוכה נאמר הדין של המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וכנפסק בשו"ע תרנ"ו, והנה בנר חנוכה נאמר דימכור כסותו בשביל נר חנוכה וא"כ הוי יותר מחומש, אך צ"ב מאי שנא נר חנוכה יותר משאר המצוות, והנה נר חנוכה הוי משום פרסומי ניסא וכן בד' כוסות בפסח, אך הנה מקור הדין עי' בביאור הגר"א דנלמד מהא דנר חנוכה וקידוש נר חנוכה קודם וקידוש היום נלמד מכבוד היום ושם כתוב דמוכר כסותו, אך הרמב"ם השמיט דין זה בשבת וכן בשו"ע, והקשה הרב מפוניבז' מה יהיה כשאין לו כסף לנר שבת וחנוכה אי מוכר כסותו דנר שבת קודם ולא חייב למכור כסותו אבל נר חנוכה חייב אבל אז שבת קודם (אך האמת דאף דבשו"ע דהשמיט הגר"א והמ"ב בסוי רס"ג בשם הפמ"ג הביאו דמוכר ולפ"ז ל"ק ומי שלמי תודה בכ"ז).

והנה בבה"ל בסי' תרנ"ו דן לגבי שאר המצוות אי חייב למכור כסותו, ועיי"ש דהביא דעות דאינו חייב, אך הוא הכריע דחייב בק"ו ממצות חנוכה דהוי מצווה דרבנן, ולפי דבריו ודאי צ"ל דכסותו מיירי שהוא פחות מחומש דאל"כ לא מתקיים אף פעם דין חומש, אולם יעוי' ביש"ש בב"ק דף ט' דכתב דא"צ לקנות אפילו המצווה עצמה אם חייו נדחקים ואף שעוברת דהוי ליה כהון רב שא"צ לבזבז לולי נר חנוכה וד' כוסות וכה"ג ומוכח דבשאר המצוות אין חייב דלא כבה"ל.

והנה מצאנו כעת דבאמת דבר זה הוא מחלוקת גדולה של גדולי האחרונים דבפמ"ג במשבצות זהב תרע"א אות ג' כתב בפרוש דא"צ להוציא יותר מחומש על נר חנוכה, אבל בהגהות רע"א שם חולק דהא כסות ודאי הוי טפי מחומש, ועיי"ש דהביא ראיה ג"כ מהיש"ש, ועי' בערוך השולחן דהביא מחלוקת זו והכריע כדברי רע"א, אך כמ"ש בבה"ל מוכח כפמ"ג, ולפ"ז יש כאן מחלוקת גדולה א. אי חייב יותר מחומש בנר חנוכה וד' כוסות ב. אי חייב למכור כסותו בשאר המצוות.

בכבוד רב המערכת.

תנ"ו. לר"ט דבנר שבת כשר רק שמן זית האם סובר כן גם בנר חנוכה

שאלה: לכבוד רב המערכת.

הריני רוצה "להלל ולהודות" לכם עוד הפעם על התשובות שהשיב לי עד הנה. יה"ר שתמשיך "להראות ולגלות" דברי תורה. ולהשיב "ולהאיר" עיני כל מי שמבקש לידע את אשר חפצו. ותזכו עוד ועוד להרבות ולהודיע דברי תורה כנגד מה שגזרו "להשכיחם תורתך".

משנה בשבת כ"ד ע"ב ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. וע"י בגמ' כ"ו ע"א עמד ר' יוחנן בן נורי על רגליו וכו' ובגמ' לא נזכר מה תי' ר' טרפון על טענה זו. אמנם עי' מדרש תנחומא ריש פרשת בעלותך "א"ל ר' טרפון הרי מצינו שהקב"ה

חיבב שמן זית יותר מכל השמנים בנר ובהדלקה וכו' ע"ש ויש לשאול לפי ר' טרפון האם גם לענין נר חנוכה רק כשר שמן זית ולא שאר השמנים. ולכאורה כך ראוי להיות וק"ו הוא דהל"א אפי' לענין נר שבת שיש ג' סיבות מפני שלום בית. ומפני כבוד שבת ומפני עונג שבת (עי' גמ' שבת כ"ה ע"ב וראשונים שם. אין רצוני להיכנס בכל עומק הסוגיא כל הטעמים. ומהו עיקר תקנה של נר שבת) ובכל זאת אם אין שמן זית לא מדליקים נר שבת כלל, ואז ישב בחושך, ויאכל הסעודה בחושך, ועלול לבוא לידי קטטה כגון בשלום בית דרק יכול לקיים הדלקת נר שבת בשמן זית שהוא מובחר מכל השמנים. א"כ ק"ו לנר חנוכה ואדרבא דומיא למנורה שבמקדש, שצריך להשתמש דוקא בשמן זית. או דילמא רק לענין נר שבת ר' טרפון סובר שאין מדליקין אלא בשמן זית אבל לענין נר חנוכה מודה שיכול להדליק בשאר השמנים?

תשובה: מה שחקרת אי לר"ט דאמר בפרק במה מדליקין אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד אי ה"ה גם בחנוכה או לא, הנה מלבד שמסברא אינו כן דגבי שבת יש ענינים שמא ימשך ושמא יכבה וכו' וזה לא שייך בחנוכה וכו' ופשוט. אך יעוי' עוד בתוס' בשבת דף כ"ג ע"ב ד"ה "מריש" דכתבו דאיכא ה"א בחנוכה דעדיף שמן שומשמין ולא שמן זית והוצרכו להוכיח דאינו כן, אבל בשבת היה פשיטא דלא. וחזינן מכך דאינו מוכרח דשמן זית עדיף בחנוכה וא"כ ה"ה לר"ט.

תנ"ז. האם יש ענין לכבות את החשמל למדליק נר חנוכה בבית

שאלה: האם יש "מעלה" או "הידור" להנוהגים להדליק את המנורה בפנים הבית סמוך לחלון, לכבות את החשמל והאור שבחדר שבו מדליקים המנורה. משום דדבר ידוע הוא כל מה שיש אור בחדר, אז הנר פחות ניכר [כעין שרגא בטיהרא מאי אהני]?

תשובה: בענין אם יש הידור לכבות את החשמל למדליקים בבית לא מצאנו מי שיאמר זאת, ומסברא ודאי לא דאפילו בשבת שהנר מיועד לאור, רוב הפוסקים ס"ל דא"צ לכבות החשמל אפילו בהדלקה, ובחנוכה שאין לנו רשות להשתמש בהם לא כ"ש, וכן לא מצינו שיש ענין בשני בני אדם להדליק אחד רחוק מהשני בשביל שרגא בטיהרא מאי אהני ליה ורק משום היכר אמרו ואין כאן שום ענין שיהיה יותר אור רק שיראו את הנרות וזה תמיד רואים, ופשוט.

תנ"ח. הכנת הנרות בחנוכה האם יש ענין שיכינם המדליק

שאלה: האם יש להכין את הפתילות ואת השמן למנורה בעצמו משום מצווה בו יותר מבשלוחו, או דילמא אי"ז מצווה אלא הכנה למצווה [וכמדומני יש מח' הפוסקים גבי הכנה והכשר מצווה אם אמרינן מצווה בו יותר מבשלוחו] ובפרט שברוב

המקרים זה כרוך בביטול תורה. שזה בזמן סדר שני בישיבה, א"כ אפשר שיותר טוב שאשתו תכין את הפתילות והשמן ואת המנורה כדי שהכל יהי' מוכן כשאברך יחזור מן הישיבה הכל יהי' מוכן ומזומן שיכול להדליק מיד בלי שהוא יצטרך ליקח זמן להכין את הפתילות והשמן.

תשובה: מה ששאלת האם הכנת הנרות תעשה ע"י או ע"י שליח, הנה תחילה ידוע ע"פ האר"י יש כוונות בהכנת הנרות וזה ודאי שייך דוקא בו ולא בשלוחו לכאורה, ועי' בנטעי גבריאל פכ"ג סע"י דכתב דהרבה גדולים הכינו בעצמם, והביא דכן מנהג צאנז וסטאלין ועוד אדמורי"ם, והביא דבויזני"ץ לא הכינו בעצמם, והביא דר' יהודה הארוויץ זצ"ל התפלא על כך הלא הטבה במקדש אסורה בנר {ורק הדלקה מותרת בנר}, ותירץ דבחנוכה דלקו הנרות שמונה ימים בלי הפסק בלי הטבה וכמ"ש בהגהות ברוך טעם ס"ו תר"ע, לכן לא הקפידו להטיב בעצמם הנרות.

תנ"ט. מה המקור למעות חנוכה

שאלה: מהו הפשט ומהו המקור שהאבות והקרובים נותנים מעות לילדים בחנוכה. וע"י במג"א ריש סי' תר"ע שכתב נוהגין הנערים "העניים" לסבב בחנוכה על הפתחים, וע"ע בפמ"ג ריש סי' תר"ע, ובעוד ספרים להרבות בצדקה [לעניים] בימי חנוכה, אבל מנלן מהו המקור שההורים סתם יתנו מעות ומטבעות לילדים שלהם, מה טעם ומה הענין בזה, והאם ח"ו דבר זה נלקח ונלמד מהגויים שנותנים מתנות לילדיהם ביום אידם ובחגם.

תשובה: המנהג לחלק מעות חנוכה מפורסם אצל חסידויות ויזני"ץ לעלוב קאליב וחב"ד, וכן מרן הקה"י חילק דמי חנוכה ביום ה' דחנוכה שלעולם לא חל בשבת, וכן נהג החתן סופר לחלק לתלמידיו לפרסם הנס, ועי' נטעי גבריאל פנ"א אות ה', ועי' שו"ת אבני ישפה או"ח סי' קכ"ט דכתב דאין בזה חוקות הגויים דבדבר שיש בו טעם אין חוקות הגויים וכאן נותנים כדי לשמחם.

ת"ס. מה המקור לסופגניות בחנוכה והאם נוהגים למעשה לאכול מאכלי חלב

שאלה: בסי' תר"ע כתב הרמ"א "י"א שיש לאכול גבינה בחנוכה לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב" יש לתמוה על מנהג העולם שרובם ככולם אוכלים בחנוכה סופגניות או לביבות [לאט'כעס] וכדומה שמטוגנים בשמן. שלכאורה דבר זה אין לו שום מקור בכלל [אשמח מאד אם יכולים להראות ולהביא מקור לדבר זה לאכול סופגניות בחנוכה]. ואני לא מכיר אף אדם אחד שמקפיד ונוהג לאכול גבינה או מאכלים חלבים בחנוכה משום מה שהביא הרמ"א, ורק בשבועות המנהג הפשוט והנפוץ הוא לאכול מאכלים חלבים, ולא שמענו ולא ראינו מי שמקפיד בזה בחנוכה.

תשובה: לכבוד הרב ח. צ. ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך תמידין כסדרם.

מש"כ על נוהג מאכלי חלב דלא נהגו, עי' שארית ישראל להרב מוולידניק שכתב שאכלו, וכן נהג האדמו"ר מפאפ"א זצ"ל, והספרדים לא נהגו לאכול, ומש"כ למקור לאכול סופגניות ולטקס כ"כ רבנו מימון אבי הרמב"ם הנדפס בקובץ שריד ופליט דאין להקל בשום מנהג וכו' ופשט המנהג לעשות סופגניות הנקראות בערבי אלספינג וכו' והוא מנהג קדמונים משום שהם קלויין בשמן זכר לברכתו ע"כ דבריו. ועי' באריכות בספר נטעי גבריאל פרק כ"א הערה ט"ז, והביא עוד הרבה אדמורי"ם שנהגו כן ועוד טעמים עיי"ש.

באם יש לכם שאלות או הערות נוספות נשמח להשיבכם.

בכבוד רב המערכת.

תס"א. האם מנורת חנוכה שהשמש באמצע גבוה כשרה

שאלה: האם יש איזה מניעה או פקפוק להשתמש במנורה של חנוכה בצורה כזאת:
(ראה נספח מס' 12 עמ' תקצז) דהיינו שהשמש הוא באמצע הנרות והוא בולט באמצע יותר גבוה, וטעם השאלה הוא דמיום חמישי ואילך אין כל הנרות ברציפות כיון שיש שמש באמצע, שמפסיק בין הנר הרביעי לנר חמישי, או דילמא מנורה כזאת הוא כשר וישר בלי שום שאלה כלל, לצאת בו לכתחילה שבלכתחילה?

תשובה: מה ששאלת האם יש פקפוק להשתמש במנורה בחנוכה שהשמש באמצע בין נר רביעי לחמישי, לכאורה אין שום מניע דהרי ברור לכולם שיש כאן מנורה אחת ובן אדם אחד מדליק, ואף שמצאנו שבפסקי תשובות סי' תרע"א הערה 8 כתב דלא טוב שיהיה הפסק בין נר רביעי לחמישי כמו שיש במקצת חנוכיות גם זה הוא חידוש, אבל כאן שיש שמש אף אחד לא יטעה.

הלכות פורים.

תס"ב. אי נזכר בפוסקים דברי רש"י במגילה דמשלוח מנות הוא מעדנים

שאלה: האם נזכר בפוסקים מ"ש רש"י במגילה ז. על משלוח מנות שהוא מיני מעדנים, ומה נכלל בזה ואי זה לעיכובא?

תשובה: בכונת רש"י מנות מיני מעדנים, בספר אות לטובה כתב דנראה דכנתו למש"כ בתה"ד תשובה קי"א דאין יוצאין יד"ח משלוח מנות בדברים שאינם מיני מאכל כגון חלוקים וסדינים וזהו שכ' רש"י מיני מעדנים אבל אין כנתו שלא ישלח סתם מאכלים אלא מעדנים חשובים דאדרבה עיקר המצוה לשלוח מיני אוכלים שיאכלם המקבל בסעודת פורים. עוד י"ל דכוונת רש"י לשלוח דברים חשובים אבל דברים שאינם חשובים לא מקם בזה עיקר המצוה, וכ"כ עוד כמה אחרונים לדייק מרש"י דלא יוצא אי שולח מים ולחם. וכ"כ בספר שפתי חכמים על מגילה.

תס"ג. בדין להשאיר עמוד בסוף המגילה וחלק בראשה ואי הוי לעיכובא

שאלה: לכבוד המערכת.

בשו"ע סי' תרצ"א ס"ב נפסק שהמגילה צריכה עמוד בסופה וחלק בראשה כדי להקיפה בו, והנה הרבה מגילות בזמנינו ראיתי שאין כמעט חלק בראשה, ורציתי לשאול האם הדין הנ"ל הוא רק לכתחילה או לעיכובא? והאם יש מקור לכך שלא לעשות דין זה? ואם זה לעיכובא האם באמת כל מי שקרא בכזו מגילה לא יצא ידי חובתו וברכתו לבטלה?

בתודה מראש ש.ו.

תשובה: לכבוד הר"ר ש.ו. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין השארת עמוד בסוף המגילה וחלק בראשה, הנה לגבי סופה כתב הרמ"א בסי' תרצ"ב ס"ב דנהגו שלא לעשות, והגר"א הובא במ"ב פקפק ע"ז, אך יעוי' בט"ז ס"ק ב' דכתב דלא נהגו להניח כלל לא בראשה ולא בסופה, ועי' בערוך השלחן עוד טעם לכך, ובפסקי תשובות שם הערה 25 כתב דכן משמע בליקוטי מהרי"ח, וכן הביא דברשימות הגר"ח קניבסקי כתב דכן היתה מגילת החזו"א ובדיעבד ודאי לא מעכב אפילו בס"ת, וכ"כ במט"י וכתב דרק בציבור יש ענין להדר אחר מגילה כזו אך אי קרא בלי זה יצא, וביחיד מעיקר הדין א"צ עמוד, ועי' בזה בהל' חג בחג להגרמ"מ קרפ פי"א הל' ט'.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

המערכת.

תס"ד. כיצד יקיימו מתנות לאביונים לעת"ל כשלא יהיה אביונים

שאלה: איתא בחז"ל דפורים לא יבטל לעתיד לבוא, וק' היאך יקיימו מתנות לאביונים בזמן שלא יהיה אביונים, יעוי' ברמב"ם סוף ספר שופטים דכל המעדנים יהיו מצויים כעפר וכו'? וצ"ע.

בכבוד התורה צ.ר.

תשובה: בענין מתנות לאביונים לע"ל, הנה בעיקר הקושיא אין זו קושיא דאם אין עניים אין בזה ביטול המצוה ומצות פורים גם בזה"ז, אך יעי' בספר אהלים עמ' ת"ד בשם ר' בנימין דיסקין אביו של המהרי"ל דיסקין דהוכיח מקושיתך דאפשר לתת מתנות לאביונים לגר תושב, ועי' עוד ארץ צבי על מועדים לפורים שבת זכור שנת תרפ"ג, ובשו"ת ויצבור יוסף סי' מ"ה אות ב', ובשו"ת שיח יצחק ווייס סי' שע"ח, ועי' מעיל צדקה סי' אלף תקע"ג.

בברכת תורה המערכת.

תס"ה. בדין מחצית השקל להוצאות בית הכנסת

שאלה: יש מקומות שנוהגים שמחצית השקל שנותנים לפני פורים נותנים עבור הוצאות ביהכנ"ס, אם יש מקור לזה או שעדיף לתת לעניים ככל צדקה?

י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מחצית השקל עבור הוצאות בית הכנסת, מקורו במג"א סי' תרצ"ד ס"ק ג' וכן הביאו הבאר היטב, אך בשערי תשובה שם ס"ק ב' כתב בשם כמה אחרונים דהוא טעות ולא ע"ז קאי המג"א וצריך לנותנו דוקא לעניים, וכ"כ בשער הציון שם ס"ק ט', אך בכף החיים ס"ק כ"ב, ובשו"ת מנחת אליעזר ח"א סי' ל' ישבו דברי המג"א כפשטן, וכן בשו"ת משנה שכיר סי' ר"ל הביא אור זרוע הל' תפילה סי' קי"ג דכתב דהמנהג לתת לחזן, ועי' בכ"ז בפסקי תשובות תרצ"ד אות ד'.

בכבוד רב המערכת.

תס"ו. טעמים למה לא אומרים תחנון בט"ו בשבט ובפורים קטן ובפסח שני

שאלה: לכ' המערכת יישר כח גדול על התשובה ששלחתם לי ואני מעונין לשאול שוב.

הנה יש לתמוה על כמה ימים שמצינו שאין אומרים בהם תחנון, ולכאורה הדבר צ"ב.

א. ט"ו בשבט- הנה לכאורה ענין ט"ו בשבט הוא ר"ה לאילנות שאין מעשרין ממה שחנט לפני ט"ו בשבט ע"מ שחנט אחרי ט"ו בשבט, {כעין שמצינו בר"ה למעשר בהמה}, וא"כ מהו הגורם לשמחה ולפטור מתחנון?

ב. פורים קטן-הא יום זה עצמו לא נקבע לפורים ואין בו שום הנהגה של מצוה וא"כ מהו הגורם לפטור מתחנון?

ג. פסח שני-הנה לכאו' זמן זה הוא רק זמן שנועד למיעוט מבני ישראל שהיו טמאים ולא עשו פסח, ומה טעם יש לקבעו כעין יו"ט ולפטרו מתחנון? {וכן יש להעיר אמאי פסח שני אינו פוטר במנחה שלפניו כמו ט"ו בשבט וכדו'?}.

תשובה: בענין אמירת תחנון בט"ו בשבט, עיין במג"א סי' קל"א דכ' בשם תיקון ישכר והובא במ"ב ס"ק ל"א דהאשכנזים נוהגים להרבות אז במיני פירות של אילנות, וכנראה שזה מראה שאינו סתם יום שקובע לענין מעשרות אלא כנראה שיש אז שפע בשמים ומגין על האילנות וכו' {ויש שמתפללים אז על אתרוג} ולכך אין אומרים תחנון {למרות שיום הדין על אילנות הוא בשבועות}, ועיין באדרת בנפש דוד הנהגות ט"ו דכתב דקבעו לא לומר תחנון להזכירנו מצות הפרשת מעשר אילנות, ולכן גם אין מתענין ביום זה.

ובענין פורים קטן, ודאי הדבר פשוט שהוא יום שמחה וכמ"ש ברמ"א בסוף הל' או"ח וכ' שם דיש גם להרבות בו בסעודה, ובאחד הראשונים כ' לשתות בו יין ולשלוח מנות והענין דידוע דהדינים משתנים לגבי כמה דברים מהו אדר אד"א או אד"ב, ולגבי ייארצייט הולכים לפי אד"א וא"כ ודאי יש לנהוג בו מקצת הנהגת פורים וכמ"ש הרמ"א, ועיין בחת"ס דכ' בשו"ת מרבים בשמחה על אד"א והיות דכ' החת"ס דפורים א' הוא דאורייתא ופורים באדר ב' הוא דרבנן והיינו דיש חיוב מהתורה להודות על הנס ואדם שאירע לו נס חייב להודות באד"א ורק רבנן תקנו למיסמך גאולה לגאולה את פורים באד"ב אבל עיקר חיוב ההודאה הוא באד"א וזה חידוש גדול, אך עכ"פ לענין תחנון ודאי מיושב.

ולענין פסח שני, תחנון בפסח שני לא מוזכר בשו"ע וברמ"א וכו', הפמ"ג והחזו"א כתבו לאומרו, אך רוב הפוסקים הספרדים והאשכנזים פסקו שלא לאומרו, והטעם דהנה במגילת תענית נפסק שאין מתענים בו כל ישראל {לא רק מי שצריך להקריב קרבן} וכנראה שיום שמחה הוא {כמו בשבועות שלא אומרים תחנון עוד ששה ימים כי אפשר להשלים הקרבנות אם כי אינו דומה כ"כ, ונחלקו אי היום שחרב ביהמ"ק שבטלה מגילת תענית אי נשאר דיו זה {ועכ"פ לכו"ע מותר להתענות בו}, ובנוגע למנחה לפניו כיון שהקרבן יקרב רק בלילה של ט"ו הוי לפני דלפני, אכן בסידור חמדת ישראל לר' שמואל ויטל וכן במ"ב כתבו לא לומר גם במנחה לפני, ועי' באריכות בכ"ז בספר בין פסח לשבועות של ר' צבי כהן שליט"א פ"ז סעי' י"ז ובהגהות שם.

תס"ז. א. למה לא מזכירים בשושנת יעקב את אחשורוש לגנאי. ב. מה המקור לאוזני המן. ג. האם באדר יש מזל יותר לישראל לא רק ביחס לעסק עם גוי

שאלה: לכבוד מערכת "דופקי בתשובה".

הריני רוצה להודות לכם עוד הפעם מעומקא דליבא על התשובות שהשיב לי עד הנה, ליהודים היתה "אורה" וכו' אורה זו תורה יה"ר שימשיך להאיר עיני כל השואלים ויזכו תמיד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

א. יש להקשות למה ב"שושנת יעקב" לא מזכירים אחשורוש לגנאי ולא אומרים ארור אחשורוש, והלא מפרשים את כל הרשעים וצדיקים בהסיפור והמעשה של פורים דהיינו המן וזרש, וכן לצד הטוב מרדכי אסתר וגם חרבונה {והיינו חוץ ממה שאומרים ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים}, והלא איתא בגמ' מגילה י"ד. משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה ופירש"י כלומר יש ללמוד מאחשורוש שאף בדעתו היה להשמידן, ובמגילת אסתר פ"ז פ"ו ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה, ובגמ' מגילה ט"ז. איתא דמחוי כלפי אחשורוש {ועיין בפי' הגר"א בזה} וחזינן מכ"ז את גודל הרשעות של אחשורוש שאף בדעתו היה להרוג את כולן {ורק לא עשה כן מנימוסי המלכות וטעמים צדדים, עד שבא המן ושכנע אותו}.

ולפי"ז צ"ב למה לא מקללים ונוקב את שמו של אחשורוש כמו המן וזרש?

ב. מנהג תפוצות ישראל לאכול בפורים "אזני המן" והנה ביידיש זה נקרא המן טאשאן והיינו כעין כיס שממולא בכל מיני מתיקה, אמנם רצוני לדעת במה שנקרא "אזני המן" על מה ולמה נקראת בשם הזה, והאם יש לזה קשר לאזנים של המן, יותר מאזנים של מישהו אחר, ומי המציא את השם הזה, האם יש מקורות ומ"מ לקריאת שם זה והקשר לאזנים של המן?

ג. בענין משנכנס אדר מרבים בשמחה עיין גמ' סוף תענית שאם יש לו דין תורה עם גוי לישתמיט מיניה מאב ולאמציה נפשיה באדר משום דבריא מזליה.

יש להסתפק האם הבריא מזליה והמזל הטוב שיש באדר זהו רק בדבר שנוגע לכלל ישראל כנגד אומות העולם, למשל מי שיש לו דין עם גוי וכדומה שבחודש אדר המזל של כלל ישראל חזק ועדיף כלפי המזל של גוים ונהפוך הוא ששלטו היהודים על שונאיהם, או האם הענין של בריא מזליה היינו המזל טוב שיש בחודש אדר זהו לאו דווקא בהתייחסות כלפי גוים, אלא זהו נוגע בכל דבר ודבר למשל מי שרוצה לקנות בית, או להתחיל עסק, או לישא אשה וכדומה, יש מעלה ועדיפות לעשותו דווקא בחודש אדר יותר משאר חדשי השנה כגון שבט אייר, משום דבחודש אדר יש מזל טוב. {ולפי צד זה מש"כ בגמ' מי שיש לו דין עם גוי לאו דווקא, וה"ה כל דבר גדול שעושה שרוצה לעשות במזל טוב, ובשעה הכי מסתבר שיהיה לו הצלחה}, אשמח מאוד אם נמצא מ"מ בענין זה.

ח.צ.ל.

תשובה: לכב' הרב ח.צ.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. מה ששאלתם אמאי לא מזכירים בשושנת יעקב את אחשורוש לגנאי, יש להעיר כי שאלתכם היא על השו"ע תר"צ סעי' ט"ז שמקורו בטור בשם הירושלמי פ"ד דחגיגה דצריך שיאמר ארור המן ברוך מרדכי וכו', והפיוט נתחבר כדי לקיים דין זה, והוא סוף

הפיוט מתחיל בא' ב' ושושנת יעקב הוא ש' ות' של הפיוט וצ"ל בפשטות א. דלא מבואר בפירוש במגילה שאחשורוש היה רשע ולכן לא מזכירים זאת ב. לא היה נס בנפילתו דלא חזינן כלל שנענש וכאן מזכירים כדי להזכיר הנס, ופשוט.

ב. על המנהג לאכול אזני המן, לא מצאנו שום מקור שנקרא אזני המן חוץ מלוח דבר בעתו של הרב גנוט, וכן בספר פורים וחודש אדר, וכתב דזה ע"ש המדרש דיצא המן מאחשורוש חפוי ראש וקטוף אזניים, וגם מקור מדרש זה לא ברור, וצוין שם בסימן שאלה, וכנראה השתרבב הדבר בדורינו דנראה כאוזן וכו', ובספר מעיין גנים בחלק מועדי ה' הוסיף דכתוב שמעו עמים ויבכון ורק עמלק אטם אזנו וכן המן ולכן אוכלים אוזני המן וזה כנראה רק דרוש, ובספר אורה ושמחה כתב דאוזן רומז לתורה שבע"פ וע"י המן קבלו תורה שבע"פ, ועי' בספר ברכת מועדים דהביא כל זה, ובספר דרכי הבושם מעגל השנה עמ' 161 כתב דהטעם דהמן דבר על ישראל ג' דברים בגנות א. מפוזר, ב. דתיהם שונות, ג. דתי המלך אינם עושים, לכן עושים אוזן שגלו להשמיע עליהם רעה וגם זה דרוש.

ג. בענין מי שנכנס אדר מרבין בשמחה דיש מזל לישראל, ושאלת אם יש ענינים לנצל מזל זה לענינים אחרים, מצאנו רק דבספר מועד לכל חי כתב כיון דחודש זה הוא בר מעלה ותאמץ יותר בתורה ועבודה. ובספר פורים וחודש אדר לרב צבי כהן פ"א י"ד כתב בשם ספרים דיש שאינם מקפידים להינשא במחצית השניה של אדר למרות שכל חודש הם מקפידים כי יש מזל לישראל.

בכבוד רב המערכת.

יורה דעה.

תס"ח. מדוע אין מברכים בפדיון הבן על פדיון הבכור

שאלה: לכבוד הרה"ג עורך דופקי בתשובה שליט"א שלום רב !

ילמדנו רבינו למה לא מברכים על פדיון הבכור במקום על פדיון הבן? [ראיתי ההערה בספר שמושה של דרשה והביא תולדות יעקב יוסף פ' בא שמתרץ בדרך קבלה].

תשובה: בענין לשון הברכה בפדיון הבן, עי' בריב"ש סי' קל"א דביאר דבפודה בנו אומר פדיון הבן כדי שיהיה חילוק בינו לבין פודה עצמו שאומר על פדיון בכור, וכמו שנפסק גם בשו"ע יו"ד סי' ש"ה סעי' י'.

תס"ט. בענין ספק ספיקא-אי יש נ"מ לספק במציאות או בדינא, חילוק בין ב' או ג' ספקות, מקור לרמב"ם דבמילה אין אומרים ס"ס

שאלה: **א.** האם יש נ"מ אם הספק הראשון הוא במציאות או שגם הוא ספיקא דדינא?

ב. האם יש נ"מ בין ב' ספקות לג' {כשעומדים נגד חזקה וכדו'}?

ג. שמעתי בשם א' מהפוסקים שלשיטת הרמב"ם לא יועיל ס"ס לגבי ספק אם המילה כשירה, איזה רמב"ם ומדוע? {אולי כי במ"ע לא אמרינן ס"ס, אבל כאן יש גם איסור ערלות חוץ מקדשים ופסח}.

מ.ש.

תשובה: **א.** בכנסת הגדולה וכן בספר משמרת שלום עמ' ק"ג כתב בשם הגר"ש רוטנברג דספק אחד במציאות וספק בפלוגתא דרבותינו לא חשיב ס"ס, אך בספר אור לציון או"ח סי' כ' כתב דחשיב ס"ס.

ב. בענין ספק ספיקא, עי' בש"ך בסי' ק"י דכתב דאף אי נימא דבשני ספיקות לא מהני נגד חזקת איסורא בג' ספיקות מהני, וכן הוכיחו מזבחים דף ע"ז. עוד יש אומרים דבספק ברכות אף דבס"ס לא מברכים בג' ספיקות מברכים, וכן הוכיחו מהביה"ל בסי' כ"ה ד"ה אינו צריך. ובספר שאילת שמואל סי' כ' כתב דאף דס"ס משם אחד לא מקרי ס"ס אי הוי ג' שמות הוי ס"ס אפילו משם אחד. ועי' עוד בש"ך סי' ק"י ס"ק נ"ב, ובפלתי שם ס"ק כ"ד, ובמנחת שלמה בב"ק במילואים סי' א' כתב דבג' ספיקות לא בעינן מתהפך.

ג. בענין ס"ס במילה לדעת הרמב"ם, לא מצאנו ולא ידוע לנו שיטה זו.

בברכת תורה המערכת.

ת"ע. מ"מ לדין עמידת האב שהוא כקרבן

שאלה: הטור ושו"ע יו"ד סי' רס"ה ס"ט אומרים שאבי הבן חייב לעמוד שם מדין מעמדות, ע"ש בביאור הגר"א וערוך השלחן, רציתי בבקשה כנ"ל מ"מ שמבארים יותר ענין זה.

בברכת יישר כח ויפוצו! י.פ.

תשובה: בענין עמידת אבי הבן שדינו כקרבן, מקורו בטור בשם בעל העיטור, ועי' בכלי חמדה פרשת פנחס, ובספר תורת חיים וחסד עמ' תצ"ו, ובאות לישראל סי' ט"ז, ובספר רץ כצבי ח"ב סי' י"א.

תע"א. אי יש כיבוד אב בעישון

שאלה: לכבוד לדופקי בתשובה.

אביו אמר לו לא לעשן יותר א. האם יכול לעשן שלא בידיעת אביו? ב. אחרי מות אביו האם מותר לו לעשן?

י.פ.

תשובה: לכבוד הר"ר י.פ. שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין איסור אביו לעשן, הנה דבר שלא מפריע לאב אין חיוב כיבוד או"א, וכ"כ במי מנוחות סי' ע"ח, ובילקוט יוסף הל' כיבוד או"א פ"ז סעי' י"ז אך שם הוסיף דאם האבא מצטער ראוי לא לעשן בפניו דומיא דמי שאביו מבקשו שלא יטבול מפני בריאות.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב ישר כח ותודה על ספרו החשוב ששלח לנו.

בברכת תורה המערכת.

תע"ב. עדים אמרי אסור ויודע שמותר או איפכא מה דינו, וכן בעל לאשתו שיודע שנטמאה אי בעי לפרוש

שאלה: לכבוד המערכת הנפלאה לדופקי בתשובה שלומכם ישגא.

ק"ל מה"ד דאתו ב' עדים ואמרו ע"ד שהוא אסור ואיהו ידע דשרי, וכן איפכא אתו עדים ואיהו ידע דאסור, אי שרי ליה באכילה או מיתסר? וכמו"כ בעל שאומר ראיתי את אשתי שנטמאה אי ב"ד מאמינים לו, ואת"ל דב"ד לא מאמינים לו האם איהו לכשלעצמו שידע שנטמאה אשתו בעי לפרוש, ואף שב"ד יכפוהו לשמשה יחוייב לברוח וכדו' דלא אתי עלה, או"ד דכיון דבהוראת ב"ד שרי ליה?

תשובה: בענין שאלתך כשיודע שדבר זה מותר ועדים העידו שהוא אסור, עי' בפתחי תשובה על שו"ע יו"ד סי' קכ"ז ס"ק ז' דהביא מבעל תבואות שור בספר בכור שור על יבמות דף פ"ז ע"ב שנשאל כיוצא בזה וז"ל קמבעיא לי שנים שאמרו על דבר אחד שאסור הוא ויש אחד שיודע בבירור שהוא מותר ושקר העידו מהו שיאכל מאותו דבר בצינעה בל יודע לאיש אע"ג דבפרהסייא ודאי אסור הוא ולאו כל כמיניה ובית דין מצווים עליו להפרישו מ"מ בצינעא י"ל דמותר וי"ל דאסור כמ"ש לקמן והנה דעת הראב"ד בפרק י"א מה' שגגות הלכה ח' נראה להתיר דפסק כרבי יהודה דנאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש ומוקמינן לה בכריתות דף י"ג ע"ב דלא אמרה רבי יהודה אלא בינו לבין עצמו, אבל הרמב"ם פסק כרבנן דרבי יהודה בכריתות דהעדים נאמנים ומוקמינן

לה התם בגמרא דקאי אבינו לבין עצמו וכו' דאין טעמו משום דמסתמא טעה נגד העדים ואין לו להאמין עצמו וכו', אלא נ"ל טעמו כיון דאנן אסרינן עליו בפרהסיא להכי אסור אפילו בצינעא ע"ד שאמרו חז"ל בשבת קמ"ו: כל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ולכן נלע"ד שאין להתיר כי אם לצורך גדול, ומינה נ"ל נמי בדין האומר ד"ז אסור הוא והעדים הכחישוהו דקי"ל דשוייא אנפשיה חתיכה דאיסורא כמ"ש ביו"ד סימן א' סעיף י"ב וקכ"ז סעיף א' בהג"ה לא יאכל אפילו בינו לבין עצמו אע"פ שיודע שהאמת עם העדים רק שעשה ע"י אמתלא גרועה שלא האמינו לו להתירה עליו ונשאר הוא באיסורא לא יאכל אפילו בינו לבין עצמו כי אם לצורך גדול עכ"ל יעו"ש. ועי' בפתחי תשובה שם דכתב דנראה דה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן יהיה אפשר להתיר אפי' בלי צורך גדול כיון דהדין דאסור אפי' בחדרי חדרים הוא רק בדין דאורייתא עיי"ש ובאמת כבר דן בזה במשנה למלך בפרק ט' מהלכות אישות הלכה ט"ו דנסתפק בכל מילתא דאמרינן שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא היכא דאיכא עדים שמכחישין אותו מהו מי אמרינן כיון דלדידיה שויא חתיכה דאיסורא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואסיר, או דילמא כל דאיכא עדים המכחישין אותו אף לדידיה שרי, והביא תשובת מהריב"ל ח"ב סימן פ"ה ותמה עליו וכתב שדין זה פשוט מתשובת הרשב"א שהביאה בטור יו"ד סימן א' בטבח שאמר על בהמה שלא שחטה ובאו עדים והעידו ששחטה דמותרת לכ"ע בהמה זו משום העדים מעידים ששחטה אבל לדידיה אסיר דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ע"ש, ועי' להגאון חקרי לב יו"ד ח"א סימן ד' שיצא לבאר היטב ספק זה והביא דברי המשנה למלך הנזכרים וכתב שם בדף ו' סוף ע"ד וז"ל והכלל העולה בענין זה דלרש"י ותוספות דבבא מציעא והראב"ד והר"ש והר"ן והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והנמוקי יוסף האדם נאמן אף להקל באיסור תורה נגד שני עדים כשרים, וכן הסכים מהרימ"ט ומהרשד"ם ושורש יוסף וכן נראה דעת הר"ש יונה וכו', והחולק על זה הוא הלחם משנה בדעת הרמב"ם ומהריב"ל ומשפטי שמואל ותורת חסד כי על כן נראה לי עיקר כדעת המתירין, ומיהו ראוי להחמיר בדבר תורה הואיל ונפיק מפומייהו דרבנן הנזכרים, ומ"מ להאכיל לאחרים לכ"ע אסור ואין חולק בדבר וגם בפני אחרים אסור כשיטת רש"י וגם במידי דשב ואל תעשה שיש לדון כדעת התשב"ץ ומהריב"ל ומשפטי שמואל להתיר יש להחמיר מדינא משום ספק בהצטרף דעת הסוברים דבבה"ג אינו נאמן נגד עדים בלא מגו דמתרץ דבריו, אך לכ"ע במגו דמתרץ דבריו אין ספק דנאמן נגד שני עדים כשרים וכו' ע"ש ועיין עוד מה שכתב בדף ז' ע"ג וזה דלא כדברי התבואות שור הנ"ל שאסר בסתר, ועי' בשו"ת רב פעלים יו"ד סי' ל"ב דגם מסיק דלא כדברי התבואות שור מכח דברי החקרי לב, ועי' בחו"ד סי' קפ"ה סק"ב שהעלה דדוקא במה שעשו חז"ל לאיסור משום מראית העין וכיון דנאסר אפי' בחדרי חדרים אסור משא"כ היכא שמלקין אותן משום דלא מהימני נגד עדים מותרין באין רואה, והביא ראי' מכריתות י"ב דאמרו לו שנים נטמאת דאמר רב יוסף דמותר לאכול הטהרות שנגע בהן בינו לבין עצמו ואף דאי אכלן בפרהסיא ודאי דאין מלקין אותו ע"פ העדים ובודאי רב יוסף לא פליג על הא

שאסרו חכמים מפני מראית העין, אלא ודאי הוא מטעם החילוק הנ"ל ע"ש ועי' בשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ב סי' ט"ז מש"כ על דברי התבואות שור. ועי' בתשו' חוות יאיר סי' ט"ו ד"ה האמנם חלוקה ב' לענין שו"ב שאסרוהו עפ"י שני עדים והוא יודע בעצמו דהמעשה שקר דמותר לו לשחוט לו לעצמו או לאחרים במקום שאין מכירין אותו ע"ש ועי' בחזו"א אבן העזר סי' נ"ט ס"ק ל"ט דכתב דמותר למי שיודע נגד העדים דדבר זה מותר לאכול בינו לבין עצמו אבל אסור ליתן לאחרים, ועי' בשו"ת חדוותא דשמעתתא סי' מ"ח, ועי' בספר שערי תורה עמ' ע' דציין ראיה יפה ומקורית מלשון, עי' ברמב"ם כתב בפרק ח' מיסודי התורה הל' ג' וז"ל הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה שאינו שומע להן אלא יודע בוודאי שהן עידי שקר עכ"ל. נשמע אף דבי"ד מחוייבין לפסוק כמו שאמרו עדים מ"מ מאחר דנוגע רק לבעל דבר והוא יודע בעצמו ששקר אמרו העדים מחוייב לעשות כמו שיודע בעצמו. ובאותו ענין במי שיודע שאינו חייב מיתה כבר נשאלנו כמדומה על ידך על כך והודפסו הדברים בלדופקי בתשובה שיצא לאור ונעתיק לך עקרי הדברים שכתבנו לך אז. יעוי' במאמרו של הגרמ"מ פרבשטיין במאסף התורני דברי משפט ח"ג שנקט בפשיטות דחייב הוא לשמוע לבי"ד באופן כזה, אלא שהוסיף שודאי אי"ז חיוב ממוני כלל אלא הוא מכח החיוב למנות בי"ד שנצטוינו ע"ז וכשאינו שומע למה שב"ד מחייבין אותו הרי מבטל כח של בי"ד כזה. וסברא יפה היא אך לא נראה בדבריו מקור מפורש לכך, ודיברנו עם כמה ת"ח ויש שצידדו בסברת הגרמ"מ פרבשטיין אך הג"ר רפאל שמולביץ וכן אחיו הג"ר מאיר שמולביץ וכן הגר"י סילמן שבררו נושא זה בזמנו ונקטו דאין שום חיוב לקיים את דברי הב"ד לא משום קיום הדין ולא משום חיוב מנוי ב"ד, והביאו קצת ראיה מדברי רע"א בהל' חלב בשם התבואות שור דאם העידו עדים על דבר שהוא חלב והוא יודע שד"ז שומן אין חייב לשמוע להם ואע"פ דשם אין ב"ד יתכן דה"ה לגבי עדות על דבר שבערוה ששם הוי גם בפני ב"ד אך כמובן אינה ראיה מוכרחת ועי' עוד בשו"ת מנחת אלעזר ע"א ח"א סי' י"ח דכתב כעין זה דנסתפק בא' שיוצא ליהרג עפ"י הסנהדרין והנדון בעצמו יודע שהמעשה שקר ולהד"מ והעדים העידו שקר בנידון וימצא מקום לברוח אחר פסק הסנהדרין להציל נפשו אם מותר עפ"י התורה או לא אם גם בזה מצווה ומחויב ליתן נפשו להרוג כדי שיקיימו הסנהדרין מצוותן אף שהעדים העידו שקר או בזה מותר אם יוכל לברוח והעיר שם מתשו' חו"י הנ"ל לענין שו"ב שאסרוהו עפ"י שני עדים והוא יודע בעצמו דהמעשה שקר דמותר לו לשחוט לו לעצמו או לאחרים במקום שאין מכירין אותו ע"ש אך הראנו הבה"ח שניאור נ"י דבאמרי בינה חו"מ עדות סי' ב' דן כה"ג ביודע שעדי שקר חייבוהו לתת גט אי הוי גט מעושה ועיי"ש מה שהביא ראיה מהר"ן בסנהדרין דף פ"ב, ועי' בספר חבצלת השרון פרשת וישב גבי יהודה ותמר עמ' תי"ג דדן ביודע שבי"ד חיבוהו מיתה ע"י עדי שקר אי יכול להרוג את השליח בי"ד מדין רודף. וכן נשאל ר"ח קניבסקי בספר דולה ומשקה חו"מ עמ' רצ"ה ופסק דאסור מתרי טעמי מכח בי"ד ומדין דהשליח ב"ד עושה ע"פ ההלכה אך לא הביאו ראיה לדבריהם רק כתבו כן מסברא,

ועי' עוד שיעורי ר' שמואל רוזובסקי בתחילת מכות ובענין שאלתך ההפוכה היכא שעדים אומרים על דבר שמותר ובעל דבר יודע בעצמו שאסור הדבר אף שאין הבי"ד יכולין לכופו מ"מ הבעל דבר בעצמו מוזהר דנגדו הוי דבר ברור כיון שראה בעיניו, ומהאי טעמא כתבו הפוסקים הובא ביו"ד סי' א' סעי' י"ב דאמרינן שויא אנפשי' חתיכה דאיסורא אפילו נגד עדים.

תע"ג. בגדר איסור דרבנן, ובדברי הרמב"ן דבדאורייתא בשוגג ליכא איסורא

שאלה: חקירה גדולה חקרנו בכל איסורים דרבנן, אי יסודם כדין הנהגה חיצוני, ואי"ז שם מעשה איסור כחפצא דאיסורא, או"ד דבכוחם דחז"ל לאשויי מילתא כאיסור חפצא, וכחפצא דאיסורא, ואף בעינא למידע אי איכא נפק"מ בהאי מילתא, ואגב דקאיירי בגדרי האיסורים ידועים ד' הרמב"ן בריש ויקרא דדאו' בשוגג לא קעביד איסורא, ויל"ד בכוונתו אי הוי היתר ממש, וצ"ת טעמא מאי, ותו דלא להוי לפנ"ע בהא דהא לא קעביד איסורא, ואי נימא דאיכא איסורא כל שהוא צ"ע מנלן ומהו.

וה' יאיר עינינו בתורתו ויפתח ליבנו בתורתו אכי"ר. בברכה"ת ש.ק.

תשובה: לכב' הר"ר ש.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין גדר איסור דרבנן, ידוע הנתיבות בסי' רל"ד ס"ק ג' דכתב שהעובר על איסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה, ובאתוון דאורייתא כלל י' ד"ה והנה ועוד אחרונים הסבירו משום דאיסורי דרבנן הם איסורי גברא דאין המאכל בעצמותו אסור רק האיסור על הגברא שאם אכלו הוי מורד בדברי חכמים ואם שגג ליכא מרד כלל, וכן הגאון צפנת פענח כתב להוכיח מרש"י חולין דף כ"ח דבדרבנן לא שייך בו טומאת נבילה, והטעם דבדרבנן לא הוי איסור חפצא אלא איסור גברא, וראה עוד בשו"ת תורת חסד חאו"ח סי' ל"א אות ה', והגר"א ווסרמן הי"ד בקובץ הערות סי' ח' אות ס"ו. וע"ע בדברי חיים ה' נזק"מ סי' א', ובעין יצחק אה"ע סי' ס"ז ענף ד', ובאור גדול שו"ת חדשות סי' י"ב, ובאחיעזר חיו"ד סי' נ' אות ז', ובאו"ש פ"א מגירושין הי"ז, ובמשך חכמה בפ' שופטים על קרא דלא תסור, ועי' עוד במלואי משפט מה שציין עוד.

ומה ששאלת בביאור הרמב"ן עה"ת פ' ויקרא עה"פ ונרצה דשוגג א"צ רצוי כלל, עיין בשו"ת אבני צדק יו"ד סי' ע"ד שהאריך בזה ומסיק שהפירוש בדברי הרמב"ן שמה שכתב שא"צ רצוי היינו רצוי של קרבן אבל סליחה בעי, ויש שפירשו דבזה שלא מצינו חיוב בתורה על שוגג איסור שוב ל"ח אכילה ושוב ל"ה עבירה כלל ואין צריך כפרה.

בברכת תורה המערכת.

לדופקי יורה דעה. **בתשובה** שלא

תע"ד. שיעור אכילת דם לחיוב מלקות

שאלה: כמה שיעור איסור אכילת דם להתחייב במלקות, רביעית כשתיה או כזית כאכילה?

תשובה: בענין שיעור דם, הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' מכ"א כתב דשיעור האוכל דם להתחייב הוא בכזית, וכן הוא בחינוך סי' קמ"ט, ובסמ"ג ל"ת סי' קל"ז, אבל ראיתי להרמב"ן בחי' לע"ז ס"ו דדעתו דשיעורא דדם ברביעית ויש מחלקים בין קרוש ללח ובין אכילה לשתיה, ועי' בשו"ת בנין ציון דכתב דא"א לפרש כן ברמב"ם.

תע"ה. היכן מקום למטה מן האוזן לענין הפאות

שאלה: לכבוד המערכת, י"ט תמוז תש"ע.

לגבי פסק השו"ע במקום פאת הראש דכ' למטה מן האוזן ולמעלה ממקום זה לא תגע בו יד. היכן חשיב למטה מן האוזן האם לאחר התנוך או לא?

יישר כח עצום י.א.

תשובה: לכב' הר"ר י.א.

לענין שאלתך השניה רצ"ב מש"כ בספר אבני ישפה [עמ' 1 בצד שמאל ועמ' 2 בצד ימין וגאון אחד הכונה להגרי"ש אלישיב שליט"א]. (ראה נספח מס' 13 עמ' תקצז).

תע"ו. אי כשהתירו נדר בל' יחיד מופרים כולם

שאלה: מי שהתיר בפני שלשה כמה נדרים ואמרו לו מותר לך וכו' האם כיון שאמרו לו בל' יחיד מותר ולא מותרים לא הותרו כל הנדרים ויהיה כמו בא' מה' נשים שאין מסוים על מה חל?

המצפה לתשובתכם ש.ש.

תשובה: בענין מתיר כמה נדרים ואמרו לו מותר לך, הנה בתוספתא בנדרים פ"ו הל' א' מבואר דמהני להפר כמה נדרים וכן לכמה אנשים בב"א ושם מבואר דאם אומר בסתם מופר מועיל הפרה לכל הנדרים וכן לכל האנשים והובא דין זה בשו"ע סי' רכ"ח סעי' מ"ו, אך בשו"ע לא מבואר שאלתך אי אמר רק בלשון יחיד אבל בתוספתא שם כתוב דרק אי מפרט ואומר מופר נדר זה או מופר ליך דמפרט דמיפר רק אחד לא

מהני אבל אמר סתם מופר מהני לכל הנדרים כן מבואר שם בפירוש בביאור המנחת ביכורים שם, ולפ"ז אם אמרו בסתמא מותר לך מותרים כל הנדרים.

בברכת תורה המערכת.

תע"ז. אי מותר להסתפר ע"י כהן, ודין דנתינת מום בכהן

שאלה: לכבוד המערכת.

א. האם מותר לחבר להסתפר ע"י חבירו כהן, האם מוגדר כתשמיש בזוי דל"מ מחילה, ומה הדין בתשלום? ויש לחקור אם יועיל התקבלתי או"ד דעד כמה שלא מקבל ממון נשאר בזיון.

ב. האם יש איסור מדין וקדשתו לחבול בכהן, ומה הדין כהן אי מותר לחבול בעצמו, והאם עישון סיגריה נחשב לחבלה?

תשובה: **א.** בענין שימוש בכהן למלאכות בזויות וע"י תשלום ומחילה מבואר דינו במ"ב סי' קכ"ח ס"ק קע"ד ויתבארו כל שאלותיך. ועי' שם בפסקי תשובות ובספר קדושת כהנים כהלכתה להר"ר משה גרוס בפ"י הל' ג' בארוכה. ובענין כאילו התקבלתי ששאלת במכתבך השני לצד שמועיל בשכר הנה במ"ב שם כתב דרק באדם חשוב שיש הנאה לכהן מהני ולא בסתם שאומר כאילו התקבלתי.

ב. בענין נתינת מום בכהן עי' בשו"ת להורות נתן ח"ה סי' ס' דדן בזה ומביא לדייק מדברי רש"י בקידושין דף כ"א ע"ב דרק בגלל שרציעה מצוה היא מותר ובלא זה היה אסור לרצוע הכהן, ומבאר שם דהמטיל מום בכהן בכהן הרי הוא מבטל מ"ע דהבדלה והכנה לעבודה שהיא עיקר המצוה דוקדשתו וכלשון הרמב"ם בפ"ד מהל' כלי המקדש יעו"ש וכעי"ז כ' בשו"ת שואל ומשיב מהד"ק ח"ג סי' ט"ז יעו"ש עוד, וכן בשירי קרבן על הירושלמי קידושין פ"א הל' ב ג"כ כתב דהמטיל מום בכהן עובר בוקדשתו, והוסיף דהוי כמו מטיל מום בקדשים דלוקה. ועיי"ש בשו"ת להורות נתן שנתקשה ע"ז טובא בענין, ועי' בשו"ת חבלים בנעימים ח"ה סי' כ"ג דכתב דאף אם הטלת מום בכהן היא בכלל מטיל מום בקדשים וכ"כ הרמב"ם פ"א מאיסורי מזבח ה"ז שעובר בל"ת בזה"ז מ"מ זוהי דעת יחיד, וליתר הראשונים הוי בזה"ז רק איסור דרבנן כמ"ש בע"ז י"ג ע"ב השתא דלא חזי להקרבה וכו', וכ"כ תוס' בכורות לג ע"ב ד"ה "בעל מום" ומנחות נ"ו ע"ב ד"ה "אלא", ורא"ש ב"מ פ"ז סי' ו', ור"מ יו"ד סי' שי"ג בשם הגה"מ, ועיין גם במנחת חינוך רפ"ז אות ג' ובחת"ס יו"ד ש"ו ושי"ח וכו' ולכן מותר לחולה שאבו"ס ומפורש בב"י אהע"ז סי' ו בשם תשובה לגאון דבזה"ז לצורך מותר לקצץ אצבעות הכהן ולעשותו בעל מום, וא"כ ה"ה לצורך רפואה אפילו לחולה שאבו"ס פשיטא דמצוה להתרפאות עכ"ל. וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב מהד"ק ח"ג סי' ט"ז שנשאל אם מותר לחתוך אצבע יתירה שנמצא

על האגודל של ילד זכר או האם אסור משום מטיל מום בכהן וכותב שנראה להתיר ע"י רופא ערל. ונראה מכ"ז דאם יש לו דרכים אחרות יש ענין לעשות בדרכים אחרות דאיכא איסור דרבנן ורק בחולה שאין בו סכנה התירו או ע"י ערל. אך מאידך גיסא חזינן דהתיר השואל ומשיב אפי בדבר שאין בו כ"כ צורך כאצבע יתירה. ומאחרונים אלו משמע דהוי רק דין דרבנן בזה"ז. אך יעוי' בשו"ת להורות נתן מה שדן בזה דאפשר דהוי דאורייתא, וכן בארוכה בספר קדושת כהנים כהלכתה פרק ט' סעי' ט' ובתוספת קדושה שם בסוף הספר סי' א' האריך בסברות וראיות וכמובן איסור מום הוא גם לכהן עצמו, ובענין עישון סגריות אין דינו שונה מישראל דאי הוי סכנה אסור גם לישראל, ואי לא גם לכהן יהיה מותר.

תע"ח. אי כשאיסור א' נדחה משום פקו"נ אי חל האיסור השני

שאלה: אם יש איסור שלא חל מסיבת אחע"א ולאיסור הראשון קרה פקו"נ ונדחה והאיסור השני לא נדחה, האם יחול למ"ד שהאיסור עצמו לא חל ולא רק לענין מלקות?

תשובה: בענין איסור חל על איסור במקרה דאיכא פיקו"נ על האיסור הראשון, עי' בנודע ביהודה או"ח סי' ל"ו דכתב דפשוט דלא חל ולא נקרא דפקע האיסור, אומנם בשו"ת אב"מ סי' י"ב סד"ה "והנה" פשיטא ליה דכה"ג חל איסור על איסור, ועי' באמרי בינה דיני שחיטה סי' י"ח, ועי' בחסד לאברהם תנינא סי' ס"ז ובאפיקי ים ח"א סי' ל' סק"ו דכתבו דתלוי בהותרה ודחויה.

תע"ט. אי יש דין אאחע"א בספקות

שאלה: האם דין אאחע"א נאמר כשיש ספק איסור דמותר לרמב"ם מדאורייתא, או כיון דמותר חל לגמרי ולא רק על צד שאין איסור, וכן קדושה שמותרת מספק האם אפשר להחיל קדושה אחרת, או שלצד שיש קדושה אקחע"ק?

יישר כחכם תודה רבה י.י.ה.

תשובה: בענין אאחע"א בספק, עי' בתיבת גמא פר' תצוה, וכן בשו"ת רע"א דכתבו דאפי' למ"ד ספיקא דאורייתא לחומרא איסור חל על איסור ולרמב"ם דספיקא דאורייתא לקולא ודאי חל איסור על איסור, וכ"כ בפירוש בחמדת שלמה סי' כ"ז ס"ק ה', ועי' באורך בזה בספר משברי ים [ספר על עיניני איסור חל על איסור] בקיצור הכללים כלל ב' סעי' ט'.

בברכת תורה המערכת.

שלד **לדופקי** יורה דעה. **בתשובה**

ת"פ. קדימה במצות ואהבת לרעך כמוך

שאלה: לכב' המערכת.

הסתפקתי האם יש דין קדימה במצות ואהבת לרעך כמוך כמו במצות צדקה?

בתודה על התשובה הקודמת מ.ש.ק.

תשובה: לכב' הר"ר מ.ש.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין קדימות במצות ואהבת לרעך כמוך, עי' בפחד יצחק חלק אגרות ומכתבים, וכן מופיע בספר הזיכרון להגר"ח שמולביץ שהוכיח שם הגר"י הוטנר דיש קדימה במצות ואהבת לרעך מהמשנה בסוף הוריות המונה סדר קדימויות בכך עיי"ש.

בברכה המערכת.

תפ"א. מהו השיעור של חורש בשור וחמור

שאלה: שמענו שנשאל הגר"ח קנייבסקי מהו השיעור של חורש ומנהיג שור וחמור בכלאים, ואמר שאין לו ראיה על הדבר, האם יש בידכם ראיה?

תשובה: מצאנו בשערי זבולון על ב"מ סי' כ"ב דכתב דבביאור הגר"א יו"ד סי' רצ"ז סקכ"ג בי' בדעת הרמב"ם דב' דינים איכא מנהיג לחודיה ומושך בעגלה או חורש בהם, וצ"ב דאם מנהיג לחודיה לוקה עליו א"כ מדוע הוצרך הרמב"ם לכתוב נמי מושך בעגלה, ונראה דחלוקים הם בשיעוריהם דבמנהיג בעינן שהבהמה תלך מחמתו ולכך בעינן שתעקור יד ורגל אבל המושך בעגלה האיסור הוא מפני שעובד בשור וחמור יחדיו, ומה דצריך שילכו קצת הוא מפני שאם לא הולכים לא חשיב דהשור והחמור עובדים דלא עשו כלום, ומאחר שכן נראה דלא צריך בדווקא עקירת יד ורגל בכדי לאשוויי שהם עובדים אלא אף הזיזו גופם ע"י עקירת יד בלבד ועי"ז משכו קצת את המשא שפיר חשיב שהשור והחמור עבדו, ולכך הוצרך הרמב"ם לפרט במיוחד חיוב מנהיג שור וחמור וחיוב מושך בשור וחמור, ובה"ס כ' וז"ל "עגלה שהיו מושכים אותה כלאים היושב בעגלה לוקה ואע"פ שלא הנהיג שישיבתו גורמת לבהמה שתמשוך העגלה" עכ"ל. ונראה ביאור דבריו דאף אם ע"י ישיבתו אינה עוקרת יד ורגל מ"מ חייב אחרי דע"י שיושב עובד עם השור והחמור שמושכים העגלה וחכמים פוטרים את היושב בקרון מפני שלא נחשב מעביד את השור והחמור ע"י ישיבתו.

בברכה המערכת.

לדופקי יורה דעה. **בתשובה** שלה

תפ"ב. בחידוש הצפנת פענח דבנדר של מופלא סמוך לאיש לא מהני תנאי

שאלה: לכבוד המערכת.

מבקש אני לדעת בדחיפות היכן נמצא הצפנת פענח שכותב שבנדר של מופלא הסמוך לאיש לא מהני תנאי, כמו"כ באם יש עוד שכותבים כן או שדנים בדבריו {כל הנ"ל על תנאי בלבד ולא על התרה או מודעה וכו'}.

יש"כ א.מ.

תשובה: לכבוד הר"ר א.מ. שליט"א.

שמחנו לקבלת מכתבך. בענין מופלא הסמוך לאיש דלא מהני בו תנאי, כ"כ הצפנת פענח בתרומות פ"ב, וכ"כ גם ר' יוסף אנגל בספרו בית אוצר מערכת א-ו עמ' 91, ובשו"ת אורי וישעי סי' קכ"א, ובאור לארבע עשר להגר"מ גרוס סי' י', ועי' בגידולי שמואל בכתובות דף נ"ט דחולק וס"ל דמהני תנאי.

בברכת תורה וכוח"ט בכבוד רב המערכת.

תפ"ג. אי מותר להשכיר ס"ת בלא סיבה

שאלה: האם מותר להשכיר ס"ת {לא בשביל לישא אשה או ללמוד תורה}?

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין להשכיר ס"ת, עי' בשו"ת תורת מרדכי ראבינאוויץ סי' מ"ו עפ"י ב"י או"ח סי' קנ"ג שגם שכירות בכלל מכירה דאסור, ועי' בשו"ת שם יהוסף סי' ט"ז דכתב דיש ליתן הס"ת בשאלה ויתנו מעות לצורך ס"ת בתורת נדבה, אך יעי' בספר זיכרון אדרת אליהו עמ' שכ"ג תשובה מהאדר"ת ללמד זכות על הנוהגים להשכיר, ושם כתב דהאריך במקום אחר ונמצאת התשובה בקובצי כנסת הגדולה והודפסו מחדש באוצר כתבי האדרת הוצאת אהבת שלום עמ' קצ"ג, וכ"כ בספר בתוך הגולה עמ' מ"ג לצדד להתיר מכמה טעמים והנח להם לישראל. וכן מביא בשו"ת אבני צדק ח"ב יו"ד סימן קי"ח דמותר להשכיר ספר תורה שנותנו לבית הכנסת ושם התיר אפי' המעות חולין לכל צורכו וסיים וכן המנהג, וע"ש ועי' עוד בתשובת יד יצחק סי' קי"ב, ובספר החיים לר' חיים פלאג"י סי' ו'.

בברכת תורה המערכת.

שלו **לדופקי** יורה דעה. **בתשובה**

תפ"ד. בענין חידוש אבן האזל דאין ביטול תורה בשביל הנאתו

שאלה: עי' באבן האזל בהל' מלכים {פ"ג ה"ה} דכתב שאין איסור ביטול תורה אם לוקח זמן בשביל הנאתו {בשונה ממלך שאסור לו סתם להתענג} האם יש אחרים שסוברים כן או שמביאים את האבן האזל?

תשובה: ע"ד אבן האזל, הנה ודאי דבריו הינם חידוש גדול, ומצאנו כמה וכמה דביארו את דבריו בגדר מסוים ויש שחלקו עליו. עי' בקובץ קול תורה קובץ מ' עמ' רמ"ט דציינו לדבריו וכתבו דזהו דוקא באקראי ולא בקבע, ובשו"ת ברכת יהודה יו"ד סי' י"ח כתב לבאר דבריו דכל אדם לפי מידותיו, וכן ביארו הגאון ר' ברוך רוזנברג בספר אור ברוך עמ' תקי"א, ובנטעי גבריאל הל' חנוכה פ"ד הערה ט', ובספר ברכות יעקב על מסכת ברכות הניח את דבריו בצ"ע, ועי' בספר חשוקי חמד להגר"י זילברשטיין על מס' סוכה דף כ"ו דכתב דהברכת שמואל בקידושין סי' כ"ז חולק עליו, ועי' בשו"ת משנה הלכות הל' יו"ד מהדורא תנינא חלק ג' סי' ק"ע מש"כ עליו.

תפ"ה. גדר קביעות עיתים

שאלה: בשו"ע יו"ד רמ"ו לגבי מצות חיוב ת"ת כתב רק את דין הקביעות עיתים, וכן המשמעות שהרמ"א מסכים לזה, וע"כ נ"מ לעוסק בפרנסה וקובע עיתים אך מוצא לפעמים זמן שיוכל ללמוד בו, דלכאו' משמע מהשו"ע שאין בו דין ביטול תורה {אך בשו"ע הרב כתב שיש לו חיוב ללמוד אז} האם יש מי שכותב ע"ז בדעת השו"ע?

בתודה מ.

תשובה: לכב' הרב מ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין העוסק בפרנסה וקובע עיתים לתורה אי פטור מלימוד תורה בשאר הזמנים לדעת השו"ע והרמ"א, עי' בחפץ חיים בספר תורת הבית ריש פרק א' אינו מיפטר בכך וקביעות עיתים הוי רק חיוב ולא פטור, וכ"כ בספר אחר האסף [הגר"י סרנא זצ"ל] עמ' נ"א דמה דמשמע מרש"י בשבת דסגי בכך אינו כן אלא קביעות עיתים הוי חיוב ולא פטור, ודייק כן מלשון רש"י עיי"ש, וכן דייק בספר תורתו יהגה ח"א עמ' של"ב מדברי הפמ"ג או"ח סי' קנ"א ה', וכן דייק שם מאיגרת התשובה לרבינו יונה דרש א' יום א'.

בברכה המערכת.

תפ"ו. מתי ע"כ נהיה גדול

שאלה: למע"כ חברי הבכבוד רב המערכת אחדשה"ט וברכת יישר כח, כ"ו חשון ע"א.

נסתפקנו לגבי עבד כנעני מתי חל עליו דין גדול, האם דינו כישראל והזכר יהיה גדול בי"ג והנקבה בי"ב, או כיון דהוקש לאשה הן זכר הן נקבה יהיה גדול בי"ב,

ואולי יתכן דלגבי גדלות דינו כעכו"ם לדעת החת"ס תליא בדעת ולא בגיל, מי הם הדנים בנושא זה?

תשובה: בענין מתי חל על ע"כ דין גדול, עי' ברע"א יו"ד סי' רס"ז, ובשו"ת בית אפרים יו"ד סי' ס', ובשו"ת משנה שכיר ח"י סי' רמ"ז, וע"ע בשו"ת זרע אברהם לופטביר סו"ס ט"ו שמסתפק בזה, ועי' בספר בקטן והלכותיו ח"א פ"א סס"ק ל"ו.

תפ"ז. בדין כיבוד או"א לאחר מיתה

שאלה: לכבוד רבני בכבוד רב המערכת השלום והברכה.

בדין כיבוד אביו לאחר מיתה.

בגמ' קידושין ל"א: ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו וכו' במותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא וכו'. ופשטות הגמ' משמע דאותו דין כיבוד דאורייתא שיש מחיים יש גם לאחר מיתה. והנה ברמב"ם הל' ממרים פ"ה ה"א דהמקלל אביו אף לאח"מ לוקה והוא מסנהדרין פ"ה, וא"כ חזינן דדין מורא דאב נוהג אף לאח"מ מדין דאורייתא דהא נסקל ע"י. וברצוני לידע בדין כיבוד דלאח"מ אי הוא דאורייתא כבחיי, וא"כ באיזה כיבוד מחויבים יעוי' ברע"א קמ"א ס"ח שחילק בין בזיון לכיבוד, ועכ"פ כ' דדבר שאינו מקפיד אינו מחויב בזה, ומבואר שבעיקרון חיוב הכבוד הוא חיוב רגיל כבחיי, ורק משום שאינו מקפיד אין מחויב, ובזה רצוני לידע המו"מ בזה אם יש עוד יל"ע אם נימא דהוא דין דאורייתא אף לאח"מ אם יש דין דרבנן לכבדו ביותר כיבוד דהא הרמב"ם פסק בהל' ממרים דלאח"מ אינו חייב בכיבוד אשת האב, והמאירי בכתובות פסק שחייב והא זה וודאי אינו דין דאורייתא וכמבואר בכתובות ק"ג שם, אלא דין דרבנן וא"כ מהו גדר חיוב הכבוד שעשו רבנן אם היא רק כלפי א"א או דיש בזה עוד נ"מ.

בברכת יישר כח נ.ה.י.

תשובה: לכב' הרב נ.ה.י. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

כיבוד או"א לאחר מיתה אי הוי דאורייתא, עי' בא"א מבוטשאש או"ח סי' פ"ט הסתפק בכך, ובשפ"א יו"ד סי' ר"מ ס"ב ובתפא"י קידושין פ"א אות נ"ד ובשו"ת עמק הלכה סי' נ"ב נקטו דהוי דרבנן, אך רוב האחרונים נוקטים דהוי דאורייתא עי' שיירי הקרבן על הירושלמי פ"א ה"ז, ובשו"ת חזון נחום סי' קי"ח, ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ב סי' קל"ז, ובעמודי ארזים סי' נ"ו אות ה', ועי' בספר אוצר כבוד אב ואם עמ' רע"ט אות שכ"א דהביא רשימה של עשרות אחרונים בענין. ומהות הכיבוד כמ"ש כבר משו"ת רע"א סי' ס"ח כתב דרק כבוד שמגביה כבוד אביו חייב אבל עשיית נחת רוח ומניעת צער זה לא שייך לאחר מיתה ולכן לא חייב בכבוד אשת אביו, ועיי"ש מה שהביא מהנודע ביהודה,

ועי' בפני יהושע בקידושין דלא חייב רק דבר שיש בו תועלת למת, וכ"כ בהגהות רד"ל, ובמהרש"א בח"א, וכן בתשורת שי סי' רפ"ט ספ"ט, אך משמע שם וכן בהגהות יעב"ץ שמחות שעכ"פ מדרבנן חייב גם בדבר שאין תועלת לנפטר, ועי' גם בזה מ"מ מהאחרונים באוצר כבוד או"א אות שכ"ב.

בכבוד רב המערכת.

תפ"ח. קיום מצות ת"ת אף באינו מבין

שאלה: מקורות בהרחבה על דברי הגר"ז שבתורה שבכתב מקיים מצות ת"ת אפילו אינו מבין.

ד.נ.

תשובה: לכבוד הרב ד.נ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין דברי הגר"ז בהל' ת"ת פ"ב סי"ב דתורה שבכתב מקיים אפי' אינו מבין, הנה כן כתב גם השל"ה בשבועות דף ל"ח, ועי' עוד בשל"ה ק"א דף י' ע"א בשם ספר הפרדס שבלימוד המקרא גם מי שלא ידע לחבר התיבות אם יעסוק בו יומם ולילה שכרו אתו, אולם עי' רבינו בחיי בכד הקמח אות תיו תורה דכל זה בתנאי שלא יהיה מתעסק בקריאתו. אולם עי' אשל אברהם מבוטאטש או"ח סי' מ"ו א' שלא כתב כן דע"ש שמה שתקנו לומר פסוקי ברכת כהנים סמוך לברכת התורה משום דבזה שוים כל ישראל שכולם מבינים פסוקים הנ"ל אפילו קטנים וע"ה הרי שההבנה מעכבת בזה. וכ"כ מפורש בשו"ת רמ"ץ סי' י' אות ד' עיי"ש, וכן הפ"י בברכות י"ג, וראה מ"ש בזה בשדי חמד מערכת המ"מ כלל ס"ט בד"ה והגאון. ועי' בתשובות ארץ צבי סימן נ' הטעם לנפק"מ בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ משום דתורה שבכתב עצם המלות הם המצות, משא"כ תורה שבע"פ יסודה ועיקרה היא ביאורה ופירושה לתורה שבכתב ואם אינו מבין את לימודו חיסר את העיקר המטרה שבה. ועי' במועדים וזמנים ח"ז סי' רמ"ה דכתב דגם בתורה שבכתב אם לומדה בע"פ ואינו מבין אינו מקבל שכר וזה הפשט דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ עיי"ש, ועי' באורך בספר בתורתו יהגה פ"ח ס' ב' בכ"ז ושם הביא מחלוקת לגבי נ"ך אי מקרי לימוד כשאינו מבין.

בברכת תורה המערכת.

תפ"ט. אי יש מצות ולמדתם את בניכם ומצות והגדת לבנך אחר שנת י"ג

שאלה: לכב' לדופקי בתשובה.

האם יש מצוה של ולמדתם את בניכם גם לאחר גיל י"ג? והאם יש חיוב מצוה של והגדת לבנך גם לאחר גיל י"ג?

בתודה מראש וישר כח י.

לדופקי יורה דעה. **בתשובה** שלט

תשובה: לכב' הר"ר י. שליט"א.

בגוף חיוב על האב ללמד את בנו האם הוא למעלה מגיל י"ג, עי' בצפנת פענח ח"ב סי' י' דכתב דהחיוב הוא גם בגדול, ועי' בשו"ת דברי יציב לאדמור מצאנז ח"ו חו"מ סי' מ"ח דהאריך בזה ורצה להוכיח מהא דאמרינן בסנהדרין ס"ח ע"ב בן ולא איש קטן במשמע ה"נ כאן שהלימוד מבניכם נימא דדוקא קטנים עד שיגדלו, ודייק מהרמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"א דכתב רק אבל קטן אביו חייב ללמדו, אך הוסיף דבטור יו"ד סי' רמ"ה סתם שילמד לבנו תורה, וכן בשו"ע שם סעיף א' ללמד את בנו תורה, ובב"ח שם כתב אע"פ שהוא קטן וכו' ומשמע דהחיוב הוא גם בגדול עיי"ש שהאריך, ועיי"ש מה שדייק משועה"ר ואחר הביא דבערוך השולחן בסי' רמ"ה ס"א שהביא דאע"פ דמוכח בסנהדרין דסתם בן הוא קטן ומ"מ כתב את בניכם דמשמע בין גדולים בין קטנים, עיי"ש עוד באורך. [ועי' באחרונים דדחו את הראיה מלשון הרמב"ם ומש"כ קטן היינו אפי' קטן שאינו חייב במצוות וכן הוכיחו מדברי השועה"ר פ"א ס"ז מהל' ת"ת דכתב דחייב ללמד בנו תורה אפי' בנו הנשוי עם ילדים ומוכח דחייב אפי' בבנו גדול].

בברכת תורה המערכת.

ת"צ. אי צריך כח גברא במילה

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה".

הנה בשחיטה יש דין כח גברא האם גם במילה יש דין של כח גברא, או האם יש דין מעשה דומיא דרציחה.

א.ו.

תשובה: לכב' הר"ר א.ו. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין כח גברא במילה, עי' בשו"ת "מנחת יצחק" בענין מילה בלייזר ח"ח סימן פ"ט דמביא את ה"אמרי יושר" ח"ב סי' ק"מ אות ג' שכותב בענין מילה ע"י סם "דגוף המילה אי אפשר ע"י סם דלשון "המול" משמע כריתה ביד או בסכין ולא בסם שיכרת ממילא ע"י משיחת הסם, ועי' יו"ד סי' רס"ג דבכל מוהלין בצור ובזכוכית ובכל דבר הכורת ומשמע בסם לא, ועי' קידושין כ"א: מאי מיעט מיעט סם וברש"י שם שלא יתן סם על אזנו וינקבה דהא ל"ד למרצע שאינו נוקב מכח אדם אלא מאליו" ומתוך דבריו של ה"אמרי יושר" מסיק בעל ה"מנחת יצחק" שמילה בסם לא כשרה משום שצריך שהמילה תעשה ע"י כוחו של האדם, וע"ע בשו"ת ארץ צבי ח"א א' מה שהוכיח לענין כח גברא במילה, אך יעוי' בתוס' רי"ד בע"ז מהדורא תנינא דכתב דלא בעי כח גברא

שמ **לדופקי** יורה דעה. **בתשובה**

במילה וכל כח טצדקי שנחתכה הערלה כשר עי"ש ועי' מש"כ עליו בזכר יצחק בקונטרס אחרון אות י"ב.

המערכת.

תצ"א. אי גוי יכול לבטל איסור לכתחילה בשביל ישראל כשאינו שלוחו

שאלה: בענין הא דאין מבטלין איסור לכתחילה, מה הדין אם הגוי עושה זאת בשביל הישראל, ואינו שליח של הישראל רק מרבה יותר כי יודע שגם הישראל יקנה ממנו?

נא לציין שו"ת מפוסקי זמנינו א.ב.

תשובה: לכב' הר"ר א.ב. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין אין מבטלין איסור לכתחילה, עי' בסימן צ"ט ס"ה דכתב שם החיד"א שיורי ברכה י"ד שם דאם בא גוי והוסיף אפילו הוא מכירו מותר ולא קנסינן ליה ואין שייך לגזור בשם הרדב"ז סימן תקמ"ז, עוד כתב דליקח מן הגוי דבר שיש בו איסור מעורב אלא שנתבטל ביותר מס' אסור דבשעה שלקחו מן הגוי הוי כאלו מבטלו לכתחילה, הרדב"ז שם. אם אמר לגוי לבטל קנסינן ליה ואסור לאותו שאמר לגוי לבטל ולאחרים שרי, הרדב"ז שם. ואם מייצר בית חרושת את המאכלים עבור יהודים שומרי מצוות כל המאכלים שבתהליך הייצור נתבטל בהם איסור אסורים באכילה כ"כ בשו"ת הרשב"ש סימן תק"ם, ובערוך השלחן סימן צ"ט ס"ק ח' מסיק כן להלכה, הובאו דבריהם בדר"ת שם ובשדי חמד בכללים מערכת הא' סימן ש"ס, ועי' בשו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' תק"כ דסיכם דינים אלו וכתב דאי מיצרים עבור גוים מותר ואי עבור שניהם כתב שם כמה חילוקים עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

תצ"ב. תרומה לעילוי נשמת ממעשר כספים

שאלה: האם מותר לתרום תרומה לצורכי מצוה לעילוי נשמת פלוני מכספי מעשר כספים, דאולי נחשב הדבר כמשתמש בכספי מעשר לצרכים הפרטיים שלו?

אשמח מאוד אם תוכלו להשיבני י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה בשנית ונשתדל להשיב בס"ד.

לדופקי יורה דעה. **בתשובה** שמא

בנוגע לשאלתך האם מותר לתרום למצוה לעילוי נשמה מכספי מעשר, עי' בספר אורח צדקה להרה"ג יחזקאל פיהלנדר שליט"א בפי"א סעיף נ"ו דכתב בשם ר' ניסים קרליץ דאין איסור בכך אך הדבר מוריד בעלוי לנשמה כיון שממילא נותן, ובהגהות תמה על כך איזה עילוי נשמה יש בכלל כיון שהיה בין כה חייב לתת, אך יתכן דהתשובה דלמעשה קיים מצוה ואמר שזכות המצוה תהיה עלוי לנשמה ויש עוד לדון בכך.

בכבוד רב המערכת.

תצ"ג. למה מזמינים לחתונות ולא מקפידים כמו בברית

שאלה: אולי ידוע להרב מקור או הסבר למה הוועלט אינם מקפידים שלא להזמין לחתונות של ת"ח לכל הפחות בין כהנים לבתי כהנים הלא לפי המנהג שמקפידים {עיין רש"י פסחים קי"ג: ותוס' קי"ד. ד"ה ואין מיסב} וגם יו"ד רסה-יב ופתחי תשובה שם שלא להזמין לברית היינו טועים בהזמנות לחתונות ואין לתרץ {לכאורה} שתמיד יש ע"ה בשמחות בזמנינו כי א"כ למה להקפיד בברית.

תשובה: לכבוד השואל הנכבד {לא נודע שמו} שליט"א.

ע"ד שאלתך אמאי העולם אינם מקפידים ללכת לסעודת חתונה של בת ת"ח לת"ח או בת כהן לכהן כשמזמינים אותם ולברית מילה מקפידים לא להזמין הרי מ"ש בפסחים קי"ג: דמי שאינו משתתף בסעודת מצוה ה"ה מנודה לשמים מבואר ברשב"ם קי"ג: ובתוס' שם קי"ד. ד"ה "ואין" דמיירי גם בסעודת נישואין של בת ת"ח לת"ח ובת כהן לכהן, ונראה לחזק את קושיתך דהנה בהל' סוכה סי' תר"מ סעי' ו' נפסק דבסעודת נישואין פטורים מסוכה וסעודת ברית חייבים בסוכה וכ' שם המ"ב בסעודת ברית דאע"פ שהיא ג"כ מצוה אינה כסעודת חתן שהיא מצוה גדולה ונקראת סעודת מצוה בכ"מ משא"כ סעודת ברית אינה מצוה כ"כ {רק יש להעיר דשם מיירי בכל סעודת נישואין גם מי שאינו ת"ח וכהן וכן שם מיירי בכל השבע ברכות לא רק ביום הראשון}. והנה באמת הקושיא היא לא על העולם רק על הרמ"א שהביא דין זה רק בהל' ברית מילה ביו"ד סי' רס"ה סעי' י"ב ולא הביא דין זה בהל' נישואין באבן העזר, ומצאתי כעת בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' צ"ה דכ' דזו כוונת הגר"א שם שציין לתוס' בפסחים דכוונתו להקשות אמאי לא הביא הרמ"א דין זה גם גבי סעודת נישואין, וע"ש דכ' דעכ"פ מוכח ברמ"א דפסק דין זה דווקא בברית מילה ולא בנישואין וביאר שם דאמנם סעודת נישואין גדולה מסעודת מילה, אבל יש הרבה מצוות שלא מנדים עליהם מי שלא קיימם והחיוב על האדם הוא ודאי בנישואין משום שמחת חתן וכלה יותר ממילה, אבל הנידוי הוא לא מחמת גודל המצוה רק מפני כבוד המצוה שמזמינו לברית ואינו בא משא"כ בנישואין, והנה יש עוד היתרים באחרונים, ועיין ביעב"ץ בספרו מגדל עז דכ' דדווקא אי הוזמן פעמים חייב לבא ובלי זה אינו חייב, וכן בספר ארחות יושר פ"כ כ', וכן אמר לנו ת"ח

אחד שהיום אין בעל השמחה מתכוון שיבואו לסעודה דלשם מזמין רק את הקרובים ממש ולכן אינו חייב ללכת לסעודה , עוד כ' שם בארחות יושר דאם כבר יש עשרה אין חייב ללכת, אך בשו"ת יפה לב רס"ה סק"יט דייק מהשל"ה והבאר היטב דגם ביש עשרה חייב ללכת, אך עכ"פ ודאי שיש אחרונים שסוברים דה"ה בסעודת נישואין, עיין בספר חופת חתנים דיני סעודת נישואין ועיקרי הד"ת או"ח סי' ל"ב סק"י, ולכן כתבו דמי שאינו רוצה להשתתף בסעודת נישואין מסוימת שישתדל שלא יזמינו אותו, אך עכ"פ מנהג העולם הוא כמ"ש הרמ"א דווקא בברית מילה וכמו שביאר באגרות משה.

בכבוד רב המערכת.

תצ"ד. כיבוד אב ואם כשמצוה שיעבור על מנהג ודברי חסידות

שאלה: ראיתי שמובא בפוסקים שאם אביו אומר לו לעבור על דברי תורה ואפי' רק מדברי סופרים לא ישמע לו. ועוד ראיתי מובא משם שו"ת קדמון {כמדומה שו"ת בנימין זאב} שאפי' אביו רוצה שהוא יגלח את זקנו אינו חייב לשמוע לו, {ונראה שם דאף אם הגילוח הוא באופן המותר}, וכן מובא בפוסקים גם שאם אמו רוצה שילך לביהכ"נ מסוים והוא ניחא ליה ביהכנ"ס אחר ששם הוא מתפלל יותר טוב יכול ללכת לביהכנ"ס שרוצה ואינו מחויב לשמוע לה.

אך קשה לי שהרי מובא שהאר"י לא הלך תקופה מסוימת למקוה בזמן הקור, כיון שאמו הצטערה אם ילך שמא יצטנן וכדו', ומדוע אין זה דומה להנ"ל? ולמעשה רציתי לשאול מה הדין למשל אם רוצה ללבוש לבושים מסוימים וכל כדו' דברים שאינם מעיקר הדין ולא חיוב כלל, אלא שמוסיפים לו באופן אישי ביראת שמים וכדו' אך זה מצער את הוריו, האם יעשה או ימנע מלעשות?

תשובה: בגדר דין כיבוד או"א כשמצוה לעבור על ד"ת ומנהג, הנה בדבר שהוא מעיקר הדין כבר נפסק בשו"ע יו"ד סי' ר"מ סעי' ט"ו דאפילו מצוה של דבריהם לא ישמע לו, ובדבר שהוא מנהג האריכו בכך רבות באחרונים ומסקנתם עפ"י דברי היש"ש בפ"א בקידושין סי' ס"ג במי שמוחה בבנו שלא יאמר קדיש דלא ישמע להם, {ועיין שו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד סי' כ"ו אות ב'} ועיין בשו"ת באר משה ח"א סי' ס' ובשו"ת ערוגת הבשם או"ח סי' י"ט שסיכמו דמנהג שכל כלל ישראל נהגו אין לשמוע לאביו, ומנהג שלא נהגו כולם אך יש לו עיקר ושורש בתלמוד ובפוסקים ג"כ א"צ לשמוע בקול אביו, אך במידת חסידות שלא הוזכרה בש"ס ופוסקים הסכמת האחרונים שאם הוריו מוחים בו ונותנים טעם לדבריהם חייב לשמוע להם, ולפיכך בדוגמא ששאלת בנוגע לטבילה במקוה שהאר"י לא הלך בגלל ציווי אמו שיצטנן כבר חילק הערוגת בושם הנ"ל {או"ח סי' י"ט} בין טבילת עזרא שיש לכך מקור בגמ' ובפוסקים גם היום לבין טבילה סתם, וע"ע בשו"ת פאת שדך עמ' רכב' מש"כ על המקרה של האר"י, וכן לענין לבוש

עיין בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תקכ"ט דדן בנוגע לגידול פיאות שלאב לא נעים מגידול פיאות של בנו דחייב לשמוע בקול אביו, וע"ע בשו"ת שם ח"א סי' תקכ"ו דסיכם דאם הבן רוצה לקיים מילי דחסידות ואביו רוצה למנעו מחמת שחושש לכבודו דמרגיש בזה התנשאות של בנו עליו אסור לזלזל בכבוד אביו, ע"כ. אך כ"ז כשיש סיבה להוריו אך אם הוריו רוצים לבטלו מכך בדרך של ביטול וזלזול בתורה א"צ לשמוע להם, וע"ע באריכות בקיצורי הספרים על כיבוד או"א-ספר כיבוד הורים ואוצר כיבוד או"א ועוד שהביאו הרבה תשובות ודוגמאות מהאחרונים אך הכלל כמ"ש והחכם ינהוג בערמה וחכמה ויצא ידי הכל.

ובדרך אגב בענין הזקן שכתבת כ' החזו"א "והדרך הישרה שיבור לו האדם וכו' עד שנקרא זקנו מגודל וילעיגו עליו ולא יחוש מפני המלעיגים ואז יעיד ששלחנו גדול משלחנם" {קובץ אגרות חזו"א קצ"ח} ועיין באר משה ח"א סי' ס"ב אות י"ג מה שהביא מהח"ח לא לשמוע לאביו בענין הזקן.

תצ"ה. הידור מצוה במעקה

שאלה: האם שייך במצות מעקה "הידור מצוה" (בעל העיטור כותב שאין להתפנות ליד מעקה שכן מבזה מצות עשה דאורייתא) ואם לא מדוע לא?

תשובה: בענין הידור מצוה במעקה, בספר משולחן גבוה פרשת כי תצא הביא מקונטרס הלכות שכנים להגר"י זילברשטיין דהוכיח משבולי לקט סי' קכ"ה שכתב כעין מה שכתבתם בשם העיטור דאין לנהוג במעקה בביזיון דהוי חפצא של מצוה, והביא את דעת הרי"א דלא הוי חפצא של מצוה דלפ"ז אין ענין של הידור. ובספר אמרות טהורות על פסחים סי' מ"ג כתב דהידור מצוה במעקה אינו יופיו אלא חוזקו. ועי' בספר ברכת אברהם לשבת דף קל"ג ע"ב דהסתפק בכך, ובמנחת אשר סי' י"ז נקט בפשיטות דאין ענין של הידור מצוה במעקה.

תצ"ו. זמן מים מגולים

שאלה: שלום עליכם.

לנוהג להקפיד בדברים האסורים משום גילוי (מים וכיצ"ב), האם יש שיעור זמן בלילה שמאותו פרק הזמן ואיך נחשב הדבר מגולה?

תשובה: עי' בשו"ע יו"ד סי' קט"ז סעי' א' דהיום לא מחמירים בגילוי, אך בכף החיים שם ס"ק ט' כתב שהחמיר, וכן בעצי העולה ותוספות ירושלים עי"ש ואי הוי משום סכנה בפשטות הוי מתחילת הלילה, רק יש שיטות עי' בכף החיים שם דזה מחשש נמלים ויתושים ולכך כל זמן שרואה הוי כמו ביום.

תצ"ז. בענין השהית כסוי הדם בבית המטבחים

שאלה: לכב' הרבנים הדופקים לתשובה שלום וברכה.

נהוג בשוחטי עופות בבית מטבחיים שהולכים לנוח ולאכול אחרי ששוחטים משך זמן ולא עושים כיסוי הדם אלא בסוף היום לכאורה הם משהים בזה מצות עשה, וכן איך מותרים לאכול עד שמקימים המצוה, מי מדבר בזה?

תשובה: בענין כסוי הדם אי חייב לכסות מיד, יעוי' בפלתי סי' כ"ח ס"ק א' דצריך לכסות מיד, אך בפמ"ג שם במשבצות זהב ס"ק י"ג חולק עליו וס"ל דהוי רק דין לכתחילה, וכן במחזיק ברכה לחיד"א, וכן באמרי בינה סי' כ"ד, וע"ז כנראה סמכו השוחטים. ועי' שו"ת יביע אומר יו"ד סי' א'.

תצ"ח. ביאור דברי הש"ך גבי בשר שמן וחלב אי הוי מין במינו

שאלה: אור לא"ך טוב וחסד באדר ליל הילולת הרה"ק ר' אלימלך מליזנסק זצוק"ל זיעוכי"א.

לכבוד מכון למענה שאלות תורניות שלום וברכה.

א. רציתי לברר הא דכ' הש"ך ביו"ד סי' צ"ח סק"א דלהראב"ן עסקינן בבשר שמן, כוונתו שהכא עסקינן בבשר שמן והיינו דבשר שמן וחלב [בצירי] הוי מין בשאינו מינו, או כוונתו דהראב"ן עוסק בבשר שמן דטעמו שוה לחלב, אבל הכא עסקינן בבשר כחוש והוי מין בשאינו מינו לגבי חלב.

יעוין בספר תפארת למשה דכתב דבאו"ה ובאגור {הביאם ב"י בשם מ"כ} מבואר דאף בשר שמן וחלב הוי תרי מיני, ואף הכא שאלתי האם חולק על הראב"ן או לא, וזה תלוי בשאלה דלעיל, ודו"ק.

א. ר.

תשובה: לכבוד הרב א. ר. שמחנו לקבלת שאלותיו ונשתדל בס"ד לענות על ספיקותיו.

א. במ"ש בפשט הש"ך בסי' צ"ח סק"א בדברי הראב"ן דס"ל דחלב ובשר טעמם שוה צ"ל דמיירי בבשר שמן והסתפקת מה כוונתו, עיין בפמ"ג כאן וכן בפתיחה לתערובות ח"ג פ"ד דכתב בפרוש והובאו דבריו בקיצור גם בגליון מהרש"א שם סקי"ד, ומבואר דהכוונה דמש"כ הראב"ן דחלב ובשר טעמם שוה מיירי בבשר שמן שהוא טעמו כחלב {כיון שהוא שמן וגם חלב יש לו טעם שומן} אבל כאן מיירי בבשר כחוש ולכך בשר כחוש מקרי לראב"ן אינו מינו לגבי חלב.

ב. לפי"ז מש"כ בתפארת למשה דבשר שמן וחלב הוי תרי מיני ודאי חולק על הראב"ן.

בכבוד רב המערכת.

לדופקי יורה דעה. **בתשובה** שמה

תצ"ט. בענין כשרות התרנגול הודו

שאלה: מי הם החולקים בענין כשרות תרנגול הודו אינדיק בלע"ז ובעיקר האוסרים?

י. ק.

תשובה: עי' בדרכי תשובה סי' פ"ב ס"ק כ"ו ול"ד דהביא שם את רוב הדעות, ועי' בישורון חי"ד עמ' תתכ"ט דמנה את סיבות ההיתר מכל הפוסקים ועי' בילקוט יוסף איסור והיתר ח"ב סי' פ"ב עמ' קס"ד דהביא הרבה פוסקים ולמעשה רוב מנין ובנין פוסקים להתיר ומצינו רק דהשל"ה כתב דראה אחד דורס ולכן אסרו וכן בשו"ת אורי וישעי סי' י"א הביא דאחד כתב קונטרס לאסור אך הוא מתיר וכן בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאי לר' שלמה קלוגר סי' ק"נ אוסר וכן בשואל ומשיב חלק חמישי סי' ס"ט הביא דעות האוסרים וכן בהיכל הרכה על התורה אוסר וכן יש מכתב מאביו של החזו"א לחזו"א שהם נהגו היתר אך חמיו אב"ד קאברין נהג לא לאכול מדין שאלה שהורה בה חכם.

בכבוד רב המערכת.

ת"ק. נוסח הברכה בטבילת גרים

שאלה: בס"ד לכבוד המערכת.

רציתי לדעת א. מהו או מי דן בנוסח טבילת גר גדול אי אמרינן "על הטבילה" או אמרינן "על טבילת גרים" או "ליטבול את הגר"?

ב. היכן ניתן להשיג את הספר גירים וגירות וכן מי חיבר אותו?

יישר כח ותזכו למצוות, בתודה ובברכה מ. ק.

תשובה: לכב' הרב מ. ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין נוסח הברכה בטבילת גרים, הנה בשו"ע יו"ד סי' רס"ח סעיף ב' כתב ויברך על הטבילה ולא פירש איזה ברכה יברך, ובספר גרים וגירות כתב לברך על טבילת גרים, אך בספר דבר יהושע ח"ג סי' מ' כתב דהמברך על טבילת גרים אינו אלא טועה וחוששני דלא יצא דה"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים ואם יש מנהג כזה הו"ל מנהג טעות, אך יעי' בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצ"א וכן בתשובותו בסוף ספר גירות והלכה להרה"ג ר' שמואל אליעזר שטרן שליט"א דד"ז תלוי בגירסאות בבעלי הנפש להראב"ד וסברתם דכמו שמברכים על טבילת כלים כן מברכים על טבילת גרים, אך באמת יש חילוק וכמ"ש בפירוש התפילות והברכות לר"י בן יקר בברכת המצוות בברכת הטבילה דבכלים אדם טובל את הכלים והחובה על המטביל, ולכן צ"ל על טבילת כלים משא"כ בגר שטובל עצמו א"כ החובה עליו על הטובל ולכן סגי בברכת על הטבילה, ולכן פסקו

שמו **לדופקי** יורה דעה. **בתשובה**

באמת שאר הפוסקים וכן נהגו לברך על הטבילה. עי' במקורות שכתבנו ובפירוש התפילות לר"י בן יקר ובשו"ת דבר יהושע ובספר גירות והלכה פ"ד אות י"ג עיי"ש אכן כשמטבילים הב"ד גר קטן דשם החיוב על הקטן והב"ד המטבילים הם כמו מטביל כלים דאין חיוב טבילה עליהם מברכים הב"ד על טבילת גרים, כ"כ בשו"ת שבט הלוי שם, אך בערוך השלחן סעיף י"א כתב דגם כאן יברכו על הטבילה, ועי' בספר גירות כהלכה להרה"ג שטרן פ"ו הל' י"ב.

ב. ספר גרים וגירות חיבר הרה"ג יוסף ליבטלנד שליט"א ויצא בשנת תשס"א בירושלים ע"י הוצאת גפן טל' מס' 5387944.

בכבוד רב המערכת.

תק"א. בענין הוצאת יותר מחומש על שבות דרבנן

שאלה: קימ"ל דעל מצות ל"ת חייב אדם לבזבז כל ממונו, ויש לדעת האם הדין כן גם במצוה דרבנן?

בכבוד רב ר. ג.

תשובה: לכבוד הרב ר. ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

מה ששאלת בדין אי חייב אדם להוציא כל ממונו על ל"ת דרבנן, הנה יעוי' כבר בביאור הגר"א על הרמ"א באו"ח סי' תרנ"ו דפסק דחייב להוציא כל ממונו על מצות ל"ת וכתב שם דכן הדין על שבות דשבות ועי' שם דהביא ג' ראיות על כך, ועיי"ש בפמ"ג דהסתפק בכך וכן בפתיחה הכוללת ח"ד אות י', וכ"כ רע"א בשם שו"ת הרדב"ז דחייב, אך יעוי' באמרי בינה חו"מ דיינים ועי' באריכות בשדי חמד מערכת אישות אות ב' ג', וכן בקונטרס הכללים מערכה ל' אות ק"ז ועיי"ש דהביא סתירה בחוות יאיר בכך, ועי' בחוות יאיר סי' קפ"ג, וכן במנ"ח תכ"ט.

בכבוד רב המערכת.

תק"ב. האם מועיל ביטול ברוב ליין מגולה

שאלה: מו"ז שליט"א שכח פעם כמות יין מגולה ואח"כ שאל איזה מו"צ מה לעשות בו וא"ל שראה באיזה ספר שאפשר לבטלו ברוב גרידא {אולי חד בתרי}, ואותו רב לא זכר באיזה ספר ראה זאת אם אפשר למצוא הדברים אשמח מאוד.

תודה רבה וכל טוב ש.ד.

לדופקי יורה דעה. **בתשובה** שמז

תשובה: לכבוד הרה"ג ר' ש.ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

בענין יין מגולה, עי' בבית יהודה יו"ד סי' כ"ה דלא מהני שישים לענין מים מגולים כיון דהוי מטעם סכנה, וכ"כ ביו"ד סי' קט"ז בבה"ט סק"ב ובפ"ת סק"ג דלא מהני שישים, וכ"כ בשו"ת שואל ונשאל או"ח ח"ה סי' ל"ה, ובשמחת כהן ח"ז סי' י"ז דלא מהני שישים גם לגבי יין מגולה. אך יעוי' בספר חוט השני על שבת פרק פ"ה סקי"א דכ' דהיום דליכא חשש ליין מגולה ורק הוי חומרא לענין קידוש ולא משום סכנה מועיל ביטול ברוב.

בברכת תורה וכוח"ט בכבוד רב המערכת.

תק"ג. בהסכם יששכר וזבולון האם נחשב לזבולון כאילו הוא ג"כ למד

שאלה: כמדומה שהח"ח כותב שהמחזיק תורה יש לו חלק רק במה שלומד יששכר, כגון אם יששכר לומד בבא בתרא הוי שותף רק בב"ב, ואם יששכר לומד כל הש"ס יש לזבולון זכות כאילו למד כל הש"ס. אם אפשר לציין איפה זה וכן עוד מקורות.

בתודה וברכה.

תשובה: בס"ד לכב' הר"ר יא"ר שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין דברי החפץ חיים בענין יששכר וזבולון, עי' בתורה אור פי"א ובציפית לישועה פ"ג דכ' הח"ח דמה שלומד נקרא כאילו גם הזבולון לומד ולכך אם הלומד לומד פרשת חטאת נקרא שהמחזיק למד פרשת חטאת ומתכפר לו עוונו וכן אם לומד עולה עיי"ש ושם תקיש לשאר הלימודים, אך בעיקר החידוש דנחשב לזבולון כאילו הוא לומד כ"כ בטור סי' רמ"ו אך יש חולקים על כך. אומנם באגרות משה ח"ד סי' ל"ד אות י' הוכיח דהרמב"ם והמחבר חולקים על כך וס"ל דאית ליה רק שכר אך לא נחשב כאילו לומד, אך כתב דכיון דהרמ"א הביא לטור כך ההלכה, אך בציץ אליעזר ח"ח סי' ט"ו אות ל"ה חולק בזה על האג"מ וס"ל דגם השו"ע ס"ל כן, ובתשובות דברי מלכיאל ח"ד סי' פ"א הוכיח דגם רב האי גאון חולק על הטור והרמ"א, אך בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ק' דחה את דבריו, ועי' באורך בספר שמח זבולון להרה"ג ר' יעקב פיש שליט"א בפתיחה דהאריך בכ"ז.

בברכת תורה המערכת.

תק"ד. הקם לשני זקנים או לזקן שהוא גם ת"ח אי קיים שני מצוות

שאלה: לכבוד דופקי בתשובה.

האם מי שקם לזקן שהוא ת"ח קיים שני מצוות עשה או אחד, והאם באביו מקיים ג' מצוות? וכן אם קם לכמה זקנים בפעם אחת אם יש בזה כמה מצוות?

תזכו למצוות מ.נ.

שמח **לדופקי** יורה דעה. **בתשובה**

תשובה: לכב' הר"ר מ.נ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין מי שקם לזקן שהוא גם ת"ח או שקם לכמה זקנים או לאביו ואמו יחד אי קיים כמה מצוות או מצווה אחת, עי' בתשובות שבשו"ת תנא דבי אליהו [לר' אליהו מני סי' מ"ז הביא תשובה מבעל הבן איש חי שהסתפק בכך, ובספר מצות קימה עמ' מ"ז מ"ח גם הסתפק בכך ורצה לדמות ד"ז לדברי הח"ח דמי שמדבר לה"ר על מי שהוא גם ת"ח וגם זקן עובר פעמים, ועי' בספר מורא הו"כ פ"ה הערה ד' דכתב בפשיטות דמקיים שני מצוות אם אביו זקן, ועי' בשו"ת התעורות תשובה סי' קי"ב דאם אביו ואמו מצוים דבר אחד מקיים שני מצוות.

בברכת תורה המערכת.

תק"ה. מחזיק רגלי התינוק במילה האם נחשב כסנדק, ומהו סנדק. ב. פדיון הבן האם אפשר ליתן לשני כהנים

א. ***שאלה:*** בברית מילה אם זה שמחזיק רגלי התינוק שלא יפריע למילה, אם זה נחשב כסנדק? מהו גדר "סנדק" מסייע או גדר אחר?

ב. בפדיון הבן, מה הדין ליתן לשני כהנים, ג' סלעים לכהן א' וב' סלעים לכהן אחר, זכורני שיש שפקפקו בזה, אבל זכורני ג"כ שהעליתי בס"ד שע"י שחוזרים ונותנים עוד ב' סלעים לכהן הראשון ועוד ג' סלעים לכהן השני, תיקון הדבר איני זוכר לא מיניה ולא מקצתיה אבקש למצוא לי הדברים אם אפשר.

בתודה רבה עד מאוד ותשואות חן חן לכם גמח"ט וכטו"ס ד.

תשובה: לכב' הרב ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

א. בענין החזקת רגלי התינוק בברית אי אית ביה מעלה דסנדק או מעלה אחרת, עי' בהל' הגר"א ומנהגיו להגר"מ שטרנבוך שליט"א אות ר"ג דהביא תשובות חתם סופר באו"ח סימן קנ"ט שכתב שסנדק עדיף מהמוהל שהסנדק עוזר למילה ונטפל לעושי מצוה כמוהו שבלעדי הסנדק שמחזיקו אם היה מונח בכסא או שלחן לא היה נוח למולו וא"כ הוא עוזר למוהל וגם הוא כמזבח שמקטיר עליו, משא"כ המוהל שאין בו שני מעלות אלו ע"כ הח"ס, ומחדש עפ"ז חידוש שמעלה ג"כ לאחוז רגלי התינוק לבד וזהו כיבוד גדול במילה, והוסיף עוד עפ"ז שמעלת הסנדק עיקרו אינו במה שמונח על ברכיו רק יש עוד מצוה במה שמחזיק הרגלים שעוזר למול הוא נטפל לעושי מצוה ויש לעורר הסנדק על כך ובמדה שאין הסנדק מסוגל לזה או כשרצונם לכבד עוד אדם יש לכבדו לאחוז רגלי התינוק וקרוב מעלתו לסנדק גופא שעוזר למצות המוהל ונטפל לו וזהו כיבוד חשוב מאד במילה ושכרו במה שמחזיק הרגלים רב מאד משא"כ כיבודים הרבה שנוצרו לכיבוד

בעלמא, וציין עוד למש"כ בתשובות והנהגות ח"א סימן תקפ"ד וסימן תר"ג. ועי' בספר זכרון ברית לראשונים הובא בספר ברית עולם [בלום] [עמ' 199] דכתב דיש מקומות שבוחרים לזה שני אנשים כמו בק"ק רומי שאין הסנדק יושב אלא מניחים את התינוק על התיבה ושני סנדקים עומדים ואוחזים את רגלי התינוק מימינו ומשמאלו והמוהל באמצע ועושה מלאכתו. ועי' בספר תפארת ציון עמ' תל"ו דמסופר על הגרב"צ אבא שאול זצ"ל דפעם היה צורך לסייע באחיזת רגלי התינוק וביקש מאברך אחד שיסייע ושאל אותו אברך אם נחשב גם כן סנדק משום מסייע וענה מיד שכן והביא דהמקור הוא "דעריק לה חרציה" ראה גיטין ע"ח.

ב. בענין לחלק פדיון הבן לכמה כהנים, עי' בפתחי תשובה ביו"ד סימן ש"ה סק"י הביא מהחכמת אדם דלכתחילה יכול ליתן ה' סלעים לשני כהנים לצאת י"ח פדיון הבן, אולם החתם סופר ביו"ד סימן רצ"ז כתב שאע"ג דמבואר בבכורות דף נ"א דאם נתן ה' סלעים לעשרה כהנים פדיונו פדוי, לכתחילה צריך ליתן לכהן א' כשיעור נתינה, ועי' בשו"ת נחלת שמעון סי' י"ז דדן ג"כ בכך, ועי' במשך חכמה דהפליא בגאונותו להוכיח כן דהנה פדויי העודפים נתנו כל אחד ה' סלעים ומשה נתן חצי דמי הפדיון לאהרן ומחצה נתן לבניו, וכן מפורש במדרש פ"ר פי"א והלא מנין פדויי העודפים היה רע"ג בכורים ונתן כ"א מהם חמשה סלעים נמצא דמנין שקליהם אלף שס"ה שקלים נמצא שאהרן נטל סך תרפ"ב ומחצה שקלים ואלעזר ואיתמר נטלו כל אחד סך שמ"א ורביע, ועפי"ז כתב דזה המקור לעשרה כהנים שהלא נמצא שאחד מן הבכורים לא נתן כל חמשת הסלעים לכהן אחד כי אם שני סלעים ומחצה לאהרן ושני סלעים ומחצה לבניו עכ"ד.

בברכה בכבוד רב המערכת.

תק"ו. דין אכילת עור אדם וצפרניו

שאלה: לכבוד המערכת.

שמעתי אומרים שיש בעיה לאכול את עור האדם הנתלש, האם זה נכון ומה המקורות? ומה הדין בענין הצפרנים, וכן בהפרשות מוגלה ללא דם?

יישר כח גדול ש.ה.ס.

תשובה: לכב' הר"ר ש.ה.ס. שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין עור האדם, עי' מקבציאל ל' עמ' רכ"ה דסיכם הענין, ועיין אור לציון ח"א יו"ד סימן כ"ח שהביא תוס' זבחים דף ע"א: שעור המת מותר בהנאה וטעמא דילפינן מע"ע וכפרה כתיב בה כקדשים ובקדשים עור הקרבנות מותר, וכן תוס' במסכת נדה דף נ"ה ע"א בתירוץ שני, אבל שם בתירוץ ראשון כתב שעור המת אסור מהתורה, וכן

שנ **לדופקי** יורה דעה. **בתשובה**

סנהדרין דף מ"ח ע"א ד"ה משמשין בשם ר"ת שאסור, וכן פסק הרשב"א בשו"ת סימן שס"ו, וכן פסק הצמח צדק בשו"ת סימן י"ג והביא שכן דעת הרשב"א והרמב"ן והריטב"א והרא"ה והרא"ש דאוסרין עור המת מהתורה, והוסיף גם שלא כדרך הנאתו דלדעות אלו סברי דלא ילפינן מקדשים אלא עגלה ערופה לבד אסור ושם לא כתיב אכילה, וכן הרמב"ם במאכ"א פ"ד הכ"א דעור האדם כבשרו, ועיין כף החיים סימן ע"ט אות י"ח שדן לגבי אלו שמקלפין עור שליד הצפורנים בפיו דהבן איש חי פרשת אמור פסק לחוש לדעת הרמב"ם ולאסור, אבל כף החיים מסיק להתיר וכתב דדברי הבן איש חי הם חומרא יתירא.

ולגבי שיער האדם כתב הרשב"א שם ששער המת אסור בהנאה, אבל הרמב"ם פי"ב סנהדרין סעיף ד' וכל אשה שתיהרג מותר ליהנות משערה, ועיין בב"ח יו"ד סימן שמ"ט שביאר במה נחלקו.

ולענין מוגלה הנה לגבי מימי רגליו פסק בשו"ע שמותר ורק משום בל תשקצו אסור לבריא אבל לחולה אפילו שאין בו סכנה מותר ואין בזה בל תשקצו, וכן פסקו הבן איש חי וכף החיים, וא"כ במוגלה שאין בל תשקצו לכא' יהיה מותר, וכן אפי' דמו וחלבו של אדם מותר מהתורה לכו"ע, ורק בדם בעין אסור משום מראית העין ובחלב אשה בפני עצמו מותר, וכן לינוק מאשה הוי כיונק שרץ משום גזירה דרבנן, וא"כ מוגלה יהיה מותר.

בברכת תורה המערכת.

תק"ז. בענין כהן שנטמא למתו אי יכול להיטמא גם למת אחר

שאלה: לכבוד המערכת כבוד הרבנים שליט"א.

אבקש את עזרתכם בענין כהן שנטמא למת שהוא אחד מז' קרובים מה הדין אם יש באותו אוהל איתו עוד מת האם מותר כיון שבין כך נטמא למת ואין בזה עוד איסור דכל מת הוא רק סיבה נוספת לטומאה, או דסו"ס התורה אסרה גם את הסיבה לטומאה הנוספת?

אודה לכם מאוד.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין כהן העוסק בקרובו אי צריך להיזהר מטומאה ממת אחר, עי' בשו"ע סי' שע"ג סע' ז' דכתב דאסור לכהן להיטמא למת אפי' בעת שמיטמא לקרוביו, ועי' ברמ"א שם דכתב דדוקא לאחר שפירש ממתו אבל בעוד שהוא עוסק במתו מותר להיטמא אף לאחרים, ועיי"ש בש"ך ס"ק י"ב דהביא בשם הר"ח דאף בהליכה בבית קברות כשאפשר

לו בלה"כ אסור להוסיף טומאה כיון שאפשר לקוברו בסוף בית הקברות, וע"ע בלבוש ועי' במנ"ח מצוה רס"ד אות ט' [בנדמ"ח] דכתב דדוקא אי נטמא כבר למתו מותר להיטמא למת אחר אבל לכתחילה ליטמא למתו ולמת אחר בב"א אסור, אך האחיעזר בח"ג סי' ס"ה ועוד אחרונים התירו ד"ז. ודין זה תלוי אי ההיתר לקרוביו הוי דחויה או הותרה עיי"ש וע"ע בחלקת יואב או"ח סי' כ"ה, ועי' בכ"ז בספר ברכת האוהל בסופו בקונטרס טומאת כהנים סעי' נ"ב נ"ג.

בברכת תורה המערכת.

תק"ח. דין לומד בלי להבין אי מקרי ת"ת

ידוע בשם הגר"א שתורה שבכתב הקורא בלא להבין שכר ת"ת בידו, איה מקום קדשו? והאם נאמר בכל הכ"ד ספרים?

ד. ז.

תשובה: לכב' הרב ד. ז. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותכם.

בענין לימוד בלי להבין, לא ידוע לנו דברים על כך בשם הגר"א, אך כן פסק בשו"ע הגר"ז פ"ב הל' י"ב, וכן השל"ה בשבועות דף ל"ח, ובתורה שבע"פ לא מהני כ"כ שם הגר"ז בהלכה י"ג, וכ"כ במ"ב סי' נ' ס"ק ב' בשם המג"א לגבי אמירת איזהו מקומן, ועי' באורך בספר בתורתו יהגה פ"ח ס' ב' בכ"ז, ושם הביא מחלוקת לגבי נ"ך אי מקרי לימוד כשאינו מבין.

בכבוד רב המערכת.

תק"ט. האם יש היתר לנשים מעוברות ומניקות המחכות שש שעות לחכות ג' שעות

שאלה: לכבוד המערכת. טבת תשס"ט

ראשית אני מודה לכם על הארגון הנפלא שלכם מאוד מאוד אני מוקיר טובה לכם ושכרכם גדול מאוד בשמים.

שמעתי שהרבה נשים יולדות ומתעברות מחכים רק ג' שעות בין בשר לחלב אפילו שמנהגם בדרך כלל לחכות שש שעות, האם יש להיתר זה מקור או שאסור לנהוג כן, ואולי יש לחלק בין לצורך ללא לצורך?

תשובה: בענין להקל למעוברת ומניקה בהמתנת שעות, ידוע שיש מקומות בעיקר יוצאי גרמניה שהגברים מחכים שש שעות והנשים ג' שעות, עוד יעוין

בקיצור שו"ע להרה"ג אהרון פויפר ח"א סי' י' ט"ז דהביא בשם הגרש"ז אויערבך שבן תורה שנהג ג' שעות רצוי שיחליף מנהגו, אבל נשים לא ימהרו לשנות מנהגם כיון שעוסקות במטבח ועם ילדים וקרובות לידי מכשול, וטעם שלא תידור משתידור ולא תשלם. ובענין להקל למעוברת ומניקה, עיין בהליכות בת ישראל פ"י ס"ק ל"ב דהביא ע"פ החכמת אדם שמיקל לחולה קצת, וכ"כ בשו"ת י"א ח"א יו"ד סי' ד', וכן בחוט השני ח"ד פרק צ"א סעי' ח', וכן מצאנו בשו"ת שלמת חיים סי' ד' למניקה תוך ל' יום.

תק"י. הנודר מחפץ אי מותר בקול מראה וריח

שאלה: הנודר מחפץ וכגון שלא יהנה מנר, האם מותר בהנאה מאורו משום דקול מראה וריח, או דמתסר מדאו' דחשיב נהנה מהנר, ואולי רק מד"ס וככקדשים דמד"ס מיתסר אף בקול מראה וריח, ואולי הוי דווקא בקדשים, ושמא נדר הוי כקדשים דהא איכא ביה מעילה? וצ"ע.

תשובה: בענין מודר הנאה אי מותר בקול מראה וריח, יש שהוכיחו דאסור מהא דבמודר הנאה מותר רק לשמוע קול שופר דמצוות לאו להנות ניתנו ומשמע דלשם שיר אסור, אך יש שחילקו דהיינו דוקא באדם משום דשם נהנה ממעשה האדם שפועל בשבילו, אבל בנודר מחפץ יהיה מותר. אך יעוי' בספר חיי כהן דף כ"ו דרצה לתלות ד"ז במחלוקת הב"י והרמ"א דס"ל דלו עצמו אסור לתקוע ורק לשמוע מחבירו מותר כיון דיש נהנים מכך והרמב"ם מתיר אפי' בו עצמו. ועי' בשו"ת קול אליהו ח"ב חאו"ח סי' כ"ג שעמד על מ"ש הרמב"ם בפ"א מה' שופר ה"ג "שופר של עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא" שאין בקול דין מעילה, וא"ת הלא נהנה בשמיעת הקול מצוות לאו ליהנות ניתנו לפיכך המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה דאמאי בשופר של עולה לא יתקע לכתחילה ובשופר של איסור הנאה מותר לתקוע בו לכתחילה, ותירץ "דבשופר של עולה אע"פ שאין מעילה בקול מ"מ מעלה עשו בקדשים ומדבריהם איסורא מיהא איכא לפיכך לא יתקע בו לכתחילה משא"כ במודר הנאה משופר שתוקע בו אף לכתחלה משום דבשאר מילי דלאו קדשים לא גזרו בהו רבנן כלל ואם תאמר מנלן האי מילתא דדוקא בקדשים החמירו רבנן לאיסורא ולא בשאר מילי דעלמא אימא דהא דאמרינן קול מראה וריח אין בהו משום מעילה הא איסורא מיהא איכא היינו בין בקדשים בין בשאר מילי נראה לי ראיה מדקי"ל גבי המודר הנאה מחבירו שאינו יכול לרפאות בהמתו ומ"מ רשאי לומר לו מה לעשות לבהמתו ותתרפא ואם איתא דאף בקול בעלמא איכא איסורא היכי מצי לומר לו כן, אלא ודאי שהדבר פשוט דדוקא בקדשים גזרו ולא במידי אחרינא אחריתי" ע"כ. עיי"ש שדחה את ראייתו מנדרים, אך חילוקו במקומו עומד שיש לחלק בין קדשים לשאר איסורי הנאה ולפי הסבר זה יהיה מותר ליהנות ממראה של פרי ערלה שהרי ערלה אינה קדשים, אולם לפי תירוץ אחר שהביא שם גם הנאת מראה תהיה אסורה עיי"ש ועי' בשו"ת הלכות קטנות ח"א ס"ו דכתב מי

לדופקי יורה דעה. **בתשובה** שנג

שאסר ספרו על חברו אם מותר ללמוד בו ע"י הרהור? תשובה: קול מראה וריח וכו' אבל איסורא איכא ומשמע דאיכא איסורא גם במודר הנאה, ועי' ביו"ד סי' רכ"א סעי' י"א דאסור לאוסר ספרו על חבירו לקרות בו ומוכח לכאורה דאסור מראה, אך יעי' שם בט"ז ובש"ך דכתבו דשם אסור כיון דהספר עומד להשכיר א"כ נהנה שנותן לו בחינם ולפ"ז ליכא ראיה.

תקי"א. שיעורים באיסורי הנאה

שאלה: לאו שיש בו איסור הנאה ויש לו מלקות או כרת כמה צריך לעבור כדי לקבל העונש, או אולי אין להם שיעור ועובר אפי' בהנאה מועטת?

תשובה: שיעור הנאה, לגבי איסור הוא בכל שהוא, ולגבי מלקות כשאין באיסור לשון אכילה הוא בפרוטה כ"כ במל"מ מעילה פ"א ה"ג, וכשנאמרה בו לשון אכילה כתב שם המל"מ דשיעורו בכזית, וכ"כ בפמ"ג בפתיחה להל' פסח ח"ב פ"ג, אך בשו"ת רע"א סי' ק"צ, ובשדה חמד בכללים מערכת ה' כלל ע"ח כתבו דשיעורו ג"כ בפרוטה.

תקי"ב. אי בבועל ארמית נאמר יהרג ועל יעבור

שאלה: לכבוד המערכת.

האם בועל ארמית יהרג ואל יעבור או לא? {ואין שם קנאי שיפגע בו}.

תשובה: מה ששאלת בדין ישראל שכופין אותו לבוא על גויה אי חייב ליהרג ולא לעבור, בש"ך כתב שדעת כמה ראשונים דיהרג ואל יעבור, וכתב בשם אורחות חיים שזה דוקא בפרהסיא דחשיב ערוה כיון דקנאים פוגעים בו, אבל בנימוקי יוסף כתב דכיון דחייב כרת גם בצינעה אף בצינעה יהרג ואל יעבור, ובפתחי תשובה הקשה בשם הנודע ביהודה על הש"ך היאך הביא כאן את הנ"י הא כאן בצינעה הוי רק דין דרבנן מגזרת בית דינו של שם, אבל בברכי יוסף כתב דסברת הנ"י כיון דבפרהסיא קנאין פוגעים בו ואיכא כרת יהרג ואל יעבור גם בצינעה, אך הביא דבב"ח ובמהר"ח אבועלפיא הבינו דגם בצינעה איכא כרת וכתב דבנ"י מוכח שלא כדבריהם, והיעב"ץ במגדל עוז באבן בוחן אות כ' כתב דבגמ' ספ"ק דקידושין במעשה דר"ז ורב כהנא וכן בברכי יוסף הביא דכן דייק בעצי ארזים, אך בריטב"א שם כתב בשם מורו דשם הוי בפרהסיא, ובמאירי שם כתב דשם הוי רק ממידת חסידות.

תקי"ג. מעשר כספים במעות שאבדו ממנו ומצאם

שאלה: לכבוד המערכת החשובה "לדופקי בתשובה" שליט"א.

אבקש ממכם לעזור אותי בב' בשאלות ותודה מראש ותזכו למצוות.

מי שמצא מעות הפקר לכאורה חייב ליתן מעשר כספים, ומהו הדין במי שאבד לו מעות ונתייאש מהן באופן שאי אחר מצאן הם שלו שהוי הפקר, א"כ מה יהא הדין אם במאבדן ימצא אותן מעות שהם בעצם שלו, אבל למעשה הם הפקר, האם יתחייב ליתן מאותן מעות מעשר כספים?

ואם באמת חייב מה הדין אם נתייאש באופן שקודם היאוש נטלן אחר בגדר באיסורא אתא לידיה ולכן נתחייב להחזירן, אבל למעשה כלפי המאבדן כבר נתייאש וביסוד הם הפקר..., אבל מצד הדין כיון דהמוצא נטלן באיסור חייב להחזיר וא"כ אלו המעות מגיעים לו אבל לכאורה לא מצד שבעצם הם שלו... האם כה"ג ג"כ יתחייב כיון דנתייאש מהן וקנה מהפקר, או כיון שבאים לו מצד שהם בעצם שלו לכן פטור. ובאמת שאלה זו מסתמא תלוי בחסרון ידיעה בעצם דין "באיסורא אתא לידיה".

תשובה: ע"ד שאלתכם במעשר כספים באבידה, עיין בשו"ת יהודה יעלה {קובו} יו"ד סי' כ"ט דכתב דחייב במעשר כספים, ובתחילה כתב דוקא אי התיאש אך בסוף דבריו הביא דבספר חסידים בסי' קמ"ד כתב גבי גניבה דחייב לעשר בין נתייאש בין לא נתייאש, ואח"כ חילק דגם לספר חסידים דוקא בגניבה אין חילוק בין אי הוי יאוש או לא, אך באבידה אי מצא המוצא קודם יאוש כיון שלא יצא מרשותו אין זה ריוח חדש, {עיין בספר אהבת צדקה להרה"ג אברהם משה אבידן פ"ד הערה 268} {ועיין בהפלא"ה בכתובות דף נ. תוס' ד"ה אל דאברהם נתן לשם מעשר מכל רכושו כיון שהכל היה אבוד וכיון שמצד הנס נשאר בידו לכן חזר ונתן ממנו מעשר}.

תקי"ד. סי' קט"ז שתית מים מעורבים אחר דגים

שאלה: יעוי' בתוס' י"א והו"ד ברע"א על שו"ע יו"ד קט"ז דאין לשתות מים אחר אכילת דג משום סכנה, האם אין לנו אלא מה שאמרו "מים", וכמו שמצאנו דברי חז"ל דמעורב בד"א לית לן בה?

תשובה: בענין שתיה אחר דגים, הנה חוץ מרע"א שהבאת הובא ד"ז בערוך השלחן סי' קט"ז סעי' י', ובכה"ח או"ח סי' ק"ע אות ע"ט, ועי' בכ"מ פ"ד מהל' דעות הי"ח דגם הביא דין זה וכתב דתלוי לפי טבע הארצות, ומשמע דהוי דבר טבעי ולפי"ז כל דבר שהוא בבסיס מים אסור, וכן מוכח בשערים המצויינים בהלכה סי' ל"ג סק"ב דכ' דמה"ט שותים י"ש אחרי דגים, ומשמע דבלי זה גם י"ש היה אסור.

חושן משפט.

תקט"ו. מדוע שונה דין עדים זוממין בממון ממיתה לגבי שמרויח הנדון

שאלה: מ"ש דיני ממונות שהנדון מרויח מן העדים זוממין שנותנים לו הממון מדיני נפשות שאין הנדון מרויח מן העדים זוממין שהם נהרגים והוא אינו מקבל כלום {שמעתי שהגר"י סלנטר זצ"ל עמד על השאלה הזאת}?

תשובה: לא מצאנו.

תקט"ז. בסמ"ע כ' לעי' בסעיף שאחריו, ואינו

שאלה: בסמ"ע בס"ק כ"א כ' בסו"ד "ועמ"ש בסעיף שאחר זה בישוב דברי המחבר" ולא ידענו קישור דבריו למה שכתב שם?

נודה לכם מאוד אם תאירו עינינו בהנ"ל, בתודה ובברכה י. נ.

תשובה: לכב' הרב י.נ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בביאור דברי הסמ"ע לא מצאנו ואין לנו ביאור בדבריו.

תקי"ז. אי שותף קונה חלק חבירו ממילא

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

נסתפקנו היאך הדין בשני שותפין שמת א' מהם בלא יורשין, או שהפקיר חלקו, האם זכה השני ממילא בחלק חבירו בלא קנין, או דבעי לעשות מעשה קנין ואי יקדמנו אחד מהשוק ויקנה- יזכה הוא?

פתרון ספק זה חשוב לנו מאוד, אך לעת עתה לא מצינו מי שידון בזה, נודה לכם מאוד אם ידוע לכם מי שנסתפק או דן בענין זה.

בתודה ובברכה י.נ.

תשובה: לכב' הרב י.נ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין זכיה בשותפין שאחד מהן היה גר ומת, עי' בשער המשפט סי' ער"ה ס"ק א' דהסתפק בכך, ועי' בערך שי חו"מ שם דפשט דאינו זוכה, ועי' בטבעת החושן ועוד אחרונים דתלו ד"ז אי שותפות הוי לכ"א חצי בעלות או דכ"א הוא בעלים על הכל,

[וסברא זו היא קצת קשה כיצד שנים בעלים על חכל האם יש שתי בעלויות ויש ליישב] ועי' בפתחי חושן ח"ז פ"ג ס"ק כ"ט, ועי' בקובץ תל תלפיות שדן בכך בעמ' קנ"ו, ובאושר ירוחם סי' פ"ב דדן בדברי שער המשפט, וכן יש עוד כמה אחרונים דדנו בכך.

בברכת תורה המערכת.

תקי"ח. אי בתנאי לשעבר יש חסרון אסמכתא

שאלה: האם באדם שמתחייב בתנאי לשעבר יש חסרון של אסמכתא?

תשובה: בענין אי בתנאי לשעבר איכא דין אסמכתא, עי' בשער המלך בהל' מכירה פ"ו הל' י"א דהסתפק בכך ותלה זאת במחלוקת ראשונים, ועי' מה שהעיר עליו בהגהות הגרי"ש נתנזון שם [נמצא בהוצאת מכון ירושלים] ובדברי גאונים א' ד' הביא מטה שמעון אות פ"ה בשם הרב בית דוד חחו"מ סי' י"א דהא דאסמכתא קני בקנין ובמעכשיו דוקא אם התנאי הוא בדבר עתידי כגון אם לא אבוא או אם לא אעשה, אבל כשהתנאי הוא בדבר העבר "שאי אפשר להיות אלא מה שכבר היה אין זה אלא שכחה וטעות שסבר דהכי הוה עובדא ולאו מידי הוא מאותו קנין, וציין לשער המלך שאישתמיטתיה דברי הבית דוד, ועי' בספר משפטיך ליעקב ח"ד דרצה לחלק דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דהבית דוד מיירי בתנאי של מקרה שהיה המתחייב צריך לדעת והוא ידוע וברור לו ומה שהתחייב בניגוד למה שידוע לו הוא מחמת טעות והוי קנין בטעות, משא"כ השער המלך מיירי בתנאי לשעבר שאין המתחייב יודע אלא לאחר התחייבותו ובכהאי גוונא לא הוי תנאי בטעות ורק מחמת שידוע בעולם הוי התחייבות מעכשיו דלמעשה כבר מעכשיו התברר האם התנאי התקיים אם לאו אף המתחייב יודע ע"כ הוי מעכשיו ולא הוי בטעות ועי' בחידושי מהרשד"ם ערך אסמכתא דף ד' דהוכיח מפרק הזהב דגם בתנאי לשעבר איכא אסמכתא, וכן כתב באו"ש הל' זכיה פ"ג ה"ח, ועי' בספר זכור לאברהם חחו"מ אות א' דף צ"ד, ועי' בשדי חמד בכללים מערכת א' אות רנ"א דהביא על דברי שער המלך לעי' בשבט בנימין סי' רמ"ב שמן המשחה ד' ח"ן ע"א, ושפת הים סוס"י מ"ג מט"ש סי' ר"ז אות פ"ה שציין הרב זכר דבר ד' מ"ג ע"ב, ועיין מ"ש בזה השואל ומשיב בח"א סי' ע"ב.

תקי"ט. סתירה בדברי הגר"א במחלוקת רבנן וסומכוס

שאלה: כ' בביאור הגר"א חו"מ סי' רכ"ג סק"א דהרמב"ם פ' כסומכוס וכ"מ שפסק המע"ה חסר אחד מאלו התנאים שמא ושמא ועומדת באגם. מבואר דפלוגתת רבנן וסומכוס הוא בשמא ושמא ועומדת באגם דאילו בגוונא שחסר מאלו אף סומכוס מודה {דהא פ' כוותיה}, ומאידך בסק"ז כ' דסובר {הרמב"ם} דרבנן לא פליגי אלא במוחזק

אבל באגם מודו לסומכוס {ע"ש כונתו בשמא ושמא}, מבו' דפלוגתא דרבנן וסומכוס הוא דווקא במוחזק. והוא סתירה נוראה וצ"ע מיניה וביה?

תשובה: בענין שאלתך בסתירת דברי הגר"א עי' באבן האזל בה"ל מכירה פ"ב הל' י' דכתב דבאמת בבאור הגר"א יש שני פירושים, ובאמת שם זה רק ליקוט ובא לתרץ ע"ד שיטת המ"מ ולתרץ מה שנשאר המ"מ שם בצ"ע על דרך זו.

תק"כ. סתירה בדברי הרשב"א אי מהני תפיסה בטענת ברי

שאלה: בקונטרס הספקות כלל ה' כ' דדעת הרשב"א דל"מ תפיסה בטענת ברי, ובתשו' הרשב"א ח"א סי' ש"י משמע דדוקא משום שהכהן טוען שמא לא מהני?

תשובה: בענין קושיתך מדברי הרשב"א על קונטרס הספיקות, עי' בביאור זר זהב על קונטרס הספיקות [מהגר"י דגני שליט"א] שם בכלל ב' אות ט' דעמד בזה וחילק בין דין ברי וברי דלא מהני תפיסה לבין ברי ושמא דמהני, ועוד ר"ל שם דד"ז מהני רק בספיקא דאיכא קמן עיי"ש.

תקכ"א. דין גזילת פחות משו"פ כמה פעמים

שאלה: לכבוד המערכת אחר דרישת השלום והברכה כראוי.

נסתפקתי בדין גוזל את חבירו פחות משוה פרוטה שהדין הוא שפטור מכלום, היאך הדין בגזל כמה פעמים ובכל פעם פחות משו"פ מי אמרינן דכל גזילה וגזילה כבר נמחלה וה"ה פטור מכלום, או דהגזילות מצטרפות?

ח.ו.

תשובה: לכב' הר"ר ח.ו. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין גוזל פחות משוה פרוטה, עי' במנח"ח מצוה ק"ל דהסתפק בכך אי הוי מחילה וא"כ לא מצטרף או דרק אין מצוה להחזיר וא"כ מצטרף, וע"ע במנח"ח מצוהר נ"ח דמחלק בין נודע לנגנב בין כל חצי פרוטה דהוי מחילה ואינו מצטרף, וע"ע בפני יהושע בקידושין דף מ"ו דהסתפק בכך ומחלק בין אם גנב עוד פעם לפני שנאכל החצי הראשון לבין אם החצי קיים, ועי' מש"כ עליו בקה"י סנהדרין סי' כ"ו [בחדש], ועי' בשואל ומשיב מהדו"ב ח"ג סי' ק"ל, ובאמרי בינה הל' בשר בחלב סי' ב', ועי' בדברי מלכיאל ח"ד סי' ע"ח דהוכיח דמצטרפים מהא דדר בחצר חבירו שלא מדעתו דמשלם והתם הוי רק צרוף הנאות של פחות מש"פ, ובפתחי חושן ח"ד פ"ד סע' כ"ח דחאו דיתכן דחובת שכירות הוא רק בסוף זמן מסוים.

בברכת תורה המערכת.

תקכ"ב. בשליחות מצוה השכר לשליח או למשלח

שאלה: אם ראובן עושה שליח לקיים מצווה בשבילו האם השליח מקבל שכר כאילו עשה מצווה, דלכאורה כיוון שהשליח מעשיו מתייחסים להמשלח אז נחשב שרק המשלח מקבל שכר בעד קיום המצווה, או דילמא גם השליח מקבל שכר בעד המצווה כיון שהוא עשה המצווה הגם שהמצווה מתייחס להמשלח.

תשובה: מה שחקרת האם שליח לדבר מצווה מקבל שכר של המצווה {לא שכר חסד או עזרה למצווה} או השכר כולו של המשלח, והנה ד"ז הוא חקירה יפה ותלוי בהרבה מדיני ועניני שליחות, והנה לכאורה היה אפשר להוכיח ממילה או מקרבנות {אי כהנים שלוחי דידן} דמחללים שבת בשביל עושה המצוה ולכאורה אין אדם חוטא ולא לו, אך יש לדחות כיון שזו צורת המצוה ושייך שיהיה שליח בקיום מצוה א"כ אפילו אי אינו מקבל שכר מדיני שליחות יכול לחלל שבת, וראיתי דכ"כ בבית אפרים גבי מילה בצרעת דמותר גם לשליח לחתוך הצרעת דאין המצווה מתחלקת לשניים וכך צריך לעשות, אך נראה להביא ראיה אחרת מהא דאיתא בשם ר"ת באחד שמינה שליח למילה ובא אחר וחטף ממנו ומלו פטור מתשלום כיון שענה אמן ואי לא ענה איהו אפסיד אנפשיה, והובא דין זה ברא"ש בחולין פ"ז וכן ברמ"א חו"מ שפ"ב סעי' א', ומוכח מזה לכאורה דאין לשליח שום שכר על המצוה כי כל הדיון שם אי חייב לשלם מצד הברכה ולכאורה אפילו יענה אמן הרי הפסיד את המצוה, אלא מוכח דאין לשליח שכר על המצווה, וכעת מצאתי דכתב כן בפרוש לב אריה בחולין דף פ"ז דביאר אמאי לא חייב לשלם לו על המצווה כיון שהמצווה של המשלח ולא של השליח ואין לו שכר ע"כ. ועי' בשו"ת בית אפרים חו"מ סי' ס"ז בארוכה דהביא דעת המקנה והכרתי ופלתי שכתבו על מה שכתב בש"ך שפ"ב ס"ק ד' דאין לתת לאחר למול את בנו, וביארו הם את כונת הש"ך דזהו רק אם האב נותן לאחר בתורת כיבוד אבל בתורת שליחות מותר דהשכר רק של המשלח ולא של השליח, ודחה בארוכה דבריהם והוכיח דאומנם המצווה של המשלח אך השכר של המצווה הוא של השליח, ולכן ביאר הפוך דהש"ך דיבר רק בדרך שליחות שהפסיד השכר אבל בדרך כיבוד מותר והוכיח דאל"כ הרבה גדולים לא היו מבטלים זמנם לימול אחרים וכן ודאי כיון שהשליח התכוון שהשכר יהיה שלו השכר שלו ולא של האבא המשלח עיי"ש באריכות בד"ה "ועתה" ובד"ה "ואומנם" "ולכן". עוד נראה ראיה קצת מהמ"א סי' תל"ב ו' דהקשה אמאי שליח מברך על בדיקת חמץ הרי אין המצווה עליו ותירץ דיש מצווה על השליח לברך והביא ראיה ממילה שהשליח מברך, וא"כ לכאורה המג"א למד שהשליח מקיים את המצווה, {ועי' במעדני אשר לר' אשר וייס שליט"א פרשת לך לך דפשיטא ליה מסברא דאין לשליח שום שכר על המצווה ובדיני שליחות התחדש רק שאפשר לשלוח שליח על המעשה אבל לא על סגולות ושכר המעשה, ועיי"ש דהביא מרש"י בקידושין מ"א דכתב גבי מצווה בו יותר משלוחו דהמשלח מקבל שכר טפי משמע שגם השליח מקבל, ודחה דאין ראיה דשם אפשר

לומר שהשליח יקבל שכר על הטרחה, אך מאי דפשיטא ליה למעדני אשר מסברא כבר הבאנו מהבית אפרים דכתב לא כן והדבר תלוי באשלי רברבי. בברכה המערכת.

תקכ"ג. ירושה האם צריך לדעת מקומה

שאלה: לכב' מעכ"ת.

האם אדם שמת לו אביו והניח לו שדה בחו"ל ולא ידוע לבן שהיה לאבא את השדה, או שידוע שהיה לו שדה אבל לא ידע היכן הוא, האם שייך השדה לבן דהיינו שיורש בלי ידיעתו ובלי ידיעת מקומו או לא, ומקור לזה.

תשובה: ע"ד שאלתך אי בן יורש את אביו בלי ידיעתו שיש נכסים, הנה זה לכאורה פשוט שבן יורש את אביו בלי ידיעתו דזהו דין בתורה שכל מה ששייך לבן עובר לאב ולכל היורשים עד סוף הדורות וא"צ ראיה על כך כמבואר ביש נוחלין, ובשו"ע הל' נחלות סי' רע"ו, אך יש גם ראיות לכך.

א. מהא דאפילו קטן בן יומו יורש את אביו והרי קטן אינו יודע.

ב. אפילו עובר קיי"ל דיורש ורק אין יורש להנחיל אחרים כמבואר בסי' רע"ו סעי' ה'.

ג. בגמ' ב"ב דף קט"ו אמרינן דאם אין לו בן או בת ושאר יורשים מההורים, יורשים אחרים שנאמר אין לו עיין עליו, סימן שצריך לחפש אחר היורשים והובא ד"ז בסמ"ע רע"ו ס"ק א'.

ועי' בשו"ת אגרות משה חו"מ סי' ת"ב סי' י"ז דדן אם אדם צריך להוציא הוצאות לחפש יורשים או לא, וכתב דאי יודע חייב ליתן אבל ל"צ להוציא הוצאות, ומשמע דודאי חייב לחפש (אולי משם אין ראיה דשם מדובר בלווה, אך הדבר פשוט בלאו הכי), וע"ע בפתחי חושן להרה"ג ר' יעקב בלוי שליט"א חלק ירושה סי' א' ס"ק ע"ג דשם גם מבואר דאין צריך להוציא הוצאות אבל ודאי שייכת הירושה ליורש, ופשוט.

תקכ"ד. דינא דמלכותא לענין מלחמה

שאלה: האם דינא דמלכותא מחייב {בחו"ל} לילך למלחמה עבור ארץ מולדתו?

תשובה: מה שהסתפק אי דינא דמלכותא דינא מחייב ללכת לצבא למלחמה עבור ארצו, הנה ודאי דאינו מחויב דדינא דמלכותא דינא נאמר רק לגבי דיני ממונות, וכמו שמבואר בטעם הדבר בראשונים עיין רשב"ם בב"ב נ"ד: דאין דין גזל במחזיק ממון חבירו ע"פ חוקי המלך כיון שמקבל דיניה, ובאבן האזל הל' נזקי ממון פ"ח ה"ה ע"פ רש"י בגיטין ט:, ותוס' רי"ד שם כתב דהטעם דבני נח נצטוו על הדינים וממילא

אפשר למלך לתקן דיני ממונות, ובשו"ת דבר אברהם ח"א סי' א' דייק מר"י בשטמ"ק ב"ב נ"ד דהטעם מטעם הפקר ב"ד הפקר, ובתשובות הגאונים כ' דהקב"ה השליט את המלכויות בעולמו בשליטן על ממון בני אדם אפילו ישראל ומוכח דהוי רק בדיני ממונות, ויותר מזה יש שיטות בראשונים דדין זה נאמר רק לגבי דיני ממונות בקרקעות עיין ב"י סי' שס"ט בשם הרא"ש בנדרים פ"ג ועוד, ועיין מ"מ הל' מלוה ולוה פכ"ז דכ' דדווקא לגבי מיסים וכדומה נאמר ולא לגבי שאר דיני ממון בבין אדם לחבירו, עכ"פ ודאי דינא דמלכותא דינא נאמר רק לגבי ממון והובא בשו"ע בחו"מ, וכן ברמב"ם רק לגבי דיני ממונות ולא לגבי שאר דברים, וא"כ ודאי אינו צריך ללכת לצבא רק אם המלך יגזור שמי שלא ילך לצבא יקבל קנס תחול גזירתו.

תקכ"ה. בענין גמ"ד בקנין

שאלה: נסתפקתי ביסוד האחרונים דעיקר הקנין הוא בגמירות דעת כמש"כ החזו"א חו"מ סי' כ"ב א"כ למאי בעי את מעשה קנין אם הוא "גילוי" לגמ"ד או שהוא "מייצר" את הגמ"ד, דהיינו אם הגמ"ד הוא מושלם בלא מעשה קנין רק מעשה קנין מראה שהיה גמ"ד מושלם, א"ד שלא גומר בדעתו באופן מושלם רק מתי שנעשה מעשה.

אשמח מאוד אם תוכלו להאיר עיני בזה. י. ג.

תשובה: לכב' הבה'ח י. ג. נר"ו שמחנו לקבלת שאלתך והננו להשיב בס"ד.

ע"ד שאלתו במש"כ האחרונים דמקור הקנין הוא גמירות ליבו להקנות לחברו והסתפקת אי הקנין הוי גילוי על הגמ"ד או עי' הקנין נוצר הגמירות דעת, ונראה להביא ראיה ממש"כ בקידושין דף ט' אמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך לבתך כך וכך עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנים באמירה ופרש"י באמירה בלא קנין, וכן הוא בשו"ע סי' נ"א סעי' י"א עמדו וקידשו קנו אותן הדברים ואע"פ שלא היה ביניהם קנין ואלו הן הדברים הנקנים באמירה, ומוכח דאי יש גמ"ד מוכחת מועיל אפילו בלי קנין ותמיד חסר בגמ"ד וע"י הקנין נוצר הגמ"ד (דהינו למרות שרוצה להקנות אינו שלם בדעתו שלא יחזור בו עד שעושה קנין) חוץ ממקומות שיש מכח דברים אחרים כגון שמחת נישואים גמ"ד בלי קנין, ועי' בתוס' בבכורות י"ח: ד"ה "אקנויי" דבלי קנין מקנה מקום בחצרו עיי"ש ובאמת כן מוכיח בחזו"א שציינת (בשם אביו) בחו"מ סי' כ"ב ז"ל עיקר הקנין הוא שיגמור בליבו להקנות הדבר לחבירו ויש דברים שקים להו לחז"ל שהדיבור בעלמא גומר בליבו להקנות לחבירו ויש שאינו גומר בליבו ע"י קנינים המפורשים בתורה או מחז"ל, הרי שפתיו ברור מיללו שיש דברים שהגמ"ד בלי הקנין ויש דברים שהקנין יוצר את הגמ"ד והיינו כמ"ש, וכמו דמוכח מקנין דברים, וע"ע בקצוה"ח סי' מ' סק"א דדן אי יש עוד דברים שנקנים באמירה ובגמ"ד לחוד, ועיי"ש שחידש דקנין אודיתא ג"כ הוי ע"י גמ"ד ונקנה באמירה לשיטת הרמב"ם עכ"פ עיי"ש

באורך. ועיין בשו"ת נו"ב קמא חלק חו"מ סי' כ"ח דכ' דההיא דקידושין הוי תקנת חכמים, וחתנו שם השיב דמקנה בגמ"ד והביא ראיה כמ"ש לעיל מתוס' בבכורות דף י"ח: ד"ה אקנויי, וע"ע בחזו"א ב"ק סי' כ"א אות ה' דג"כ הביא ראיה מתוס' בבכורות דנעשה קנין ע"י גמ"ד, וכן הביא מהרשב"א בב"ק דף קג ע"ש, וכ' דאין אנו בקיאין מתי הוי גמ"ד בלי קנין ומתי רק ע"י קנין ואין לנו רק מה שאמרו חז"ל וזהו כמ"ש.

בכבוד רב המערכת.

תקכ"ו. כתיבת פרוזבול כשמקנה המלוה קרקע המושכרת למלוה

שאלה: האם אפשר למלוה שיש לו רק קרקע שכורה להקנות ללוה חלק מהקרקע לצורך כתיבת פרוזבול, ומה שמבואר חו"מ בס"ז סקכ"ב איירי לענין לתת ללוה שדהו בהשאלה, עוד איתא שם ששדה של לוה שממושכנת לאחר אפשר לכתוב ע"ז פרוזבול, אבל לא איירי על ציור שאין למלוה אלא קרקע שכורה, ויש בזה ב' שאלות:

א. אם נחשב כקרקע?

ב. אם יש לו רשות לזה, דאפשר דצריך רשות המשכיר ואם תימא שאי אפשר, יש לעיין בדירת דמי מפתח שהוא בידי המלוה, או במה שמצוי לאחרונה שהקרקע נשארת שייך למנהל קרקעין ישראל והם מחכירים את זה (ובציור זה יש ג"כ לעיין אם הם נחשבים כבעלים או כגזלניים)?

י.ל. ירושלים.

תשובה: לכב' הרב י.ל. שליט"א.

ע"ד שאלתכם האם מהני פרוזבול היכא דיש למלווה קרקע שיקנה אותה ללווה, הנה שאלה זו אינה שאלה בהל' פרוזבול, אלא שאלה בהל' חושן משפט דודאי מצד קרקע אם יש ברשותו להשכיר ודאי נחשב כקרקע דהרי הלוה יכול להשתמש בו. והנה בדיני חו"מ פסק הרשב"א בשו"ת ח"א סי' א' קמ"ה דקרקע שאולה יכול השואל להשאילה שלא מדעת הבעלים הו"ד במנ"א שכירות י"ב, ולפ"ז ודאי שיכול המלווה להקנות ללווה קרקע שאולה, ומצאנו דבר בספר סדר שמיטת כספים כהלכתה פ"ז סעיף ל"א דע"פ הרשב"א הנה ודאי מהני שישאיל המלווה קרקע ללווה, רק יעו"ש דכתב ולכתחילה ראוי שיבקש המלווה רשות מן הבעלים עיי"ש וכן בדי' שכירות פסק בשו"ע סי' שט"ז סעי' א' דהמשכיר בית לחבירו יכול השוכר להשכיר לאחר אם אין מנין של בני הבית האחר מרובין יותר מבני ביתו, וא"כ כשמקנה ללווה חלק קטן ודאי שלא מוסיף ומותר. וכיום יש חוזים שמוזכר בהם שצריך לבקש רשות להשכיר לאחרים, אך נראה דג"ז דוקא בדברים שמקפידים, אבל להקנות שטח קטן של פרוזבול ודאי לא מקפידים

וכמו שנוהגים ג"כ לגבי מכירת חמץ, וממילא הרי לגבי קרקע של מנהל מקרקעי ישראל מבלי להכנס עד כמה תקף הדבר, אבל ודאי שנוהגים גם למכור וגם להשכיר שטח זה וא"כ כ"ש דמהני לגבי פרוזבול.

בכבוד רב המערכת.

תקכ"ז. סי' רל"ב קיבל ממחליף כספים שטר נדיר ששוה יותר משטר רגיל האם צריך להשיבו

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה.

אם קיבל ממחליף דולרים שטר דולר ונתברר אח"כ שאותו שטר שווה ארבעים דולר בגלל שהוא מדפוס נדיר. אם נניח שאין התמונות ומילים שונים כ"כ בולטים ואין רגיל שהמחליף דולרים לשים עין על זה, האם של המקבל דוגמת חו"מ סי' רל"ב בהג"ה "ואם קנה הסרסור דבר בחזקת בדיל ומכרו ואח"כ נודע שהיה בו כסף או זהב זכה הלוקח" ועיין שם בנתיבות באורים אות ח', או האם יש משהו שמחלק ששאני בדיל ונמצא בו כסף שיש בעצם שני דברים כאן והיה דעתו על אחד מהם, משא"כ בשטר דולר שדעתו היה לקנות אותו שטר?

י. ג.

תשובה: לכבוד הרב י. ג. שליט"א.

ע"ד שאלתכם במעשה שקיבל דולר נדיר מפורט דולרים ששוה ארבעים דולר שאלת חכם חצי תשובה, דדין זה באמת תלוי ברמ"א בסי' רל"ב סעי' י"ח גבי סרסור שקנה טבעת בדיל מעכו"ם ומכרו לישראל אחר ונמצא שהיה בתוכה זהב דזכה הקונה ולא הסרסור, והסתפקתם האם דוקא בנמצא דבר אחר בתוכו שלא נתכוין לקנות מה שבתוכו לבין החפץ בעצמו שלא יגע ערכו. ובאמת ד"ז הוא מחלוקת באחרונים דבשו"ת שואל ומשיב מהדורה ד' ח"ג סי' פ"ט הביא בשם הגה"צ מקאמרנא דלא חילק בין המקרים אך הביא בשם תלמידו דחילק כמו שכתבתם בין טבעת שיש בתוכה זהב דהוי שני דברים לבין טעות בגוף המעות והסכים עמו השו"מ, אך יעוין בפתחי חשן {מצורף בזה צילום} להגר"י בלוי בדיני אבידה פ"ט הערה כ' דהביא מהלבוש דל"ק בכל גווני כיון שלא נתכוין לקנות וכ"כ בעבודת הגרשוני רק הוא חילק בין דבר שאפשר להבחין ע"י מומחה או לא. וכן הביא בשו"ת שערי רחמים חו"מ סי' ט' דלא זוכה הראשון כיון שלא ידע ולא עשוי להתודע, וכן מוכח בשו"ת חוות יאיר סי' קע"א דבעלמא זכה השני ורק בציור שלו שם כה הראשון יעו"ש, בפתחי החשן דהעלה דלרוב האחרונים אין חילוק וזכה השני יעו"ש וכ"ז רק היכא דהוי סרסורא חלפן שנה ג"כ מאחר, אבל אי היה שלו יעוי' בפתחי חשן הל' גניבה ואונאה פ"י סעי' י"ג באות כ"ה דאי יודע הקונה בעתיקות וכו' דהוי ממון סמוי

דהוי גניבת דעת וכן יש בזה מקח טעות, והוי כמוכר רעות ונמצאו יפות יעו"ש, אך בציור שלכם דהוי חלפן כספים הוי כמו דין סרסור דלרוב האחרונים היכא דלא ידע ולא עשוי להתגלות הוי של הקונה האחרון.

בכבוד רב המערכת.

תקכ"ח. קיבל הלואה בצ"ק שכתוב בו למוטב בלבד בער"ה ופדאו אחר ר"ה האם שביעית משמטתו

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה שלום. ר"ח שבט ס"ט

מה הדין במלוה שהלוה ללוה ע"י נתינת צ'ק למוטב בלבד וכן קרוס והיינו שצ'ק זה לא סחיר כלל, ורק המוטב {כלומר הלווה} יכול להוציא הכסף דרך הבנק שלו שזה יופקד אצלו בחשבון, צ'ק זה ניתן ונכתב בתאריך של כמה ימים לפני ר"ה ס"ט, והיינו שאם הלווה היה פודה אז את הצ'ק הרי ודאי שההלואה כבר חלה מיד, והואיל ובא ר"ה דמוצאי שביעית פקעה ההלואה כשלא עשה המלוה פרוזבול. אך הלוה פדה הצ'ק רק אחר ר"ה דס"ט, ובזה השאלה האם חשיב שההלואה חלה קודם מוצאי שמיטה או לאחמ"כ, ואז השביעית לא השמיטה החוב, ובאמת יש נדון ידוע בכל צ'ק האם חשיב ממון או לא, ולפי"ז אף כאן האם חשיב שהלוה לו מיד אפי' שעדין לא פדה הצ'ק, אך כאן נוסף פרט שכתוב על הצ'ק "למוטב בלבד" וע"י זה הצ'ק לא סחיר כלל, האם ישתנה הדין?

ישר כח א. ל. ר.

תשובה: לכב' הרב ר' א. ל. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה.

בענין צ"ק שנכתב בו למוטב בלבד וניתן ללווה קודם שמיטה אי משמט או לא, הנה כמו שכתבתה לענין צ"ק רגיל נחלקו בזה הפוסקים באריכות כמבואר באחרונים בארוכה ויצא על כך ספר שלם הצ"ק בהלכה להרה"ג ר' פנחס ליפשיץ שליט"א, ובנוגע לפרוזבול נתבאר דעתם בספר שמיטת כספים כהלכתה להרה"ג שטרן שליט"א, ובספר שמיטת כספים להרה"ג ר' צבי כהן, ובנטעי גבריאל על הל' שמיטת כספים עיי"ש, ורוב הפוסקים ס"ל דצ"ק דינו כגבוי, והסברא כיון שיכול לשים בבנק או לתיתו לחבירו או לפדותו, וא"כ לסברת הפוסקים דמקרי גבוי א"כ סגי בכך שיכול להפקידו בבנק ולפדותו שם ול"צ שיוכלם להעביר לחבירו ולכך לשיטתם ודאי מקרי כגבוי ומקרי שהלוה קיבל הלואה וחייב בפרוזבול.

אך כעת ראינו בספר פתחי חושן להרה"ג ר' יעקב בלוי שליט"א בחלק שטרות בהערות עמ' קפ"ג בהערה פ"ט דכתב דאי כתוב בצ"ק למוטב בלבד גרע משטר חוב וא"כ

יש לדון לדבריו בפרוזבול, ודברנו עם הרה"ג ר' פינחס ליפשיץ בעל מחבר ספר צ"ק בהלכה והסכים דתלוי בדברים אלו.

בכבוד רב המערכת.

תקכ"ט. דין מעבר בחצר חבירו

שאלה: לכבוד חברי בכבוד רב המערכת איש איש כפי מעלתו שליט"א.

האם יש איסור ליכנס לחצר חבירו שלא ברשות, כלו' שלא שאל את חברו אם מסכים שיכנס, אבל חבירו לא אסר עליו בפירוש שלא יכנס?

בברכת התורה דרך ברכה חד מבני החבורה.

תשובה: לכב' חד מבני החבורה שליט"א שמחנו לקבלת איגרתו.

בענין מעבר בחצר חבירו, עי' בספר פתחי חושן הל' גניבה פ"ז הערה כ"ט דכתב דבחו"מ סי' שס"ט ס"ב משמע דמותר להיכנס לחצר חבירו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אבל רק דרך מקרה ורק בחצר שאינו מתקלקל בדריסת רגל ואין דרך להקפיד, אבל לעבור דרך גינה או במקום שדרך להקפיד אסור.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בברכת תורה המערכת.

תק"ל. מקח טעות במצא טעות בפרשיה אחת של תש"ר

שאלה: לכבוד הרב הגאון ברצוני לשאול בענין סופר סת"ם שנמצאה פרשית תפילין שכתב שהיא היתה פסולה מעיקרא, והוי מקח טעות, האם יכול הקונה לטעון שכיום שפרשיה אחת היא מקח טעות, אף שאר הפרשיות יהיו מקח טעות דהוי כמכירה אחת, או דלמא כל פרשיה לחוד, ושאר הפרשיות שלא נמצאו פסולות המכירה קיימת לגביהם? ועוד יש להסתפק כה"ג בתפילין של יד שנמצאו פסולות מה הדין לגבי התפילין של ראש? אדגיש שקושיא זו היא רק בתפילין ולא שייכת בכל עיסקא שיש בה כמה פריטים, כיון שהתפילין ייתכן שהוי כפריט אחד. וצ"ע.

תודה רבה מראש ויישר כח גדול.

תשובה: לכבוד הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

עי' בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קס"ט כ' במי שקנה נ' חתיכות ונמצא מום בחלק מהם שהרשות ביד המוכר לומר החזר לי הכל כיון שבמקח אחד קנה כולם, והובאו דבריו

בפת"ש סי' רל"ב סק"ב, וציין שם לדברי הט"ז בסי' רט"ז סעי' ה' שכ' שם בשו"ע האומר לחבירו קרקע ודקלים אני מוכר לך אפילו לא היו לו דקלים אם רצה לקנות לו דקלים ה"ז נקנה המקח וכו' ע"ש, ובנתה"מ סי' קפ"ב סק"ח האריך בשיטות הפוסקים בדין מקח שבטל מקצתו, ובחידושים שם ס"ק ס"ו סיכם הדברים, ובמשפט שלום סי' קפ"ב האריך בדברי הנתיבות והביא מכמה פוסקים דלא ס"ל כוותיה בכמה פרטים ע"ש, ועי' בפתחי חשן בחלק גניבה ואונאה פר' י"ג סקי"ז דהאריך בכל פרטי דין זה והביא את כל השיטות במקח טעות של חלק מחפץ, וכ' שם בסוף דבריו דפשוט אליבא דכו"ע שהקונה דבר המורכב מכמה חלקים שביחד מהווים דבר שלם כגון מערכת כלים או סדרת ספרים שדינם כמקח אחד ואם נמצא מום בכרך אחד של ש"ס או כיו"ב ה"ז מום בכל המקח ואם המוכר רוצה להשלים לו כרך אחד כיוצא בו ממש אין הלוקח יכול לחזור בו ובפרט שכן נהגו, ונראה לכאורה דה"ה כה"ג בפרשיות אם כי יש לחלק, ולדינא יש לשאול מורה הוראה כי יש בשו"ת כמה חילוקים וכן תלוי המנהג.

המערכת.

תקל"א. ביומו תתן שכרו בקניה בחנות

שאלה: האם יש ביומו תתן שכרו למי שקונה בחנות חפץ?

תשובה: אין במכר דין ביומו תתן שכרו, כן מבואר בשו"ת תורת אמת למוהר"א ששון סי' קי"ט, והובא בקצוה"ח סי' של"ט ס"ק ג', וכן באהבת חסד, וכן בערוך השלחן חו"מ סי' של"ט.

תקל"ב. בדין משטה אני בך במקום מצוה

שאלה: האם יש איזה צד בפוסקים שמותר לומר "משטה אני בך" אפי' במצוה לא חיובית, כגון מי שהוא אומר שמצא קן ציפור ומוכן להראותו במחיר מופרז מאוד האם מותר להסכים ואח"כ לומר משטה אני בך?

ש. פ. ק.

תשובה: לכב' הרב ש. פ. ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין משטה אני בך במקום מצוה, עי' בספר בית יצחק חו"מ ע"ו בשם שו"ת חסד לאברהם [תאומים] חו"מ סי' ט"ו דכתב דיכול לומר משטה אני בך גבי הבטיח לו שכר באם יעזור לו להיבחר לרב, אך יש שכתבו דמשמעות הפוסקים דרק במצוה המוטלת עליו וחייב לקיימה יכולים לומר לו כן, עי' בקובץ בית הלל קובץ י"ט עמ' ע"ז

שסו **לדופקי** חושן משפט. **בתשובה**

[נמצא באוצר החכמה], וכן הביא לדייק משו"ת הראנ"ח ח"א סי' ג' וכן נמצא בעוד מקומות.

בכבוד רב המערכת.

תקל"ג. מהו הגדר ההלכתי של "תור"

שאלה: לכבוד הרה"ג בעמ"ס "לדופקי בתשובה" שלום וברכה! ז' שבט תשס"ט,

רציתי לברר ענין זכות של "תור" מהו גדרו ההלכתי, ואיכא בו כמה נפק"מ: א. האם הוא תקף גם לגבי גוים שלא לעקוף אותם {במקום שאין חילול ה'} ב. אם אחד עוקפו האם יכול להכותו משום עביד איניש דינא לנפשיה לעמוד על זכותו בתור?

תשובה: בענין דין תור, עיין בפתחי חשן להגר"י בלוי חלק גניבה ואונאה פ"ט סס"ק ל' דדן בזה וכתב דהדיון מצד עני המהפך בחררה, וכתב דמשמע בפוסקים דמה שהראשון יצטרך לטרוח ולבזבז זמן אין בזה משום עני המהפך, אמנם אם ידוע שלא כל המחכים בתור יזכו הוי כהפקר ומציאה וג"כ אין בתור סיבה לעכב רק יתכן דכיון דהמנהג ללכת לפי תור אולי זכה הראשון, אך כתב דאעפ"כ מצד המנהג ומצד ועשית הישר והטוב יש להמנע מזה. ועיין בספר הזהרו בממון חבריכם דכתב דיש בזה מצד גזל זמן וחשש למחלוקת שקר חשדות וכעס וחילול ה' ועכ"פ לא כ' שם מקור לכך ע"ש, עכ"פ לפי"ז ודאי שאסור להכות בשביל כך, וכן אי איכא חשש למחלוקת וחילול ה' שייך ג"כ בגוי, ועיין בספר וחי בהם עמ' פ"ב תשובה מהגר"י זילברשטיין בענין עקיפת תור לענין השתלת כליה אך שם יש נושא של פקוח נפש עיי"ש, ועיין בספר מעשה איש ח"א עמ' קפ"ז דכתב דהחזו"א אמר דהוי פורץ גדר, ובח"ה שם עמ' קמ"ו הובא בשמו דהוי משיג גבול, ועיין בספר שאל אביך להגר"ש שבדרון דהביא דפעם הקדימו את אשת ר' איסר זלמן מלצר בתור לנפט עקב היותה אשת גדול הדור וכשחזרה לביתה אמר לה רא"ז להחזיר את הנפט דהוי גזילה וצ"ע, וא"א ללמוד הלכה וביחוד מקור הדברים מסיפורים.

והנה מצינו עוד דין קדימה לתור בחו"מ סי ט"ו סעי' א' דצריך הדיין להקדים לדון מי שבא לפניו תחילה, ומקור הדין בסנהדרין דף ח. דאיתא התם כקטן כגדול תשמעון אר"ל וכו' אלא לאקדומיה ופרש"י בד"ה לאקדומיה אם בא לפניך דין פרוטה וחזר ובא דין של מנה הקודם לפניך הקדם לחתוך, ומוכח דאיכא דין קדימה בתור, אך אולי שם הוי גזה"כ מיוחדת גבי דין {ושם איתא בשו"ע דדין ת"ח צריך להקדים}, אך יעו"ש בפרישה אות א' דכתב דאין כוונת הגמ' למי שקדם ונכנס ראשון לבי"ד, אלא מירי אחרי שהעמיד עצמו לפני הדיין והדיין נתן לבו לשמוע טענותיו זה מקרי בא לפניו ושוב אסור להקדים אחר, וכ"כ בתומים, ובנתיבות שם, ובסמ"ע שם סק"ה כתב שמן התורה רק אי פתחו בדין ומדרבנן החמירו גם בהכנה {וע"ז בא הדין דת"ח צריך להקדים}, ומשמע

בדבריהם דאין דין תור ואולי שם רק בא לומר דהדיין לא חייב להתחשב בתור, {וברמב"ם בכלל השמיט דין זה, ועיין בתומים שם סק"א דתמה למה השמיט הרמב"ם דין הקדמת כהן ע"ש}, ועיין במאירי בסנהדרין ל"ב: דהביא את הגמ' בסנהדרין ח. לגבי הקדמה בדין דאם הכל שוין מקדימים לקודם וכתב דה"ה בשתי ספינות העוברות בנהר ופגעו זו בזו דאמרינן שם בגמ', וכן בשו"ע סי' ער"ב דאם יעברו שתיהן בב"א טובעות ישנם דיני קדימה טעונה עדיפה על שאינה טעונה וכן בריא מפני חולה, ומוסיף המאירי דאי שניהם שוין מקדימין לקודם, ועיין בדבר אברהם ח"א סי' ל"ג וח"ב א-ד בעניני קדימות במילה בשני תינוקות, אך אין זה נוגע לענינינו דשם הוי סוגיא דקדימה במצוות וחיובים ע"ש.

אבן העזר.

תקל"ד. איסור הז"ל ונשים מסוללות בגוי

האם יש איסור השחתת ז"ל בעכו"ם והאם יש איסור נשים המסוללות בעכו"ם דהנה מצינו בדור המבול שהיו בני נח ונענשו על השחתת זרע וגם הם מצווים במצות פו"ר וזה מבטל המצוה בידים, ובענין נשים המסוללות מצינו שזה נקרא מעשה ארץ מצרים אבל כעת ל"מ איסור לגוים בענין זה.

תודתי עליכם ר. ק.

תשובה: לכב' ה"ה ר. ק. נר"ו שמחנו לקבלת שאלותכם המקוריות כתמיד.

בענין איסור לגוי, עי' בשו"ת חיים והשלום סי' ט"ז דכתב דאיכא איסור, ועי' בשדה חמד ח"ב כללים מערכת ז' כלל כ' דתמה עליו דהרי אינו חייב בפריה ורביה, ועי' במ"ל דכתב דלא מצינו דב"נ מצווה על השחתה, אך בספר מטה אהרון מערכה א' ערך אין למדין מקודם מ"ת הביא מהראשונים דנענשו דור המבול על השחתה וזה ראיה דחייבים, ועי' באורך בעמודי משפט סי' ה' שהאריך בזה. אבל דין נשים מסוללות ודאי אין בעכו"ם, דגם בישראל איכא דיון אי הוי דאורייתא, ומש"כ כמעשה ארץ מצרים היינו דהוי דבר מגונה וכך נאסר לישראל אך לא דהוי איסור לגוי.

בכבוד רב המערכת.

תקל"ה. בביאת עכו"ם אי איכא איסור הז"ל

שאלה: הבא על הגויה האם נחשב הוצאת ז"ל?

ש. ר.

שסח **לדופקי** אבן העזר. **בתשובה**

תשובה: לכב' הרב ש. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

לא מצאנו במפרשים מי שעמד בכך, אך בסברא ודאי אינו עובר דהאיסור הוא ההפסד והבטלה שבכך, ובגויה אין ד"ז דאומנם עבר איסור אבל אין כאן לבטלה דהיה בו שימוש ולא הפסד, ומצאנו כעת ראיה לדברינו מדברי קבלה דעי' ברמ"ק בבאורו לזוהר אור יקר פרשת תרומה סי' ט"ו דכתב דהוצאת זרע חמור יותר מבא על הנידה וגויה עיי"ש, ומוכח דבביאה על הגויה אין איסור של הוז"ל.

המערכת.

תקל"ו. בדברי כנה"ג דמקדש אשה לל' יום א"צ גט

שאלה: חי' רבתא מיחזא חזינא בכנה"ג בהגה"ה טור אבה"ע סי' ל"ח שכ' דהמקדש אשה לל' יום לאחר ל' יום פקעי הקידושין ללא גט, ולכאו' זהו חי' גדול ולא נזכר בפוסקים, וכן דסותר לפשטות הסוגיא בנדרים כ"ט.? וצ"ע.

תשובה: עי' בשו"ת מהר"י כהן יו"ד סי' נ"ו דנתקשה מאד בדברי הכנסת הגדולה, וכתב דאין הספר תחת ידו עיי"ש מה שנדחק ליישב דהוי כמו גט בע"פ, אך בלשון הכנסת הגדולה לא משמע דזו כוונתו.

תקל"ז. עדים המערערים על גט האם בעינן שיעידו בפני הבע"ד דהיינו האשה

שאלה: אשה המוחזקת כא"א וקבלה גט ובאו ב' עדים וערערו על הגט באיזה פסול בביטול הגט וכדומה, האם צריכים להעיד בפני האשה? [לגבי קדושין האריכו הפוסקים הרבה, אבל שם היא מוחזקת בפנויה ולגבי עדות פסול בגרושין לא מצאתי, אשמח מאוד לתשובה.

ר. ג.

תשובה: לכבוד הרב ר. ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה והננו להשיב.

מה שהסתפקת אי עדים המערערים על גט בעינן שיעידו בפני בע"ד דהיינו האשה או לא. הנה כבר כתבת דבקידושין האריכו בכך הפוסקים, והדיון הוא האם הוי כדין איסורין משום שיש נ"מ לכל העולם ולכך לא בעי בפניו, וכ"כ הרדב"ז בשו"ת ח"א סי' ע' ע"פ המאירי בב"ק, וכן בשו"ת ישועות מלכו אהע"ז ל"ו ואמרי בינה י"ב ועוד, והחולקים ס"ל דהוי עדות נפשות לאשה ולכן אין מעידין אלא בפניה, אך בדבר שיש נ"מ לממון לאשה לכו"ע אין מקבלים רק בפניה, עיין בשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' ר' ועוד, ועיין בשו"ע הל' עדות סי' כ"ח סעי' ט"ו ובספר הלכה פסוקה סכום הדעות ונשוב

לדופקי אבן העזר. **בתשובה** שסט

לשאלתך בערעור על גט, הנה בסברא אין מקום לחלק בגט דכל הסברות קיימות גם בגיטין, וכן מצאנו במפורש בשו"ת אור ישראל להרב ר' ישראל ליפשיץ דף יד: ד"ה "המורם" דכתב דלא מקבלים שלא בפניה בגט משום דהוי דיני נפשות, ובחידושי אנשי שם לר' שלמה קלוגר עמ' י"ט כתב דאף אי הוי בגט דין איסורים ואפשר לקבל עדים שלא בפניה לביטול הגט אי יש נ"מ לממון לא מקבלים, הרי מוכח דכל הסברות בקידושין יש גם בגט.

בכבוד רב המערכת.

תקל"ח. האם מותר לשמוע קול שירה של אחיות

שאלה: לכבוד המערכת.

רצינו לברר ענין שירה באשה, האם מותר לשמוע קול אחות ששרה {גם זמירות שבת} גדולה וקטנה?

תודה ג.

תשובה: לכב' הרב ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין שמיעת קול זמר של אחיותיו, עי' בשו"ת דברי יציב חלק אבן העזר סי' ל"ו דהיקל בכך אם לא ממידת חסידות, וכן כתב בשו"ת אבן ישראל ח"ט סי' ס"ג, וכן נקט בלקט קמח החדש סקכ"ז, ובתשובות והנהגות ח"א סי' קל"ח, ובשו"ת אז נדברו ח"ט סי' נ"ט. אך עי' במכתבי הגרשז"א בספר הקטן והלכותיו ח"א עמ' 18 דכתב שלא נכון לשמוע אפי' בקטנה, אך לענין זמירות שבת מובא בשמו בספר אישי ישראל פנ"ה סע' ל"ב דאפשר להקל, אך יעוי' שם בשם הגר"ח קנייבסקי דגם בזה יש להזהר, וכן מובא באורחות רבינו עמ' נ"ה בשם החזו"א. וע"ע בכ"ז בפסקי תשובות סי' ע"ה סעי' י"ג.

בברכת תורה המערכת.

תקל"ט. דין מפתה כשהיא פיתתה אותו

שאלה: לכבוד הרה"ג בעמח"ס לדופקי בתשובה שליט"א יישר כח על כל תשובותיכם הנפלאות ועל כל הטירחא הכרוכה בכך.

האם דין מפתה מיירי גם כשהיא פיתתה אותו?

תשובה: בענין מפתה כשהיא התחילה לפתותו, עי' בשו"ת אבני נזר ח"ב סי' רפ"ד דהוכיח מירושלמי ושיטמ"ק דכה"ג פטור המפתה עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תק"מ. אי איכא איסור ביאה באשה מתה

שאלה: מלבד איסורי השחתת זרע ובל תשקצו, האם יש צד לאסור ביאה באשה שמתה בפ"ע כמעשה הורדוס?

תשובה: עי' ברמב"ם פ"א הי"ב מהל' איסורי ביאה דפסק דהבא על הערוה פטור מכלום, וכן כתב הטור.

זרעים.

תקמ"א. במנהג נתינת המעשר עני לעניים בימינו

שאלה: צ"ע אמאי לא שמענו כ"כ ליתן מעשר עני לעניים והרי הוא חיוב גמור?

מ. י. ק.

תשובה: לכבוד הרב י. ק. שליט"א.

ע"ד שאלתך אמאי לא שמענו ליתן מעשר עני לעניים, ודאי דיש חיוב לתת מעשר עני לעניים אך הדבר לא שכיח כ"כ כי בדרך כלל אין טבל ודאי, וכשאין טבל ודאי פטור מלתת מעשר עני משום דהממע"ה כמבואר ברמב"ם הל' מעשר פ"ט ה"ב דהממע"ה, ואף דהרמב"ם כ' ד"ז גבי דמאי, דין זה בכל ספק כמבואר בפשטות וכמ"ש כל הפוסקים עיין דרך אמונה ועוד, ובמעשר ודאי מחויב לתת וכן נוהגים לתת רק נוהגים לקבוע עם עני מראש מחיר קצוב למשקל מסוים ואז יכול לקבוע מחיר זול כמבואר ברמב"ם הל' מעשר פ"ז ה"ה-ה"ז ובחזו"א מעשרות ח' ד-ה גבי מכירי כהונה, וכן נוהגים לגבי עניים כמבואר במצוות הארץ.

בכבוד רב המערכת.

מקורות ומראה מקומות

תקמ"ב. מקור וסוד שם עדינה

שאלה: באיזה תקופה נתקבלה השם עדינה כשם יהודי ומהו הסוד במה שמצינו במדרשים ששם אשת לבן היתה עדינה ושם אשת לוי היתה עדינה?

תשובה: בענין שם עדינה לא מצאנו מי שדיבר בזה.

תקמ"ג. מקור אי חשך העדר אור ואי קור העדר חום

שאלה: מ"מ בענין אם חושך וצל הוא דבר בפ"ע או הוא רק שלילת אור, ואם קור הוא דבר בפ"ע או הוא רק שלילת חום? {שמעתי שיש מח' רמב"ן וגר"א בענין זה}.

תשובה: בענין החושך, נחלקו בזה הקדמונים דבמדרש בראשית פ"א פ"ט איתא דפילוסופי אמר לר"ג שהקב"ה מצא תוהו ובוהו וחושך ולא בראם, והשיב לו דבחושך כתיב בריאה כדכתיב ובורא חושך, וכ"ה להדיא בזוהר שמות פרשת תרומה דף קנ"ה וז"ל יוצר אור הא יצירה ובורא חושך הא יצירה ע"כ. ויעוין בזוהר השמטות בראשית דף רס"ג, ובחולין פ"ז הביא הגרע"א דברבינו יונה בברכות י"א הביא מעשה שצדוקי אמר לרשב"ג מי שברא אור לא ברא חושך יעוי"ש, ומוכרח מזה דחושך הוא יצירה. וכ"כ הגר"א באדרת אליהו עה"פ ויבדל אלקים, והרמב"ן לפרשת שמות פ"ר פי"א והר"ן בדרשותיו דרוש שלישי כתבו דמצינו לשון בריאה על העדר כדכתיב בורא חושך, וכן ברס"ג אמונות ודעות מאמר א' דס"ל דהוא העדר, וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים ח"ב פ"י, אך החיזקוני בראשית א/ב והב"ח או"ח סי' ו' והמהרש"א על תמיד דף ל"ד ס"ל דהוא מציאות, ועי' אור ישראל קובץ כ"ו עמ' רכ"ח עשרות מראי מקומות.

תקמ"ד. מקור דיש לחמור פחות שכל משאר בע"ח

שאלה: מפורסם בפי הבריות שחמור הוא בע"ח שאין לו כ"כ שכל והוא טפש, רצוני לדעת האם יש לזה מקור ומשמעות מחז"ל להאי מילתא, דאה"נ חמור הוא בע"ח שפל ונקרא כך ע"ש החומריות, אבל האם יש מקורות נאמנות מדברי חז"ל או במדרש שלענין שכל שחמור הוא פחות מיתר בעלי חיים?

אני מכיר טוב על כל התשובות שמשיב לי פעם אחר פעם יה"ר שתזכו להמשיך להשיב לכל השואלים כהנה וכהנה!

ח.ל.

תשובה: לכב' הרב ח.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

עי' במד"ר בלק על אתונו על בלעם טפש שבבהמה חמור, ועי' בב"ב דף ע"ד כל אבא חמרא ופרשב"ם שוטה כחמור, ועי' בנדרים דהמתגאים על הציבור לא יוצא מהם ת"ח דקורים לאנשים חמרי. ועי' שבחי רמ"ק דף ק' דכתב לב טפש כחמור, ועי' בש"ך סי' קצ"ח ס"ק ס"א בשם שערי דורא דאם פגעה בחמור אחר טבילה יהיה לבן לב טפש כחמור.

בכבוד רב המערכת.

תקמ"ה. מקור לסגולה לומר מזמור ו' בברית בזמן בכי התינוק

שאלה: מקור דבזמן ברית מילה, בשעה שהתינוק בוכה סגולה לומר מזמור ו' בתהלים ולכוין במלים "חנני ה' כי אומלל אני"-שאני מהול.

תזכו למצוות ושכרכם כפול מן השמים א. הכהן.

תשובה: לכבוד הרב א. הכהן שליט"א.

בענין הסגולה כשהתינוק בוכה, מקורו בהגהות ר' אליהו גוטמאכער על שבת דף ק"ל ע"פ העוללות אפרים סי' תס"ט.

תקמ"ו. מקור דהתורה שמחה בלומדיה

שאלה: לכבוד רבני בכבוד רב המערכת שלום וברכה!

זה ימים רבים אני מתקשה בשאלה דלהלן, ונפשי בשאלתי שתואילו נא בחסדכם להשיבני דבר.

דהנה מצינו בחז"ל בכמה מקומות על יחס "התורה עצמה" לעם ישראל וללומדיה, כגון רש"י בסנהדרין צ"ח. נפש עמל עמלה לו שהתורה מבקשת לפני קונה למסור לו טעמי תורה כמפורסם, וכגון תורה תורה חגרי שק וכו' שמתאבלת כביכול על העוסקים בה, וכן בסנהדרין אי' שהתורה חוגרת שק על העושה פסוק בשיר השירים כמין זמר וכדו'. ובעינא למידע אי מצינו איזה פסוק או מאמר חז"ל או דברים מרבותינו הראשונים או האחרונים ללמדינו שגם התורה "שמחה" בלומדיה, ובשמח בה בשמחת תורה וכדו'?

אודה לכם אם תמצאו לי מ"מ בענין זה ותזכו להגדיל תורה ולהאדירה צ.ר.

תשובה: לכב' הרב צ.ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

ענין שמחת התורה בישראל, מצאנו בתנא דבי אליהו רבה פ"ה וז"ל "שכשם שישראל עושין תשובה בעולם הזה ועושין את התורה ושמחין בה כך התורה שמחה בהן לעוה"ב שנאמר אם הבנים שמחה".

תקמ"ז. מ"מ בדין כיבוד חמיו

שאלה: אם אפשר לכתוב כמה מ"מ בדין כיבוד חמיו, ואם נוהג לאחר מות אשתו דכבר אינה אשתו והוא לא חמיו.

בברכת יישר כח על עבודתכם הנפלאה נ.ה.י.

תשובה: לכב' הרב נ.ה.י. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

על דבר מה ששאלתם על חומר על כיבוד חמיו, הנה בספרי המלקטים על כיבוד אב ואם האריכו והביאו כל החומר על הנושא, ואלו הספרים: כיבוד אב ואם {ע"פ סדר שו"ע} לר' הלל לויטק, אוצר כיבוד אב ואם {ע"פ סדר שו"ע} לר' צוריאל תעסה {בספר זה יש חומר רב} מורא הורים וכיבודם, בן יכבד אב לר' יואל שוורץ, וכן יש ספר שלם כיבוד חותנו {למחבר בחו"ל}כבוד חמיו. ובשו"ת- יש שו"ת בצל החכמה א' סי' ס"ט, שו"ת התעוררות תשובה א' סי' רכ"ח, שו"ת ודרשת וחקרת א.ב. סי' כ"ח, שו"ת ודרשת וחקרת ג' סי' ט', שו"ת חת"ס אהע"ז סי' ל"ח, שו"ת מנחת אליעזר ג' סי' ל"ג, שו"ת שאילת יעקב סי' פ"א, שו"ת תשובה מאהבה סי' קע"ה וסי' שע"א, מנוחת שלום להרה"ג יעקב חיים סופר ח"ג סי' י"ג, ושם גם כתב להוכיח דאין חיוב לכבד את חותנו לאחר מות אשתו, והביא שם בהשמטות ראיתי לגאון מהרי"ש נתזון ז"ל בספרו דברי שאול ויוסף דעת יו"ד סימן ש"מ ס"ד דרס"ב ע"א דפו"ח שעמד בזה אם חייב בכבוד חמיו אחר גירושי ומיתת אשתו, והביא קושית הגאון תשובה מאהבה ז"ל ח"ג סימן שע"ה מדוע לא הוכיחו לה מהא דקורע על חמיו ועל חמותו שו"ע יו"ד שם, ותירץ שם דאכן כל זמן שאשתו חיה חייב בכבוד חמיו וחמותו שהרי חייב לכבד אשתו יותר מגופו וזה כבודה שמכבד הוריה, אבל אחר שנתגרשה או מתה אינו חייב בכבוד חמיו וחמותו אלא כיבוד בעלמא, ועיי"ש דהביא כן בשם הרה"ג בן ציון אבא שאול, וכן הביא בהשמטות שם בשם הגרי"ש אלישיב דאין חיוב כיבוד כשמתה אשתו, וראינו מי שתלה זאת בסיבת החיוב לכבוד חמיו אי הוי משום כבוד אשתו ואשה משום כבוד בעלה וכמו שמשמע ברמב"ם וא"כ כשמתה אשתו אינו חייב, או דהחיוב מדין כיבוד או"א.

בכבוד רב המערכת.

תקמ"ח. היכן המחלוקת בענין זרע גוים

שאלה: היכן בספרי הפסיקה מובא המחלוקת על הנידון האם מותר לאשה יהודיה שאינה יכולה להכנס להריון {מכיון וישנה בעית פוריות אצל בעלה או מכל סיבה חיצונית אחרת} לקחת זרע מבנק זרע של גוים ולהכנס מכך להריון שהרי אין כל חשש ממזרות בכך, דר"מ פיינשטיין התיר והר' מסאטמר אסר?

תשובה: בענין המחלוקת לענין זרע גוים, האגרות משה נמצא בח"א סי' י' ובח"ב סי' י"א, ודברי האדמו"ר מסטמאר נמצא בשו"ת דברי יואל אבהע"ז ח"ב סי' קמ"ז, עי' בספר מענה לשון ח"ג אבה"ע סי' א' שדן בדבריהם, וכן בדברי בניהו ח"ב אבן העזר סי' ס"ח, ובמשנת שלמה קידושין סי' נ', ובעטרת שלמה י' עמ' רמ"א, וברוני עקרה להגר"י הלל עמ' קל"ב.

תקמ"ט. מקור בנו"ב דאיסור שיתוף גם לב"נ

שאלה: יש מחלוקת האם בן נח מצווה על איסור עבודה בשיתוף, היכן ה"נודע ביהודה" כותב שאסור גם לבן נח כדין ע"ז?

תשובה: הנודע ביהודה נמצא במהדורא תנינא יו"ד סי' קמ"ח, אך התשובה מבן המחבר, ובענין שיטת הרמב"ם כן כתבו האחרונים בדעתו לענין הנצרות, ועי' בשו"ת מנחת אליעזר בכמה מקומות שכתב כן.

תק"נ. מקור בר' מפיאסצנא דצריך לצום ולשמוח אף דצריך להתאמץ לכך

שאלה: היכן הרבי מפיאסצנא אומר כי כמו שצותה התורה לצום ביום הכיפורים ולא התחשבה בכך שיש להתאמץ ולעשות כן, כך צוותה התורה לשמוח בפורים ולא התחשבה בכך שפעמים וקשה לעשות כן, ולכן אעפ"כ יש להתאמץ ולשמוח?

תשובה: דבריו מובאים באש קודש לפורים עמ' ל', וכן בסוף הספר בתולדותיו עמ' 27.

תקנ"א. מקור דחז"ל הוסיפו ב' שמות לדניאל

שאלה: שמו של דניאל ניתן לו ע"י נבוכדנצר-בלאטשצר {דניאל א-ז}, שאלתי היא מה המקור לכך שחכמים הוסיפו לו שני שמות פרסיים נוספים התך וששבצר?

תשובה: השם התך לדניאל מוזכר במגילה דף ט"ו, וששבצר מוזכר בפ"ר ו' י"ב.

תקנ"ב. היכן השרידי אש דתרגום אונקלוס לא ניתן בסיני

שאלה: לחברי הגמ"ח שלום רב.

היכן אומר בעל ה"שרידי אש" שתרגום אונקלוס לא ניתן מסיני?

תשובה: עי' בשרידי אש ח"ד עמ' רס"ח-רע"א מש"כ על התרגומים.

תקנ"ג. מקור לסגולות שבמפטיר יונה

שאלה: האם ידוע מה המקור לסגולות שנקשרו במפטיר יונה {סגולה לעשירות, לילדים, להצלחה וכיוצ"ב}?

תשובה: בענין סגולות מפטיר יונה, עי' בספר היכל שמואל עמ' קנ"ו דהביא דשאל את הרה"ג שריה דבילצקי ואת הרה"ג ר' פישל אייזנבך ואת הגר"ח קנייבסקי

ואמרו דלא יודעים מקור לכך, וכן הביא דשאל עוד כמה בקיאים במקורות מנהגים ולא מצאו שום מקור, ובספר מנהג ישראל תורה ובנטעי גבריאל כתבו מקור ע"פ סיפור מהריי"ץ מלובביץ עיי"ש, וכן הביא בספר המלך במסיבו ח"א עמ' ש"ג דהביא כן בשמו.

תקנ"ד. מקור בחז"ל לאדם שמהל חלב במים וטבע במים

שאלה: יש בחז"ל שאדם שהיה מוכר חלב והיה מוהל אותו במים, טבע במים. עמלתי לחפש ושאלתי לרבים ולא עלה בידי למצוא המקור, האם כת"ר יודע היכן מופיע מעשה זה?

והנני בזה דוש"ת וחותם בכל חותמי ברכות, הכו"ח לכבוד התורה לומדיה ומלמדיה.

תשובה: בענין מש"כ על מוכר החלב לא מצאנו.

תקנ"ה. מקור במדרש ובשל"ה בענין חיבוב א"י

שאלה: לכ' לדופקי בתשובה.

א. רציתי שתבררו לי מה המקור המדרש שכתוב בו וז"ל: "אכניס את ישראל החביבים עלי לארץ שחביבה עלי"?

ב. איפה השל"ה שכותב "וצריך כל איש ישראל לחבב את א"י וכו' כבן על חיק אמו"?

בתודה י.ו.

תשובה: לכב' הרב י.ו. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

א. מקור המדרש הוא במדבר רבה פכ"ג ז'.

ב. דברי השל"ה נמצאים בשער האותיות בשם ספר החרדים מצוות ל"ת בענין א"י עמ' 182.

בברכת תורה המערכת.

תקנ"ו. מקור לחשיבות ברכת הסנדק

שאלה: לגמ"ח דופקי בתשובה.

מה המקור לחשיבות ברכת הסנדק ביום הברית, חפשתי ולא מצאתי.

אודה עבור תשובתכם י. ורדי.

תשובה: לכב' הרב ורדי שליט"א שמחנו על שאלתו.

אך לצערינו לא עלה בידינו למצוא מקור לדבריו.

בברכת תורה המערכת.

תקנ"ז. מקור לסיפור בצדיק שרצה לקדש מי שנסתכל בה שע"י כן מתקן ההסתכלות בה

ראיתי פעם סיפור מצדיק אחד שהלך ליד דוכן של מוכרת מלונים ולא קנה, והבחורה המוכרת אמרה צדיק בא לבית מלוני ויפטר בלא מלון, והוא התפעל מאוד מחריפות הרעיון והסתכל עליה, ואח"כ בכה לאביו מה יהיה עם הראי', ולכן רוצה לקדשה כי אז למפרע נתקן. אולי תוכלו בבקשה לשלוח לי העתק צילום מהספר שהמעשה הזה מופיע?

בברכת תודה רבה י.פ.

תשובה: לכב' הרב י.פ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

המעשה מובא בספר "עובדא דאהרן" בפרק י' בהרב הקדוש רבי מנחם מענדיל מדעש בעל "מעגלי צדק" זצ"ל בן ה"מראה יחזקאל" רבי יחזקאל מקרלבורג ותלמיד רבי משה סופר החתם סופר זצ"ל שבבחרותו הגיעה אל רבו הרב משה מאוהעל זצ"ל מחבר ספר "ישמח משה וסוף הסיפור שבאמת בהסכמת רבו בעל הישמח משה ואביו בעל המראה יחזקאל נשאה לאשה.

בברכת תורה המערכת.

תקנ"ח. מקור כיצד מנקדים רב ביבי

שאלה: מה הניקוד של האמורא רב ביבי והמקור לכך? {כמדומני שא' מהאחרונים מפרשי רש"י מדבר בזה}.

תשובה: בענין ניקוד רב ביבי, עי' בסדר הדורות ערך רב ביבי בן אביי דבר"ח יומא פרק ג' נקוד בצירי וחיריק ובערוך בצירי וקמץ. ובתנ"ך בספר עזרא פרק ב' פסוק י"א ושם בפרק ח' פסוק י"א אות ב' שניה מנוקדת בפתח וראה שם בעוד מקומות, וכן בספר נחמיה ז' ט"ו ועוד ע"ש, וכן כתב השל"ה בחלק תורה שבעל פה אות ר' דף ט"ו ע"א, וכן כתבו גם בהגהת היעב"ץ לשבת דף ג:, ובהגהות מלא הרועים לברכות ו: .

תקנ"ט. היכן אומר הרמב"ם דמציאות כופר ואפיקורס הוא בין אדם לקוף

שאלה: כמדומני בשם הרמב"ם שאומר שהמציאות של כופר או אפיקורס היא בין אדם לקוף, היכן נמצא הרמב"ם הזה?

תשובה: לא מצאנו את דברי הרמב"ם בענין כופר.

תק"ס. היכן הגר"א אי בת שבע הוא שם אחד או ב' שמות

שמעתי בשם הגאון מוילנא ששאלוהו אודות השם בת-שבע אי הוה שם אחד או ב' שמות והביא מקור לא' מהצדדים, היכן נמצא הגר"א הזה?

תשובה: בענין שם בת שבע, עי' בטיב גיטין [ש"נ בת שבע] והגר"א הוכיח מרש"י סנהדרין כ"ב א' ד"ה קנחה שבת שבע שם אחד הוא שכתב שם שיש במקרא י"ג תיבות ואם בת שבע ב' שמות הו"ל י"ד, וכ"כ באהע"ז שמות גיטין ב' בדגול מרבבה מרש"י זה, וכן בעליות אליהו בשם הגר"א עי' בדרך שיחה דף ל', ועי' בית אפרים ג' עמ' ט"ז, וכן בספר ויחי יוסף גיטין עמ' ה', ובספר עזר מקודש סי' קכ"ט עמ' י' בפרוש גדולי קודש.

תקס"א. כיצד מנקדים כוי

שאלה: מה הניקוד של כוי? {מובא בקידושין ב. ועוד מקומות}.

בברכה"ת להגדיל תורה ולהאדירה יי"ש ש.ש.ק.

תשובה: לכב' הרב ש.ש.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

עי' בדרך שיחה סי' תקט"ו דהעיד בשם אביו הסטייפלר שאמר כוי בחולם ולא הלך לפי ניקוד המשניות בחיריק.

בכבוד רב המערכת.

תקס"ב. מקור ופירוש מזל טוב

שאלה: לכבוד המערכת.

מה שנוהגין לאחל ברכת "מזל טוב" בשעת שמחה מה הוא פירוש הברכה, מה מאחלים, ואיזה מקור יש לזה?

תשובה: בענין ביאור ברכת מזל טוב ומהו המקור לאמירת ואחולי מזל טוב בשמחות,
הנה יעוי' ברש"י בפסחים דף מ"ט גבי בת כהן לישראל דאם אינו ת"ח אין זיווגם עולה יפה וכתב שם רש"י "במזל טוב", ועי' בחוות יאיר סי' י"ט דכתב דמנהג לברך בחתונות מזל טוב, ועי' בעזר מקודש על אבן העזר כ"א ו' דכתב דנוהגים לומר ליולדת מזל טוב, וכן הנוסח שלנו בברכת לבנה הוא סימן טוב ומזל טוב ומקורו במסכת סופרים, אך שם באמת לא מופיע הלשון מזל טוב, וכבר העיר בכך בספר דרשת וחקרת לרב גרוסמן ח"ג אהע"ז סי' ט"ז, ובאמת גם בשו"ע סי' תכ"ו ס"ב מוזכר רק לשון סימן טוב בלבד, וכן בסידור בית עובד מוזכר רק סימן טוב, אך בסידור יעב"ץ מופיע במזל טוב בסוגרים, ועי' בשו"ת שואל ונשאל ח"ג/מ"ט דהאריך בכך והביא דבפר"ח ובכף החיים משמע שאומרים גם בסימן טוב, ועי' בספר רבבות אפרים ח"ה סי' ש"א, ובספר ראשי חודשים כהילכתם עמ' קי"א שהאריכו בזה. וע"ע בספר דרשת וחקרת המובא לעיל, וכן שם עוד בחלק או"ח סי' ל"א דביאר את עצם הברכה דלמרות שאין מזל לישראל זהו רק אם מקיימים מצוות וכן יש כמה אופנים שהמזל שולט על ישראל ומבקשים אנו שכמו עכשיו הוא במצב של שמחה כן תמיד ימשך מצב זה בכל אופן ויהיה לו יותר קל לקיים את המצוות שאז יתגבר על המצוות, וכן כתבו על דרך זה בכמה אחרונים בכמה סגנונות, אך כולם באותה דרך הלכו עי' בספר ממדבר מתנה מאמר כ' לרב גולדוסר שליט"א, וכן בספר אבני זיכרון רזא דשידוכא לרב נחום רוטשטיין פכ"ב, וכן בספר בן זקנים.

תקס"ג. מקור ישימך אלקים כשרה רבקה רחל ולאה שמברכים הבנות בליל שבת

נדפס בסידורים ברכת הבנים בליל שבת ולבנות מברכים "ישימך אלקים כשרה רבקה רחל ולאה" האם יש לנוסח זה מקור?

תשובה: בענין ברכת הבנות בליל שבת דמברכים כשרה רבקה וכו', הנה ברכת הבנות מופיע כבר במעבר יבק בכנפי רננות פרק מ"ג, אך שם לא מוזכר הנוסח, והנוסח מוזכר לראשונה בחוות יאיר על השו"ע או"ח ח"ג עמ' 231, וכן בספר יוסף אומץ עמ' ע' בשם ספר מוסר.

תקס"ד. היכן נדפס ספר קונטרס דבי שמשי

שאלה: לכבוד המערכת.

איפה נדפסה קונטרס דבי שמשי {בענין בין השמשות} להפר"ח?

י.מ.ב.

תשובה: לכבוד הר"ר י.מ.ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

הקונטרס דבי שמשא לבעל הפר"ח הודפס בסוף ספר שמן למאור על בעל המאור שהוציא גיסו של הפר"ח, וכעת יצא לאור בתוך ספר מים חיים [קרית ספר תשס"ב] שני הספרים נמצאים באוצר החכמה.

בברכת תורה המערכת.

תקס"ה. מקור לחתונת הכסף והזהב

האם יש מקור באיזה שהוא ספר קדוש, למנהג לעשות חתונת כסף וזהב (25-50 מהנישואין) או שזה בא מבחוץ?

תשובה: אין שום מקור לחתונת כסף וזהב.

תקס"ו. מהו ספר מערכי לשון

לכבוד לדופקי בתשובה תודה רבה על הקובץ "אב בבינה" ששלחתם אלי.

רציתי לשאול שאלה מהמערכת: במסורת הש"ס {ר' ישעי' פיק} ביבמות ס"ז. מציין לספר מערכי לשון ערך דיגלת סוף הערה ל"א. איפה נמצא הספר הזה {אני חושב שהוא פירוש על ספר הערוך, אך חפשתיו באוצר החכמה ולא מצאתיו} בבקשה לשלוח הוראות איך להשיגו.

תודה רבה על עזרתכם והצלחה ממושכת בעבודת הקודש שלכם.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א.

שמחנו לקבלת מכתבך ספר מערכי לשון התחבר ע"י נכדו של הנודע ביהודה משה לנדא בן ישראל בה' כרכים והוא פירוש על הערוך, אין בידינו הספר וכן לא במאגרי מחשב ולא בספריות הישיבות והמכונים הידועים לנו [היה בזמנו ביד הרב הרצוג ולא נמצא כעת], אך ישנו בספריה הלאומית, ובענין תוכן הדברים יעי' דכתב על כך בספר בית אהרון כללי הש"ס י"א עמ' קי"ח.

בכבוד רב המערכת.

תקס"ז. מקור וטעם דהלומד משניות מקרי תורה לשמה

שאלה: ראיתי מביאים שהלומד משניות מקרי תורה לשמה, מה מקורו ומה טעמו?

תשובה: בענין תורה לשמה בלימוד משניות, לא מצאנו מקור לכך.

תקס"ח. מקור לאמירת יישר כח

מה זה שאומרים "יישר כח" כשמאן דהוא עושה לו טובה?

מ.י.ש.

תשובה: לכב' הבה"ח מ.י.ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

הלשון ישר כח מצאנו שנהגו לאומרו בברכת כהנים, וכן מקור מילה זו בגמ' בשבת פ"ז. דאמר ר"ל מנין שהסכים הקב"ה על ידו וכו' יישר כחך ששברת, חזינן דהוא הודאה על מה שעשה לו, ועי' בגמ' יבמות קכב: ועי' כתובות פ"ה. ברש"י ד"ה אשרתא דפי' דהוא לשון חוזק, ועי' גם ברש"י חולין קכ"ב. ד"ה תיב, והנלמד מזה דאומרים יישר כח על דבר שעושה לו או נהנה ממנו.

בברכת תורה המערכת.

תקס"ט. מקור שזכה תרח לאברהם משום שהשכים לעבודתו

שאלה: לכבוד המערכת הי"ו.

שמעתי שיש מדרש שכתוב בו שזכה תרח לאברהם מפני שהיה קם ומשכים בבוקר לעבודתו וכדו', היכן זה או דומה לזה?

תשובה: לא מצאנו מדרש שכזה, אדרבא כתוב בחז"ל מי יתן טהור מטמא לא אחד אברהם מתרח, ועוד דהרי תרח היה עובד ע"ז.

תק"ע. מקור במדרש דיש י' אומות שלא הרעו לישראל

שאלה: שמעתי מפ"ק של הגר"מ צדקא ששמע מהרב דוד הלוי אפשטיין זצוק"ל שיש שתי מדרשים שכתוב בהם שיש י' אומות שלא הרעו לעם ישראל כלל, היכן מדרשים אלו?

תשובה: לא מצאנו.

תקע"א. מקור לרמ"א שאסתר מתה בט' טבת ומדוע לא כ' השו"ע דזהו טעם התענית

שאלה: מהו המקור של הרמ"א {מחיר יין אסתר פ"ב פט"ז} שאסתר מתה בט' טבת, ואמאי לא כ' הרמ"א שמשו"ה מתענין באותו היום בשו"ע או"ח סי' תק"פ שהמחבר כ' דלא ידע טעם הצום?

תשובה: לא ידענו מקורו של הרמ"א במחיר יין לפטירת אסתר, ויתכן דהוי דרש מלשון ותלקח אסתר, ומה שהערת אמאי לא כתב הרמ"א בשו"ע סי' תק"פ דהמחבר לא ידע, הנה המחבר רק דייק לשון הטור שמקורו בבה"ג ובכל בו סי' ס"ג ששם מקור התעניות ושם לא כתוב אמאי תקנו, וא"כ א"א להוסיף מעצמנו, ועיין במפרשים די"א דאז מתו עזרא ונחמיה וי"א דמת אותו האיש, ואעפ"כ לא כתב זאת השו"ע, אך כבר העיר במקור חיים סי' תק"פ דלדעת בעל המחיר יין מתה בו אסתר. ויש שרצו לומר דאין זו כוונת הרמ"א.

תקע"ב. מקור דכחול הוא צבע לגברים וורוד לנשים ואי שייך בזה חוקות העכו"ם

שאלה: האם יש מקור בדת יהדות שכחול הוא צבע לזכרים ואדום הוא צבע לנקבות, ואם אין מקור האם מותר להלביש בנים דווקא בצבע כחול ובנות דווקא בורוד או יש בזה משום חשש חוקות עכו"ם?

תשובה: בענין צבעים בבגדי תינוקות לא מצאנו שום מקור לכך, מלבד שאדום ואשה יותר רומזים למידת הדין, ולענין חוקות גוים למה שיהיה חשש לזה כי כך לובשים גם ילדי ישראל.

תקע"ג. מקור דיעקב אהב יוסף מבנימין משום שפעמים נשתנה בנימין לזאב ממש

שאלה: שמעתי שביארו שבנימין לא שלח יעקב למצרים משום שמא יקראנו אסון היינו ע"פ דברי רבינו אפרים {עה"כ בנימין זאב יטרף} שלפעמים השתנה בנימין להיות זאב ממש, ועפ"ז אהב יעקב יוסף מכל בניו אע"פ שבנימין היה יותר צעיר ממנו והוי יותר בן זקונים, מי אמר דברים כאלו?

תשובה: מה שכתבת בשם רבינו אפרים על בנימין, הנה ברבינו אפרים כתוב שיש חיה כזו שנהפכת, אבל לא שבנימין עצמו היה נהפך רק כך היה בנימין כזאב שרצה לטרוף את חלק המזבח עי' שם בספר, וכן הביאו החיד"א בג' מקומות בספרו כמש"כ ולא מצאנו מי שכתב כדבריך.

תקע"ד. מ"מ בענין משיח משלמה או מנתן בן דוד

שאלה: נא לציין לי מראה מקומות באם משיח יבא מזרע שלמה המלך {כמש"כ הרמב"ם בסה"מ ופיה"מ לסנהדרין ונפש את הדבר} או מזרע נתן בן דוד המלך {ושמעתי דאיתא בזוהר שיאשיה היה מזרע נתן דעתליה איבדה כל בית המלכות חוץ

ממנו, וצ"ע מקרא מפורש בדברי הימים א' פ"ג שהיה יאשיהו בן של אחזיהו המלך בן וכו' עד שלמה המע"ה} או כלאבן בן דניאל בן דוד המלך.

תשובה: בענין מקורות דמלך המשיח יהיה מזרע שלמה, עי' במכלל ציון יופי על ר"ה להגר"א נבנצל שליט"א עמ' רע"ח דהביא מקורות לשיטת הרמב"ם, והרמב"ם כתב כן גם באגרת תימן מלבד המקורות שכתבת וכשיטת הרמב"ם כתב רבינו בחיי דברים ל' ט"ו, וכ"כ האברבנאל בספר משמיע ישועה עמ' תקצ"ד, וכ"כ הגר"א בתוספת לספר מעשה רב סי' ס"ד, ובחז"ל כ"כ במדרש תנחומא הקדום תולדות ס"ב, ועי' בספר הדר יעקב סי' ל"א להגרי"ח סופר ושם דן ממש"כ בגמ' סנהדרין צ"ח דרבי יכול להיות משיח והוא לא היה מזרע שלמה רק מזרע שפטיה. ומש"כ בשם הזוהר שיהיה מזרע נתן בן דוד כן מבואר בזוהר וירא ק"י פקודי קכ"ד ושלח קע"ג, וכבר העיר הגר"ר מרגליות בנצוצי זוהר על פרשת שלח שם, וכן במרגליות ים סנהדרין דף צ"ה, ויישב דאולי שלמה יבם את אשת נתן הנקראת חפציבה כמובא שם בזוהר ונקרא על שמו עיי"ש, ועי' בארוכה בספר משיב נפש על הרמב"ם להגר"ר שלום צבי בן ציון שפירא בהל' תשובה פ"ט הל' ב' מש"כ על כל הענין ושם ישב הזוהר שהכונה על משיח בן יוסף שאמו תהיה מזרע נתן בן דוד, ובאור חמה לרמ"ק על פרשת שלח כתב דשלמה קלקל והפסיד ההבטחה שיהיה מזרעו, אך ברמ"ע מפאנו בספר מאה קשיטא סי' צ"ב כתב דמשיח מזרע שניהם דהתחתנו זה עם זה וזה כוונת הזוהר, ועי' באוסרי לגפן י"ב להגר"י שיינפלד מש"כ בזה. עוד הביאו ראיה מהזמירות בשבת דאומרים נא הקם מלכות דוד ושלמה וכו' [ואגב גם בנצרות להבדיל יש להם טענה כזו וכבר מחו על פיהם במאה עוכלא דשם כל דיבוריהם בבלבול גדול, עי' מגן וחרב להרב יהודה אריה מודינה עמ' 52 ועוד], וקושיתך מפס' כבר עמדו בכך בספרים אלו, ועוד האריכו בדברים אלו בכמה וכמה ספרים ועיקר הדברים כתבנו לכם. ובענין דניאל בן דוד שהוא כלאב בן דוד לא מצאנו שמשיח מתיחס אליו חוץ מלשון לא ברור וקטוע באמצע באוצרות רמח"ל עמ' ר"ח דיש משמעות שיש לו שייכות למשיח בן יוסף.

תקע"ה. מקור לסדר הכהנים גדולים בבית שני

שאלה: מלבד מה שכתב בסדר הדורות {שנת ג"א תתכ"ה} ובס' עזרת כהנים {מבוא המקדש שער כה"ג} האם יש רשימה אחרת של סדר הכהנים הגדולים שבביהמ"ק השני?

תודה רבה ר.ח.ק.

תשובה: לכבוד הרב ר.ח.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך בשנית.

בענין כה"ג בבית שני, עי' בספר כהנים תולדות הכהנים הגדולים לרב יקותיאל גרינוואלד שחיבר על כך ספר שלם נמצא באוצר החכמה.

בכבוד רב המערכת.

תקע"ו. מקור למול בביהכנ"ס דווקא ולא באולם, לא למול בסכין חד פעמי, להתפלל בזמן בכיית התינוק, מי שברך לחולים, מקום כסא אליהו

שאלה: לכבוד המערכת.

א. האם יש ענין עפ"י קבלה וחסידות או מקור אחר וכיו"ב למול דווקא בביהכנ"ס {ולא באולם}?

ב. האם יש מקור כלשהוא שלא למול בסכין חד פעמית {כשהיא "חרב פיפיות" כנדרש בהלכה}?

ג. מקור בענין הסגולה להתפלל בזמן שהתינוק בוכה והזמן הראוי לעשות מי שברך לחולים?

ד. כידוע ישנה סגולה להתפלל בזמן שהתינוק בוכה בברית, וכמ"ש בחי' הדר"א גוטמכר זצ"ל {שבת ק"ל.} האם הדברים כפשוטם ממש ובשעת הבכי דייקא, א"ד יש איזו מעלה או סגולה להתפלל גם מיד לאחר הברית אפי' באופן שהתינוק כבר הפסיק לבכות דכ"ז שהתינוק עדין נמצא במקום וכדו' יש לזה את המעלה של שעת הברית?

ה. האם המנהג שעושים "מי שברך" לחולים בשעת הברית הוא משום הסגולה הנ"ל?

ו. מהו הזמן הראוי לעשות מי שברך לחולים האם לפני עלינו {כדי לסמכו למילה ככל האפשר} או לאחר עלינו והקדיש {כדי לסמוך העלינו לברית ככל האפשר}?

ז. שמעתי שי"א להקפיד שהכסא של אליהו יהיה לימין פני המוהל שהרי אומר "עמד לימיני וסמכני" וממילא הסנדק לשמאלו, ויל"ע אם באופן שלמוהל נוח יותר שהסנדק יהא דווקא לימינו כגון שצריך {או שהורגל} שהשולחן שעליו כלי המילה יהיה לימינו, האם יוכל לשנות הכסא של אליהו לשמאלו? ואת"ל שיכול לשנות, מה הדין במקום שנהגו באופן מסוים, אם מותר למוהל לשנות מהטעם הנ"ל?

מ.ש.

תשובה: לכב' הבה"ח מ.ש. נר"ו שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. בענין מילה בבית כנסת דוקא לא מצאנו מקור, אך כמובן תמיד קדושת בית כנסת יש בה ענין.

ב. בענין סכין חד פעמית, עי' בשו"ת אבני חפץ ח"ב סי' ל"ה דנשאל אל כך וכתב דעדיף לא להשתמש, אך כל טעמיו הם רק ענינים של חדש אסור מן התורה ועניני מחשבה ולא נימוק הלכתי, ויש שכתבו דיש בזיון למצוה אם זורקים אח"כ את הסכין.

ג. בענין תינוק בוכה, קשה לומר סברות בסגולות וענינים אך משמע ומסתבר דהוי דוקא באותו זמן, ועי' תשובות והנהגות ח"ה סי' רפ"ט.

ד. בענין מי שבירך לחולים, בספר בית ישראל השלם ח"ו מהרה"ג ישראל טויסיג עמ' רל"ו כתב דמנהג זה ע"פ התרגום יונתן גבי צפורה שהצילה את משה ע"י מילה שרואים דמילה מצילה ממות.

ה. בענין מי שבירך, מצאנו רק בנוגע למי שבירך לתינוק דבספר נוהג כצאן יוסף כתב דהמנהג אחר עלינו [וכתב דבפ"פ לא נהגו לאומרו], וכ"כ בספר ילדי קודש עמ' קל"ג, אבל בספר בדמיך חיי להגר"מ גרוס כתב לאומרו קודם עלינו, וכן כתב בספר זוכר הברית סי' כ"א אות ל"ב ושם כתב גם על שאר חולים, וכ"כ בספר שבח הברית עמ' 82.

ו. מנהג של כסא של אליהו, מצאנו ענינו ביעב"ץ, ובספר זוכר הברית, וברמ"ק, וקשה לומר גדרים בענינים אלו שאינם מצד ההלכה, אך יעוי' בספר ימין משה בהוספות עמ' ס"ב דכתב דהיום לא נהגו כן.

תקע"ז. מקור שהיה חלל במטת יעקב שנתן בו שמן כדי ללמוד

שאלה: שמעתי שהיה חלל בתוך המטה של יעקב אבינו ע"ה והיה נותן בו שמן והדליקו בלילה כדי ללמוד תורה באור הנר, האם יש מקור לזה?

תשובה: בענין מטה יעקב לא מצאנו מש"כ שהיה חלל במטה.

תקע"ח. מקור שהאוכל לאט מאריך ימים

שאלה: האם כתוב באיזה מקום שהאוכל לאט לאט מאריך ימים? {רשום אצלי בשם הרמב"ם}.

תשובה: לא מצאנו מקור בענין אכילה לאט.

תקע"ט. מקור באחי המהר"ל לצורת ספירת אותיות התורה

שאלה: היכן אחיו של המהר"ל {ר' חיים בן בצלאל מפרידברג} מביא מספר שיטות ספירת אותיות התורה אשר מיישבות את דברי חז"ל עם מספר האותיות המצוי בידינו? זה כנראה לא נמצא בספרו "אגרת הטיול".

תשובה: לכבוד הרב ד.פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

באיגרת הטיול אות ס' בחלק הרמז מביא אחי המהר"ל את ענין מספר האותיות, ועי' בספר אלה הם מועדי להרב א. שלזינגר עמ' תס"ב שמביא הרבה שיטות ותרוצים בענין.

בכבוד רב המערכת.

תק"פ. מקור למי שברך שהוא כעין מעמד ה"ס שכולם נתרפאו

שאלה: לכבוד משפחת מרגלית י-ם.

אנו מחפשים מקור למה ששמענו שהטעם שאומרים "מי שברך" לעולה לתורה, הוא מפני שצורת תקנת קריה"ת בציבור הוא כעין מעמד הר סיני, כפי שמוכח מהרבה מהלכותיה, ובזמן מתן תורה התרפאו כל ישראל ולכן הוא זמן המסוגל לברך את החולים, היולדות, וכן לכל אדם בשמירה והצלחה.

תשובה: לא מצאנו מקור לענין מי שבירך.

תקפ"א. מקור להדר לפני העולה לתורה

שאלה: יש מנהג להדר בקימה את העולה לתורה בזמן שחוזר מן הבימה אל מקומו, מה המקור לכך?

בברכה והוקרה מ.ג.

תשובה: לכבוד הרב מ.ג. שליט"א.

בענין להדר לקום בפני העולה לתורה, עי' בשערי אפרים שער ד' סל"ה דכתב דיש לנהוג כבוד קצת בעולה לתורה, וכ"כ במקראי קודש ש"ד ס"ז ס"ק י"ט.

בכבוד רב המערכת.

תקפ"ב. מקור בציץ אליעזר

שאלה: במקום שיש סכנה אסור לאדם למסור את גופו לניסוי הגם שתצמח מכך תועלת מרובה, ובמקום שאין סכנה בניסוי שבגופו לא ניתן לחייב אדם לערוך ניסוי, ציץ אליעזר חלק י"ג, במראה מקום זה ישנה אריכות דברים, האם ידוע לכבודו בצורה נגישה וקלה איזה סימן צריך להיות כאן?

תשובה: דברי הציץ אליעזר נמצאים בחי"ג סי' ק"א.

תקפ"ג. מקור כיצד עיבדו עורות בזמן חז"ל

שאלה: עור בהמה צריך דווקא עיבוד, שהרי עיבוד בצורתו הטבעית, כלו' ללא החומרים הכימיים החדשים, היא כפי שנעשתה בימי חז"ל שהיו שמים את העור ברחוב והיו העוברים ושבים דורכים עליו וכל פסיעה היתה אט אט מעבדת את העור, היכן מובא דבר זה?

תשובה: לא ידוע לנו.

תקפ"ד. האם יש בר"ח פלאג'י דיעל ר"ת יוציא עקיבא לאור

שאלה: אני מודה לרב העניו והצנוע על הזמן הרב שהשקיע בשבילי ועל שקידם אותי בדברי בהם הייתי תקוע זה זמן רב, אין מילים להודות על החסד הגדול, אני מודע לכך כי רבות משאלותי הן גופא אינן ברורות ואבקש את סליחתו.

על כך כי השם יעל זה ר"ת יוציא עקיבא לאור, כך מובא בשם הילקוט מעם לועז שופטים ה' כ"ז בשם אהבת דוד {להחיד"א} דרוש ח' ע' ס"ה: סוד"ה "ועל פי כל האמור" {ע"פ גירסת ר' ניסים גאון בסנהדרין צ"ו: ע"ש מרגליות הים}, אך שאלתי היא האם דבר זה כותב אף ר' חיים פלאג'י בפירושו לספר שופטים? כמובן שהייתי שמח לראות צילום של הדברים ומ"מ מדויק.

תשובה: מה שכתבת ר"ת יעל יוציא עקיבא לאור, מופיע בספרו של ר' חיים פלאג'י תנופה לחיים על התנ"ך שופטים פ"ד פס' ו' עמ' קנ"ד.

תקפ"ה. מ"מ לביאור המדרש דאהרן נכנס לקה"ק בזכות המילה

שאלה: לכבוד הרבנים הגאונים חברי המערכת שליט"א שלום וברכה!

רציתי בבקשה מ"מ {ואם אפשר גם צילום מהספרים הנדירים} שמבארים דברי המדרש פ' תצוה פל"ח באיזה זכות נכנס אהרן לקה"ק-בזכות המילה.

תשובה: בביאור המדרש על מילה, עי' בנר מצוה למהר"ל ח"ב אור תורה הוספות עמ' רל"ט, פני דוד לחיד"א פרשת פנחס, משך חכמה פרשת אחרי מות, תפארת שמואל על חנוכה אות מ"ב, פרי צדיק ח"ה עמ' קי"ד.

תקפ"ו. מקור לחיוב ללמוד פעולות הצלה

שאלה: מי מדבר על החיוב או לא חיוב ללמוד פעולות כדי להציל בנ"א כשיקרה להם סכנה כגון התקפת לב, נשימה וכו' כמו שיודעים אנשי "הצלה"?

תשובה: בענין חיוב ללמוד פעולות הצלה, עי' באגרות משה חלק יו"ד ח"ב מ" קנ"א דלהתלמד לרפאות אין חיוב על האדם וז"ל "דלא מצינו שיהיה חיוב על כל אדם שילמוד חכמת רפואה כדי לרפאות החולים שישנם ושיהיו אף שחולים מצויים ויש לחוש להם, משום שהחיוב על האדם הוא רק להציל את חברו במה שיכול רק אם הוא כבר רופא איכא חיוב עליו לרפא את חבריו החולים, ואם הוא יכול לשוט בימים יחוש לשוט בנהר ולהציל אדם שטובע בנהרא, אבל אין חיוב על האדם שילמוד איך לשוט וכן ללמוד לרפאות חולים כדי שאם יזדמן לו להציל ולרפאות יוכל להצילו ולרפאותו", ומוסיף "ודמי זה להא שאין חיוב על האדם לעבוד ולהרויח הרבה כספים כדי שיוכל לקיים מצוות צדקה ולהציל נפשות בהם דהחיוב על האדם הוא רק על האופן כמו שהוא נמצא שיעשה מה שבכחו לעשות, דהרי אדרבא חזינן שמי שתורתו אומנותו כרשב"י וחבריו לא עסקו במלאכתן רק כדי חיותם ונחשב זה למעלה היותר גדולה, אף שאם היו עוסקין במלאכה הרבה והיו מתעשרין היו יכולין להציל נפשות שהוא חיוב גם על מי שתורתו אומנותו, אלא ודאי משום שהחיוב הוא על האדם רק כפי מה שהוא נמצא ולא שמצטרך לעבוד ולהתעשר שהוא להשתנות מכפי מה שהוא עתה בשביל פ"נ, וכן הוא גם במה שאינו מחויב להתלמד להיות רופא כדי שיוכל לרפאות חולים" עכ"ל. ואין לחלק בין לימוד רפואה ללימוד פעולות הצלה. ועי' בספר הצלה כהלכה דרצה שם לומר דיש חיוב ללמוד, וכתב לו הג"ר שמואל אליעזר שטרן בהסכמה דנראה דבאמת ליכא חובה ללמוד ולהשתלם בחכמה זו ולא מצינו לאחד מן הפוסקים שיזכיר חיוב זה, אך עכ"ז פשוט שהוא דבר ראוי ונכון להביא עצמו לידי כך שיהא בידו להציל נפשות לעת מצוא ובודאי עושה בכך את רצון ה' יתברך החפץ בחיים. וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי מהדו"ג חאו"ח סי' כ"ט, ובשו"ת חלקת יעקב ח"א סי' פ"ד, וראה מה שכתב שם שיש עוד תועלת לכלל אם יהודי חרדי לומד רפואה.

תקפ"ז. מקור לחיוב לנטוע עץ מאכל

שאלה: מי מדבר על החיוב לנטות עץ מאכל כמ"ש במדרש תנחומא פרשת קדושים?

תודה רבה ש.פ.ק.

תשובה: לכב' הר"ר ש.פ.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

לא מצאנו מי שמדבר בענין המדרש.

תקפ"ח. מקור לביאור הגר"א שהובא במ"ב בענין טלטול

שאלה: באו"ח סי' ש"ח, במשנ"ב סעיף נ' הביא מביאור הגר"א שלדעתו אפילו לדעת הרמב"ם מותר לטלטל האצטרול"ב, ועוד גם בענין לימוד מצטט כשיטת

הרשב"א, הנה אנכי הקטן יגעתי ולא מצאתי איפה נמצא הביאור הגר"א האלו (דהיינו בשני הדברים הנ"ל) אגיל ואשמח אם באפשרותכם להראות ולגלות איה מקום כבודו!

תשובה: ביאור הגר"א המובא במ"ב נמצא רק בחלק מהדפוסים, עי' בשו"ע הוצאת מכון ירושלים, ומקורו בדפוס ראשון שקלאוו תקס"ג.

תקפ"ט. מה המקור והגדרים דאין למדין הלכה מדברי אגדה

שאלה: מהיכי תיתי שלא לומדים מדברי אגדה?

תשובה: הנה מש"כ דאין למדין מן האגדה, הנה מקורו בירושלמי פאה פרק ב' הלכה ו' שאין למדין מן האגדות, וכתב רב האי גאון והובא בספר אוצר הגאונים עמ"ס חגיגה סימן ס"ז שאין למדין מן האגדה משום שכל אחד היה דורש מה שעלה על לבו כפי האפשר ולכן אין סומכין עליהם ע"ש, וכ"כ בספר האשכול חלק ב' עמוד ע"ש, וכ"כ רבי שמואל הנגיד בספר מבוא התלמוד שאין למדין מן האגדות אלא רק מה שיעלה על הדעת ע"ש, ועי' תשובות הגאונים הרכבי סימן שנ"ג, ובפתיחה לספר מורה הנבוכים חלק א', ומש"כ בשו"ת חכם צבי סימן מ"ט ע"ש, ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן ל"ו, וכתב הגאון רבי יעקב חאגיז בשו"ת הלכות קטנות חלק ב' סימן ל"ד שאע"פ שאין למדין מן האגדות מיחש מיהא חיישינן ע"ש, ועי' בספר שדי חמד כללים מערכת א' סימן צ"ה וסימן ק"ן, ובספר עץ חיים ברכות פרק א' משנה ד', ובשו"ת מכתם לדוד פארדו חאו"ח סימן ס"ו ד"ה ברם, והרשב"א בתשובותיו סימן של"ה, ומרן החיד"א בספר יוסף אומץ סימן מ"ה ד"ה וזה, ובתרומת הדשן סימן ק"ח, ושו"ת בנין ציון סימן קע"ג, והנצי"ב מוואלאז'ין בשו"ת משיב דבר חלק ב' סימן ט' ע"ש, ושו"ת נודע ביהודה תנינא חיו"ד סימן קס"א ע"ש, ועי' בספר אהבת דוד להחיד"א דף ס"ד ע"ב שאם כתוב באגדה "מלמד" למדין ממנו הלכה ע"ש, וכ"כ הגאון רבי אברהם הכהן מסאלוניקי בספר שיורי טהרה מערכת א' אות ל"ה ע"ש, וכ"כ בשערי תשובה או"ח סי' מ"ב, וכן בשו"ת תשובה מאהבה סי' רט"ז, ודברי חיים סי' ל"ז. והנה כתב רבינו תם בספר הישר סימן תרי"ט וסימן תר"כ שבמקום שהאגדות והמדרשות אינם מכחישים לתלמוד שלנו אלא מוסיפין עליו לומדין מן האגדות וסומכין עליהן שהרבה מנהגים שבידינו הם על פיהם ע"ש, וכן משמע מדברי התוספות עבודה זרה ל"ג ד"ה כסי שלמדו הלכה מדליטוריא של המן ע"ש, וכ"כ בספר מים חיים לבעל הפרי חדש סימן קכ"ח ע"ש, ועי' בש"ך יורה דעה סימן קנ"ח סעיף ב' שלמד הלכה מדברי אגדה הרי שכיון שאין לזה סתירה מן התלמוד ילפינן ע"ש, וכ"כ בשו"ת שבות יעקב חלק ב' סימן קע"ח ע"ש, וכ"כ בספר באר יעקב אהע"ז סימן קי"ט ע"ש, וכ"כ הגאון רבי דוד פארדו בשו"ת מכתם לדוד חיו"ד סימן ל"ח אין למדין הלכה מן האגדות היינו אי הוה אשכחנא באיזו סוגייא או באיזה גאון או פוסק מהראשונים איפכא אז לא הוה ילפינן מן האגדה אבל כל דליכא גילוי דעתא מהש"ס

והפוסקים להיפך שפיר ילפינן עכ"ל, והביא ראיה מדברי הריב"ש בתשובותיו סימן ק"כ שלמד הלכה מדברי אגדה ע"ש, וכ"כ מחותנו מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל חלק א' סימן צ"ב אות א' ע"ש, וכ"כ בשו"ת בנין ציון עטלינגר סימן קע"ג ע"ש, וכתב שכן הוא דעת מרן החבי"ב בכנסת הגדולה שאם אין סתירה לאגדה מדברי התלמוד ילפינן מינייהו ע"ש, וכ"כ בשו"ת עין יצחק ספקטור חלק ב' חאהע"ז סימן כ"א אות ה', וכתב שכ"כ הגאון רבי עקיבא איגר בתוספותיו למשניות ברכות פרק ה' משנה ג', וכ"כ בתוספות ראשון לציון, וכעין זה אמרו בב"ק ב' דמה דהוי גילוי מלתא בעלמא ילפינן אף דברי תורה מדברי קבלה ע"ש, וכ"כ המהרש"ם בתשובותיו חלק ב' סימן ק"י שאין למדין הלכה ממדרש דוקא במקום שיש סתירה בש"ס ע"ש, והניף ידו שנית חלק ב' סימן קס"ג, וע"ע סימן רכ"ד אות כ"ב ע"ש, וכתב עוד [חלק ג' סימן שמ"ה] דמעובדא ומעשה שהובא באגדה למדין ע"ש, ועוד רבים מגאוני ארץ כתבו שאין למדין מדברי אגדה היינו דוקא כשיש סתירה מדברי התלמוד לזה ואכמ"ל, עי' בספר כתר שם טוב עמ' רי"ד דהביא דברים אלו. ולפ"ז כיון דבסברא אין זה עניית אמן ודאי א"א ללמוד זאת מאגדה, וודאי לא ממעשה הקב"ה.

תק"צ. מקור לא לומר שבת שלום אחר מנחה וכן בע"ש

שאלה: לכבוד המערכת.

ראשית ברצוני להודות לכם על המערכת הנפלאה אשר הנכם מעמידים לעזרתינו יושבי ביהמ"ד, לענות לשאלותינו בכל מכמני התורה בעת שנצרכים לדבר מה ובדר "והקשה מכם תביאון אלי" ישלם ה' שכרכם ויהי פועלכם ברוך מפי עליון אמן ואמן.

רציתי לדעת האם יש מקור בענין המנהג הרווח אצל חלק האנשים שלא לומר שבת שלום לאחר מנחה עקב פטירת מרע"ה, או לפחות מקור האומר שאין מקור?

תשובה: בענין אמירת שבת שלום אחרי מנחה בשבת, מצאנו בספר ברית כהונה בחלק גאולי עולם [מנהגי ג' רבה] בעמ' ת"ר אות ה' דהביא מנהג זה, וכתב הטעם שכתבת מפני פטירת משה רבינו. וכן בער"ש יש שנהגו לא לומר כיון שיש בזה צד שחל קבלת שבת, כן נהג הגרשז"א ע"פ רע"א.

תקצ"א. היכן הגר"א בביאור הקשר בין שורשים שאותיותיהם דומות

שאלה: אני מחפש לדעת היכן עסק הגר"א בביאור הקשר בין שורשים בהם משמשות אותיות דומות? שמעתי שיתכן ואמצא את מבוקשי בספר הגר"א של הרב מיימון, האם ידועים לך פרטים יותר מדוייקים של הפניה עמומה זו?

תשובה: לא ידוע לנו.

תקצ"ב. מקור ברמח"ל דאין ידוע כל הכללים בחז"ל

שאלה: היכן כ' ברמח"ל {יתכן וזה באחת מהקדמותיו הרבות} שאין נהירים לנו כל הכללים בדברי חז"ל העמוקים מני ים?

תשובה: לא ידוע לנו.

תקצ"ג. היכן ר"ח בביאור אסתכל באורייתא וברא עלמא

שאלה: היכן ר"ח מבריסק מסביר את "אסתכל באורייתא וברא עלמא"?

תשובה: לא מצאנו מקור הגר"ח.

תקצ"ד. מקור למחלוקת בשחיטה בין החסידים למתנגדים

שאלה: היכן מובא בספרי הפוסקים תיעוד למחלוקת בענין שחיטת הבהמות של החסידים למול הליטאים המתנגדים?

תשובה: בענין מחלוקת השחיטה, עי' בערוך השלחן סי' י"ח סעי' י"ז, ועי' בספר הל' שחיטה על שו"ע הרב מהרב ברוך אלכסנדר זושא ויינער בהוספות בפ"ב בארוכה.

תקצ"ה. מקור דהשלחן בביהמ"ק מבטא פרנסה

שאלה: מה המקור לכך כי השלחן בביהמ"ק מבטא את הפרנסה?

תשובה: מקור דשלחן מרמז על פרנסה, עי' על הפס' "והבאת את השלחן וערכת את ערכו" ותרגם יהונתן שמות מ/ד והבאת את השלחן מסטר צפונה דמתמן מיתיהב עותרא ופרנסה.

בכבוד רב המערכת.

תקצ"ו. היכן השל"ה לברך ברוך מחיה המתים על בריאת מלאך כשב' חברים נפגשים

שאלה: לכבוד הגאון הבקי הנפלא שליט"א יש"כ גדול על כל התשובות הנפלאות ואשמח מאוד אם תשיבו לי על שאלות הבאות:

שמעתי שכ' בשל"ה שכששני חברים נפגשים ומשוחחים נברא מלאך ואם עובר י"ב חודש ואינם מדברים מת המלאך ואם חוזרים ונפגשים מתחיה המלאך ההוא ולכן מברכים ברוך מחיה המתים כשאחד פוגש את חבירו לאחר י"ב חודש שלא ראהו והכוונה על שהמלאך נתחיה. היכן השל"ה?

תשובה: בענין ברוך מחיה המתים בפגישת חבר אחר י"ב חודש, הנה מה שכתבת לא מצאנו בשל"ה, אך מצאנוהו במגיד תעלומה בשם ר' אברהם יהושע ממעזיבוז, הובא בטעמי המנהגים בליקוטים אות ס"ב דף י"ד .

תקצ"ז. האם יש ספר איסור והיתר הקצר

שאלה: הספר איסור והיתר הארוך האם יש ספר מקביל בשם איסור והיתר הקצר? והאם ידוע מי חיברו {בשער איתא שחובר ע"י ר"י בעל ספר שע"ת אך החיד"א הוכיח שהוא לא חיברו}?

תשובה: איסור והיתר הקצר לפעמים קוראים לקונטרס שחיבר הש"ך ביו"ד סי' רמ"ב. ובענין ספר "איסור והיתר" עי' במנוחת שלום להרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א ח"ה סי' ל"ז דהוכיח דלא יצא ספר זה מידיו של רבינו יונה גירונדי ז"ל ואין שהרי מוזכרים שם רבותינו הראשונים שהיו זמן רב אחרי פטירת רבינו יונה גירונדי ז"ל כמו הרא"ש ז"ל ורבינו יצחק מדורא, ומקשה שם איך הגאון המובהק האדר"ת ז"ל בהסכמתו לספר כתב שמחבר הוא רבינו יונה, וכן תמה על הכתוב בשער הספר שרבינו הרמ"א ז"ל העיד שמחבר הספר הוא רבינו יונה גירונדי תלמיד תרומת הדשן והם כמובן תרי מילי דסתרי, וכתב דדברי הרמ"א ז"ל הללו כעת לא ידוע איה מקומן, ובדרכי משה יו"ד סימן נ"א אות ב' רק כתוב שמחבר ספר "איסור והיתר" הוא תלמיד תרומת הדשן, ולפי הנראה המדפיס הוא שכתב כן להשביח את מקחו וצירף אחת לאחת ויצא ערבוב זה. עוד הביא מגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו כל החיים די"ט ע"ג אות ט' שכתב "רבינו יונה רבו של הרשב"א ז"ל אינו רבינו יונה ז"ל שחיבר ספר איסור והיתר כן כתב הרב שם חדש ח"ב דמ"ה ע"א" עכ"ל.

תקצ"ח. מדוע משנים הניגון בלכה דודי בחרוז לא תבושי

שאלה: שלום רב.

בלכה דודי בהרבה מקומות נוהגים לשנות את הניגון בחרוז לא תבושי, מה הטעם לזה ומה טעם לאלו שאין נוהגים כן?

תשובה: בענין החלפת הניגון בלא תבושי, עי' בחוברת סיני חוברת קי"א עמ' צ"ג, וקובץ בית אהרון וישראל קובץ פ"ו עמ' קמ"ב שעמדו בזה וקיבצו מכמה ספרים כל מיני השערות שאינם מתישבים על הלב עיי"ש.

תקצ"ט. מקור בחז"ל דבזמן מחלו' קורח לא ירד המן

שאלה: כתב השבט מוסר בפל"ז ס"ק כ"ב וז"ל "ותדע כמה קשה המחלוקת לפני הקב"ה דבמעשה העגל שהיו בשלום לא נפסק המן עד שהקריבו ממנו לפני העגל, ובמחלוקת של קורח לא ירד באותו יום כאומרם ז"ל. אגיל ואשמח אם יכול לגלות ולהראות אי' מקום כבודו של חז"ל הזה שכתוב שלא ירד המן באותו יום של מחלוקת קורח ועדתו?

תשובה: בענין ירידת המן בזמן מחלוקת קורח, כבר העיר בספר יד מרדכי דאין מקור לד"ז, אך מופיע בפירוש עץ יוסף על קורח פי"ח. ועי' במהר"ם שיף דרושים בסוף מסכת חולין כתב הפוך דמשה אמר שהמן יוכיח לצדקתו ע"י מקום ירידתו עיי"ש.

ת"ר. מקור בדברי הגרי"ז

שאלה: בספר חידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת פ' חיי-שרה הביא בא"ד וז"ל וכמדומני שראיתי בשם הגר"א שמקור דברי הרמב"ם אלו מפני שזהו מידתו של רשב"י וחביריו, ולמדנו מזה דאע"ג דאי פסיקא הלכתא כר"י דהנהג בהן מנהג דר"א מ"מ גם המידה של רשב"י וחביריו מדה היא וכו' ע"ש האם ידוע אי' מקום כבודו של הגר"א הם ישרים ומתישבים על הדעת וברורים ובהירים, אמנם בענינו קשה מאד ורחוק ודחוק לומר שהרמב"ם יביא להלכה בספרו בכלל את שיטת רשב"י וזהו מכמה טעמים, עי' רמב"ם בפרקי אבות, ופ"ג מהל' תלמוד תורה ויש להאריך אבל אכ"מ, אשמח מאד אם יכול להראות ולגלות את דברי הגר"א האלו?

הריני בזה להודות ולהלל את המערכת על כל התשובות שהשיב לי עד הנה יה"ר שתמשיך להשיב כהנה וכהנה.

תשובה: לכב' הרב ח.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין דברי הגרי"ז לא מצאנו כן בשם הגר"א, אך בברכת שמואל על קידושין סי' כ"ז אות ו' הביא זאת בשם אביו הגר"ח מהרמב"ם שהביא הגרי"ז בסוף הל' שמיטה ויובל. [ועי' בספר כרם יוסף על קידושין עמ' ש"ב מה שהעיר על דברי הברכת שמואל].

בכבוד רב המערכת.

תר"א. מהו ספר הגלוי לרס"ג

שאלה: לכבוד הגאון הגדול שליט"א יש"כ גדול על כל התשובות הנפלאות והועיל לי מאוד מאוד.

אבקשך להודיעני מהו ספר הגלוי לרס"ג ואיה מקומו, ולא מצאתיו באוצר החכמה?

תשובה: בענין ספר הגלוי, פורסם ע"י רס"ג אודות המחלוקת בינו לבין הקראי דוד בן זכאי, דפים מספר הגלוי שהשתמרו והגיעו לידינו נמצאים בספר זכרון לראשונים ח"ב מהד' הרכבי עמ' קל"ג, ושם האריך במבוא את כל הפרטים עליו וכל מי שהביאו [נמצא באוצר החכמה].

תר"ב. היכן יש נידון בקרבן תודה אי מביאו לא רק על הצלה מנס

שאלה: איפה יש נידון האם קרבן תודה מביאים דווקא על הצלה מנס או גם על שאר דברים?

תשובה: בענין קרבן תודה, עי' בגמ' ברכות נ"ד דמבואר דארבעה חייבים להודות, ובגמ' שם מבואר ההודאה שהם צריכים זה לברך הגומל ע"ש, ובמנחות מבואר בגמ' דיש "תורת חובה" ופירש"י ז"ל שם דהכוונה שאמר הרי עלי זהו תודת חובה, וברש"י כת"י שם כתב בפי' שני דהכוונה על הארבעה שצריכים להודות דהם חייבים להביא תודה דכתיב בההוא קרא דממנו ילפי' בברכות דצריכים להודות כתיב שם ויזבחו זבח תודה עיי"ש, ועי' שם בשיטמ"ק דהקשה דלא מצינו שיהיו חייבים תודה אם לא שהתחייבו להביא תודה ע"ש, וברש"י פ' צו בפס' "אם על תודה יקריבנו" כתב רש"י ז"ל אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים כו' שהם צריכים להודות אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו ע"ש, משמע דאין חיוב להביא תודה אלא אם נדר יביא אבל אין חיוב ההודאה שלהם מחייב תודה.

בברכת תורה המערכת.

תר"ג. מקור "הושענא שלש שעות" דמלחמת גו"מ יהיה ג"ש

שאלה: מה פשט במה שאומרים בהושענות "הושענא שלש שעות" וראיתי אחד שפרש דהכוונה הוא שי"א שמלחמת גוג ומגוג יהי' ג' שעות, איפה זה כתוב והאם אכן יש מקור נאמן לזה. והאם יש פשטים אחרים בזה?

תשובה: בספר שמעה תפילתי עמ' ש"ב כתב בשם ר' חיים קניבסקי ששמע שיש מדרש כזה ואינו יכול לציין מקור, אך שם בעמ' ר"ה כתב דמבואר במכילתא

שמות י"ד כ"ד אין הקב"ה עתיד ליפרע מן הרשעים לעת"ל אלא לבקרים כן גירסת הגר"א שם שנאמר לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להכרית מעיר ה' כל פועלי און, ומבואר שם במכילתא דהיינו בהנץ החמה ואז תהיה מפלת גוג ומגוג נמצא שהמלחמה תתחיל ג' שעות קודם נץ החמה והוא בהושענא רבא כמ"ש במדרש תלפיות ערך גוג ומגוג, וכ"כ בפע"ח מרח"ו שער הלולב פ"ז, ובספר קול מבשר עמ' קנ"ב הביא כן בשם האדמו"ר מפשיסחא, ובשם ר' ישראל מרודז'ין הביאו דזה קאי על השלוש שעות האחרונות שיהיה נסיון גדול באמונה ג' שעות [מובא בדבר בעיתו לר' יואל שוורץ נמ' 113].

תר"ד. מקור דמי ששידך או היה סנדק ג"פ מובטח שהוא בן עוה"ב

שאלה: האם יש מקור למה שאומרים העולם שמי ששידך ג' שידוכים או היה סנדק בג' בריתות מובטח לו שהוא בן עוה"ב?

תשובה: בענין סגולה לעוה"ב לא מצאנו.

תר"ה. מקור דהאוכל דג ביום ד"ג ניצול מד"ג

שאלה: מה המקור לפתגם "כל האוכל דג ביום ד"ג ניצול מד"ג?

תשובה: אין מקור לאוכל דג רק זהו מימרא עממית כך כתוב בכל הספרים שמביאים מימרא זו.

תר"ו. היכן מוזכר בספרי ראב"ע חידות על שמות אישים מהתנ"ך

שאלה: היכן מוזכר בספרי ראב"ע חידות על שמות אישים מהתנ"ך כגון: עשאהל, עמרם, בנימין, יוסף?

תשובה: חידות האבן עזרא על אישי התנ"ך, עי' בספר עניני האבן עזרא בהוצאת מוסד הרב קוק שם יש י"ג חידות שכולם על שמות מהתנ"ך, אך אין שם עשהאל.

תר"ז. מקור המדרש ד"ודוד מכרכר" שאמר כירי רם

שאלה: מה מקור המדרש על הפס' "ודוד מכרכר" שהיה אומר "כירי רם"?

תשובה: מקור המדרש על דוד מכרכר הוא בבמדבר רבה פ"ד ט"ו.

תר"ח. מקור דאין דורשין בעריות בשלושה רק בשנים מפני הצניעות

שאלה: ראיתי באיזה ספר ונעלם שמו ממני שדורש דרך צחות את דברי חז"ל במס' חגיגה "אין דורשין בעריות בשלושה" שלא טוב לדרוש בעניני צניעות ברבים רק בשנים מפני הצניעות {ויש חולקים} מה המקור?

תשובה: בענין אין דורשין בעריות לא מצאנו.

תר"ט. מקור דחז"ל מזגו יינם במים חמים

שאלה: מנין שהיה דרך חז"ל בזמן התנאים והאמוראים למזוג יינם במים חמים?

תשובה: בענין מזיגת יין במים חמים, עי' במשניות מעשר פ"ד משנה ד'.

תר"י. מקור דדוד המלך היה נמוך קומה

שאלה: האם יש מקור לכך שדוד המלך ע"ה היה נמוך קומה?

תשובה: בענין אי דוד היה נמוך קומה, עי' במדרש תנחומא פרשת אמור על הפסוק וילבש שאול את מדיו ובאותה שעה גבה דוד והתאימו לו בגדי שאול. עוד מצינו דאמר ה' אל שמואל על אליאב אחי דוד אל תבט אל גובה קומתו משמע דדוד היה נמוך יותר.

תרי"א. מקור מהרשב"א לתורה שנמשלה לדבש

שאלה: מה מקור הרעיון המוסרי שנלמד מדברי שו"ת הרשב"א ח"א סי' פ' לענין שימור דבר שלם בדבש משא"כ דבר שאינו שלם, ומזה נלמד לתורה שנמשלה לדבש?

תשובה: לא מצאנו רעיון מוסרי ע"פ דברי הרשב"א.

תרי"ב. היכן כ' שגרים שגייר אברהם חזרו לסורם

שאלה: היכן כ' שכל הגרים שגייר אברהם אבינו ע"ה בחרן ואור כשדים חזרו לסורם?

תשובה: המקור שגרים שגייר אברהם חזרו לסורם הוא בפרקי דר"א פכ"ד.

תרי"ג. מקור דכהנים בזמן המקדש לא הניחו לזרים לשחוט

שאלה: האם יש מקור לזה שהכהנים בזמן שביהמ"ק היה קיים נהגו סלסול בעצמם ולא הניחו לזרים לשחוט אע"פ שמותר?

תזכו למצוות רבות ושכרכם כפול מן השמים. א.כ.

תשובה: לכב' הר"ר א.כ. שמחנו לקבלת מכתבך.

המקור דלא נתנו הכהנים לזר לשחוט, הוא בתוס' חדשים ביומא פ"ו משנה ג' שהביא בשם התוספ' דאע"ג דשחיטה כשירה בזר בכל קרבנות, אעפ"כ נהגו הכהנים סלסול בעצמם שלא הניחו לזר לשחוט.

בברכת תורה המערכת.

תרי"ד. מקור לח"ח שכ' דדוד הוא רגל רביעי למרכבה

שאלה: לכבוד המערכת.

הנני רוצה להגיד ולחזור ולהגיד ישר כוחכם על כל תשובה שמשיב לי פעם ופעם יה"ר שתמשיך להשיב ולענות לכל השואלים והדופקים בתשובה כהנה וכהנה!

הכהן הגדול מאחיו הביא בספרו שמירת הלשון ח"א (שער התבונה פ"ח) בשם חז"ל שבשעה שקלל שמעי בן גרא את דוד, ודוד קיבל על עצמו את הדין באמרו (ש"ב ט"ז י') ה' אמר לו לקלל, באותה שעה זכה דוד להיות הרגל הרביעי למרכבה, וכעת לא מצאנו מקורו בחז"ל, האם ידוע לכם אי' ואיפה מקום "לדברי חז"ל" אלו?

תשובה: מקור המדרש כבר נשאלנו על כך כמה פעמים, וכבר בקובץ אור ישראל שנה ג' חוברת ב' העירו שלא מצאו מקור, אך יעוי' בשבט מוסר פ"כ אות ט' דהביא ג"כ מדרש זה קודם הח"ח, וכן הביא בספר מתוק מדבש לר' יצחק פרחי בפ"ט.

תרט"ו. מקור דפנחס הוא אליהו מפסוק אשר קנא לאלוקיו

שאלה: מה המקור לרמז שרמזו בפסוק "אשר קנא לאלוקיו" אותיות לאליהו, מכאן שפנחס זה אליהו?

תשובה: בענין הרמז "לאליהו", עי' בספר חזון עובדיה [הקדמון לר' עובדיה בן אברהם] בפר' פנחס, וכ"כ בספר אגרא דכלה בפרשת פנחס ועוד.

תרט"ז. מהו המקור דאחד משמותיו של משה רבינו טוביה

שאלה: מהו המקור דאחד משמותיו של הקב"ה טוביה, ובאם יש מקור ששמו טוביה עם שורוק או טוביה עם חולם?

תשובה: המקור דלמשה קראו גם טוביה, מובא בסוטה דף י"ב, ובמדרש רבה שמות א', ובמדרש ויק"ר א-ג "ו' שמות נקראו לו למשה ירד חבר יקותיאל אביגדור אבי סוכו אבי זנוח ר' יהודה ב"ר אלעאי אמר אף טוביה שמו הה"ד שמות ב' ב' ותרא אותו כי טוב הוא כי טוביה הוא". במדרש רבה [הוצאת וגשל] המנוקד מנוקד בחולם.

תרי"ז. המקור דאין מחלו' במציאות

שאלה: האם ואיפה המקור דאין מחלו' תנאים או אמוראים במציאות?

תודה רבה מ.ז.

תשובה: לכבוד הר"ר מ.ז. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין דאין מחלוקת במציאות, בספר "שדי חמד" בקונטרס ה"כללים" מערכת המ"מ כלל קס"ד אסף וליקט מדברי ראשונים ואחרונים המתייחסים לכלל זה שלא תיתכן מחלוקת במציאות, ומביא מקור גם מהירושלמי תחילת פרק שלישי דתרומות דמובאת מחלוקת בענין ירק הקישוא לענין עד מתי ניתן להפריש מהם תרומה תנא קמא סובר שאפשר לתרום ממנו יום אחד בלבד מפני שלאחר מכן הוא נעשה מר ואינו חשוב כאוכל שאפשר להפריש ממנו תרומה, רבי יוסי חולק ואומר אין לך מר בקישות אלא פנימי שבה, כלומר רבי יוסי חולק על ת"ק וס"ל שרק החלק הפנימי של הקישוא נהיה מר ואילו החלק החיצוני של הקישוא אינו נהיה מר ותמיד אפשר להפריש עליו, מקשה הירושלמי רבי בנימין בר לוי בעי דבר שאפשר לך לעמוד עליו חכמים חלוקין עליו עיי"ש מה שתירץ עכ"פ מוזכר יסוד זה גם בירושלמי.

בברכת תורה המערכת.

תרי"ח. מהו המקור לומר תהילים פי"ג, י"ג פעמים, מיום י"ג לחודש, למשך י"ג ימים, לסגולה

שאלה: לכבוד המערכת.

מהו המקור לומר תהילים פי"ג, י"ג פעמים, מיום י"ג לחודש, למשך י"ג ימים, לסגולה?

תשובה: בענין הסגולה לומר פי"ג בתהילים לא מצאנו.

תרי"ט. מהו המקור שלא לישן ברגליו כנגד הדלת

שאלה: מהו המקור שלא לישן ברגליו כנגד הדלת?

המקור לא לישון ברגלים מול הדלת, מובא בספרי מנהגים משום שכך מוציאים את המת.

תר"כ. מקור בחז"ל לתנא או אמורא שגירש אשתו

שאלה: אם אפשר למצוא אם בחז"ל מובא על תנא או אמורא שגירש את אשתו? {שמעתי שבראשונים יש שלא אומרים על אמורא שגירש שחז"ל לא גירשו ולא היה נראה לי}.

תשובה: בענין גרושין של תנאים או אמוראים לא מצאנו התיחסות לנושא זה.

תרכ"א. מקור למאמר "הרשעים מלאים חרטה"

שאלה: יש מאמר ידוע "הרשעים מלאים חרטה" מה מקורו?

תשובה: המאמר רשעים מלאים חרטה, אינו מופיע בחז"ל רק בשבט מוסר פכ"ה, ובעקידה שער י"ז, ובערבי נחל דרוש ט"ו, וכבר העירו זאת, רק יש רמז לזה בנדרים דף ט.

תרכ"ב. מקור האם אשה עוברת על לא תתורו

שאלה: האם אשה גם עוברת על איסור "ולא תתורו" ומה המקור?

תשובה: בענין אי אשה עוברת על לא תתורו, עי' בחינוך דכתב דאיכא לא תתורו בנשים, ועי' בספר אוצר החיים מצוה שפ"ח דכתב דאשה עוברת בכך, וכ"כ באג"מ אה"ע א' סי' ס"ט, ובשו"ת דבר יהושע ח"ה סי' ל"ד.

תרכ"ג. מקור לתנאי משה עם ציפורה ע"מ שאל"ע מצות עונה

שאלה: משה רבינו שביטל את ענייני גופו לחלוטין ופירש מאשתו, והשאלה צועקת הרי מחויב הוא בשאר כסות ועונה, ואומר המדרש שהתנה עם צפורה שהוא ישא אותה לפני מעמד הר סיני ולאחר המעמד יחזיר אותה בתנאי שאין לך עלי מצות עונה, היכן מדרש זה?

תשובה: בענין צפורה, עי' בחיד"א בספר מוסיף חיים על יבמות פ"ו דתירץ דמיירי שמחלה לו, ועי' עוד בספרו ראש דוד על פרשת בהעלותך מש"כ בזה.
ובעיקר הקושיא ל"ק כלל דהיה לו ציווי והסכמה מהקב"ה שלכולם נאמר שובו לכם לאהליכם דחזרו להיתר ועל משה נאמר ואתה פה עמוד עימדי דנצטוה לו לחזור כמבואר כ"ז ביבמות דף ס"ב, ועי' מש"כ בזה בח"ס על פ' בהעלותך, ובחבצלת השרון על התורה האריך בדבריו וכן האריכו בעוד ספרים, אך את המדרש שהבאת לא הביא אף אחד וכנראה אין כזה מדרש.

תרכ"ד. מקור להריח מנר הבדלה, וכן לא לשלב אצבעות הידים

שאלה: לכבוד המערכת אור לט' תמוז תש"ע.

א. מה המקור להריח מריח הנר אחר הבדלה?

ב. מה המקור והטעם לא לשלב את אצבעות הידים?

בהודאה י.ד.ק.

תשובה: לכב' הר"ר י.ד.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. בענין המנהג להריח נר ההבדלה, עי' בספר הזכירה דזהו סגולה להנצל מרוחות רעות, ובסידור בית יעקב כתב לעשות כן משום חיבוב מצוה.

ב. בענין שילוב אצבעות, מקורו במעבר יבוק שפת אמת פרק י"ד, וביסוד ושורש בעבודה שער הכולל פרק י"ט כ' לא לשלב האצבעות זו בזו דמעורר הדינים ומביא זה מזוהר ויקרא כ"ד, וכן בניצוצי זוהר ציין לויקרא כ"ד ששם מקורם, וכן הוא בדברי האר"י בשער רוח הקודש דף י' ע"א, והובא בכף החיים סי' צ"א ס"ק כ"ח, והטעם שלא תתגבר ותתערב מידת הדין שהיא בשמאל על הימין, ועי' בט"ז סי' צ"ה ס"ק ג', ועי' בשערי זוהר להר"ר מרגליות שבת דף י' כמה מ"מ לכך, ועי' פסקי תשובות סי' צ"ה ה', ומאידך עיין ב"י סי' צ"ה בשם מהר"י אבוהב דיש מקומות שחובקין ידיהן באצבעותיהן, וכן הוא ברש"י שבת י. לגבי רבא ד"ה "ופכר ידיה".

בברכת תורה המערכת.

תרכ"ה. טעם להחלפת שמות הספרים של בעל תויו"ט

שאלה: כידוע הספרים מעדני יו"ט ודברי חמודות הם ספרים שהוחלפו שמותם ממעדני מלך ולחם חמודות, מה טעם החלפת שמותם?

תשובה: טעם לשינוי השמות מעדני יו"ט ודברי חמודות, עי' בשם הגדולים החיד"א מערכת ספרים ע"ש מעדני מלך כ' בזה"ל "ספר מעדני מלך ולחם חמודות ובדפוס ב' כתוב מעדני יום טוב ודברי חמודות משום מעשה שהיה" עכ"ל. רמז רמז אך סודו לא גילה, והנוסחא המקובלת על טעם שינוי שם הספר הוא מפני שכידוע נתפס בעל התוס' יו"ט בבית האסורים וכמעט נידון למוות, והסיבה לזה הוא בגלל שקרא לחיבורו בשם מעדני מלך שהוא כמרידה במלכותם וגם אח"כ כשהתירוהו הי' בתנאי שישתנה שם הספר ומשום כך שינה למעדני יו"ט. אך יעי' בקובץ בית אהרון וישראל שנה גליון א' דישתקע הדבר ולא יאמר וכמ"ש התוס' יו"ט בעצמו בקוצר אמרים וכך הוא לשונו "גם בדבר הפסק לבערם מן העולם התחסד עם הקיר"ה שלא לבערם רק מכל אשר ישנו אצלי למחוק איזה תיבות שאומרים שנוגעים אל דתם ולכתוב מלה אחרת במקומו כמו מילת עכו"ם או מלת כותים, אכן בגלל שמו של הספר מעדני מלך לא היה דברים מעולם להאשימני כלל וכלל בזה אך המלשינים אשר הלשינו רצו לחפות בבדוים אלו כדי להעלים את אשר עשו" עכ"ד. וסיים שם בקובץ אשר ע"כ מה שנתכוין החיד"א "משום מעשה שהיה" כוונתו לא לזה אלא כנראה דבר אירע בשנות דור אח"כ אחר שנת תס"ה שאז עדיין נדפס בשמות הקודמים שטרם נתברר לנו רז זה ע"כ דבריו.

תרכ"ו. מקור לזוהר על נעשה ונשמע המובא בביה"ל

שאלה: היכן נמצא הזוה"ק על נעשה ונשמע המובא בהקדמה לשו"ת בית הלוי?

ובזאת נבוא להודות על העבר ההוה והעתיד על העמל וההשקעה המרובה בזמן ובעיון ובדמים בהתמדה יומם ולילה בקבלת מכתבים ופענוחם לפי כשרון היד ומאמץ העינים להבין ולהשכיל בכוונת הכותב ותוכן השאלה לנבכי הסוגיא ופניני התורה, וברוך ה' זוכים להיות לעזר וסיוע ללמוד וללמד לגלות ולמצוא תירוצים ודחיות הלכות ושיטות בדרך ברורה וסידור הענין בשלמותו להביא הלכה למקומה ולאסוקי שמעתא לאשורה בברכת התורה לעמליה בטהרה.

י.מ.ש.

תשובה: לכב' הר"ר י.מ.ש. נר"ו שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין המקור לזוהר המופיע בהקדמת בית הלוי שביקש חברך במכתב, מקורו בזוהר חדש פר' אחרי דף מ"ח ע"ב.

בברכת תורה המערכת.

תרכ"ז. מקור וטעם להמנע מבישול ביצה לבד

שאלה: מה פרטי הנידון לענין להמנע לבשל ביצה אחת לבד, מקורות וטעמים?

תשובה: בענין בישול ביצה אחת מקורו ביו"ד סי' ס"ו ס"ד, עי' בדרכי תשובה ובדעת תורה שם באריכות, ובחזו"א יו"ד סי' כ"ו ס"ק ב', ובאג"מ ח"א סי' ל"ו. וקיצור הענין דביצה אחת ליכא ביטול ברוב ונאסר הסיר אי מצאו דם ובג' ביצים איכא דין ביטול ברוב לגבי הסיר [אך יש מחמירים דבעינן ס' ולא מועיל ג' ביצים], וכן אם נתערבו הביצים, והיום יש מקילים יותר כיון דרוב הביצים הם ספנא מארעא ולא מזו"נ. ועי' באורך פירוט הענין בספר שערי הבית להגר"י טשזנר סי' ב' פרק ב'.

תרכ"ח. נוסח ברכת מסירות נפש

שאלה: מה נוסח הברכה שמברך המוסר נפשו על קידוש ה' {כמדומני יש מחלו'}?

תשובה: בענין נוסח הברכה על קידוש השם, עי' בשל"ה בשער האותיות אות א' אמת ואמונה ס"ק כ' כתב "ונראה בעיני מי שבא לידו קידוש השם ומקיים מצות עשה דונקדשתי בתוך בני ישראל שמפורסם לעשרה בני ישראל אז קורם שיהרגוהו יברך בשמחה בא"י אמ"ה לקדש שמו ברבים כדין הרבה מצות עשה שמברכין על קיומן" ובס' יוסף אומץ סי' תפ"ג יש נוסח אחר לברכה בא"י אמ"ה אקב"ו לאהוב את שם הנכבד והנורא ההיה וההוה ועתיד להיות בכל לבבנו ובכל נפשנו ולקדש שמו ברבים בא"י מקדש שמך ברבים. ועי' בס' משנת פקו"נ מובא שהגר"א וסרמן זצ"ל הי"ד לימד את הברכה לבנו ר' נפתלי כפי נוסח השל"ה ע"פ מסורת מהח"ח.

תרכ"ט. מקור למשל לגבי מחלו' אי עדיף בעלי תשובה או צדיק גמור

שאלה: היכן הגמ' שיש מחלו' מה עדיף בעלי תשובה או צדיק גמור והגמ' מביאה משל עם היין והשכר שנתן המלך לג' אנשים, אחד לא שתה, והשני שתה חצי ובחצי השני התחרט ולא נגע, והשלישי שתה הכל, והמלך נתן סכום יותר גדול למי ששתה והשאיר לפי שטעם מהחטא והוא בעל תשובה?

י.ח.ב.

תשובה: לכב' הר"ר י.ח.ב. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

מה ששאלת היכן מופיע בגמ' המשל על בעלי תשובה וצדיקים גמורים הנה אין זה גמרא אלא מובא כן בתור משל בספרים, עי' בתורת הפרשה ובספר זה השלחן ובספר שבחו אהובים כולם בפרשת ניצבים.

בברכת תורה המערכת.

תר"ל. מקור לקונטרס המובא בחיד"א המיוחס למש' קארו

שאלה: החיד"א ב"עין זוכר" מציין קדוש שחיבר קונטרס בענין תורא"ש והוא ממשפחת קארו והובא בספר חזון נחום ולא מצאתי אשמח אם תמצאו לי.

תשובה: בענין דברי החיד"א מצורף בזה מ"מ מכל מה שהביא החזון נחום בשם הר"ר אברהם קארו בן הר"ר רפאל קארו עיי"ש . (ראה נספח מס' 14 עמ' תקצח)

תרל"א. מקור לברית עם האמהות והשבטים

שאלה: בסליחות לער"ה [מ"ב זוכר הברית] איתא ברית אבות ואמהות והשבטים וצ"ע מהו והיכן מצינו ברית עימהם דלא מצאנו רק אצל האבות?

ישר כוחכם תזכו למצוות וגח"ט נ.נ.

תשובה: לכב' הרב נ.נ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותכם החשובות.

מקור הסליחה ברית אבות ואמהות והשבטים, עי' בתו"כ בחוקותי פ"ח, ובספרא ויקרא פכ"ו פס' מ"ב דאיכא שם לימוד מיוחד לברית עם האמהות, וכן לימוד מיוחד לברית עם השבטים.

בכבוד רב המערכת.

תרל"ב. מקור לפתיחת הדלת בליל הסדר קשורה לאליהו הנביא

שאלה: לכב' המערכת.

האם יש מקור דפתיחת הדלת בליל הסדר קשורה לאליהו הנביא?

י.ה.

תשובה: לכב' הר"ר י.ה. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מקור פתיחת הדלת לאליהו בליל הסדר, עי' בדרכי משה סי' ת"פ בשם מהר"י ברונא ע"פ אור זרוע ח"ב סי' רל"ד, וברמ"א בהגהותיו סי' ת"פ דנהגו לפתוח הפתח כדי לזכור שהוא ליל שימורים ובזכות אמונה זו יבא משיח וישפוך חמתו על העכו"ם וכן נוהגים, וע"ע ח"י סי"ק ו' שם, ובשו"ע הגרש"ז שם סעיף ד', ועי' בס' מנהגים דק"ק וורמיישא סי' ע"ז בהגהות מטעם זה נוהגין בקצת מקומות לצייר משיח ואליהו בשביל כשיראו הציור יזכירו השם אליהו ויבריחו המזיקין, ועי' בהגש"פ שער יששכר שמעוררין רחמים לגאולה שלימה בכוס ד' למלכות בית דוד ואומרים שפוך חמתך וגו' וממילא עי"ז

שישפוך חמתו על העכו"ם יתגלה צדקנו ומשיחנו, וע"כ אומרים שאליהו הנביא בא לבית זה בהכנה לבשרנו ב"ב, ועי' בס' אור פני יצחק דף ט"ז שאדמו"ר בעל חידושי הרי"מ מגור הפליג בצדקת הגאון הנודע ביהודה שבליל פסח כשאומרים שפוך חמתך היה הולך ומלוה את אליהו הנביא מכל המדרגות, ועי' בס' ויגד משה סי' ל' מביא כמה מקורות באורך עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תרל"ג. מקור שאשתו של ר"ע מכרה שערה עבור פרנסה

שאלה: לכב' המערכת.

האם יש מקור שאשת ר"ע גזזה שערה בעבור פרנסה?

תשובה: בענין מקור שרחל אשתו של ר"ע מכרה את שערה ע"מ שבעלה ילמד, מובא בירושלמי סוטה פ"ט הל' ט"ו.

תרל"ד. מקור דעץ החרובים של רשב"י נהפך בע"ש לעץ תמרים

שאלה: האם יש מדרש שעץ החרובים של רשב"י נהפך בע"ש לתמרים?

א.ד.

תשובה: לכב' הר"ר א.ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותך.

בענין מקור עץ החרובים של ר"ש בר יוחאי שנהפך לתמרים בשבת, עי' במדרש תלפיות ענף חרוב בזה"ל כתב לי החכם השלם ה"ר יעקב פארא נר"ו ששמע מה"ר יוסף ביואש שקבל ממוהר"ר יהונתן גאלנטי ז"ל ששמע מפי קדוש מדבר מוהר"ר משה גאלנטי זצ"ל שקבל מהזקנים שקבלו איש מפי איש עד רשב"י זל"ה שאילן החרובין שהיה לרשב"י במערה בכל ערב שבת היה נהפך לאילן של תמרים אמ"ה מצאתי במגילת אסתר על פסוק ממתים ידך ה' רשב"י ואלעזר בנו כשהיו במערה היו אוכלים חרובים ותמרים עכ"ל. ועיין באסתר רבה על הפסוק גם ושתי המלכה עשתה וגו'.

בכבוד רב המערכת.

תרל"ה. מיהו שער פתחי הלבנון

שאלה: בספר עשירית האיפה הגהות על פי' האיפה שלימה על האוצרות חיים דף כ"ט רע"ב דכתב בשם ספר שער פתחי הלבנון שצריך אדם ליחד את השם בכל

חלק מתתר"ף חלקים של השעה, וע"ז כתב בעשירית האיפה דלא ידע מי חיבר ספר זה, ובספר על שער הכוונות ח"ב להרב יעקב עדס שליט"א כתב דאולי נהג כן בעל האיפה שלימה ורצה להסתיר מדרגתו, לכן כתב בשם ספר שלא קיים והמבין יבין ברמז, האם ידוע לכם על ספר זה?

תשובה: ספר שער פתחי הלבנון התחבר ע"י ה"ר ר' שניאור פייבוש ב"ר מנחם מאנש, והוא ליבון הלכה בעניני עיבור שנים עם סדר הדקדוק ע"פ חכמת הנסתר ג"ח נדפס במנטובה בשנת תקי"ד תק"כ מובא בבית עקד ספרים, ומובא שמו בכמה ספרים דהיה שדר מטעם האשכנזים בירושלים והיה לו דין תורה על השדרות, הספר לא נמצא היום בספריות ובמאגרים רק בספריה הלאומית.

בברכה המערכת.

תרל"ו. מקור השמועה ההבלית דמשחק השחמט המציא שלמה המלך ח"ו

שאלה: שמענו שיש מי שאומר שאת משחק השחמט המציא שלמה המלך.

תשובה: ודאי לא יתכן לומר כך ששלמה המלך עסק בהבלים ורעות רוח, ומצאנו מקור שמועה זו (ראה נספח מס' 15 עמ' תקצט).

תרל"ז. מקור דהמים מתמתקים כשאומרים שירה

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה" שלום וברכה, י"ב תמוז תשע"א.

היכן נמצא בחז"ל כשהמים אומרים שירה מי הים מתמתקים (או אולי כשהים אומר שירה נהיה מתוק)?

בברכה והוקרה רבה.

תשובה: לכב' השואל הנכבד שמחנו לקבלת שאלתו.

המקור בחז"ל דהמים מתמתקים כשאומרים שירה, נמצא בירושלמי בע"ז פ"ב סוף הל' ח'.

תרל"ח. מהו המקור של התיקון סופרים

שאלה: למערכת "לדופקי בתשובה".

רציתי לדעת מיהו מחבר ה"תיקון סופרים" שלפנינו, ואם כתב באיזה מקום את שיטת העריכה שלפיה כתב את ספרו?

בתודה ח.ב.

תשובה: לכב' הר"ר ח.ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין תיקון סופרים, ישנם היום הרבה תיקוני סופרים בשוק רובם ככולם מבוססים על יסודות הקסת סופר מלבד שנוים קטנים בחב"ד, ואצל הספרדים בזמנו יצא תיקון סופרים ע"י ר' שלמה מדובנא על בראשית ושמות והמשיכו המדקדק שלום ממעזריטש, על תיקון סופרים זה יש עוררין, עי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' ק"ב, ועי' באריכות מאמר בהמשכים מהרב דוד קמנצקי בישורון ח"ח ח"ט וח"י על תיקון סופרים זה, עוד ידוע דהרמ"א כתב ס"ת ע"פ תיקון סופרים שקיבל מהב"י, וס"ת זה וכן התיקון סופרים שקיבל היו עד השואה ומאז נעלמו.

המערכת.

תרל"ט. מקורות לגבי חיוב ילד מאומץ לאביו מאמצו

שאלה: לכב' לדופקי בתשובה.

האם יתכן שיהא דיני אב לאדם שאינו ילדו אלא רק גידלו?

תודה ש.ד.

תשובה: לכב' הר"ר ש.ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין דין אב למי שאינו אביו רק גידלו, מצאנו לענין דין כיבוד או"א בספר מורא הורים וכיבודם בפ"א סע' ס"ו כתב בשם הגרי"ש אלייישיב שליט"א ובשם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל דצריך לכבדו מקצת כיבוד מצד הכרת הטוב, ועי' בזה עוד בספר דיני כיבוד אב ואם סי' רצ"א אות צ"ט ובספר בן יכבד אב עמ' מ"ה-מ"ו. ועי' בספר הליכות שלמה עמ' רכ"ו דיכול לנהוג בהם דיני אבילות לחומרא, וכתב שם עוד דיכול לומר עליהם קדיש, וכ"כ כבר בשו"ת ח"ס ח"א סי' קס"ד רק שאינו דוחה אבלים אמיתים, ועי' עוד בזה בספר אימוץ ילדים להרב משה פינדליג עמ' צ"א, וכן להרב מרדכי הכהן בהלכות והליכות אימוץ ילדים לפי ההלכה עמ' 164, אף הרב שמואל היבגר בחיבורו לשאלות האימוץ 29 עמד בזה, וכן הרב יוסף תאומים במאמרו מגדלי יתומים בתוך ביתם, וע"ע בהפרדס שנה כ"ד חוברת ז' סי' נ', ובספר קול צופיך עמ' שס"ח, ובספר על בן אימצת לך בפר' י"ד, ועי' בהגהות חכמת שלמה באבן העזר סי' א' אות א' דהסתפק אי המגדל יתום מקיים בזה מצות פו"ר כיון שנאמר במגילה י"ג כל המגדל יתום בתוך ביתו כאילו ילדו. עוד מצינו דיש דין כיבוד לבעל אימו כמבואר ביו"ד סי' ר"מ סע' כ"א.

בברכת תורה המערכת.

תר"מ. מהו המקור לברוך שכיונתי

שאלה: לכבוד המערכת הנני להציע לכם שאלות מספר:

מה המקור למנהג ישראל כשמוצא בספר מה שאמר מדעתו אומר "ברוך שכיוונתי"?

תשובה: בענין ברוך שכיונתי לא מצאנו מקורו.

תרמ"א. מקור להא דרחל אשת ר"ע זרעה בגב החמור

שאלה: מה המקור להא דכששלחה רחל בת כלבא שבוע את ר"ע ללמוד א"ל שיצחקו עליו ולקחה חמור שיש שקע בגבו וזרעה שם וצמח והוצאת אותו לשוק ביום א' צחקו וביום ב' פחות וביום השלישי לא, וא"ל לר"ע שאף עליו לא יצחקו ר"ת, מה המקור לזה בחז"ל?

תשובה: המעשה בחמור שנשתברו חוליותיו והצמיחה בהן אשתו שחלים, מופיע במדרש הגדול שמות פ"ד י"ג.

תרמ"ב. מקור דזמן אמירת הרחמן הוא עת רצון

שאלה: לכבוד המערכת שליט"א אני מודה לכם שיש לי מקום לפנות בשאלתי.

ראיתי באיזה מקום כתוב שהענין לומר הרחמן אחר ברכת המזון, משום שלאחר קיום מצוה הוא עת רצון מיוחד.

תשובה: בענין אמירת הרחמן אחרי ברכת המזון משום דהוי עת רצון, כ"כ הח"ח על התורה בפרשת כי תבוא.

תרמ"ג. האם צבע הגמי בבכורים היה אדום

שאלה: האם יש מקור להא דאומרים שהכורך עליו גמי האמור בביכורים היה הצבע אדום?

אם אפשר לכם לברר הענין בשבילי, תודה רבה כל טוב חג שמח. י.צ.ל.

תשובה: לכב' הר"ר י.צ.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין אי צבע הגמי בביכורים היה אדום, לא מצאנו אף אחד שאומר כן.

בכבוד רב המערכת.

תרמ"ד. מקור דהאותיות סופיות נחשבות בגימ' למאות

שאלה: לכבוד הרה"ג לדופקי בתשובה שליט"א.

בספרי הדרוש כשבאים לעשות גימטריות משתמשים באותיות הסופיות בהמשך לאותיות ק' {100} ר' {200} ש' ת' ך' {500} ם {600} ן' {700} ף {800} ץ {900}, את זה ראיתי פעם בחת"ם סופר על התורה, ובהערות של הגרי"נ שטרן מציין לקדמונים {של"ה, מגלה עמוקות} ואהיה אסיר תודה אם תוכל להחזיר לי את אבידתי, אמנם כאשר הנושא עלה פעם בביהמ"ד השיב א' מבני הישיבה על כל הענין, כי יש גמ' מפורשת {סוף גיטין} שהגימטריא של "ונושנתם" עולה 852, ומדוע לא חישבו את המ' סופית כ600.

ולתשובתו הרמה אצפה, בברכת התורה מ.כ.

תשובה: לכב' הר"ר מ.כ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין הגמ' של אותיות סופיות, עי' בספר כנפי יונה ח"ב לרמ"ע מפאנו פ"א ב' דכותב כמה מיני גמטריות וגי' זו נקראת מספר גדול, ובאמת יש מקור קדום יותר דמוכח כן ברש"י בסוכה דף נ"ב ע"ב ד"ה באטב"ח עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

תרמ"ה. מקור בכף החיים לתפילה כנגד מקום המקדש ב. מקור תפילת הרמב"ן שם ג. מקור לתפילה שם ד. מיהו הליקוטים בב"ח ה. מהי קובה של מקדש ו. היכן הם שערי רחמים

שאלה: לכבוד המערכת י"ב אייר תש"ע.

א. בכף החיים סי' תקס"א סק"ה כ' ואח"כ יאמר שמחנו כימות עיניתנו וגו' האם יש מקור לומר תפילה זו {כשאדם רואה בית המקדש}?

ב. באגרת הרמב"ן ששלח מירושלים {נדפס בכתבי הרמב"ן מהדורת שעוואל ח"א אגרת ז'} כ' שכנגד ביהמ"ק קראתי חרוזותיו וכו', ועי' פאת השלחן סי' ג' סעי' ב' שמביא את הרמב"ן, ומשמע מלשונו שיש לנו את סדר התפילה שאמר הרמב"ן, האם ידוע לנו?

ג. האם ידוע על איזה תפילה מקדמונים להתפלל על בנין ביהמ"ק, בשעה שאדם רואה מקום המקדש, או סתם איזה תפילה מסוימת על בנין ביהמ"ק?

ד. בב"ח סי' תקס"א כ' מצאתי בליקוטים, מי זה הליקוטים, האם יש לנו?

ה. שם בב"ח כשאדם רואה את "הקובה של בית המקדש שהיא עזרה" מה פירושו, בפאת השלחן סי' ג' ס"ב שינה הלשון וכ' הקובה "שעל" מקום המקדש, וכן מקובל דהיינו כשרואין הכיפה שעל בית תפילתם של הישמעאלים, אבל לשון הב"ח הנ"ל אינו מתפרש כן?

ו. עוד שם בב"ח וכשרואה שערי רחמים שהם בכותל מערבי וכו', בס' כפתור ופרח פ"ו כ' שהם בכותל מזרחי, ובפאת השלחן ס"ג סעי' י"ב הביאו, ואכן בסעיף ב' כ' ג"כ בכותל מזרחי האם טעות סופר הוא בב"ח? האם יש עוד מקורות על מקום השערי רחמים?

רב תודות י.ל.ג.

תשובה: לכב' הר"ר י.ל.ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

א. לא מצאנו מקור לדברי הכף החיים.

ב. סדר תפילת הרמב"ן נמצא בפרוש הרמב"ן על התורה עם ביאור בית היין להר"ר יהודה דביר שליט"א, ושם מאריך בהקדמה את כל המקורות ושיכות התפילה לאגרת הרמב"ן מירושלים, וכן מופיעה תפילה זו גם בכתבי הרמב"ן מהד' שעוועל ח"א עיי"ש.

ג. תפילה על יד הכותל לבנין הבית, נמצא בשערי דמעה השלם.

ד. הליקוטים הוא בד"כ ליקוטי המהרי"ל, אך כאן אין מופיע קטע זה שם וכן לא סימנוהו בטורים החדשים, וכנראה איננו לפנינו.

ה. בענין הקובה של בית המקדש, עי' בספר תשובות והנהגות ח"ג או"ח סי' ל"ט דכתב כדבריך לדייק בב"ח דהכונה לעזרה, ועיי"ש דהאריך דמקום אבן השתיה הוא לא מקום תפילת הישמעלים, ועי' בספר עלי תמר מהר"ר יששכר תמר על מועד עמ' שנ"ב דכתב דאין הכוונה למסגד עומר שהוא מקום קודש הקדשים אלא ר"ל קובה שלמה שנקרא מדרש שלמה שהוא במקום לשכת הגזית שבעזרה.

ו. בענין שערי רחמים, עי' בחכמת בצלאל להגר"ש דבילצקי שליט"א עמ' קמ"ה דכתב דצריך להגיה כדבריך שהם בכותל המערבי, וכ"כ הר"ר שאול שפר בספרו הר הבית עמ' 144 הערה 6, וכ"כ בספר ישועת דניאל עמ' ק"ט.

בכבוד רב המערכת.

תרמ"ו. היכן מופיע מכתב מן השמים להג"ר מרדכי בנט

שאלה: היכן מופיעה מכתב מהשמים לר' מרדכי בנט?

תשובה: פתקא מן שמיא לר' מרדכי בנט על שאינו מוכיח את הרבים, נמצא בסוף ספרו שו"ת פרשת מרדכי, וכן מובא בספר קב ישר בסופו בהוספות, וכן בסוף ספר תעלומות החכמה, וכן בספר בספר תמכין דאורייתא לר' מרדכי צבי הרצברג.

תרמ"ז. מקור לריקוד במטאטא בחתונת הבן האחרון

שאלה: האם יש מקור לריקוד עם מטאטא בבן אחרון?

תשובה: בספר נעימת חיים כתב דשאל כמה רבנים ולא מצאו מקור, ועי' בספר מאמארוש דכתב דכך היה מנהג במקומם, ועיין בס' עלינו לשבח ויקרא עמ' קכ"ו שמנהג ירושלים שבנישואי בן הזקונים האב רוקד עם מטאטא בחתונה משום שנאמר "וטאטאתיה במטאטא השמד" ודרשוהו על כילוי הבנים רח"ל, ולכן כעת שזכה להשיא את כל בניו וניצול מהאי קללה רוקד עם המטאטא לשבח לה'.

תרמ"ח. יחוסו של הלל

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה" שליט"א.

באם תוכלו למצוא לי אולי מי היה אביו של הלל הזקן? הדבר יעזור לי רבות.

תשובה: לא מצאנו מי היה אביו של הלל, וכנראה לא ידוע מי היה רק כתב בסדר הדורות דמצד אביו היה משבט בנימין ומצד אמו משפטיה בן חמישי לדוד כמ"ש והחמישי שפטיה בן אביטל אשת דוד, עוד כתב שם בשם היוחסין דבסנהדרין פרק אחד דיני ממונות ל"ח א' כי זרובבל הוא נחמיה בן חכליה ואומרים כי ממנו יצא הלל אבל מן התלמוד נראה משפטיה, וכתב השלשלת הקבלה כ"ו א' יש אומרים שהלל היה אחי חזקיה הנזכר בשלשלת זרע דוד נשאר בבבל על הנשיאות, ובספר ברית מנוחה כתב הלל זה היה מבני נעריה מבני דוד.

תרמ"ט. בענין ומקורות לנתינת מתנות פמוטים וטלית בחתן וכלה

שאלה: לכ' המערכת.

האם יש מקור שהחתן קונה לכלתו פמוטים כיון שכך יהיה לו חלק המצוה שמוטלת גם עליו? אולי נמצא בשדי חמד.

ר.

תשובה: לכב' הר"ר ר. שליט"א.

שמחנו לקבלת שאלתך, אך לא מצאנו שום מקור לענין פמוטות, ומה שציינת לשדי חמד שם במערכת כלה אות י"א מאריך רק בטעמים לנתינת הכלה לחתן טלית ולא בענין נתינת פמוטות, וכנראה התחלף הטלית עם הפמוטות. ועי' במעם לועז דברים פכ"ב פי"ב דכתב רמז למה דסמיך כי יקח איש אשה להא דכתיב גדילים תעשה לך זהו

מקור למנהג לשלוח דורון לחתן טלית, וע"ע בבעל הטורים שם, וכ"כ בשדי חמד מערכת חתן וכלה אות י"א, ובספר ויגד משה עמ' כ"ג כתב בשם ספר הגן ודרך משה פי"ב שמה שהאשה שולחת הטלית משום שטלית של ציצית הוא תיקון לחטא הידוע ומה"ט האשה שולחת לחתן טלית שמצילתו מן החטא, עיי"ש עוד בשד"ח אריכות על כך. ובענין הפמוטות מצאנו רק דהוכיחו מדברי הגרעק"א שהיה מנהג ליתן בשבת הראשונה של נישואי החתן והכלה פמוטים לנרות ולא נתבאר מי הנותן, וזתו"ד שהתיר ליתן דורון בשבת לחתן וכלה פמוטי כסף שלא הדליקו בהם בשבת זו לפי שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו ושמחת חתן וכלה נקרא צורך גופו והובאו דבריו בכל ספרי המוקצה. ועי' בספר אורחות מתנה בפי"ז דאסף את כל המקורות למתנות חתן וכלה ולא הביא שום מקור לענין שכתבת על פמוטים.

בברכת תורה המערכת.

תר"נ. בענין הריגת שממית-לטאה

שאלה: לדופקי בתשובה שלום וברכה.

מה המקור שלא להרוג לטאה הנקראת שממית? ומה הסיבה לדבר?

בתודה ובברכה ויישר כח עבור העבר שעזרתם לי הרבה. י.ו.

תשובה: לכב' הר"ר י.ו. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין שממית, עי' במ"א סי' שט"ז ס"ק כ"ג דכ' דאסור להורגה דאינה מזקת, ואף שיש לחוש שתיפול למאכל לא שכיח שתיפול וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, והובא במ"ב שם סקמ"ח ועי' שם בכף החיים סק"ק. ועי' בקב הישר פרק פ"ג דכ' דאין להרוג שממית אם אינו רודף אחריו להזיקו, ועי' בדרכי חיים ושלום לאדמו"ר ממונקטש אות תתר"פ דכ' דהיה נוהג להרוג שממית שראה {והיינו עכביש שהוא כנגד אדום ואמר על אדום אשליך נעלי, ובדברי תורה {שלו} בח"ט אות צ"ט האריך לבאר דשממית היא כנגד עשיו וכנגד הקליפות ע"ש והשל"ה כ' בשם הרמ"ק לפנות קורי עכביש בער"ש שהוא מהקליפות, ובספר הזכירה בעניני סכנה כתב לפנותו מפני הסכנה. היוצא מכ"ז דעכ"פ כל הסכנה כשנופל למאכל או לנקות בע"ש.

בברכת תורה וכוח"ט בכבוד רב המערכת.

תרנ"א. מקור בפנים מאירות

בכתנות אור עה"ת {מאורי אש} לבעל הפנים מאירות פ' חיי שרה ד"ה ובזה כ' בזה"ל "מה שמצאתי בספר רבינו ישעיה בפסוק ישיחו בי יושבי שער וכתוב שם

שאיתא בספר חסידים וכו' ". למי כיון הפנים מאירות איזה רבינו ישעיה והיכן כתובים הדברים הן ברבינו ישעיה והן בספר חסידים?

יישר כח נ.ו.

תשובה: לכב' הר"ר נ.ו. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין דברי הפנים מאירות מש"כ בשם ר' ישעיה וספר חסידים, כבר עמדו בכך בספר בית ישראל השלם ויקרא עמ' ס"ט, ובאוצרות ירושלים חלק קצ"ח עמ' תתתשס"ז, וכתבו דלא נמצא הסיפור על חסיד אחד בספר חסידים, אך נמצא בחובת הלבבות שער הכניעה פ"ז מעשה בחסיד אחד וזה כנראה כונתו, ושכ' ר' ישעיה כתבו דכונתו לשל"ה, אך בשל"ה לא מופיע פירוש זה ורק הוא מביא את דברי החובת הלבבות בשער האותיות אות ר', והפי' המובא שם מובא בספר ארץ החיים בשם ר' משה אלשיך.

המערכת.

תרנ"ב. מקור דלימוד בשבת כאלף פעמים בחול

שאלה: מהו מקור דברי הבן איש חי דלימוד בשבת שוה בערכו כאלף פעמים מלימוד דחול.

ש.פ.

תשובה: לכב' הרב ש.פ. שליט"א.

בענין שאלתך למקור דברי הבן איש חי בשנה שניה בהקדמה לספר שמות בשם המקובלים דלימוד תורה בשבת שווה כמו אלף פעמים דחול מהו מקורו, עי' בספר שערי רחמים ח"ג סימן קצ"ה הובא בספר שיבת ציון ששמע מפ"ק מרן הבן איש חי זללה"ה שלימוד תורה בשבת מעלתו כי"ז אלף פעמים מלימוד ביום חול, ושם בספר שיבת ציון ח"ב עמ' רל"ג אות כ"ב [נמצא באוצר החכמה] הביא בשם הגה"ק רבי סלמאן מוצפי זיע"א שאמר שצריך לומר י"ז אלף רבוא והוא ע"פ דברי רבינו האר"י בספר עץ חיים שער י"ג פ"ה, והוסיף שמש"כ הבא"ח בספר פרשת שמות לשון אלף לאו דוקא אלא כוונתו לאין מספר על צד ההפלגה עיי"ש, והנה המעיין בספר עץ חיים שם הנה לא מבואר כלל לענין שבת רק מבואר מעלת וערך הספירות אחת לעומת השניה ולפי הספירה של שבת יוצא חשבון זה, וכמו שכבר כתב שם בספר שיבת ציון כך שלפי דבריו זה רק חשבון בבן איש חי לפי מעלת הספירות.

המערכת.

תרנ"ג. מקור דנעלה ונראה ונשתחוה במוסף דג' רגלים כנגד ג' אבות, ובתליית עליה לרגל בא"א

שאלה: לכבוד המערכת.

ייש"כ על פועלכם ודבר שפתים אך למחסור במעלת פעולתכם וכו' ובפרט עתה בהוצאת והפצת הספר שהוא ודאי יהיה לעזר לתופשי התורה ויפתח שער לדופקי בתשובה.

א. רציתי לבקש מאיתכם אם ידוע לכם מקור על מה ששמעתי פעם במה שאומרים בתפילת מוסף לג' רגלים ושם נעלה ונשתחוה ונראה וכו' שיש ג' ענינים בעליה לרגל, ומכוונים כנגד ג' אבות, נעלה כנגד אברהם שקראו הר וכתיב מי יעלה בהר ה' וכו' ע"ז הדרך, וחפשתי ולא מצאתי מקורו.

ב. עוד רציתי לבקש אם ידוע לכם בי' מה שאומרים חז"ל בחגיגה מה יפו פעמיך הנעלים בת נדיב בתו של אאע"ה שנקרא נדיב וע"ש ברש"י, ואם יש סיבה הענין של עליה לרגל מיוחס דווקא לאאע"ה?

יישר כח מראש וה' יהיה בעזרתכם בהפצת התורה מ.ב.

תשובה: לכב' הרב מ.ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

א. בביאור בתפילת מוסף כנגד ג' אבות, מצאנו שכתב כן בספר משמיע שלום לאדמו"ר מאמשנוב ח"א דף כ"ב ע"ד הדרוש, ובספר עד שהמלך במסיבו להר"ר דב קוק ע"ד הקבלה [הספרים מופיעים באוצר החכמה].

ב. בענין תלית העליה לרגל באברהם, עי' במהרש"א שם דביאר דאברהם הוא היה הראשון שעלה להר המוריה, ויש שביארו עוד דאדם עולה לרגל ומשאיר את ביתו בלי שומר וכך אברהם הכיר את בוראו ועזב בשביל זה את כל אשר לו, ועי' דכעין זה פירש הגראי"ל שטיינמן שליט"א בספרו מפקודיך אתבונן, ויש שפרשו שבשעת עליה לרגל מרבים בצדקה וחסד כמו אברהם, וע"ע במפרשי העין יעקב ובשפת אמת שם.

בברכת תורה המערכת.

תרנ"ד. מקורות בדין ערלה-שיקבור האב, ובמקום קדוש, ולהתפלל בזמן זה, ושאינו נימול אין ניצל מחטא, והעוסק במילה הוא תיקון לקדושה

שאלה: נא לשאול את בעהמ"ח לדופקי בתשובה אם יש מקור ומהו:

א. שהאב דווקא יקבור הערלה?

ב. לקברה במקום קדוש {כחצר ביהמ"ד}?

ג. סגולה להתפלל בזמן קבורת הערלה כמ"ש "השולח אמרתו {שש על אמרתך-מילה} ארץ, עד מהרה ירוץ דברו".

ד. שמי שלא נימול לכל שיטות הפוס' חסר בשמירתו מן החטא? וכעי' דברי הב"ח סי' ר"ס על מי שלא נימול בשמיני?

ה. העסק בהל' מילה הוא סגולה לתיקון בעניני קדושה {כמ"ש באג"ט בהקדמה לענין הל' שבת} ואת"ל שכן- האם ה"ה לענין הדפסת חיבורים בזה?

יש עימי עוד שאלות אך די בזה לע"ע בתקוה לתשובות מניחות דעת ולב ובברכת התורה.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. לא מצינו מקור שהאב יקבור את הערלה.

ב. בענין קבורת הערלה בחצר בית הכנסת, כ"כ במנהגי לוב בספר לנו ולבנינו הובא באוצר הברית ח"ב עמ' רצ"ו, ובמנהגי וורמיישא סי' רמ"ד כתב דנהגו במקומם לשים בחול בצד ארון הקודש, אך לא ברור אי קברו שם או רק הניחו עד לקבורה במקום אחר.

ג. לא מצאנו סגולה זו רק מצאנו דרוש זה דהשולח אמרתו זה ברית בחיד"א.

ד. לא מצאנו ענין מילה לכל השיטות.

ה. בענין סגולה לקדושה זאת מצאנו בספר זוכר הברית א' לכיון בשם זה תכמ"צ [אלי"ה באתב"ש] בשעת הברית סגולה לשמירת הברית ולא יותר, וא"כ אין זה עסק לכתיבת ספרים, עוד כתב היעב"ץ בסידורו בהל' מילה דהלימוד בליל הברית ממשיך קדושה על הולד והמתעסקים במצוה זו.

בברכת תורה המערכת.

תרנ"ה. מקור תפילת יצחק בעקידה ומה נענה

שאלה: לכבוד גמ"ח לדופקי בתשובה, ה' תשרי תש"ע.

מאחר ושמעתי שמעכם הטוב שבלב חפץ ונפש רחבה תענו על כל שאלה אמרתי אגישה לפניכם מה שנתקשיתי מזה זמן על התפילה שבסוף הסליחות "מי שענה ליצחק בנו כשנעקד על גבי המזבח" מה התפלל יצחק בשעת עקידתו, ובמה נענה, ומנין לנו כן? {המהרש"א בתענית ט"ו. מדבר רק על אברהם וע"ש שגם דבריו צ"ע ואין זה מיישב על יצחק}.

בברכת התורה וברוב תודה י.פ.

תשובה: לכבוד הרב י.פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין ביאור מי שענה ליצחק, עי' במדרש רבתי וירא כ"ב, וכן באיכה רבתי פיסקא כ"ד דגם יצחק התפלל שהעקידה תעמוד בתור זכות לזרעו, ועי' בשל"ה על הפרשה זו דכתב דשניהם התפללו שינצל ממות, עיי"ש דביאר דאין בזה סתירה לעמידה בנסיון, ועי' בספר ענינו של יום עמ' 20 תשובה מהגר"ח קניבסקי דנשאל על כך, והשיב דאיתא במדרש ויושע [נמצא באוצר מדרשים ח"א עמ' קמ"ז] ששניהם בכו, ובספר אור חדש לר' חיים זייטשיק כתב שהתפלל שלא תהיה לו מחשבה זרה, ועי' בספר ירושלים במועדיה להרה"ג אביגדור נבנצאל עמ' רפ"ב דעמד בכך, וביאר דבלשה"ק "עניה" איננה דוקא כשמתפלל על הדבר ונענה אלא ביאורה הוא סיפוק הצרכים של הנענה והביא ראיה מדכתיב "טרם יקראו ואני אענה" הרי שטרם שמבקש על הדבר נאמר בו לשון "עניה" וכן כתוב בהושע פ"ב פכ"ג-כ"ד "אענה את השמים" וגו' והרי בשמים לא שייך תפילה ובקשה ומ"מ כתיב בהם "אענה את השמים" ובדומה לזה נאמר בנביא "ונפש נענה תשביע" [ישעיהו פנ"ח פ"י], וא"כ י"ל שהבטחת הקב"ה בהר המוריה לאברהם "הרבה ארבה את זרעך ויירש זרעך את שער אויביו" וכל הכתוב בפרשה היא העניה שענה את אברהם ואת יצחק בנו, ועי' בתשובות והנהגות ח"ד סי' קל"ה שהאריך בזה, ועי' עוד בשו"ת זכר יהוסף ח"ד אור"ח סימן רל"ה, ובשו"ת תירוש ויצהר סימן קס"ד, ועי' באוצרות התורה תשס"ד עמ' ט' דאסף בזה ט' שיטות.

בכבוד רב וגח"ט המערכת.

תרנ"ו. סגירת חלונות בחורף

שאלה: עבור מערכת "לדופקי בתשובה",

אודה לכם מאוד אם תביאו לי מקור לדבר שמפורסם בשם החפץ חיים שאם אדם אחד רוצה שיסגרו חלונות בחורף אז חייבים לשמוע לו אפי' אם רבים רוצים שהחלונות יהיו פתוחים. זה מאוד מפורסם בשם החפץ חיים וחיפשתי ולא מצאתי מקור לזה בשום ספר.

תשובה: בדין הרוצה לסגור חלון בחורף, עי' במוריה [שנה שבע עשרה גיליון א-ד] בשם ר' שמואל מסלנט שכתב שחייבים לסגור את החלון כשקר לאחד המתפללים, וכ"כ במשפטי תורה לרב שפיץ שליט"א ח"א סי' פ"ט דיכול בחורף לעכב מהא דב"ב דף כ"ב דרב יוסף שהיה איסטניס ביקש משכנו שלא יקיז דם שע"י כן באו עורבים והפריעו לו ונפסק כרב יוסף בחו"מ סי' קנ"ה סעי' ל"ט, והביא עוד שם את החזו"א בב"ב י"ג ס"ק י"א דדבר שרגילים לעשות בשימוש הבית א"א לעכב ודבר שאין רגילים אפשר לעכב ולכך הדבר תלוי אם הוי בחורף או בזמן אחר, ומש"כ בשם הח"ח לא מצאנו זאת בשמו.

תרנ"ז. בענין טיול בחוה"מ

שאלה: בחול המועד יש יצה"ר מיוחד לעשות טיולים, והטעם בגלל שיש מצווה של עליה לרגל שזה כעין טיול למצווה והיצה"ר הופך את זה לעבירות, ושמעתי שכן כ' בירושלמי, ואם תוכלו למצוא לי היכן מובא בירושלמי, או עכ"פ בספר אחר.

תודה רבה ובהצלחה מרובה.

תשובה: לכב' הרב א. כ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

מה ששאלת אם יש מקור בירושלמי או מקור אחר שיש יצה"ר לעשות טיולים בחול המועד כיון שאז עלו לרגל, הנה לא מצאנו שום מקור לכך וגם בעשרות ספרים שמדברים על כך אף אחד לא הביא רמז לכך, וכנראה שורש הטעות היא באמת מירושלמי במו"ק פ"ב הלכה ג' דאמרו דאם היה כח בידם היו מבטלים איסור מלאכה בחול המועד דכלום איסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגעין בתורה ואינון אכלין ושתין ופחזין, והובאו הדברים בפוסקים וגם במ"ב סי' תק"ל ס"ק ב' בשם הכל בו.

בכבוד רב המערכת.

תרנ"ח. יונה מצאה בו מנוח מקורו וביאורו

שאלה: בזמירות של שבת ביום יש זמר "יום שבתון" ואומרים "יונה מצא בו מנוח" יש מפרשים שקאי על כנסת ישראל שמוצאים מנוחה ביום השבת, אמנם יש מפרשים שקאי על היונה ששלח נח מהתיבה שמצאה מנוחה ביום השבת האם יש מקור בחז"ל, במדרשים או קדמונים שהיום שהיונה מצאה מנוח אכן היה בשבת, או אין שום מקור לזה?

תשובה: מה שהערת על הפזמון של רבי יהודה הלוי "יונה מצאה בו מנוח" אי קאי איונה ממש היכן המקור שהיה בשבת, עי' בפרדס יוסף שהביא מדרש מופלא שיונה לא תולשת מאכליה בשבת, וכ"כ בפרחי שושנים ששמע מחכם א' שיש לו קבלה על כן, וכ"כ היעב"ץ במגדל עוז וזה הכוונה במזמור כאן ולא שהיונה נחה ביום השבת, ועי' בתיקוני זוהר תיקון כ"א דכתב ד"ותבא היונה לעת ערב" זהו ערב שבת וא"כ בתיקוני זוהר מוכח בפרוש דלא היה בשבת, ועי' בסידור היעב"ץ שכתב דהיונה נחה ביום השביעי לצאתה {ומשמע לאו דווקא בשבת} ואנחנו עם ישראל נחים ביום השביעי שהוא שבת, ועי' באריכות בספר סדר זמירות לשבת עם באור החסידות בשם ספר אמרי נועם בליקוטים חשבון ארוך על הצד שכל החודשים בזמנם היו מלאים ונח בא לתיבה בי"ז חשוון, ובסדר הדורות כתוב {ש"ן} ביום ד' והיונה מצאה מנוח בל' באב וזה יוצא בשבת ע"פ כמה הקדמות עיי"ש.

תרנ"ט. האם נתן האו"ח פתק לחיד"א לשים בכותל

שאלה: שמעתי שכתב החיד"א שבזמן שעלה לארץ ישראל ביקש ממנו ר' חיים עטר האור החיים שיתן פתק בין אבני הכותל המערבי בשבילו, אולם לא מצאתי דבר זה.

תשובה: מש"כ שהאוה"ח ביקש מהחיד"א לשים פתק בכותל, לא מצאנו ד"ז וגם לא נראה כ"כ, ועי' בספר אורות מאור החיים עמ' 205 דכתב דהחיד"א היה בן שמונה עשרה כשעלה האו"ח לירושלים והאו"ח היה בירושלים אחד עשר חודש והחיד"א רק הצטרף לתלמידיו ולא הכירו קודם, אך אולי הטעות השתרבב דשם בעמ' 204 מביא בשם ספר מסעות ירושלים לאדמור ממונקאטש דהאוה"ח נתן פתק לעני לשים בכותל ולא עלתה בידו ע"ש.

תר"ס. האם אסור להניח מתכת על ספרים

שאלה: שמעתי מהגר"ח קניבסקי שליט"א שכתוב בספרים שיש להמנע מלהניח איזה מתכת ע"ג ספרי קודש מטעם לא תניף עליהן ברזל, והיה במשמעתו ש"ספרים" הינו ספרי קבלה ורציתי לדעת איפה זה מוזכר.

תשובה: מש"כ בשם הגר"ח קנייבסקי לא מצאנו לכך שום מקור, וגם בשלשה ספרים על קדושת ספרים לא מובא ד"ז, ורק מובא בשם ספר החסידים לא להניח סכין או שאר חפצים בתוך ועל ספרים, אבל בלי מקור מלא תניף עליהן ברזל, וכן בחיפוש מחשב בסיפרי האר"י והרמ"ק לא נמצא ד"ז.

תרס"א. מקור לסגולה לזיכרון מהנודע ביהודה

שאלה: שמעתי שכתב הנודע ביהודה (לאו דוקא בספר נודע ביהודה) שאמירת ברכת התורה בשמחה וברגש היא סגולה להבנה ולזכרון בלימוד, ורציתי לדעת איפה כתב ד"ז.

אם בע"ה תצליחו בזה נא להשיבני דבר. י. ע.

תשובה: לכב' הרב י. ע. שליט"א שמחנו לקבל שאלתו והננו להשיב:

מש"כ על סגולה בשם הנודע ביהודה לזכרון ע"י אמירת בברכת התורה, ד"ז נמצא בצל"ח בברכות דף ס"ד, אך לא כתוב שם שציין בשמחה וברגש ע"ש.

בכבוד רב המערכת.

תרס"ב. לא נמצא בחז"ל המימרא שליצנות אחת דוחה אלף תוכחות

שאלה: מה מקור הפתגם "ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות" קרוב לזה יש בשהש"ר ב"א אות כ"א [וע"ע בקרינא דאגרתא ח"ב עמ' ע"ב] וצ"ע.

ברוכים תהיו על עצם הרעיון והנכונות לסייע לרבים. א.ש.ירושלים.

תשובה: לכבוד הרב א.ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלתם מקור ללצנות אחת דוחה מאה תוכחות, הנה נשאלנו שאלה זאת כמה פעמים ואחרי בירור בספרים וסופרים התברר שאין מקור ללשון זה בחז"ל, ורק כעין זה במס"י פ"ה ולשון זה מופיע רק בספרי האחרונים ממש, עי' בשבט מוסר שהוא מהיותר קדמונים שהזכירו זאת ויש דוגמא לזה בחז"ל על שבע דחיות, עי' במדרש תלפיות ושבט מוסר ובשל"ה והחיד"א אך לא מוזכר שם ליצנות.

בכבוד רב המערכת.

תרס"ג. מה המקור ללשון פרווה

שאלה: מהו המקור למילה "פרווה" למדתי יור"ד עם הנושאי כלים הש"ך וט"ז ועוד ואין אף אחד מהם משתמש במילה הזאת, אלא הם אומרים כלי שאינו בשרי ואינו חלבי, והאם המילה הזאת היא ב"אידיש" ומאיפה, ומתי התחיל להשתמש במילה הזאת, והאם יש לו איזה משמעות וביאור, או סתם משתמשים במילה הזאת לתאר דבר שאינו בשרי ואינו חלבי, או האם המילה הזאת בא משפה אחרת, נא ללמדני בענין הזה פירוש ומקור למילה הזאת?

תשובה: מה ששאלתם למקור המילה פרווה, הנה באמת מילה זו היא חדשה ומופיעה רק בספרי הפוסקים שאחרי מלחמת העולם, ומילה זו אינה עברית ומקורה ביידיש שפרושו ע"פ מילון ביידיש לא כאן ולא לכאן, והמקור אינו גרמנית ע"פ יוצאי גרמניה ששם קראו לכך ניילק, וכן אין המקור באנגלית וצרפתית ורוסית ושאר השפות הסלביות ע"פ דוברי שפות אלו, וכנראה המקור הוא ממזרח ארופה מפולין.

תרס"ד. מנין שהל"ו צדיקים צ"ל נסתרים והאם נשים יכולים להיות מהל"ו

שאלה: מהו המקור (או האם יש לו מקור) למה שרגיל ושגור בפי אנשים שיש ל"ו צדיקים "נסתרים" בכל דור ודור, ואכן איתא בגמ' סוכה מ"ה ע"ב, ובסנהדרין צ"ז ע"ב אמר אביי לא פחות עלמא מתליתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי' שכינה בכל יום וכו' אבל מנלן ומהיכי תיתי שהם צדיקים "נסתרים" דווקא. האם יש מקור בזוהר או

בחז"ל בקדמונים בראשונים, בנסתר או בנגלה למימרא הזאת ששגור בפי הכל, ואם לא מאיפה זה הגיע, ומי המציא את המושג הזאת להיות "ל"וניק" שמשמעו צדיק נסתר?

בענין הנ"ל שיש ל"ו צדיקים בכל דור ודור (או יותר מדוקדק בכל יום ויום שמקבלים פני השכינה) האם מובא שאותם צדיקים הם דווקא זכרים דהיינו אנשים או האם ייתכן גם נשים צדקניות ג"כ יכולות להיות נכלל בענין הזה?

תשובה: מה ששאלת מהו המקור של"ו צדיקים הם נסתרים, האמת שאין לזה מקור וכבר עמדו על כך, ועי' בספר שני המאורות שכתב על כך, ועי' בלשם שרצה למצוא מקור לכך בתיקוני הזוהר על הפסוק חלק ליבם ליבם בגי' ע"ב דיש ל"ו צדיקים בגלות ול"ו בא"י ול"ו בגלות הכונה נסתרים, ועי' בספר של ר' יעקב עדס על אגדות הש"ס, ועי' בספר בני יששכר ניסן דכתב דאם הדור לא ראוי הם נסתרים, סוף דבר אין לכך מקור מפורש.

ובענין האם גם נשים יכולות להיחשב במנין הל"ו צדיקים לא מצאנו מי שמדבר בזה, אך בסברא כיון שהענין שיהיו בעולם ל"ו צדיקים בעלי רוח הקודש שיש להם קשר עם הקב"ה, א"כ מה חיסרון אם תהיה אשה בניהם ומצינו נשים בעלות רוח הקודש וגם היו ביניהן מנהיגות הדור כדבורה וחולדה, וא"כ מסתבר שיכולות להיחשב במנין אלו שיוצרים את הקשר בין הקב"ה לעולם.

תרס"ה. מקור ללשון חלק אלוק ממעל

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה".

הריני רוצה להודות לכם עוד הפעם במה שמשיב לי תמידין כסדרן, יה"ר שתזכו לענות באופן תמיד לכל השואלים!

מהו המקור למה שאנשים אומרים שנשמה הוא "חלק אלוק ממעל", איפה כתוב את המילים האלו?

תשובה: מה ששאלת מהו המקור למה שאומרים שהנשמה היא חלק אלוק ממעל, הנה הלשון חלק אלוק ממעל כתוב באיוב פל"א פ"ב, אך שם הכונה היא אחרת עיי"ש, אך המקור הוא האר"י בספר לקוטי תורה על פרשת בראשית ומשם לקחו כל תלמידיו וממשיכי דרכו, עי' בעמק המלך ובחמדת ימים וברמח"ל בכללים ראשונים כלל כ"ט, וע"ז בנוי חלק גדול מעבודה ע"פ הקבלה שלכן ע"י מעשה האדם יש השפעה על כל העולמות, ועי' באריכות בשערי קדושה שער ב' פרק ג' ושער ג' פרק ב', והמקור לרעיון זה [לא הלשון] הוא בספר הזוהר עיי"ש שהביאו באריכות, ועל בסיס רעיון זה בנוי כמעט כל הספר, וכן נפש החיים בונה הרבה על יסוד זה כידוע עיי"ש שער א' פ"ה וי"ז וכן לכל אורך הספר, והדברים עתיקים.

תרס"ו. ספר קול התור מי הוא מחברו ועד כמה סומכים עליו

שאלה: מי כתב את ספר "קול התור" וכמה הוא מוסמך?

בכבוד רב ז. ח. ח.

תשובה: לכבוד הרב ז. ח. ח. שליט"א קבלנו בשמחה שאלתך.

ע"ד שאלתכם מי כ' את קול התור הנה כבר האריכו בזה בהקדמות לספר, הספר יצא בארבעה מהדורות בתחילה בכמה עותקים של המו"ל בתשכ"ה פרסמו ברבים ובתשכ"ז הוציא הרב כשר ובתשכ"ט הוציאו חברה להוצאת קול התור באחרונה בתשנ"ב יצאה מהדורה חדשה עם הוספות של עוד פרק בעיקרון יש כאן סיכום של דברי הגר"א ע"י ר' הלל עם תוספות של נכדיו, וקשה לדעת מה בדיוק מהגר"א ומה מר' הלל ומה מהנכדים משפחת רבלין ועיין עוד בהערכת הספר באוצרות הגר"א לרב צוריאל, עכ"פ בעיקרון יש כאן גרעין קשה של דברי הגר"א עם תוספות ובמהדורה האחרונה כתבו הרבה מקורות מספרי הגר"א {יש מפקפקים על עיקר הספר אבל בעיקרון ודאי יש כאן הרבה דברי הגר"א}.

בכבוד רב ושנה טובה בכבוד רב המערכת.

תרס"ז. מקור למנהג החייקה

שאלה: לא ידעתי אם יש כזה בא"י אבל בחו"ל {ובפרט בחסידים} בברית מילה יש כיבוד הנקרא "חייקע"ר" דהיינו אח"כ שהקווטער {מי שהביא הילד הנימול לחדר המילה} הביא את הילד ולפני שנותנים למי שנתנה על כסא של אליהו, נותנים את הילד לכמה אנשים מה המקור ע"ז?

תשובה: מה ששאלת מקור למנהג החיקע'ה, עי' בערוך השלחן סי' רס"ה סע' ל"ה דהביא מנהג זה, וכתב דהוי מטעם שכולן רוצים לזכות באחיזה של מצוה, ומקורו מספר ברית יעקב לרבי יעקב הגוזר עמ' 64 הערה 3 דביאר דהוי מדין ברוב עם הדרת מלך כמו בקרבן פסח שמעבירים את הדם מכהן לכהן, ועי' מנחת שלמה להגרשז"א ח"ב סי' צ"ז אות ט"ו דגם כתב דהטעם משום ברוב עם, אך כ"ז אי מוסיף כבוד למצוה, משא"כ היום דנותן רק כבוד לאנשים עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תרס"ח. האם יש מקור לקפוץ ג"פ אחר שמו"ע

שאלה: האם יש מקור לקפוץ ג"פ אחר שמו"ע?

תשובה: מה ששאלת מקור לקפיצה אחר עושה שלום, עי' בפסקי תשובות סי' קכ"ג ס"ק ג' בשם הגר"ח קניבסקי דאין לזה שום מקור ועי"ש בהערה 36 מ"ה שניסו ליישב המנהג אך ללא מקור, וכ"כ בספר מנהג ישראל תורה סי' קכ"ג אות ג' דלא מצא מקור לזה.

תרס"ט. מקור לאכול ביצה בלי מלח

שאלה: האם יש מקור לאכול ביצה בלי מלח?

י.ב.

תשובה: לכבוד הרב י.ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין ביצה בלי מלח, עי' בגמ' הוריות י"ג גבי האוכל ביצה מגולגלת בלי מלח, ועי' בספר שמירת הגוף והנפש סי' ס"ט סעי' נ"ט ובהגהות שם מה שהביא כדברי האחרונים בערוך השולחן וכף החיים ועוד.

בכבוד רב המערכת.

תר"ע. מה המקור לא לישן על מיטת נכרי

שאלה: מה המקור לא לישן על מיטת נכרי?

תודה רבה ב.א.

תשובה: לכבוד הבה"ח ב.א. נר"ו שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מיטת נכרי, עי' בפסחים דף קי"ב דאיתא התם אל תשב על מיטת ארמית ולא"ד אחד זהו כפשוטו, ועי' בפרי חדש יו"ד סי' קט"ז ס"ק ט' דהביא דין זה.

בכבוד רב המערכת.

תרע"א. מי חיבר את הפיוט קל אדון

שאלה: תודה רבה על שטרחת למצוא בעדי הפתרון באיזה שנה מתה חוה ואם תעלה הפתרון בידך נא להודיעני. והנה לבי דופק לעוד כמה תשובות על שאלות שונים:

מי חיבר הפיוט קל אדון שאומרים בשחרית של ש"ק, ומתי נתחבר?

תשובה: פיוט א-ל אדון מופיע כבר בסידור ר' סעדיה גאון, ומקורו בזוהר תרומה דף קל"ב, ובזוהר ויקהל דף ר"ה.

תרע"ב. מקור לבקשת יחד שמך

שאלה: לכבוד בעלי בכבוד רב המערכת.

בסידורים נוסח ספרד {לא ע"מ} יש בתפילת אלקי נצור יהי רצון שלא תעלה קנאת אדם עלי וכו' יחד שמך בעולמך וכו' ורציתי לדעת המקור לאמירתו כי רק חלקו הוא מנוסח צלותא דאמוראי בירושלמי ברכות פ"ד ומה המקור להמשך הנוסח, גם התעורר לי למה נהגו לאומרו בתוך אלקי נצור ולא בסוף כשאר תחנונים, גם ראיתי שנוהגים לאומרו גם בשבת, האם זה כל כך חלק הנוסח שנהגו לאומרו אפי' בשבת?

תשובה: מקור התפילה נמצא במחזור ויטרי, ובסידור ר' עמרם, ובספר הרוקח מוזכר שכן היה מתפלל ר' שלמה, וכן מובא נוסח דומה בטור, וזה מקור מספיק לומר גם בשבת.

תרע"ג. מקור לאמירת ע"פ ה' ביד משה בהגבהת ס"ת

שאלה: הא דנהוג עלמא בשעת הגבהת ס"ת לומר וזאת התורה וכו' ע"פ ה' ביד משה, היכן הוא המקור של ע"פ ה' וכו' דבמסכת סופרים איתא רק עד לבני ישראל?

תשובה: מה שהערת על הנוסח בהגבהת התורה דבמסכת סופרים לא מוזכר ע"פ ה', כבר העיר ע"ז בערוך השלחן סי' קל"ד סעי' ג', אך הנוסח מופיע לראשונה בסידור השל"ה, ובסידור היעב"ץ, וכ"ה במנהגי פרנקפורט מכתב ישן הובא בספר יסודי ישורון, עוד העיר שם בערוך השלחן וכן בליקוטי מהרי"ח דמפסיקים פס' זה באמצע, אך באורחות רבינו ח"א עמ' ע"ב בשם הסטייפלר כתב דלפעמים מפסיקים באמצע פס', ועי' בפסקי תשובות סי' קל"ד ס"ק ה'.

תרע"ד. ביאור תיקו

שאלה: מהו המקור למה שפירשו מלמדי תשב"ר שתיקו הוא ר"ת תשבי יתרץ קושיות ואבעיות ?

תשובה: מקור לתיקו ר"ת תשבי יתרץ קושיות ואבעיות, עי' בתיו"ט בסוף עדיות, ועי' בספר הגלגולים לאר"י בריש פרק נ"ב דכתב כן, ועי' בספר קדושת לוי דף ק"ח ע"ב.

תרע"ה. מקור לחבישת כיפה לתינוק וזמנה

שאלה: האם יש מקור להלביש כיפה לתינוק?

תשובה: לכבוד השואל הנכבד.

שמחנו לקבלת שאלתך בענין לבישת כיפה לתינוק, עי' בספר חינוך ישראל לרב הרפנס שליט"א ח"א פרק ב פ"א עמ' קל"ח דהביא דהמנהג מגיל שלוש ויש נוהגים מוקדם יותר.

בכבוד רב המערכת.

תרע"ו. היכן היערות דבש לענין צביעה באוכלין המובא בשער הציון

שאלה: בשער הציון סי' שי"ח ס"ק ס"ה כ' מקור למ"ד אין צביעה באוכלין ביערות דבש ולא מצינו מקומו, וכן הביאו בשמו בכל אחרוני זמנינו.

תשובה: אין ביערות דבש שום התייחסות לזה, ושער הציון לא כתב דכך סובר היערות דבש רק כתב עי' ביערות דבש דשם כתב בענין עשית תה ואחת הבעיות לחשוש לצביעה באוכלין, וסיים עי' ביערות דבש דבאמת כתב דיש בעיות גדולות בעשית תה וכל מי שהביא השער הציון לא עיין בתוכו.

תרע"ז. מקור לשמועה בשם הגר"א דאחר שריפת הגר צדק הוחלש הסט"א וא"צ להקפיד על הליכת ד"א בלי נטילה

שאלה: שמעתי משם הגר"א דכשנשרף הגר צדק בווילנא על קידוש השם זהו החליש הסט"א במידה מסוימת ופקע {או במקצת או לגמרי} הרוח טומאה שיש על הידים שבאים כשישנים בלילה, ולכן לא צריך להקפיד כ"כ במ"ש הזוהר שאסור לילך ד' אמות בלי נט"י כשקם בבוקר, האם יש מקור לדבר זה?

ח.ל.

תשובה: השמועה על ביטול רוח טומאה בשריפת הגר צדק מובאת בשם הגרשז"א בשם זקני ירושלים באורחות רבינו ח"ג עמ' קפ"ד, וכן בעובדות והנהגות לבית בריסק ח"ד עמ' קי"ד ועוד, ויש מפקפקים בזה עי' נשמת ישראל חלק ימים נוראים עמ' רצ"ו, ועיוני הלכות עמ' מ"ח.

המערכת.

תרע"ח. מקור למדרש דחזקיה אע"פ שנתבשר ע"י נביא שהינו מת לא התייאש והתפלל, ושאול התבשר ע"י בעלת אוב ולא התפלל

שאלה: חפשנו רבות מדרש שחזקיה אע"פ שנתבשר ע"י נביא שהינו מת לא התייאש והתפלל, ושאול התבשר ע"י בעלת אוב ולא התפלל ולא מצאנוהו בשום מקום?

בכבוד רב שר"פ.

תשובה: לכבוד הרב שר"פ.

עי' בהגהות אמרי יושר על מדרש רבה פ' ואתחנן פ"ב אות ל"א דמפרש מדרש כזה, והוצאת וגשל כתבו דאין לפנינו מדרש זה, אך יעוי' במדרש רבה בהוצאת שאול ליברמן {וכן הוצאת מינכן} דיש שם מדרש זה, ועי' בקובץ סיני דאסף שם כל המקומות שהאמרי יושר מפרש מדרש רבה שאינו אצלנו רק במדרש הישן שכנראה עליו פירש את פירושו, והמדפיסים הדפיסו על המדרש שלפנינו.

בכבוד רב המערכת.

תרע"ט. מקור לדברי ר"ח וויטאל בהקדמה דג' שבועות עד אלף שנה

שאלה: לכבוד המערכת חן חן לכם על הקמת מרכז חשוב זה שיביא תועלת רבה לכל צורך ישלם ה' שכרכם.

ברצוני לברר על המובא בהקדמת ר"ח ויטל ז"ל על ספר עץ חיים בשם מורו האריז"ל שהביא בשם ספר היכלות דר' ישמעאל על אודות החז"ל הידוע שהקב"ה השביע את כנסת ישראל ג' שבועות שלא ימרדו באומות וכו' ושלא יעלו בחומה וכו' שע"ז כתוב בספר היכלות דר"י שזמן השבועה עד אלף שנים ונסמך עה"פ בדניאל "עידן ועידנים וחצי עידן" כמובא שם. ברצוני לברר על מקור הדבר היכן מופיע ספר בשם היכלות דר' ישמעאל והיכן מופיע פסקא זו בתוך הספר.

רב תודות בברכה, י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין מקור דברי ר"ח ויטאל בקדמתו לשער ההקדמות בשם ברייתא דר' ישמעאל כבר העירו דלא נמצא בפרקי היכלות, אך יש כעין זה בזוהר ח"א דף קי"ז ע"א שכבר הביאו ר' חיים ויטאל עצמו בהקדמה, ובזוהר ח"ב דף ז', ועי' בשם הגדולים ערך ר'אלעזר בעל הרוקח אך מוזכר שם רק על אלף שנים ולא על ענין השבועה, ועיין עוד במדבר קדמות להחיד"א מערכת גימ"ל אות כ"ה דבש לפי מערכת יו"ד אות י"א, ובשער הפסוקים להאריז"ל דניאל פי"ב, וכן בפתח עינים סנהדרין צ"ח. [ועי' בספר ויואל משה מה שביאר הענין לשיטתו].

בכבוד רב המערכת.

תר"פ. מקור שהכה"ג חוזר לביתו ביוכ"פ בחצות

שאלה: לכבוד המערכת, שלום וברכה! א' ניסן תשס"ט

אודה לכם מאד, אם תמצאו היכן נזכר במקורותינו שכה"ג היה חוזר לביתו רק בחצות הלילה? (יתכן שנזכר ביומא, יתכן המקום אחר ברחבי הש"ס או במפרשים על יומא.).

בכבוד רב א. ב.

תשובה: לכב' הרב א. ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מה ששאלת מקור שהכה"ג חוזר לביתו בחצות, עי' בספר מזהב ומפז עמ' תקס"ב והביא שם ספר חמ"י ח"ד דף פ"ח עד דכה"ג במוצאי יוכ"פ הגיע לביתו רק בחצות מפני רוב הקהל שרצו לנשק את ידו, וכ"כ בסדר הדורות באלף השלישי בערך בנין המקדש בעבודת יוכ"פ עמ' קס"א בהוצאת אור החיים, וכ"כ בספר שבט יהודה לשלמה אבן וירגא ממגורשי ספרד עמ' 147 בהוצאה חדשה.

בכבוד רב המערכת.

תרפ"א. מקור לתפילה ארבעים יום ליד הכותל

שאלה: לכב' מערכת "לדופקי בתשובה". למותר להעריך חשיבות המערכת וכו'.

ברצוני לברר אולי בידיעתכם, היכן הוא המקור למה שנפוץ כיום הסגולה להתפלל מ' יום רצופים ע"י הכותל המערבי [או אולי גם מקוה"ק אחרים].

ואם ישנה מקור כל שהוא לזה, אולי יש לברר האם הסדר הוא יום ולילה או לילה ויום.

בב"ר ש. ד.

תשובה: לכבוד הרב ש. ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין המקור להתפלל מ' יום רצופים, עי' קובץ אור ישראל כ"ו עמ' קפ"ו-קפ"ח דהביא מנהג זה בשם האדמו"ר מזוועהיל, ובית אהרון כתב קצת מקור לזה מהזוהר ומדרש רבה דברים פ"ב י"ז.

בכבוד רב המערכת.

תרפ"ב. בירור מקור השמועה שאפלטון פגש את ירמיהו הבוכה על עצים ואבנים

שאלה: היכן כתוב בחז"ל שירמיהו פגש את אריסטו או אפלטון בהר הבית ואריסטו שאלו למה הוא בוכה על עצים ואבנים.

א. ה.

תשובה: לכבוד הרב א. ה. שליט"א.

בענין פגישת ירמיהו את אריסטו או אפלטון בהר הבית, הנה המקור הראשון הוא בספר לב אליהו בשביבי לב קנ"ה וממנו לקחו בדורינו מאות ספרים ובעלי מוסר ד"ז, והנה שם כתב דהמקור הוא בספר תורת העולה לרמ"א והביא ע"ז הסבר בשם הסבא

מקלם. והנה בספר תורת העולה מופיע הדבר בח"א פי"א, אך שם רק כתוב שאריסטו לקח את חכמתו מהיהודים וכן עוד פילוסופים ולא מוזכר ירמיהו ולא כל הסיפור הנ"ל, ועי' בספר שלשלת הקבלה עמ' רל"ז רל"ח דמביא שמועה בשם פירוש על הכוזרי שאפלטון היה עם ירמיהו במצרים [ולא מוזכר שם הסיפור על החרבן], והוסיף בעל שלשלת הקבלה וכן כתב בספר תורת העולה לרמ"א וכנראה כתב זאת מזיכרון שהרמ"א דיבר על הפילוסופים אך כאמור לא מוזכר כן ברמ"א [ועי' בחוברת אור ישראל כ"ח עמ' קפ"ז מאמר שלם מהרב יעקב ישראל סטל על כל השמועות של פגישות הפלוסופים עם חכמי ונביאי ישראל] ומזה השתלשל גם לספר לב אליהו המקור תורת העולה, ועי' בספר גן ירושלם עמ' נ"ד לר' נחמן גדליה ברודר בדור שלפנינו דהביא ששמע מר' ישראל סלנטר שראה בספרי הרומאים סיפור זה וכנראה שהסתובבה שמועה זו בשם ר' ישראל שמקורו בספרי הרומאים וחיברו זאת יחד עם הנאמר בשלשלת הקבלה בטעות בשם תורת העולה.

בכבוד רב המערכת.

תרפ"ג. מקור למדרש רבה שאינו בנדפס

שאלה: לכב' המערכת.

בפרוש אמרי יושר על מדרש רבה ואתחנן מבאר דברים שאינם קיימים במדרש, מה פשר הדבר?

תשובה: לשואל הנכבד.

לאמרי יושר היו תוספות במדרש שאינם קיימים אצלינו, וע"ז חיבר את פירושו וזה הוא מד"ר הוצאת ליברמן, ועמדו בכך בקובץ סיני קובץ ק"ב והביאו את כל המקומות שמביא האמרי יושר ואינם אצלינו, רב"ז צילום המדרש על הקטע שביקשתם (ראה נספח מס' 16 עמ' תר).

תרפ"ד. מקור לדברי הגרש"ר הירש על מילה בשמיני

שאלה: לכבוד המערכת. ערב שבועות התשס"ט

ייש"כ על פועלכם המבורך במענה לשאלות של אלפי בני תורה.

מצאתי בפי' הרש"ר הירש על התורה בפ' לך לך וכן בפ' תזריע שכ' בקצרה לבאר את ענין מילה דח' ימים, וסיים שם (בב' המקומות) ובקובץ ישורון כרכים [לא זוכר כעת כמדומה ד' וה'] הארכתי,.

ברצוני לבקש מכם סיוע למצוא מאמרים אלו (כמדומה שזה קובץ שיצא בגרמניה בזמן הרש"ר הירש). אם תוכלו לסייע לי בזה אודה לכם מאד.

בתודה מראש מ. ב.

תשובה: לכבוד הרב מ. ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתו.

דברי הרש"ר הירש מובאים גם באוסף כתבים ח"ג עמ' 269 -318 אך הדברים נדפסו בגרמנית, אך הדברים תורגמו בספר המצוות כסמלים בהוצאת מוסד הרב קוק.

בברכת תורה המערכת.

תרפ"ה. מקורות לחשש בישולי עכו"ם בקופסאות שימורים

שאלה: אנו מחפשים מקורות בענין חשש בישולי עכו"ם בקופסאות שימורים.

א. ר.

תשובה: לכב' הרב א. ר. שליט"א.

שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין בישולי עכו"ם בקופסאות שימורים, יש שרצו להתיר כיון שנעשה בבית חרושת ולא שייך בזה גזירת חתנות, עי' בזה בשו"ת יענה ברוך להרה"ג ברוך קונשטט זצ"ל ראש ישיבת קול תורה בסי' כ"ז, ועי' בשו"ת שבט הלוי יו"ד סי' מ"ה, ובשם החזו"א נאמר לאסור.

בכבוד רב המערכת.

תרפ"ו. א. מקור שאדם הראשון אמר לבניו להקריב ק"פ אחר החטא ב. מקור שאברהם הביא לאורחים מצות בפסח

שאלה: לכבוד ארגון "לדופקי בתשובה". ט"ז אייר תשס"ט

א. האם ידוע לכם מקור לכך שאדם הראשון {לאחר החטא} אמר לבניו להקריב קרבן פסח.

ב. מקור לכך שאברהם הביא לאורחים מצות בפסח {אמרו לי שלומדים זאת ממה שכתוב רק "עוגות" ובמקום אחר "עוגות מצות" אבל לא מצאתי כזה דבר}.

תודה ש.פ.

תשובה: לכבוד הרב ש.פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

א. מקור לכך שאדה"ר הורה לבניו להקריב ק"פ, מופיע בפרקי דר"א פכ"א .

ב. והמקור שנתן אברהם לאורחים מצות, עי' בב"ר פמ"ח י"ב וז"ל עשי עוגות הדא דאמרת פרס הפסח הוי, ועי' שם ביפה תואר, וכ"כ בילקוט שמעוני וירא, ועי' בדברי דוד להט"ז מש"כ ע"ז בפס' וירא אליו.

בכבוד רב המערכת.

תרפ"ז. חילוף מקורות בענין השארת נר דולק בשעת הוצאת ס"ת להקפות

שאלה: ליל שישי פ' במדבר.

ראיתי בספר שיר מעון להגר"ש סופר מערלוי זצ"ל לפורים ד"ה ובזה {בסו"ס תורת משה ח"ב מהדורת מכון חת"ס עמ' ס"ד} שמביא ממרן החיד"א בשם הר"ש שרעבי ז"ל ליזהר מאוד כאשר מוציאין הס"ת מן ההיכל שיהא נר דולק בהיכל עד שיחזירו הס"ת[ע"ש שהוא כדי להבריח החיצוניים]. אולם חפשתי הרבה בספרי החיד"א ולא מאתי לע"ע כלום מקור לדבר כזה בשם הרש"ש, וכעי"ז ראיתי בס' ליקוטי מהרי"ח ח"ג עמ' ק"ה ע"א {ע"ש שמדבר בענין הנחת נר דלוק בארה"ק} וכ' שדברי החיד"א מובא ג"כ בספר ליקוטי צבי קודם סדר הקפות, ועיינתי גם בסידור לקוטי צבי אך לא מצאתי שם כלום מדברי החיד"א בשם הרש"ש.

[מנהג הנחת נר דלוק בהיכל כשמוציאים כל ס"ת מוזכר בטו"ז סי' קנ"ד סק"ז] אולי תוכלו לעזור לי במציאת המ"מ הנז' בספרי החיד"א או בספרי הרש"ש, כי הנני עסוק כעת בעריכת מאמרים על עניני ומנהגי הו"ר ושמח"ת יה"ר שתמשיך להגדיל תורה ולהאדירה.

י. י. ברוקלין ניו יארק.

תשובה: לכב' הרב י. י. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך מארץ מרחקים.

בענין שאלתך למקור לדברי החיד"א יש כאן כמה ענינים שהתחלפו למחברי הספרים, הנה בליקוטי מהרי"ח מביא מהחיד"א בספר עבודת הקודש בשם מהר"ש שרעבי להניח ס"ת אחת אצל ירא שמים ורק זה מובא בשם הרש"ש ולא ענין הנר כשתדייק בדבריו, וזה באמת מופיע בחיד"א בעבודת הקודש בציפורן שמיר בסדר הקפות לשמחת תורה, וברור שזאת כונתו שציין לעבודת הקודש ורק ענין זה מופיע שם, והביא גם בשם לקוטי צבי אך שם מופיע רק ענין הנר, עי' שם בלקוטי צבי עמ' 504 מביא שמניחים נר בתוך הארון קודש, וכנראה התחלף לו קצת הענינים וכשדיבר על הנר בשם הליקוטי צבי

כתב גם זאת בשם החיד"א, וכנראה שספר שיר מעון לקח דבריו מליקוטי מהרי"ח וכמ"ש חלק הנר לא מובא בשם הרש"ש, והטעמים שכתב בשיר מעון שם אלו סברות של עצמו בענין הנר [ועי' עוד טעמים באוצר כל מנהגי ישורון].

סוף דבר באמת כדברך לא מופיע שום דבר על ענין הנר בחיד"א בשם הרש"ש רק ענין להניח ס"ת אחת אצל ירא שמים.

בכבוד רב המערכת.

תרפ"ח. תשועת ה' כהרף עין מקורו

שאלה: האם אפשר לברר מה מקורה של האימרה "ישועת ה' כהרף עין".

בתודה י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

מצאנו מקור למה שחיפשת ורצ"ב מאמר מקובץ אור ישראל ל' עמ' רנ"ג (ראה נספח מס' 17 עמ' תרא).

תרפ"ט. א. מקור דכשאחד מנשק חבירו מנשק הגדול לקטן ב. מקור שסגולה להתפלל על יד מים

שאלה: אל מע"כ ה"ה.

א. זמן רב כבר שאני מחפש בדברי הראשונים עה"ת "אבידת המציאה" שמצאתי פעם, שמן דרך ארץ הוא, שכשאחד מנשק חבירו שהגדול מנשק את הקטן ולא להיפוך.

ב. יש בעל הטורים {כמדומה} שאומר שמסוגל להתפלל על יד המים {ראיתיו בשנת ס"ח ובשנה זו לא מצאתיו}.

כנראה לא יגעתי ולא מצאתי !

יישר כחכם ותזכו למצוות י. צ. ל.

תשובה: לכבוד הרב י ל. שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. מה ששאלתם היכן כתוב דד"א דהגדול מנשק לקטן ולא להיפך, עי' ברחובות הנהר לרבי זאב וולף טטאנבוים בענין פגישת יעקב ויוסף דביאר את המקראות שם לפי מנהג זה, וכן רמוז זאת ברמב"ן שם, וכן בבאורי המהר"י על התורה לבעל תרומת הדשן בראשית מ"ה י"ד.

ב. בעל הטורים נמצא בפרשת לך לך פט"ז פס' ז' "וימצאה מלאך ה" על עין המים עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תר"צ. מקור הזוהר שהביא המ"ב

שאלה: לכב' מערכת דופקי תשובה.

רבות חפשתי את המקור בזוהר שהביא המ"ב סנ"א ס"ק י"ז "שידמה בדעתו כאילו עבר את הים ושמוחלין לו עוונותיו " ובשער הציון ציין לזוהר ולא מצאתי זאת בזוהר.

(רק במדרש שוחר טוב ובסידור האר"י ובחרדים ובצפורן השמיר ובכף החיים ובחסד לאלפים ועוד). אנא מצאו לי את הזוהר זה חשוב לי מאוד.

בברכה ד. א.

תשובה: לכב' הרב ד. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מקור הזוהר שהביאו המ"ב, הנה מה שציין הבה"ל לזוהר הוא רק על ענין האמירה בשמחה, והכונה לזוהר ח"ב [שמות] דף נ"ד ע"ב ע"ש הלשון, ושם מבואר שזוכה לאומרה לעת"ל ועושה נחת גדול לקב"ה, ושאר התוספת שנמחלים עונותיו ע"ז לא ציין המ"ב לזוהר וזה תוספת של החיד"א בציפורן שמיר ובחסד לאלפים שמשם לקח המ"ב את דבריו וכן שאר הפוסקים, עי' בפר"ח נ"ג א' וכשתדקדק תראה דלא ציין אף אחד שמקורו בזוהר.

בכבוד רב המערכת.

תרצ"א. מקור ללבישת חוט אדום מקבר רחל

שאלה: ברצוני לדעת מקור המנהג ללבוש חוט אדום שסובבו בו את קבר רחל אמנו.

בתודה.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו על קבלת מכתבו.

מה ששאלת מקור לחוט אדום מקבר רחל, יעוי' בקובץ דרך כוכב מיעקב ד' עמ' נ', וכן בקובץ אור ישראל כ"ו עמ' קפ"ב, וכן בספר הקטן והלכותיו ח"ב בסופו אות פ"א, ובספר מאורות נתן חנוכה עמ' 15, דכולם הביאו את אותם המקורות דבספר דברי תורה לאדמו"ר ממונקאטש ח"ב אות ע"א כתב דאדום מסלק עין הרע, ועי' בשו"ת באר משה

ח"ח סי' ל"ו אות ג'. עוד הביאו דכן היה מנהג אמותינו והביאו מספר כל בו הל' מילה בסופו עמ' קכ"ט מכתב בבנו של האדמו"ר מאלכסנדר לר' אשר זליג מרגליות דביקש ממנו חוט שהקיף את קבר רחל דכך מקובל להם בשם בעל הישמח משה דזה סגולה למעוברת, וע"ש דדנו בכל הספרים אי יש בכך משום דרכי אמורי, ובספר הקטן והלכותיו כתב בשם הגר"ח קניבסקי דיש בכך משום דרכי אמורי, אך הביא בשם הרב ר' משה אהרון שטרן דכך מקובלנו מאימותינו ואחרים האריכו דאין בכך משום דרכי אמורי עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תרצ"ב. בענין ספר כנף רננים

שאלה: לכ' המערכת שלום וברכה!

שמחנו מאד לראות שבאפשרותכם לעזור לציבור הקדוש במציאת דברי תורה.

ומכיון שמזה כשלש שנים עוסקים צוות אברכים בהוצאת הספר "כנף רננים", נשמח לקבל פרטים חדשים עליו, שם הספר כנף רננים על פרק שירה, שם המחבר ר' חנוך זונדל לוריא זצ"ל.

י.ש.

תשובה: לכב' הרב י.ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבו.

ניסינו לחפש אך לא נמצא הרבה חומר רק בכמה ספרי אוספי ספרים נזכר שם הספר ומחברו, ובספר של נוסחאות של מצבות נזכר הנוסח על מצבתו "פ"נ הרב המופלג השלם ומפורסם בחכמת הדרוש מו"ה חנוך זונדל ב"מ ישעי'ה ז"ל מק"ק זארגער בעה"מ ספר כנף רננים על פ"ש נפטר כ"ז שבט תרי"ז לפ"ק".

יותר מכך לא מצאנו שום חומר, המערכת.

תרצ"ג. מה המקור לא לאכול סוף הפת

שאלה: לכב' הרבנים הגאונים שליט"א.

מהו המקור לא לאכול הסוף של הפת ?

המצפה לתשובתכם ב.א.

תשובה: לכבוד הבחור ב.א. שיחיה שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

בענין אכילת קצה הלחם, עי' בספר שמירת הגוף והנפש ח"א סימן ל"ג סעיף ד' דהביא מנהג זה, ושם הביא בהגהות ס"ק ה' דבשו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' ח' אות ז' תמה

על המנהג אך כתב דגם הוא נוהג כן, ובספר טעמי המנהגים וקונטרס אחרון כתב דבא לבטל כח הסט"א השולט בקצוות, וכן הביא מנהג זה בספר מילי דחסידותא על צואת ר' יהודה החסיד אות נ' דמשייר בשביל שיחול ע"ז טובה, ועי' בחידושי בתרא על המ"ב סי' קס"ז דהוא משום שכחה.

בברכת תורה המערכת.

תרצ"ד. מקור לסיפור על חיי הזבוב

שאלה: שלום רב.

ברצוני לדעת את המקור לספור על זוג יתושים שנפרדו ונפגשו לאחר שנים, והגמ' שם שואלת היאך זה יתכן שהרי הם חיים פחות מכך (משהו כזה).

תודה רבה מ. ג.

תשובה: לכב' הרב מ. ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

הנה מקור הדברים הוא בחולין דף נ"ח ע"ב, אך שם כתוב הענין על זבובים וקצת בסגנון שונה עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תרצ"ה. א. מקורות ב. מיהו ספר ד"ט ג. מקור למדרש ד. מקורות

שאלה: זאת חנוכה תשס"ט לכבוד הנכבד מאד נעלה, אב"י בעיה"ק ירושלים, מערכת גמ"ח לדופקי בתשובה, אחר שנעזרתי בכם בעבר, אשוב ואשאל בעצתכם, ותשועה ברוב יועץ.

א. בספר דבש וחלב (להג"ר מנחם מאנדל קרענגיל ז"ל, קראקא תרע"ה), מביא בפר' קורח בד"ה ולא תתורו "עפמ"ש בס' אהבת יהונתן לתרץ הדקדוק דכתיב מדוע את הולכת אליו לא חודש ולא שבת היום וכו' ע"ש ולא מצאתי מקורו לעיין. אשמח, ואודה לכם מאד אם תואילו להאיר את עיני, איה מקום כבודו של אהבת יהונתן.

ב. בהקדמת ספר תקוני שבת להג"ר משה זאלשין ז"ל (ווארשא תקפ"ו) כתב בד"ה ובמדרש פ' אחרי, בשורה שניה מלמטה "ועד"ש הגאון החסיד בס' ד"ט וז"ל ידעתי בני ידעתי את אשר בלבבך". ולא ידעתי פענח רזא, מיהו זה ואיזהו ספר ד"ט.

ג. בקדושת יום טוב פר' שלח ד"ה ויקרא כותב: ובמדרש רבה ויקרא משה וגו' זש"ה מי יתן טהור מטמא. ולא מצאתי איה מקום כבודו במדרש רבה.

ד. מי הוא המחבר המקורי של המשפט הבא: "כי מה יתרון לבעל הלשון אחרי מותו בהיות התולע אחיו ורימה אחותו" אכן אמת הדבר שבמקומות רבים כתוב ש,כתבו המחברים", אבל מי הם המחברים, איה מקום כבודם.

מצו"ב 3 צילומי ספרים לעיונכם, רוב תודות על טיפולכם ותשובתכם אלי.

בברכה רבה, א.פ.ש.

תשובה: לכבוד הרה"ג ר' א. פ. ש. שליט"א. ח' טבת תשס"ט

א. מה שבקשתם מקור לדברי הספר דבש וחלב שהביא אהבת יונתן לפס' "לא חודש ולא שבת" הנה כבר נשאלנו שאלה זאת על ידכם באדר א' בשנה שעברה וזאת אשר השבנו אז לכבודו אחרי חיפושים רבים ומגוונים ושאלת פי הבקיאים, לא מצאנו זאת בספר זה ולא בספר אהבת יונתן על התרגום, וכן לא נמצא בשאר ספריו של ר' יהונתן אייבשיץ, ואחרי שהגאון ר' יהונתן מביא ביאורים אחרים על פ' זה בהפטרה לפ' וירא ולפרשת החודש ולהפטרת שבועות וכן בספר יערות דבש ח"א דרוש י"ב ולא הביא פי' זה וכן הביאו רבים את פירושים האחרים על פ' זה ולא הביאו פי' אחר, מכ"ז נראה שאגב ריהטא כתבו זה בשם אהבת יונתן וכנראה חכם אחר אמרו.

ב. ומה ששאלתם מהו פענח רזא של הספר ד"ט הכונה לספר דבק טוב למוהר"ר שמעון אושנטבורג הלוי נדפס פעם ראשונה בשנת שמ"ח ונדפס ג"כ בשנת תרע"ד ונמצא שם הציטוט שכתבתם בעמ' 200 בסוף הספר בהתנצלות המחבר, נמצא גם באוצר החכמה רצ"ב צילום.

ג. ומה ששאלתם מקור למדרש ויקרא משה להושע וגו' זש"ה מי יתן טהור מטמא, הנה מדרש זה כתב ג"כ בספר ישמח משה להר"ר משה טייטלבוים בפרשת שלח אות ה', וכן בספר אלפי יהודה ח"ב לרב צבי יהודה רוזנצוויג פרשת שלח עמ' כ"ז, וכן בספר תכלת מרדכי עמ' ע"ט בשם הילקוט, וכן בספר קהלת דוד להרב ר' דוד אצאפ סי' י"ז בשם חכ"מ אות י"ג ט"ז [ולא מצאנו ספר זה ואולי הכונה לחכמת מנוח השלם שכתבתם בספרכם אוצר אפרים פרשת בא עמ' תע"ה דראיתם אותו ואינו תחת ידינו, אך נראה דשם הוי רק על הש"ס ובאם יש באפשרותכם לעי' שם ולהודיענו], וכן בספר וחי בהם להר"ר חיים יהודה וייס פרשת שלח דף קנ"ט ע"ב, וכן בספר לוח ארז להר"ר יצחק קונשטט סוף פרשת בהעלותך, והנה לא צוין בשום מקום מקורו האמיתי ואינו במדרשים שלפנינו והוא פלא גדול.

ד. מקור המשפט כי מה יתרון לבעל הלשון וכו', מקורו הטהור בספר שבט מישראל למוה"ר יעקב ישראל בן צבי הירש הלוי משנת תקל"ב בסוף הקדמה שלישית, נמצא באוצר החכמה רצ"ב צילום.

בכבוד רב המערכת.

תרצ"ו. מנהג עשית שין בגב היד מקורו

שאלה: לכבוד המערכת החשובה לדופקי בתשובה שלום רב שבט תשס"ט.

ברצוני לדעת היכן מובא אם מובא בפוסקים שצריך לעשות צורת שי"ן בגב היד לגבי הנחת תפילין.

אודה לכם על כל המפעל הקדוש הזה תודה רבה. א. כ.

תשובה: לכב' הרב א. כ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה.

בענין עשית צורת שי"ן בגב היד ברצועת התפילין, המקור הראשון בתשב"ץ ח"ג סי' ק"מ ושם כתב דלא היה כן מנהג רבותינו ומנהג הגאונים ומספרד יצא משום חיבובם למצוות, וכן הביאו בקצות השלחן סי' ח' סעי' י"א.

בכבוד רב המערכת.

תרצ"ז. מקור לשימת שום וסוכר בפדיון הבן

שאלה: לכבוד המערכת.

היכן המקור ומה הסיבה או ההסבר לשימת שום וסוכר בפדיון הבן?

ישר כח מראש. ח. ג.

תשובה: לכבוד הרב ח. ג. שליט"א שמחנו על קבלת מכתבכם.

בטעם נתינת השום והסוכר בפדיון הבן, כבר האריך בספר פדיון הבן כהלכתו, וכן באוצר פדיון הבן לר' יוסף וויסברג, והטעם כדי שיוכלו כולם לקחת מסעודת הפדיון ולא יהיה סעודה שאינה מספקת או כדי להרחיק את החיצונים שמתרחקים משם, וסיבה זו כתב בספר לקוטי פנחס בסוף הספר בהשמטות עמ' ק"ו, ובתוך הספר בעמ' פ' ס"ק צ"א כתב בשם ספר שערי פדות דזה מנהג שטות, ובאמת לא מצאנו שום מקור לכך, ואח"כ כתב כמה מיני דרשות וטעמים על דרך הפלפול והדרוש ושערי דרשות לא ננעלו.

בכבוד רב המערכת.

תרצ"ח. מקור למי שמת על קדושת השם אינו מרגיש צער במיתתו

שאלה: לכבוד המערכת.

איפה כתוב שמי שמוסר עצמו על קדוש ה' לא מרגיש שום צער.

ד. ר.

תשובה: לכבוד הרב ד. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

בענין מי שמוסר עצמו על קדוש ה' לא מרגיש שום צער שמענו ד"ז משכבר הימים, וכעת מצאנו ד"ז בספר תשב"ץ קטן דיני קדוש ה' סי' מ' בשם המהר"ם מרוטנברג, (הובא גם בספר באמונת וחיה נחמת ישראל לרב יעקב ישראל לוגאסי עמ' 148).

בכבוד רב המערכת.

תרצ"ט. האם יש מקור שרבי יהושע בן פרחיה ידע לכוין את השעה לתפילה על בית המקדש שלא יחרב

שאלה: ב"ה יום שני בערב אור ליום שלישי כוח"ט.

אתכבד לשלוח ספר קרבן העני החדש אשר בריש פר' ואתחנן כתוב: "וכן מצאתי כתוב שיהושע בן פרחיה ידע לכוין השעה שהיא עת רצון והיה מתפלל על הבית שלא יחרב.

אודה לכם אם תודיעו לי איה מקום כבודו של המאמר הזה. ברב תודות א. פ. ש.

תשובה: לכבוד הרה"ג ר' א.פ.ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

ע"ד שאלתכם למקור לספר קרבן העני החדש בריש פ' ואתחנן דיהושע בן פרחיה ידע לכוין השעה שהיא עת רצון והיה מתפלל על הבית שלא יחרב, אחרי חיפוש לא מצאנו מקור לדברים אלו בספרי חז"ל המצוים בידינו, וכן לא הובא בשום ספר פירוש כזה, וחשבנו על ב' אפשרויות מהיכן הגיע דבר זה.

א. ע"פ מש"כ בסוטה דף מ"ז. בדפוס ישן שהושמט ע"י הצנזור דרבי יהושע בן פרחיה לא קיבל את אותו תלמיד כי קרא קריאת שמע באותו זמן ואולי פירשו דעשה אז יחוד ודוחק.

ב. ע"פ מש"כ ביומא דף נ"ג : הובא בתוספתא יומא פ"ב גבי תפילת כהן גדול ביום כיפור דהיה כהן גדול אחד שהאריך ואמרו לו למה הארכת ואמר להן מתפלל הייתי על בית

המקדש שלא יחרב ואמרינן בירושלמי מ"ז. דהיה זה שמעון הצדיק ונתחלפו לו השמות, וג"ז קצת דוחק.

זה מה שעלה בידינו, בכבוד רב המערכת.

ת"ש. אם יום תעזבני יומים אעזבך אי הוי באונס

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה תודה רבה על השירות המצוין.

שמעתי שהכלל של "אם יום תעזבני יומים אעזבך" אינו נוגע למי שהוצרך לעזוב באונס, כמדומני שזה היה בשם החיי אדם או החתם סופר אולי בהקדמה לאחד מספריהם.

אנא הודיעני, תודה א. ר. ב. ק.

תשובה: לכבוד הרב א. ר. והרב ב. ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין אם יום תעזבני אי הוי גם באונס לא מצאנו בספרים שכתבתם, אבל נמצא כן בספר להורות נתן להגר"נ גשטטנר ח"ח עמ' ד', ובספר תרחם ציון להרב רפאל בן שלום עמ' רמ"ז.

המערכת.

תש"א. מקור לאיסור להעביר תינוק מעל השלחן

שאלה: האם יש מקור לא להעביר תינוק מעל השלחן?

תשובה: עי' בספר נתיבות מערב מנהגי מרוקו עמ' 150 דהביא מנהג זה בשם ספר נוהג בחכמה עמ' ק"א.

ברכה המערכת.

תש"ב. הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז מקורו

שאלה: לכבוד המערכת השלום והברכה.

אבקש אם תואילו בטובכם למצוא בעבורי את המקור למאמר חז"ל {אם יש} השגור בפי העולם ומובא בכל הספרים "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז מה נשתנו

אלו מאלו. {כונתי האם נמצא הלשון הזה במדויק בספרי חז"ל, או שהוא מאמר השגור בפי העולם ואינו מדויק בלשון חז"ל}.

ואתנצל מראש על הטירחא וייש"כ על זיכוי הרבים י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו שוב לקבלת שאלתך.

בענין המקור למאמר חז"ל הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, מצאנו מאמר זה בשני ענינים ביציאת מצרים שאמרו שרו של ים, מובא בילקוט שמעוני פרשת בשלח רמז קל"ט, ועי' זוהר ח"ב עמ' ק"ע ע"ב, עוד מופיע מאמר זה לע"ל שיטענו שרי אוה"ע הללו וכו', מאמר זה מופיע בפתיחת מדרש דרות רבה, וכן בילקוט שמעוני ישעיהו רמז תק"ו, ובמדרש שוחר טוב תהילים.

בכבוד רב המערכת.

תש"ג. מקורות לשמחת חתן ותפילותיו

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב!

א. ראיתי מובא בספר אחד בזה"ל "איתא במדרש אותיות דרבי עקיבא יש בשחקים תנ"ח אלף רבבות מחנות שמקלסים לקב"ה והמה ממונים על שמחת חתן כמנין חתן וכמנין שחקים" וחפשתי בספר מדרש אותיות דר' עקיבא בהוצאה החדשה {כמדומני יריד הספרים} על כל חלקיו ולא מצאתי, האם ידוע לכם מקור מאמר זה?

ב. אומרים בשם אחד האדמורים על יום החופה "חבל שנתנו יום כזה גדול לילדים כה קטנים" האם ידוע לכם מי אמר זאת?

ג. האם ידוע לכם מקור לכך שתפילות חתן ביום חופתו מתקבלות, וכן שנוהגים לקחת ממנו ברכה?

ד. האם ידוע לכם מקור שתפילות או ברכות של כלה ביום חופתה מתקבלות?

ה. האם ידוע לכם מקור לכך שבמעמד החופה נקבעת דרגת האדם בתורה ובתפילה לכל ימי חייו?

בתודה מראש י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו שוב לקבלת שאלותיכם.

א. בענין המקור למדרש אותיות ר"ע בענין שחקים, הנה מובא ד"ז בספר רגל ישרה בערך שחקים, ושם מובא זה בשם המגלה עמוקות באופן צ"ט [ועפ"ז יש גם תפילה

בשובבים ותענית דיבור], ושם מובא זה בשם אותיות דר"ע הן אמת דבמדרש אותיות ר"ע שבידינו לא נמצא נוסח זה, וכבר העיר בכך בהגהות לספר הצבי והצדק אות קנ"ח, ומובא באותיות דר"ע אות ג' נוסח אחר דשחקים בגימטריא אלף ושמונה עשרה עיי"ש כיצד מתיישב הגימ' דכנראה מחשיב רק את אותיות קי"ח ומחשיב הק' לאלף ואולי זה הוקשה למגלה עמוקות.

ב. המקור על יום חופה שחבל שניתן לקטנים הוא בשם הרבי מקוצק, הובא באיגרת לחתן ואיגרת לכלה לר' נפתלי גרינבום, וכן בטיב המועדים לר' גמליאל רבינוביץ עמ' קפ"ה.

ג. בענין תפילת חתן ביום חתונתו, עי' בספר ויגד ליעקב על התורה סוף דברים דחתן דומה למלך מה מלך גוזר ומקיים אף חתן כן, ועי' בספר נטעי גבריאל הל' נישואין פ"ט הערה כ"ה כ"ו.

ד. על כלה לא מצאנו, וכנראה דומיא דחתן.

ה. עי' נטעי גבריאל שם פ"ט הערה א'.

בכבוד רב בשם המערכת.

תש"ד. מעולם לא התגייר שום גוי ולא השתמד שום יהודי מקור

שאלה: היכן ובשם מי מובא שמעולם לא התגייר שום גוי ולא השתמד שום יהודי [כי מי שהתגייר היה כבר בנשמות ישראל וכן להיפוך]?

תשובה: מצאנו ד"ז בשם הח"ח בספר הח"ח ופועלו שסיפרו זאת בשמו שאמר על כת גוים ברוסיה שהתגיירה ואמר זאת בשם הרמב"ן אך לא מצאנו ד"ז ברמב"ן, ובספרי החסידות בעיקר בספרי חב"ד מובא ד"ז בשם הבעל שם טוב.

תש"ה. היכן מוזכר יהודה אחרא ומה פירושו

שאלה: היכן מוזכר יהודה אחרא ומה פירושו?

תשובה: לכב' הרב ש. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

למקור הזוהר המובא בספר חרדים פרק ע' ובו מוזכר יהודא אחרא, הנה מקורו הוא בזוהר ויקרא דף ט', ומה ששאלת מיהו אותו יהודא אחרא לא מוזכר במפרשים מיהו, אך מבארים דנקרא כך אחרי שחזר בתשובה כנזכר שם ע"ד מה שמוזכר ברמב"ם

הל' תשובה שהחוזר בתשובה צריך שיהפך לאדם אחר וישתנה שמו וזה גם כונת הזוהר שנשתנה ליהודי אחר.

בכבוד רב המערכת.

תש"ו. א. מקור לטבילת פת במלח ג"פ ב. מקור לכבד ה' מגרונך ג. מקור לשיר כד יתבין ישראל

שאלה: לכבוד המערכת ברצונינו לשאול.

א. מהו המקור לטבול הפת במלח ג"פ.

ב. וכן מהו המקור למש"כ כבד את ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרונך.

ג. האם יש מקור לשיר כד יתבין ישראל וכו'.

תשובה: לכב' הרב ש.ד. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך המחכימות ונשתדל לענות בס"ד.

א. מקור הדין מובא במג"א סי' קס"ז ס"ק ט"ו בשם המקובלים לטבול פרוסת הלחם ג'פ במלח היא מדברי האר' הקדוש בספר פרי עץ החיים שער שבת פרק כ"ד וז"ל אח"כ יפרוס הפרוסה דהמוציא ויטבול במלח והכונה כי ביסוד יש ג' גבורות ג' הויות שעולים מל"ח (פרוש ג' הויות הם 26 * 3 שהם גימ' מל"ח 78 ונמתקים בג' הויות חסדים שעולים לח"ם (פר' גימ' 78) ואז מה שהיו הג' גבורות בסוד דין הוא עתה בסוד לחם שנתבטל המרירות עכ"ל. וכ"כ בשער הכונות דרוש א' בענין הקידוש אך הוסיף דאין זה רק בשבת אלא גם בחול, וז"ל וא"ל מורי הרב משה אלשיך נר"ו כי שמע ממוז"ל (האר"י) כי ביום שבת כונה זו תהיה בעולם האצילות ובימי חול ג"כ תהיה כונה זו אלא שתהיה בעולם היצירה עכ"ל. עוד הובא ד"ז באר"י בשער המצוות פרשת עקב הן אמת דלא נזכר בפרוש דצריך ג' פעמים, אך כנראה כך הבינו המקובלים והפוסקים דכיון דזה כנגד ג' הויות וממתקים אותם ג' פעמים לכן יטבול ג' פעמים. וכ"כ בכף החיים סי' קנ"ז סק"ט וז"ל דצריך לטבול ג' פעמים במלח נגד ג' הויות דלחם הממתקים את מרירות המלח וכו' ע"ש, והביא דכ"כ באור לצדיקים למהר"ם פאפרי"ש סכ"ג אות י"ז, וכנראה דגם הם הבינו דזה ביאור הדבר.

ב. מה מקור המימרא "כבד את ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרונך", זכינו לס"ד מיוחדת דיום קודם ראינו בספר חדש שיצא כעת ילקוט ידיעות ח"ד להרה"ג ר' יחיאל שטרן שליט"א דאסף כמה מימרות השגורות בפי אנשים שאין להם מקור ואחת מהן היא מימרא זו. אך ציין לעיין בפסיקתא רבתי פרשה כה ושם מצוין על הפס' כבד ה' מהונך כמה דוגמאות של כיבוד ה' מהונו וממונו וכל מה שחננו ה' ואחד הדוגמאות מי

אמר שירה עד שלא עשיתי לו ניסים וכו" ע"ש, אך ודאי אין המקור משם והרב שטרן כנראה בדק בכל המקומות וכנראה שאין מקור רק הוי לשון מליצה שנשתבש בפי הקהל, ויעוי' ברש"י במשלי פ"ג פ"ט דכתב כבד ה' מהונך מכל אשר לך גם בקול, ובסוגרים הביאו את המדרש מהונך מגרונך. נ.ב. נשאלנו שוב וזה אשר השבנו ראינו כמה מפרשים שעמדו בכך וכתבו דלא נמצא מאמר זה, עי' בשו"ת אבני חפץ סי' כ"ט ועוד אך כבר ציינו מקורות לכך, ועי' בזוהר יתרו דף צ"ג ע"א דהביא אל תקרי מהונך אלא מחונך ומפרש דקאי על חדוותא דניגונא, ועי' בספר בית אהרון כללי הש"ס שהביא ואסף כמה מקורות בענין מצ"ב תצלום. (ראה נספח מס' 18 עמ' תרב).

ג. מקור השיר כד יתבין ישראל וכו' התברר לנו בברור שאין מקורו בחז"ל ש"ס מדרשים זוהר וכו' כ"ז התברר ע"י ספרים וע"י בקיאים שבררו זאת.

בכבוד רב המערכת.

לכב' הרב ד. שליט"א.

בהמשך לתשובתינו אודות שאלותיך למקור השיר כד יתבין ישראל כבר מילתינו אמורה שאין לכך מקור בחז"ל (למרות שבספר בן ימינו כתב שכמדומה שהוא בזוהר אך אין זה מופיע בזוהר ע"פ מפתחות הזוהר וע"פ מחשב וע"פ ידענים), אך יעוי' במעשה רב החדש בסופו קונטרס הלכות הגר"א עמ' רפ"ג אות ט"ז שכתב את מנהג הגר"א בשמחת בית השואבה וכתב שם שהיו אומרים ז' פעמים אשריכם ישראל, אך שם הנוסח הוא נוסח אחר קצת שונה משלנו. אשריכם ישראל כשאתם עוסקין בשמחת בית השואבה כונס הקב"ה לכל פמליא דיליה ואומר ראו בנים החביבין שיש לי שבקין צערא דידהו ועסקין בדידי מיד נתמלא רחמים על ישראל וע"ש דיש עוד כמה חרוזים של אשריכם ישראל. וע"ע בתהילים עם פרוש השל"ה בסוף הספר דף קל"ט סדר שמחת בית השואבה שעשה ונהג הגר"א וכתוב שם בדיוק נוסח זה ושם כתוב זה מסר לי ר"ש לוריא נ"י וכן הובא בספר זה השולחן להרה"ג ר' שריה דבליצקי שליט"א בחלק ג' הערה קמ"ו, וכתב שנוסח זה מופיע בבאור על תהילים בכלים לתושי'ה בשם הר"ש לוריא, וכעת הראינו בספר שאלת רב לר' חיים קנייבסקי דנשאל על כך וענה דאין לכך מקור בחז"ל, ובהגהה שם ציין למשכ' בסוף פרוש השל"ה על תהילים, ועי' גם בספר שערי שמחה עמ' פ"ג והביא מקורות אלו, ועי' בספר מעשה איש דהחזו"א הורה לשיר שיר זה בשמחת תורה.

סוף דבר יש כאן דבר מופלא שנכנס שיר בארמית בלי שום מקור בחז"ל וגם המקור בהגר"א הוא נוסח אחר.

בכבוד רב המערכת.

תש"ז. מקור שגובה נבוכדנצר טפח

שו"ת: לכב' הרב ח' ב.

מה ששאלתם מקור למדרש שנבוכדנצר היה גובה טפח (ראה נספח מס' 19 עמ' תרג).

תש"ח. מקור שלפני בא משיח יהיה עוני במקום חרב והאם זה בשם הח"ח

שאלה: שמעתי שהח"ח כותב שלפני בא המשיח יהיה בעולם עניות במקום חרב [בשם זוהר], אשמח למצוא מקור לכך אפי' לא בשם ח"ח?

ר. ב.

תשובה: לכב' הרב ר. ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה.

מש"כ בשם הח"ח מובא בקובץ מאמרים לר' אלחנן וסרמן הי"ד בעמ' קי"ז אות י"ז, וכן הביאו ר' חיים זייטשי'ק בספריו עי' בספר ואני תפילה ח"א עמ' קכ"ה ובאור חדש פרשת עקב עמ' קט"ז, וקודם לכן מובאים הדברים בספר חסד לאברהם סבו של החיד"א במעיין ה' נל"ז, והביאו הרב יצחק בן יעקב חיות בתהילים עם פרוש הפרדס אך לא ציין לזוהר, ומקורו בזוהר ברעיא מהימנא פרשת בהעלותך דף קנ"ג וז"ל בגלותא בתרא לית מיתה אלא עוני לקיים והשארתי בך עם עני ודל וכתיב את עם עני תושיע [אך לא מובא שם הפס' שמובא בשם הח"ח שהיה צ"ל חרב דכתיב בחרב ימותו כל חטאי עמי].

בכבוד רב המערכת.

תש"ט. - מי חיבר את אדון עולם

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

ברצוני לדעת מי חיבר את אדון עולם?

תודה מראש צ. א.

תשובה: לכב' הרב צ. א. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

מה ששאלת מי הוא מחבר פיוט אדון עולם, עי' בספר אוצר כל מנהגי ישורון עמ' 268 דכתב דלא נודע מי הוא וגם ממנו נעלם, אך הביא דבסידור רשב"ן כתוב שתקנוהו גאוני בבל לאומרו בר"ה ויוה"כ כאשר תלמידי הנכרי פרסמו את השילוש שלהם וזה יצא וצא נגדם עיי"ש.

וביסודי ישורון כתב דיש מיחסין אותו לר' שלמה בן גבירול ומדברי המטה משה תלמיד המהרש"ל ח"א סי' ל"א כתב בשם ר"י חסיד דנראה דהוא מזמן הגאונים וקדום מאוד וכ"כ השל"ה בסידורו שער השמים, וכן כתב באוצר תפילות בתיקון תפילה והמהרי"ל הזכירו בתשובות חדשות א'.

ובספר קו ונקי כתב דהוא מר' יהודה הלוי ועי' מש"כ בספר שו"ת מבשרת ציון או"ח י' ומש"כ עוד בענין זה.

בכבוד רב המערכת.

תש"י. מקור להא דעיקר בין אדם לחבירו הוא בין איש לאשתו

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה.

בקונטרס הדרכה לחתנים של הרב וולבה זצ"ל שנמצא בפנים יש מאמר של ר' חיים ויטל זצ"ל, דעיקר בין אדם לחבירו הוא בין איש לאשתו הרבה חפשו ולא מצאו.

תודה י.ס.

תשובה: לכב' הרב י. ס. שליט"א.

המקור הוא בספר הליקוטים פ' עקב פ"ח על הפ' לא על הלחם לבדו מאמר דומה, ועיין בספר מאמר אסתר בספר של הרב לוגסי ועוד כמה ספרים שצטטו לשון משערי קדושה סוף פ"ד וצטטו לשון מדויקת והעתיקו אחד מהשני ואין שום לשון כזה בשערי קדושה, וכנראה אחד כתב לשון ואחר העתיק מהשני ושאלנו את המחברים על כך והודו לנו בכך.

המערכת.

תשי"א. מקור דבסעודת אחשורוש היה מוכן לרוצה בכך חולין בטהרה

שאלה: לכב' המערכת השלום והברכה קבלתי תשובתכם ותשואות חן חן לכם.

ובחדא מחתא אבקש אם תואילו בטובכם למצוא בעבורי את המקור לדברי חז"ל {אם יש} הידועים, דבסעודת אחשורוש היה מוכן לאכול גם חולין בטהרה למי שרצה זאת, כך שמעתי מפי דרשן אחד, חפשתי בתוכנה את מקור הדברים ולא הצלחתי למצוא עד כה.

ואתנצל מראש על הטרחה וייש"כ על זיכוי הרבים י. פ.

תשובה: לכבוד הרב י. פ. שליט"א.

מה ששאלת מקור לדברי חז"ל דבסעודת אחשורוש היה מוכן חולין טהורים למי שחפץ בכך, עי' באגדת אסתר הוצאת בובר עמ' ז' וז"ל כל מי שהיה מאכלו בטומאה היה נותן לו מאכלו בטומאה וכל מי שהיה מאכלו בטהרה היה נותן לו מאכלו בטהרה שנאמר לעשות רצון איש ואיש ומקורו בפרקי ר"א פרק מ"ט וברד"ל שם פירש לענין כשרות אך בפשטות מיירי לענין טומאה וטהרה וכ"כ מפרשים אחרים.

בכבוד רב המערכת.

תשי"ב. מקור להא דאומרים סימן יפה בלימוד למי שלומד ענין אחד ובסדר אחר בא לו ג"כ מענין זה

שאלה: אומרים בשם השל"ה דמי שלומד בענין מה, ובסדר אחרת בא לו ג"כ מענין זה, הרי"ז סימן יפה בלימודו. איפה זה כתוב בדיוק?

תשובה: אין הדבר מופיע בשם השל"ה, רק בחת"ס על התורה בליקוטים אות קיט' מצורף בזה צילום.

תשי"ג. ספרי הרב שכנוביץ

שאלה: שלום רב ברצוני לברר א. כמה ספרים חיבר הרב שכנוביץ. ב. האם כל ספריו נקראים "תוספות חיים". ג. איפה אפשר להשיג את כל הספרים שחיבר.

תודה מראש צ. א.

תשובה: לכב' הרב צ. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

ידוע לנו על חמישה ספרים שחיבר הרב שכנוביץ וכולם נקראים תוספות חיים והם על מסכתות שבת נדרים פסחים סנהדרין וזבחים, ומסתבר דאלו הן כל ספריו דכך מופיע בספרו האחרון משנת תשכ"ז [והוא כיהן כרב כבר לפני השואה], לא ידוע לנו על מקום השגת ספריו, אך הם הוצאו בהוצאת בלשן בארה"ב וג' מהם מופיעים באוצר החכמה.

בכבוד רב המערכת.

תשי"ד. רוב עם או זריזים מקדימים מה עדיף

שאלה: היכן הדברי מלכיאל ושאר אחרונים בנוגע למחלוקת אם זריזים עדיף או רוב עם הדרת מלך עדיף בציור שיכול לקיים רק אחד מהם ואם שייך לציין מ"מ על נושא זה.

י.ש.

תשובה: לכב' הרב י.ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

מה ששאלתם מקור בדברי מלכיאל אי רוב עם עדיף או זריזין מקדימים, מקורו בדברי מלכיאל ח"א אות י"ז, ועוד דברו בזה באחרונים והאריכו דזריזין מקדימים עדיף, ע"י בחיד"א בברכי יוסף או"ח א' י"ז, ובמחזיק ברכה סי' רכ"ט ס"ק ז', ובר' חיים פלאג'י ברוח החיים סי' רכ"ט, ובשדה חמד מערכה ז' כלל ג', ובפתחי תשובה רס"ב ס"ק ב', ובספר שבות יעקב, ובחיי אדם כלל ח' סעי' ו', ובתורת משה לח"ס פרשת תצוה עמ' ס"ח והוכיח כך בגמ' ר"ה, וע"ע מ"מ בשו"ת יביע אומר ח"ב חלק יו"ד סי' י"ח אות ז', אמנם ע"י בשו"ת מקור חיים למחרש"ק (הובא בשדה חמד) דלימד זכות בברית לחכות לרוב עם.

בכבוד רב המערכת.

תשט"ו. מקור בזוהר

שאלה: אחדשה"ט.

היכן נמצא זהר דלהלן {בערך} ר' אבא הבטיח ליתום ששמו יוסי שיתן לו 12 כוסות זהב פז אם ילמד, ופתאום בא זקן ונתן כל כספו כי שמע שעמי הארץ לא קמים לתחיה, ומתחילה יוסי הסכים לקחת תמורת חלק בעוה"ב ובסוף נתחרט כי כל חפציך לא ישוו בה ויקרה היא מפנינים.

בתודה וברכה למזכי הרבים.

תשובה: נמצא בזהר לך לך סתרי תורה דף פ"ח.

המערכת.

תשט"ז. מ"מ בשו"ת פנים מאירות ובסמ"ג

שאלה: לכבוד העוסקים בצרכי ציבור. בס"ד יום ד' לסדר וארא תשס"ח,

אבקש להודיעני איפה המראה מקום למה שכ' בתשו' פנים מאירות דהא דלא ילפינן איסורא מממונא היינו להקל, אבל להחמיר תוכל למילף.

עוד איפה אומר הסמ"ג בשטרות הנאבדים אין מחויב להחזיר מה"ת כיון שאין זה גופן ממון.

תודה רבה למפרע בברכת כל טוב ח.ב. ארה"ב.

תשובה: לכבוד הרב ח. ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך ממרחק.

א. המקור בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קט"ז, ועי' עוד בספר ברוך טעם בב"מ דף י' ע"ב, ובשו"ת הרדב"ז סי' ק"ז.

ב. מקור הסמ"ג הוא בלאוין מצוה רמ"א.

בכבוד רב המערכת.

תשי"ז. מ"מ לדברי הכנסת יחזקאל בפ"ת

שאלה: לכבוד הגמ"ח. ה' אד"א תשס"ח

אבקש תשובה של "כנסת יחזקאל" מובא ב"פתחי תשובה" אבן העזר סימן מ"ט פרק אחרון, הנושא שם הוא תקנה של רבני צרפת בימי ר"ת שלא יסדר קידושין אלא רב או מו"צ. תוכלו למצוא את זה?

תודה מראש ע. נ.

תשובה: לכב' הרב ע. נ. שליט"א.

מה ששאלת מקור לשו"ת כנסת יחזקאל הוא בסי' ע"ב ורצ"ב צילום.

בכבוד רב המערכת.

תשי"ח. א. מ"מ דאגריפס הביא ביכורים על כתפו ב. מ"מ ששלמה תיקן משקלות

שאלה: לכבוד המערכת שליט"א.

רציתי לשאול האם יש מאמר חז"ל א. שאפילו אגריפס המלך הביא ביכורים על כתפו? ב. ששלמה המלך תיקן משקלות?

בכבוד רב ורב תודות וכט"ס ג. ר.

תשובה: לכ"ב הרה"ג ר' ג. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. המקור שאגריפס היה נושא בכורים על כתפו, הוא במשניות מסכת ביכורים פ"ג משנה ד.

ב. ע"ד שאלתכם השניה אי מצינו מקור ששלמה המלך תיקן משקלות, לא מצאנו מקור לזה, רק יש מדרש שאולי זה מקור הטעות על הפס' תיקן שלמה, והובא זה בירושלמי סנהדרין פ"ד הל' ו', ומדרש רבה קהלת פ"ב פ"י, ובמדרש תנחומא פרשת אחרי א' דשלמה המלך היו משקלותיו עשוים מזהב ולא מכסף ונחושת ע"ש.

באם יש לכם הערות ושאלות נוספות נשמח להשיבכם.

בכבוד רב המערכת.

תשי"ט. מקור שחנוכה שנתקן בגלות לא נתמעט אורו

שאלה: ברצוני לברר את המקור {כנראה בספרי חסידות} אשר חג חנוכה מחמת שנתקן בימי הגלות הדורות האחרונים ע"כ לא נתמעט מאורו, והוא מאיר עד היום כבראשונה, בערך בסגנון זה. שמעתי מגדול אחד חפשתי בתוכנת אוצר החכמה הנמצא ברשותי ועדין לא הצלחתי למצוא, אם תוכלו לעזור לי בזה תבוא עליכם הברכה מן השמים.

ממני י. פ. בית שמש.

תשובה: לכבוד הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם החשוב.

מה שבררת היכן המקור שחג חנוכה מחמת שנתקן בימי הגלות ע"כ לא נתמעט אורו, עי' בארוכה בבני יששכר מאמרי חדשי כסליו טבת מאמר ד' אות ס"ג ואילך שביאר כ"ז, וכעין זה כתב גם בסגנון אחר קצת בקדושת לוי בסוף הספר בעניני חנוכה בקדושה ראשונה ובקדושה שלישית וחמישית עיי"ש, ועי' פרי צדיק פרשת נשא.

בכבוד רב המערכת.

תש"כ. מקור להא דמלמד תורה ברבים מעלה את אביו לג"ע

שאלה: לכבוד לדופקי בתשובה שליט"א. כ"ט כסלו תשס"ח

אבקש להעזר בשאלה דלקמן: מבואר בדוכתי טובא שהבן מעלה את אביו או אמו מגיהנם ע"י אמירת קדיש וברכו וכדו', כמבואר בביאור הגר"א יו"ד סי' שע"ו כמה מקורות ע"ז. ונדמה לי שפעם ראיתי שכאשר הבן עוסק בתורה וק"ו אם מלמד תורה ברבים, שמושיב את אביו במקום מכובד בגן עדן ומעטרים אותו ג"כ בכתר של תורה, וכמדומה שאף קוראים לאביו בתור "רבי".

אמנם שנים רבות עברו מאז שנדמה לי שראיתי את זה וחשבתי שטעיתי בדמיוני... ובימים אלו אמרו לי שכן מוסרים ממש בשם הפני יהושע במקום אחד, אשמח מאד לקבל מקורות ע"ז.

בברכה מ. כ.

תשובה: לכבוד הרב מ. כ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם החשוב.

ע"ד מה ששאלתם היכן המקור דכשבן עוסק בתורה אחר מיתת אביו גורם לו לעלוי גדול ומעלה אותו לג"ע וכ"ש אי מלמד תורה ברבים, הנה המקור הוא בזוהר, והביאו בסוכת שלם לרבי אליהו גוטמכר תלמיד רע"א בסי' שע"ו, ומשם לקחוהו כל המלקטים, עי' ד"ס פרק נ"ט, ונטעי גבריאל פרק ס"ד, וכן הובא כעין זה ביסוד ושורש העבודה שער הכולל פט"ו, וכן ביוסף אומץ [מנהגי פרנפוקט] עמ' של"א, ובספר מנוחה וקדושה לתלמיד הגר"ח מוולוזין.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"א. מ"מ לאיסור הזמנה לברית

שו"ת: לכבוד הרב ז. מ.

מה שבקשת מ"מ על סעודת הברית שאסר להזמין וכמ"ש ברמ"א סי' רס"ה סעי' י"ב ע"פ הגמ' בפסחים קי"ג. ובתוס' שם, ועיין באורך באוצר הברית לרב ויסברג ח"א עמ' ר"מ רמ"א, ובספר הברית רס"ה אות קס"ז מצורף בזה צילום, וכן עוד מ"מ הרשומים כאן, פתחי תשובה הביא שו"ת מקום שמואל סי' פ', שו"ת מעשה ניסים סי' רנ"ח, שו"ת שואל ונשאל ח"ז יו"ד סי' ר"ט, ספר משפט כתוב יו"ד כ"ו, כף החיים סי' צ' אות ס"ז בשם יד אליהו, יביע אומר ח"ד יו"ד סי' י"ט, יפה ללב סי' רס"ה ס"ק כ"א כ"ב, מגדל עז ליעב"ץ נחל י"ב, אות שלום רס"ה סקל"א, ודרשת וחקרת ג' פרשת ויחי.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ב. אין מקור בחז"ל לפנינו לדברי התוס' כשישראל ממתינים למלח אין השטן מקטרג

שאלה: לכבוד המערכת!

יישר כח על עצם הרעיון הנפלא לענות ולעזור. ולהקדיש זמן ולסייע ביד לומדי תורתנו הקדושה.

התוס' בברכות מ. ד"ה הכא מלח מביאים את ר' מנחם שהביא מדרש על ברית מלח.
חפשתי בבר אילן (גירסה 12) וזה כתוב בהרבה מקומות אך אין למדרש זה מקור.
אשמח מאד אם תוכלו למצוא לי את המקור לשמחת אברכי הכולל שבו אני לומד.

ושוב תודה. מ. נ.

תשובה: לכב' הרב מ. נ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם החשוב.

מה שביקשתם מקור לדברי התוס' בברכות דף מ' ד"ה הבא מלח שהביאו בשם ר' מנחם מדרש דכשישראל ממתינים למלח אין השטן מקטרג וכ"כ גם בתוס' רא"ש שם, הנה כבר כתב במגיה לתוס' חכמי אנגליה דלא מצא שום מקור למדרש זה, ועי' בספר בן יוחאי לרב משה בן מנחם מנדל בשער ו' דהוכיח מתוס' זה דלתוס' היה את ספר הזוהר, וציין לזוהר ויחי דף רמ"א ע"ב אך שם רק כתוב דמלח מציל מסכנה ושטן ולא המדרש שכתוב בתוס', ועוד ציין לרעיא מהימנא פרשת בהעלותך דף קנ"ג סע"א אך גם שם רק הוי עניני מלח וכו', עכ"פ מוכח מכ"ז דאין לנו את המדרש היום ומדרש זה היה כנראה לפני הקדמונים ונעלם במשך הדורות בצוק העיתים.

נקוה שהשבנו על שאלותיכם.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ג. מקורות לכמה תרגומים

שאלה: **א.** בענין אשר ברא אלוקים לעשות, יש תרגום שתרגם "ועשה". ויכול להיות שהוא נמצא בספר השרשים של ה"אבן ג'אנח", אולם אחרי חיפושים שם לא ראיתי איפה שמביא דרשה זה. וכידוע יש הרבה מדרשים שדייקו הפוך, שלא כתיב ועשה.

ב. "ויהי שם לגוי גדול" תמן מצרים, מה מקור של הנ"ל, יכול להיות זוהר.

ג. בקדמין ברא- אלוקים, האם יש מקור להנ"ל.

ד. אור לגויים - כלל ישראל. איפה נמצא מקור להנ"ל שישראל הם "אור לגויים".

תשובה: א. מה ששאלתם מי תרגם אשר ברא אלוקים לעשות לשון עשה, אונקלוס במקום תרגם כן "דיעבד" דזהו לשון עשה ולא לשון לעשות דלא כרש"י והמדרשים דדיקו ראוי לעשות מדלא כתיב עשה אך זהו חידוש ולכן פרש אונקלוס עשה, וע"י שפתי חכמים.

ב. ויהי שם לגוי גדול תמן מצרים" לא כתוב בפרוש, אבל לא הבנתי השאלה דברור דשם זה מצרים וכמ"ש בתרגום ג"כ דברים פכ"ו פ"ד ונחת למצרים ודר תמן וכו' והוה תמן לעם רד תקיף וסגי וא"כ לא ברורה שאלתכם דודאי תמן הכונה למצרים.

ג. בקדמין ברא כתוב בתרגום אונקלוס על בראשית ברא ועמדו על דבריו [בקדמות העולם וכו'] כל המפרשים.

ד. אור ליהודים כתוב בישעיהו פמ"ב פ"ו והכונה לכלל ישראל, וכמ"ש שם ברד"ק ומצודת דוד ועוד (וע"י ברש"י שם).

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ד. מקורות למנהג החלאקה

שו"ת: לכבוד הרב י. ל. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

ומה שביקשת חומר בענין מנהג החלאקה הנה רבים המקורות אך ישנם שני ספרים שלמים שאספו כמעט את כל החומר הקיים והן נטעי גבריאל חלק תגלחת ילדים, וספר חינוך ילדים לרה"ג ישראל דוד הרפנס.

אם יש לכם שאלות נוספות נשמח להשיבכם.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ה. מיהו תשו' נ"ב המובא באשל אברהם לא נודע ביהודה

שאלה: יום ב' בחוקותי.

בשו"ע או"ח חלק ב' בדפוס המצוי דף ר"נ ע"ב כתב אשל אברהם (אופנהיים) באות א' ותשו' נ"ב סי' ג' מתירו למי כונתו, בנודע ביהודה לא מצאתי.

בתודה מ. פ.

תשובה: לכב' הרב מ. פ. שליט"א שמחנו ע"ד שאלתך.

ובאמת הכונה לא לנודע ביהודה, אלא לספר שו"ת נחפה בכסף ח"א סי' ג'.

אם יש לך שאלות נוספות נשמח להשיב.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ו. א. מיהו תש' מ"א המופיע באשל אברהם ב. מ"מ לשל"ה המוזכר בבה"ט

שאלה: לכבוד הרבנים החשובים.

א. מופיע באשל אברהם [אופנהיים] באו"ח סי' ש"ל ת' מ"א מהו?

ב. בבאר היטב סי' של"ט סק"ד מביא בשם השל"ה, אפוא זה?

תשובה: לכב' הרב מ. פ.

ע"ד שאלתכם א. התש' המופיע היא מטה אשר. ב. השל"ה נמצא בח"א בקדושת הזיווג אות מ', ובקיצור השל"ה אות צ"ו.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ז. מקורות לאיסור התבוללות

שאלה: אני מבקש אם יש לכם כל חומר בענין איסור התבוללות וכו' חיתון הן בהלכה הן בהשקפה יהודית.

בתודה מראש א. כ.

תשובה: לכב' הרב א. כ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין איסור חיתון עם גוים והתבוללות, הנה עיקר הדין מבואר ברמב"ם הל' איסורי ביאה פרק י"ב, ובשו"ע אהע"ז סימן ט"ז ה"א-ב ובמפרשים שם, ומתי הוי איסור תורה, עי' שו"ת אמרי אש סי' י"ד, ובמהר"ם שיק אבן העזר סי' ל"ז וסימן קנ"ה, וכן בריב"ש ס"נ, ובשו"ת הרדב"ז ח"ו סימן ב' אלפים צ"ד ובהגה"ה, וע"ע בראי"מ על התורה סוף פרשת בלק.

ובענין קנאים פוגעים בו, עי' ח"ס ח"ב סי' פ"ב, ובשושנת העמקים סוף כלל כ"ב, ובספר פני מבין ח"א דף קס"א.

ובענין גוי הנושא יהודיה ע"פ חוקי המדינה, עי' בית יצחק סי' כ"ט.

וע"ע בכל הענין בחוברת שרידים מאמר מהרב יוסף כרמל, ובשו"ת פסקי עוזיאל בשאלות הזמן סימן ס"ה, ועי' בתשבץ ח"א סי' קנ"ח, ובאור לי בציון סי' פ"ז, ובכלי חמדה ח"ד דף קמ"ו -א', ובאחיעזר ח"ג סי' כ"ח, ובנוב"י תנינא אהע"ז סי' ק"נ, ובאג"מ אהע"ז סי' ל"ח וסי' מ', וכן בחלק יו"ד ג' ע"ז וד' ד', וע"ע בחלקת יעקב ג' כ"ב, ובצפנת פענח במדבר עמ' רס"ב, ובמנחת יצחק ח"ז צ"א וח"ג ט"ז, ועי' בציץ אליעזר בפתיחה ד' ובח"ז ג', וכן במשנה הלכות ח"ד סי' קע"ו. וע"ע מ"מ במפתחות לרמב"ם פרנקל שם, ובאוצר הפוסקים על סי' ט"ז.

אם תצטרך עוד חומר על נקודה יותר פרטית נשמח להשיב וכן אם יש לכם שאלות נוספות.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ח. א. מקור שעשיו התחתן עם ישמעאל ע"מ שיסתכסך עם אביו ויזכה בירושה ב.מקור שנערי בלעם נהרגו עם האתון ג. מקור שאשת מנוח היתה חכמה ממנו ד. מקור שבני גד וראובן חזרו בהם מקבלת עבר הירדן

שאלה: לכבוד המערכת. אור ליום ג' מנ"א תשס"ח

אבקש למצוא כמה מראה מקומות.

א. שמעתי ממרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל שכתוב בחז"ל שעשו התחתן עם בת ישמעאל כדי שיסתכסך עם אביו ויזכה בירושה.

ב. מהגר"ד-שכתוב שגם הנערים נהרגו עם אתונו של בלעם.

ג. מהגרח"ק שליט"א- על אשת מנוח שאמרה לו אם חפץ ה' להמיתנו וגו' מכאן שאשתו היתה חכמה ממנו.

ד. מהגרח"ק-שכתוב בחז"ל דבני גד ובני ראובן נתחרטו לבסוף על מה שבקשו חלק מעבר לירדן.

בהוקרה מ. ה.

תשובה: לכבוד הרב מ. ה. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות וננסה בס"ד להשיב.

א. מה ששאלתם מקור להא דהתחתן עשיו עם בת ישמעאל כדי שיזכה בירושה, עי' באסיפת זקנים על מגילה דף י"ז והביא כן בשם ספר רמת שמואל, ועי' בדעת זקנים בתולדות כ"ח דחשב עשו להשפיע על ישמעאל שיהרוג את יצחק ויעקב ינקום דמו ויהרוג את ישמעאל והוא ינקום דם חמיו ויהרוג את יעקב ויזכה בכל הירושה. וכן עי' בילקוט שמעוני שראית רמז קט"ו בסופו.

ב. ומה ששאלתם היכן כתוב שמתו הנערים עם אתונו של בלעם, כ"כ בדעת זקנים בעלי התוס', וראיתו מהא שאינם מוזכרים שוב בפרשה.

ג. ומה ששאלתם מקור לדברי הגר"ח קנייבסקי [שמובאים גם בדרך שיחה] על אשת מנוח שהיתה יותר חכמה מבעלה מהפס' לו חפץ ה' להמיתינו וכו' וכתב שם שזה מדברי חז"ל, לא מצאנו שום מקור לכך.

ד. ומה ששאלתם מקור לדברי הגרח"ק מחז"ל שבני גד ובני ראובן התחרטו על בחירתם בעבר הירדן, עי' מדרש רבה ויקרא פ"ג סוף אות א'.

נקוה שהשבנו על שאלותיכם באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב בשנית,.

בכבוד רב המערכת.

תשכ"ט. מקור למדרש דאם משה היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נכנס לא"י

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

ברצוני לקבל מקור למדרש שאם משה היה מתפלל עוד תפילה אחת היה זוכה להכנס לארץ ישראל.

תודה מראש צ. א.

תשובה: לכבוד הרב צ. א. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

ע"ד שאלתך למקור המדרש שאם משה היה מתפלל עוד תפילה אחת היה זוכה להיכנס לארץ ישראל, הנה דבר זה מובא רבות בספרי המוסר והחסידות של המאה חמישים שנה האחרונות בשם חז"ל אך לא מצוין בשום מקום מקור, וכן בכל חיפושינו לא מצאנו שום מקור וגם שאלנו בקיאים ולא ידעו, ועי' בספר דרך שיחה להגר"ח קנייבסקי דכתוב זאת בשם ספרי קבלה אך גם שם לא מצאנוהו, וכנראה ד"ז מבוסס על מאמר חז"ל בסוף מדרש רבה בזאת הברכה דמשה התתפלל תקט"ו תפילות ולא נענה ואמר לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי עוד וכו' וע"ז בנו שאם היה מוסיף עוד תפילה אחת היה נענה. וכעת העירונו דמופיע במגלה עמוקות.

באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בכבוד רב המערכת.

תש"ל. מסורת טעמי אמ"ת

שאלה: האם יש בזה"ז מסורה בניגון קריאת טעמי אמ"ת {איוב משלי תהלים} לאשכנזים וספרדים?

תשובה: יש מסורת טעמי אמת ליהודי תימן, מובא בספר איוב עם פירוש הרס"ג שהוציא ר' יוסף קאפח בסוף הספר .

תשל"א. מהו ספר תלית ישי"ו המובא ברש"י והאם פיטר הנוצרי חיבר את נשמת והיה חסיד

שאלה: הביא רש"י {הגהות וציונים מהדורת עוז והדר ע"ז דף י.} בשם ספר תליית ישו שכוונת פאולוס הנוצרי היה לטובה ושמעתי שחז"ל שלחו אותו, האם יש רגלים לדבר זה, ומהו הספר תליית ישו והיכן נמצא הספר, ושמעתי שפאולוס חיבר "נשמת כל חי" ושפיטר חיבר "א"ל אדון" האם יש סמך לזה?

תשובה: עי' בחוברת סיני חוברת ק"ו מאמר מה"ה חיים סימונס דהביא דנמצאו כתבי יד בלשון הקודש העוסקים בענין יש"ו ונקראים תולדות ישו או תלית ישו והוציאן לאור הנוצרי יאהן יאקאב הולדריכוס בשנת 1705, והביא דבהגהות ר' ברוך פרנקל בסי' תק"פ בענין צום ט' טבת מביא שביום זה מת שמעון הקלפוס ומקורו מהפרק האחרון של כת"י זה וכתב דאל כתב יד זה התכוין רש"י בע"ז ומקורו בדקדוקי סופרים שם, ועי' שם מה שכתב על כתב זה והביא דכן כתב בספר מאורי אור, ועיי"ש עוד באורך גם על שאלתך בענין נשמת דחיברו פיטר והוא אותו שמעון הקלפוס שע"פ אותו כת"י ועוד אמר לזקנו ושראל שיבדיל את הנוצרים מכלל ישראל ע"י שיעשה להם שבת ביום א' וחגים אחרים בפטירת יש"ו ובלבד שיקבלו את עונו והסכימו עימו וכך עשה וכשמת קבעו תענית ט' בטבת והוא חיבר את נשמת, אך הביא דבמחזור ויטרי כתב דרש, כתב דחס ושלום לומר "דפטר חמור" הוא תיקן את נשמת, אך הביא שם במחזור ויטרי דר"ת אמר דהוא חיבר את הפיוט אתן תהילה של יוכ"פ, וכן בספר חסידים כתב עליו שהיה חסיד, וכן בסידור עבודת ישראל כתב דהוא חיברו, וכן בפירוש המקובלים לסידור מלאה הארץ דעה, ועי' בספר פאת שדך חלק התפלה להרה"ג שמואל בנימין מונק עמ' קפ"ד דגם הביא ענין זה של נשמת עם חלק מהמקורות ולא הסכים דשמעון הקלפוס חיברו עיי"ש.

תשל"ב. שמות בנות רש"י

שאלה: שמעתי שהיה לרש"י ב' בנות אשר שם האחת מרים ושם האחת יוכבד מהו המקור לזה, ועוד שמעתי שהיתה לו עוד בת אחת שלא נודע שמה ובעלה האם זה אמת? ואיזו בת שלו היתה אשת הריב"ן ואיזו היתה אשת רבינו מאיר?

תשובה: יוכבד היתה בת רש"י אשת ר"מ אם ר"ת ורשב"ם, כ"כ בקבץ התוספות לר' מרדכי וויליגער עמ' 14, וכ"כ התוס' ישנים נדרים הוצאת לונדון תשכ"ו בהקדמה, וכ"כ בספר תולדות חכמי הדורות להרב משה יאיר ויינשטוק בשער שני עמ' מ"ג אות ח', ושם באות ט' כתב דבתו השניה היתה מרים אשת ריב"ן ובאות י', וכתב שם עוד דהיתה לו עוד בת ושמה רחל ומזכירה ר"ת בספר הישר ובעלה היה ר' אליעזר וי"א שהתגרשו עיי"ש.

תשל"ג. מקור דהנגזל גם חוזר בגילגול

שאלה: פעם שמעתי דכמו שידוע שאם מי שהוא גנב ולא שילם יצטרך לחזור לעוה"ז ע"י גלגול לשלם חובו, כמו"כ אם אין הנגזל מוחל גם הוא יצטרך לחזור בגלגול כדי לקבל חובו. האם זה אמת או לא?

תשובה: עי' בפירוש הגר"א למשלי פי"ד פ' כ"ה דמבואר דגם הנגזל חוזר בגילגול, וכן באבן שלמה פ"ג סי' ח', ועי' בספר קבלת הגר"א לר"י עדס עמ' תשס"ח, וכ"כ ביסוד ושורש העבודה שער י' פ"ב מה שביאר זה.

תשל"ד. האם יש מקור קדום דהלוה ולא משלם חוזרים שניהם בגילגול

שאלה: מה המקור למה שאומרים שמי שהלוה כסף לאחר והשני לא שילם לו ששניהם יצטרכו לחזור בגלגול כדי שישלם אז. {בשם הגר"א?}.

נ. צ.

תשובה: לכב' הרב ר' נ. צ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מהו המקור במי שלווה כסף ולא החזיר ששניהם יצטרכו לחזור בגילגול, הנה דבר זה ידוע בעולם, אך המקור אינו ברור כ"כ והנה רוב הספרים מביאים זאת ע"פ מה שמבואר בזוהר בתחילת משפטים דא רזא דגילגולא אך שם כתוב כל תורת הגילגול ולאו דוקא על חוב, והנה הראשון שכותב דחוזרים בגלגול על חוב הוא הרמ"ק בספרו שיעור קומה וז"ל ויצא בזה לשלם לחבירו ממון שגזלו ויתן לו נכסיו אך גם שם הוא כותב זאת בתוך עוד דברים שחוזרים בגילגול, ועי' בספר פלא יועץ ח"א אות ג' בערך גזל שהביא זה בלי מקור, ובספרי החסידות הובא ד"ז בשם הבעש"ט לפרש את הזוהר במשפטים עי' בספר של נכדו דגל מחנה אפרים בפרשת משפטים, והנה יש הרבה סיפורי חסידים עד"ז על הבעש"ט, ועוד עי' בבן איש חי בספרו עוד יוסף חי דהביא בפרשת משפטים סיפור מעין זה על מעשה בחסיד אחד, ויש מביאים סיפור מעין זה שהיה כבר בזמן הריב"ש עי' בפלא יועץ שהובא לעיל, וכן הח"ח בספרו שפת תמים פ"ד הביא מעשה זה מזמן הריב"ש אך בהוצאות חדשות תקנו מעשה שהיה בזמן הקדמונים, ויעוי' בתורה שלמה לרב כשר בשמות כ"א י' שהביא מעשה זה בשם בעלי התוס' על התורה במושב זקנים עיי"ש, ועי' עוד באורך על ספרים מעין זה בקובץ סיני חוברת ק"ו עמ' ס"ז.

תשל"ה. אי גוזל מגוי חוזר בגלגול

שאלה: בענין מי שגונב ממון שחוזר בגלגול (כמדומני שכתבתם והבאתם מקורות טהורות להאי מילתא), יש לשאול האם גם מי שגוזל או גונב ממון מגוי ג"כ יחזור בגלגול לפי מה דק"ל הלכה למעשה שגזל עכו"ם אסור מה"ת?

תשובה: בענין גלגול בגזל גוי לא מצאנו.

תשל"ו. תאריך פטירת נחום איש גמזו

שאלה: שמעתי שהיארצייט של נחום איש גם זו הוא ט"ו באב האם יש לזה מקור?

תשובה: בספר מליצי יושר להרב אברהם אלעזר סופר מביא דנחום איש גמזו נפטר בט"ו באב, אך כותב ע"ז סימן שאלה.

תשל"ז. מקור בענין שידוך

שאלה: האם ידוע מקור לאימרה השגורה שמי שמשדך שני (ויש אומרים שלושה) שידוכים קונה לו חלק לעולם הבא?

תשובה: לא מצאנו מקור לאימרה זו.

תשל"ח. שבע מצוות בני נח מקורו

שאלה: רגיל ושכיח בפי הכל שיש "שבע מצוות דרבנן" איפה מופיע דבר כזה, והאם הוא בחז"ל או מדברי ראשונים אשמח מאד אם יכול להראות ולגלות מקומו?

תשובה: בענין שבע מצוות בני נח, לא מוזכר ד"ז בראשונים או בחז"ל וכבר העירו על כך ורק באחרונים וביחוד במוני המצוות שאמרו שמנין כל המצוות יחד עם מצוות דרבנן הם כמנין כתר שזה מספר המילים בעשרת הדיברות וע"ז נכתבו כמה ספרים בשם כתר תורה ע"פ, הראשון שכתב ספר כזה ר' דוד ויטאל.

תשל"ט. מקור דאגוזים קשים לשכחה

שאלה: האם יש מקור לכך שאגוזים קשה לשכחה {בחז"ל ובראשונים}?

תשובה: מקור לכך שאגוזים קשים לשכחה, עיין בכף החיים {פלאג'י} כ"ד מ"ג בשם קרבן מנחה שכתב כן, וכ"כ בספרו נפש החיים מערכה א' אות י"ט בשם הילקוט.

תש"מ. האם יש רמב"ם דלימוד בסעודה מזיק לראיה

שאלה: שמעתי אומרים בשם הרמב"ם שלימוד בסעודה מזיק הראיה, מה מקורו?

הבה"ח ב.

תשובה: לכבוד הבה"ח ב. נ"י.

לא מצאנו מקור ברמב"ם שלימוד בסעודה מזיק לראיה.

בכבוד רב המערכת.

תשמ"א. מי חיבר פסקי קרבן פסח המודפס בש"ס וילנא

שאלה: האם נודע למעלתכם מי חיבר את פיסקי קרבן פסח ראשון ושני הנדפס בש"ס ווילנא בין פרק ד' וה' ובין פרק ט' וי' במסכת פסחים?

תשובה: פסקי קרבן פסח ראשון והשני המודפס במסכת פסחים, חיברו הרא"ש כ"כ באוצר התפילות ח"ב עמ' תנ"ט . (כתוב בסדור בטעות עמ' תק"ט}.

תשמ"ב. מקור לרמב"ם הל' דעות

שאלה: כתב הרמב"ם הל' דעות פרק ד' ה"ב לא יאכל אדם עד שיהלך קודם וכו' או יתייגע ביגע אחר, וציינו המפרשים מקור מברכות כ"ב: ושבת פ"ב., ולכאורה ק' מלבד שברש"י לא משמע הכי, גם בהסוגיא שם משמע דהוי סוגיא דביה"ס לא סוגיא דאכילה, והוו להו לציין גמ' חולין פ"ד. מה ת"ל אשר יצוד למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל וכו' ופי' רבינו גרשם שיטרח קודם שיאכל, {ואף שרש"י לא פי' כן אבל לכה"פ כאן נחלקו הראשונים בהדיא ושם לא מצאתי מי שפי' בפירוש פי' אחר}?

תשובה: מה ששאלת מדוע לא הביאו מקור לרמב"ם בהל' דעות שלא יאכל אדם עד שיהלך או יתיגע את הגמ' בבכורות פ"ד שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה זו ע"פ פרוש רבינו גרשום שיטרח קודם האכילה, הנה מימרא זו נאמרה רק על בשר ולא על שאר מאכלים, וגם כוונת ר"ג ע"ד פירוש רש"י שלא יאכל תמיד לתאווה וא"כ אין זה מקור לרמב"ם שכתב זאת על כל המאכלים.

תשמ"ג. מקור לח"ח בשמירת הלשון

שאלה: כתב הח"ח בשמירת הלשון ח"ב ריש פי"ב שלוי היה הראשון שפתח את שקו ומצא הכסף והוא הראשון שאמר לשמעון הנה בעל החלומות וכו', וחפשתי ולא מצאתי מדרש המתאים לזה כי רש"י {בראשית פמ"ב פכ"ד} כ' ששמעון אמר כן ללוי?

והשיבני דבר נא להשאיר תשובה למ. ר.

תשובה: לכב' הרב מ. ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

מה ששאלת על הח"ח בשמירת הלשון דכתב דלוי אמר והרי שמעון אמרו, אפשר לומר דאגב ריהטא כתב זאת והכוונה שנאמר אליו כי הם היו יחד, אך יעוי' בתנחומא ישן פרשת וישב י"ג דאיתא התם מי הם שאמרו שמעון ולוי, וכ"כ המדרש חפץ ואור האפילה, וכן במוסרי השל"ה מקץ דף י"ג, ובשל"ה עצמו ויגש דף ע"ד כתוב שנאמר על שניהם.

בכבוד רב המערכת.

תשמ"ד. כל מה שישראל אוכלים בזכות האמונה מקור לכך

שאלה: האם יש מדרש שכתוב "כל מה שישראל אוכלים בעוה"ז אין אוכלים אלא בשכר האמונה" {מובא בספרי החסידות "ישמח משה" פ' תרומה, וב"ערבי נחל" פ' ואתחנן בשם מדרש ולא ציין מקורו}, אמנם מצאתי שכעין זה איתא במדרש רבה דברים פ"ג פ"ו "כל מה שישראל אוכלים בעוה"ז בכח היסורים שהן באים עליהם" וכמו"כ איתא שם במדרש "כל מה שישראל אוכלים בעוה"ז מכח ברכות שברכם בלעם הרשע" ע"ש, אך לא כתוב האי לישנא בשכר האמונה, האם יש מקור נאמן למדרש הזה?

תשובה: המדרש שהבאת הביאו בנוסח זה קודם לספרי החסידות בחנוכת התורה, ונשאל הגר"ח קנייבסקי על כן וכתב דאינו זוכר רק ציין כעין זה במכילתא בשלח ו' י"א ושם מפורש על ענינים אחרים, אך מצאנו בשמות רבה כ"ג ה' וביפת תואר שם, ובתנחומא בשלח ובעץ יוסף שם שכתוב כעין המכילתא עם תוספת ושם הוא המקור עיי"ש.

תשמ"ה. לשון גשמיות ורוחניות מקורם

שאלה: הנה רגיל ושכיח בפי הבריות שיש "רוחניות" {שמורים על תורה ומצוות וקשר עם הקב"ה} ויש גשמיות {שמסמל עניני עוה"ז ותענוגים וצרכי האדם וכו'}, יש לשאול שאלת תם מהו המקור ומי המציא את הלשונות האלו ואיפה מופיע בפעם הראשונה שימוש בביטויים הללו רוחניות וגשמיות, האם ל' זה מופיע בחז"ל במדרשים בשום מקום, או בקדמי קדמונים או ראשונים או האם רק בדורות יותר מאוחרים השתמשו בביטוים אלו, אשמח מאוד אם יכולים למצוא מקור מהיכן הגיעו ביטויים אלו?

ח. צ. ל.

תשובה: לכב' הרב ח. צ. ל. שליט"א.

גשמיות מופיע לראשונה בתורת האדם לרמ"א דבעפר הגמול ד"ה אבל עוד , ובספר מגן אבות למאירי הקדמה ב', ואחרי כן רוחניות ברד"ק תהילים פ"ז, ורבינו בחיי בראשית א' י"ד.

בכבוד רב המערכת.

תשמ"ו. מקור שימי חנוכה הם ימי חיתום הדין

שאלה: לכבוד ולתפארת מערכת דופקי בתשובה.

מהו המקור {או האם יש מקור} שימי החנוכה הם ימי חיתום גמר הדין ועת רצון ובפרט בזאת חנוכה, ראיתי ועד צדקה שפרסמו דברים אלו מהאריז"ל, נפשי בשאלתי לדעת

האם באמת מקור דבר זה נמצא בכתבי האריז"ל, או האם אכן יש לו מקור קדום אולי בדברי הזהר או בשאר דברי קדמונים, או דלמא זה סתם המצאה בעלמא שיצא מהספרים הקדושים ואין לו שום מקור נאמן שיש בו ממש? כיון שדבר זה רגיל ושגור בפי הכל רצוני לדעת האם באמת ומהו מקור הטהור לדבר זה שגמר החתימה היא בזאת חנוכה?

תשובה: בענין מקור שחנוכה הוא גמר דין, עי' בליקוטי מהרי"ל מזאקלוקוב, וכן בספר אמרי נועם דכתבו כן, וכן בספר צמח צדיק, וכן בספר בת עין פרשת וישב בשם כתבי האר"י, אך כבר האירו עליו דאינו בכתבי האר"י, וכן כתב ר' אהרון מזיטומיר בדרושי חנוכה.

תשמ"ז. מקור למובא שגם על שיעור בליעת רוק ידונו את האדם

שאלה: הספר פלא יועץ {בערך הליכה עמ' קמ"ח להוצאה החדשה} מביא מאמר חז"ל {רז"ל} "שאפי' על זמן כדי בליעת הרוק שואלין ודורשין חשבון לעוה"ב" יגעתי וחיפשתי ולא מצאתי איפה המאמר חז"ל הזה, אשמח מאוד אם יכול להראות ולגלות מקומו!

הכותב והחותם ברגשי הכרת הטוב על כל התשובות מאהבה שמשיב לי תמידין כסדרן.

ח. ל.

תשובה: לכבוד הרב ר' ח. ל. שליט"א שמחנו שוב לקבלת שאלתך.

בענין המדרש שהביא הפלא יועץ הנה מביא הוא זאת גם בערך בטלה ובערך תורה, ועי' בספר לנפש תדרשנו להרה"ג דבלצקי עמ' קפ"א דמובא מדרש זה בשם מדרש אבכיר.

בכבוד רב המערכת.

תשמ"ח. מקור אם אתם משמרים נרות של שבת הרי אני וכו'

שאלה: היכן כתוב אם אתם משמרים נרות של שבת אני מראה לכם נרות של ציון?

תשובה: מה ששאלתם מקור למדרש אם אתם משמרים נרות של שבת אני מראה לכם נרות של ציון, מקורן בילקוט שמעוני ריש פרשת בהעלותך [סי' תשי"ט] וכן בילמדנו פרשת בהעלותך, וע"ע במדרש תנחומא הוצאת בובר נח סי' א'.

תשמ"ט. משיח בן יוסף בכל דור ומשיח בן דוד רק אחד

שאלה: היכן כתוב שמשיח בן יוסף יש בכל דור ודור, משא"כ משיח בן דוד יש רק אחד שחי עד עכשיו?

תשובה: מה ששאלת מקור דאיכא משיח בן יוסף בכל דור, עי' בפרי עץ חיים שער העמידה בברכת תשכון בירושלים שכ"כ האר"י בשם התיקוני זוהר, וכ"כ הגר"א על התיקונים מזוהר חדש דף 6 ד"ה דק וכן ד"ה כפום, וכן כתב הרמח"ל בגנזי רמח"ל דף ק"ה, וכן הח"ס בשו"ת ח"ו סי' צ"ח, ועוד הרבה ספרים.

תש"נ. מקורות על כתיבת משה י"ג ספרי תורה ביום מותו

שאלה: מ"מ בענין הי"ג ס"ת שכ' מרע"ה ביום פטירתו וכל המסתעף.

בתודה מראש ג. מ. כ. ב"ב.

תשובה: לכב' הרב ג. מ. כ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

מה שבקשת מקורות לי"ג ספרים שכתב משה, ע"י במדרש רבה פ"ט ט' שכתב משה י"ג ספרים לכל שבט ואחד הניח בארון, ומדרש זה מופיע גם במדרש חפץ פרשת וילך ושם נאמר דהיה בהשגחה אלוקית, וכן מופיע מדרש זה גם בשוחר טוב לתהילים י"ד, ובמדרש תהילים מזמור צ', ובפסיקתא דר"כ פ' "וזאת הברכה", ובהקדמת הרמב"ם ליד החזקה ובהקדמת הרמב"ם למשנה, (וע"י שו"ת נודע ביהודה מהדו"ק יו"ד סי' ע"ד) ועי' ברמב"ן דברים פל"א פ"ט ובדעת זקנים שם, ולגבי ספר התורה שהניח בארון ע"י ברד"ק מלכים ב' פכ"ב פ"ח, וכן במלבי"ם שם דכתבו דס"ת זה חלקיהו חיפש ומצא אותו וזה שכתוב בדברי הימים ב' פל"ד פי"ד שמצאו חלקיהו, אך במפרש שם {המיוחס לרש"י} פירש שמצא רק את משנה תורה, וע"י ברש"ש בב"ב דף י"ד דכתב דגם בבית שני היה קיים ס"ת זה ורק הארון נגנז, אבל בחשן שלמה ובחזו"א יו"ד סי' קס"ז כתבו דספר התורה גם נגנז בבית ראשון יחד עם הארון, וע"י בצפנת פענח מה"ת עמ' ס' שס"ת זה היה מדויק יותר מכולם והי' בו כל הטעמים והנקודות עיי"ש, ועי' ברא"ש בפסחים פרק י' סימן י"ג דהקשה איך כתב משה זאת ביום מותו הרי מת בשבת, ומביא את דעת הסדר עולם דנפטר בע"ש, ועי' בפרוש עה"ת של רבינו אפרים ב"ר שמשון שכתב שמשה רבינו כתב רק י"ב ספרים ועושה שם גימטריא ומביא כן בשם המדרש וצ"ע מהמדרש שלנו, ועי' פרוש הש"ך על התורה, ועי' ברבינו בחיי שכתב בפרשת וילך דנחלקו רבותינו האם כתב י"ג ספרים או ספר אחד וצ"ע מיהו המ"ד שכתב ספר אחד. על קושית הרא"ש איך כתב את הס"ת בשבת, תירץ בשו"ת ח"ס ח"ו סי' כ"ט בשם השל"ה שהי' ע"י השבעת קולמוס ע"ש דדן איך מותר בהשבעת קולמוס, ועי' מש"כ ע"ז במגדנות אליעזר פרשת ויקהל באורך, ועי' ברשב"א בב"ב דף י"ד בס"ת שכתב משה היה כתוב על גויל עיי"ש מש"כ בשם י"ח ומש"כ ביעב"ץ, וע"ע באורך בספר הזכרון לר' יצחק הלוי בעל סדר הדורות בהוצאת הרב משה אוירבך מאמר נרחב מהרב צבי קפלן, וכן בחוברת המעין

תשרי תשנ"ז מאמר מהרב יהודה קרליס, וכן בספר הקהל מאמריו מהרב צבי שוארץ ומהרב יהודה זולדן עיי"ש באורך.

בכבוד רב המערכת.

תשנ"א. האם יש מקור לנקבר בא"י בשמיטה ניצול מחיבוט הקבר

שאלה: האם נכון הדבר דמי שנקבר בא"י בשנת שמיטה ניצול מחיבוט הקבר, ומה המקור לכך?

תשובה: אודות השמועה שמי שנקבר בא"י כל שנת השמיטה ניצול מחיבוט הקבר, חיפשנו בכל המקומות והמאגרים ואין שום מקור לכך, וכנראה מקור הטעות כי גם מש"כ דמי שנקבר בער"ש אחר חצות אין לו חיבוט הקבר במקור של דין זה במסכת חיבוט הקבר המובא בכמה מקומות מוזכר דבר זה רק למי שנקבר בא"י, ויש ספרים שהביאו סתם דכל מי שנקבר בא"י אין לו חיבוט הקבר ואולי משם מקור טעות זו, וכן יתכן דהנה ידוע מחלוקת המקובלים בדעת הרש"ש האם יש כוונות בשמיטה, ועכ"פ זה מבואר דבשמיטה אין דין ואולי מכאן השמועה, אך כמ"ש לא מצאנו שום מקור וגם שאלנו כמה אנשים הבקיאים בקבלה ולא ידעו שום בסיס לכך.

תשנ"ב. מקור שצריך להודות שרגלינו כורעים במודים

שאלה: לכבוד מעלתכם.

זכור לי תוס' בעמוד ב' במקום כלשהו בש"ס שאומר כמה אנחנו צריכים להודות לרגלים שלנו שבמודים בשמו"ע הן משתחוות באופן אוטומטי, אם אפשר לדעת היכן תוס' זה נמצא?

תשובה: ע"ד מה ששאלת היכן התוס' דצריך להודות שבמודים האברים כורעים מעצמם, המקור הוא בירושלמי ברכות פרק היה קורא הלכה י', והובאו הדברים בתוס' בב"ב דף קס"ד: ד"ה עיון.

תשנ"ג. אשתו כגופו האם גם בעל כאשתו לגבי עדות

שאלה: גם אני מעונין לדעת מ"מ כמדומה יש במרדכי בב"ב שאע"פ שאשתו כגופו אבל אין הבעל כאשתו.

מ. מ. ה.

תשובה: לכבוד הבה"ח מ.מ.ה. נ"י שמחנו לקבלת מכתבך והננו להשיב.

מה שבקשת מ"מ דאע"פ דאשתו של אדם כגופו הבעל אינו כאשתו לגבי עדות, וכתבת דאולי מקורו במרדכי בב"ב, הנה כ"כ במרדכי אבל לא בב"ב רק בסנהדרין סי' תרצ"ו, וכ"כ במאירי בסנהדרין דף כ"ח ע"ב, והובאו דבריהם בב"י סי' כ"א, ועי' בהגהות לתוס' ראש שם בסנהדרין בברור השיטות דיש חולקים על כך, ועי' גם בספר ברור הלכה סי' ל"ג/ח דדייק בבעל המאור דחולק על כך, ועי' שו"ת רע"א סי' צ"ב.

בכבוד רב המערכת.

תשנ"ד. מקור לטעם לכסוי הדם משום שהעפר שמר על בתולי רבקה, מקורות באגדה לכיסוי הדם

שאלה: בספר "פענח רזא" {הוב"ד בספר ילקוט יוסף הל' או"ח} הביא מדרש אגדה לכיסוי הדם בגלל ששמרו על בתוליה של רבקה, וראיתי מ"ש בילקוט מעם לועז עה"פ מי האיש, היכן נמצא מדרש זה?

כמו"כ אם ראיתם עוד עניני אגדה על כיסוי הדם ויהיה באפשרותכם לשלוח לי אודה לכם מאוד ואי"ה נדפיס את הדברים {בל"נ אולי בספר מיוחד שיפורסם בענין זה}.

בברכת התורה ושתזכו להגדיל כבודה ולהאדירה. י. ג.

תשובה: לכב' הרב י. ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

הלשון בפענח רזא שחשד יצחק ברבקה ואמרה לו נלך לאותו מקום אולי יעשה לי נס וראו ומצאו יונה אחת מרחפת עליהם שלא ימסו וינגבו בחמה וברוח ואין לנו היום מדרש זה, ובתורה שלימה יש כמה מדרשים אבל לא ע"ז הדרך, ונמצא ד"ז בשם המדרש גם במקור חיים עמ' תע"א סי' כ"א, והובא באמונת ה' לרב ערוסי עיי"ש טעם לכסוי הדם על פי הקבלה.

(בשאלה נמחק שורה בפקס אך מש"כ בילקוט מעם לועז שם בפר' כ"ד פכ"ח, מקורו מבואר שם במקורות בסוף הפרק).

ספרים על כסוי הדם המביאים ילקוטי מדרשים וכו', ילקוט יצחק מהרב יחיאל יצחק בארמאן. קובץ קונטרסים קונטרס כסוי הדם. ועי' פלא יועץ ערך שחיטה מעשה באחד שלא הקפיד על כסוי הדם ונענש.

בכבוד רב המערכת.

תשנ"ה. מקור לעמידה בקריאת התורה בשירת הים ובעשרת הדיברות ובסיום חומש

שאלה: רציתי לשאול אם יש מקור להך מנהגא שיש נוהגין לעמוד בקריה"ת בזמן שירת הים בעשרת הדברות בפסוק אחרון בחומש, אף מי שאינו נוהג לעמוד בכל זמן קריה"ת כמבואר בסוף סי' קמ"ו.

תשובה: המקור למנהג לעמוד בקריאת התורה בשירת הים, עי' בקצות השלחן סי' פ"ד ס"ק כ"ב, והמקור לעמוד בעשרת הדיברות, עי' בחיד"א בטוב עין י"א, ובספרו לדוד אמת ז', וכן מובא בשערי אפרים שער ז' סע' ל"ז, ויעי' באחרונים שיש שפקפקו בענין עמידה בעשרת הדיברות, עי' באורך בכ"ז בפסקי תשובות סי' קמ"ו ס"ק ו' ובהערות 29 30.

תשנ"ו. אי יש מקור לא להניח תינוק במקום שאין מדברים לשה"ק

האם יש מקור להא דאמרי אינשי שאם מניחין תינוק שנולד במקום שאין שום איש שידע לשה"ק?

החותם בברכה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה עבג"צ. הבחור א. ק.

תשובה: בס"ד לכבוד הבה"ח א. ק. נר"ו שמחנו לקבלת שאלתך.

לא מצאנו מקור לאיסור הנחת תינוק במקום שלא יודעים לשה"ק.

בכבוד רב המערכת.

תשנ"ז. מקור לדברי הח"ח

שאלה: לכבוד המערכת.

הנני רוצה להודות לכם עוד הפעם על התשובות שהשיב לי, שזאת הפעם הג' שהוא "חזקה" לכל השיטות יה"ר שתמשיך להפיץ תורה לכל מבקשי', ותזכו יותר ויותר להגדיל תורה ולהאדירה, "חזק" ואמץ!

בספר חפץ חיים בפתיחה עשין (בצדק תשפוט עמיתך) בס"ק ג' הוא כותב בא"ד בסוגריים וז"ל כמו שכתב אחד מן הראשונים שמי שירצה להתחיל באמצע הענין, יאמר, ח"ו שמותר לעבוד עכו"ם, ויתחיל מ"ועבדתם אלהים אחרים" חס ושלום עכ"ד. יש לשאול מה המקור לזה ומי הראשון שכתב כן?

תשובה: לא מצאנו מקור בשום אחד מדברי הראשונים למש"כ בספר חפץ חיים בבאר מים חיים אות ג' בעשין על הלשון בענין ועבדתם אלוהים אחרים.

תשנ"ח. אימתא דציבורא מקורו ופירושו

שאלה: שגור ורגיל בפי אנשים, לקרוא מי שמפחד בפני צבור וכדו' שאותו אדם יש לו "אימתא דצבורא" דהיינו אימת הצבור, יש לשאול האם מוצאים את מלות אלו בחז"ל או קדמונים, במשמעות הזו או זה סתם המצאה של אנשים, שקורין את זה "אימתא דצבורא". דיעון במס' סוכה מ' ע"א רש"י ד"ה לאו משום אימתא דצבורא ומבואר ומפורש התם דהכוונה הוא כבוד הצבור לא אימת הצבור. ובאמת בגמ' הגירסא שלפנינו הוא כבוד הצבור, ואפי' רש"י שגרס אימתא דצבורא פירש את הדברים לענין כבוד הצבור. האם נזכר את הלשון הזה "אימתא דצבורא" בשום מקום בש"ס או בדברי חז"ל ראשונים או קדמונים, והפירוש הוא אימת הצבור כמו שאנשים משתמשים בהבטוי הזה, ולא כבוד הצבור?

תשובה: שאלת מקור אימתא דציבורא, וכתבת דמה שכתב רש"י כן בסוטה מ"א וכתבת דשם הכוונה כבוד ציבור כנוסח הגמ', ויש רק להעיר דבתחילה הגמ' מסתפקת באימת ציבור וע"ז הגמ' מביאה ראיה מדין זה וא"כ ודאי גירסת רש"י נכונה בעיקרון, אך נכון דאפשר לפרש הכל בלש' כבוד, אך עי' בר"ב במסכת ברכות פ"ה וכן הוא ברש"י שם בגמ' ברכות ל"ד גבי העובר לפני התיבה לא יענה אמן מפני הטירוף וכן לא ישא כפיו ופרשו שם מפני אימתא דציבורא, וכ"כ לשון זה בב"י חו"מ מ"ה/ב גבי שטרות עיי"ש.

תשנ"ט. מקור לאמירת העולם דמי שיש לו ז' בנים אינו רואה גהינום

שאלה: האם יש שום מקור למה שאנשים אומרים "שאם נולד ז' בנים רצופים שלא רואה פני גיהנום או שילך ישר לגן עדן" או משהו בערך כזה. או האם מאן-דהוא המציא את האמרה הזאת ואין לה שום סמך כלל וכלל.

תשובה: מה ששאלת אם יש מקור למה שאנשים אומרים דמי שיש לו ז' בנים לא רואה פני גהינום, לנו ידוע המימרא על ז' בנות, אך לא מצאנו מקור לא על זה ולא על זה.

תש"ס. מה המקור והפירוש לח"ו

שאלה: איתא בגמ' סוכה דאפילו שיחת ת"ח צריכין לימוד. ולכאורה כל שכן "לשון חכמים" שהוא עצמו דברי תורה ממש. ועפ"ז יש לשאול מהו הפשט ומהו

הפירוש במילים "חס ושלום" דלכאורה לא מצינו צירוף בדרך כלל בין חס ושלום והי מן הראוי שיאמר "חס ורחם" או לשון אחר דבדרך כלל שלום מתייחס עם ברכה כגון "ברכה ושלום", ואין כוונתי להקשות שבכלל לא מובן את צירוף שתי מילות אלו, אלא רציתי לידע האם יש מפרשים, קדמונים או מראה מקומות שמפרש ומבאר באופן מדויק את הפירוש של המילים האלו והאם יש קשר ביניהם?

תשובה: מה שהארת מה פירוש המילים חס ושלום, הנה ד"ז מופיע הרבה פעמים בלשון חז"ל, עי' במשנה בעדויות פ"ה מ"ז ובמסכת ידים פ"ג מ"ה, ועי' רש"י בבראשית מקץ פמ"ד /ז חלילה לעבדיך ופרש"י חלילה לעבדיך חולין הוא לנו לשון גנאי ובתרגום חס לעבדיך חס מאת הקב"ה יהיה עלינו מעשות זאת, והרבה יש בגמ' חס ושלום הרי דרש"י הביא בשם התרגום דחלילה פרושו חס שהקב"ה יחוס עלינו, אך עדיין צ"ב מההקשר לשלום, ועי' בספר תשבי בערך חס דביאר חס חס ושלום דכל חלילה מתורגם חס וכמ"ש והביא את התרגום בבראשית וכן את בתרגום באסתר בלילה ההוא נדדה שנת המלך (אסתר ו/א) דכתיב עורה למה תישן ה' חס ושלום לית קדמוהי שינה והוא מלשון חוסה ה' (יואל ב/י"ז) וכן רוב לשון חמלה וחנינה מתורגם בלשון חס ע"כ, ושם בהגהות הגרי"פ מביא דיש י"ט פעמים בש"ס חס ושלום, אך לא ביארו רש"י או תוס' ושאר מפרשים לסמיכת חס ושלום, ובקובץ הערות שם הביא הערת הגאון מקיטוב דבקונטרס שכחת הלקט (הנדפס בסוף ספר הפלאה שבערכין ח"ב) הביא דברי התשבי כאן ותמה עליו מה ענין סמיכת ב' מילות האלו יחד הרי דכבר עמדו על הערתך זו, אך הדבר מבואר במזרחי במקום על הרש"י במקץ דכונת חס ושלום הוא רחמים ושלום יביא עלינו הקב"ה שלא יביאנו לידי מכשול עכ"ל. ובתפילה זו נסיים תשובתינו לשאלה זו.

תשס"א. מקור הרמב"ם ללשון חופה

שאלה: לכבוד הגאון האדיר וכו' ממזכי הרבים וכו' שליט"א מצורף בזה שאלה למ"מ ואשמח מאוד אם ייטיב לי וישיבני דבר.

שמעתי שבאגרת הרמב"ם איתא שחופה הוא מלשון חוף מבטחים, והיינו שהאיש מצא אבידתו, איה מקומו?

תשובה: בענין פירוש הרמב"ם על חופה, מקורו עיין איגרות ותשובות הרמב"ם באגרת תימן, ובפרקי הצלחה פרק ב דחופה הוי מלשון חוף ים שאדם מגיע לשם מקום מנוחה, ועיין בפירוש רבי יהודה החסיד על התורה עמוד 164.

המערכת.

תשס"ב. מקור דחתן מביא קרבן תודה

שאלה: שמעתי שאיתא ברבינו בחיי עה"ת שאף שאין מביאים קרבן תודה על כל דבר, אבל הורים המחתנים ילדיהם יכולים להביא קרבן תודה, איה מקומו?

תשובה: בענין קרבן תודה, מובא דבר זה ברבינו בחיי על פרשת צו, אבל לא שההורים מביאים כמו שכתבת רק שהחתן מביא.

המערכת.

תשס"ג. מקור דצריך לעשות כיפין בהר הבית מחשש מתים בצד השני בעולם

שאלה: שמעתי שאיתא בשו"ת תורה לשמה מהחיד"א שאף אם נביא יאמר בנבואה שאין מתים בקרקע הר הבית עם כל זה צריך לעשות כיפין כי אולי לאחמ"כ באנטרטיקה דהיינו בעולם מצד השני יקברו מת וטומאה רוצצת ועולה ויטמא הר הבית, איה מקומו? ואולי זה בספר אחר.

יישכ על כל התשובות הנפלאות שמשמחות ועוזרות לי מאוד. ד.ז.

תשובה: לכב' הר"ר ד.ז. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

תשובת התורה לשמה היא בסי' תצ"ה עיי"ש [נ"ב שו"ת תורה לשמה לא חיברו החיד"א רק יחזקאל כחלי וכבר הוכיחו בראיות ברורות שחיברו בעל הבן איש חי].

בברכת תורה המערכת.

תשס"ד. מקור שבגד של צדיק משפיע ברכה

שאלה: לכבוד המערכת הי"ו.

הנני באתי בשאלה החת"ס בפ' תולדות מביא מקור מירושלמי מו"ק שמי שלובש בגד או לבוש של צדיק אז הלבוש משפיע עליו לטובה ולברכה, רצוני לדעת מהו המ"מ בירושלמי?

וז"ל החת"ס: הלא אצלת לי ברכה, יל"ד איך פשוט ליה שהאציל לו ברכה, גם אומרו תחילה ויעקבני זה פעמים, גם דברי יצחק בא אחיך במרמה מה טעה הוא זה הלא על זה צעק עשו, הנה כתיב את בגדי עשו בנה החמודות, מה משמיענו בזה, אבל לענ"ד דמשמע בירושלמי ר"פ ואלו מגלחין דבמלבושיו של אדם נאצלים מקדושתו של הלובש

וה"ה בהיפוך והלובש אותם אחריו יאצל עליו מאותו הרוח לטוב ולמוטב בסוד אשר ילבשם מבניו תחתיו.

אודה לכם מאוד אם תוכל לעזור לי. מערכת באהלי צדיקים.

תשובה: לכב' מערכת באהלי צדיקים שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין דברי הח"ס, כוונת החתם סופר לירושלמי מועד קטן דף י"א ע"ב שהובא שם שהיתה שאלה ולא יכלו לפתור אותה עד שבא חד ופתרה ושאלוהו מנין כוחך, אמר מקלו של ר"מ היתה בידי והיא היתה מלמדתו דעת הרי שיש בכלי של צדיק השפעה להבנה בתורה.

בכבוד רב המערכת.

תשס"ה. מקור דדבר שנתחדש כבר קל יותר לחדשו

שאלה: שמעתי שאחרי שאחד חידש דבר תורה ממילא החידוש נמצא בעולם ויותר קל לאדם אחר להגיע לחידוש הזה ואי"צ עמל כמו הראשון שחידשו, היש מקור לזה?

יי"ש גדול ותודה על הזיכוי הרבים ד.ז.

תשובה: בענין חידוש שנתחדש שקל יותר לחדשו, עי' במחשבת מוסר להגרא"מ שך ח"ב עמ' שפ"א וכ"כ בנביאים ראשונים ע"פ המסורה עמ' קנ"ז בשם בעל השרידי אש.

בברכת תורה המערכת.

תשס"ו. בענין דברי הזוהר שהתכלת בכינרת

שאלה: לכבוד המערכת.

במה שמבואר בזוהר בכמה מקומות שהחילזון של התכלת נמצא בכינרת, ראיתי שמביאים שהיעב"ץ כותב על זה שנפלו כמה טעויות בזוהר בזה. אשמח לדעת איה מקומו של היעב"ץ? תודה.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין התכלת בימת כינרת המוזכרת בזוהר, עי' במטפחת ספרים ליעב"ץ עמ' 22-23 שהאריך בזה.

בברכת תורה המערכת.

תשס"ז. אי אשה מחוייבת למנהגי בעלה

שאלה: האם יש מקור שהאשה צריכה או חייבת ללכת אחרי המנהגים של הבעל גם כשזה סותר מנהגי בית אביה, והאם זה גם מחלוקת בהלכה דומיא להמתין עד זמן ר"ת בשב"ק וכדו'?

א.ו.

תשובה: בענין אי אשה חייבת ללכת אחרי מנהגי בעלה רצ"ב צילום מספר טל אמרתי (ראה נספח מס' 20 עמ' תרה).

בברכת תורה המערכת.

תשס"ח. מהו ספר סימני תורת חטאת

שאלה: בכבוד רב המערכת שלום רב.

ברצוני לשאול ממעלתכם דהש"ך מביא הרבה פעמים מהספר "סימני תורת חטאת" מן הרמ"א, וברצוני לדעת איפה הספר נמצא {הוא קשור לספר תורת חטאת עצמו-כן משמע כמה פעמים, למשל בש"ך יו"ד סי' ק"י ס"ק ל'}.

תודה רבה ופורים שמח והצלחה ממושכת בעבודתכם הקדושה.

תשובה: לכבוד הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין ספר הסימנים מתורת חטאת מצאנו שהודפס בפני עצמו בורשא עם הגהות רע"א כן הודפס בסוף ספר עדות ביהוסף, וכן הוציאו הג"ר בן ציון לפשיץ בשנת תע"ח בתור ספר בפני עצמו עם הערותיו כל הספרים נמצאים באוצר החכמה.

בברכת תורה המערכת.

תשס"ט. מקור שכתב אשורית שלנו הוא אותו כתב של לוחות העדות

שאלה: האם יש רמב"ם שאומר שהכתב אשורית שבידינו הוא הכתב שהיה בלוחות העדות? {יתכן שהוא ברמב"ם כלים יד החזקה או פיהמ"ש}.

ד.צ.ש.

תשובה: לכבוד הר"ר ד.צ.ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

במקור הרמב"ם דכתב הלוחות הוא כתב אשורית, מקורו ברמב"ם בשו"ת פאר הדור ס"ז וז"ל "ומן הראוי לך שתדע כי הכתיבה הזאת הנקראת אשורית כיון שניתנה

בה התורה ובה נכתבו לוחות הברית הרי מגונה מאד להשתמש בה רק בכתבי הקודש וכו' ועל כן שינו הספרדים ושמו אותותם אותות אחרות עד ככתב אחר להתיר להשתמש בו חול" וכ"כ עוד בפ"ה ממסכת ידים דכתב שכתב בו ה' את התורה הוא אשורית, והובא להלכה ברמ"א יור"ד סו"ס רפ"ד, ועי' בזה מש"כ בתשובות הרדב"ז ח"ג סי' תתפ"ג, ויעב"ץ במגדל עוז שלו בעלית הכתיבה, ונזה"ק ב"ר פ"א סי' י"ג, הביאו הגרד"ט בבית דוד דרוש ו' דוודאי לית מאן דפליג שכתב אשורית היה בלוחות, וכמ"ש גם הריטב"א בריש מכות, אלא דאיכא מ"ד שלא היה כתב זה אלא בלוחות הראשונות אבל בלוחות האחרונות נשתנה להם הכתב לרועץ עד שבא עזרא והחזירו להם, ועי' מה שביאר בארוכה הגר"ש פישר בספרו בית ישי בדרוש ל"ג בעומר החילוק בין לוחות ראשונות לשניות.

בברכת תורה המערכת.

תש"ע. מקור דלעת"ל הלכה כב"ש וכירושלמי ומדוע אין ההלכה כרוב

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

א. מהו המקור להא דלעתיד לבוא הלכה תהיה כבית שמאי?

ב. הרי לעתיד יהיה בית דין הגדול והלכה תהיה כפי הרוב, ואיך שייך לקבוע מסמרות בזה?

ג. בספר בפרדס {אפשטיין} כ' דלעתיד לבוא יהיה הלכה כירושלמי נגד הבבלי, האם יש עוד מקורות וביאור בזה?

תשובה: לכב' השואל הנכבד שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

א. במקור הדברים דלע"ל תהיה הלכה כב"ש, עי' בחיד"א בספרו "פתח עינים" אבות פ"ה אות י"ז דכתב דאיתא במקובלים כי הגם שיצאה בת קול ואמרה דהלכה כבית הלל בכל זאת לעתיד לבוא תהא ההלכה כבית שמאי, וכן כתב רבי אברהם בנו של הגר"א ז"ל בשם אביו וז"ל פירוש על התפלה ברכת "יוצר אור" שמעתי ממורי אבא הגאון זצללה"ה שלעתיד לבוא יהיה הלכה כבית שמאי" ומקורו באר"י ע"פ המובא בספר ויקהל משה דף מ"ב ב' ודף נ"ד ע"א הובא בסדר הדורות ערך שמאי.

וסברת הדבר הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד בקונטרס 'דברי סופרים' סימן ה' אות ט"ז ביאר הענין דהא ב"ש מחדדי טפי והאמת כדבריהם, אלא דבזמן הזה אין אנו יכולין לירד לסוף דעתם כמו שאמרו "גלוי וידוע שאין בדורו של רבי מאיר כמותו אלא שלא יכלו לעמוד על סוף דעתו" ומשום הכי אין הלכה כב"ש דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות, אבל לעתיד לבא שיקוים הכתוב "ומלאה הארץ דעה" יתברר שהאמת כב"ש ועל כן יהא הלכה כמותם, ומכל מקום עתה אף שידוע לנו שהאמת כדבריהם אין הלכה

כמותם כיון שלפי דעתנו והשגתנו שיש לנו עתה נראה יותר כדברי בית הלל" ולפ"ז ל"ק מה ששאלת דיהיה ב"ד הגדול. ועי' במלבים בתורה אור ריש פרשת חוקת האריך מאד לבאר חילוק שיטותיהם של ב"ש וב"ה, ששמאי והנמשכים אחריו היה דרכם למאס בעולם הזה ולעזוב כל עניני החומר, והלל והנמשכים אחריו היו אומרים שאין לעזוב את העולם, ובענין זה היו מחולקים ב"ש וב"ה אם טוב לו לאדם שנברא משלא נברא, "וכבר כתב האריז"ל שמה שאין הלכה כב"ש וכרשב"י הוא מפני גודל מעלתם שלא עסקו בתורת העוה"ז כלל רק בתורת עולם האצילות כי התורה מתפשטת בכל עולם ועולם והם נפרדו מן העוה"ז ועסקו בתורת השכליים הנפרדים והתורה כפי סודותיה בעולמות העליונים הלכותיה משונים מכפי ענינה בעולם הגופים ואמרו שבשמים פוסקים כב"ש וכרשב"י, ושכן יפסקו ההלכה לעתיד לבוא כשיתפשטו הנפשות מן הגופים שאז תהיה ההלכה למטה כמו שהוא בעולם העליון ועל זה נאמר ישעיה פנ"א פ"ד כי תורה חדשה מאתי תצא שתהיה התורה למטה כמו שהיא עתה למעלה" עכ"ד המלבי"ם. וגם לפי דבריו מיושבים הדברים.

בענין דברי ספר הפרדס על הלכה כירושלמי לא מצאנו מי שדיבר בזה.

בברכת תורה המערכת.

תשע"א. אי יש מקום בעזרה לכיבוס הבגדים מהדם, ולבישול בשר קודש

שאלה: א. מדוע אין בכל הציורים של העזרה בביהמ"ק מקום ששם כיבסו דם שניתז על הבגד?

ב. היכן בישלו בשר קודש לאכילה?

י.ה.

תשובה: לכב' הר"ר י.ה. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך המקוריות.

א. בענין מקום כיבוס בגד שניתז עליו דם היכן מקומו המדויק בעזרה, לא מצאנו מי שפירש דיש לכך מקום מיוחד וכנראה שכ"א כיבס היכן שהיה, אך זאת מצאנו על מה דאיתא בזבחים דף צ"ג ע"ב דהכיבוס צריך להעשות במקום קדוש דהחזקוני על התורה כתב דגם בלשכות הפתוחות לעזרה מועיל כיבוס, והמשך חכמה בפרשת צו חולק עליו וס"ל דצריך לכבס דוקא בעזרה ולא בלשכות, ועי' עוד בזה בחסדי דוד על התוספתא זבחים פ"י, ובכנסת הראשונים בזבחים דף צ"ג ע"ב, ובענין מקום הכיבוס ע"ע בנודע ביהודה תנינא סי' קנ"ד, ובקמא סי' או"ח כ"ב.

ב. מקום הבישול של בשר הקודש לאכילה, הנה בשר קודשי קודשים מפורש ביחזקאל פמ"ו פס' י"ט ויביאני במבוא אשר על כתף השער אל הלשכות הקודש אל הכהנים

הפונות צפונה והנה שם מקום בירכתים ימה ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת אשר יאפו את המנחה וכו', והובא ד"ז ברמב"ם מעשה הקרבנות פי"ב הל' כ"ב, ולענין קודשים קלים מפורש שם בפס' כ"ד נאמר "ויאמר אלי אלה בית המבשלים אשר יבשלו שם משרתי הבית את זבח העם, ומפרש הרד"ק את זבח העם זבחי שלמים שיש לעם חלק בהם כי חזה ושוק לכהנים ושאר הבשר לבעלים ומשרתי הבית שהם הכהנים היו מבשלים באלה המקומות שהיו בעזרת נשים חלקם מן השלמים שהוא חזה ושוק כי עזרת נשים מקום בשר לאכילת קדשים קלים וגם חוצה לה עד חומות ירושלים כי הם נאכלים בכל העיר וגם ישראל היו אוכלים שם בעזרת נשים חלקם אם ירצו עכ"ל. הרי מפורש שלא בישלום בעזרה אף שנ"פ שאין בזה איסור לבשלם בעזרה, ולענין קרבן עי' במדות פ"ב מ"ה דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן, ועי' ברמב"ם בפ"ח הלכה ג' מהל' נזירות שבישול בשר זבח השלמים של נזיר היה בעזרת נשים בלשכת מזרחית.

בברכת תורה המערכת.

תשע"ב. מקור וטעם לעלות לתורה קודם הבר מצוה

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב.

אני מנסה לברר מקור וטעם המנהג בא"י לעלות לתורה למפטיר בשבת לפני הבר מצוה, המנהג בחו"ל הוא לעלות לתורה בשבת אחרי, ולכאורה כן עולה מהפוסקים, וכדכתב גם המ"ב סי' רכ"ה ס"ק ו' "היינו כשנעשה בן י"ג ויום אחד ועכשיו נהגו שלא לברך עד שעה שהנער מתפלל בציבור בתורת ש"ץ או שהוא קורא בתורה בשבת ראשונה שאז נודע לרבים שהוא בר מצוה" הרי מבואר שכן הוא המנהג וכן טעמו של המנהג. אבל מנהג א"י מצאתי בכמה מספרי ימינו שמביאים אותו אך לא מצאתי מי שיביא מקור כתוב לכך, וכן לא נודע טעמו של המנהג.

יישר כח.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין המנהג לעלות לתורה קודם הבר מצוה, עי' באגרות הפמ"ג איגרת ג' [נמצא בסוף ספר התשבי].

בברכת תורה המערכת.

תשע"ג. מקור לפסים על הטלית

שאלה: לרב הגאון שליט"א.

ברצוני לשאול מה המקור לפסים השחורים על הטלית גדול למנהג אשכנז, והפסים הלבנים למנהג ספרד?

יישר כח גדול א.מ.

תשובה: בס"ד לכב' הרב א.מ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

מה ששאלתם בענין הפסים השחורים בטלית למנהג אשכנז, עי' בפרי מגדים סי' ט' ס"ק ו' דמביא בשם ספר אליהו רבא שכתב בשם זקנו וזה לשונו טלית ירוק הנקרא בלוא בלשון אשכנז זכר לתכלת וכן נוהגים בטליתים שלנו ועתה נהגו בטלית קטן שפת הבגד בלוא וכן ראוי לעשות טלית לבן ומה ששפת הבגד כעין התכלת בטליתות שלנו בתר עיקר הבגד אזלינן עי' סי' י' במ"א ס"ק ח' עד כאן לשון הפרי מגדים באשל אברהם, והביאו זאת בתור מקור לפסים השחורים או הכחולים שנוהגים בטלית דהוא זכר לתכלת שאין לנו כיום ואע"פ שהיום הולכים בפסים שחורים ולא כחולים, עי' בספר מגדל צופים או"ח סי' ג' ובספר הציצית חלק הלכות ובעוד ספרים דר"ל ע"פ הרמב"ם הלכות ציצית פ"ב ה"ח דכתב וז"ל היתה כולה תכלת עושה לבן שלה משאר צבעונין חוץ מן השחור מפני שהוא נראה כתכלת עכ"ל. ומשמע שצבע תכלת הוא כחול כהה הקרוב לשחור וכן נוהגים בפסים שחורים, וברמב"ם שם הל' ב' שכתבו על דם החילזון שדמו שחור כדיו ולאחר עיבוד בסממנים נעשה גוון של תכלת ויתכן שלכן הפסים שחורים לזכר שהדיו ממנו נעשה התכלת הוא שחור.

ומקור מנהג הספרדים לפסים לבנים, עי' בשו"ת מבשרת ציון להגרב"צ מוצפי ח"א סי' דהביא הרבה מקורות לכך מזוהר פר' פנחס דף רכ"ח, ומספר מגיד מישרים לב"י פרשת במדבר, ומהשל"ה והלבוש והבן איש חי עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

תשע"ד. מקורות בענין איטר יד ימין

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב בפתח דברי ברצוני להביע את הערכתי על יוזמתכם הברוכה לעזור ולסייע ללומדי התורה ויה"ר שה' יעזור לכם להרבות גבולכם ולגדול ולעזור הלאה והלאה ללומדי התורה.

הנני עורך קונטרס בענין "איטר יד ימין" מה דינו בהלכה ולגבי כל הדינים המסתעפים מזה, אם יש בידכם מ"מ או מקומות שמוזכר בדרך אגב ענין זה.

בברכת ברוכים תהיו ויישר כח ושזכות הרבים תעמוד לכם לעד. מ.ז.

תשובה: לכב' הר"ר מ. ז. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין מ"מ על עניין איטר יד, הנה כבר נתחברו על כך כמה וכמה חיבורים ונרשום חלק מהם ושם תמצא מ"מ רבים.

א. ימין ה' רוממה.

ב. קונטרס איש איטר להגר"ח קנייבסקי בתוך ספרו על מסכת מזוזה, וכן הופיע חיבור על ספרו זה בשם ימין משה.

ג. ספר דבר הלכה להרה"ג ר' אברהם הורביץ.

ד. ימין ישראל להרה"ג ר' ישראל קסטנר שליט"א.

ה. דיני איטר להרה"ג הרה"ג ר' יהודה ליב נחמסון שליט"א.

ו. דיני איטר בעילום שם.

בברכת תורה המערכת.

תשע"ה. מקורות ברמב"ם ובחז"ל דשכר מצוה מצוה שיקבל בנפרד על השמחה

שאלה: עבור המערכת.

החיד"א בחומת אנך תהילים ק' כתב בשם הרמב"ם והברטנורא ששכר מצוה מצוה היינו שיקבל שכר בנפרד על השמחה היכן מקור דברי הרמב"ם? וכן כתב החיד"א בלב דוד פ' י"ד ובעוד מקומות דארז"ל דהקב"ה קובע שכר על השמחה דמצוה יותר מהמצוה עצמה היכן מקורו בחז"ל?

תשובה: בענין דברי הרמב"ם על שמחה, יש שציינו קצת מקור לרמב"ם פ"ט מהל' תשובה הל' א', ובמקור דברי הלב דוד לא מצאנו מקור.

תשע"ו. מקור לתשובת הרמב"ם מתי תחזור נבואה לישראל

שאלה: שמעתי בשם הגר"ש אויערבאך שליט"א דאיתא בתשובות הרמב"ם דמשמת רב אשי פסקה נבואה מישראל ותחזור בשנה מסוימת ושמעתי לפרש בשמו דהכוונה על חכמת הנסתר שנתגלתה בין דור הרמב"ם לדור הרמב"ן, אם יש בידכם למצוא את התשובה הנ"ל.

תשובה: דברי הרמב"ם כתובים בסוף פ"ג מאיגרת תימן וז"ל: ועל זה הדרך קבלנו שזה שאמר בלעם "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל" יש בו סוד שמן העת ההיא יש לחשב כמנין שיש משש ימי בראשית ועד אותה העת ותחזר הנבואה לישראל ואז יאמרו עליהם הנביאים מה פעל אל וזה המאמר היה בשנת הארבעים [שלשים ושמונה] לצאת בנ"י מארץ מצרים ותמצא התחלת החשבון עד אותה העת אלפים ארבע מאות שמונים ושמונה שנה ותפ"ו שהסימן בתפ"ח [בתמ"ח] גאולים ועל זה ההיקש והפרוש הזה תחזר הנבואה לישראל בשנת ארבעת אלפים תשע מאות שבעים ושש ליצירה ד"א תתקצ"ב ליצירה ואין ספק שחזרת הנבואה היא הקדמת המשיח שנאמר "ונבאו בניכם ובנותיכם וגו' וגם על העבדים ועל השפחות בימים ההמה אשפוך את רוחי וזה יותר אמתי מכל חשבון שנאמר בשום קץ וזה שאמרנו שהוא "אמיתי" אחר שהזהרנו

עליו ומנענהו תכלית המניעה לגלותו שלא יהיה בעיני העם ברחוק וכבר הודעתיך אותו וברוך היודע.

בברכת תורה המערכת.

תשע"ז. מה שמו הפרטי של המהר"י כ"ץ המוזכר בשיטמ"ק

שאלה: מה שמו הפרטי של המהר"י כ"ץ המוזכר בשטמ"ק ב"ק כמה פעמים? (כך אוכל לדעת פרטים אודותיו בשם הגדולים.).

תשובה: בענין תוס' מהר"י כץ המובא בשיטמ"ק לא מצאנו שום פרטים עליו, וגם שאלנו למומחים בענין ולא היה בידם פרט זה.

תשע"ח. מהו שו"ת הב"ח

שאלה: בהגהות הב"ח על פסקי הרא"ש בריש ב"ק נכתב "ועי' פירושו בשו"ת ב"ח סי' ר"ו וחיפשתי בשו"ת החדשות והישנות וגאוני בתראי, גם ניסיתי אפשריות לחבר את מספר הסימנים בשו"ת אחד עם השני ואעפ"כ לא עלתה בידי וגם עפ"י המפתחות לא מצאתי, אולי תוכלו אתם למוצאו עבורי.

ישר כוחכם על היוזמה הנפלאה הזו ותזכו לרוב ברכות ברוחניות ובגשמיות ד.כ.

תשובה: לכבוד הר"ר ד.כ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין הגהות הב"ח, הנה ביאור הדבר נמצא בפירוש הב"ח על בב"ק שיצא כעת לאור עי' מכון עוז והדר ונדפס בגמ' שלהם [ונראה אולי דהנה הגהות הב"ח נכתבו ע"י הב"ח עצמו, אבל שו"ת הב"ח נדפס רק אחרי מותו כמבואר בהקדמה ולא נדפס כולו והשו"ת לא מגיע לסי' ר"ו, ואולי זה הסימן שנתן לו הב"ח כשהיה בכת"י ואח"כ סימן זה לא הודפס כמו עוד סימנים אחרים].

בברכת תורה המערכת.

תשע"ט. מקור דמי שלא מל אף משום שמתו אחיו מחמת מילה קרוי גר

שאלה: היכן מובא של"גר" יחשב גם אותו שלא מל את ברית המילה מכיוון שאחיו מתו מחמת המילה שעשו?

תשובה: בענין גר שאינו יכול למול, דנו בזה אחרוני זמנינו עי' בשו"ת שרידי אש ח"ב סי' ק"ב ובסי' ק"ג הביא דכן השיב לו ר' חיים עוזר, וכן כתב בשו"ת דעת

כהן סימן ק"נ, וכן בשו"ת הר צבי יו"ד סי' כ"ב, ועי' בספר אלה דברי הברית להר"ר אליהו שלזינגר י' ל"ג דאסף את כל השיטות.

בברכת תורה המערכת.

תש"פ. האם יש מקור למנהג לא לאכול פרורי לחם בימות החול

שאלה: אצלינו במשפחה יש מסורת שלא אוכלים פרורין של לחם בימות החול וזה סגולה קשה לעניות, מה המקור לזה?

מ. מ. ש.

תשובה: לכב' הרב מ. מ. ש. שליט"א.

קבלנו את שאלתך ואחרי חיפושים בספרי מנהגים וסגולות עוד לא מצאנו שום מקור למנהג זה, וכנראה שורש הדבר הוא במאי דאמרינן שאסור לזרוק פרורים ולדרוך עליהם דקשה לעניות, עי' שו"ע או"ח סי' ק"פ סעי' ד' ובגמ' פסחים דף קי"א ובזוהר ח"ג רמ"ד ומזה אולי השתרבב הענין.

בכבוד רב המערכת.

תשפ"א. א. דין ספר עומד על מקום ישיבה ב. האם יש מקור לא לשבת בקצה השלחן ג. לפני עיור לענין ד"א שלפני המתפלל

א. ***שאלה:*** מהו המקור ליתן ספר על ספסל בדרך עמידה כשיושבים על הספסל?

ב. מהו המקור לא לישב בסוף השולחן או בקרן השולחן?

ג. מה הדין להתחיל להתפלל שמו"ע כשעומד אחרי מישהו שיושב ויודע שלא עומד אם יש בזה לפני עור או לא?

א. ***תשובה:*** בענין ליתן ספר על ספסל בעמידה כשיושבים עליו, עי' בספר גנזי קודש סי' ב' אות ח' דהביא בשם גדולי זמנינו לאסור גם כשהספר עומד וכתב כן בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א, וכן שמע בשם ר' משה פינשטיין זצ"ל, וכן הביא דעת הגרשז"א זצ"ל בקובץ מבקשי תורה כרך ד' קובץ י"ט סי' רל"ד סי' ד', וכ"כ במשנה הלכות ח"ה סי' קצ"ד, ורק בשו"ת אז נדברו חי"א סי' ד' מיקל באופן ארעי כשיש ביטול תורה.

ב. ומה ששאלת מקור לא לישב בקצה השלחן, לא מצאנו שום מקור למרות ששמועה זו מוזכרת רבות, וכן דיברנו עם הרב לרנר שליט"א בעל מחבר ספר שמירת הגוף והנפש ואמר דאין לכך שום מקור.

ג. בענין לפני עיור לענין ד"א של תפילה כשיודע שלא יקום היושב, עי' בפמ"ג סי' ק"ב במשבצות זהב ס"ק א' דכתב דאיכא לפני עיור ובאם היושב לא מרגיש ודאי אסור, ועי' בספר ד' אמות של הלכה סי' ח' דהאריך בפרטי דין זה וכתב דגם בחשוד שאינו נזהר בכך לכאורה יש איסור, אך נשאר בצ"ע.

בכבוד רב המערכת.

ענינים

תשפ"ב. האם הסמבטיון שובת ביו"ט וכן הגהינום, ואי יש נשמה יתירה ביו"ט

שאלה: האם נהר סמבטיון שובת ביו"ט, והאם הגהינום שובת ביו"ט, והאם יש נשמה יתירה ביו"ט?

תשובה: עי' בספר אור זרוע סי' תקפ"ט על הל' תפילין בשם הר' אליקים דמאי דכתיב דשבת ויו"ט לא מניחין בהם תפילין משום דכתיב בהם אות פרושו דיש בהן אות של נהר סמבטיון ומעלה בזכורו ששובתין בהן, ועיי"ש דדן לפ"ז מה הדין בחוה"מ.

ובענין אי שובת הגיהנום ביו"ט, עי' במרדכי פסחים דף ל"ז. דמבואר שביו"ט אין הגהינום שובת ולכן אין אומרים צדקתך במנחה בשבת שבמוצאי שבת יהיה יו"ט אע"פ שחוזרות לדין אותם הנשמות בגהינום זהו מפני כבוד יו"ט שלא לפרסם הדבר שחוזרות לדינם ביו"ט הרי שס"ל שביו"ט יש גהינום, ועיי"ש דכתב דבר"ח הגיהנום ג"כ שובת שנאמר והיה מידי חודש בחודשו ומידי שבת בשבתו דמשם ילפינן דהגיהנום שובת, אך יעוי' בביאור הגר"א דיליף דיש חיוב להקביל פני רבו ברגל מדכתיב לא חודש ולא שבת ופירש דהכונה ליו"ט ולא לר"ח כמ"ש והיה מידי חודש בחודשו דהכונה על יו"ט עיי"ש, וזה דלא כמרדכי, וכן הוא בספר הפרדס לרש"י ליקוטים בסוף הספר דף נ"ח כתב שביום הכיפורים אין בשמים משום שלא מצינו שביתת האור של גהינום ביוהכ"פ, אמנם בתוס' ביצה ל"ג כתב מפורש שביו"ט הגהינום שובת, וכן הוא בספר שער הכוונות לרבנו האריז"ל דרוש קדיש "שמעתי ממורי ז"ל שטוב לומר הקדיש על אביו ועל אמו כל השנה כולה אפילו בשבתות וימים טובים לפי שאין הטעם כפי מה שחושבין המון העם שמועיל להציל נפש המת מדינה של גהינום בלבד כי יש עוד תועלת אחרת והוא להכניסו לגן עדן ולהעלותו ממדרגה למדרגה וכפי זה גם בשבתות וימים טובים יש לאומרו, וכעת

מצאנו בזוהר פרשת תרומה דף ק"נ ע"ב דס"ל נמי הכי דכתב דגיהנום שובת בשבתות ויו"ט ור"ח חוץ ממדור אחד עיי"ש.

ובענין אי איכא נשמה יתירה ביו"ט, עי' ברשב"ם בפסחים דף ק"ב דכתב דאיכא נשמה יתירה והתוס' הקשו עליו דא"כ אמאי לא מברכים על בשמים במוצאי יו"ט כמו בשבת ומוכח דליכא נשמה יתירה, והרמב"ן [האמונה והביטחון פכ"ג] כתב חידוש גדול דאיכא נשמה יתירה אך הנשמה נשארת ואינה מסתלקת במוצאי יו"ט ולפ"ז כל יו"ט נוסף לנו עוד נשמה יתירה ונשארת לעולם.

ולגבי יו"כ בבאר היטב {סי' רס"ב סק"ה} כ' דאין בו נשמה יתירה, ובכל בו {סי' ע"א} חידש דאפי' יו"כ שחל בשבת אין בו נשמה יתירה. ויל"ע אי כל שלושת הדברים קשורים זל"ז ע"ד המחשבה.

וביסוד ושורש העבודה {שער ט' פ"ב} כ' נמצא בתיקונים דבר"ח מקבל אדם נשמה יתירה ולכן ראוי וחשוב שילבש מלבוש חשוב לר"ח.

תשפ"ג. בביאור מחלוקת חכמי התורה

שאלה: מהו ענין המחלוקת בין חכמי התורה ולמה כל אחד בטוח שהוא צודק, הלוא אינו חושב שהוא בעל שכל יותר מחבירו ולמה מה ששכלו אומר לו הוא הנכון יותר ממה ששכל חבירו מכריע?

אשמח לקבל תשובתכם יישר כחכם ש.ש.

תשובה: לכב' הר"ר ש.ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין שאלתך במחלוקת חכמי התורה, צ"ל לכא' דהיכא דאין האחד יותר חכם וגדול מהשני דאין חייב להתבטל אליו א"כ מהו הכלי מידה שיכול לבחון ולבקר את דרכו ודאי ע"פ שכלו, דאל"כ כיצד ידע מהי הדרך הנכונה ללכת בה וא"כ ודאי כוונת הבורא היא שכ"א יכריע ע"פ שכלו דזה הכלי היחיד שיכול להשתמש בו.

בכבוד רב המערכת.

תשפ"ד. מדוע אין טומאת ארץ העמים בא"י

שאלה: הנה טומאה עולה לרקיע ויורד לתהום אם ליכא פותח טפח, וטומאת ארץ העמים הוא משום שגויים קבורים שם וחיישינן משום מגע ולרבנן חיישינן גם משום אוהל {כמ"ש רש"י שבת יד:} וכבר ידוע מזמן חז"ל שהעולם הוא בצורת כדור

{ירושלמי ע"ז פ"ג ה"א} וא"כ אמאי ליכא טומאת ארץ העמים גם בא"י הלא יש ארץ העמים כנגדו בכדור וחיישינן גם לטומאת אוהל?

תשובה: מה ששאלתם למה לא גזרו טומאת אצל העמים בא"י הרי טומאה עולה עד לרקיע והכדור עגול וכו', הנה ודאי הוי רק גזירה ולא מעיקר הדין והוי רק חשש, וא"כ ודאי גזרו רק בחו"ל כלשון התקנה ועל דבר הנראה ולא על דבר רחוק של עשרות אלפי ק"מ שנראה כדבר מוזר, וגם היה ענין להבדיל בין א"י לחו"ל בתקנה זו ופשוט.

תשפ"ה. הסתפקות במועט אצל הקב"ה

שאלה: לכבוד המערכת.

שמעתי פעם בשם הגר"א או אחד מתלמידיו שגם אצל הקב"ה מצינו הענין של הסתפק במועט, דהיינו שהוא שמח גם כשישראל עושים רק מעט מצוות ומעש"ט. ואני רוצה לקבל מ"מ בענין הזה או כעין זה {וגם משאר גדולים}.

תודה רבה ח.ה.

תשובה: לכב' הר"ר ח.ה. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין הסתפקות במועט של הקב"ה כביכול, לא מצאנו רק מש"כ בספר נאות דשא על דברים עמ' 226 דמספרים דר' חיים מוולוז'ין מצא מדרש בתנא אליהו זוטא ובו כתוב בפרק ב' שאחת ממידותיו של הקב"ה היא שהוא "שמח בחלקו" והוא התקשה להבין מידה זו לקב"ה הלא לה' הארץ ומלואה" ומה שייך שיהיה "שמח בחלקו", אך הסביר לו רבו הגר"א שהכוונה היא לפסוק בפרשת האזינו כי חלק ה' עמו" דהיינו שהקב"ה שמח בחלקו שהוא עם ישראל, ובכן גם כאן רואים ששמחתו של הקב"ה כביכול היא רק מחלקו שהוא עם קטן בין האומות ולא מכל תבל ויושבי בה הקב"ה במועט כאשר מועט זה הוא בבחינת "מעט הוא הרב", וכן הובא בספר סוכת דוד על במדבר אות קכ"ו מסורת זו בשם הח"ח.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בברכת תורה המערכת.

תשפ"ו. איך אליהו נמצא בכמה בריתות יחד

שאלה: לכב' המערכת.

כתוב שאליהו הנביא נמצא בכל ברית, האם הוא נמצא שם בתור איש או רק נשמתו נמצאת שם?

תשובה: בענין אליהו הנביא איך נמצא בכמה מקומות, עי' בספרים דביארו דרק ניצוץ ממנו נמצא, ועי' בשפתי חיים בחלק אמונה והשגחה ח"א עמ' שכ"ג דביאר דבמלאכים ועולמות העליונים אין הגבלה של זמן ומקום ולכך יכול אליהו להיות בכמה מקומות בב"א עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

תשפ"ז. בדברי הצל"ח דשעטנז משפיע על תפילה ארבעים יום

שאלה: לכבוד ארגון ע"ש הספר "לדופקי בתשובה" שלום וברכה!

רציתי להעזר על ידכם בענין תמיהתי על הדברים שנכתבו בספר דרשות הצל"ח השלם בדף ק"ב דרוש ט' סעיף ו' בד"ה וכמה מכשולים- כמה נמצאו ר"ל מעוון חמור הזה, ואותיותיו מעידין על גודל עונשו שעטנז אותיות שטן עז, ויום אחד אם לבוש בשעטנז אין תפילתו נשמעת ארבעים יום ע"כ.

א. השאלה שלי מה הקשר איסור שעטנז להשפעה על כח התפילה?

ב. למה דווקא נקבע מספר 40 יום, שכח התפילה ניזוק לאחר לבית שעטנז, למה לא פחות או יותר מ-40 יום?

ג. מה המקור לדברים אלו של דברי הצל"ח, מנין לו לבעל הצל"ח פסיקה זו בענין שעטנז?

אודה לכם מאוד אם תוכלו להשיב לי ואודה לכם מראש ותתברכו בברכת יישר כחכם וכל טוב.

א.א.

תשובה: לכב' הרב א.א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין דברי הצל"ח, הנה ד"ז מובא כבר בכמה ספרים, עי' בשל"ה כי תצא בשם הרב מנחם הבבלי, ועי' בש"ך על התורה דף קע"ח עמ' ג', ועי' ברקאנטי ויקרא י"ט ושם ביאר למה מעכב את התפילה כיון דנדמה לסנדלפון המלאך ככומר ע"ז הנותן כח לרוח טומאה והלובש שעטנז מחבר כוחות הללו לערבב תפילתן של ישראל, וכן מובא ד"ז במ"ב סי' ל"ו ס"קט"ו בשם אגרת הטיול, וכן מובא בביאור המשנה תורה לר' משה ואלי תלמיד חבר לרמח"ל בפרשת כי תצא, ומקור כולם לשני כוחות אלו באר"י בעץ חיים שער ח' פ"ו, אך מש"כ הצל"ח דזה מעכב מ' יום לא מצאנו לו חבר, אך צ"ל דמ' יום מצאנו בכמה ענינים דזהו שיעור זמן קצוב וזמן השפעה.

בברכת תורה המערכת.

תשפ"ח. תיקון שובבי"ם לנשים

שאלה: כתוב בספר כף החיים כי נשים יש להם ג"כ לעשות כל תיקון שובבי"ם כי כן כתב בשו"ת באר מים חיים עפ"י זוה"ק ואריז"ל.

רציתי לבקש אם אפשר להדפיס העתק משו"ת הנ"ל ומשאר ספרים המדברים בענין זה.

בתודה רבה ד.

תשובה: לכב' הרב ד. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין תיקון שובבים לנשים שהבאת בשם כף החיים, הנה ד"ז מובא בברכי יוסף והביאו דבריהם באחרוני זמנינו, עי' בספרו של הרה"ג רבינוביץ, ובספר נטעי גבריאל על שובבים פ"א הל' כ"ג כתב דלא נתקבל ד"ז, ולא מצאנו זאת בשו"ת באר מים חיים, אך כנראה הכונה לשו"ת של בעל כף החיים עצמו הנמצא בכת"י שעדיין לא הוצא לאור כמובא בכמה מקומות בתולדותיו.

בברכת תורה המערכת.

תשפ"ט. סגולה לקנות קבר ולכתוב צוואה ופשט במדרש בענין זה

שאלה: לכבוד מו"ר הגאונים בכבוד רב המערכת שליט"א שלום וברכה!

א. האם יש מקור להא דאמרי אינשי שלקנות קבר בחיים זה סגולה לאריכות ימים?

ב. וכן מהו לענין כתיבת צוואה?

ג. מה הפשט במדרש ויק"ר פ"ה פ"ה אמר ר' אלעזר צריך אדם שיהיה לו מסמר או יתד קבוע בבית הקברות כדי שיזכה ויקבור אותו מקום?

בברכת כט"ס י.פ.

תשובה: לכבוד הר"ר י.פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. בענין קנית קבר מחיים, עי' באורחות רבינו דאמר לו הסטייפלר דיש בכך סגולה אך אין הוא יודע את המקור. ועי' בספר דולה ומשקה עמ' ש"ע להגר"ח קנייבסקי דנשאל על כך וכתב דכך אומרים ולא מצא שום מקור.

ב. בענין סגולה של כתיבת צוואה, עי' בספר צידה לדרך, וכ"כ הכלי חמדה בצוואתו שקיבל מרבותיו [מופיע בדמויות הוד ח"ב עמ' כ"ו].

ג. בענין פירוש המד"ר, בפשטות הענין שידאג שיהיה לו קבר, ויש גורסים בית הכנסת, ובפירוש אמרי יושר ביאר זאת דע"י שיקנה מקום בבית הכנסת לא יגלה.

בכבוד רב המערכת.

תש"צ. מחלו' אי יש בריות בכוכבים

שאלה: לכבוד הגאון האדיר וכו' תורת חסד על לשונו שליט"א.

שמעתי שבספר הברית כתוב שבא' הגלקסיות יש גם עולם ובתוכו צורת אנשים, וחפשתי קצת ולא מצאתי, אם אינו קשה לכבודו אשמח מאוד לדעת אם נכון הדבר ואם יש עוד מ"מ לנושא זה.

ד.ז.

תשובה: לכב' הר"ר ד.ז. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין ספר הברית שמוזכר שנמצאים בריות בכוכבי השמים, מקומו בח"א מאמר ג' פרקים ב-ד אך בס' דרך צדיקים ח"ב דף רי"א הביא בשם הגר"מ שרעבי זצ"ל שהוכיח שאין ברואים על הירח ממ"ש ב"פתח אליהו" המובא בתיקוני הזוה"ק "ובארעא אילנין ודשאין חיות בהמות ובנ"א" ומשמע רק שם ותו לא וכן נקטינן.

בתודה המערכת.

תשצ"א. בענין שנקראו הנוצרים בשם זה

שאלה: בענין הנוצרים אשר נקראו כך משום יש"ו שנולד בעיר נצריה {וכן כ' בספר התשבי, ושמעתי שהח"ס בדרשות {לא מצאתי} כ' עוד טעם שהרי אמרו עליו כל המלעיג על ד"ח נידון בצואה רותחת {גיטין נ"ז.} ור"ת של נידון צואה רותחת הוא נצר וכינוהו לנוצרי, ועוד אפשר ליחסו ע"ש תלמידו נצר כדאי' בסנהדרין מ"ג. {בהשמט מחמת הצנזור} ומצאתי בהקדמה לכרתי ופלתי מבן המחבר וז"ל והם אשר נקראים מקדם דרך כלל הנוצרים כי מלכם בראשם נקרא תמיד נבוכדנצאר ועל שמו יקראו עם הנוצרים עיין רד"ק עה"פ {ירמי' פל"א פ"ה} יש יום קרא נוצרים וכו' תמצא כדברי עכ"ל. והנה עיינתי שם ולא מצאתי רמז ורמיזה לפי' הזה? וגם רציתי לדעת הפרוש הזה?

הרוצה בתשובה מ.ז.ר.

תשובה: לכבוד הר"ר מ.ז.ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין דברי בן הכו"פ על לשון נוצרים, הרד"ק לא נמצא בירמיהו ל"א רק שם בפרק ד' פס' ט"ז ובפרק ל"א מובא פירוש זה באברבנאל עיי"ש מש"כ עליו, וכן הובא פירוש

זה במאירי בע"ז דף ב' ויתכן דנוסח זה של בן הכו"פ היה נוסח קבוע בזמן ההוא בשביל להינצל מהצנזורה דכעין נוסח זה יש ג"כ בהקדמה לספר בגדי ישע שגם הודפס בפראג בתקופה ההיא.

בכבוד רב המערכת.

תשצ"ב. ענין אדני השדה

שאלה: אדני השדה, צ"ע ענינם האם גדלים מהאדמה כספיחין או שמזדווגין ומולידים, דהנה בקהלת רבה סוף פ"ו מבואר דאפשר לגדלם, ובדרך אמונה פ"ב מהל' תרומה אות כ"ב כ' שלדברי המדרש תנחומא שמותרים באכילה חייבים בתרו"מ והרי גידול הפקר פטור ממעשר, ועיין מש"כ במדרש תלפיות ערך אוב דבר מופלא והאם אי"ז סותר דברי הקהלת רבה, והאם נקטינן כהמדרש תלפיות, והאם לפי"ד יהיה יהודי, וצ"ע בכ"ז.

אודה לכם מאוד מאוד מאוד אם תענו לי על שאלות אלו בסברות ומ"מ וציונים ושכרכם הרבה מן השמים.

ח.מ.צ.

תשובה: לכבוד הרב ח.מ.צ. שליט"א.

בענין אדני השדה, הנה מה שהבאת מדברי המדרש רבה שם רק מבואר דאפשר לגדלם דהיינו שיהיו ברשותו ויתן להם אוכל כקופים וכו' המוזכרים שם שאוכלים ומזיקים, אך איך נוצרו והגיעו לרשותו לא מבואר שם וא"כ אין בזה סתירה לדברי המדרש תלפיות ובענין קושיתך על דברי הגר"ח קניבסקי דאינם חייבים בתרומה כיון דהוי הפקר, ל"ק כלל דאיכא כמה ציורים שאפשר לזכות בהפקר קודם שנגמר גידולו ויתחייב במעשר או כשגודל ונשמר בתוך שדהו באופנים מסוימים. ובענין דברי המדרש תלפיות, עי' בספר תורת יחיאל להג"ר עקיבא יוסף שלזינגר על פר' נח על הפס' כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ דכתב דשמע דהוורדים יוצאין בדמות אדם והוא ע"י הרועים אשר מזריעים ממש בתוך הארץ כמו זיווג וע"י זה יוצאין אלו הורדים עיי"ש, וציין שם בהגהות דכעין זה כתוב מדרש תלפיות וע"ע בספר בית אהרון ח"א בכלל בעלי חיים הדומים לבנ"א עמ' רס"ח מה שהקשה על דברי המדרש תלפיות דדבריו אינם מסתברים [ומדרש תלפיות אינו מדרש רק חיברו בעל השבט מוסר לפני כשלוש מאות שנה] ועכ"פ ודאי דאינו יהודי דיהודי הוא אדם הנוצר מזו"נ ואדני השדה ודאי אינם אדם וההורגם אינו חייב ברציחה ופשוט. ועי' עוד במש"כ האר"י בס' עץ החיים שער אבי"ע פ"א שהאמצעי בין

חי לצומח הוא אדני השדה המוזכר מ' כלאים פ"ח מ"ה הוא גדל בקרקע וטבורו נשרש בקרקע ויונק משם וכשחותכין טבורו מת.

בברכת תורה המערכת.

תשצ"ג. כיצד נשים מקבלים נשמה יתירה בלי טבילה במקוה

שאלה: לכבוד מערכת "דופקי בתשובה".

הריני רוצה להודות עוד הפעם אודות התשובות שהשיב על שאלותי, חילך לאורייתא יה"ר שתמשיך עוד ועוד לענות תשובות לכל מי ש"רוצה בתשובה"!

כתוב בספר זכרו תורת משה, וכן בקיצור שו"ע ועוד הרבה ספרים שיש לטבול במקווה בער"ש לכבוד שבת (ומקורו מהאריז"ל בשער הכוונות), והנה כתוב בספר יסוד ושורש העבודה דא"א להשיג תוספת הארת נשמה יתירה בלתי טהרה במקווה, והוכיח כן מדברי הזוהר פרשת ויקהל, וכמו"כ כתב בספר ראשית חכמה. ולפ"ז יש לשאול דהמנהג הוא שרק אנשים טובלים בער"ש ולא נשים, וא"כ היאך נשים זוכות לתוספת הארת נשמה יתירה, והלא אין שום רמז בלשון הזוהר לחלק בין אנשים לנשים, וקשה טובא לומר באופן סתם, שדברי הזוהר והמקובלים נאמר רק לגבי אנשים ולא לגבי נשים, וא"כ צ"ע נשים איך ישיגו התוספת הארת נשמה יתירה?

תשובה: מה שהבאת בשם זכרו תורת משה והקיצור שו"ע בשם יסוד ושורש העבודה בשער ח' ובשם הראשית חכמה בשער קדושה בשם הזוהר בפרשת ויקהל דקבלת נשמה יתירה היא רק ע"י טבילה במקוה, ושאלת לפ"ז כיצד נשים מקבלות נשמה יתירה, הנה ראשית יש לדון אי נשים חייבות ברחיצה סתם בע"ש בחמין, והנה באחרונים דייקו ברמב"ם דכתב דכל אדם מחויב בכך דגם נשים חייבות באמת כ"כ בעטרת זקנים בסי' ר"ס בשם מהר"ש מלובלין, וכ"כ בבאר היטב ובשונה הלכות, ועי' באשל אברהם דחולק וס"ל דאינן חייבות, והנה בלשון הזוהר בויקהל לולי דברי האחרונים שהבאת אין הכרח דמיירי בטבילה דשם הלשון הוא רחיצה, והמקור לטבול בע"ש אינו מהזוהר בפרשת ויקהל אלא מהזוהר בפרשת תרומה דף קל"ו, ומצאתי דכן למד פשט בזוהר בפתח הדביר הובא גם בספר לקראת שבת עמ' ק"ל הערה 6, והנה אי מיירי על רחיצה בחמין ניחא, אך לפי שיטתם הנה יש להעיר דהנה טבילה זו הנהיגה האר"י ע"פ הזוהר, וביעב"ץ כתב דטבילה זו לא הוזכרה בגמ' אפילו למצוה ורק האר"י הנהיגה ומי שנזהר בכך קדוש יאמר לו, והמ"ב לא הביאה כלל וכי לדבריהם לא יקבלו נשמה יתירה, וביותר יש להקשות הרי ברכת בשמים בהבדלה היא על יציאת הנשמה יתירה וכי תעלה על דעתך דלדעתם מי שלא טבל במקוה בע"ש אסור לו לברך על בשמים או דפטור מכך, וזה ודאי אינו, אלא ע"כ צ"ל דהנשמה יתירה מקבלים כולם ורק התוספת הארה באה

ע"י המקוה וזה הוא גם בנשים, וכעת שמחנו למצוא כדברים אלו ממש בשו"ת שלמת חיים סי' רפ"א דהביא ראיה זו מבשמים, וכתב דודאי חל גם על מי שלא טבל נשמה יתירה בליל שבת יחד עם כל כלל ישראל ושם ביאר אמאי חל על הקטנים שאינם טובלים ורק מי שטובל זוכה יותר וכמש"כ, ולפ"ז ניחא גם על הנשים.

בברכת תורה המערכת.

תשצ"ד. מר חשוון מדוע נקרא מר

שאלה: יש לשאול מהו הטעם שחודש חשוון נקראת מר חשוון ושמעתי משום שאין בו יום טוב או מועד, אבל א"כ גם תמוז אין בו שום יו"ט או מועד. האם יש מראה מקומות שאחד שבאמת מפרש כן או אם יש טעם אחר, והאם יש מקור שזה בא ממה שהמבול התחיל באותו חודש לכן נקראת מר- חשוון. (אגב רציתי לומר שבספר יצירה בשמות החודשים אותו חודש נקראת מרחשוון ומשמע שזה מילה אחת ושם אחת ולא הוספה של מר שהוסיפו על חשוון, ולא כמו חודש אב שעצם שם החודש הוא אב והוסיפו לומר מנחם קודם מנחם-אב).

תשובה: מה ששאלת מה הטעם דחודש חשון שנקרא מר וכתבת ששמעת משום שאין בו יו"ט, כ"כ בספר קמח סולת ומה שהקשת שגם תמוז אין בו מועד ז"א כיון שיש בו צום ועתידין צומות להיהפך למועדות כידוע, עוד כתב שם דחשון לשון חשרת מים והוסיפו מר מלשון טיפה מר מדלי, עוד כתב הטעם שבו מתה שרה והוא לשון מר, ובספר מועד לכל חי כתב שהוא ע"ש מיתת רחל והוא ר"ת מ"ר, ובמטעמים ערך חודש ל"ג פירש גם מלשון טיפה דאיתא במדרש תנחומא דאחרי מרחשון מ' יום מתחילת החודש יתחיל ימי גשם כמו במבול שהיה מ' יום, ובספר נחלת שבעה כתב לשון אדון שממנו מתחיל מנין החודשים, ומצאנו דכ"כ בפירוש שממנו מתחיל מנין החודשים בתרגום יהונתן בראשית פ"ז פי"א, ובערוך השולחן אבן העזר סי' קכ"ו סעי' י"ז כתב הטעם משום דהוי מר דבו התחילה גלות עשרת השבטים, ובספר עולת חודש כתב דבאשורית חשון הוא ארחושמני הוראתו ירח שמיני לדעת קמחי (כנראה הרד"ק) ונהפך האותיות מן הירח שימון מר חשון, ומה שהבאת ראיה מספר היצירה דנקרא מילה אחת כמובן, אין ראיה כלל דבכל הנוסח של ספר היצירה יש ד' או ה' נוסחאות וק"ו בחיבור מילה אחת ליכא ראיה כלל, ועי' שדה חמד מערכת חתן וכלה.

בברכת תורה המערכת.

תשצ"ה. צורת כתיבת התורה לפני נתינתה

שאלה: האם לפני שהתורה ניתנה-לפני שהמאורעות קרו במציאות, אז התורה היתה כתובה בצורה שונה ממה שהיא לפנינו? האותיות היו מחולקות אחרת?

תשובה: מה ששאלת על צורת התורה לפני נתינתה, עי' בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' אלף ס"ח דהתורה משתלשלת מלמעלה ויורדת מעולם לעולם ובכל עולם היא מובנת ונקראת לפי מדרגת אותו עולם ובעולם המלאכים היא מובנת ומתפרשת כפי מדרגתם, והמלאכים לא הבינו כשניתנה התורה למשה וירדה לארץ דבעולם שלנו התורה נקראת אחרת וכמובן הדברים הם מושגים רוחנים כך שאין סתירה שבכל עולם לפי מהותו נקראת בו התורה אחרת, וכעין זה כתב בנפש החיים שער ד' פ"י, וכן כתב הרמב"ן על התורה בראשית פ"א פ"א שהתורה היא צרופי אותיות של שמות הקב"ה וכאן היא ניתנה בצורת קריאת תורה ומצוות, וכ"כ הגר"א דמשה חילק את התורה לתיבות ואותיות אחרי שהתורה הורדה לגבולות זמן ומקום לפי המאורעות, וע"ע בבית הלוי פרשת בא, ובנפש שמשון על התורה עמ' קכ"ד, ובלשם שער פונה קדים פ"א פי"א וט"ו ושער ב' פט"ו אות א', ובשפתי חיים ח"ג עמ' קצ"א.

תשצ"ו. אין אדם מקנא בבנו אי הוי גם בנכד

שאלה: מצינו בגמ' אין אדם מקנא בבנו האם זה נוהג בבני בנים (וכן לבני בני בנים)?

תשובה: בענין אין אדם מקנא בבנו ובתלמידו אי הוי גם בבני בנים, לא מצינו מי שעמד בכך, ומסתבר דגם בבן בנו אינו מקנא דע"כ רחמי האב על בנו, וכן מצאנו בכמה ספרים דנקטו בלי ראיה לשון אין אדם מקנא בבנו ובבן בנו.

תשצ"ז. מנהג החזקת נרות בחופה עד מתי

שאלה: ראיתי בספר הנשואים כהלכתה שיש להחזיק הנרות של החופה עד אחרי ז' ברכות, ולא כתב שם מ"מ אלא כ"כ בספרים, האם אתם יכולים לצטט לי אותם?

ש.ק.

תשובה: לכב' הרב ש.ק. שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

בענין נרות בחופה, בספר נטעי גבריאל נשואין ח"א פרק י"ז הערה י' כתב דלא נתבאר עד מתי מחזיקים, וכתב דלפי הרמזים יש להחזיק עד הסוף וכן נוהגים הרבה, ומנהג באבוב לכבות אחר ההולכה.

בכבוד רב המערכת.

תשצ"ח. שמועה דאנשי אמריקה מעשרת השבטים

מהו דעת חכמי הדור על האנשים שגרו בזמן גילוי אמריקא [מלבד דעת ר' ישראל בן מנשה] האם הם מעשרת השבטים?

תודה על העתיד ר.ק.

תשובה: לכב' הבה"ח ר. ק. נר"ו.

בענין הילידים מאמריקא, גם אהרון הלוי מאנוסי ספרד ב1644 כתב דהם מעשרת השבטים.

בברכת תורה המערכת.

תשצ"ט. יחוס ר' צבי הירש סג"ל שטרן

שאלה: ידוע לי שרבי צבי הירש סג"ל שטערן {אביו של ר' יוסף סג"ל ליכטאג המכונה ר' יוסל חריף בעמח"ס שו"ת עמודי אש לבית יוסף ושל רבי יעקב הלוי לעבענהיים אבד"ק קראקא} היה בן אחר בן מהט"ז, אבל מהו הפרטים של הדורות ביניהם?

תשובה: בנוגע ליחוס הרה"ג צבי הירש ידוע לנו רק עוד דור אחד והוא הרב אברהם סגל, מובא בספר ברכת אברהם לרבי אברהם צבי וייס על המועדים [תשס"ה] בסוף הספר עמ' ז' בקונטרס זרע קודש.

ת"ת. מי הם עשרה מלכים שנתגיירו

שאלה: מובא בעקטאן דמר יעקב {נדפס באוצ"מ ערך עשר גלויות} עשרה מלכים נתגיירו ובתוכם אנטיגנוס המלך אבאי המלך בולן המלך וברוריא המלכה ונעלם ממני מי הם, ועוד ק"ל אמאי לא הוזכר שם נירון קיסר שנתגייר?

תשובה: מה שהבאת מעטקא דמר יעקב על עשרה מלכים שנתגיירו, הנה לא ברור כ"כ מהימנות דברים אלו, עי' בספר נידחים עמ' 90 דכתב על קטע זה דניכר דמקומות אלו נזדייפו, ובנוגע לשמות ששאלת, הנה אנטונינוס המלך ידוע הוא חבירו של רבי יהודה הנשיא והוא התגייר כמבואר בירושלמי מגילה פ"א הל' י"א. טובאי המלך לא מצאנו מי הוא. ברוריה המלכה מופיעה במסכת גרים פ"ב משנה ג', ובמסכת גרים להגר"ח קנייבסקי גורס ברזליה המלכה, ועי' בספר תורת הגר עמ' 50 דגרס ברוריא, וכתב דצריך לגרוס בלוריא, והביא בהגהות שם דכ"כ בר"ה דף י"ז ע"ב שאלה בלוריא הגיורת, וכן במכילתא פרשת בא פט"ו, והביא דכן גרסו בנחלת יעקב, ובשמחת יהודה, ובנוסחא חדשה, וכ"כ בספר שם בצלאל להרה"ג יעקב חיים סופר בעמ' קכ"ב שהביא מדרש זה וכתב לגרוס בלוריא. בולן המלך מופיע בתור המלך של הכוזרים, אך זה היה בזמן הגאונים [ואולי מוכיח על זיוף המדרש ואולי היה אחר].

בברכת תורה המערכת.

תת"א. בענין קללה ופולסא דנורא

שאלה: מהו יסוד של ענין הקללה האם הוא דבר שבמציאות או חלות, ויש נפק"מ דכיון שאסור לקלל את חבירו אם הקללה היא חלות אמרינן בזה כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני? ועוד האם יש באמת סוד "פולסא דנורא" שהוא כעין קללה או חרם ע"פ קבלה שימות המקולל בתוך שנה ומהו סדר עשייתה? והאם יש שומע כעונה ועניית אמן בקללה?

תשובה: בענין הקללה, עי' בחינוך מצוה ל"א דביאר דיש כח בדיבור האדם כ"א לפי חשיבות נפשו ודבקותו בעליונים שדבריהם משפיעים וימהרו לפעול עיי"ש, ועיי"ש דהביא את דעת הרמב"ם דטעם מצוה זו כדי לא להתרגל לנקמה וכעס אך אין זה שייך כלל לאי עביד לא מהני דזה שייך לעניני קנינים וחלויות דברים משא"כ כאן. ובענין קללה ע"י שומע כעונה כתב הרה"ג צבי רוטברג בספרו למיסבר קראי דברים עמ' קי"ח דאין בקללה דין שומע כעונה רק בברכה, עיי"ש דדייק לה מקרא. ומה ששאלת על פולסא דנורא, בעיקרו זה חרם, רק זה חרם שמי שעושין עליו חרם זה ימות תוך זמן קצר, אך ד"ז מסוכן גם למטילים את החרם דגם הם יכולים להיפגע, ומספרים דעשו זאת בירושלים בדור הקודם בירושלים על גדולי פורצי הדת ומחטיאי הרבים, וכן אומרים דעשו המקובלים וביניהם הרב כדורי על נשיא מצרים נאצר, ויש נוסח של פולסא דנורא בכל בו שעושים בפתיחת היכל ותקיעת שופר והדלקת נרות [ועי' במלחמות ה' [סאקס] בעמ' ש"ל מודעה לקריאה לעשית פולסא דנורא. ועי' בקובץ האיגוד ה' עמ' 50 מעשה בענין פולסא.

בברכת תורה המערכת.

תת"ב. האם הקב"ה שומר מצוות

שאלה: שמעתי שחוקרים אם הקב"ה עצמו מחוייב במצוות האם יש מו"מ בזה {שמעתי ראיה שהוא ית' חייב משום שהוא שומר שבת, ושמעתי שאינו חייב מדסירס הלויתן}?

תשובה: בענין אי הקב"ה שומר מצוות, עי' בבעלי התוס' על התורה שמות פי"ד פ"ב דכתבו דאין הקב"ה שומר את המצוות ולכן דן בשבת ולכן אמר שיחנו לפני בעל צפון אע"פ דהוי ע"ז, ועי' במרכבת המשנה פרשת כי תשא דכתב דהקב"ה שומר רק מצוות דאוריתא ולא דרבנן. ובענין סירוס הלויתן עמד בזה בשאלת יעב"ץ ח"א סי' קי"א, ובמקנה קידושין דף כ"ה, ועיין באורך בחבצלת השרון ספר שמות פרשת בשלח עמ' רל"ב דהאריך בכמה מאמרים על כך עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

תת"ג. בענין כתיבת קולמוס של משה

שאלה: מפורסם בשם השל"ה שמרע"ה כתב הי"ב ס"ת ביום מיתתו ע"י השבעת קולמוס ולא כתבם ממש משום ששבת היה. וצ"ב היאך שייך להיות כתיבה לענין ס"ת ולא לשבת?

ר. ק.

תשובה: לכב' הבה"ח ר. ק. נר"ו שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

בענין כתיבת משה ע"י השבעת קולמוס, כן הביא הח"ס בשו"ת או"ח סי' קצ"ז בשמו, ומה שהקשת כבר הקשו כן באחרונים, עי' בבית אהרון חי"א עמ' רס"ו, וע"ע בספרו בית אהרון סי' ו', ובספרו בח"ח בערך אין להינות ממעשה ניסים וא"ל דיש לחלק בין שבת דבעינן מלאכת מחשבת לבין כתיבת ספר תורה, ועיין בזה מה שכתב בקה"י בב"ק סי' מ"ה, ועי' בחבצלת השרון בשלח, ובמשנת רע"א עמ' רע"ג בהערות והאריכו בכך עוד רבות באחרונים.

בכבוד רב המערכת.

תת"ד. ביאור הטעם בכל המקומות שהוזכר בהם מרכא כפולה

האם יש סוד במה שבכל מקום שהוזכרו ג' בני לוי ביחד יש טעם זקף גדול על גרשון/גרשום? והאם יש סוד במרכא כפולה שאינו מצוי בתנ"ך כל כך?

הנני חותם כעין הפתיחה בהכרת הטוב לכם על שטרחתם בעדי למצוא פתרון לכל השאלות ששאלתי אתכם וה' יצליח דרככם.

ר. ק.

תשובה: לכב' הבה"ח ר. ק. שמחנו לקבלת שאלותיך.

מרכא כפולה נמצא בתורה חמישה פעמים, והנה ביארו המפרשים דהכונה תמיד בטעם זה מורה על כפילות הענין, וכ"כ בזוהר ח"ג דף קפ"ט ע"א, ועי' שם בהערת המהרח"ו. והנה מופיע בפרשת שלח על "טוב לנו שוב מצרימה" ובספר יקרא דאורייתא הביא בשם הג"ר צבי רוטנברג דהיו שטענו שטוב לשוב מצרימה רק באופן יחסי כלפי א"י והיו דטענו שזהו טוב גמור, וזה רומז הטעם, ועוד מצינו גבי מיתת נדב ואביהוא בפרשת שמיני "אשר לא ציוה אותם" ושם כתב בספר בנין שלמה לר' שלמה כהן מוילנא דרומז דעברו על שני לאוין לאו דיין ושכר אל תשת ועל לאו דבכל עת לא יבוא אל הקודש [מובא גם בפילפלתא חריפתא על שמיני], ועי' בספר זרעה של רחל עוד פירוש ועוד מצינו בבראשית גבי "ויבא לו יין וישת" וביאר במשך חכמה שהביאו ליצחק פעמים

יין דהשותה בפעם אחת הרי זה גרגרן וכך נתנו לו הכוס פעמים שלא שתה בפעם אחת ועי' בזוהר בראשית כ"ז כ"ה דנתן שם עוד טעם, וכן מופיע ב"ויקרא לה נבח" ועי' בטעמא דקרא דביאר דמבואר ברש"י דלא התקיים לה שם זה אך אח"כ בשופטים מופיע שוב שם זה וכנראה שקרא לה שוב ולכך מופיע טעם זה. וכן בשמות פ"ה פט"ו "למה תעשה כה לעבדיך" וגם זה ביאר בבנין שלמה שם בהקדמה דבא לרמז דטענו לפרעה שני טענות א. למה אינך נותן קש ב. למה מוסיף אתה על המיכסה, ועיי"ש עוד פירוש, וכן פירש בספר זרעה של רחל על התורה להרש"ז זלזניק זצ"ל, וכן פירש הגר"ח קנייבסקי בספר טעמא דקרא, ושערי דרוש לא ננעלו ואפשר לפרש בכל אחד מהמקומות עוד פרושים ע"ד זה. ובענין זקף גדול על גרשום אין לנו תשובה.

בכבוד רב המערכת.

תת"ה. בענין כרת ומיתה בידי שמים

שאלה: היכן כתוב סיכום על מהות כרת ומיתה בידי שמים? מאיזה גיל זה? האם זה גם בעוה"ב?

בתודה מראש י. פ.

תשובה: לכב' הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין כרת ומיתה בידי שמים, עי' בתפארת ישראל סנהדרין סוף פ"ט דסיכם את הדברים, ועי' באריכות בשדה חמד בכללים מערכת כ' אות צ"ו.

בכבוד רב המערכת.

תת"ו. לימוד קבלה לפני גיל מ'

שאלה: האם זה נכון שהאריז"ל {או גדול אחר} התיר בימינו ללמוד קבלה גם למי שלא מלאו לו 40 שנה, ולמרות שאינו ממש ראוי לכך?

תשובה: בענין לימוד קבלה לפני גיל ארבעים, עי' בספר אור צדיקים כ"ב- ל, ובחתם סופר על התורה מהדורא תנינא פרשת שמות שהתירו לנשוי מגיל כ', ועי' בכף החיים סי' קנ"ה ס"ק י"ב דפסק שמותר, וכן מורים מקובלי הספרדים בדורות האחרונים.

בברכת תורה המערכת.

תת"ז. האם אדם יכול לברך את עצמו

שאלה: האם שייך המושג שצדיק או אדם גדול יכול לברך את עצמו (וה"ה בעצם כל אדם) שעי"כ ימשיך על עצמו וישפיע על עצמו שפע ברכה כמו שהוא מברך

אדם שני, או דילמא רק מצינו את הענין של ברכה שניתן לברך אדם אחר אבל לא את עצמו [ומצינו להיפך שיש איסור דאורייתא לקלל את עצמו אמנם אין זה מן המוכרח שלהיפך ששייך לברך את עצמו].

תשובה: בענין אי אדם יכול לברך את עצמו, עי' בלקט יושר עמ' נ"ז דכתב במנהגי הבדלה וז"ל "ואח"כ הסיר בשתי ידיו המטרון מעל ראשו ומברך את עצמו ברכה והצלחה יניח על ראשי מושך שתי ידיו מגובה הראש עד המצח ואמר במשיכה וכן עשה ג' פעמים. אך ראה גם להרב שלחן העזר סי' ח' סעי' ג' בשמלה לצבי סק"י שכתב דהא דנהגו דמי שברך ברכת האירוסין לא יברך ברכת הנישואין הוא, יען כי לענין ברכת האירוסין המברך הוא שליח של החתן משא"כ בברכת הנישואין בדוקא בעינן שלא יהא שליח מהחתן כדי שלא יראה כמברך את עצמו ושלוחו של אדם כמוהו ולכן כדי שלא יהיה נראה כאילו המברך הוא שלוחו גם לענין ברכת נישואין מכבדים לאחרים שיברכו את ברכת הנישואין ולא לזה שברך ברכת האירוסין. אך יתכן דלענין ברכות בנישואין דהוי ברבים וכן עדיף ברכה מאחר ואין בהכרח סתירה למש"כ בשיבולי לקט.

תת"ח. האם מותר לשקר בשביל תוספת שלום

שאלה: שמעתי שמותר לשקר אפי' בשביל תוספת שלום, אף שלא קיים מחלוקת, האם יש לזה מקור?

ש.ג.

תשובה: לכבוד הרב ש. ג. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

בענין לשקר מפני דרכי שלום, בשו"ת לב חיים להגר"ח פלאג'י הוכיח ממה ששינה הקב"ה בדברי שרה דאפילו לא יהיה מחלוקת רק קפידא מותר לשנות, וכן כתב בשלמת חיים ח"א סי' פ"ז, וכ"כ בניב שפתיים להרה"ג ר' נחום יברוב שליט"א כלל ב' סעי' ב' אבל לתוספת שלום לא מצאנו מי שהתיר.

בכבוד רב לדופקי בתשובה.

תת"ט. גדרי השתדלות

שאלה: רציתי לברר בענין חובת ההשתדלות מהו גדר החיוב האם הוא חיוב כלפי אמת או דהוא רק היכי תימצי שיקבל את הראוי לו, ונפק"מ כשיש לו ספק על דבר מסוים אם נכלל בחובת ההשתדלות וצד ב' הא כיון דהוא חיוב כלפי אמת מספק נמי יהא מחויב בכך, אך לצד דהוא רק היכי תימצי לקבל את הראוי לו יתכן דבספק אין

מחויב בכך, ויש צד ג' דהיינו שלא ינכו לו מזכויותיו שלא יהיה חשוב כנס ולצד זה נמי יש להסתפק מה הדין בספק.

תשובה: מה ששאלת בענין חיוב ההשתדלות, הנה ד"ז תלוי בדרגות בני האדם עיין ברמב"ן {איוב פל"ו פ"ז} על הפס' "לא יגרע מצדיק עניו" דמחלק דצדיק הדבק בה' לגמרי ל"צ כלל להשתדלות, אבל מי שאינו במצב כזה וכן הם רוב בני האדם צריך להתנהג בדרך הטבע, וכתב הרמ"ק בשיעור קומה ערך השגחה דאדם כזה אם אינו מתנהג בדרך הטבע נענש הוא על כך שלא השתדל, וכ"ז הוא בענין השתדלות בשאר ענינים, ובעניני הפרנסה כתב ר"א בן הרמב"ם בהמספיק לעובדי ה' שער הבטחון דגם צדיק גמור חייב להשתדל קצת לצורך פרנסתו אבל מספיק ביגיעה מועטת {כי אין הקב"ה מנהל את העולם בדרך ניסית} ושאר בני אדם צריכים להשתדל יותר והכל תלוי במידת הבטחון ודבקותו בקב"ה דכמה שבוטח יותר צריך להשתדל פחות היוצא מכ"ז דיש חיוב השתדלות כ"א לפי דרגתו מצד שכן הנהגת העולם ואם עושה פחות מדרגתו נענש, ובספק יבדוק עצמו באמת עד כמה הוא בטוח וראוי ועפ"ז יתנהג. {ועיין באריכות בכ"ז בשפתי חיים להגר"ח פרידלנדר פרקי אמונה והשגחה ח"א מאמר ה' וכן במאמר ו' פ"ה}.

תת"י. קריאת שומשום בשין ימנית או שמאלית

שאלה: רציתי לברר האם הקריאה הנכונה של שומשום במשניות הוא בשי"ן ימנית או בשי"ן שמאלית.

תשובה: בענין קריאת שומשומים, הנה בכל המשניות והסידורים הניקוד בשי"ן ימנית אך לשון בני אדם על שומשום הוא בשי"ן שמאלית וכן הוא בלע"ז, וכן יש כותבים סומסום בסמ"ך, ועיין ברע"ב במס' שבת פ"ב דזו מילה בערבית ובפרוש הרמב"ם מהדורת קאפח כתב אלמנסים, וכן הביא שם בהגהות את המילה בלע"ז באות "אס" והינו שין שמאלית.

בברכת תורה המערכת.

תתי"א. ביטול תורה שהוא רשות

שאלה: רציתי לברר האם מצינו דבר שהוא ביטול תורה רשות, דהיינו דאין חיוב לבטל בשביל אותו הדבר אך אם רוצה הוא יכול, ומה המקור לכך?

אודה לכם מאוד על כל זה י. א.

תשובה: לכבוד הרב י. א. שליט"א.

בענין ביטול תורה שהוא רשות, מצינו רק דכתב כף החיים בסי' תקנ"ד ועוד אחרונים דבתשעה באב החיוב ללמוד בדברים המותרים הוא רק רשות ולא חובה, ויותר מזה לא מצאנו.

בכבוד רב המערכת.

תתי"ב. מדוע לא תיקנו זמירות ביו"ט

שאלה: לכבוד ולתפארת בכבוד רב המערכת, יישר כחכם על כל התשובות שמשיב לי פעם ופעם!

יש לשאול למה מצינו זמירות בסעודה דוקא בשבת ולא ביו"ט שלא מצינו שחיברו בזה הראשונים והקדמונים שום זמר וזמירות לשיר בסעודות יו"ט כמו שיש בסעודות שבת, וצ"ב טעמא דמילתא?

תשובה: בענין זמירות ביו"ט, עי' בספר פתגמי דאורייתא לאדמו"ר מפיטסבורג עמ' תשס"ה דכתב ע"ד האפשר ע"פ הבית הלוי דכתב דבשבת דהוי דין עונג אע"פ דלא כיון יצא ידי מצוה, משא"כ ביו"ט דהוי דין שמחה וצריך לכוין ולכך חששו בשבת שמא ישכח שמקיים מצוה לכן תקנו זמירות, משא"כ ביו"ט דבלאו הכי יכוין.

המערכת.

תתי"ג. מהו לשון האיחול בלידת בת

שאלה: בגמ' שבת קל"ז: כתוב גבי לידת הבן שבברית מילה העומדים אומרים "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים" הנה מנהג הנפוץ היום שגם בלידת הבת מאחלים ומברכים את אבי הבת שתזכה לגדלה לתורה {או לבן תורה} לחופה ולמעשים טובים, ושמעתי שבדור הקודם {או אולי שתי דורות קודם} לא הוסיפו המילה תורה או בן תורה אלא סתם אמרו לחופה ולמעשים טובים.

תשובה: בענין הברכה לבת, הנה הנוסח בסידורים במי שברך הוא לחופה ומעשים טובים בלבד, וכן הובא בשם הגר"ח קנייבסקי, אך יעוי' באג"מ ח"ד סי' ס"ז שכתב דהנוסח מלא לגדלה לתורה או לגדלה לבן תורה וכ"כ הוא עצמו בברכה לאחר שנולד לו באג"מ יו"ד סי' א' משנת שדמ"ת, וכ"כ ר' אלעזר פלצינסקי בברכה לאחד בחוברת המאור חוברת פ"ז, ועי' שולחן מלכים עמ' ק"ד.

בברכת תורה המערכת.

תתי"ד. תהילים לנשים בלילה

שאלה: לכבוד המערכת הנכבדת אשמח לתשובתכם:

ראיתי באחד המקומות שלנשים אין בעיה של תהילים בלילה. מדוע, והאם אכן הדבר מעוגן במקורות?

תשובה: בענין אמירת תהילים לנשים בלילה, יעוי' בפסקי תשובות דסיכם את הדעות שאסור לומר תהילים בלילה בסי' רל"ח אות ג' ושם בהערה 24 הביא משו"ת לבושי מרדכי תנינא או"ח סי' קפ"ו דלנשים ותינוקות וכן לשאר אנשים שאין יודעים ללמוד רק מקרא ותנ"ך אין אמורים דברי האר"י ז"ל, וכ"ה בפתח עיניים ברכות ג ע"ב ד"ה ובענין, ובשו"ת בית ישראל (לנדא) סי' ל"ה.

בברכת תורה המערכת.

תתט"ו. האם יש חסרון להשתטח על קברי צדיקים, ומה אם הנחת ראש על היד

שאלה: האם יש חסרון להשתטח על קברי צדיקים, ומה אם הנחת ראש על היד?

תשובה: מה ששאלת בענין השטתחות על דברי צדיקים, מקורו בשער היחודים לאר"י פ"ח דף י' ע"א ושמענו דיש שטוענים דאי אינו במדרגה יכול להזיק, ובענין הנחת הראש לא מצאנו על כך.

בברכת תורה המערכת.

תתט"ז. תורה מתשת כוחו של אדם בשלא לשמה

שאלה: היכן כתוב התירוץ על הסתירה שבמקום אחד כתוב דהתורה מתשת כוחו של אדם, ומקום אחד כתוב לי גבורה שכיון דעוסקים בה לשמה כאן בעוסקים שלא לשמה?

תשובה: מה ששאלתם סתירה בין מה שנאמר תורה מתשת כוחו של אדם ומאידך גיסא נאמר לי גבורה, עי' מדרש תלפיות ערך חכמה דפירש דבתחילת הלימוד הוא חלש וכשמוסיף בלימודו נהפך לגיבור, ומקורו בזוהר חדש בראשית דף ה', וכן בספר דרכי חיים להגרמ"י לפקוביץ עמ' ש"כ הביא בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א דמקורו בזוהר בראשית, וכ"כ ג"כ בספר דרך שיחה עמ' ת"פ ושם בעמ' תפ"א הביא מה שכתבת בשם הגר"א דאם לומד לשמה אין התורה מתשת כוחו, וכ"כ בכתב סופר לבאר הפס' לי גבורה, וכ"כ בספר שארית מנחם עמ' רצ"א.

בברכת תורה המערכת.

תתי"ז. בביאור הזוהר "היינו צדק היינו אמת"

שאלה: ראיתי שמובא בשם הזוהר בלק דף קצ"ח ע"ב "והיה צדק אזור מותניך ואמונה וכו' היינו צדק היינו אמונה... אתקריאת כד אתחבר בה אמת" אם אפשר לפרש לי זה המאמר (אם אפשר באופן שיהא מובן גם בנפש האדם, כמובא בספרים שהאדם הוא דוגמא לעליונים "ומבשרי אחזה..." כי לא הבנתי מה יש שייכות בין "צדק" לאמונה כלומר דאמונה עוד יש לי קצת הבנה שאדם הוא "מאמין" ויש לו אמונה, אך מה הקשר בין צדק לכך, מדוע כשיש צדק וגם האדם יש לו אמת אז זה נחשב שיש לו אמונה).

ח. ח.

תשובה: לכבוד הרב ח. ח. שליט"א.

מה שהקשית בביאור בדברי הזוהר בפ' בלק דף קצ"ח. על הפס' בישעיהו והיה צדק אזור מתניך והאמונה אזור חלציו, ע"ד הבנה בנפש האדם ושאלת לבאר מדוע כשיש צדק באדם ויש לו אמת זה נחשב שיש לו אמונה, הנה כשתעיין בלשון הזוהר אין מבואר שם דיש חיבור של צדק ואמת היוצר אמונה, אלא אדרבא מבואר שם דיש פעמים שאמונה מתנהגת בצדק ופעמים שאמונה מתנהגת באמת והם שתי הנהגות שונות ונבאר בהמשך, והנה פשט הפס' עיין במלבי"ם ואברבנאל ועוד שם בישעיהו דזה נאמר על מלך המשיח שהצדק שישפוט את העולם בצדק והיה אזור מתניו {דהיינו דבר שכולם יראו כמו חגורה חיצונית על המותניים} אך אמונתו החזקה היא גם תהיה סמלו, אך זה דבר יותר פנימי ופחות נראה לכן נקרא אזור חלציו {דהיינו אבריו הפנימיים}, אבל הזוהר ע"ד הפשט בזוהר כמו שבקשת מפרש ד"ז על הנהגת הקב"ה בעולמו דיש שתי הנהגות לקב"ה במשפטו בעולם ומשפט הקב"ה בעולמו זה הכוונה אמונה {דהיינו אמונה בשכר ועונש שזהו הנהגת המשפט} וע"ז מקשה הזוהר הלא אמונה {משפט} וצדק {משפט צדק} הרי הם שוים וא"כ אמאי חילק הפס' ביניהם, וע"ז משיב הזוהר "ואע"ד דכולא חד וחד דרגא איהו" {אע"פ שבאמת הכל מבחינת משפט גם אמונה וגם צדק} אבל בזימנא דקיימא בדינא קשייא ומקבלא מסטר שמאלא אקרי צדק דינא ממ"ש וכו'} פר' בזמן ששופט בדין קשה בלי רחמים נקרא צדק}, וממשיך הזוהר "אמונא בשעתא דאיתחבר בה אמת לחדוא וכל אנפין נהירין כדין אקרי אמונה ואית ותרנותא לכולא וכו' {פי' בזמן שאמונה משפט מתחברת לאמת היינו בחינת חסד} יש ויתור במשפט, ומסיים הזוהר "ובגין כך חד דרגא איהו ואתפלג לתרין סטרין והני תרי סטרין תרי אזורין קיימן חד לשאר עממין וחד לישראל וכו' {פי' מידת המשפט בדין הוא לשאר העמים ומידת המשפט בחסד ורחמים היא לכלל ישראל} ע"ש עוד באורך יותר לשון הזוהר, עכ"פ מבואר בפרוש בזוהר דיש כאן שתי בחינות לאמונה למשפט בצדק ובאמת ולא כמו שהבנת דאמונה היא ע"י צדק ואמת ביחד, וכן מבואר דאמונה אין הכוונה לאמונה פשוטה בקב"ה כלשון היום אלא לאמונת המשפט, ופרוש זה מספיק להבנה גם לנפש האדם

שצריך להיות לו אמונת המשפט, וכן אפשר שגם האדם בעצמו צריך לפעמים ללכת במידת הדין בלי רחמים כלפי רשעים וכו' ולפעמים דין במידת רחמים כלפי הצדיקים חבריו ובניו וכו'.

נקוה שהדברים מיושבים ומובנים לאשורם.

בכבוד רב המערכת.

תתי"ח. מהו לשון דת

שאלה: מהו לשון דת.

תשובה: לכבוד הרב השואל הנכבד שליט"א לא אדע שמו במה אכנהו.

לשון דת אינה לשון הסכמה לאיזה אמונה, אלא לשון דת הוא לשון קיום חוקים של מלך או של הבורא או של קבוצת אנשים, וכמ"ש במגילת אסתר "ודתי המלך אינם עושים" וכן נאמר שם "מקץ היות לה כדת הנשים" {אסתר פ"ב פי"ב} וכן נאמר שם "דתי פרס ומדי" {אסתר פ"א פי"ט} וכן שם "כל יודעי דת ודין" {אסתר פ"א פי"ג} וכן "והשתיה כדת אין אנס" {אסתר פ"א פ"ח} ועיי"ש בתרגום דפרושו כהלכתא מנהג, וכן פירש האבן עזרא דת חוק, ובפירושים אחרים פירשו שם כמנהג.

בכבוד רב המערכת.

תתי"ט. ביאור ענין גילגול ומקור לגילגול הרמח"ל

מצינו ענין של גלגולים שאדם צריך לחזור ולתקן וראיתי שהרמח"ל היה גלגול של ר' עקיבא ותיקן את ארבעים שנותיו הראשונות שלא למד תורה ולכן מת הרמח"ל בגיל 40 וגם נקבר סמוך לר' עקיבא, אבל הרי מי לנו גדול כר' עקיבא ולא היה מספיק כל שאר שנותיו לתקן 40 שנותיו הראשונים, וא"כ מה יאמרו אנשים כערכנו איך שייך בכלל לזכות בדין {איני יודע אם זה נכון ענין ר"ע והרמח"ל רק ראיתי כך פעם ואיני יודע אם הוי מקור מוסמך}?

תשובה: מה שהקשת מענין הגלגולים, הנה ענין הגלגול מבואר בכמה וכמה מקומות בארוכה רבה אצל בעלי הנסתר ובעלי הנגלה והאר"י הקדוש חיבר על כן ספר שלם בשם שער הגילגולים ששם מבואר אלפי גילגולים (ואיננו יודעים למה בחרת לשאול על הגילגול של הרמח"ל שלא ידוע לך מקורו), וכן חיבר הרמ"ע ספר על גילגולים ובו מובאים גילגולים של גדולי עולם בכל הדורות יותר מר"ע כאדה"ר וקין והבל וגילגולים

של נביאים ומלכים וכ"ז הוא יסוד ושורש גדול הקבלה ותיקון עולם, ואין זה בהכרח שבא בתור עונש רק בא בתור עליה בדרגא כי יש באדם כידוע נפש רוח נשמה חיה יחידה ולפעמים תיקן האדם רק חלק אחד או שניים בנפשו, וכן יש עוד פרטים בעולמות של עשיה יצירה בריאה וכו', וכן יש גלגול ועיבור וניצוץ ולבוש ועוד אלפי פרטים, ובשער הגילגולים כתב כי יש כמה סיבות לגילגול או מחמת עבירה או שחסר לו מצוה או שבא לתקן את בני דורו או שלא התחתן עם בת זוגו האמיתית, וכבר סיכם הרמח"ל בפרק ה' ח"ב ג' י' הובא בשפתי חיים פרקי אמונה והשגחה ח"א עמ' ר"ה וז"ל והנה פרטי בחינותם רבות ימצאו בענין זה של הגילגול וכו' ואין בברואים ידיעה שתוכל לכלול מחשבותיו יתברך ועומק עצתו רק הכלל בזה ידענו ככל שאר הכללים שאחד ממקורות מקריהם של בני אדם בעולם הזה הוא הגלגול, ועי' גם במכתב מאליהו ח"ד עמ' 121 מה שביאר בענין הגלגול. עכ"פ אין בהכרח שהגלגול הוא עונש אך הגלגול הוא צורה מהנהגות העולם שעוברים רוב הנשמות ויש שעוברים זאת אפילו עשרות פעמים גם גדולי עולם ביותר וגם בפרט נשמות והדבר עמוק מי ימצאנו ובעיקר סוד הגלגול כבר רמז הרמב"ן בספר בראשית גבי מעשה ער ואונן דכתב בראשית פל"ח פ"ח אבל הענין סוד גדול מסודות התורה מתולדות האדם ונכר הוא לעיני רואים אשר נתן להם ה' עינים לראות וכו' וברקנטי בבאור סודות התורה ביאר דכונת הרמב"ן על סוד הגלגול. ובעיקר מה ששמעת דהרמח"ל היה גילגול של ר"ע חיפשנו רבות ומצאנו דדבר זה מופיע באגרות של תלמידו של הרמח"ל רבי יקותיאל גורדון, אך שם כתוב רק שהיה ניצוץ של ר"ע, ועי' בספר אור הגנוז של הרב שריקי שליט"א שהביא איגרת זו וביארה באריכות.

תת"כ. טעמים למצות כסוי הדם מספר דינא דחיי

שאלה: לכבוד המערכת.

בספר "דינא דחיי" להגאון בעל "כנסת הגדולה" כ' טעמים נוספים למצות כיסוי הדם שלא כתובים בחומש ומפרשיו, נסיתי להשיג את הספר הנ"ל ולא הצלחתי, אם יש באפשרותכם לשלוח לי חומר בנושא זה מהספר הנ"ל.

תשובה: בספר דינא דחיי (הוצאת מכון הכתב) כתב בטעם המצוה (וציין לדמשק אליעזר פרק כסוי הדם דף רט"ו ע"ג) לפי שהנפש תלויה בדם שנאמר כי הדם הוא הנפש ומטעם זה ראוי לכסות הנפש מעין רואיו טרם יאכל הבשר ואל"כ הוי כאכזריות לאכול הבשר כשהנפש שהוא הדם נשפך לפנינו ובבהמה לא עשו כן אע"פ שגם שייך טעם זה כיון שבהמה קריבה למזבח ושם אי ישים הדם יהיה מוסיף על הבנין ולכן לא חילקו ג"כ בין הקדש לחולין ובעוף כיון שרק מין מועט קרב חייבוהו, ועוד הביא בשם האבן עזרא שציוה ה' לכסות חיה ועוף שאינם קרבים לה' שלא יחשבו אם יראו דם של חיה שהקריבוהו לע"ז, עוד הביא בעה"ט שכתב שכיון שאין מקריבים תהיה מידת

הדין מקטרגת איך אוכל דם שאינו מקריבו על המזבח, ועי' בלשון חכמים מרפא סי' ס"ו תיקון לחטא לעשות ג"פ בשבוע כסוי הדם במשך שנה.

תתכ"א. האם מוח אחד מותר לפי ההלכה

שאלה: בארץ ישראל לאחרונה יש הרבה אנשים שעושים "מוח אחד", רציתי לדעת אם הוא מותר ע"פ הלכה?

תשובה: מה ששאלת בענין הטיפול החדש הנקרא מח אחד אי מותר או אסור, הנה בדבר זה דנו בארוכה הרבה מרבני דורינו, ועי' בארוכה בקובצי אור ישראל משנה שעברה מו"מ ארוך בזה, וכן בקובץ של ישיבת תורת חכם תשס"ז ותשס"ח מו"מ של הרב החסיד יצחק מאיר מורגנשטרן, וכן יצא קובץ שלם קונטרס אל תפנו שאוסר דבר זה, ובאופן עקרוני שורש הבעיה דלא ברור די הצורך כיצד פעולה רפואית זו פועלת האם בדרך טבעית או ע"י כוחות שאין ברור האם הם בדרך מותרת או דרך כישוף ע"ז וכו' וזה עיקר הויכוח, והרה"ג ר' דוד מורגנשטרן כתב תשובה בשם הגרי"ש אלישיב על כל סוג הרפואות האלו וז"ל אין היתר להשתמש ברפואות האלטרנטיביות שמקורם בדעות עבודה זרה ויסודם בפעולת כוחות לא טבעיים אא"כ אפשר להוכיח שהוא עובד בדרך הטבע בדרכי הבירור ולא סגי בכך שהעוסקים ברפואות אלו מאמינים שהוא טבע ויש לחוש בזה משום קוסם קסמים מעונן ומנחש או משום דרכי האמורי, ומופיע פסק זה בספר פסקי דין מבד"צ ירושלים של הרב לוין כרך י' ושם גם האריכו בנושא זה, ועי' עוד בשו"ת מנח"י ח"ו סי' פ' בענינים הדומים לאלו, וכן בשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קע"ד.

תתכ"ב. ביאור דברי הלל שאמר מובטחני שאין צוחה זו מביתי ב. האם יש יצה"ר לבהמות ג. מקור להא דאין הקב"ה נותן נסיון שא"א לעמוד בו

שאלה: לכבוד צוות דופקי בתשובה.

כהקדמה לשאלות הבאות , אני עוסק בקירוב רחוקים וכחלק עקרוני של עבודתי, אני מחפש מקורות על נושאים במחשבה.

א. הגמרא ברכות ס. מביאה מעשה שהלל בטח שקול צוחה שהיה בעיר לא באה מביתו.

על מה הלל סמך שלא יקרה לו נזק מחמת גזירה מן השמים? האבות הקדושים חששו מתוצאות של חטא בשוגג ("שמא יגרום החטא")? עד כמה זה קשור לחילוקי דעות של החזו"א (אמונה ובטחון) ור' ישראל סלנטר (לא ראיתי בפנים - אם אפשר להצביע על המקום שזה מופיע) בענין מי שבוטח שלא יקרה לו נזק? ואיך המעשה של הלל יתישב לפי החזו"א?

ב. הגמרא ברכות ל"ג. וס"א. מייחסת יצר הרע לבהמות שמזיקות מה המובן של יצר הרע בבהמה? האם זה לשון מושאל על כוונה רעה או יש משהו יותר יסודי?

ג. מאמר נפוץ שהקב"ה לא נותן נסיון לאדם שאינו יכול להצליח. האם יש מקור לזה. לכאורה לא כל דבר זה נסיון (יש עונשים שיכולים לשבור אנשים, כגון מה שאיוב אמר לגבי יסוריו).

תודה רבה לעזרה על הנושאים. מ. צ.

תשובה: לכב' הרב מ. צ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

א. מה ששאלת בפשט הגמ' בברכות דף ס' בהלל ששמע קול צוחה ואמר מובטח אני שאין זה בביתי הא האבות חששו שמא יגרום החטא, עי' ביערות דבש ח"א ריש דרוש ז' דפירש בשם מפרשים דהלל חינך את בני ביתו ע"ד המוסר דכאשר יקרה אסון ודבר צער שלא יצטערו ויאנחו אך יקבלו הכל באהבה ולכן היה בטוח שאין הצוחה מביתו ולפ"ז אין זה שייך כלל למידת הבטחון, וכ"כ השל"ה שער אהבה עמ' י"ד, אך יעוי' בבן יהוידע מסכת ביצה דף ט"ז דכתב דהלל אמר זאת מכח גודל ביטחונו בה', אך יעי' בלקוטי הגר"א לברכות שם שהקשה הרי היו גדולי עולם שסבלו ייסורים, ותירץ דהכל לפי בטחונו על ה' ובאמת מה שכתבת שזהו מחלוקת הגר"י סלנטר והחזו"א באמת זה מחלוקת קדמונים הרמב"ן בפרשת וירא על הפסוק "כי ידעתיו" וכן בשופטים עה"פ "מי האיש הירא" וחובת הלבבות בשער הבטחון, אך ביארו באחרונים דאין זה מחלוקת רק תלוי בגודל ביטחונו דאי בוטח במדרגה נמוכה הבטחון הוא רק שכל מה שעושה ה' הוא לטובה אך אם הוא במדרגה גבוהה א"כ יכול לבטוח שיהיה לו רק טוב וזה הביאור בדברי הגר"א, [ועיין עוד ברכת פרץ פרשת כי תצא ושיחות הגר"ח שמואלביץ ל"ב כ"ו.].

ב. ומה ששאלתם האם יש יצר הרע לבהמות, הנה מהגמ' בברכות ל"ג שהבאתם הרואה שור שחור בניסן ירחיק ממנו כי השטן מקטרג לו בין קרניו אין בהכרח ראיה לענין זה, דהנה ע"פ הקבלה עי' באר"י בשער הגלגולים דף כ"ב ביאר דימי ניסן עולים דשאים דיש גילגולים בדומם שנתקנים ועולים למדרגת החי והשור האוכלם ע"י אכילתו מעלם בדרגא ולפעמים יאכל נשמות דחויות שיש בהם זוהמת הסט"א ויתחזק בו העזות ויזיק בני אדם, ועי' במהרש"א דביאר דניסן לאו דוקא אלא תקופת ניסן דהיינו גם אייר שהוא מזל שור ואז מזלו מתעורר, ועי' קובץ בית אהרון וישראל ק' מאמר מהרב י"ח סופר שליט"א מה שביאר עפ"ז, ועי' באדרת אליהו דברים א' כה"ג דאז מזל השור מתעורר, והנה בעיקר הדברים יעוי' במסכת אבות דר"נ פט"ז דאין יצר הרע לבהמות, וכעין זה כתוב במד"ר בראשית עה"פ ויצר ועיי"ש במתנות כהונה, אך קשה קצת מהגמ' כאן וביחוד מהגמ' בברכות דף ס"א שהבאת אלא מעתה בהמה דלא כתוב בה ויצר לית ליה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא, וכן באמת הוכיח מגמ' זו במשך חכמה אחרי מות פט"ז פ"א-ג, אך יעוי' בחקל תפוחין {ובסוף ספר עבודת משא} עמ' שצ"ג דבירר

באריכות זה סתירה זו {ועי' במהרש"א שם דהקשה דלבהמה אין יצר טוב, ועי' ברש"ש מה שתירץ בזה}, ועי' גם בספר כסא רחמים לרב החיד"א על אבות דר"נ שם, וכן בספר אבות ראש ח"א דף קס"ד ע"ד, ועי' בספר ודרשת וחקרת דכתב דהוי מחלוקת ,ובעל הטורים בראשית שם קושיא ב' כתב דיש יצר הרע לבהמות, אך רוב המפרשים ע"פ הפשט ביארו דאין יצר הרע ויצר טוב ממש לבהמות רק הקב"ה הטביע בהם שני טבעיים ולפ"ז ליכא סתירה בין הדברים, עי' כעין זה בבית אהרון כללי הש"ס עמ' ר"י, וכעין זה ברמב"ן בראשית פ"ט פ"ג דיש להם בחירה וטבע לבחור בטובתם ובמזונות ותאוות ולברוח מן המיתה שכן הטביע בהם הקב"ה עיי"ש וכ"כ בכל בע"ח טבעיו לטוב ולרע אלו הן יצריו אך אין זה יה"ר שנענש עליו רק הוטבע בו זו המידה כעין יה"ר אצל אנשים.

ג. ומה ששאלתם מה המקור דאין הקב"ה נותן נסיון לאדם שאינו יכול להצליח בו, עי' בב"ר בראשית פרשה נ"ה, וכן בילקוט שמעוני וירא כ"ב "ויהי אחר הדברים האלה וכו' ה' צדיק יבחן וכו' היצר הזה אינו בודק קנקנים מרועעין מפני שאינו מספיק להקיש עליהם עד שהוא שוברם מהו בודק קנקנים יפים וכו' כך אין הקב"ה מנסה אלא הצדיקים וכו' פשתני הזה וכו' כך אין הקב"ה מנסה אלא הצדיקים" עוד יש מאמר במסכת ע"ז דף ג, "אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו".

בכבוד רב המערכת.

תתכ"ג. בפיוט אליהו הנביא איש בושר וכו' איש גש וכו' הסדר לכאורה מהופך

שאלה: אומרים בפיוט "אליהו הנביא" איש בושר שלום על יד יקותיאל איש גש ויכפר על בני ישראל, והסדר מהופך?

תשובה: מה ששאלת מהו לשון הפיוט במוצש"ק איש בישר שלום על יד יקותיאל איש גש ויכפר על בנ"י דזה קאי על אליהו דהוא פנחס והסדר הפוך דתחילה ניגש לכפר ורק אח"כ זכה בזכות של בריתי שלום, צ"ל דכונת הפיוט דפנחס זכה לבשורת השלום בזכות שניגש לכפר על בנ"י [ועוד דרצ"ל ע"פ סדר הא.ב. ול"ק כ"כ].

תתכ"ד. מדוע ביש מזל נקרא שלומיאל

שאלה: מה הפשט במה ששגור ורגיל בפי הבריות במה שקורין בן אדם שרע מזלי' ואינו מוצלח בשם שלומיאל או שלומזל {או דבר בערך כזה}, מהו המשמעות של המילה הזאת והאם יש שום מקור כל שהוא בקריאת שם זה {או שמות הללו} באדם זה שלא מצליח בכל מה שהוא עושה?

תשובה: מה ששאלת אמאי לביש מזל קורים שלומיאל, עיין בספר אוסם בושם דכתב שלומיאל היה נשיא שמעון ושבט שמעון היה עני ולכן קוראים שלומיאל, וא"צ לפנים.

תתכ"ה. מדוע נקרא עקידת יצחק ולא הקרבת יצחק

שאלה: יש לי לשאול למה העקידה נקראת "עקידת יצחק" ולכאורה היה יותר ראוי להקרות "העלאת יצחק" או "הקרבת יצחק".

תשובה: מה ששאלת למה נקרא עקדת יצחק ולא הקרבת יצחק, צ"ל דזו הפעולה האחרונה שבוצעה ביצחק עצמו ולא בשאר ההכנות להקרבה, עוד י"ל דבמדרש איתא דיצחק ביקש שיעקדוהו כיון דנפש חצופה ופחד שיתנגד, וא"כ העקידה היה החלק של יצחק וע"פ בקשתו ולכן נקרא על שמו. עוד י"ל דרק העקידה התקיימה ולא ההקרבה.

תתכ"ו. כתיבת דברי חול על דף של דברי תורה

שאלה: האם מותר לכתוב דברי חול על דף שכתוב [או נדפס] כמה דברי תורה?

וכן אם כבר נדפס דבר תורה עם דברי חול, האם מותר להוסיף עוד דברי חול?

תשובה: ע"ד כתיבת דברי חול על דף שכתוב בו דברי תורה, כבר התבאר במ"ב סי' מ"ב ס"ק כ"ג בשם א"ר ופמ"ג דאסור לכתוב עליו דברי חול ואפילו תנאי לא מהני, ובאמת כן מבואר בספר עבודת הגרשוני ריש סי' י"ז שכתב לבנו מהר"ם.

ובענין אם כבר נדפס דברי תורה עם דברי חול, כבר הביאו דזו גמרא מפורשת ע"פ רש"י בכתובות דף ס"ט. "תלה ליה רב לרבי בינו חיטי האחים ששעבדו מהו ופרש"י בד"ה "תלה" "שלח לו אגרת שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים" והיינו אם התחיל את האגרת ע"ד דברי חולין ורק הכניס באמצע דברי תורה מותר להמשיך דברי חולין, אבל דף שהתחיל דברי תורה כמ"ש לעיל אסור להוסיף דברי חולין.

תתכ"ז. בין אדם לחבירו ובין אדם למקום איזה מצוה עדיף כששניהם עוברות

שאלה: יש ב' מצוות- א' בין אדם לחברו וא' בין אדם למקום ושניהם עוברות איזה קודם?

תשובה: ע"ד שאלתו בדין מצוה עוברת מה קודם מצוה דבין אדם לחבירו או בין אדם למקום, הנה בעניני קדימות במצוה עוברת איזה מצוה עדיף, הנה ישנם הרבה חילוקי דינים עיין בירושלמי מגילה לגבי קדימות מזוזה ציצית ותפילין, ועיין שו"ת רע"א

סי' ט', ועיין עונג יו"ט סי' ק', ועיין מג"א סי' תרנ"ו בענין פדיון הבן ומגילה, ועיין רמב"ם הל' רוצח פי"ג הל' י"ג לגבי קדימה של טעינה ופריקה, ועיין הל' תפילין סי' ל"ח בשו"ע לגבי קדימת ציצית לתפילין וכו' ובעוד הרבה מקומות, והנה בכל המקומות לא מצאנו שום התייחסות והתחשבות של מצוה של בין אדם למקום לבין אדם לחבירו, ובטעינה ופריקה ששם יש קדימה שניהם בין אדם למקום, ועיין חידושי ר' שלמה בסוף קידושין דכ' גם בשם ר' חיים דפריעת חוב קודמת לכל המצוות כיון דהוי חוב ממוני, וכן שאלנו כמה ת"ח ולא ידעו חילוק, והנה בדר"כ אין נפק"מ כי כמעט כל המצוות של בין אדם לחבירו כהשבת אבידה וטעינה ופריקה יש בהם ג"כ לאו והן קודמות מצד זה, ומצוה אחת יש של הלואה שבה אין לאו וכו', עכ"פ בנתים לא מצאנו ראיה שיש עדיפות, ובס"ד אם נמצא ע"כ ראיה בהמשך הזמן נקוה להודיעו.

תתכ"ח. מהו שיעור של תוך כדי דיבור

שאלה: האם יש מקור לשיעור תכ"ד כמה זה בשניות [אם אומר מהר יוצא פחות משניה אם אומר לאט יוצא ג' שניות]- ואפשר יש ראיה מהח"ח דאמר דא"ל ר' תיבות בדקה אחד וא"כ יוצא פחות משניה - וצ"ע.

תשובה: בענין שעור של תכ"ד דאם אומר מהר שיעורו שניה אחת ואם אומר לאט ג' שניות מהו השיעור, הנה לכאורה בסברא הרי חז"ל נתנו לנו שעור בדיבור א"כ המודד הוא הדיבור ולא מודד אחר ואי יש מודד אחר מה הועילו חכמים בתקנתם, ועוד המדד הקטן ביותר בזמן חז"ל הוא חלק אחד שהוא חלק מ1080 לשעה [עי' בעניני קידוש החודש] וזה יותר מג' שניות, ובע"כ דהשיעור הוא הדיבור עצמו והוא כ"א לפי דיבורו או דיבור בינוני, ויותר נראה דהנה אמאי נקטו חז"ל דוקא ג' מילים אלו ולא מילים אחרות ובע"כ דשלום עליך רבי הוא דיבור של שלום ועוד לרבו הנאמר בנחת וכבוד לא מהר מדי ולא לאט מדי, ע"כ מה שהיה נראה לעניות דעתנו, אך מצאנו כעין זה בשדה חמד במערכת התיו אות ח' הביא בשם שו"ת יבשר טוב סי' כ"א דמסתפק האם תוכ"ד משערין בכל אדם כפי דיבורו או משערין באדם בינוני ושקיל וטרי בזה, ומסיק דמסתברא דכל אדם בדידיה משערינן כדאשכחן בירושלמי לענין אם שהה כדי לגמור את כולה דבקורא הקריאה משערינן.

תתכ"ט. למה אחרון נקרא חביב

שאלה: רגיל ושגור בפי הבריות "אחרון אחרון חביב" (ולכן אומרים קודם מי שדורש אחרון או מי שמדבר אחרון את הבטוי הזה אחרון אחרון חביב) ומקורו ממה שהביא רש"י עה"ת פ' וישלח (פרק ל"ג, פסוק ב') את לאה וילדיה אחרונים, אחרון אחרון חביב ע"כ לשון רש"י, והנה בפשוטו עיקר הטעם שהעמיד יעקב את רחל ויוסף אחרונים,

היה כדי שלא יעמדו פנים בפנים מול עשו, ויהיו יותר מרוחקים מהסכנה. אולם מלשון המדרש רבה (פרשה ע"ח, י"א) איתא, הדא אמרה אחרון אחרון חביב" ומשמע מכאן שכלל הוא בכל מקום שאחרון אחרון חביב (דאל"כ מהו הדא אמרה). וצריך בירור דשלא במקום סכנה מהו המעלה להיות באחרונה? והלא אדרבא זה שמחבבין אותו מראים לו חיבה יתירה להעמידו ראשונה, וצ"ב.

תשובה: מה ששאלת לביטוי אחרון אחרון חביב ומקורו ברש"י וישלח פל"ג פ"ב ממ"ר והרי שם היה פיקוח נפש, אמת כן הוא ואין הכרח כלל גם מלשון המדרש דכך הוא תמיד, ואדרבא מצינו גבי קדימה בברכות דחביב חביב קודם, ובתורה שלימה הביא מדרש לקח טוב אחרון אחרון חביב יותר, אך הביא שם עוד מדרש מכת"י נר השכלים דכתב חביב חביב אחרון במקום רשעים, אבל במקום צדיקים חביב חביב קודם וזה כמ"ש, והכל לפי הענין דלפעמים האחרון חביב כמו בסיום התורה או מסכת או ברכה אחריתי בשבע ברכות ועוד, והכל לפי הענין ומלשון בני אדם אין לדקדק ולשון חז"ל הוא רק כאן.

תת"ל. כהן הזקוק למשקפים אי הוי מום

שאלה: כהן שצריך למשקפים ובלי זה אינו רואה האם זה מום או לא, והמקור לזה.

תשובה: ע"ד שאלתך בכהן הצריך למשקפים ובלי זה אינו רואה כלום, לכאורה הדבר מפורש ברמב"ם בהל' ביאת מקדש פ"ח ה"ו אחד עשר בעניים וכו', מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה ע"כ, והדברים ק"ו אם פסול מי שמצמצם עיניו כשרוצה לראות ק"ו אי אינו רואה כלל אפילו ע"י צמצום עיניו. ובנוגע לעצה שילבש משקפים בפשטות אין זה מוריד את השם מום שיש לו, ועוד יש לדון דמצאנו בספר פסח כהלכתו להרב מייזליש דכתב דמשקפים הוי חציצה ואסור לכהן ללבשן (קצ"ב למה הוי חציצה דהרי אין משקפים חוצצות בינו לבגד או לרצפה). עוד שמעתי בשם הרה"ג ר' אברהם יהושע סולובצי'ק שליט"א דסיפר דהרגאצוב'ר פגש את האור שמח עם משקפים ואמר לו דהפסיד כהונתו דיש כאן בעיה של ריבוי בגדים ורץ האו"ש לביתו מיד לבדוק ד"ז.

תתל"א. למה שיחה אינה מלשונות התפילה

שאלה: איתא בגמ' ברכות כ"ו ע"ב יצחק תיקן תפילת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה וכו' ואין שיחה אלא תפילה שנאמר תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. וקשה א"כ למה לא מוזכר במדרש רבה פ' ואתחנן בתוך עשרה לשונות של תפילה, ולכאורה ראוי להיות אחת עשרה, וכן למה לא נמנית בילקוט שמעוני שהביא שלוש עשרה לשונות של תפילה וזה אינה נמנית כאחת מהם, וצריך עיון למה?

תשובה: מה ששאלת מדוע לא נזכר באחד מהלשונות של תפילה המוזכרות במדרש לשון שיחה ממה שנאמר ביצחק ויצא יצחק לשוח בשדה שתיקן תפילת מנחה שנאמר ולפני ה' ישפוך שיחו, איננו יודעים אם זו שאלה דכמו כן אפשר לשאול מדוע המד"ר שהבאת מביא רק עשר לשונות והילקוט שמעוני שהבאתם מביא י"ג לשונות, ואפשר לישב קצת דשאר הלשונות יש בהם לשון של אופן מיוחד של תפילה וכמו שביאר הרב פינקוס בספרו כל לשון ולשון דיש רינה וזעקה וכו' אבל שיחה זה לא אופן מיוחד אלא כולל הכל, דאומר כל מה שיש פעם כך ופעם כך ותפילת מנחה כל יום כל פעם באופן אחר אבל אין כאן בטוי וצורה מיוחדת ולכן לא נמנה לשון זה, ושערי דרוש לא ננעלו.

בכבוד רב המערכת.

תתל"ב. ניקוד תשרי

שאלה: מהו הניקוד הנכון לבטא את חודש תשרי האם בצירי תחת הרי"ש כמו שרוב האנשים אומרים, או תשרי בחיריק תחת הרי"ש?

תשובה: מה ששאלתם מהו ניקוד תשרי בחיריק או בצירי, במאיר עיניים תשכ"ח מביא כמה מאמרים שהניקוד הוא בחיריק, וכ"כ במילון אבן שושן.

"**ומצאנו** עוד בעלי תמר מועד ב' על מסכת ר"ה פ"א הל' א' כתב דבדק במשניות כת"י פארמא ובכת"י קויפמן ובשניהם הניקוד תשרי בחיריק וגם כתב דלפי מבטא האשכנזים נראה שהניקוד הוא בחיריק ושם תמה למה מקובל לומר היום תשרי בצירי וע"ע בסדר הגט עם ביאור ברכת המים עמ' קמ"ד הערה ז' דכתב שם ג"כ דצ"ל בחיריק והוסיף אעפ"י שבתרגום יונתן בבראשית ז' י"א וח' י"ג הרי"ש בצירי מ"מ בת"י בויקרא י" פ"ט ובמדבר כ"ט א' ובתרגום שני בפסוק בחרש הראשון הוא חדש ניסן וגו' הרי"ש בחיריק וכן בפיוט הנז' ובסליחה של צום גדלי' נזכר תשרי וכל החרוז שבכל א' מסיים הרי"ש בחיריק.

תתל"ג. משלים שנאמרו ברוח הקודש

שאלה: השבתם לי לפני תקופה שמצאתם בשם הרבי מקוצק שאמר על עשרה משלים של המגיד מדובנא שנאמרו ברוה"ק, האם ידועים אותם י' משלים?

והנני חותם בברכת חזקו ואמצו ד.ב.

תשובה: לכב' הר"ר ד.כ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין משלי המגיד מדובנא שאמר האדמו"ר מקוצק ששלשה נאמרו ברוח הקודש אחד מהם הוא על הפס' ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל המשל עם הסבל. [חיים שיש בהם קמא עמ' 258 וכן בעוד הרבה ספרים], וכן המשל בחתן שנכשל כל פעם בקנית סחורות [חיים שיש בהם תנינא עמ' 570], וכן המשל שהלוה התחפש למשוגע [אש תמיד עמ' 114].

בברכת תורה המערכת.

תתל"ד. אינו מקפיד על דברים הקשים לשכחה אם עובר על פן תשכח

שאלה: האם דברים הקשים לשכחה כשאינו מקפיד עליהם עובר על לאו דאורייתא של השמר פן תשכח?

תשובה: בענין דברים המסוגלים לשכחה, הנה בא"ר סי' ק"ע ס"ק כ"ג בשם ספר בגן וכן בשו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' ק"ל, ובליקוטי מהרי"ח ח"א סי' ק"ו כתבו דגם באוכל דברים המשכחים עובר בלאו, אבל בספר הזכרון להגר"ח קנייבסקי שליט"א עמ' ז' כתב דלהפלגה בעלמא נקטו כן, והביא ראיה מספר חסידים סי' תתר"ח וכתב דאין בזה אפי' איסור דרבנן, כיון שאינו מסירם מליבו עיי"ש עוד ראיות, ועי' בספר בתורתו יהגה ח"א פ"י אות ג' דהביא הדברים באריכות.

תתל"ה. בענין קדושת כהונה בבכורות במהלך הדורות מאדה"ר עד אחרי ביאת המשיח [ויתבאר באורך דהיו ד' תקופות שונות ואי תלוי ד"ז בדין פדיון בכורות והאם תחזור הכהונה לבכורות לע"ל]

שו"ת: א. "קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל לי הוא" {שמות פי"ג פ"ב} ומצאנו דנחלקו הראשונים אי קדש לי כל בכור היינו לעבודה או לענין פדיון, דהרמב"ן כתב "שיקדש אותם מיד שתהיה המצוה נוהגת במדבר", ומבואר דהקידוש היינו לענין חיוב במצות פדיון, וכ"כ הספורנו "קדש לי כל בכור שיתחיבו כולם בפדיון כשאר כל הקדש למען יהיו מותרים בעבודת חול שלולי הפדיון היו אסורים לעשות כל מלאכת חול כענין לא תעבוד בבכור שורך ופדיון נפשם הוא הערך המפורש לבן חודש בפרשת ערכין בהיות אז זמן פדיונו כאמרו ופדויו מבן חודש תפדה", אבל מצאנו ראשונים אחרים דפליגי עי' ברשב"ם דכתב "באדם עבודה מתחילה היתה בבכורות" וכ"כ החזקוני כתב "קדש לי כל בכור בתחילה היתה העבודה בבכורות" והנה איכא נ"מ טובא במחלוקת זו לענין העבודה בבכורות ואי תליא בדין פדיון בכורות וכמו שיתבאר להלן.

ב. עי' בפירוש התוס' השלם על התורה בראשית כ"ה ל"ג דהקשה על רש"י דכתב במכירת הבכורה ליעקב "לפי שהעבודה בבכורות" והקשה התוס' וז"ל מיהו קשה לפירוש רש"י שפירש שהעבודה היה בבכורות וזה מנא לו והלא גם בפשוטות מצינו עבודה כגון בנח ויצחק דכתיב ויבן שם מזבח וא"ת עבודה בבכורות היינו עבודת ציבור כמו אותו קרבן שהקריבו ישראל במדבר שנאמר "וישלח את נערי בני ישראל" ותרגומו בכורי בני ישראל. מ"מ קשה האיך יכול למוכרה והלא המקום בחר בו ולא בפשוט כמו שבחר בכהנים ולא בישראל וי"ל שלא מכר לו רק חשיבות וגדולה שהיה בבכור יותר כי באותם הימים היו הפשוטים עובדים הבכורות וקורין אותו בלע"ז מישטרי"ז ואותו כבוד מכר עשיו ליעקב כעבד המכבד רבו. עכ"ל. והנה יסודות גדולים מבוארים כאן בענין גדר העבודה בבכורות וכמו שנבאר בהמשך.

ג. מבואר בתוס' דגם קודם הקמת המשכן היה מעלה לבכורות והעבודה היתה בבכורות וד"ז לכא' מפורש במשנה בזבחים קי"ב ע"ב "עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים" ע"כ ומבואר דעד הקמת המשכן לא היתה הקרבת הקרבנות נעשית ע"י הכהנים אלא ע"י הבכורות ובהקמת המשכן נמסרה העבודה לכהנים, וכן ביאר שם בפירוש ברמב"ם בפיה"מ דכתב דהעבודה לעולם היתה ע"י הבכורות מימות אדם הראשון ועד משה רבינו.

ד. מבואר בתוס' דמכירת עשיו ליעקב היתה רק ענין של גדולה וכבוד ומצאנו לכאורה בחז"ל דלא כדבריו, ונקדים קודם את הערתו של ה"פחד יצחק" להר"י הוטנר [פסח כ'] דדן בקשר שבין פדיון בכורות לדין העבודה בבכורות דכתב מצינו דבר פלא שהרי במפורש אמרו במסכת בכורות ד: שקדושת בכורה לעניין עבודה עד להקמת המשכן וקדושת בכורה לעניין פדיון בכורות גדר אחד הן בוודאי שכמו שציווי פדיון בכורות התחדש רק מאז מכת בכורות כמו כן קדושת בכורה לעניין עבודה התחדשה רק אז וכמ"ש בדברי הג"מ בבכורות מפורש להדיא דדינא דמתניתין דזבחים דעבודה בבכורות תלויה היא במצות פדיון בכורות ואם אין פדיון הבן נוהג גם דין דהעבודה בבכורות אינו נוהג וכיצד מתיישב הדבר הזה עם ענין העבודה בבכורות מימות אדם הראשון, וצע"ג.

ה. ועי' במוריה שנה תשיעית גליון א-ב צ"ז- צ"ח דכתב הגר"י הוטנר זצ"ל ישוב וז"ל עכשיו ת"ל עמדתי על בירור הענין ועל יישוב הקושיא שבפחד יצחק דלקושטא דמילתא ענין העבודה בבכורות היה נהוג מאז ומעולם אלא שדין הבכור לענין העבודה היה תלוי בבכור מן האב דסתם ענין של הבכור הוא העומד במשפחה במקום האב כמו דכתיב בבכור פרעה היושב על כסאו ורק מיציאת מצרים נתחדשה הלכה של קדושת הרחם והקדושה הזו של הרחם הכניסה גם את הבכור של האם למסגרת המהלך של העבודה בבכורות ונמצא לפ"ז דלאמיתו של דבר משנה זו של עבודה בבכורות כוללת בתוכה כל המהלך של העבודה בבכורות אלא שענין הבכורה מתחלף לפי הנושא דעד יצי"מ היתה העבודה בבכורות של האב ומיצי"מ ואילך היה הדבר תלוי בבכור לרחם ועל

כלליות הענין נאמר במשנה שזבחים דעד שלא הוקם המשכן עבודה בבכורות אלא דמכיון דבמשנה נכלל גם הבכור של פטר רחם לכן שפיר מבואר בגמ' דזה תלוי בפדיון הבן שכן עיקר דין של פטר רחם בא בתורה לשם פדיון הבן עכ"ל הגר"י הוטנר.

ו. ונראה לבאר את דבריו דהנה יעי' בחי' הגרי"ז על התורה בפרשת תולדות דכתב על מה שכתב רש"י שם כ"ז ל"ו למה חרד יצחק אמר שמא עוון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושיניתי סדר היחס עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה והיינו דמשורת הדין שייכת הברכה ליעקב מאחר שקנה מעשו את הזכות של הבן הגדול ומה שהזכיר רש"י בכור לבכור ברכתי י"ל דהבכורה שייכת לגבי עבודה כפי שפירש"י לעיל כ"ה ל"א לפי שהעבודה בבכורות אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה אך קשה דזה כבר אינו תלוי בגדול אלא בבכור ממש של פטר רחם, וא"כ קשה מה שייך בזה מכירה וכקושית התוס' על התורה המובא בריש דברינו, וכתב לבאר עפ"י הרמב"ם הנ"ל בפירוש המשניות וכתב דבהכרח אין כוונת הרמב"ם לבכורה של פטר רחם דא"כ אדם הראשון לא היה בכור פטר רחם וגם דכל הדין של פטר רחם נתחדש רק במצרים, ועל כרחך צ"ל דהיה זה דין בכורה אחר ובזה שפיר שייכת מכירה דלא הוי חלות של קדושת פטר רחם ולכן יכול היה עשו למכור לא רק את זכותו כבן הגדול אלא גם את בכורתו, והביאור בזה הוא דמימות אדם הראשון היתה העבודה בבכורות רק דין סתם ולא היתה תלויה בקדושת בכורה דקדושת בכורה תלויה בדין פטר רחם אך ביציאת מצרים נתקדשו הבכורות מחמת הפרשה ד"קדש לי בכור" דתלוי בדין פטר רחם.

ז. ובאמת ד"ז מוכח במדרש שהוא מקור דברי הרמב"ם, והוא במדרש רבה פ' במדבר פרשה ד' אות ח' וזהו כנראה מקורו וז"ל המדרש ותדע לך שהיו הבכורות מקריבים עד שלא עמד שבטו של לוי טול מתחלת ברייתו של עולם אדם הראשון היה בכורו של עולם וכיון שקירב קרבנו שנא' "ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס" לבש בגדי כהונה גדולה שנא' בראשית פ"ג "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" בגדי שבח היו והיו הבכורות משתמשין בהם כיון שמת אדם מסרן לשת שת מסרן למתושלח כיון שמת מתושלח מסרן לנח עמד נח והקריב קרבן שנא' "ויקח מכל הבהמה הטהורה" וגו' מת נח ומסרן לשם וכי שם היה בכור והלא יפת היה בכור שנא' אחי יפת הגדול ומפני מה מסרן לשם מפני שצפה נח שלשלת האבות עומדת ממנו ותדע לך ששם היה מקריב שנא' "ומלכי צדק מלך שלם" וגו' וכי כהונה לו ניתנה והלא לא ניתנה כהונה אלא משעמד אהרן מהו שהוא אומר כאן והוא כהן מפני שהיה מקריב ככהנים מת שם ומסרה לאברהם וכי אברהם היה בכור אלא מפני שהיה צדיק נמסרה לו הבכורה והקריב שנא' "ויעלהו לעולה תחת בנו" מת אברהם ומסרה ליצחק עמד יצחק ומסרה ליעקב וכי יעקב בכור היה אלא שאת מוצא שנטלה יעקב מן עשו בערמה אמר לו "מכרה כיום את בכורתך לי" את סבור שמא על חנם אמר יעקב לעשו שהוא ימכור לו את הבכורה לאו אלא שהיה יעקב מבקש להקריב ולא היה יכול מפני שלא היה בכור כיון שלקח יעקב

את הבכורה התחיל מקריב שנא' "ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל וגו' ועשה שם מזבח" וגו' וכן בשעה שהקריב משה בסיני הבכורות הן הקריבו שנא' שמות כ"י וישלח את נערי בני ישראל וגו' מהו נערי הבחורין שבבכורות ויעלו עולות הא למדת שלא היה אדם מקריב אלא הבכורות עכ"ל. ועי' במוריה שנה תשיעית גליון א-ב צ"ז-צ"ח דכבר ציין למדרש זה הרה"ג ר' יחיאל זילברברג שליט"א ועוד רבים, וכן מוכח במדרש רבה בראשית פ"כ אות י"ב עיי"ש וכן הביאו עוד מדרשים כה"ג. עוד הוכיחו לכא' כן גם בירושלמי פ"א דמגילה הל' י"א ר"י עבד תלת שנין וכו' ואמר קומיהון מאיכן קשט הקושט הזה שתהא עבודה בבכורות מן הדין קרייה "כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים" וכו' וכתיב ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וכו' קודם לכן מה היו עושין ותקח רבקה את בגדי עשיו בנה הגדול החמודות אשר איתה בבית מהו החמודות שהיה משמש בכהונה גדולה, ובפני משה כתב לבאר וז"ל מאיכן נתאמת האמת הזה מהמקרא שתהא העבודה בבכורות קודם שהוקם המשכן כדתנן בפרק בתרא דזבחים עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות והעבודה בבכורות וכו' ומאיזה זמן נתקדשו הבכורות ומה טעם יש לזה וכו' למדנו שביום שהכה כל בכור נתקדשו בכורי ישראל ועדיין אין אנו יודעים לאיזה דבר נתקדשו אלא מפני שבאותו זמן עצמו היתה ג"כ ביטול ע"ז שלהם כדכתיב ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וידעו כי אני ה' ולי לבד ראוי לעבוד עבודה ולא לאלהים אחרים למדנו ג"כ שקדושת הבכורות לעבודה לשמים היתה ומכאן נתקשט הקישוט הזה שתהא עבודה בבכורות קודם לכן וכו' כלומר מקודם עד שלא נבחרו הבכורות מפי הדיבור "ועשו העבודה מעצמן" היתה ג"כ בבכורות כדדריש מדכתיב ותקח רבקה וגר מהו החמודות וכו' הכתוב משבח לבגדיו של עשיו אלא ע"ש שהיה משמש בהן ככהונה גדולה שהיה בכור ונרמז בבנה הגדול ומכתיב עלה בגדי החמודות, עכ"ל. ועי' עוד בקרבן העדה שם וז"ל קודם לכן קודם שנתקדשו הבכורות במצרים מי היה משמש בכהונה וכו' שלא היה אלא כהן אחד והוא היה ממנה אחר תחתיו, א"נ הגדול שכבניו אפי' אינו בכור הוא היה משמש תחתיו וכו' ע"כ. ומבואר מדבריו לפי פי' השני דלא בעינן בכור דווקא אלא הגדול שבבניו, והנה צ"ב כמ"ש הגרי"ז דאדם הראשון לא היה בכור וכן שת וכן שם [ובענין מי היה הבכור בבני נח עי' במפרשי התורה על הפס' אחי יפת הגדול עי' ברש"י וברמב"ן שם, וכן ברש"י בע"ז דף ט' דס"ל דחם הוא הבכור ובגמ' סנהדרין דף ס"ט ובתוס' ראש שם] ואברהם ויעקב ומה מועיל הטעמים שנאמרו במדרש הא ודאי אין היום כהן יכול למסור בכורתו לאדם אחר לא במתנה ולא במכירה לא מטעם צדקות ולא משום טעם אחר, וא"כ מה תירץ המדרש אלא מוכח כדברי הגרי"ז ודברי הפחד יצחק דהוי שני דינים שונים והדין בכורה הראשון אינו תלוי בקדושה ודין פטר רחם ואפשר להעבירו כפי הצורך.

ח. ונחזור לדברי פירוש התוס' השלם על התורה כ"ה ל"ג דלכאורה בדבריו מבואר דלא כמדרש דבאמת מכר עשיו ליעקב רק ענין של כבוד בעלמא דלא כדברי המדרש המובא לעיל, אך יעוי' בט"ז בספרו דברי דוד עה"ת דגם הקשה כן, ותירץ בזה"ל די"ל

דקודם שנאסרו הבמות לא היה איסור לזר להקריב אם הוא איש צדיק וראוי לכך אלא שמן הסתם חלקו הכבוד לבכורות וכו', וכן משמע במדרש רבה משמת שם נמסרה העבודה לאברהם עכ"ד, ומשמע דמשוה את תירוצו ודברי המדרש, ואולי אפשר לומר כן גם בדברי התוס' ודוחק. ועי' בגור אריה בפ' תולדות כ"ה ל"א דהקשה כנ"ל ותירץ דנר' דדוקא גבי כהונה שזכתה לו התורה וישראל זר הוא נחשב אבל קודם מתן תורה שהיתה העבודה בבכורות מפני שהוא ראוי לכבוד ולא מצאנו שזכתה לו מדין התורה אלא שכך הוא מן הסברא והמשפט שיהיה הבכור הגדול והחשוב עובד ולפיכך יכול למכור דהא שלו הוא הכבוד ויכול למחול ודמי לחכם שמחל על כבודו וכו' ע"ש ולכאו' דבריו הן ממש כדברי הגרי"ז והפחד יצחק, וכ"כ בחזקוני פ' תולדות כ"ה ל"א עה"פ מכרה כיום את בכורתך לי שכתב וז"ל כיום של עכשיו שעדיין אין העבודה נוהגת אבל לעתיד שהעבודה בבכורות אין אדם רשאי לקנות הבכורה עכ"ל ולכא' א"ל דהכונה כנ"ל. ובזה התבאר היסוד השני בדברי התוס' והספק בהבנת דבריו.

ט. עוד חידש התוס' הנ"ל על התורה חידוש גדול דכל דין עבודה בבכורות הוא רק בקרבנות ציבור, ובאמת כ"כ גם באחרונים יסוד זה לחלק בין קרבן ציבור ליחיד, עי' בק"א בזבחים דף קט"ו ע"ב ד"ה יתיב דהקשה אמאי קודם הקמת המשכן היתה העבודה דוקא בבכורות וזר פסול לעבודה והרי קודם הקמת המשכן היתה ההקרבה מדין הקרבת במה ובבמה העבודה כשירה בזר, ותירץ הקר"א דהא דקודם הקמת המשכן היתה העבודה בבכורות היינו דוקא בקרבן ציבור דהוי כמו במת ציבור בשעת היתר במות דבעינן דוקא כהן אבל כל יחיד שרוצה להקריב אין צריך בכור דווקא, וכ"כ היכין ס"ק י"ד [הביאו בהר אפרים על המכילתא דף ג ע"ב], וכ"כ במקור ברוך ח"ב סי' כ"ד עיי"ש וכן כתב החזו"א בבכורות סי ט"ז אות ח' וז"ל נראה דלא בא לפסול עבודת פשוטין דהא אפי' לאחר שנבחרו כהנים זר כשר בבמה דאמר זבחים קי"ג אלא בקרבן ציבור קאמר ודכתיב שמות כ"ד ה' את נערי בני ישראל ופרש"י הבכורות שהן היו בחירי ה' ועיקרו רמוז במקרא במדבר ג' פקוד כל בכור זכר וכו' אלמא דקודם שהחליפן בלוים היו הבכורות הנבחרים וכיון שעד שהוקם המשכן לא היו עדיין כהנים ולוים ראויה העבודה לבכורים שהם הנבחרים ומשהוקם המשכן ראוי היה לקבוע לבכורים העבודה במקדש ולולא חטא העגל היה ניתן להם עבודת הלוים עכ"ל [וכ"כ החזו"א קמא סי' מ"א ס"ק י"ב]. [וע"ע בכ"ז בדבר אברהם ח"ג סי' א' אות ז' בהגה שם] והנה יש מהאחרונים דכתבו דבדברי הרמב"ם בפירוש המשניות מוכח דלא כדברי אחרונים אלו וכדברי התוס' על התורה דהרי הרמב"ם לא חילק בכך ועוד הרי לא היה מזמן אדם הראשון עד יציאת מצרים קרבן ציבור ועי' באחרונים מנחת אברהם על זבחים דף קי"ב ובקובץ הנאמן שנה ל"ב מהר"ר ש. דומב ועוד אחרונים דר"ל דאולי לא פליג הרמב"ם, וישבו ע"פ האור שמח במשך חכמה פר' נח פרק ח' דבמקום המקדש היה לו דין קדושת ולכן בנח היה ריח ניחוח אע"ג דאין ניחוח בבמה כיון דהיה מקום המקדש ולפ"ז ר"ל דהיה למקום המקדש דין ק"צ ודוחק.

י. וע"ע בקרן אורה בזבחים דף קט"ו ד"ה יתיב שהביא דברי הר"מ בפיה"מ הנ"ל והקשה עליו וז"ל וא"כ נהי דבמקדש נתקדשו הכהנים אבל בבמה למה לא יהיה עבודה בבכורות כמו קודם מתן תורה ובשלמא בישראל י"ל דנתחדשה הלכה דבמה כולן כשירין אפי' אשה ועבד וכדמרבינן לקמן מאיש להכשיר הזר אבל בב"נ אמאי לא יהיה דינן כמו קודם מ"ת דהעבודה היה בבכורות "אלא דלא מצינו למצווה היכן נאמרה בבני נח דמצווה בבכורות" ועי' בדברי המדרש גבי יעקב דאמר הקב"ה למלאך אתה עשית לבכור שלי בעל מום וצ"ע יותר בזה, ועי' במשל"מ ז"ל פ"א מהל' ק"פ מש"כ בזה, ועי' בירושלמי מגילה במשנה אין בין במה וכו' עכ"ל. ויעוי' ברמב"ם פי"ט ממעשה הקרבנות הל' ט"ז דפסק דהאידנא מותר לעכו"ם להקריב בבמה ולא כתב דבעינן דוקא בבכורות וצ"ע כקושית הק"א. והנה אי נימא כמ"ש קודם דדין זה הוי רק בק"צ וכדברי התוס' והאחרונים ניחא דהשמיט הרמב"ם דין זה, אך אי נימא דמוכח דהרמב"ם פליג על תירוץ האחרונים א"כ הדרא קושיא לדוכתא והיה אולי נראה לומר דכיון דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור כשהותר לישראל הותר גם לעכו"ם, רק קצת צ"ב אי זה נקרא הותר לישראל דהרי לישראל הוחלף הכל למזבח וכהנים ויש לפלפל בזה, ומצאתי דכ"כ בהר המוריה בפ"א מהל' בהב"ח הל' ג' אות ו'.

יא. ונחזור למחלוקת הראשונים שהבאנו בריש דברינו דלכא' דעת הרמב"ן והספורנו י"ל דהבכורות היו קדושים לעבודה מבריאת העולם וכשיטת הרמב"ם בפירוש המשניות ולכך מוכרחים לומר דהצווי החדש הוא רק לענין מצות פדיון בכור משא"כ לדעת החולקים דהם יסברו כדעת התוס' על התורה שהבאנו וכהקר"א והחזו"א, אך ע"פ דברי הפחד יצחק והגרי"ז א"ל דאינו מוכרח דבע"כ חל עוד שינוי שמבריאת העולם היתה העבודה בבכורות אך היתה תלויה בבכורה מאב וכן בגדולה וחשיבות ויכלו להעבירה כמבואר לעיל, אבל בזמן מכת בכורות השתנה הדין ודין הבכורה תלוי בדין פטר רחם דוקא.

יב. והנה ע"פ המבואר לעיל איכא ג' זמנים בדין העבודה א. מבריאת העולם עד יציאת מצרים דדין הבכורה תלוי בדין בכור מאב או בחשוב שבבית ב. מיציאת מצרים עד חטא העגל דהבכורה תלויה בדין פטר רחם ג. משעת חטא העגל דהעבירו את דין העבודה לכהנים.

יג. והנה מצאנו עוד תקופה אחרת בדין העבודה והוא בזמן עתיד לבוא דהנה מצינו י"א דתחזור העבודה לבכורות דיתכן דתלוי ג"כ בנ"ל אי דין פדיון בכורות ועבודתם היו דין אחד או לא ויש לדון אי ד"ז תלוי במה שהתבאר לעייל כמו שהתבאר להלן, והנה המקור שתחזור העבודה לבכורות לעת"ל מצאנו בג' מקומות באוה"ח על התורה בפרשת ויחי פמ"ט פכ"ח ובשמות וכן בבמדבר פ"ג פמ"ה, והנה האוה"ח כתב דמבואר כן בדברי חז"ל ונלאו האחרונים למצוא מקורו, ועי' בליקוטי הערות על האור החיים בבראשית בשם ספר נר למאור דציין מקורו לספרי בפרשת בהעלותך פי"א פט"ז, וכ"כ בספר טעמא

דקרא להגר"ח קנייבסקי בפרשת במדבר, וכ"כ בספר מנוחת שלום להגרי"ח סופר ח"ג סי' י"ג דכתב דלא מצא מקור רק יובן עם המובא לעיל קדש לי כל בכור בבני ישראל ואמרו רז"ל בספרי פרשת בהעלותך פיסקא ל"ד אספה לי בכל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים בכהנים הוא אומר וכהנו לי בלוים הוא אומר והיו לי הלוים בישראל הוא אומר כי לי בני ישראל עבדים בבכורות הוא אומר כי לי כל בכור בבני ישראל וכו' הא בכל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים" ועי' בילקוט שמעוני במדבר אות שס"ד ובויקרא רבה פ"ב ב' ובמדבר רבה פט"ז י"ז אך יש דוחים זאת, ועיין גם במדרש שמואל פי"ט ס"ג עיין שם לשון מדרש שמואל שם על הפסוק כי ראיתי בבניו לי מלך כך הוא "אמר רבי לוי כל מקום שהוא אומר לי אינו זז לא בעולם הזה ובעולם הבא בכהנים מהו אומר וכהנו לי בלוים מהו אומר והיו לי הלוים בבכורות מהו אומר קדש לי כל בכור וכו' במלכות בית דוד מהו אומר כי ראיתי בבניו לי מלך הוי כל מקום שהוא אומר לי אינו זז לא בעולם הזה ולא לעולם" והעיר בספר מנוחת שלום דגבי הבכורים הביאו קרא דספר שמות דקדש לי כל בכור בבני ישראל ולא כספרי הנ"ל שהביא קרא דספר במדבר ודו"ק. ומצאנו עוד מפורש כדברי האוה"ח ז"ל בדברי רבינו אליהו הכהן ז"ל מאזמיר בעל שבט מוסר בספרו סמוכים לעד פרשת תולדות שכה כתב "במדרש בראשית רבה פס"ג סי"ד ויבז עשו את הבכורה ומה ביזה עמה אמר רבי לוי תחיית המתים ביזה עמה עכ"ל. וראוי לשים לב מהיכן למדו רז"ל שבעבור שביזה את הבכורה שביזה גם תחיית המתים עמה ובזה נבוא לענין וכך הוא הן אמת שיש מקום לדון שעשו מכר את הבכורה בעבור שידע שבמעשה העגל לא תהיה עבודה בבכורים כי אם לכהנים וכיון שעתידה שתנטל העבודה מהבכורים עמד ומכרה מעכשיו וביזה אותה אבל כיון שבתחיית המתים עתידה העבודה לחזור גם בבכורים לא היה ראוי לו לבזותה ולמוכרה אלא מוכרח שכפר עשו בתחיית המתים ולכן ביזה אותה דאין סברה שהיה מודה בתחיית המתים שעתידה לחזור עבודה גם בבכורים וביזה אותה לכן אמרו רז"ל ויבז עשו את הבכורה שביזה עמה תחיית המתים ונראה שזהו כוונת הפסוק ויאמר עשו הנני הולך למות ולמה לי זה בכורה כלומר הנני הולך למות לעולם ועד אם כן למה לי זה בכורה כיון שעתידה שתנטל עבודה מהבכורים ותנתן לכהנים שאין תחיית המתים כדי לומר שאז תחזור העבודה בבכורים" עכת"ד. וראה גם בס' אהבת יונתן להג"ר יונתן אייבשיץ בהפטרה דפ' אמור שכתב "ולעתיד יכופר עון העגל ויחזור העבודה לבכורות" וביאר בזה פסוקי ההפטרה שם גם בישמח משה על הפסוק בהמת הלוים כתב כדבריהם ובספר ארץ חמדה למלבי"ם ז"ל כתב גם כן שלעתיד תחזור העבודה לבכורות ולא הזכיר שזה מחז"ל. וכן מציינים לאר"י בספר הגילגולים פכ"ג וז"ל לעתיד כשיתקנו הגבורות תחזור העבודה אל הבכורות שהם הלוים ויל"ע בכונתו וע"ע בספר הליקוטים לאדמו"ר צמח צדק בערך בכור, וכן בספר בנו תורת שמואל עמ' שכ"ב שביארו זאת עוד, ועי' בקובץ בית אהרון וישראל קובץ קי"ג עמ' קנ"ט מאמר מהרב כ"ץ וכן בקובץ קט"ו. עוד מצאנו שיטה אחרת דכתוב דהלוים יהיו כהנים לע"ל והוא בדברי האר"י בליקוטי תורה

ושער הפסוקים ביחזקאל בתחילתו על הפס' והכהנים הלוים ווכן הובא בשמו בתניא פ"נ, ועי' באור החיים במדבר ג' מ"ה הביא מהילקוט אות שס"ד שלעת"ל תחזור העבודה במקדש לבכורות אך בכ"ז הלויים לא ירדו מלהיות לה', וכמ"ש והיו לי הלויים, וכן באמת כתוב גם בדברי האור החיים בבראשית מ"ח דשניהם יעבדו.

יד. ועי' בספר מעתיקי השמועה ח"ב דף קנ"ה שהעתיקו מספר בית אב פרשת במדבר שאחר שהביא דברי האור החיים הנ"ל בשם חז"ל שעתידה העבודה שתחזור לבכורות כתב "אמנם לא נודע מקור הדברים בחז"ל ובמפרש אחד ראיתי שהמקור בילקוט שמעוני שכל מקום שנאמר לי הוא לעולם וכאן כתיב והיו לי הבכורים ולפי זה הכוונה שתתקים העבודה הן על ידי הלויים והן על ידי הבכורים וכמו שכתוב הלשון "והיו לי" גם בלוים גם בבכורים ועל כל פנים זה פשוט שהעבודה לכהנים לא תתבטל ח"ו וככתוב ברית כהונת עולם, אבל בעיקר הדבר אמר לי מרן הגרי"ז הלוי זצ"ל שלא נאמר זה בחז"ל ולא יתכן הדבר שתחזור העבודה לבכורים" עכ"ל. הרי שמרן הגרי"ז חלק על דברי האוה"ח, ועי' בספר מועדים וזמנים ח"ז סי' קס"ט דהביא דברי האוה"ח הנ"ל, והקשה ע"ז דדבריו צ"ב האיך ישתנו דיני התורה בביאת המשיח שבכורות מזרע ישראל שהם זרים יוכשרו לעבודה, וכן הקשה ממ"ש הרמב"ם בסוף הל' מלכים שמלך המשיח מייחס שבט לוי לכהונה משמע ששבט לוי יעבדו העבודה עיי"ש, ועי' בקובץ בית אהרון וישראל קובץ קי"ג מאמר מהרב כ"ץ דהוכיח כנגד האוה"ח מכמה מקומות מהגמ' בסנהדרין כ"ב דאיתא דלרבנן אסור לכהן לשתות יין בזה"ז במהרה יבנה ביהמ"ק ויצטרך הכהן לעבוד והא דשותין היום הוא כרבי דלא חשש שלא יהיה לו שהות להפיג יינו עי' בגמ' שם ובמפרשים חזינן דלעת"ל יעבדו הכהנים ולא הבכורים דהא לא כתוב בגמ' דגם בכורים אסורים בשתיית יין, ובמועדים וזמנים ז' קמ"ט כתב דכן הוא משמעות הגמ' בקידושין ע"א דכשהקב"ה יטהר השבטים יטהר תחילה שבטו של לוי ומשמע משום דצריכים אותם לעבודה, וכ"פ הרמב"ם סוף הל' מלכים ומזה גם משמע שהכהנים יעבדו לעת"ל ולא הבכורים, אך הוא הוסיף שם דבמד"ר במדבר פט"ו י"ז וויקרא פ"ב ב' מבואר שם פי' דרק הכהנים יעבדו ומש"א על הבכורים הכונה על קדושתן שצריכין לפדות ויעי' לקמן בזה.

טו. והנה קושיתם לא קשה כלל דהכונה כמ"ש בפירוש באורה"ח דשניהם יהיו כהנים וא"כ הכהנים ג"כ לא יתבטלו מכהונה וכמש"כ הוא באמת שם דכמ"ש כבר דיעבדו שניהם והבכורים ל"צ להיות מוכנים כיון שבהתחלה מספיק שיהיו כהנים שיהיו מוכנים.

טז. ועי' בספר פנינים ואגרות ח"ה [נמצא בכרך משמר הלוים על שבת ערובין] להגרמ"מ שולזינגר זצ"ל דכתב לבאר את דברי הגרי"ז דפליג על האוה"ח כיון שלא נאמר דבר כזה בחז"ל וכתב דמה שהבאנו את דברי הספרי בפ' בהעלותך דבכל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים ובבכורות וא"כ לכל הפחות שיעבדו גם הבכורים מלבד הכהנים ואיך זה אומרים שאמר מרן הגרי"ז שאין דבר כזה בחז"ל שיסבור מי מחז"ל

הקדושים שתחזור העבודה לבכורות אפילו יחד עם הכהנים, וביאר את דברי הגרי"ז ע"פ דברי זקנו הנצי"ב זיע"א בפירושו "עמק הנצי"ב" על הספרי פ' בהעלתך עמ' רפ"ח מדפי הספר דכתב "בבכורות הוא אומר כי לי כל בכור בבני ישראל וקדושתן לפדיון או להקרבת בהמה טהורה לעולם ככל המצוות" עכ"ל הגאון הנצי"ב זיע"א, הרי ששפיר מתפרש הענין של קיים לעולם ולעולמי עולמים בבכורות לענין דין פדיון הבן ודין הקרבת בהמה טהורה אבל לא לענין הדין שהבכורות מקריבים שזה ניטל מהם ולא יוחזר להם שוב, וכיון שאפשר לפרש כן את הספרי א"כ א"ש דברי הגרי"ז שאמר שאין חז"ל כזה שהעבודה תחזור לבכורות דהחז"ל הנ"ל שפיר מתפרש לא לענין העבודה במקדש אלא לענין פדיון הבן והקרבת בהמה טהורה עכ"ד. ולכא' יש כאן שוב כעין אותה המחלוקת שהבאנו לעיל בקדושת הבכורה קודם הקמת המשכן אי דין הקדושת בכור היה לענין פדיון בלבד או גם לענין עבודה. ויש לפלפל טובא אי ד"ז קשור לאותה מחלוקת שהבאנו לעייל מהראשונים לענין קדושת הבכורים בזמן יציאת מצרים אי קאי רק לענין פדיון או גם לענין עבודה.

יז. ועיי"ש בספר מנוחת שלום ח"ג סי' י"ג דהביא מסידור רבי שבתי סופר ז"ל מפרימשלא ח"א דף ק"מ שחיבר שיר וכה פייט "ובבכורך יהי שירך אדון הכל שמע שיחי" ובביאור שלו פירש "ובבכורך יהי שירך פירוש לעתיד יחזור להיות העבודה בבכורים כאשר היתה קודם שחטאו בעגל" אבל אחר כך רבי שבתי ז"ל העביר קו ומחק כל התיבות הללו מתיבת לעתיד עד תיבת בעגל ופירש פירוש אחר שבבכורך היינו משיח וכו' והוכיח דמעיקרא פירש רבי שבתי סופר ז"ל על הבכורים ממש שהם יחזרו לעבוד במקדש כמו שהיה קודם חטא העגל וכסברת רבותינו רבי אליהו הכהן ורבי חיים ן' עטר זצ"ל ואחר כך חזר בו ומחק זאת ולא נתבאר טעמו, ויתכן משום דלא שמיע ליה כלומר לא סבירא ליה שתחזור העבודה לבכורים וכסברת מרן הגרי"ז זצ"ל ע"כ דבריו שם. עוד הוסיף שם כמ"ש דאף דלעתיד לבוא דתחזור העבודה לבכורים אבל אין הכוונה שרק שהם יעבדו במקדש ולא הלוים אלא הכוונה שגם הבכורים יעבדו אבל הלוים בודאי הם יעבדו וימשיכו לעבוד, אך מאידך גיסא החיד"א במדבר קדמות מ"כ אות י"ד הביא בשם האריז"ל שלעת"ל הכהנים יהיו לויים והלויים יהיו כהנים ובהגהות שמי קדם שם ביאר לפי"ז דברי התו"כ פרשת שמיני "ויישא אהרון באותה שעה זכה כמתנות לו ולדורותיו עד יחיו המתים" דהוא דוקא עד תחיית המתים כיון שאח"כ תעבר ללוים ובספר מרגליות הים סנהדרין דף ק"ט ע"ב אות ו' הביא מס' הגלגולים פרק ס"ה, וכ"ה בטעמי המנהגים אות קצ"ו ממהר"ם שי"ף בסופו דרוש פ' ואתחנן שלעת"ל שהמקדש יבנה על ידי הקב"ה יהיה משה רבינו הכהן, ובשער הגלגולים הקדמה ל"ח דף קנ"ג כתב לעת"ל כל שורש קין יהיו כהנים ושורש הבל שהיו כהנים עד עתה יהיו לויים שתחזור הכהונה לבכורות עיי"ש, ובזה לכאו' מיושבת הסתירה הנ"ל דקאי על קין הבכור הפסוק לאחר תחיית המתים שאהרון כהן, וכ"כ בס' חזה ציון לר"ע חי ריקי תהילים פ"ב סוף פי"ב בעזרת ה' יבנה בהמ"ק השלישי המובחר מכולם כהולד הג' לבטן וישרתו בו הכהנים שהם משבט

לוי הג' לבטן ויחזור להתפרנס ממתנותיו שהפסידם עיי"ש וכן עיין בבעל הטורים יתרו י"ט ו' עה"פ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" שאילו זכו היו כל ישראל כהנים גדולים ולעת"ל תחזור אליהם שנאמר "ואתם כהני ה' תקראו", וע"ע בישכיל עבדי ח"ח סי' כ' אות מ"ט דכתב שבגאולת מצרים שהיה צריך להגביר קדושת הבכורים כנגד הסט"א בכורי מצרים לכן ה' קידשם אך אח"כ שנכנעה הקליפה לא הוצרך עוד שתהיה העבודה בבכורים וניתנה לשבט לוי ע"פ סוד הכמוס עימדו וכן לעת"ל שירצה ה' לגאול את בנו בכורו ישראל תהא העבודה בבכורות להורות חיבתן שהם בנו בכורו ואין אחרים זולתן ואח"כ יחזור הדבר לשבט לוי משה רבינו, וע"ע מכ"ז בספר שער ראובן עמ' שפ"ח. ע"ע באור החיים שמות פל"ח פכ"א ד"ה עוד ובמרגליות הים דף ק"ט ע"ב אות ו', ובס' אמרי יוסף פ' קרח מביא דברי האריז"ל דלעתיד יהיו הלוים כהנים, וכתב דלפי דברי הישמח משה יהיה אז העבודה בשלשתן כבכורים לוים וכהנים ע"ש.

יח. וחזינן מכ"ז דאיכא ארבעה תקופות לענין העבודה,.

תקופה א. מזמן אדה"ר עד יציאת מצרים דשם לכו"ע לא היה תלוי בדין קדושה ודין פטר רחם אלא תלוי בבכורה מאב או החשוב שבבית.

תקופה ב. מזמן יציאת מצרים עד חטא העגל דבזה הארכנו טובא אי פליגי הראשונים במה שנאמר שנאמר קדש לי כל בכור אי קאי רק לענין פדיון הבן או גם לענין עבודה דמכאן ואיך תלויה בדין פטר רחם ואי התחדש דין עבודה בבכורות בכל העבודות אורק בקרבן ציבור ואי השתנה הדין גם לענין עכו"ם.

תקופה ג. מחטא העגל עד ביאת המשיח דהיתה העבודה רק בכהנים ולא בבכורות.

תקופה ד. לעת"ל דבזה נחלקו אי נשאר רק לכהנים והדין קדושה לעולם שנאמר לבכורות נאמר רק לענין פדיון כדברי הגרי"ז והנציב או שהכהונה והעבודה תהיה גם לבכורות וגם לכהנים כיון דהדין קדושה לעולם לבכורות נאמר גם לענין עבודת הקרבנות בזמן ביאת המשיח בב"א.

תתל"ו. קושיא באגרת תימן על ענין נבואה לאומות העולם אחר משה רבינו

שאלה: לכבוד המערכת שלום וכטו"ס. י"ד מנ"א תש"ע

הנה נתקשיתי בדברי הרמב"ם באגרותיו אגרת תימן וז"ל {בעמ' קמ"ו הוצאת מוסד הרב קוק} "אבל שלא נאמין בנבואת זיד ועמר אין זה בשביל שאינם מישראל כמו שחושבים ההמון עד שנצטרך לדייק ממילת מקרבך מאחיך שהרי איוב וצופר ובלדד ואליפז ואליהו כולם אצלנו נביאים ואף שאינם מישראל וכן חנניה בן עזר נביא שקר ואע"פ שהוא מישראל, אבל נאמין בנביא או נכחישהו מצד נבואתו לא מצד יחוסו".

והנה בברכות {ז.}"וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר "הלוא בלכתך עמנו" בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר "ונפלינו אני ועמך" בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנא' "הודיעני נא את דרכיך" אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע", וא"כ ק"ל דהרי נבואת זיד ועמר שהיו לאחר בקשת משה רבינו מוכחשת נבואתם מצד יחוסם שאינם מעם ישראל ואין ראיה מכל הני שהזכיר הרמב"ם שהיו לפני בקשת משה רבינו ע"ה? וצ"ע.

ואחר שלחי זאת הראני חתני הרה"ג ר' א.ב. שליט"א דבב"ב ט"ו: "וכולהו תנאי סבירא להו דאיוב מישראל הוה לבר מיש אומרים דאי ס"ד מאומות העולם הוה בתר דשכיב משה מי שריא שכינה על עובדי כוכבים והא אמר מר בקש משה שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר "ונפלינו אני ועמך" א"כ מתחזקת קושיתינו מגמ' הנ"ל.

צ.ב.א.

תשובה: לכב' הרה"ג ר' צ.ב.א. שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

בענין נבואה דס"ל לרמב"ם דאיכא גם בעכו"ם וכמו שהוכחת מדבריו באיגרת תימן, הנה כן הוכיחו ג"כ מדבריו בפ"ט הל' א' דכתב שאין נביא רשאי לחדש דבר לפיכך אם יעמוד איש בין מישראל בין מן האומות ויעשה אות ומופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה הרי זה נביא שקר, אך אולי יש לדחות דשם רק מיירי לגבי שניתן לו דין של נביא שקר ונחייבו בכל הדינים המבוארים וכן לשומעיו, אך לסתם עכו"ם אף שאין לו דין נביא אין לו גם דין נביא שקר כל זמן שאינו מחדש מצוה או גורע. אך יעוי' בתנא דבי אליהו פרק ט' אות א' איתא "מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין ישראל בין גוי עכו"ם בין איש בין אשה בין עבד בין שפחה הכל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו" וכמבואר בפי' כדברי הרמב"ם אם לא שנחלק בין רוה"ק לנבואה. ועי' ברבינו בחיי דברים פי"ח פט"ו ודברים פל"ג פכ"ח דבאמת חולק על הרמב"ם. ועל קושיתך מדברי הגמ' בברכות דף ז' דביקש משה שלא תשרה שכינה על או"ה, עי' במדרש רבה ויקרא פרשה א' י"ב א"ר יצחק עד שלא הוקם המשכן היתה נבואה מצויה באומות העולם משהוקם המשכן נסתלקה מביניהם שנאמר אחזתיו ולא ארפנו אמרו לו הרי בלעם מתנבא אמר להם לטובתן של ישראל נתנבא מי מנה עפר יעקב לא הביט און ביעקב כי לא נחש ביעקב מה טובו אהליך יעקב דרך כוכב מיעקב וירד מיעקב ומבואר דלצורך ישראל אפשר שיתנבא גוי, ועי' שם באריכות בפר' היפה תואר דהאריך לבאר טעם הדבר, וע"ע בספר מורה חיים על איוב בהקדמה דגם משמע כן בדבריו. וע"ע בגליוני

הש"ס לר' יוסף ענגיל בקידושין דף ע'. וכעת מצאנו דכדבריך הקשה בספר נחלת זאב להג"ר יצחק מאיר יעב"ץ בפרשת בלק וכתב ליישב כמ"ש, אך עיי"ש דהקשה מדברי הספרי פרשת שופטים דמבואר דדרשו מאחיך ולא מאחרים למעט שאין נביא מהגוים מתנבא לישראל ודלא כמו שכתבנו, ועיי"ש דכתב דצ"ל דהספרי בא למעט שלא יהיה נביא מהגוים מתנבא לישראל באופן קבוע שנאמר נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלקיך ונתמעט שלא יקים ה' נביא במקום משה רבינו אלא מישראל ולא מהגוים אבל באקראי יתכן שיתנבא אחד מאומות העולם לצורך ישראל ולאומות אינו מתנבא כלל משום בקשתו של משה רבינו, ועיי"ש עוד דהקשה דאכתי קשיא מש"כ הרמב"ם באגרת תימן להוכיח מהא דהיו נביאים מאומות העולם כאיוב וחבריו דכן הוא אף בזמננו שיתכן שיהיה נביא שאינו מישראל דהרי איוב וחבריו היו נביאים לאומות, וכתב דצ"ל דהרמב"ם הביא רק דשייך ענין הנבואה אף באומות, וכתב דמצינו כן באיוב וחבריו שנזכרו שמותיהם שהיו נביאים אך זה קצת דוחק. עכ"פ לפ"ז מיושבת גם הערת חותנך מב"ב ט"ו:, וע"ע במהרש"א שם בשם רש"י לחלק בין נבואת ישראל לנבואת עכו"ם שהיא בדרך גניבה וסתר, ואולי בא ליישב את קושיתך, אך יעוי' שם במהרש"א מה שהקשה על דברי רש"י אלו מסוגיא דב"ב הנ"ל.

בברכת תורה המערכת.

תתל"ז. מה היתה גזירת הלבוש

שאלה: מהו גזרת הלבוש?

תשובה: בס"ד לכב' הרב ק. שמחנו לקבלת מכתבך.

רצ"ב דברים בענין גזירת הלבוש (ראה נספח מס' 21 עמ' תרח).

בברכת תורה המערכת.

תתל"ח. מדוע לא מוזכר ר' יוחנן בן זכאי ביוסיפון

שאלה: מדוע לא מוזכר שמו של ר' יוחנן בן זכאי ביוסיפון?

תשובה: מצאנו מי שעמד בזה וזה השערתו (ראה נספח מס' 22 עמ' תרי).

תתל"ט. בביאור הפייט דהיו תשע מאות עיבורים עד יציאת מצרים הרי היו תשע מאות ואחד

שאלה: מה ביאור הפייט לקליר בפרשת החודש שהיו תשע מאות עיבורים עד יציאת מצרים הרי היו תשע מאות ואחד?

תשובה: כבר עמדו על כך במפרשים ואמרו דלא דק באחד, אך מצאנו בקונטרס סוד נקודא דלתתא בסוף ירושלמי חלה מהרב יוסף דינקלליס דביאר ד"ז באורך ומצורף בזה צילום (ראה נספח מס' 23 עמ' תריא).

תת"מ. החילוק בין זריזים מקדימים למצוה הבאה לידך אל תחמיצנה

שאלה: היכן כתוב החילוקים בין זריזים משכימים למצוות שלומדים מוישכם אברהם, למצוה הבאה לידך אל תחמיצנה שלומדים מ"ושמרתם את המצות"?

ש.פ.ק.

תשובה: לכב' הרב ש.פ.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין החילוק בין זריזים מקדימים למצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, עי' בשו"ת שבות יעקב סי' ל"ד, וכן הביאו בשם ר' ברוך בער דזריזים מקדימים מירי במצוה שחיובה היום ויש לה זמן קבוע וזמן עובר ובזה יש ענין להקדים בתוך הזמן כמו בבוקר בברית מילה, אבל מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה מירי במצוה שאין לה זמן כמו יבום וכו' וע"ז נאמר מצוה הבאה לידך [עי' גם באורך בקובץ שומרי אמונים ב' מאמר על כך].

בכבוד רב המערכת.

תתמ"א. י' שירות שבתנ"ך האם נאמרו בניגון

שאלה: לכבוד המערכת.

אבקש לשאול האם העשר שירות שבתנ"ך נאמרו בניגון או לא? דהנה שירת מרים הנביאה לכאו' נאמרה בניגון דהרי כתוב ותצאנה בתופים ובמחולות, והשאלה היא בענין שאר השירות האם ידוע לכם משהו בענין.

י.ק.

תשובה: לכב' הר"ר י.ק. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין הי' שירות אי נאמרו בנגינה, עי' בדרך חכמה להגר"ח קנייבסקי בהל' כלי המקדש פ"ג ה"ז בביאור הלכה ד"ה חמש דכתב מסברא דלא היו בניגונים רק בטעמים.

בברכת תורה המערכת.

תתמ"ב. אמאי לא מנה הרמב"ם מצות הקרבת מנחת חינוך כהן

שאלה: אמאי לא מנה הרמב"ם והחינוך בספר המצוות שלהם את מצות הקרבת מנחת חינוך של כהן שמתחיל בעבודתו?

בתודה מראש א.כ.

תשובה: לכב' הר"ר א.כ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין מצות הקרבת מנחת חינוך של כהן אמאי לא מנאוה הרמב"ם והחינוך, עי' ברמב"ם בהל' כלי המקדש פ"ה הל' ט"ו - י"ז דהביא דינים אלו, ועי' במנ"ח מצוה קט"ו אות ח' דכתב דנכללת מצוה זו במצוה של קרבן מנחה של כה"ג בכל יום עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

תתמ"ג. בענין צורת שמש במזגן

שאלה: לכבוד הרה"ג וכו' אחדשה"ט, חודש מנחם אב תש"ע.

זה לי זמן רב שיש לי שאלה ושאלתיה לכמה וכמה ת"ח ועדין לא קבלתי תשובה, והוא דיש איסור לעשות צורת חמה ולבנה, וי"א שהוא מה"ת, והנה מצוי במזגן שיש שלט ולחצים על הכפתורים כדי להפעיל המזגנים, ובדרך כלל כשלוחצים על בחירת מזג אויר חם, מופיע על המסך צורת חמה, ולא שמענו שום ערעור על זה, ומדוע?

תשובה: בענין סמל חמה במזגן יתכן להתיר מכמה טעמים. א. עי' בפוסקים {חוט השני להגר"נ קרליץ בחלק הל' פסח בקונטרס על ענין זה} דבעינן לאיסור שתהיה צורת חמה שלמה עם קרנים או ניצוצות ותהיה צבועה כולה בתוכה, ויש לבדוק אי במזגן יש כל אלו התנאים. ב. מבואר בהלכה דלצורך לימוד מותר, ולכאו' ביאורו דאי ברור שלא עושה בשביל צורת חמה רק לטעם אחר ליכא איסור וא"כ ה"ה כאן מטרתו היא אחרת לגמרי. ג. ידוע דלרוב הפוסקים כתב של מחשב אינו כתב של קיימא ולכך מותר למחוק שם ה' מעיקר הדין ולא עובר איסור ככתיבה בדאורייתא ומתירין גם בחול המועד, וא"כ אולי זה גם סניף להתיר כאן, ויל"ע בסברא זו דאולי כאן לא תלוי בקיימא.

תתמ"ד. מדוע בתורה רש"י מסיים חסלת ובש"ס הדרן

שאלה: לכבוד המערכת השלום והברכה.

יש לתמוה דלמה רש"י כשמסיים פירוש פרשה על התורה כ' חסלת פרשת ובפי' לש"ס כשמסיים פרק כ' הדרן עלך פרק..., וכי פרשתא לא בעי חזרה אתמהה?

בברכת יישר כחכם מעיקרא א.מ.

תקטז **לדופקי** ענינים **בתשובה**

תשובה: לכב' ה"ה א.מ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

ע"ד הערתך המקורית לא מצאנו מי שעמד בזה, אבל אולי ע"ד האפשר י"ל דבסיום פרשה בתורה לא כתב רש"י הדרן כמו שבאמת לא נהגו לומר כל שבוע הדרן כשמסיים פרשה, ואולי הטעם דודאי יחזרו עליה מצד הדין של שנים מקרא, וכן מדין התקנה של קריאת התורה כל שנה, משא"כ בסיום מסכת.

בברכת תורה המערכת.

תתמ"ה. האם ידוע מהם טעמי הכתובים

שאלה: מה שכתבו תוס' ב"ב י"ב: ד"ה בפורענותא שתהלים משלי ואיוב יש להם נגינות אחרות, ומשמע ששאר הכתובים הם דומים לשאר התנ"ך, ורציתי לדעת האם הם דומים לתורה או לנביאים או למגילות {כמו רות קהלת שה"ש} ואף שהם דומים בשמותם וקצת בנגינתם, אבל מ"מ יש שינוי ביניהם?

תשובה: בענין טעמי הכתובים, טעמים אלו שונים מטעמי שאר הספרים, וכן מובא מסורת מבעל שו"ע הרב דהיה לו מסורת על שנוי טעמי הכתובים משאר הספרים, ועי' בספר חקרי זמנים חלק ב' להרב א. הילביץ ירושלים תשמ"א [נמצא גם בלוח שנה בשנה תשל"ה עמ' 177] דהביא דברים אלו, ומקשה על מסורת הנ"ל כמה קושיות בעמ' ש"ד, ועי' מש"כ ר' יעקב ספיר בספר מסע תימן פרק י"א לפי מהדורת יערי ירושלים תשי"א "ניגוני הטעמים משונה מאד גם מספרדים גם מאשכנזים אשר אך אם יודע איש פירוש המלות במקרא יוכל להתבונן מתוך ניגון המשך הקריאה גם ביאור חיבור המקרא והבנתו ומראה באצבע כי זה הוא כפי יסוד הנחת בעל הטעמים להבין במקרא ויש להם לקריאת התורה ניגון לבד לנביאים לבד וכתובים לבד וטעמי אמ"ת שנשכחו מהאשכנזים".

תתמ"ו. גרות דבני נח האם היתה שלמה

שאלה: לכבוד המערכת.

לגבי ערב רב נחלקו בתוס' קידושין ונדה אי יש לנו ערבות עליהם, מחפש אני מקור ובסיס שגירותם לא היה גרות והיו ממש בני נח?

תודה רבה.

תשובה: לכב' הרב השואל שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין אי גרות הערב רב היתה שלמה, עי' בערוך לנר ביבמות דף מ"ז ע"ב דכתב "דאפשר שלא היו הערב רב גרים גמורים שהרי הקב"ה לא הסכים לקבלם כמו שדרשו רז"ל על קרא כי שחת עמך ולא עמי וא"כ הוי כמו ק"נ אלף שגיירו בימי דוד שלא היו רק גרים גרורים וכבר כתב הרמב"ם כי "ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן וכן שמשון גייר ונשא והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר ולא על פי ב"ד גיירום חשבן הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין, ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו"ם שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה" וה"ה נמי גבי הערב רב שעשו את העגל ושאר כל החטאים כולם הוכיח סופן על תחילתן דלא היו גירי אמת" וכן כתב בפנים יפות דברים כ"ט פס' י' מטעם אחר שכ' "לכאורה יפלא איך קיבל משה גרים כיון דקי"ל דאינו גר עד שימול ויטבול ובמדבר לא מלו א"כ נכרים היו וצ"ל שהיו גרים גרורים שהבטיחו למול כשיבואו לא"י, ויש לומר דה"ה נמי דהערב רב לא מלו עצמם ומשום כך לא היה להם דין ישראל ולא קיבלו ערבות עוד דנו באחרונים דלא היתה גרותם גרות כיון דהיה לפני מ"ת.

בברכת תורה המערכת.

תתמ"ז. קושיא ברמב"ם בדברים המעכבים את המזבח

שאלה: נתעוררתי בלשון הרמב"ם פ"ב בהל' בית הבחירה דכ' וז"ל {בערך} קרנותיו ויסודו ורבועו של מזבח מעכבין, וכל מזבח שאין לו קרנות ויסוד וכבש ורבוע פסול שארבעתן מעכבין, עכ"ל. וצע"ג שהתחיל בג' וסיים בד' דמתחילה השמיט דין הכבש?

ורציתי לתרץ דהרמב"ם פתח מצד הל' בית הבחירה ודין בנין ביהמ"ק ובזה י"ל דאין דין דהכבש מעכבת, אבל אח"כ הוא מדין מזבח לענין הקרבת קרבנות וזריקת דמים ולזה כ' דהכבש מעכבת, כנ"ל.

אם תהיה לכם איזה ראיה או סתירה או הערה כל שהיא על יסוד זה אשמח מאוד לקבלו.

תשובה: מה שהערתם בשאלתך הינה הערה חזקה ביותר ודיוק זועק ולא מצינו מי שהתעורר מכך. ומה שכתבת לישב זה הוא חידוש מקורי ויפה אך צריך יותר ראיות להכניס חידוש גדול כזה ברמב"ם, אך נראה לישב באופן פשוט יותר דברישא פירט הרמב"ם דברים שהם חלק מן המזבח ובסיפא הוסיף גם את הכבש שמעכב אבל אינו חלק מהמזבח, ומצאנו כעת דכ"כ בחדושי בתרא על סוכה דף מ"ט ע"א בעמ' רי"ט בשם המסביר [ידוע דהוא אחד משלשלת בריסק] ועיי"ש מה שכתב ודן אי יש נ"מ בכך, ואכתי צ"ב דיוקך הזועק מי הזקיקו לרמב"ם לכ"ז ביחוד דכך כתוב בגמ'.

תתמ"ח. ביאור במחלוקת בן עזאי ור"ע באהבת לרעך כמוך

שאלה: לכבוד הגאון העורך דופקי בתשובה שליט"א יישר כחכם על התשובות המשמחות.

יש בתו"כ בפ' קדושים "אמר ר' עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, ובן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה". והנה דברי בן עזאי טעונים ביאור, אולי תוכל לכתוב לי מ"מ על זה? {כבר ראיתי דברי המהר"ל בנתיבות עולם, והנתיבי חיים, וקובץ ביאורים, והשפע חיים, ודעת זקנים מבעלי התוס' פ' בראשית, ויפה תואר סוף פכ"ד, ומלבי"ם ויקרא י"ט, ומוריה כ"ט דף צ', וקובץ בית אהרן וישראל.}.

בברכת כט"ס וכו"ח טובה י. פ.

תשובה: לכבוד הרב י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

מ"מ בדברי בן עזאי, הנה מימרא זו מופיע גם בב"ר פכ"ד, ובירושלמי נדרים פ"ט ה"ד, ועי' בקרבן העדה ובפני משה שם מה שפירשו, ועי' בראב"ן סי' ל"ז, ובביאור הגר"א על תו"כ קדושים כתב דבן עזאי הוסיף דכולנו בני איש אחד, ועי' במגלה עמוקות קדושים, וכן בפנים יפות שם, ועי' במשך חכמה ויקרא פי"ט פי"ח, וכן בהעמק דבר שם, ועי' בחפץ חיים כתב דמהלימוד של ר"ע אפשר לומר גם על עצמי איני מקפיד כשמבזים אותי אבל מלמודו של בן עזאי זה ספר שם מוזכר דבצלם אלקים בראו והוי כמבזה את המקום, ובאמת כ"כ הר"ש והראב"ד על התו"כ קדושים פרשה ב', וכ"כ בדעת תורה לר' ירוחם, ועי' בפרוש הרש"ר הירש בראשית פ"ה פ"א, ובשפת אמת פרשת קדושים, ובאמרי אמת פרשת יתרו עמ' ל"ח, ופרשת כי תשא עמ' קי"ג, ועוד ע"ד החסידות באור התורה בראשית כרך ג' תקצ"א א-ב, וע"ע באמרי שמאי עמ' קע"ט, ובברכת מרדכי להגרב"מ אזרחי על פרשת קדושים.

בכבוד רב המערכת.

תתמ"ט. בענין תפילת עושה שלום

שאלה: י"ח לחודש שבו ניתן כלי חמדה שעליה אמרו רז"ל ה' "עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

לכבוד הרבנים ה' עליהם יחיו.

הנני עומד נבוך זה כמה ימים בדבר סיום תפילת שמו"ע שפוסעים ג"פ בכריעה וכורעים לימין השכינה ואומרים עושה שלום במרומיו, ואח"כ לשמאל השכינה הוא יעשה שלום וכו', שהרי מקור הדבר בגמ' יומא נ"ג: ושם מבואר דהוא ענין של נתינת שלום

והוא כעבד הנפטר מרבו שנותן שלום, או שאומר שלום מלבד הכריעה, וראיתי מובא במקו"צ ברמב"ם הוצאת ר"ש פרנקל פ"ה מתפילה שהביא פלוגתת הראשונים בזה (לא ראיתי דבריהם בפנים) אך עכ"פ כל ענין זה הוא ענין של נתינת שלום. וא"כ מה מקום לתפילה זו דעושה שלום במרומיו וכו' ואיך מתקיים דין נתינת שלום בזה, והוא בא כחלק מענין הכריעות, ולכאורה הוא ענין אחר {ובגמ' לא הובא תפילה זו, וכן ברמב"ם לא הוזכר, ומה שהוזכר בסוף נוסח התפילה דיוה"כ לאחר הוידוי עי' בהוצאה הנ"ל שהשמיטו זה} וצ"ע מקורו של תפילה זו?

ומענין לענין ואולי באותו ענין צ"ב בגמ' ברכות ל"ד. דג' אחרונות הם כעבד הנוטל פרס מרבו ומבקש רשות והולך לו, היאך זה מתקיים בהנך ג' ברכות, בשלמא רצה ה' אולי הוא תפילה כללית שהקב"ה יתרצה בעבודתינו עבודה שבלב זו תפילה, וכן מודים הוא הודאה, אך תפילת השלום לכאו' הוא בקשה נוספת כשאר בקשות, ואמאי זה מוגדר כנטילת רשות ונפטר והולך לו, ואע"פ שהשלום הוא כלי מחזיק כל הברכות שבקשנו עליהם, אך אמאי זה נקרא נטילת רשות ונפטר לו, שמשמע שענינו כבוד להקב"ה, וצ"ב?

אשמח מאוד אם הרבנים שליט"א יעמידוני בקרן אורה (כמעשיכם בראשונה ששאלתי ונעניתי בטוטו"ד).

יישר כחכם ח. א.

תשובה: לכב' הרב ח. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. בענין אמירת עושה שלום במרומיו בסוף שמונה עשרה, מקורו בטור סי' קכ"ג עיי"ש, וביאורו הוא דלמרות שהפס' דיבר על עשיית שלום במרומים אך הענין הוא לתת שלום בימינו ובשמאלו ע"י הזכרת המילה שלום ואומרים זאת דרך הפס'.

ב. עי' בשו"ת רדב"ז מכת"י סי' ט"ו דנשאל שאלה זו, ותירץ דכולן נקראים ברכה אחת ע"ש ההודאה, ועי' במ"ב סי' קי"ב ס"ק ב' בשם הטור שצרכי רבים הוי מעין כבוד ושבח לרב שהכל צריכים לו, ועי' אבודרהם תפילת חול ריש שער שני מעין זה, ועי' בספר גם אני אודך סי' מ' דהביא את הרמב"ם הל' תפילה פ"א דכתב דג' אחרונות הם לשון הודאה וזה פירוש הגמ' ושאל את הגר"ח קנייבסקי את שאלתך הרי שים שלום הוי בקשה ותירץ לו ע"פ התוס' שם בד"ה אל דכל צורכי רבים הוי בכלל הודאה, עוד הביא בשם הגר"א נבנצל שכולנו זקוקים לעבודה ושלום וזה הודאה, ועיי"ש עוד תרוצים.

בכבוד רב המערכת.

תת"נ. אין מעבירין על המצוות לדבר רשות

שאלה: האם יש דין מעבירין על המצוות בדבר הרשות, ונ"מ שאם החזיק במצוה כגון ציצית או תפילין דצריך להניח ולא יכול להתחרט ולעסוק בדבר רשות?

בכבוד רב א. ב.

תשובה: לכבוד הרב א. ב. שליט"א.

עי' בשו"ת דברי מלכיאל דעמד בכך, ועיי"ש דהביא סתירה בכך מדברי השאגת אריה בסי' כ"ב לדברי הטורי אבן במגילה דף ו: דדנו שם אי יש ראיה מגמ' פסחים ס"ד. עיי"ש, וע"ע במג"א סי' קמ"ז סקי"א.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"א. א. מה החידוש בתשובה הא גם המצוות איכא תוהה על הראשונות ב. בקושית הב"י על הטור כיצד מתכפר בער"ה שליש כמו ביוכ"פ

שאלה: לכבוד מערכת דופקי בתשובה הגאון המשיב שליט"א.

ראשית כל אני מודה על העבר התשובות המחכימות באמת עוזרים לי.

א. הרבינו יונה בריש שע"ת כותב "מן הטובות אשר הטיב השי"ת עם ברואיו כי הכין להם הדרך וכו' " ולא זכיתי להבין דהרי רואים גם להיפך בתוהה על הראשונות הוא מאבד ח"ו כל המצוות שעשה?

ב. הטור הביא מדרש באו"ח סי' תקפ"א על שליש מחילה בערה ר"ה ושליש בעשי"ת ושליש ביו"כ, וע"ש בב"י שהקשה איך יכול להיות שערב ר"ה ישלו אותו כח כמו יו"כ ע"ש מה שכ' בזה. רציתי אם אפשר לקבל עוד מ"מ שמדברים על הנושא הזה.

יישר כח בברכת כו"ח טובה י. פ.

תשובה: לכב' הרב ר' י. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם.

א. בענין חידוש ענין התשובה הא מצינו כענין זה בתוהה על הראשונות, הנה קושיא זו הקשה ר' אלחנן וסרמן לח"ח, רק הקשה כן מדברי המס"י בפ"ד דכתב דתשובה לא היתה צריכה להועיל עיי"ש בבאורי אגדות סי' ג' בסוף קובץ הערות, ותירץ לו הח"ח דכאן אפילו שחוזר מפחד העברות מתכפר לו משא"כ שם שלא חוזר מפחד, ולפ"ז בחוזר מאהבה אין חידוש וכבר הרגיש בזה ר' אלחנן שם ועיי"ש מה שתירץ, ובשם הגר"י הוטנר הביאו דקל יותר לעקור יש דהיינו שכר מצוות דזה החיים מעונש עבירות דזהו מיתה והוי כעין תחיית המתים. עי' פחד יצחק ר"ה מאמר ח'. ועי' בספר ודרשת וחקרת ח"ג עמ' תקל"א דתירץ דאף דנמחל אבל אין הקב"ה צריך לקבל תפילותיו, וכעין זה אמר ת"ח אחד דאף דנמחל לגנב אבל המלך לא ממנהו לשר אוצר וע"י תשובה יכול להגיע לכל המדרגות כלא חטא כלל. ועוד האריכו בזה רבות באחרונים.

ב. בענין קושית הב"י, עי' בפר"ח שם, ועי' עוד בשל"ה ובט"ז ובמעשה רוקח ר"ה כתב דאין הכונה לשליש בכמות רק שלוש סוגים בער"ה הצדיקים ואח"כ הבינונים וביו"כ

סוג שלישי הרשעים עיי"ש, ועי' בלבוש סי' תקפ"א, ועי' בספר פני אפרים עמ' רצ"ז דתירץ דיש חטא עוון ופשע עיי"ש באורך דביאר דע"י תשובה נמחל רק המזיד שבעוון ולא השוגג וזה נמחל בער"ה ובעשי"ת, אך השוגג שבעוון יכול להתכפר רק ע"י יוכ"פ ולא ע"י תשובה ולכן יוכ"פ חשוב יותר עיי"ש ועי' בספר חסדי דוד למהר"ש חסאן סי' תקפ"א מה שביאר דברי הב"י בכמה אופנים, וכן בפני יצחק ח"ו דרוש ט' לשבת תשובה שהאריך בכל הנושא. ובספר אלפי יהודה כתב דג' חלקים הם נגד ג' שותפים ר"ה נגד אמא עשי"ת נגד חלק האב ויוכ"פ מתכפר חלק הקב"ה וזה חלק הקשה לכפרה. ועי' בישועת בנימין לר' בנימין זילבר זצ"ל עמ' ס"ד דשליש נמחל בעוונות אבל כפרה גמורה אין וביוכ"פ יש כפרה גמורה על הכל. ע"ע במי באר סי' י"ד [נמצא בספר אוהל משה] מש"כ בזה, ועוד האריכו בזה באחרונים.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"ב. ביעור ביכורים, כיצד ומתי

שאלה: ביעור ביכורים, האם העלו לביהמ"ק הרי לכאו' זה אחר חנוכה שכן זמן הביעור בפסח?

א. פ.

תשובה: בענין ביעור ביכורים, עי' ברמב"ם הל' מעשר שני פר' י"א הל' ח' דכתב דבכורים מתבערין בכל מקום (כי א"א להעלותן לירושלים), וע"ש עוד בדרך אמונה.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"ג. מקורות בענין כפרת גמ"ח תורה ותפילה ואי הוי גם במזיד

שאלה: לכבוד מערכת דפקי בתשובה.

הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו כותב שהעיסוק בגמ"ח מכפר כמו הקרבנות ויותר מהם, מה כוונת הח"ח שמכפר עוונותיו יותר מן הקרבנות, והאם כוונת הח"ח שהקרבנות מכפרין רק על עבירות בשוגג ואילו גמ"ח מכפרת אף על מזיד?

ויעוין בגמ' ברכות דף ה' בחסד ואמת יכופר עון שהעוסק בתורה ובגמ"ח מוחלין לו על כל עוונותיו, ויעוין באדר"נ פ"ד שהובא שם בח"ח ובפירוש בנין יהושע שם שתורה מכפרת יותר מן הקרבנות אף על מזיד, האם אף גמ"ח כן?

{**ובעצם** דברי הבנין יהושע מה המקור לזה מחז"ל ולא הבנתי ראיתו מהגמ' סוף מנחות}
.

{**ולענין** תפילה מצינו שמכפרת אף במזיד יותר מקרבנות עיין ברבינו יונה אבות פ"א על "ועל העבודה" שדוד המלך ביקש ה' שפתי תפתח וכו' שעוון בת שבע היה במזיד ולא בשוגג ואין לו קרבן וש"ב יקבל תפילתו ויכפר לו במקום הקרבן}.

בברכה ד. פ.

תשובה: לכב' הרב ד. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם החשובה.

מה ששאלת בדברי הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו דגדולה גמ"ח יותר מקרבנות מה כונתו, הנה באהבת חסד עם פרוש מקור הברכה ציין לגמ' בסוכה דף מ"ט ע"ב דשם מבואר אמר ר"א גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח וא"ר אלעזר גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה וא"כ מבואר דגמ"ח גדול מקרבנות והיינו שהקב"ה אוהב ובוחר בצדקה וכ"ש גמ"ח מכל הקרבנות [וכולם נקראים זבח כמבואר ברש"י שם] וכ"ז לפי פשוטו. אך יעוי' בפתח עינים דכתב דכונת הגמ' דצדקה מכפרת אף על מזיד, ובאמת זה מדרש רבה שמפרש בפרשת שופטים פרשה ה' ג', וכן שם בילקוט שמעוני וז"ל ד"א הקרבנות אין מכפרים אלא לשוגג וצדקה והדינין מכפרים בין לשוגג בין למזיד, ועיי"ש עוד מעלות דקרבנות רק בזמן הבית משא"כ צדקה, ד"א קרבנות רק בתחתונים וצדקה בין בעליונים בין בתחתונים, ד"א קרבנות רק בעוה"ז וצדקה בין בעוה"ז בין בעוה"ב עיי"ש [וק"ו גמ"ח כמבואר בגמ'].

ומה ששאלת מקור בחז"ל דתורה יותר מן הקרבנות כמש"כ בפירוש בנין יהושע על אדר"נ, הנה באחרונים הביאו מקור מגמ' ר"ה י"ח דעוון בית עלי לא מתכפר בזבח ומנחה אבל מתכפר בד"ת ושם היה במזיד, עוד הביא בספר נהורא דאורייתא מאמר פתיחה פרק ו' מהזוהר פ' שלח קנ"ט א' ר"י פתח וכו' דכל מאן דאשתדל באורייתא כאילו מקריב קורבנין דעלמא ולא עוד אלא דקוב"ה מכפר ליה כל חוביה פירוש אפילו על זדונות שאין הקרבנות מכפרים, והובאו הדברים בספר יקרה מפנינים עמ' מ"א.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"ד. תולעת שני אי הוי בעל חי

שאלה: האם תולעת שני הוי בעל חי?

תשובה: בביאור מה היא תולעת שני ואי הוי מין חי, עי' בירושלמי כלאים פ"ט הלכה א' דאמרינן התם מה תולעת שני דבר שיש בו רוח חיים וכו', ועי' במראה הפנים שם, וכן מבואר בתורת כהנים פרשת מצורע, ועי' בספרי פרשת חוקת כעין זה,

אך יעוי' ברבינו הלל שם דפירש דבר שיש בו רוח חיים על הצמר, ולפ"ז ליכא ראיה מהירושלמי. ועי' ברמב"ם הל' כלי המקדש דכתב דתולעת שני זהו הצמר הצבוע בתולעת, ועי' בנודע ביהודה תנינא סי' ג' מבן המחבר דרצה להביא ראיה מדברי רמב"ם אלו דהכונה לתולעת אך בסוף דבריו דחה זאת, וכמו שציין במהר"י קורקוס שם לרמב"ם בהל' פרה פ"ג ה"ב דתולעת היא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני חרובים והן כמו האוג ותולעת כמין יתוש יש בכל גרגיר מהם, ועי' ברבינו בחיי על התורה דכתב דלפיכך לא היה משי במשכן כיון דלא הוי מן המותר בפיך, והביא שם בנודע ביהודה דגם רש"י פירש כן, ועי' עוד מ"מ בספר המפתח [פרנקל] שם בהל' כלי המקדש. ועי' בשו"ת ח"ס בסי' רע"ו דלפ"ז צ"ל דתולעת שני אע"פ דהוי מן החי לענין צביעה לא הקפידו ולפ"ז אפשר לצבוע תפילין בדבר אסור, אך כתב דהוא מחמיר על עצמו. אך את קושיתו על הרבינו בחיי יש לישב דרבינו בחיי לשיטתו בריש תרומה דכתב דתולעת שני אינו מגוף התולעת אלא מהגרגרים שהתולעת בתוכם ופלא על הח"ס שלא ראה זאת, ועי' בתורה תמימה שמות כ"ה י"ד דהקשה על הרבינו בחיי מן הירושלמי ולפי רבינו הלל ניחא, ועי' בחוברת בית הלל קובץ י"ד עמ' ס' דרצה לעשות בזה מחלוקת ירושלמי ובבלי דהירושלמי בשבת פ"ב ס"ל דתחש הוי חיה טמאה וא"כ לירושלמי ליכא חיסרון של דבר טמא עיי"ש.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"ה. דברי הבן איש חי במחלוקת החסידים והפרושים

שאלה: האם ידוע לכם מקום שבן איש חי מתייחס למחלוקת החסידים והליטאים.

תשובה: רצב"ז דברי הבן איש חי בבן יהוידע סנהדרין דף צ"ט ע"ב ד"ה ואיני יודע. (ראה נספח מס' 24 עמ' תריב).

תתנ"ו. חתן נמחלים לו כל עוונותיו מזמן הקידושין או מזמן הנישואים

שאלה: מוצש"ק פ' פנחס לכבוד גמ"ח פתרונות ליושבי ביהמ"ד שלום.

תודה על העזרה אודה לכם באם תפנו אותי למקורות הדיון אם ישנו כזה האם חתן מזמן הקידושין או רק מזמן הנישואין, או יותר נכון האם מה שנאמר "חתן נמחלין לו עוונותיו" האם זה כבר בזמן הקידושין או רק בזמן הנישואין?

בברכת התורה ד. ת.

תשובה: לכב' הרב ד. ת. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין מתי נמחלים עוונות החתן, יש שהביאו ראיה מהא דאמרינן המקדש אשה ע"מ שאני צדיק גמור הרי זו מקודשת חיישינן שמא הרהר בתשובה, ואי נמחלים בשעת קידושין א"כ ל"צ להגיע לזה דהרי נמחלו עוונותיו, אך אין משם ראיה דשם בפשטות כונתה שאם הוא צדיק היא רוצה להתחתן איתו וזה תנאי שיחולו הקידושין. עוד הביאו ראיה דמקור הלימוד הוא מנישואי מחלת בת ישמעאל ושם הוו בני נח ולקיחת בן נח היא כמו נישואין שלנו, ועי' ביביע אומר ח"ו חלק אהע"ז סוף סי' ח', וכן הביא מבספר היכל מלך דף ט"ז עמ' ג' דתלוי בשעת נישואין.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"ז. שאלות בעניני קריאת שמות אחרי נפטרים שנפטרו בעניינים שונים

שאלה: לכבוד המערכת שלום רב!

א. אם אבי ע"ה נפטרה ממחלת לב (כדרך כל הארץ פחות או יותר) בגיל 52 האם בכה"ג כדאי/נהוג/מותר לקרוא על שמה, ושמעתי שאומרים שהיות ושמואל הרמתי נה' בנ"ב שנים מכ' ע"כ בזה יצא מכלל כרת אך מאידך ידוע דעד ס' וכו' ומה הדין בנ"ג שנים?

ב. אם אמי נפטרה בגיל 68 אך ל"ע ולעכ"י נפטרה בפתאומיות בטרגדיה נוראה בתאונת דרכים, דלכאורה חשיב מיתה משונה דאי' לא לקרוא ע"ש א' דריע מזליה.

ולמעשה בב' השמות יש הקרואים על שמם וכפי ידיעתי בס"ד הרי הם בריאים ושלמים, אלא שאלו הם נכדי הנפטרים ז"א שהוריהם הם בני הנפטרים ושמעתי שבכה"ג אין לחוש משום מכבדו במותו... אך אני דן בנינים דשמא שאני.

ג. למעשה, מה דין כל אחד משמות הנ"ל, והאם אפשר בהוספת שם אחר, והאם השם הנוסף יכול להיות ע"ש א' אחרת (שמעתי די"א לא לעשות כן) והאם אף חצי שם של א' אחרת בעלת ב' שמות, והאם אפשר לצרף השם אחר מהסבתא השניה מהמדוברות,

מקוה שלא לטרחא יהא קמיה ואשמח לקבל תשובתו. א.

תשובה: לכב' הרב ר' א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך החשובות בשנית.

א. בענין שאלותיך על קריאת שם על מי שנפטר בקיצור ימים בגיל נ"ג, הנה מקור הדין הוא ביש"ש פ"ד מגיטין סי ל"א, וכן בספר חסידים, ורוב הפוסקים נוקטים דרק עד גיל חמישים הוא הזמן, וכן כתב בשער יששכר בשם המנחת אליעזר, ועי' בספר שמא גרים להרה"ג ר' מרדכי גרוס שליט"א פ"ו סעי' כ"א דהביא שני דעות אי עד גיל חמישים

או עד גיל שישים, ועי' באגרות משה יו"ד ח"ב סי' קכ"ב דכתב דכל הקפידא בקיצור ימים היא רק כשמת מאסון ולא במי שמת כדרך כל הארץ.

ב. ולפי דבריו נפשטת גם שאלתך השניה במי שנהרג אחר גיל שישים שלא כדרך כל הארץ דלא ריע מזליה דלדברי האג"מ גם הדין של נפטר בגיל צעיר הוא רק כה"ג וא"כ למעלה מגיל זה אין קפידא, ובשו"ת נהר אפרסמון יו"ד סי' ע' כתב דיש קפידה רק במי שלא נהג כשורה, וע"ע באריכות בכ"ז בספר כתר שם טוב ח"א ענף שישי סי' ג' [כל הספר בעניני שמות].

ג. ולענין אי מהני הוספת שם, עי' בשו"ת נהר אפרסמון המובא לעיל, וכן בשער יששכר המובא לעיל דכתבו דמהני הוספת שם, ושם כתב דיקרא את השם הנוסף ראשון.

ד. ובענין קריאת שני שמות, המנהג לקרוא שתי שמות ע"ש שני אנשים, וכ"כ בשו"ת שדה הארץ ח"ג סי' כ"ב וכ"כ בעיקרי הד"ט יו"ד סי' כ"ו אות ז', וכתב שם דמהני גם על אביו וחמיו, וכ"כ הבן איש חי ש"ב שופטים כ"ז, וכן הובא בספר תולדות יעקב קניבסקי עמ' שי"ז בשמו, אך יש שהקפידו בכך, עי' בשו"ת מחנה חיים אהע"ז סי' מ"ג, וכ"כ בספר שמא גרים בשם הרב שך, ועי' עוד בכ"ז בארוכה בספר כתר שם שוב ח"ב ענף שמיני סי' ב' סע' ד-ז.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"ח. האם יש דעות דיציאת מצרים מדרבנן

שאלה: ל"ב בעומר לכ' חברי המערכת הגאונים הרבנים.

האם יש ראשונים שאומרים בפירוש שהזכרת יציאת מצרים לאו חיוב דאורייתא?

תודה בכבוד התורה ב. פ.

תשובה: לכבוד הרב ב. פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך.

בענין הזכרת יציאת מצרים אי הוי דאורייתא, הנה ודאי בפשטות כך הוי לכו"ע, וכ"כ הצל"ח בברכות דף כ"א ע"א ד"ה ונלע"ד דלא נחלק על כך אדם מעולם, והאריך בזה בשאגת אריה מסי' ח עד י"ג, רק דנו כל האחרונים למה לא מנו מוני המצוות מצוה זו במנין המצוות, עי' במנח"ח מצוה כ"א ועוד. אך מצאנו דהאור שמח בפ"א מהל' ק"ש מכח קושיא זו רצה לחדש נגד פשטות כל הראשונים והאחרונים דהוי רק מצוה דרבנן, ויעוי' בקובץ מוריה כרך י"ג גליון י' [נמצא באוצר החכמה] מעמ' מ"ב חידושי כת"י מהרה"ג דוד פרידמן מקרלין דגם רצה לחדש כן וכתב בסוגרים לולי דמסתפינא מחברי,

עי' בהערות המגיה שם דקיבץ הרבה חומר בענין זה, ובאמת כ"כ בספרו שאילת דוד ס"ק א'.

בכבוד רב המערכת.

תתנ"ט. מגילה הדר קיבלוה בימי אחשורוש כיצד קיבלו הרי לא היו כל הנשמות כמו במתן תורה

שאלה: בסעודת ושמחת פורים נשאלה שאלה חמורה ע"י הבה"ח המצוין מ.א. נר"ו ונותרה ללא מענה, כיצד אמרינן הדר קיבלוה בימי אחשורוש הרי לא היו שם כל נשמות ישראל כמו במעמד הר סיני כמובא במהרש"א שבועות ל"ט.

תשובה: שמחנו על שאלה מקורית זו ולא מצאנו מענה, עד שמצאנו שביאר זאת החוות יאיר בסי' קכ"ו ותירץ דאחרי שניתנה תורה וכתוב בה לא תסור ושאל אביך ויגדך ממילא קבלת ותקנת חכמי הדור מחייבת את כולם, ועפ"ז ביאר אמאי חייבים לקיים גם את ימי הפורים וימי חנוכה, אך יעוי' בספר משחת אהרון דכתב דלכן משביעים את הנשמה לפני צאתה לאויר העולם אע"פ שקיבלו את התורה בימי אחשורוש אבל היה באונס ומה שקיבלו בימי אחשורוש לא כל הנשמות היו שם וזה חידוש גדול, ועי' בכלי חמדה על פורים סי' פ"ט דכתב דאע"פ דחלה קבלה על כל כלל ישראל אבל אין דין שבועה על הקבלה בזמן אחשורוש כמו בזמן מתן תורה כיון שלא היו שם כל הנשמות ונ"מ דאינו מושבע ועומד וחלה שבועה עליו, ובספר עיוני רש"י להרה"ג א"י ברזל שליט"א על פרשת ניצבים כתב דבימי אחשורוש כשקיבלו ברצון התברר למפרע ע"י אלו שחיו אז שכולם קיבלו ברצון בזמן מתן תורה.

בכבוד רב המערכת.

תת"ס. א. מקור דגבריאל ממונה על ההריון וגימטריא על כך ב. האם ומדוע אומרים שני כוללים

שאלה: לכבוד המערכת.

נא להשיבני אם תוכלו על הענין הבא.

בספר יסוד האמונה להגה"ק ר' ברוך מקאסוב זי"ע "על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת, כי המלאך הממונה על הריון הוא גבריאל שהוא הנותן נשמה ולוקחה וכרח"ך הוא גימט' גבריאל עם הב' כוללים [לשון זה נמצא בספר יסוד

האמונה בקיצורי דרשות נחמדים] והנה כל דבריו שם הם ליקוטים מספרים שונים ודבר זה לא מצאתי מקורו, וגם לא מובן לי למה יש לתיבת גבריאל ב' כוללים?

ב. מ. ברוקלין ניו-יורק.

תשובה: לכב' הרב ב. מ. שליט"א קיבלנו את שאלתך המחכימה.

מה ששאלת מקור לנאמר בספר דרושים נחמדים דגבריאל עם ב' כוללים הוא כרחך וכרחך מלשון ע"כ אתה נוצר וגבריאל ממונה על ההריון, וראשית שאלת מקור לדרוש זה.

הנה לא מצאנו עוד מקור, וכנראה דהמחבר עצמו של יסוד אמונה שמו ברוך והוא גם המקור לדרוש זה דבליקוט דרושים נחמדים המופיע בסוף ספרו רשום כמה פעמים ברוך.

אבל מש"כ דגבריאל הוא הממונה על ההריון ד"ז כתוב בספר הזוהר שמות דף י"א עמ' ב', וכ"כ בקהילות יעקב ערך גבריאל עיי"ש [ועי' בבן יהוידע במסכת בב"מ דף פ"ו דכתב דמיכאל ממונה על ההריון והוא נשלח לבשר לשרה על ההריון וגבריאל נשלח להפוך את סדום].

ומה ששאלת למה לגבריאל יש שני כוללים.

הנה ענין שני כוללים מופיע בקדמונים, עי' באר"י בספר הליקוטים תהילים נ"א, וכ"כ ברוקח בהקדמתו לתורה דף ט"ו ע"ב, וכן רבי יעקב צמח תלמיד ר' חיים וויטאל בספרו תפארת אדם דף קי"ב, וכן הגר"א באדרת אליהו עמ' 239, ובבאר יצחק, וכן בהגר"א בהשמטות מפירוש הגר"א ישעיהו י"א הובא בישורון ח"ד עמ' כ"ט, וכן מוכח באר"י עוד בעץ חיים דפו"ח דף ז', וכן מוכח ברמח"ל בקיצור הכוונות לרמח"ל דף קי"ד בגימטריא של זרוע, ומוכח דהוסיף ב' כוללים.

ובביאור הדבר עי' בר' יוסף אירגס בספרו שומר אמונים ויכוח ראשון עמ' ט' וביאר ענין הב' כוללים דאחד הוא כולל של האותיות ואחד של המילים, ועי' ביאור גם באור התורה לרב משה צוריאל שליט"א עמ' 6 בשאלה חמישית, ועי' באוצר החכמה יותר ממאה אחרונים שמשתמשים בשתי כוללים, הרי מבואר דמשתמשים בב' כוללים תמיד ולא רק כאן בגבריאל.

אם יש לכם שאלות או הערות נוספות נשמח להשיבכם.

המערכת.

תתס"א. נמצא שלד של ילד ע"י מערת חוני המעגל והוא בנו של המהרי"ט צהלון ולא המהרי"ט אלגאזי כמבואר בשו"ת

שאלה: לכ' רבותי שלום רב.

בשנת תשכ"ב פתחו מערת חוני המעגל לתפילות בציבור במערה, מלבד חוני המעגל שהיה שלם שהתגלה בחפירה בטעות נמצא שלד של ילד קטן ואמרו לי שכ' במהרי"ט אלגזי "שעלה למירון ובדרך חלה בנו וקברתיו אל מערת חוני המעגל".

אבקש אם לא קשה לכם לחפש המקור למעשה זה כי אני מוציא ספר בס"ד על אנשים שנפטרו ולא שלטה בהם רמה.

בכבוד רב א.ש.

תשובה: לכבוד הרב א.ש.שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

מש"כ על אודות פטירתו של בן המהרי"ט אלגזי, חיפשנו ולא מצאנו, אך טעות הוא ובנו של המהרי"ט צהלון, והציטוט שכתבתם אינו נכון וגם לא נפטר בדרך למירון.

ושלוח לכם בזה הצילום מסוף שו"ת מהרי"ט צהלון בסוף ח"ב בחידושיו על איזהו נשך דף י"א: בדפי הספר {נמצא רק בהוצאה הישנה גם באוצר החכמה} ולא בהוצאה החדשה של מכון ירושלים, יצא מחדש על איזהו נשך בהוצאת אהבת שלום.

המערכת.

לכ' רבותי, שלומותי.

שמחתי מאוד מאוד לתשובתכם בקשר לחוני המעגל והשלד של בן מהרי"טץ {צהלון} שנקבר ע"י אביו במערת חוני המעגל.

זכות הצדיקים תגן עלינו וגם ברכת שר התורה הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א שבירכני בהצלחה וברכתי הצלחתי בהצלחתכם תמיד אמן סלה.

בכבוד רב המודה מקרב לב א. ש.

תתס"ב. א. התיחסות חכמינו לפליניוס הרומאי ב. האם יש ענין ללכת ד"א חדשות בא"י ג. מהו כת"י ב"י הקדום ביותר הידוע בימינו

שו"ת: לכבוד הרב ר' ש.פ.ק. שליט"א קבלנו את שאלותיו והרינו להשיב בס"ד.

א. במה שבדקתנו מה אומרים חז"ל על החכם הרומאי פליניוס והיכן מופיעים דבריו בספרי חז"ל, חפשנו בתוכנת אוצר החכמה ולא נמצא בדברי חז"ל מאומה על חכם

זה, לעומת זאת מופיע שמו בתוכנת החיפוש של אוצר החכמה ב128 מקומות בקדמונים ובאחרונים ובספרי החוקרים, חכם זה חי בתקופת טיטוס וחיבר ספר על חכמת הטבע וקצת הסטוריה וכולם משבחים את ספריו על דיוקם, אך ג"כ לא תמיד מקבלים את דבריו, לא ראינו שום התייחסות מפורשת באף אחד מהספרים אל האדם עצמו רק לתוכן וההיבט שבו הם דנים.

ב. בנוגע לקיום מצוה בהליכה ד"א חדשות בא"י, הנה דין ד"א בא"י הוא בכתובות קי"א. ונפסק ברמב"ם מלכים פ"ה הי"א, אך בנוגע לד"א חדשות צלמנו לכם מספר שלהי דקייטא שאסף את החומר בנושא וכתב שאין בזה משום מצוה. {ועיין בספר פאת השלחן א' סק"ב דכ' דלאו דווקא ד"א}.

ג. בנוגע לשאלתכם איזה כתב ב"י הכי מוקדם ולפני כמה שנים, דברנו עם מומחה לנושא הרב אליהו קופל שליט"א מפ"ת ולו ידוע על כתבי יד הכי מוקדמים לפני 150 שנה, וכתבי יד של ס"ת לפני כן זה כתב ווליש שמורכב מכתב אשכנזי עתיק וקצת ב"י וישנם כ"י לפני 300 שנה, אם אתם רוצים פרטים ודוגמאות תצלצלו אליו יש לו חומר רב ובקיאות גדולה בנושא וגם יש לו הרבה כ"י והוא יוכל לפרט לכם פירוט רב בנושא.

בכבוד רב המערכת.

תתס"ג. מש"כ בספר דבש וחלב בשם אהבת יהונתן כנראה נאמר בשם חכם אחר

שאלה: לכבוד המערכת. ב"ה יום חמישי בדר"ח אד"א תשס"ז לפ"ק

ברשותכם ארשה לעצמי לשאול עוד הפעם אודות מ"מ שחפשתי הרבה הרבה ולא מצאתי, אסיר תודה אהי' לכם באם תואילו נא בטובכם להמציא לי את המ"מ, המדובר הוא: ספר דבש וחלב, כתב "עפמ"ש בס' אהבת יונתן לתרץ הדקדוק. איפה זה באהבת יונתן? אמנם מצאתי שמביא כמה פעמים הפסוק הזה, אבל לא הק' ולא התירוץ אלא משהו אחר. אודה לכם אם תאירו עיני בזה.

המכבדכם ומוקירכם א.פ.ש.

תשובה: לכבוד הרה"ג ר' א.פ.ש. שליט"א.

מה שבקשתם מקור לדברי הספר דבש וחלב שהביא אהבת יונתן לפס' "לא חודש ולא שבת" אחרי חיפושים רבים ומגוונים ושאלת פי הבקיאים לא מצאנו זאת בספר זה, ולא בספר אהבת יונתן על התרגום, וכן לא נמצא בשאר ספריו של ר' יהונתן אייבשיץ, ואחרי שהגאון ר' יהונתן מביא ביאורים אחרים על פ' זה בהפטרה לפ' וירא ולפרשת החודש ולהפטרת שבועות, וכן בספר יערות דבש ח"א דרוש י"ב ולא הביא פי' זה וכן

הביאו רבים את פירושים האחרים על פ' זה ולא הביאו פי' אחר, מכ"ז נראה שאגב ריהטא כתבו זה בשם אהבת יונתן וכנראה חכם אחר אמרו.

גמ"ח לדופקי בתשובה.

תתס"ד. א. האם כן ביידיש אינו שם השם. ב. האם עכביש מסוכן והאם פיזר את האש בחורבן הבית ג. האם יש איסור לשרוק

שאלה: א. האם מותר להגיד לשון כן ביידיש שהיא שתי אותיות ראשונות של שם ה'?

ב. האם עכביש מסוכן ע"פ ההלכה, והאם יש מדרש שעכביש הביא אש לבית המקדש לשורפו ופיזר האש בחורבן בית המקדש?

תשובה: לכבוד השואל הנכבד.

א. מה ששאלתם אי מותר להגיד לש' כן ביידיש שהוא שתי האותיות הראשונות של שם השם, ע"י בספר קודש לה' על שמות הקודש דכתב בסי' ד' ס"ק י"א דאם אינו מיכון לשם ה' פשיטא דמותר ע"ש.

ב. ומה ששאלתם אודות העכביש, אי יש בו סכנה, ע"י בספר שמירת הגוף והנפש ח"ב פרק קכ"ח סעי' א' ובהגה"ה מה שהאריך שם בענין, והביא את החכמת אדם כלל ס"ח סי' א', והמג"א שט"ז ס"ק כ"ג, ופתחי תשובה סי' קט"ז ס"ק, ומצ"ב צילום דבריו.

ג. ומה ששאלתם אי העכביש הביא אש שע"י נשרף בית המקדש, הנה ד"ז מובא בספר טעמי המנהגים בליקוטים ענינים שונים סעי' צ"ה [עמ' תקלא' בהוצאת אשכול] וכבר כתבו ע"ז באחרונים דזה ספורי זקנות, אך המקור לזה הוא כמ"ש גם בטעמי המנהגים ילקוט שמעוני והמדרש במשלי פ"ל פכ"ד עה"פ "שממית ביד תיתפס והיא בהיכלי מלך" דשממית היא רומי דאין לך שנאוי בשרצים יותר משממית וכתוב ואת עשיו שנאתי ורומי החריבה את מקדשינו וזהו והיא בהיכלי מלך ושממית היא עכביש.

בכבוד רב המערכת.

תתס"ה. א. מקור לאימרה אין שמחה כהתרת הספקות ב. מקור למגן דוד. ג. הלכה כב"ש לעת"ל האם ד"ז במחלוקת האר"י והמהר"ל. ד. מקור לחליצת תפילין באופן של ניענוע

שאלה: לכבוד המערכת.

א. מהו המקור למה ששגור בפי הבריות "אין שמחה כהתרת הספיקות", ראיתי בספר אחד שמביא את דבר זה מהרמב"ם שכתב כן. והאם באמת מובא כן בכל ספרי ומכתבי הרמב"ם, או האם מקורו באחד מן ראשונים או אחרונים?

ב. מהו המקור לכוכב שנקרא "מגן דוד", האם הוא נזכר בראשונים או קדמונים, או האם הוא מקורו מ"קבלה" או "המקובלים" ומהו הקשר לדוד המלך, האם יש מראה מקומות לזה?

ג. המלבי"ם בפ' חוקת הביא שלעת"ל תהיה הלכה כב"ש, כ"כ באבני אליהו (סידור הגר"א) ברכת יוצר בשם הגר"א שלעתיד לבא יהיה הלכה כבית שמאי ואחרים ג"כ כתבו כן כמדומני בשם האריז"ל שלעת"ל תהיה הלכה כבית שמאי.

ויש להקשות על זה מדברי המסילת ישרים סוף פרק כ' וז"ל הקדושה "וסוף סוף נגמר שהלכה כבית הלל לעולם. הנה קיומה של תורה שגמר הדין יישאר בכל תוקף לעד ולעולמי עולמים ולא ייחלש בשום פנים" וכו', ולכאורה דבריו ברור מללו שלעולם תהיה הלכה כבית הלל. ואין כוונתי סתם להקשות שיש סתירה כאן דגברא אגברא קרמית אמנם רצוני להעיר הוא שכל דברי מסל"י בודאי מכוונים לדברי קבלה, ולחכמת האמת ואם אכן יצא מפי האריז"ל שאכן לעת"ל תהיה הלכה כב"ש היאך יתכן שהמסל"י יכתוב אחרת ומה שייך שיהא מחלוקת בדבר הזה. ורצוני לדעת הוא האם אכן יצא הדברים מהאריז"ל והאם נמצא דבר כזה בכל דברי האריז"ל, והאם יש עוד מראה מקומות בזה דקשה מאד לעשות כאן מח' בין האריז"ל למסל"י דבר שהוא "מחכמת האמת", או האם יש איזהו אופן ליישב הדברים?

ד. בשו"ע אור"ח סי' כ"ח המשנ"ב בס"ק ו' מביא שיש מהחכמים שהיו נוהגין לחלוץ תש"ר ביד שמאל שהוא ביש כהה להראות שקשה עליו חליצתן, מקורו מהשל "ה. כמדומני ששמעתי שגם כשחולץ את תש"י אין מן הראוי שיאחז בהרצועה וימשיך את הרצועה שכורכין על ידיו באופן ישיר, אלא יתלה את ידיו באויר וינענע את ידיו ויסבב אותו קצת כדי שהרצועה יחלצו מאליהן שזה ג"כ מראה שקשה עליו חליצתן, ואינו עושה החליצה של התש"י בכוח.

וחפשתי ולא מצאתי דבר כזה בשום מקום ובשום ספר. האם באמת יש מקור לזה שגם כשחולץ את התפילין של יד יעשה באופן כזה בענין הרצועה שמראה שקשה עליו חליצתן?

ח. צ. ל.

תשובה: לכבוד הרב ח. צ. ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם המחכימות.

א. ע"ד ששאלתם מקור לאימרה "אין שמחה כהתרת הספיקות" והבאתם דראיתם דבר זה בשם הרמב"ם, אמת גם אנחנו ראינו בספר אחר ד"ז בשם הרמב"ם, אך אין זה נכון אלא ד"ז מופיע לראשונה בשו"ת הרמ"א סי' ה' בשם החכם, וכן מופיע אח"כ במצודות דוד משלי פט"ו פ"ל, ובפמ"ג משבצות זהב סי' תרפ"ב סק"א בשם חוקר אחד, ומשם התפשט הלאה.

ב. שאלתם מה המקור לכוכב שנקרא "מגן דוד" ומהו הקשר לדוד המלך,.

הנה ד"ז לא מופיע בשום מקור ראשוני בקבלה לא בזוהר ולא בקבלת הראשונים ולא ברמ"ק ובאר"י, אומנם בספר רזיאל המלאך יש רמז לכך והנה סמל זה הקדמון ביותר נמצא בקבר בדרום איטליה, וכן נמצא סמל זה בחפירות מגידו וחפירות בכפר נחום, ועי' בשו"ת דרכי חיים ושלום לאדמו"ר ממונקט"ש זצ"ל שיצא נגד עשית סמל זה בבתי הכנסת ועל ספר תורה מכמה סיבות ובעיקר בגלל היותו סמל ציוני, אבל בשו"ת אגרות משה ח"ב ט"ו כתב דכן נהגו מדורות לעשות סמל זה ואין בכך איסור, אך כתב דאינו יודע מה שייכות ד"ז לדוד המלך, וכן בספר גנזי הקודש הביא דנשאל ר' חיים קנייבסקי שליט"א אם יש ענין למנהג זה והאם מותר לעשות זאת והשיב דנהוג לעשות כן. ועי' בספר אור החיים למהרא"ח כ"ץ נכד הסמ"ע דהוא מבאר שייכות סמל זה לדוד המלך כי יש שש קצוות למגן זה ויש לשש קצוות אחיזה בספירת מלכות {ע"פ הקבלה} שזה רמז לדוד המלך ואח"כ הובאו עוד רמזים על כן בכמה ספרי חסידות ודרוש. והעירונו עוד לעי' בספר מנהגי ישורון מה שביארו בכונת צורה זו.

ג. על מה ששאלת דהובא בשם הגר"א והמלבי"ם דלעת"ל תהיה הלכה כב"ש, ושאלת אם יש לזה מקור באר"י והאם הרמח"ל חולק על כך.

והנה הובא ד"ז בספרי מעבירי שמועות האר"י בספר ויקהל משה, וכן בליקוטי תורה פרשת קורח ואלו מקורות מהאר"י ממש, כן הביא ד"ז בפתח עניים לחיד"א באבות פ"ה י"ז, ובאהבת יונתן לר' יונתן איבשיץ לאחרון של פסח, וכן בהגה"ה לרוח חיים אבות פ"ד, ומה שהקשת על כך סתירה מדברי הרמח"ל במסילת ישרים סוף פ"כ דכתב דהלכה כב"ה לעולם, וקיומה של התורה שגמר הדין ישאר בכל תוקף לעד ולעולמי עולמים" וכו', הנה אין זה סתירה כלל וכלל דשם בא המסילת ישרים לומר דאין ענין להחמיר כלל כב"ש ואין זה מידת חסידות, אלא אדרבא עבירה כיון שנפסק הלכה כב"ה א"כ זהו הדין לעולם, ובודאי כל דיבורו וענינו להוכיח דאין ענין לעשות כב"ש הוא רק בעוה"ז ואין שום ענין לדבר על עוה"ב כי מטרתו רק שלא ישנו הדין בעוה"ז, וא"כ פשוט שאין סתירה מכך לדברי האר"י.

ד. וע"ד מה ששאלת אם יש מקור בחליצת תפילין לא לחלוץ באופן ישיר ביד רק לנענע היד שירדו הרצועות להראות קושי בחליצתן, חיפשנו בכל הספרים והקיצורים על תפילין ובכל המאגרים ואין אחד שמביא דין זה.

בכבוד רב המערכת.

תתס"ו. ביאור באבן עזרא דזכור ה' לבני אדם אין הכונה לרומי. ב. אמאי מבקשים שכר בביעור מעשרות הא שכר בהאי עלמא ליכא

שאלה: לכבוד המערכת.

א. באם אפשר לבאר את דברי האבן עזרא בתהילים קל"ז זכור ה' לבני אדם דאין הכונה לרומאים?

ב. אמאי מבקשים בביעור מעשרות שכר, הרי שכר באי עלמא ליכא?

תשובה: לכבוד השואלים הנכבדים.

א. כונת האבן עזרא בתהילים קל"ז היא דמש"כ זכור ה' לבני אדום אינו על רומי שהחריבו את בית שני בראשות טיטוס, משום דמדבר כעת על חורבן בית ראשון כדמוכח מהפס' אחריו שמדבר על בת בבל, ועוד כי טיטוס והרומאים לא היו מזרע אדום רק היו יונים, ורק הכונה בפס' על בני אדום שהיו בחרבן בית ראשון ושמחו במפלת ישראל .

ב. מה ששאלתם אמאי מבקש בביעור מעשרות שכר, הרי שכר בהאי עלמא ליכא.

עי' בספר בית שלום לרב יצחק אייזק שלום לווניגר עמ' מ"ח דתירץ ע"פ היערות דבש דשכר בהאי עלמא ליכא, כי תלוי בעיקר במחשבה, ומחשבה הוא נסתר ולכן משלם בעוה"ב שהוא נסתר, אבל כאן שגילה מחשבותיו בדיבור שהתורה א"כ מגיע לו שכר בעוה"ז, ועי' בברכת יצחק לרב יצחק פוקס פרשת כי תבוא דיישב ע"פ המדרש שכל השקפה לרעה חוץ מכאן דהשקפה לטובה שגדול מתנת עניים שהופך מידת הדין של היום רק לעשותם ואין שכר מצווה והופך אותה למידת הרחמים שיש שכר. וע"ע יישוב בפרי חיים ה' בפרשת כי תבוא עמ' רס"ב לרב חיים יעקב ספרין.

בברכת תורה המערכת.

תתס"ז. מקור לדעת תורה שלא בעניני הלכה

שו"ת: לכבוד הבה"ח ש.ש. נר"ו.

מה ששאלת מקור ומ"מ מתי צריך לשאול דעת תורה שלא בעניני הלכה, הנה מקור מפורש לא מצאנו, וכן בזמנו שאלנו כמה ת"ח ולא אמרו מקור מפורש, אך ת"ח גדול אמר שזו שטות לא לשמוע בקול ת"ח וגדולי הדור שיש להן שכל ישר וס"ד, וכ"כ כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל {שמו"ר פ"ז}, וכ"כ שאל בני מוסר אביך. והנה מצאנו עוד מקורות בסנהדרין ט"ז כתוב גבי מלחמה שיועצין באחיתופל ונמלכין בסנהדרין {חוץ מהאורים ותומים}. עוד איתא ויקרא רבה פ' יא פ"ח נמשלו ישראל לעוף מה עוף אינו פורח בלי כנפים כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ מזקניהם. עוד כתוב סתירת זקנים בנין כמובא במגילה ל"א: .

בברכת תורה המערכת.

תתס"ח. סגולתה ועניניה של אבן תקומה ומ"מ לכך

שאלה: נא לציין לי כל המקומות שמוזכר "אבן תקומה" חוץ מגמרא ורש"י ושו"ע מ"ב ערוך השלחן כף החיים ספר הברית המתרגם על רש"י אליה רבה הג' על מהרש"ל על הסמ"ג.

בתודה ש.פ. ק.

תשובה: לכבוד הרב ש.פ. ק. שליט"א.

ע"ד מה שבדקת אותנו ובקשת לציין כל המקומות שמוזכר "אבן תקומה" חוץ מהגמ' והפוסקים,.

יעוין בשו"ת הרשב"א ח"א י"ג שדן אי באבן תקומה איכא דרכי אמורי עיי"ש, ועיין בספר שיורי טהרה דף ק"י דכ' דאבן תקומה סגולתה בדוקה, ועיין בטל אורות הקדמון דהביא את סגולת אבן תקומה, ועיין גם בשו"ת חוות יאיר סי' רל"ד, ועיין בחוברת אור ישראל חוברת ל' שנה ח' ב' {היוצאת בארה"ב} דהביא שם דהיתה אבן כזו לחת"ס והורישו לבנו הכתב סופר ומשם עבר ליורשיו והחזיקו מאבן זו, ועיין בספר כתר שם טוב לרב טהרני שליט"א דשם דן דאפשר לקרוא בשם תקומה לילדה ע"ש אבן תקומה כיון דזו סגולה טובה ולכן ראוי גם לקרוא בשם זה, ועיי"ש דציין למ"מ, רוב מ"מ הם ע"פ התוכנה של אוצר החכמה.

בכבוד רב המערכת.

תתס"ט. סדר המלחמות באחרית הימים ואם פרס תיפול ביד רומי או הפוך

שאלה: במס' סנהדרין, או במס' שבת מובא שבאחרית הימים...אדום יפיל/יחריב את {מלך}? בבל ואח"כ יצליח לעשות כן ל..פרס ואח"כ ינסה על ירושלים, אך אז תצמיח הישועה ולא יצליחו, באיזה מקום במסכתות הנ"ל {או בש"ס בכלל} מובא הענין הנ"ל?

אשמח מאוד אם תוכלו להשיב לי תשובה, בכבוד רב י. בע.

תשובה: לכבוד הרב י. בע. שליט"א.

ע"ד שאלתך על מקום חז"ל שבאחרית הימים אדום תפיל את בבל ואח"כ את פרס ואח"כ תעלה על ירושלים ושם תיפול ותצמח הישועה, הנה חז"ל כזה אינו בנמצא, אך ישנם כמה מאמרי חז"ל שנאמר שם חלק מהדברים וגם בצורה אחרת,.

א. ביומא י. נאמר "עתידה רומי שתיפול ביד פרס שנאמר "לכן שמעו עצת ה' אשר יעץ על אדום ומחשבותיו אשר חשב אל יושבי תימן אם לא יסחבום צעירי הצאן אם לא ישים עליהם נוהם" מתקיף לה רבה בר עולא מאי משמע דהאי צעירי הצאן פרס הוא דכתיב "והאיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס" אימא יון דכתיב "והצפיר והשעיר מלך יון" כי סליק רב חביבא בר סומרקי אמרה קמיה דההוא מדרבנן אמר ליה מאן דלא ידע לפרושי קראי וכו' ועיי"ש עוד אמורא דאומר דרומי תיפול ביד פרס, אך מביאה אח"כ הגמ' את רב דאמר עתידה פרס שתיפול ביד רומי ואח"כ מביא תניא נמי הכי שעתידה פרס ליפול ביד רומי עיי"ש, עוד איתא התם רב יהודה אמר רב דאין בן

דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם כולו תשעה חדשים ע"ש ועיין בתוס' בע"ז ב: דכ' דמה שתיפול פרס ביד רומי היינו סמוך לביאת המשיח, ועיין בסנהדרין צ"ח: ברש"י ד"ה "שאין" בריש העמוד דעתידין פרס ומדי לבוא על בבל ולכובשה ולשם לבוא לכבוש את ארץ ישראל במלחמת גוג ומגוג, ועוד נאמר שם בגמ' כמש"כ במס' יומא דעתידה מלכות הרשעה {רומי} לפשוט ט' חדשים בארץ ישראל לפני ביאת המשיח, אלו כל דברי חז"ל בבלי {ע"פ מחשב ועוד} ואין שם מאמר חז"ל כמו שכתבתם בשאלה.

ויעוין בזוהר הק' סוף פ' וירא דף קי"ט דיזדווגון כולהון עממיא על ברתיה דיעקב וכו' וכל מלכי עלמא יתכנשון לגו קרתא רבתא דרומי וקב"ה יתער עלייהו אשא וברדא ואבני אלגביש ויתאבדון מעלמא, עוד איתא התם דבני ישמעאל זמינן בההוא זמנא לאתערא עם כל עמין דעלמא למיתי על ירושלים דכתיב {זכרי' י"ד} ואספתי את כל הגוים אל ירושלים וגו' עיי"ש.

עוד איתא בזוהר פ' בשלח דף נ"ח: זמינין אינון שבעין קסטורין מכל עמין לאתכנשא בההוא זמנא באוכלסין דכל עלמא ולמעבד קרא על ירושלים קרתא קדישא וכו' זמין קב"ה לחייכא עלייהו דכ' יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו עיי"ש עוד.

עוד איתא בזוהר פ' וארא דף ל"ב. וזמינין בני ישמעאל לאתערא קרבין תקיפין בעלמא ולאתכנשא בני אדום עלייהו ויתערון קרבא בהו חד על ימא וחד על יבשתא וחד סמוך לירושלים וישלטון אלין באלין וארעא קדישא לא יתמסר לבני אדום בההיא זמנא יתער עמא חד מסייפי עלמא על רומי חייבא ויגח בה קרבא תלת ירחין ויתכנשון תמן עממיא ויכלון בידייהו עד דיתכנשון כל בני אדום עלה מכל סייפי עלמא וכדין יתער קב"ה עליהו וכו' ע"ש.

הנה בכל מאמרים אלו מבואר דיש מ"ד בגמ' דרומי תיפול ביד פרס אך למסקנא כ' דפרס תיפול בידי אדום, ובסנהדרין איתא שבבל תיפול ביד פרס ומדי, וכן שמלכות רומי תשלוט בכל העולם ט' חדשים, ובזוהר נוסף שיהיו מלחמות בין ישמעאל לרומי ובין כל אומות העולם לרומי ובין כל העולם לישראל, אך הנוסח והסדר שכתבת לא מופיע בשום מקום וגם לא במדרשי חז"ל אחרים ככל שעלה בידינו לחפש ע"פ ספרי מפתחות ומחשב.

בכבוד רב המערכת.

תת"ע. א. האם יש מקור לאי גזיזת שערות לילדים גם בנות קודם ג' שנים. ב. האם יש מקור לא להוציא ילד ולגזוז ציפורניו קודם מ' יום. ג. עד מתי להתפלל על חולה מסוכן

שאלה: לכבוד המערכת החשובה לדופקי בתשובה שלום רב.

ראשית רצינו לשאול האם יש מקור שלא גוזזים שערות לילדים {בנים ובנות} קודם גיל

עוד רצינו לשאול האם יש מקור שלא מוציאים ילד החוצה מן הבית קודם 40 יום, וכן שלא גוזזים ציפורנים קודם 40 יום, וטענו שזה משום עין הרע?

עוד רצינו לשאול האם אדם מבוגר שחולה מאוד, וכבר אינו מתפקד האם יש ענין להמשיך להתפלל עליו, או שהאדם סובל מאוד וע"כ אין להמשיך ולהתפלל עליו?

ושמעתי שהרב מפוניב'ז היה חולה מאוד הורה ר' יחזקאל לוינשטיין להפסיק להתפלל עליו, וכן סיפרו שכשמרן הרב ש"ך לפני פטירתו היה חולה, הורה מרן הגרי"ש אלישיב להפסיק להתפלל עליו, מאידך אמרו שיש קונטרס של הגרמ"ש שפירא שהוציא בזמנו להוכיח שחשוב להמשיך להתפלל.

אודה לכם מאוד אם תוכלו למצוא מקורות לענינים הנ"ל. א. י. א.

תשובה: לכב' הרב א. י. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך החשובות.

א. מה ששאלת מהו המקור למנהג שלא גוזזים שערות עד גיל שלוש, הנה אין לכך מקור מוגדר וכבר עמדו על כך, ועי' בספר עטרת ישועה מועדים דף ל"ג שהביא מנהג זה, וכתב דמקורו בפס' והתגלח שיש ג' גדולה בתורה, ועוד שאז מתחנך במצוות לעשות פאות ובגיל ג' הוא גיל החינוך לכך, ובכתבי האר"י כתוב שהאר"י הלך לספר את בנו על קבר רשב"י, ועי' באורך מקורות רבים של אחרונים שהביאו מנהג זה בספר נטעי גבריאל פ"א א' על תגלחת ילדים.

ומה ששאלת אם מנהג זה גם בבנות לא מצאנו שום מקור לכך.

ב. כן לא מצאנו שום מקור למנהג לא להוציא תינוק החוצה קודם מ' יום, וכן לא לגזוז לו את צפרניו קודם מ' יום, וכן לא מצאנו שום מקור לא לתלות בגדי תינוק חוץ לבית לא בספרי הלכה ולא בספרי קבלה ולא בספרי מנהגים ולא בספרי סגולות, אך מי כעמך ישראל.

ג. ומה ששאלת בענין תפילה על חולה שהרופאים כבר לא תולים תקוה מה שידוע לנו הוא שר' יחזקאל לוינשטיין הורה בישיבת פוניבז' להפסיק להתפלל על חולים כאלו.

בכבוד רב המערכת.

תתע"א. א. מנהגי אמורי במנהגים ללא מקור. ב. תפילה על חולה מסוכן עד מתי

שאלה: לכבוד המערכת החשובה "לדופקי בתשובה" שלום רב ותודה על תשובתכם.

א. בענין מה שכתבתם שלא נמצא מקור למנהגים אלו, רציתי לשאול אם הנוהגים בכך יש בזה משום "מנהג האמורים" וכעין ששנינו המניח ברזלו בין האפרוחים אם מפני הברק מותר ואם לסגולה אסור מפי דרכי האמורים.

ב. בענין התפילה על החולים שהבאתם בשם ר' יחזקאל לונשטיין שהורה להפסיק להתפלל על חולים אלו {האם הודפס היכן שהוא?}, הנה מצינו בר"ן בנדרים מ. שיש אופנים שאף שצריך להתפלל עליהם שימותו, וז"ל שם נראה לי דה"ק פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות כגון שמצטער החולה בחליו הרבה וא"א לו שיחיה ע"ש {ובדבר יעקב כאן במקום הביא בשם המנחת שלמה שאף בכה"ג פשיטא שמחללין עליו את השבת וכו'}, האם מצינו עוד דיעות בנ"ל, והאם נפסק דין זה להלכה, האם ידוע לכם על החוברת של הגרמ"ש על נידון זה.

בתודה מראש א. י. א.

תשובה: לרב א. י. א. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך בשנית.

א. מה ששאלת אי אין במנהגים וסגולות משום דרכי אמורי, עיין בשו"ע הל' שבת סעי' כ"ז מחלוקת אי בקמיעות ולחשים איכא משום דרכי אמורי כשהדבר ניכר שהוא לרפואה {והוא מחלו' רא"ש ור"ן} ועיין במ"ב שם, ועיין בחוות יאיר סי' רל"ד דכ' דדבר שנתפשט אצל הנשים מנהגו הנח להם לישראל, והובא ד"ז בפתחי תשובה יו"ד סי' קע"ט וכן הביאו להלכה בבן איש חי, אך יש חולקים, אך למי שנוהג יש על מי לסמוך, ועיין דף מצורף. {ובמקום אחר הארכתי בזה ובענין קמיעות אריכות רבה}.

ב. רצב"ז צילומים באריכות ומקורות בענין להתפלל על חולים שע"פ דרך הטבע אין להם סיכוי לחיות.

כן רצ"ב גם מש"כ על דברי הר"ן בענין תפילה על חולה שימות.

נשמח להשיב בשנית בכבוד רב המערכת.

תתע"ב. א. ביאור שנויי לשון בתהילים קמ"ח. ב. זמני יחוד

שאלה: בס"ד למערכת דופקי בתשובה ראשית ברצוני לברך אתכם בברכת יישר כחכם על הדבר הגדול הזה שאפשר לשאול בכל מקום ולקבל בעז"ה תשובות.

והנה שאלות: א. בתהילים מזמור קמ"ח בתחילת המזמור כשמדבר על הבריות שבשמים אומר על כל אחד "הללוהו" בנפרד, כגון "הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו הללוהו שמש וירח..." וכן הלאה, ובסוף המזמור כשמדבר בבריות הארץ כולל כולם ב"הללוהו" אחד, "הללו את ה' מן הארץ תנינים...אש וברד שלג וקיטור...ההרים וכל גבעות." וכן הלאה. מה הטעם לשינוי?

ב. ראיתי שמובא בספרים שלשה חילוקי זמנים ליחוד, א. הפחות ביותר לפני חצות ביום חול, ב. האמצעי יום חול לאחר חצות וכן שבת לפני חצות, ג. שבת לאחר חצות ויש

תקלח **לדופקי** ענינים **בתשובה**

לי כמה שאלות על זה, א. מה ההשפעה של כל אחד מהזמנים על היחוד ועל הנולד או הנשמה שנוצרת בזיווג. ב. האם לאחר חצות זה עד עלות השחר או עד הנץ, את"ל עד עלות השחר איזה עלות שחר עיקר לענין זה של 72 או 90 דקות זמניות ג. לאיזה מחילוקי הזמנים הנ"ל שווה זיווג שנעשה ביום לאחר הנץ החמה באופן המותר עפ"י ההלכה כגון בית אפל או ת"ח שמאפיל בטליתו.

בתודה מראש ז. ח. ח.

תשובה: לכבוד הרב ז. ח. ח. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיו המחכימות.

א. ע"ד שאלתו בתהילים פרק קמ"ח אמאי בתחילת המזמור כשמדבר על בריות השמים אומר הללוהו על כל אחד ואחד ובריות הארץ כוללם בהללוהו אחד, מצאנו בס"ד מציאה גדולה דכבר דיבר בכך בעל הטורים על התורה בפ' ויקרא פט"ז פי"ד וכתב בשמים נאמר ז' הללוהו כנגד ז' רקיעים והארץ כולה די"פ שתהיה כרקיע אחד, וראוים הדברים למי שאמרם.

עוד מצאנו ברינת יצחק שכ' ע"פ הרמב"ם שהכוכבים והשמש וכו' הם בעלי נפש וק"ו המלאכים ולכן כ"א יכול להלל לבד, משא"כ בבריות הארץ ולכך כללם באחד, אך כבר ידוע דדברי הרמב"ם אינם מוסכמים.

ב. בענין חילוקי היחוד מקורו ברבינו האר"י בשער המצוות בראשית ג' ע"ב, ושער הכוונות דף ע"ג ע"א, ובפע"ח שער ט"ז ושער י"ח פי"ח, היחוד הא' בלילי חול קודם חצות אסור אפילו לעם הארץ, הב' בליל חול אחר חצות מותר לע"ה ואסור לת"ח, הג' בליל שבת קודם חצות הוא כמו ליל חול קודם חצות אלא שהוא מבוסם יותר והוא ג"כ לע"ה, הד' בליל שבת אחר חצות הוא היחוד המובחר והמשובח ומיחוד זה באות נשמות חדשות ואותן הבנים יהיו חסידים וקדושים. [ועי' באורך בראשית חכמה שער הקדושה פט"ז על כל זמנים אלו ומה שמביא שם מהרמב"ן ומנורת המאור].

עוד כתוב שם ליל ר"ח או ליל יו"ט אחר חצות דינם כליל שבת אע"פ שאין זיווגם כליל שבת, עכ"ז ר"ח מותר לשמש מיטתו כי גם אז רוח קדושה שורה.

יחוד הנעשה ביום לאחר הנץ החמה ע"פ ההלכה בבית אפל ות"ח אינו לוקח כי אם נשמות המגולגלות, וכן הביא בשם האר"י בכף החיים ר"מ ס"ק ע"ט וס"ק פ'.

זמן היחוד מחצות הוא לא רק עד עלות השחר, כן מבואר בבן איש חי שזה בפ' וירא בסופו וכ' שם דזמנו כל זמן שלא האיר היום שהוא תחילת לבישת תפילין בחול ע"ש וכ"כ בעוד ספרים, וזמן זה הוא קודם הנץ החמה.

נקוה שבס"ד השבנו על כל שאלותיך. בכבוד רב המערכת.

תתע"ג. א. גדר ואהבת לרעך כמוך אליבא דהכותים. ב. ביאור מעשה לקיחת שרה לבית פרעה

שאלה: למערכת כבוד רבנן "דופקי בתשובה" השלום אשמח אם תוכלו להשיבני בענינים אלה:

א. בתוס' קידושין ע"ו. ד"ה "מצת" מבואר דהיתר אכילת מצת כותים הוא רק אם הכותי אוכל עמו, מכיון דלית להו "לפני עור" {והוא דלמדו דווקא שניתן מכשול ממש}, אבל לכאורה יל"ע דהרי לכל שיטות הראשונים מצות ואהבת לרעך כמוך הוא מצוה לא רק גדר חיובי {חסד ועשית חסד}, אלא בודאי יש לכה"פ גדר להמנע מהשלישי כלומר לא לעביד מאי דסני עלך, ואת זה לכאורה הם רק לומדים כאן, וא"כ שוב שיותר מצת כותים, אף כשאינו אוכל עמו, {לא מצאתי שמעירים כן, בעוניי הלא כ"כ רב}.

ב. אברהם אע"ה ירד מצרימה ומפורש בפסוקים שחשש שילקחו את אשתו שרה אמנו הקדושה, ולכן אמר לה "אמרי נא אחותי את" ואע"פ שהרמב"ן כ' דכ"ז היה משום מעשה אבות סימן לבנים, ונכשל אברהם אע"ה במקצת הדקות בבטחון בה' בימי הרעב, {לעניות דעתנו הבנת חטא של אאע"ה} וע"ז נענש שנלקחה שרה, כ"ז לפי הפשטות גם בלי העונש הזה, היו סיכוים גדולים שזה מה שיקרה, וא"כ איך אברהם באמת לכתחילה ירד מצרימה וספק הכניס את שרה אמנו בשאלה של הפקרות וג"ע, לכאורה היה עדיף להשאר ברעב מלעשות כן?

תודה מראש מ. א. ס.

תשובה: לכבוד הרב מ. א. ס. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיו המחכימות.

א. ע"ד שאלתו אמאי אסור לאכול מצת כותי שלא בפניו הרי אפילו שאינם נזהרים ב"לפני עור" הרי נזהרים ב"ואהבת לרעך כמוך" ו"מאי דסני לך לחברך לא תעביד", וזוהי הערה מקורית ויפה.

ונראה אולי דהנה כמו לדידן ג"כ אמרינן ד"ואהבת לרעך כמוך" הוי רק בעושה מעשה עמך, וא"כ לשיטתם אלו שאינם כותים אינם עושים מעשה עמך, {רק יש לדון אי עושה מעשה עמך הוי רק דרשה וא"כ הכותים אינם דורשים גם זה או הוי פשט בפסוק, ואחרון נראה עיקר ולפי"ז ניחא}.

עוד י"ל ד"ואהבת לרעך כמוך" זהו רק כמוך ולא יותר, ולפעמים יש לאדם שיקולים שד"ז יזיק לו או לשיטתו ואז אין מצוה זו, וא"כ יש לחשוש זאת גם בכותים וכן אם יש לו הפסד ממון אינו חייב מצד ואהבת, וכאן אולי מכר לו מצות אלו.

עוד י"ל ע"ד הדברים הקודמים דגם אצלנו קיי"ל "הלעיטהו לרשע וימות" וא"כ אולי גם אצלם יש סברא זו כלפינו.

ב. ע"ד הערתו במעשה שרה ופרעה, הנה יש להקדים דבעניני אגדה ומחשבה אין דרך אחת כמו בפשט והלכה, אלא שבעים פנים לתורה וכפטיש יפוצץ סלע נחלק לניצוצות רבים וישנם בכל דבר כמה וכמה דרושים וכל מפרש הולך לדרכו ואין להקשות ממפרש למפרש וממדרש למדרש.

והנה לעצם דבריך כיצד הכניס אאע"ה את שרה לשאלה של ג"ע הדבר תלוי בפירושים, דהנה יעוין באור החיים הקדוש דכתב דהנה נא הוא התנצלות לשרה שלא תאמר למה הכניסה בגדר סכנה שעכ"פ היא מסתכנת או תמסר בע"כ ביד טמאים ע"י הריגת הבעל או ברצונה ולא היה לו להביאה למקום כזה והגם שבטוחים הצדיקים בהקב"ה עכ"פ הרי אין סומכין על הנס, ומה גם במקום שיש בחירת אדם, לזה אמר הנה נא התנצל כי רק עתה נודע לו ולא מקודם שאם היה יודע מה שידע עתה לא היה מביאה אל מצרים והיה הולך למקום אחר כי רק עתה כשהגיע למצרים ראה שהם מכוערים, או רק עתה נודע לו כי המלך יקח היפה בנשים, והרי שרה היתה היפה מכל הנשים בעולם כמבואר במגילה ט., וממשיך האוה"ח ואל תקשה א"כ איך הלך עמה, ומתרץ דשם לא היו כ"כ כעורות ולכך לא היה בית מיחוש באנשי מצרים שהיו בתכלית הכיעור, ולכך הוא אמר אחותי היא ולא צוה עליה, ע"כ. הרי לפי האו"ח ל"ק כל קושיתך.

ועיין בספורנו דכתב דאברהם חשב שכ"א מהם ורצה לנושאה כשיאמר אחותי ואף אחד לא יחשוב להורגו (כי אינו בעלה רק אחיה) רק כ"א ינסה להרבות יותר מוהר ומתנות מחבירו ובין כך חשב אברהם שיצא משם ובאמת כך קרה שכולם נתנו עיניהם כאשר חשב אברהם, אבל ויראו אותה שרי פרעה והם בטלו מחשבת ההמון והם גם לא צריכים לפתותו במוהר כיון שלוקחים אותה למלך ואיזה אשה לא תרצה להנשא למלך ואח"כ המלך ודאי יתן מתנות וע"ז לא חשב אברהם. הרי שוב גם לפי הספורנו מתורצת קושיתך וכעין דברי הספורנו כתב המלבי"ם.

עוד יש באחרונים דרך מחודשת, עי' בפרדס יוסף בשם ארץ חמדה וכן דעת הזוה"ק דהרי בן נח יכול להתגרש באמירה בעלמא וכמ"ש ברמב"ם בריש הלכות אישות, ואברהם אמר לשרה דבאמת יפרדו ותהיה אחותו עפ"ד בן נח כדי שלא יכשלו, רק כיון שאברהם החמיר ע"ע גם כדיני ישראל ע"ז תבעו את פרעה ואבימלך.

הרי התברר בכמה וכמה אופנים מדוע לא היה כאן הכשלה של שרה בג"ע. ונקווה שדבר זה ענה על כל שאלותיו בנושא.

בכבוד רב המערכת.

תתע"ד. א. האם הרס"ג קיבל דברי קבלה. ב. ידיעה ובחירה. ג. איזה ספר תורה מצא חלקיהו

שאלה: אל אברכי הגמ"ח של עזרה בדברים תורניים אשמח מאוד לדעת מ"מ מדוייקים אל השאלות הבאות:

1. היכן כ' הרס"ג על דברי קבלה שלא קיבלם, אשמח למראה מקום מדויק ולקבל צילום של דבריו או עכ"פ ציטוט מדויק של משפט אחד מדבריו שם כך שאוכל להקיש את התיבות המדויקות בתוכנת חיפוש.

2. מי כותב {ויתכן וכותב כן הרס"ג או ר' אלחנן וסרמן או מישהו אחר מרבותינו} כי התירוץ לשאלת ידיעה ובחירה הינו שאף אם למעשה לא היתה ידיעתו הכופה והמחייבת של האלקים גלוי וידוע לפניו יתברך כי גם אז היה עושה האדם בדיוק את שהוא עושה במציאות של היום פעמים בוחר בטוב ופעמים ברע.

3. מובא במדרש כי "כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום מה עשה א"ר ינאי כתב י"ג תורות י"ב לי"ב שבטים ואחת הניח בארון שאם יבקש לזייף דבר שיהיו מוצאים אותה שבארון". הפעם האחרונה שמסופר על המצאו של אחד מאלו הי"ג ספרים היא ברד"ק {מלכים ב' פכ"ב פ"ח} וז"ל "והיה חלקיהו מחפש בבית ה' ובבית קודש הקדשים ובדביר מצא ס"ת שהיה מונח במקומו מצד הארון. עכ"ל. ובמלבי"ם {חלק ביאור הענין שם} וז"ל "הספר תורה שכתב משה שהיה מונח אצל הארון גנזוהו בימי מנשה ששרף התורה ועכשיו מצא אותו, ובדברי הימים {ב' פל"ד פי"ד} מפרש "ובהוציאם את הכסף המובא בית ה' מצא חלקיהו הכהן את ספר תורת ה' ביד משה" ר"ל ספר תורה שכתב משה. עכ"ל.

היכן מקורם של המלבי"ם והרד"ק בחז"ל?

בברכה ס. ב"ב.

תשובה: לכב' הרב ס. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתיכם החשובות.

א. לא מצאנו מקור למש"כ בשם הרס"ג על דברי קבלה שלא קיבלם, ואדרבה יש כמה וכמה פרושים ודברי קבלה בשם הרס"ג דישנו פרוש של הרס"ג על ספר היצירה {אם כי רובו על דרך הפילוסופיה}, ועי' בספר היצירה הוצאת הרב וינשטוק דמביא קבלה בשם הרס"ג על יצירת גולם, ועי' מאמר שלם בסיני חוברת נ"ו ויש שם כל מיני מובאות והוכחות בשם הרס"ג על הקבלה ונגדה עיי"ש באורך, ולא הוזכר בכ"ז הלשון שכתבתם וגם לא בשום מאגרי מידע, וכן שאלנו כמה וכמה בקיאים ולא ידעו מאמר זה.

ב. ומה ששאלתם מי הוא המתרץ תרוץ זה על ידיעה ובחירה זהו הרס"ג בספר האמונות והדעות מאמר רביעי פ"ד וז"ל ושמא יאמר עוד כיון שהוא יודע במה שיהיה לפני שיהיה וכבר ידע שהאדם ימרה את דברו הרי מוכרח הוא האדם להמרות כדי שיתקיים ידיעתו וכו', האומר כן אין לו ראיה שידיעת הבורא את הדברים היא סיבת הוייתן וכו', אלא אנו בדעה שהוא יודע כל הדברים כפי אמיתות היותם וכל דבר מהן הוא ממציאו כבר ידע שימציאו וכל דבר מהן שיבחרהו האדם כבר ידע שיבחרהו, ואם יאמר כאשר ידע ה' שהאדם ידבר האם יתכן שישתוק אמרנו בלשון בכורה כי האדם אם היה שותק

במקום שידבר אנו מניחים מיסוד הדבר כי ה' ידע שהאדם ישתוק ואי אפשר שנניח שהוא ידע שהאדם ידבר לפי שהוא יודע הפעולה הסופית מפעולות האדם הנעשות לאחר כל מחשבה מצידו והקדמה ואיחור אותו עצמו שידע כמו שאמר ה' יודע מחשבות אדם ואמר כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום עכ"ל, ועי' בשפתי חיים פרקי אמונה והשגחה ח"א עמ' שכ"א שביאר את דבריו.

ג. מה ששאלת היכן מקורו של הרד"ק והמלבי"ם שהספר שמצא חלקיהו הכהן הוא הספר מהי"ג ספרים שכתב משה, הנה ראשית נאמר דודאי יש חולקים עליהם, עי' במפרש שם המיוחס לרש"י בדברי הימים דכתב דמצא רק את ספר משנה תורה ולא את כל התורה, ועי' בבעלי התוס' בפירוש הדר זקנים בשם הרמב"ן {לא נמצא אצלנו} דס"ת הי"ג העלו לשמים וקוראין בו שם עיי"ש}, אך יעוי' ברש"י במלכים ב' פכ"ב פ"ח שפירש ספר התורה שמצאתי טמון תחת הנדבך שהטמינוהו שם כששרף אחז את התורה, וגם במצודת דוד פירש שם כרש"י והוסיף ואחר בדק הבית מצאה, וכ"כ בספר העקרים ג' כ"ב, וכן יותר מפורש באברבנאל מלכים פ"א פ"ח שמצא חלקיהו את ספר התורה שכתב משה, וכ"כ בספורנו דברים פל"א, ועי' ברש"ש בב"ב י"ד ע"א דכתב דגם בבית שני היה הס"ת ורק הארון נגנז, אך בעל החשק שלמה שם טוען שס"ת נגנז ג"כ בבית ראשון, וכ"כ בחזו"א יו"ד סי' קס"ז ג' הרי דנמצא הס"ת יותר מאוחר ממה שכתבת לדעת הרש"ש, וע"ע בארוכה בנושא זה בספר הזכרון לר' יצחק הלוי בעל סדר הדורות בהוצאת הרב משה אוירבך מאמר מהרב צבי קפלן, וכן בחוברת המעין תשרי תשנ"ז מאמר מהרב יהודה קרליס, וכן בספר הקהל מאמרים מהרב צבי שוורץ והרב יהודה זולדן, ובכל המקומות האלו מתבאר דאין ע"ז מאמר חז"ל מפורש ויש חולקים גם ע"כ, אך הקדמונים לקחו זאת מלשון הפס' ומהחשבון שהס"ת שהיה ע"י הארון הוא הס"ת שנמצא בדברי הימים.

בכבוד רב המערכת.

תתע"ה. א. נסיון העושר או העוני מה יותר קשה ב. ג' עברות איזה חמורה יותר ג. מהו המקור ליבדל לחיים טובים ד. אל יפטר אלא מדבר הלכה אי הוי גם בנשים ה. אי אפשר לאחוז החבל בשני קצוות מקורו ו. מצוות בשותפות

שאלה: לכבוד המערכת "לדופקי בתשובה".

הנני רוצה להגיד, ולחזור ולהגיד דברי הכרת הטוב על כל התשובות שהשיב לי עד הנה!

הקב"ה ייתן ויחזור וייתן הכוח והכלים שימשיך כסדר הלאה והלאה להשיב "ולהחזיר תשובה" כל מי שמבקש האמת וצמא לשמוע דבר ה'!

א. כתב המסל"י בפרק א' "כי כל עניני העולם בין טוב לרע הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד כעניין שאמר שלמה המלך (משלי ל',ט',) פן אשבע

וכחשתי ואמרתי מי ה' ופן אורש וגנבתי וכו'. עיי"ש יש לשאול מהו למעשה נסיון יותר קשה, עניות או עשירות והגם שהחכם מכל אדם לא רצה בשניהם" רש ועושר אל תיתן לי", ומצינו בחז"ל במדרשים ובגמרות עד אין מספר המכשולות והקושי שיש בשניהם. האמנם רציתי לדעת האם יש איזהו רמז בחז"ל או בקדמונים או בשאר ספרים מהו למעשה נסיון יותר קשה מתוך שני הדברים, עניות או עשירות?

ב. בענין שלשה עבירות חמורות ג"ע ע"ז וש"ד, יש לשאול איזה מהם הוא הכי חמור ואיזה שני ואיזה שלישי, ואין זה הלכה למעשה כי בשלושתן הדין הוא שייהרג ואל יעבור, וזה רק שאלה למען בירור האמת, שאלה לברר ולהבהיר את הדבר הזה, מהו סדר החומרה בעבירות האלו. (ואולי יש קצת נפק"מ אם היו שלשה אנשים שנכשלו ולא עמדו בנסיון, וכל אחד מהם עבר אחד משלשה העבירות האלו, מי צריך יותר כפרה) האם יש מראה מקומות בדבר הזה?

ג. נוהגין שמדברים אודות שני אנשים אחד הוא בחיים ואחד נפטר שאומרים "יבדל בין חיים לחיים" מהו המקור להאמירה הזאת?

ד. גמ' ברכות דף ל"א ע"א וכן תנא מרי' בר ברי' דר"ה וכ' אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זכרהו ע"כ. יש לשאול האם הדברים אמורים גם כלפי נשים (שאל יפטור אלא וכו' שמתוך כך זכרהו) והגם שנשים פטורות מתלמוד תורה, אפשר וייתכן, שדבר זה לאו משום לתא וחיוב ת"ת קא אחינן עלה, אלא הוא עצה טובה, והנהגה ראויה למי שרוצה לזכור את חברו, ובודאי גם בנשים שלומד תורה יש להם שכר, ומברכות ברכה"ת ואין הן מופקעות ממצות ת"ת (ואין רצוני להאריך בזה כל האריכות בגדר העניין נשים בתלמוד תורה) וא"כ זה לכאורה שייך בנשים ג"כ, או דילמא האם הדברים אמורים רק כלפי אנשים ולא לנשים?

ה. האם יש מקור למה שאנשים אומרים "אי אפשר לאחוז את החבל בשני ראשים", האם זהו רק מימרא שאנשים אומרים או האם יש מקור נאמן לזה בדברי חז"ל או קדמונים. או האם זהו "מאמר חכם" שאין שום מקור ויסוד בהררי קודש וכדומני שראיתי הובא שיש מקור למימרא הזה או כעין זה (אולי הלשון אינו ממש בדיוק) באחד מן המדרשים וכעת נעלם ממני מקומו. אני חושב וכמדומני שיכול להיות באחד מן המדרשים שהם בספר "אוצר מדרשים" מאיזנשטיין (אמנם ייתכן שאני טועה) האם שייך לחפש האם באמת יש מקור לזה, ומהו?

ו. כשמצווה נעשית ביחד ע"י הרבה אנשים, בשותפות וכדומה האם כל יחיד ויחיד מקבל שכר רק כנגד מה שהוא עשה היינו רק כנגד חלק השתתפותו בהמצווה, או האם כל אחד ואחד מקבל שכר כאילו קיים ועשה כל המצווה (הגם שרק עשה חלק) ועי' במסכת מכות דף ה: במשנה ר"ע אומר לא בא וכו' על אחת כו"כ ישלם שכר וכו', אמנם רצוני לדעת האם הכוונה ממש כפשוטו שהנטפל מקבל שכר ממש כעושי המצווה (שזה קצת

קשה בסברא) האם יש הבדל בין מצווה שנעשית בשותפות לבין נטפל לעושי מצווה, וחוץ מדברי ר"ע אלו האם יש עוד ראיות ומראה מקומות בנידון הזה מחז"ל קדמונים ראשונים או אחרונים, ומפרשים שמפיהם אנו חיים?

ח. ל.

תשובה: לכב' הרב ח. ל. שליט"א.

א. בענין איזה נסיון יותר קשה העושר או העוני לא מצאנו מקור, הרה"ג ר' אריה פינקל שליט"א בשיחה בישיבת מיר אמר דנסיון העושר יותר קשה כיון שאינו מרגיש בכך, משא"כ נסיון העוני הוא מתפלל לה' מרב קושי.

ב. בענין ג' עבירות לא מצאנו מה יותר חמור רק זאת דעובר ע"ז הוא מומר כשעושה במזיד.

ג. לא מצאנו לפי שעה מקור לאמירה להבדיל בין חיים לחיים.

ד. לא מצאנו מקור אי נפרד מחברו אל יפרד אלא בדבר הלכה קאי גם בנשים, ומסברא כיון שאינה מחויבת אין זה עסקה ולא קאי על נשים.

ה. לא מצאנו לפי שעה מקור ללשון א"א לאחוז החבל בשתי קצותיו.

ו. לא מצאנו מקור לשאלתו כשעושים מצווה בשותפות אי מקבל שכר שלם או לא.

בכבוד רב המערכת.

לכב' העורכים המאוד חשובים של לדופקי בתשובה שליט"א ראיתי בספר לדופקי בתשובה שלא מצאתם מקור לענין מצוה בשותפות אך יעי' בשדי חמד ח"ה דף 115 טור ב' ד"ה מצוה שעושים עיי"ש.

בברכה יעקב.פ.

תתע"ו. רמ"ח אברים כנגד מצוות עשה כיצד מתקיים בנשים שפטורות ממ"ע

שאלה: בס"ד לכב' המערכת.

הובא בספרים שיש רמ"ח איברים ויש לכל איבר חיות מאחד מרמ"ח מצוות ויש לעיין בנשים דהרי אינם מניחות תפילין, מהיכן יש להם חיות ודין כל ישראל ערבין ליכא להרבה פוסקים.

י. ל.

תשובה: לכב' הרב ר' י. ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם הנכבדות.

מה ששאלתם כיצד נשים מתקנים את רמ"ח אבריהם הרי אין באפשרותם לקיים כל המצוות, ובאמת אפשר לשאול יותר הרי יש לאישה רנ"ב איברים, והנה אפשר לומר כיון שאשה היא עזר כנגדו לבעלה ונשים במאי זכיין במה שממתינים לבעליהן וכו' א"כ א"ל דיכולות לזכות במה שמזכות באבריהן לבעליהן, וכעין זה כתב בספר זכור ושמור לר' אשר יונגרייז ח"ב עמ' קע"ט, ועי' בספר חן טוב הובא בספר חנוך בית יהודה על ספר בראשית דף כ"ט ע"ב כתב דבצלם אלוקים ברא אותו מדויק דוקא אותו ולא אותה משום ששס"ה גידין ורמ"ח איברים כנגד תרי"ג מצוות, משא"כ היא שאינה מצווה בהם ולכך יש לה רנ"ב אברים, ובספר משמרת צבי כתב בשם ספרים ולכן לנשים יש רנ"ב איברים ולא רמ"ח כי באמת אבריה אינם כנגד רמ"ח מצוות, אך בספר דברי שאול בכורות עמ' ק"ב לר' שאול נתנזון כתב דניתן להם עוד ג' מצוות להשלים על הרמ"ח והם מה שכתוב עשרתם ערבתם והדלקת הנר. והוא כנראה סבור כתרוץ שכתבנו בתחילת דברינו.

נקוה שהשבנו על שאלתכם באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב בשנית,.

בכבוד רב המערכת.

תתע"ז. א. אמאי באמת מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ב. למה ר"א הוא התנא הראשון בש"ס ג. האם מותר לשבת על מיטת גויה

לכבוד המערכת הריני רוצה להכיר טוב, ולהביע תודתי על כל התשובות שמשיב לי כל פעם, הקב"ה ייתן ויוסיף וייתן כוחות רוחניים וגשמיות וסייעתא דשמיא להמשיך להשיב כהוגן לכל השואלים ותזכו להגדיל תורה ולהאדירה!

א. גמ' פסחים י"ח ע"ב (וכן בשאר מקומות בש"ס) מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, יש לשאול למה באמת טרח וכתב לן קרא ומאי סברא יש בזה כיון דיכול ללמוד מק"ו, ועוד למה לא מצינו כן דווקא בקל-וחומר (שמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא) ולא בשאר מידות שהתורה נדרשת בהן כגון גזירה שווה או שאר מידות שהתורה נדרשת?

ב. למה ר"א הוא התנא הראשונה שנזכר בכל הש"ס, האם מצינו בשום מקום איזה טעם או איזהו זכות למה הוא זכה לכך?

ג. איתא בגמ' בברכות ח' ע"ב ואל תשבו על מיטת ארמית וכו' איכא דאמרי ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא וכו עיי"ש, האם קי"ל כן למעשה ?

הריני רוצה לחזור ולהודות על כל התשובות שמשיב לי מדי פעם ופעם ח.ל.

תקמו **לדופקי** ענינים **בתשובה**

תשובה: לכבוד הרב ח. ל. שליט"א.

א. מה ששאלתם על הא דאמרינן מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא אמאי באמת טרח וכן למה לא אמרינן כן בשאר מידות של התורה. (עי' בר"ן ג. שכתב כן גם על ג"ש אבל בש"ס לא מוזכר רק על ק"ו) ועי' באגרא דכלה על התורה לר' צבי פסח שפירא מדינוב פרשת חוקת עמ' ק"פ דכתב דכל התורה פשוט שהיא מן השמים אבל ק"ו שהיא סברא אנושית ה"א שאינה מן השמים לכן טרח וכתב לה, ובאגרא דפרקא אות קל"ח כתב תרוץ אחר דבלי שכתוב בתורה לא מענישים על ק"ו ואי כתוב בתורה אפשר להעניש על כך.

ב. לא מצאנו טעם למה ר"א מוזכר ראשון בש"ס.

ג. לאחר חיפוש לא מצאנו אף פוסק שהביא להלכה את הדין שאל תשבו על מיטת ארמית וכו' ואולי מפני שיש פשטים אחרים בגמ'.

בברכה המערכת.

תתע"ח. ביאור הסדר בזמירות של אתקינו סעודתא

שאלה: ידוע שעת סעודה שלישית היא עידן "רעוא דרעוין" היינו רצונות, ונודע שהרצון הוא בכתר ונקרא עתיק יומין וכן מובן מהקטע של זוהר המובא בזמירות שבת.

וקשה לי מדוע בזמר של האר"י "אתקינו סעודתא" דווקא בבוקר אומרים "דא היא סעודתא דעתיקא קדישא" ובסעודה שלישית אומרים "דא היא סעודתא דזעיר אנפין" {ובפרט שבתוך הזמר עצמו של סעודה שלישית אומרים באמת "והא אזמין עתיק יומין" וא"כ קשיא מיניה וביה} ומדוע אין זה כסדר העליה הרגיל, חקל תפוחין/מלכות, זעיר אנפין/תפארת, עתיק יומין/כתר.

ח. ח.

תשובה: לכבוד הרב ח. ח. שליט"א, אלול ס"ה.

ע"ד שאלתך על הזמר של אתקינו סעודתא בסעודה שלישית שאומרים "דא היא סעודתא דזעיר אנפין" והרי כבר בשחרית אמרנו "דא היא סעודתא דעתיקא קדישא" ואיך ז"א בא אחרי ע"ק הרי הסדר הפוך,.

הנה מקור הזמר הוא בשער הכוונות דף ע"ה ע"ד ושם כתב ענין סעודת המנחה כבר הודעתיך לעיל כי עתה מזדווג ע"ק בבחינת הפה שקל מיניה וביה ומהשפע הנשפע

מזיווג זה אנו אוכלים סעודה זו, והוא כי ז"א עולה עתה עד דיקנא דע"ק במזל העליון בחזרות תפילת המנחה ושם הוא מקום הפה דעתיקא ומשם אוכל ז"א בסעודא זו מפומא דע"ק ולכן צ"ל בתחילה בקו"ר דא היא סעודתא דזעיר אנפין כי המלכות אינה עולה עמו רק הוא לבדו כנ"ל. עכ"ל.

ובזה מתורצת שאלתך דבאמת במנחה וסעודה שלישית נמצאים במקום הגבוה ביותר, אך אעפ"כ כיון שז"א עולה לבדו בלי המלכות לכן אומר דא סעודתא דז"א, ומצאנו בס"ד בספרי האחרונים כמ"ש, וכעת מצאנו בספר שערי רחמים דכתב בדרוש שחרית של שבת אות קעח וז"ל: כתוב בשער הכוונות דע"ב ע"א וז"ל: ענין סעודה שחרית דשבת הנה בענין התפילה נתבאר שכבר על זו"ן עד כתר דאו"א ממש ונמצאים שניהם עומדים תחת א"א והם עתה אוכלים סעודה זו מן א"א ולכן סעודה זו נקראת סעודתא דע"ק ע"כ, ולקמן בשעה"כ {דע"ה ע"ד} ענין סעודת מנחה וכו' {והובא לעיל ל' שעה"כ} וקשה שבין בסעודת שחרית ובין בסעודת מנחה הז"א יונק וניזון מע"ק מאי שנא שסעודת שחרית נקראת דע"ק וסעודת מנחה נקראת דז"א או שתיהן יקראו דע"ק על שם המשפיע או שתיהן יקראו דז"א על שם המקבל היע"א.

תשובה: לעולם הסעודה נקראת ע"ש המשפיע וזהו הטעם שסעודת שחרית נקראת דע"ק לפי שזו"ן עלו עד סמוך לא"א ומקבלים שניהם מא"א, אבל סעודת המנחה אף שהיה ראוי לקרותה דע"ק שמשם השפעת המזון מ"מ יחסה הרב ע"ש ז"א משום שיש טעם בדבר וכמ"ש בשעה"כ וז"ל סעודת מנחה וכו' כי ז"א עולה עד ע"ק וכו' ומשם אוכל, ולכן צ"ל דא היא סעודתא דז"א כי המלכות אינה עולה עמו רק הוא לבדו כנ"ל ע"כ, א"כ נקראת סעודתא דז"א כדי להורות שהז"א דווקא עולה ומקבל המזון ולא הנוק' ולכן קראה ע"ש המקבל, משא"כ בשחרית נקראת דע"ק באמת כי הוא המשפיע ונקראת ע"ש מהרב ר' אפרים הכהן מבבל נר"ו {זצ"ל} ע"כ.והנה דכ' כמ"ש ע"פ שעה"כ.

ועיין בס' תורת חכם דף קי"ב ע"ב דתירץ באופן אחר וז"ל: ובזה מתיישב מ"ש שסעודה זו נקראת סעודתא דע"ק שכיון שעל זו"ן במוסף עד כתר דאו"א והם עומדים תחת אריך ומשם אוכלים סעודה זו נקראת סעודה דע"ק, ואח"כ כתב שע"ק דאצילות עולה עד כח"ב דעקודים לכך נקראת סעודתא דע"ק ע"כ אפשר שיש ב' הבחינות בין במ"ה בין בב"ן, וכן נראה דעת מו"ה ז"ל וכו' וכתב הרב ז"ל שם כחי סעודת מנחה וכו' נראה מדבריו שבמנחה לא יש סעודתא דע"ק שמקבל מלמעלה כמו בסעודת שחרית אלא ז"א לבדו ע"כ ולפי"ז מבואר ג"כ טעם הדבר שבסעודת שחרית נקרא דע"ק מתרי טעמי הן שז"א יונק מע"ק וגם ע"ק נשפע מעקודים וע"כ נקרא דע"ק להורות גם יניקתו שהוא נשפע וגם משפיע לז"א, משא"כ בסעודת מנחה שע"ק אינו מקבל מלמעלה נקראת ע"ש ז"א שהוא המרויח מזון ושפע מע"ק, א"נ להורות שהוא עולה וניזון ולא הנוקבא כנ"ל.

והנה בתו"ח כתב כמ"ש בתירוץ האחרון וכתב עוד תירוץ, וכעת מצאנו בספר שמן ששון על שער הכוונות בדרוש ענין השלחן אות א' דכתב דהרב מקדש מלך בפרוש על הזוהר הביא דיש כמה מקומות חולקים על מש"כ כאן בשער הכוונות אלא דיום הוא סעודה דז"א ובמנחה דע"ק, וציין למש"כ בספר תו"ח, ועפ"ז כתב דשניהם אמת והיינו כמ"ש לעיל וכל השאלה על מה מסתכלים וכמו שיתבאר.

בכבוד רב המערכת.

תתע"ט. א. היכן חצי מגילת אסתר במילים נ"מ להלכה ב. השמועה בשם הגר"א שמסכת ברכות היא הארוכה ביותר אינה תואמת

שאלה: לדופקי בתשובה.

א. האם תוכלו לחפש במחשב היכן חצי מגילת אסתר במילים ויש לזה השלכות הלכתיות, משום שמבואר בשו"ע סי' תרצ"א ס"ג שעד חצי מותר לקרוא בע"פ ולכן חשוב לדעת היכן חציה.

ב. אומרים בשם הגר"א שמסכת ברכות היא הארוכה ביותר בש"ס לפי מספר המילים שבה, מאידך יש אומרים שמסכת שבת ארוכה יותר האם אפשר לבדוק זאת במחשב.

בתודה וברכה ש.ק. ב"ב.

תשובה: לכב' הרב ש.ק. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיכם החשובות.

1. מספר המילים במגילת אסתר הוא 3.058. וחצי המילים הוא 1529 והוא באסתר פרק ה' פסוק ח' ולעשות את בקשתי, החצי הוא בין את לבקשתי.

2. מסכת ברכות מונה 72.891 מילים ומסכת שבת מונה 117.922 מילים, ולפ"ז מה שידוע בשם הגר"א תמוה הוא ויש עוד מסכתות יותר מברכות, מסכת פסחים 84.489 מסכת סנהדרין 106.774 מסכת מנחות 73.544 מסכת כתובות 73.648 מסכת יבמות 84.914 מסכת חולין 89.816 מסכת בבא -קמא 84.527 מסכת ב"מ מסכת ב"ב 89.373 וצ"ע דברי הגר"א. וכנראה שלא אמר זאת.

אם יש לכם עוד שאלות נשמח להשיבכם.

בכבוד רב המערכת.

תת"פ. א. אמאי הבריונים בבית שני נקראים קנאים ב. בענין קינות על השואה טעמי האוסרים

שאלה: לכבוד עורכי תשובות "לדופקי בתשובה".

רציתי לידע מקורות לאמירת קינות על קדושי מלחמת העולם השני' המתירים והאוסרים (כגון הגרא"מ שך זצ"ל ומה הטעם שלא לומר).

המחכה לתשובה י. י. ב. י-ם.

תשובה: לכב' הרב י. י. ב. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין אמירת קינות על השואה יצא קונטרס שקיבץ את כל הקינות והדעות ויש גדולי ישראל שחברו קינות על השואה, אך הרבה התנגדו לכך מכמה סיבות :

א. אין בכוחינו לתקן דברים חדשים.

ב. אין בכוחינו לתקן תפילות כי רק הראשונים שידעו את סודות התורה וכו' יכלו לחבר תפילות ולא אנשים בדורינו.

ג. אין בכח אדם לבטא את נוראות השואה שהן למעלה משכל אנושי.

וכעת יצא ספר קינה של הרב ויסמנדל וגם שם מביא את הדעות עיי"ש.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בכבוד רב המערכת.

תתפ"א. א. ב. מקורות ג. מקור לאמירת אחינו כל בית ישראל ד. טעם לאי אמירת היהי רצון כשאין אומרים תחנון ה. על מה מברכים ודאי עשבי בשמים

שאלה: לכבוד מערכת "דופקי לתשובה".

א. אני מחפש שלטי הגבורים שכ' שתי מקומות שצלמתי {אני חושב שהוא נכתב ע"י הר' אברהם ב"ר דוד משער ארי'-כך מצאתי בבית עקד ספרים}.

ב. אני מחפש ספר שיורי טהרה מהגאון ר' אברהם הכהן מסאלוניקי {אם אתם יכולים לצלם בשבילי "מערכת ס' אות טו"ב בספר הנ"ל"}.

ג. האם כתוב באיזה מקום שהקהל אומר ביחד עם הש"ץ "אחינו כל בית ישראל"?

ד. מה הטעם לא אומרים יהי רצון בימים ב' וה' כשלא אומרים תחנון?

ה. על איזה עשב מברכים ודאי עשבי בשמים?

תודה רבה תזכה למצוות בכבוד רב ש.פ. ק.

תשובה: לכבוד הרה"ג ש.פ. ק. שליט"א קבלנו את שאלותיך המאירות.

א. במה שרצית על דברי השלטי גבורים נמצא באוצר החכמה ע"ש, ובסוגריים שער אריה אברהם בן דוד ונמצא בפר' מ"ט {דף נ"א} וז"ל "האיטיטי היא אבן שצבעה ירוק כמו פרח של ויאול"א ירוקה נקראת בל' רבותינו אבן תקומה במס' שבת בסוף פ'

במה אשה ומותר לצאת בה בשבת וגם אמרו שהמשקל שהוא כנגד אותה אבן תקומה תועיל לאשה שלא תפיל ומותר לצאת גם עימה בשבת אבל משקל במשקל עלה בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא ואין יוצאים בה ויש מי שקורא האיטיטי אבן הנשר כי הם ישימו האבן הזאת בין ביצותיהם כאשר יקננו על אפרוחיהם ונמצא אצל שפת ים אוקינוס וגם בארץ פרס ובתוך מיעי האבן הזאת יש אבן אחרת המופרשת בנקישה ואם יתלו האיטיטי בזרוע השמאלי של אשה הרה לא תפיל ותועיל ליושבת על המשבר כשיקשרו אותה על הירך והיא טובה שחולי הנופל ואמרו הכלדיים שאם יתושם על מאכל הנאכל אם יש בו סם המות בעוד שהיא שם לא יוכלו לבלוע המאכל ההוא וכשיסירו האבן יבלעו המאכל בנקלה" עכ"ל.

ב. כן מצורף בזה השיורי טהרה מה שבקשת.

ג. ומה שרצית לדעת אמאי בב' וה' את היה"ר אומר הש"ץ בלבד ואחינו כל בית ישראל כל הקהל יחד, הנה באמת לא נמצא לכך כל מקור בכל ספרי המנהגים {ומקור היה"ר הוא בסידור ר' עמרם גאון}, אך מצאתי בספר מנהג ישראל הלכה שכ' ג"כ שאין מקור, אך כ' דאולי יש לבאר ע"פ מה שמובא בשם ר' שלום רוקח האדמו"ר מבעלז הזקן זצ"ל ששינוי הלשון שלא אומרים יה"ר רק אחינו כל בית ישראל בפעם האחרונה להראות על אחדותינו וזה עצמו יביא ברכה, ועפ"ז כ' דאולי לכן אומרים תפילה זו כולם יחד.

ד. ע"ד שאלתך אמאי אין אומרים היה"ר שאחר קריה"ת ביום שאין אומרים תחנון, עיין בכף החיים סי' שכ"ט סקכ"ד דכתב בשם הלבוש דהיה"ר הוי כמו תחינה ולכך אין אומרים אותו ביום שאין אומרים תחנון אבל יעוי' באמת בליקוטי מהרי"ח ח"א סדר קריה"ת בחול ובדרכי חיים ושלום ס"ק רכ"ח ובהגה"ה שם שתמהו אמאי תלוי היה"ר בתחנון הרי מצינו באבודרהם דאומרים היה"ר בשבת מברכים וכן במחזור ויטרי כ' לומר יה"ר בשבת מנחה, וצ"ל דמנהגינו דמיחשיב כתחינה גמורה ולכך א"א ביום שאין אומרים תחנון.

ד. ומה שבקשת בע"פ למצוא את המהר"י קארו על פ' תצוה על סגולות האבנים, הנה אין הכוונה לבית יוסף רק לר' יצחק קארו בספר תולדות יצחק על התורה ומצורף בזה צילום.

ה. ומה ששאלת בע"פ איזה עשב מברכין עליו ודאי בורא עשבי בשמים, עיין בכף החיים רט"ז סק"ע דכ' דיקניתון וכמה ממיני נרקיס מברכין בורא עשבי בשמים {והובא גם בפי"ט מספר וזאת הברכה ושם כ' דגם נענע המנהג לברך אך כ' דאין מוסכם}, ועל נרקיס צריך לדעת בדיוק לאיזה נרקיס, ועיין גם בספר ברכת הריח דדן על נרקיס ע"ש.

בכבוד רב המערכת.

תתפ"ב. בדברי אבן האזל בענין ביטול תורה בלא סיבה

שאלה: לכבוד המערכת.

באבן האזל הל' מלכים פ"ג ה"ה ו' כ' דאין איסור להדיוט לבטל תורה אלא בלי כל סיבה, ושמעתי שיש בזה ביאור בספר דרכי החיים, אם אפשר לציין לי מ"מ באיזה חלק ובאיזה עמוד, ואם יש עוד פשטים בענין.

י.י.

תשובה: לכב' ה"ה י.י. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

בענין דברי האבן האזל, ביאורו דברי בדרכי חיים להגרמ"י לפקובין נמצא בח"א עמ' רכ"ג, ועי' מש"כ על דברי אבן האזל בציץ אליעזר חי"ט סי' כ"ו ומה שביאר את הרמב"ם באו"א, וע"ע בספר לחם עוני עמ' כ"ח.

בברכת תורה המערכת.

תתפ"ג. כיצד נוהגים כשהמציאות לא כדברי הראשונים

שאלה: אבקש דעה ברורה ומוצקת כיצד לנהוג כשיש ראיות ברורות ומוצקות על מציאות שלא היתה בזמן הראשונים {כגון מה שמק' על הרמב"ם בחילזון}?

המצפה לתשובתכם ש.ש.

תשובה: לכב' ה"ה ש.ש. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בענין על ראיות מהמציאות שהתחדשה היום נגד דברי הראשונים, שמענו בזמנו מגדולי תורה ומצאנו ג"כ שאם המציאות כפי שהיא ידועה ומוכחת לאנשי המדע והרפואה היא שונה ממה שתיארו לנו הראשונים יש לקבל את המציאות ורק במש"כ בחז"ל דהיינו עד סוף חתימת התלמוד אין לפקפק עליו בשום אופן, וכמ"ש בשו"ת הרשב"א ח"א סי' צ"ח "שאסור להוציא לעז על חכמים בזה וייבטל המעיד נגד חז"ל ואלף כיוצא בו ואל תיבטל נקודה אחת ממה שהסכימו בו חכמי ישראל" וכ"כ במנורת המאור בפ"ב "וכל מה שאמרו ז"ל במדרשות ובאגדות חייבים אנו להאמין בו וכו' ואם נמצא בו דבר שיראה לנו שהוא דרך גוזמה או חוץ מן הטבע יש לנו לתלות החסרון בהשגת דעתנו אבל לא במאמרם" ובשו"ת הריב"ש סי' תמ"ז כתב "שאין לנו לדון בדיני התורה על פי חכמי הטבע והרפואה אלא עלינו לסמוך על חז"ל אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל", אך על דברי הראשונים כבר כתב הח"ס בשו"ת בחיו"ד סי' קס"ז ובחידושיו בנידה דף י"ח "אחרי החקירה מפי ספרים וסופרים חכמי וספרי הניתוח אי אפשר לנו להכחיש

המציאות שאינו כפירש"י ותוס' וציור המהר"מ מלובלין וכו' אבל אחר בקשת המחילה מרבותינו הקדושים לא צדקו דבריהם".

בברכת תורה המערכת.

תתפ"ד. מהו שיירי עיסה שמועיל לזיכרון

שאלה: מי שהוא סיפר לי שאצליהם מכינים מים לשפוך לעיסה ומשאירים בכלי קצת מים וזה נקרא מי שיירי עיסה שמועילים לזיכרון, האם נכון ואם לא מהו שיירי עיסה?

ר.ג.

תשובה: לכב' הר"ר ר.ג. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבכם.

בביאור שותה מים של שיורי עיסה, ביאר בספר אור חמה על הוריות דף י"ג ע"ב דהיינו דכשבא לעשות עיסה שהוא שם של תערובת וכדאמרינן אלמנת עיסה שפירושה מעורבת וזה שותה את המים שנשארו בבריאתן בלא התערובת ומועילין לזכך את המוח והמחשבה מתערובתן ויש בכחן להזכיר את הנשכחות ועי' בחו"ב דכתב דמיסתבר דהיינו שיורי המים שהעיסה נילושה בהן דאין מסתבר לומר דאם שפך מים מן הכלי לעיסה כל המים שבכלי נחשבין לשיורי עיסה.

בברכת תורה המערכת.

תתפ"ה. אי ונטמטם הוא איסור תורה ואי איכא דין ביטול ברוב וכדו'

שאלה: בענין "ונטמטם" באכילת מאכלות אסורות, האם זה תוצאה מאיסור התורה או משרשי המצוה, ומה הדין האם יש טמטום בפקו"נ, ומה הדין בביטול ברוב או במקום שהלך אחר הרוב או במקום חזקה וכדו'?

תשובה: בענין גדר ונטמטם, עי' בספר תפארת ישראל למהר"ל מפראג דכתב בתוך וז"ל "ולפיכך כל מי שנותן במצוות טעם על פי הטבע לומר כי לכך אסרה תורה חזיר מפני שהוא מוליד בגוף מזג רע וכן הוא בודאי האמת וכן נתנו טעם באיסור חלב וכו' בכולם נתנו טעם על פי הטבע וכאלו היתה התורה ספר מספרי הרפואות או ספר הטבע ח"ו לומר כן ואם היה הדבר כמו שאמרו הם הרי אמרו בפ"ק דחולין ובתים מלאים כל טוב אמר רבי ירמיה אמר רב כותלי דחזירי התיר להם ואם שורש האסור בשביל מזג רע האיסור להיכן הלך וכו'" עכ"ל עיי"ש.

ובענין טימטום של מאכלות אסורות במקום פיקו"נ, עי' ברמ"א יו"ד סי' פ"א דכתב ש"לא תאכל המינקת אפילו ישראלית דברים האסורים" וביאור הש"ך סקכ"ה ד"אע"פ שאסור לה בלאו הכי לאכול דברים האסורים מ"מ גם בשביל התינוק לא תאכל ונפק"מ אם היא חולה בענין שצריך להאכילה דברים האסורים" וכו' יעו"ש מדברי הרמ"א אלו הוכיח החתם סופר בחי' לכתובות ק. ש"אכילת איסור אע"ג דבאונס הוה ופטור מעונש מ"מ מטמטם הלב שהרי אין כאן מעשה עבירה לא למינקת שאכלה מחמת פיקוח נפש וכ"ש שלא כלפי התינוק שלא עשה כלל מעשה איסור, אכן בספר אורח מישור על הדרכ"מ הארוך שם אות ב' כתב שדברי הרמ"א אינם אלא כשאכלה בפשיעה שאז לא יתנו לתינוק לינק ממנה ובכה"ג ישנו למעשה העבירה, והוכיח כן מלשון הרמ"א בתורת חטאת ולפי דבריו באכילה מחמת אונס משום פקו"נ אין טימטום [ועי' שו"ת דבר יציב או"ח סי' ר"ס]. ובמשך חכמה כתב על פסוק זה שהבאנו בשם המהר"ל דאף שהותרו קדלי דחזירי בז' שכבשו מ"מ מסיק "השמר לך" כי טבע הדברים האסורים שמטמטם את הלב וכמ"ש ונטמתם בם ואפילו אוכלם בהיתר ודו"ק דלא כמהר"ל, וכך כתב הנצי"ב שם וז"ל "ולכן יחלל שבת לחולה ולא יאכילנו נבילה ודו"ק". ועי' בתורת היולדת להגר"י זילברשטיין דכתב דיתכן שדבריהם נאמרו רק כשאפשר בדרך היתר אף שהוא נעשה ע"י חילול שבת אבל אם אין אפשרות לאכול אוכל המותר יתכן דאינו מטמטם וצ"ע. אולם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שולחן שלמה ערך רפואה עמ' רמ"ז כתב בפשטות שלא ככל אלו הגדולים שהבאנו וז"ל "האוכל דבר איסור משום פיקוח נפש בלית ברירה אחרת אין כאן עבירה רק מצוה" נראה מדבריו שהמצוה שבדבר יחפה על מאכל האיסור הנכנס לתוך גוף האדם ולכן לא יגרום בזה טמטום הלב אפי' לצד זה שעצם מאכל האיסור גורם הפגם כי המצוה שבדבר מחפה ומטהרת פגם זה.

ובענין טמטום במקום רוב, עי' בחבצלת השרון שמות עמ' כ"א מה שכתב בזה.

תתפ"ו. אי צריך לחשוש על כשרות מאכלים בישיבות

שאלה: מה נמצא בדברי רבותינו על אכילת מאכלי הישיבה אי יש לו חששות על כשרות המטבח {כמדומני יש מעשה מר' חצק'ל}?

תשובה: בענין כשרות במטבח הישיבה, עי' בספר הזיכרון זכרון עזרא ח"א עמוד ס"ב שכתב בשם רבי עזרא עטיה זצ"ל דבן ישיבה יש לו דין של אורח ועליו לנהוג כבעה"ב בהנהגותיו ולא בדברים שאסורים מעיקר הדין, ועפי"ז התיר לאכול לבן ישיבה ספרדי שבישיבתו לא מקפידים שיהודי יניח את הקדירה על האש לאכול שם מפני שאינו אסור מעיקר הדין. וע"ע בספר תורת הישיבה פ"ו סעי' י"ב-ט"ז, ובענין חששות במטבח הישיבה לא מצאנו מי שדיבר בזה.

תתפ"ז. מהו ענין תפילה בבית הקברות ותפילה אל המתים

שאלה: מה דברי רבותינו על התפילה בבית החיים. מה גדר דורש אל המתים, תפילה אל המתים שיעוררו זכות, תפילה בזכות המתים, תפילה שיהיו מליצי יושר?

תשובה: בענין תפילה בבית החיים, עי' בפמ"ג סי' תקפ"ז בא"א ס"ק ט"ז דכתב כאופן הראשון שכתבת ובמ"ב סי' תקפ"א ס"ק כ"ז ע"פ המהרי"ל הובא בבאר היטב שם כתב כאופן השני שכתבת ועי' באריכות בפסקי תשובות סי' תקפ"ב ס"ק קצ"ו.

בברכת תורה המערכת.

תתפ"ח. אי יש איסור לעשן ואי להדליק הוי לפני עור

שאלה: האם בעישון סיגריה אחת עובר על איסור? ואם לא אז איך מוגדר האיסור לעשן הא כל סיגריה היא אחת? {הנידון לגבי מעשן כבר ולא לגבי להתחיל לעשן}, והאם להושיט לבחור מעשן מצית נחשב לפני עור, או עכ"פ מסייע?

המצפה מאוד לתשובתכם י. מ.כ.

תשובה: לכב' ה"ה י.מ.כ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

הנה בענין סגריות כבר הלכו בו הנמושות ונכתבו בכך תשובות רבות, עי' באג"מ חו"מ ח"ב סי' ע"ו דכתב דאין איסור עישון. אך יש כתבו דאז לא היה ידוע חומר האיסור וי"א דהוא עצמו חזר בו, עי' בקובץ אסיא ד' בשם הג"ר אביגדור נבנצאל, ועי' בבאר משה ח"א סי' ס' אות ט', ובציץ אליעזר חט"ו סי' ל"ט דאוסר לעשן, אך בחכ"א סי' י"ד כתב דאין איסור לפני עיור על מוכר סיגריות כיון שיכול להשיג במקום אחר. ועי' בקובץ מבקשי תורה ד' עמ' קנ"ב בשם הגרי"ש אליישיב שליט"א לענין כשאסרו הרופאים על האבא לעשן דאסור לבן לקנות לו סגריות, והאריכו בזה בעוד הרבה שו"ת, וגם כתבו דבסגריה אחת אין איסור דהפגם נוצר ע"י ריבוי הסגריות אך כל זה כתבו לגבי ענין של לפני עיור אך האדם עצמו שמחויב בונשמרתם ודאי כל דבר שגורם ומצטרף לאיסור עובר על ונשמרתם כמו שאדם שמזיק לו סוכר או מלח או השמנת יתר עובר על ונשמרתם אי לא נמנע מכך דאין כאן איסור חפצא של חזיר שתלוי בחתיכת כזית אלא יש חיוב כללי של ונשמרתם ואם בהנהגתו אינו נזהר בכך עובר הוא על כך.

ומש"כ במכתבכם השני לגבי שאחר יושיט לו מצית או סגריה אחת, הנה זה קשור לענין מסייע ובענין מסייע עי' בשו"ת ציץ אליעזר ושם בחכ"א סי' י"ד עמד גם על ענין מסייע ונעתיק לך מה שכתב בענין "ובנוגע לעבירה על איסור מסייע ידי עוברי עבירה מדרבנן מיהא שישנו גם כשלא עומדים בתרי עברי דנהרא והעבריין יוכל להשיג האיסור גם בעצמו, הנה ראשית גם בזה יש פלוגתא אם ישנו משום מסייע כשיכול להשיג אצל

אחרים כדאיתא ביו"ד סימן קנ"א סעי' א' כדיעו"ש, וכן בשו"ת חות יאיר סי' קפ"ה ע"ש כמו כן דעת הש"ך ביו"ד שם סק"ו, וכן הדגול מרבבה להגאון הנו"ב דכל היכא שעובר העבירה במזיד אין בזה משום איסור מסייע, ומפורש זאת דס"ל כן בספר טורי אבן להגאון השאגת אריה על מס' חגיגה באבני מלואים לד' י"ג, ועוד ביאר בזה בשו"ת מחנה חיים ח"א סוף סימן ס"ה כדיעו"ש ועוד זאת הא על עצם הסיגריות הא אין חלות של שם איסור על עצמיותם ורק באמצעותם יכולים להגיע לאחר מכן לידי איסור בשעה שישתמשו בהם לעישון היכול להביא לידי סכנה, והנה בכל כגון דא מצינו לכמה מגדולי הפוסקים דס"ל במקרים שונים כאלה שאין איסור מסייע כל דליכא איסור בשעת מעשה של זה המסייע כי אם רק לאחר מכן, יעוין לדוגמא בשו"ת כתב סופר חיו"ד בסימן פ"ג שם, וכן בשו"ת מהרש"ם ח"ב סימנים צ"ג וקפ"ד ושו"ת משיב דבר ח"ב סימנים ל"א ל"ב והדברים ארוכים. ויעוין גם בשו"ת אחיעזר ח"ד סי' ה', ועיי"ש עוד דסיים דהיכא שהמדובר על מוכר סיגריות יחידי במקום מסוים ושאם הוא לא ימכרנו לו לא יוכל הקונה להשיג לקנות זה שם אצל מוכר אחר בכל כגון דא שפיר חל על המוכר עבירה על הלאו דלפני עור וחמירא בזה ובכה"ג סכנתא מאיסורא שלא לצרף בכה"ג סניפי ההיתר השונים, וכאשר מבואר מחומר הסכנה בספרי שו"ת ציץ אליעזר שם בחלק ט"ו סימן ל"ט, ועוד לו בחלק י"ז סימנים כ"א כ"ב יעו"ש.

נקוה שהשבנו על שאלותיך באם יש לך הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב.

בברכת תורה המערכת.

תתפ"ט. ביאור המנהג להוסיף לשון ומצליח בברכת משמח חתן וכלה

שאלה: לכבוד המערכת.

מה הענין להוסיף בשבע ברכות בסוף ברכת "אשר ברא" משמח החתן עם הכלה "ומצליח" ומדוע לא אומרים כן בשאר ברכות, ומה הענין להוסיף רק לגבי הא דהקב"ה שמשמח חתן עם הכלה?

מ.כ.

תשובה: לכב' הר"ר מ.כ. שליט"א שמחנו לקבלת מכתבך.

על תוספת מלת "ומצליח" כתב ר' חיים בנימין פונטרימולי בספרו פתח הדביר חלק ג' [אזמיר תרל"ג] או"ח סי' רצ"ח אות ב' דף קנ"ז ע"ג קנ"ח ע"א כי "הרב המובהק כמה"ר יוסף חכים נר"ו בק"ק מגנאציאה יע"א שעומד ומתמיה על חתימת ברכה אחרונה בז' ברכות השגורה בפי הכל לחתום משמח החתן עם הכלה ומצליח דהרואה בש"ס והרמב"ם ושאר הראשונים שכתבו נוסח ז' ברכות לא העתיקו בחתימת ברכה זו אלא

משמח החתן עם הכלה ותו לא ומהיכא נפקא להו לשלוחי צבור תוספת תיבת ומצליח דליתיה בשום דוכתא ודא עקא דתוספת תיבה זו חשיבא הפסק בין ברכת היין לשתייתו כיון דלא תקינו ליה רבנן בחתימה הוי כאילו שח שיחת חולין בינתים דהוי הפסק" בכל זאת ר' חיים בנימין פונטרימולי חלק עליו וקבע כי "אינו הפסק לכולי עלמא דבקשת רחמים לא חשיבא הפסק ואפילו אלה הסוברים שבקשת רחמים נחשבת הפסק, הן הוי דבר נפרד ונדרש לעצמו ברם בתוספת כהאי גוונא שאינו נפרד לעצמו אלא נוסף על נוסח הברכה הנה כיון שכתב מרן ז"ל בתשובתו בספר אבקת רוכל שניתן רשות לשנות או להוסיף תיבה או תיבות בנוסח חז"ל כל שהוא מענין אותה ברכה, אם כן גם תיבת ומצליח דהוי מענין הברכה לא חשיב הפסק כלל דהוי דינו כדין הנוסח גופיה" ובספר כתר שם טוב להג"ר שם טוב גאגין ח"א עמוד תר"ד הערה תש"ו שעמד שם על הא דיש נוהגים כן, וכך הוא ג"כ המנהג בלונדון ומילה זו "ומצליח", וכתב כי כנראה שבסידורי התפילה העתיקים היתה תיבה זו רחוקה מהברכה והיתה כעין איחול וברכה שהיו השומעים רגילים לאומרו לאחר סיום הברכה ובמשך הזמן המדפיסים קרבו רחוקים בזרוע והדביקוה סמוך לברכה עד שבמשך הזמן חשבו הש"ץ שמילה זו היא חלק מהברכה. ועי' בשדה חמד דפסק דמקרי הפסק, וכן פסק הגרב"צ אבא שאול [וכל מנהג זה הוא רק אצל חלק מבני עדות המזרח בעיקר בעולי בבל]. וכ"כ בספר שובע שמחות להגר"ש דבילצקי שליט"א.

בברכה המערכת.

תת"צ. מדוע מוסר נקרא מסור

שאלה: לכבוד המערכת יישכ"ט על תשובותיכם לשאלותי.

מדוע הלשון המצויה בכ"מ גבי מוסר ממון ישראל או ישראל עצמו ביד עכו"ם הוא מסור בלשון נפעל דהיה צריך להיות מוסר שהוא פועל, וכ"ה בטושו"ע שכתבו הל' מוסר?

ש.ש.

תשובה: לכב' ה"ה ש.ש. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין לשון מסור במקום מוסר, עי' בתויו"ט בנדרים פ"י מ"ג ד"ה אביה וכו' דכתב רכוב שהוא כמו רוכב ועוד נמצא בדבריהם מסור ולא אמרו מוסר כי בא שם על זה המשקל ולשון הקודש על לשונם ז"ל יותר ממנו, ועוד הביא דשמע מהמהר"ל מפראג דנקרא כך ע"ש סופו שיענש וימסר בעצמו ביד העכו"ם. ועי' בחוברת אור תורה י' בעמ' ס"ט דכתב שם המגיה דלפי פשוטו נ"ל שקריאתו מסור הו' בחולם והוא שם תואר כמו

מיד הלקוחות חוץ מן הדרוכות [תרומות פ"ג מ"ד] עשוק [ירמיה כ"ב ג'] ואיננו בינוני פעול ועמ"ש בהגה לספר כסא רחמים הנד"מ על סנהדרין עמוד מ"ד.

בברכת תורה המערכת.

תתצ"א. ביאור כפל הלשון בעיתו ובזמנו

שאלה: מהו פשט בכפל הלשון להכניסו בבריתו של א"א בעיתו ובזמנו, מהו עיתו ומהו זמנו?

תשובה: בענין בעיתו ובזמנו, בספר ארוכת בת עמי כתב דהכוונה בעתו בהשכמה דזריזים מקדימים ובזמנו בשמיני, או א"ל בעיתו בשמיני בזמנו אם ידחה מחמת אונס.

בברכת תורה המערכת.

תתצ"ב. דין תינוק שנולד בין השמשות דז' ניסן וכן אנדרוגינוס שלא מל לענין ק"פ

שאלה: לכבוד המערכת.

מה הדין אדם שנולד לו בן ביה"ש של בין ז' לח' ניסן, ובע"פ התינוק ספק בן ז' ספק בן ח', האם יוכל להקריב ק"פ, או יותר נכון לשאול האם מחויב למול על צד הספק בשביל שיוכל להקריב ק"פ, והאם זה תלוי במחלו' הראשונים האם ספיקא דאורייתא מדאורייתא לקולא או לחומרא, אמנם אם הוא לא יכול למול את בנו, זה אינו מעכב, אבל כאן מבחינה טכנית הוא יכול למול אף שיש צד שלא יקיים בזה מצוה, ואולי אף יצטרך אח"כ הטפת דם ברית.

יישר כח גדול מ.ס.

תשובה: לכב' הר"ר מ.ס. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתך המענינת.

הנה בדין תינוק שנולד בבין השמשות לענין ק"פ, הנה בכה"ג כיון דע"פ ההלכה מדין ספיקא דאורייתא אסור לו למול בין אי הוי דאורייתא או הוי דרבנן עי"ז לא גרע ממי שהוא אנוס דאין זה מונעו מלהקריב ק"פ ה"ה כאן כיון דע"פ ההלכה הוא אנוס א"כ יוכל להקריב ק"פ. אך עדיין שאלתך תהיה בציור דומה לשאלתך במי שהוא אנדרוגינוס ולא מל עד עכשיו וכעת אין מוהל או סיבה אחרת שאינו יכול למול דכאן יש ספק מילה נגד ספק ק"פ, והנה יעוי' במנ"ח מצוה י"ז דדן בציור דומה במי שאחד מעבדיו או בניו הוא אנדרוגינוס וכתב שם דזה באמת תלוי אי ספיקא דאורייתא לחומרא הוי מדאורייתא א"כ אסור לו להקריב ק"פ כיון שיש לו עבד ערל, אך אי ס"ד מדרבנן במקום מצוה לא

העמידו דבריהם ויהיה מותר למול. אך הנה כל דבריו כשעבדו הוא אנדרוגינוס, אך בציור שהוא עצמו אנדרוגינוס שזה דומה לשאלתך [וכאן ל"ש התשובה של אנוס] כאן יש לדון האם נאמר דס"ד לחומרא לענין ספק אם הוא ערל או לא ולחומרא נכריע שהוא ערל או הלחומרא יאמר לנו דיש כאן ספק אי יקריב ק"פ ולחומרא יאמר דיקריב, והיינו דיש לדון מה הוא מקור הספק ומה הספק הראשון, אך נראה דהספק של ערלות זה ספק עבירה והספק של ק"פ הוא ספק חיוב מצוה, וא"כ כה"ג אומרים דספק עבירה מתגבר ולא יקריב, וכן הסכימו עימנו כמה ת"ח גדולים ויש עוד להאריך בסברות הדבר.

בברכת תורה המערכת.

תתצ"ג. צבע עניי הכבוד

שאלה: האם ידוע מה היה צבע עניי הכבוד.

תשובה: בענין צבע עניי הכבוד, בברייתא דמס' מידות מובא דצבעם היה תכלת, ועי' בקונטרס עניי כבוד עמ' 3 דכתב דצבעם היה לבן בלי מקור.

בברכת תורה המערכת.

תתצ"ד. אי שריקה הוי מנהג עכו"ם ושדים

שאלה: לכבוד המערכת.

חמי אמר לי שהוא גדל על ברכי מסורת שאין לשרוק כי זה מנהג הגוים וכשהרומאים נכנסו לביהמ"ק נכנסו בשריקות, אני שמעתי בעבר שזה גורם לשדים לבוא, וגם זה איני יודע מקורו?

בתודה.

תשובה: בענין שריקה, לא מצאנו מי שכתב דזה מנהג גוים ומשום שדים, עי' ברבבות אפרים ח"ח סי' תר"ד אות ד' דנשאל על שמועה זו וכתב דלא מצא מקור לכך.

תתצ"ה. בבריאת העולם היה בא"י יום או לילה

שאלה: אל גמ"ח פתרונות ליושבי בית המדרש השלום והברכה.

בזמן בריאת העולם שה' הבדיל בין היום ובין הלילה מה היה בא"י יום או לילה?

בתודה מראש ז.כ.

תשובה: לכבוד ה"ה ז.כ. שליט"א שמחנו בקבלת מכתבו.

בענין שאלתו לא הבנו כונתו בשאלה זו, דאם נסתפקתם האם בארץ ישראל היה שונה מכל העולם בעת ההיא לא מצאנו קצה חוט לומר כן, ואי כונתכם לשאול מה היה בהתחלה יום או לילה ודאי ע"פ אמונתינו היה קודם לילה ואח"כ יום כי היום הולך אחר הלילה. אך באמת יש שיטות שקודם מתן תורה היה הדין אחרת, עי' באמת ליעקב לר' יעקב קמנצקי על התורה בעיונים דף קמ"ב ובברכות דף ב' ע"ב, וכן יש שיטות דבבני נח הולך הלילה אחר היום, עי' בהגדה של ר' שלמה קלוגר מעשה ידי יוצר דף י"ט, ובפנים יפות על פרשת נח, ובמקנה בקידושין דף ל"ז ועוד, ועי' בפני יהושע ברכות דף ב' דהקשה הלא כתיב ויהי ערב ויהי בוקר מתחילה ואחר כך בוקר, ומאידך גיסא כתיב ויקרא אלקים יום ולחושך וכו' מתחלה אור ואח"כ חושך, ועי' בעין אליהו להרה"ג אליהו שיק שם על ברכות דכתב דבבריאת העולם היה תחילה לילה ואח"כ יום, ועפ"ז תירץ דויקרא אלקים לאור דהיינו קודם מתן תורה דהיה מתחילה היום ואח"כ קרא לחושך לילה אח"כ מספר ויהי ויהי בוקר יום אחד ר"ל אימתי הי' הקריאה שהי' מתחלה ערב ואח"כ בוקר.

בברכה המערכת.

תתצ"ו. דין נישוק במזוזה או נגיעה ואי בכניסה או ביציאה

שאלה: האם יש דין כשיוצאים או נכנסים בפתח בית לנשק המזוזה אשר בפתח, או שיש דין שונה לגמרי רק להניח את היד על המזוזה, ואם יש דין זה האם זה גם ביציאה או רק בכניסה?

תודה. ז.כ.

תשובה: בענין נישוק מזוזה, עי' בשו"ע חלק יור"ד סימן רפ"ה בהגה "יש אומרים כשיוצא מן הבית יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד עולם, וכן כשיכנס אדם לביתו יניח ידו על המזוזה" [וראה זוהר ח"ג רס"ו ע"ב] וכן כתוב ב"דרכי משה" שם בשם המהרי"ל וז"ל "כתב מהרי"ל הרוצה לילך לדרך מחוץ לעיר כשיוצא יניח ידו על המזוזה ויאמר בשמך טל אטלה" כי ט"ל בגימטריא כוז"ו אחד מן השמות של הקב"ה ובכל עת שיצא מן הפתח יניח ידו על המזוזה ויאמר "ה' שומרי ה' צילי על ידי ימיני ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד עולם", ועי' בספר הכתב והקבלה פרשת ואתחנן דכתב דהמקור להנחת היד הוא מעבודה זרה דף י"א שאונקלוס הגר הניח ידו על המזוזה בעת שרצו חיילי הקיסר לתופסו, אך בשו"ת רבי עקיבא איגר סי' נ"ח כתב דאין מקור להנחת היד על המזוזה, והנה ע"כ לא מוזכר נישוק רק הנחת יד. אך עי'

ברכ"י יור"ד סי' רפ"ה בשם האריז"ל יניח אצבעו הנקרא אמה על ש-ד-י וינשקנה ויתפלל וכו' משמע דמנשק את האצבע שנגעה במזוזה והוא משום חיבוב מצוה, ועי' שערי אפרים שער י' סעי' ד' דגם בס"ת אם אין יכול לנשק בפה ינשק ביד שמראה כאילו ע"י הנגיעה בס"ת נדבק ביד רושם הקדושה ומנשק שם, וכן לגבי תפילין מנשקין היד כשממשמשים בהם, וענין הנשיקה הוא חיבור לטהרה ויש בזה חיבוב מצוה וכן היו שהיו מנשקים את האתרוג, עוד מפורש ברמ"א דאין חילוק בין כניסה ליציאה וביותר אי הוי משום חיבוב מצוה מאי נ"מ. ועי' בכנסת הגדולה יו"ד רפ"ה ב' שכתב "נוהגים שנוקבים הקנה במקום של שם ש ד "י כדי שיראה לחוץ וכדי שלא ימחק חס ושלום כשמניחין היד לנישוק המזוזה עושין ונותנין באותו חור זכוכית" הרי לנו אזכור לנישוק המזוזה, וכן הביא בליקוטי מהרי"ח דף ל"ג בשם מהר"מ פאפירש ז"ל שכתב בספרו אור צדיקים בזה"ל "וינשק המזוזה להכניע היצה"ר בשם שדי" וכו' עיי"ש, וכ"כ הרב זכרון מנחם בשם הרב משנת חסידים עיי"ש גם בספר חיי אדם כלל ט"ו העלה להלכה בזה"ל לפיכך כשיצא אדם מפתח ביתו ינשק המזוזה וכו' עכ"ל. וכן מובא הלשון "לנשק" אצל מזוזה בערוך השולחן יו"ד רפה ד' אך בשם ר' שלמה זלמן אוירבך בהליכות שלמה הלכות תפילה עמ' פ"ט בהערה מובא "בהנחת היד על המזוזה וכיו"ב לא היה מנשק, ומ"מ אמר שהנמצא במקום שכולם נוהגים כן אל יפרוש מן הציבור ". וע"ע בספר שכל טוב על הל' מזוזה סי' רפ"ה סעי' ב' עמ' נ"ח נ"ט באורך.

בברכת תורה המערכת.

ולהלן עוד מ"מ בנישוק מזוזה "כשיוצא מביתו מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין ללכת לביה"כ ינשק המזוזה ויכוין בשם ש-ד-י ואחוריו שם כה"ת להכניע יצר הרע ויכוין כי יצה"ר במלוי יוד צדי ריש ס"ת ש-ד-י ואמצע התיבות יו"ד לבטל מחשבות רעות ואני נהגתי לומר ש-ד-י יצילני מיצה"ר ומכל חטא ומכל לשה"ר ומכל צרה יחל"ץ {ר"ת יצר חטא לה"ר צרה} עני בעניו כדכתיב והי"ה שד"י בצריך יכוין כי הוי"ה מבפנים וש-ד-י מבחוץ דהוא פנים דשם כה"ת ויש מי שכתב שיאמר פ' שמע ישראל במזוזה ומועיל מאד. {עה"ל צפורן שמיר י'} "בכל עת אשר עינו רואה את המזוזה בכניסתו או ביציאתו יניח ידו הימנית על המזוזה ויקבל עליו על מלכות שמים ועל מצוות, שנכתבו בפ' שמע ובפ' והיה אם שמע שבמזוזה, ויכוין במחשבתו בזה לשון בשמחה עצומה: "אני מאמין באמונה שלמה ואמיתית שאתה יחיד ומיוחד, ומקבל עלי לקיים מצוותיך הקדושים. {יסוד ושורש העבודה ש"ב פ"ח} בפתח הפנימי שבבית יכוין בהנחת יד על המזוזה כי יצ"ר במילוי אותיות הוא יו"ד צד"י רי"ש ס"ת ש-ד-י, ר"ל ששם של ש-ד-י הוא טוב להנצל מיצר הרע ובצאתו מביתו יתפלל תפילה קצרה: רבש"ע חוסה נא עלי למלטני מיצר הרע וכל כת דיליה אמן, או יקרא ק"ש פרשה ראשונה שמע וכו' עד ובשעריך ואז ימלט באותו יום מכל עון ואשמה. {קב הישר אות כ"ב וכ"ג}.

תתצ"ז. מנין ומהו לשון תאריך

שאלה: מנין ומהו לשון תאריך?

תשובה: מילת תאריך היא מילה בערבית ומופיע כמה פעמים ברמב"ם ובפר' ר' סעדיה גאון על דניאל ומתורגמת ג"כ ללה"ק לתאריך, ומצב"ז ג"כ צילום מש"כ על כך. (ראה נספח מס' 25 עמ' תריג).

תתצ"ח. האם נכונה השמועה בענין לקיחת אוכל בלי רשות ע"י בחורי ישיבה

שאלה: האם יש היתר של ר"מ פיינשטיין או החזו"א לקחת אוכל מהישיבה ללא רשות, והאם יש בפוסקים שמדברים על זה להיתר או לאיסור?

מביע אני תודה להתייחסות הנעימה לשאלות יגדיל תורה ויאדירה וה' יהיה בעזרכם. ש"ק.

תשובה: בענין לקיחת אוכל מהישיבה ללא רשות, מש"כ בשם ר' משה פיינשטיין הנה בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ד סימן ל"ט כתב הפוך, דכתב דבישיבות ההנהלה יש לה דין גזבר ובעלים ואין לשנות אלא מדעתם ואף על פי שהתורמים רוצים בטובתם של הבחורים סומכים הם על ההנהלה שהיא זו שתקבע ואין לבחורים שום שותפות בכספי הישיבה, ומש"כ בשם החזו"א ואמנם נפוצה שמועה בזה בשם מרן החזו"א זצ"ל שמותר לבחורים ליקח אוכל וכד' ללא רשות הישיבה משום דאין על ראש הישיבה דין בעלים בזה ואינו יכול לאסור על הבחורים, אך יעי' בספר תורת הישיבה עמ' צ"ו הערה 23 דכתב דלאחר בירור מקיף בזה לא היו דברים מעולם ולעולם לא אמר דבר כזה, אלא שהוציאו דבר זה מתוך פלוגתא אחריתי שהיתה בינו לבין הרב מפונבי'ז, וכתב דכן כתב לו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, גם בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סי' קסג כתב דאותם בחורים המשנים מדעת הישיבה עוברים בגזל גמור דעל הנהלת הישיבה יש דין בעלים, וכן העלה בשו"ת אבני ישפה חלק ג' סימן קט"ו בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א, וכן מובא בשם הגרא"מ שך זצ"ל שעוולה חמורה היא ליקח ללא רשות ושיש דין בעלים לראש ישיבה לכל דבר, והביא דבריו בספר הזיכרון זכרון עזרא ח"א עמ' קל"ב. ולפ"ז כל הלוקח ללא רשות עובר על גזל. ומה ששאלת באופן פרטי על מנהג ישיבתכם במוצאי שבת הדבר תלוי בדעת הישיבה אי מקפידה על כך או לא וצריך לברר אצל ההנהלה מה דעתם וכונתם בענין זה ואם הם מקפידים על כך.

תתצ"ט. מדוע באונאת דברים ליכא חיוב וידוי כשאר עבירות שבין אדם לחבירו

שאלה: לכבוד רבני בכבוד רב המערכת שיחיו לאויט"א.

יש לי כמה הערות בכמה ענינים ותודה לקל שיש למי לפנות בענין ואעתיק כאן ג' הערות בהלכה.

בדין מי שציער חבירו בדברים דקיי"ל דצריך לפייסו ולרצותו ולבד מזה גם צריך להתוודות כמש"כ הרמב"ם הל' תשובה {פ"א ה"א}, אך ראיתי בפמ"ג סי' תר"ז

{משב"ז א'} דבר חידוש וז"ל "ומשמע אף בין אדם לחבירו כגזל וגניבה נמי {צריך לשוב ולהתוודות לבד מהפיוס} אע"פ שמחל לו והשיב את הגזילה, אפ"ה מתוודה ביוה"כ לעולם, דמ"מ גם בין אדם למקום חטא, אבל הקניט חבירו בדברים או עני המהפך בחררה וכדו', י"ל כיון שביקש מחילה מחבירו והתוודה ביוה"כ אחד א"צ להתוודות ביוה"כ שנית, או אפשר אף ביו"כ ראשון א"צ וצ"ע, עכ"ל. וע"ע בדבריו בסי' תר"ו {אשל א'}.

ודבריו צ"ב הן מסברא והן מדברי הפוסקים והראשונים ז"ל, קודם כל מאי שנא לאו דאונאת דברים וכדו' שהם לאוין לכל דבר וכמבואר בש"ס ב"מ נ"ח: גבי הונאת דברים וכדו' דבהם ליכא חלק הבין אדם למקום שיצטרך להתוודות, לבין גזל וכו' שכן צריך להתוודות משום לתא דבין אדם למקום שיש בכל עבירה שבין אדם לחבירו כידוע, ועוד יותר דאף אי נימא כסברת הפמ"ג א"כ מאי שנא יוה"כ ראשון מיוהכ"פ שני דלפי"ד גם בראשון לא יצטרך לשוב ולהתוודות.

ומד' הראשונים צ"ע שכ' הרמב"ם בספר המצוות {עשה ע"ג} אחר שהביא לדין וידוי כ' בזה"ל "ושם נאמר ג"כ מכל חטאת האדם מה שבינו לבין חבירו על הגניבות ועל הגזילות ועל לשון הרע וכו' " הרי בהדיא דגם לשה"ר שהוא בכלל הונאת דברים ודומיהן חייב להתוודות דומיא דגניבה וגזילה, וכדבריו כ' גם בחינוך {מצוה שס"ד}, וביותר הדגישו בעל המאירי בחיבור התשובה {מאמר א' פ"י} וז"ל "לא שיעלה על לב החוטא שיספיק לו בחלק עבירות שבינו לבין חבירו בהשיבו את העושק וכו' וכן אם הקניטו וביישו שיתכפר לו אחר שיפייסנו וימחול לו מבלי שיצטרך התוודות לה' על חטא וכו' " הרי בפירוש דאף בזה לא סגי בפיוס וריצוי וצריך ווידוי לה' להתכפר, וצ"ע.

ועכ"פ ד' הפמ"ג צריכין ביאור וישוב, וגם יש לדון להלכה שלמעשה הביאו המ"ב בלי שום חולק ולא תמה עליו כלום עי' סי' תר"ז סקי"ג ובשעה"צ שם, וצ"ע.

תשובה: בענין דברי הפרי מגדים, ראינו מי שכתב דבהקניט את חבירו ועני המהפך בחררה אין ע"ז לאו דאורייתא ולכך לא הוי בין אדם למקום, אך זה אינו דהאיכא לאו דלא תונו. ועי' בפמ"ג באשל אברהם בסי' תר"ו ס"ק ב' דחילק דבהקנטה לא עבר בקום ועשה משא"כ בגזילה ודבריו צ"ב. ועי' בחבצלת השרון על פרשת נשא עמ' ע"ג מה שהביא בשם קונטרס התשובה להגר"ב ויסבקר שליט"א שעמד בזה, ועי' שם דנשאר בצ"ע.

תת"ק. תרי קלי לא משתמעי האם גם כששומע בבירור

שאלה: לכבוד ולתפארת המערכת.

הנני מכיר טוב על התשובות שהשיב לי, ברכתי עליהם ברכת הנהנין בתחילה, וברכת הודאה לבסוף, יה"ר שתמשיך להשיב ולענות לכל השואלים ולכל הצמאים והרעבים לשמוע דבר ה'.

בענין הכלל של "תרי קלי לא משתמעי" מה הדין אם יודע בבירור ששמע כל מילה ומילה מפי אדם אחד {כגון שיש לו קול חזק, והיה סמוך לו} האם גם בכה"ג אמרינן לא משתמעי, או"ד כל הדין הזה איירי באופן ששומע, מיותר מבן אדם בבת אחת, ושומע השני קולות ביחד בערך שוה, שבזה אמרינן לא משתמעי ונחשב כלא שומע כלום, אבל אם יודע בבירור ששמע היטב מאדם אחד, הגם שהיה עוד אנשים שדיברו או שאמרו אותו דבר, אין חסרון בכך?

תשובה: בענין תרי קלי לא משתמעי אי שמע קול אחד ברור, עי' בספר ברכת משה [להר"ר משה דרוק] ח"א סי' ה' שדן בזה.

בברכת תורה המערכת.

תתק"א. אי צריך לכסות עיניו בק"ש גם לא לשם מצוה

האם שמים את היד על העינים לכסותם בשעה שאומרים פסוק ראשון של קרי"ש דווקא כשקורין לשם חובה כל ג' פרשיות, או גם כשקורין שלא לשם מצוה כגון פרשה ראשונה {או ג' פרשיות} בקרי"ש על המיטה כשכבר יצא יד"ח,או כשאומרים פרשה ראשונה בשלום זכר, וכן יש להסתפק כשאומרים בקרבנות אחרי ברכת השחר ואומרים פעמים בכל יום שמע ישראל וכו', האם יש גדר וכלל בזה?

תשובה: בענין הנחת יד על פניו בשעת ק"ש שעל המיטה, עי' בספר מנחת איתן פ"ב סעי' י"ז דכתב דודאי מעיקר הדין אינו חייב כיון דהוי רק בשביל שמירה, אך כתב דכיון דכתב בספר סדר היום דיש ענין לקבל עול מלכות שמים א"כ יש ענין ג"כ לשים את ידו על פניו, ונ"ל דה"ה בקורבנות דכיון דלא ניתקן בשביל קבלת עול מלכות שמים אין ענין לשים ידו.

בברכת תורה המערכת.

תתק"ב. אי יש ענין לעשות סעודה כשזוכה לפריה ורביה

שאלה: למערכת דופקי בתשובה שלום רב.

שמעתי בשם הרמ"א שיש ענין לעשות סעודה כשאחד זוכה לקיים מצות פו"ר, האם ידוע לכם מקור הדברים?

תשובה: בענין סעודה לקיום מצוות פו"ר לא מצאנו מי שכתב כן.

תתק"ג. הדלקת מזגן כשמפריע לחבירו

שאלה: רוב בני הישיבה מעונינים במזגן וקבוצה אחרת הדבר מפריע להם ללמוד ולהתפלל ובמיוחד בימי החורף הקרים, האם בידם לעכב או כיון שרוב הישיבה מעונינת בזה אין בידם לעכב?

תשובה: בענין המזגן, הנה מצאנו דוגמא לזה בדין הרוצה לסגור חלון בחורף, עי' במוריה [שנה שבע עשרה גיליון א-ד] בשם ר' שמואל מסלנט שכתב שחייבים לסגור את החלון כשקר לאחד המתפללים וכן להיפך בחורף, והביא ראיה לכך מהמשנה מסכת פאה פרק ד' משנה א', ועיין במה שכתב להשיב על ראייתו הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו דרך אמונה שם בפאה בד"ה אפילו וחלק עליו לדינא וס"ל שאף בדברים אלו אזלינן בתר הרוב ואין היחיד יכול לעכב, והביא ראיה לדבריו מדברי המשנה ברורה סימן נ"ג ס"ק נ"ג, גם בשו"ת שבט הלוי ח"ט סימן רח"צ העלה דבדברים אלו אזלינן בתר רוב הציבור, וכן העלה בספר משפטי התורה חלק א' סימן פ"ט דכיון שלרוב בני אדם מזיק פתיחת חלון בחורף מהקור או סגירתו בקיץ מפני החום לפיכך נחשבים, ולפ"ז לכאו' כן הדבר במזגן תלוי בחורף או בקיץ, אך יעוי' בשו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן ש"ז דכתב שם דכ"ז הוא לענין פתיחת חלון ומאורר אבל לגבי מזגן אפילו אם רובם נהנים מ"מ כיון שיש שאינם מסוגלים לסבול הקור ויש חשש חולי [וכמו שרואים במציאות], ופסק הרמ"א חו"מ סי' קנ"ו סעיף ב' דבמקום חולה וקול וכיוצ"ב שמזיק לו לא מהני אפילו חזקה, וכן הובא ברמ"א שם סי' קנ"ה סעיף ס"ו דאפילו אינו מזיק לחצר אלא שיש לו חולי הראש לבעל החצר וקול ההכאה מזיק לו צריך להרחיק את עצמו, אולם סיים שם את דבריו דטוב שיחפשו באופן זה לעשות פשרה לתרוייהו מפני שאי אפשר לקחת לגמרי מחבורת הלומדים את השימוש בו מאחר דבזמננו התקנת מזגן הוא כדבר נורמלי [וודאי כן במקום חם כתפרח בנגב] ולמעשה צריך לשאול את רבני הישיבה.

בברכת תורה המערכת.

תתק"ד. מהו גדר כריתת ברית ומהו גדר תקיעת כף

שאלה: מהו גדר כריתת ברית ומהו גדר תקיעת כף?

תשובה: עי' בשו"ת בנימין זאב הל' שבועות סי' ר"פ דכתב דתקיעת כף היא ככריתת ברית כדאיתא במיימון בתשובות השייכות בספר הפלאה, והמרדכי בשבועות בשבועות שתים והביאו גם מהסמ"ג בלאוין סי' רמ"א בשם ר"י שהשיב משם ר"ת וז"ל השיב ר"י הבטחה בתקיעת כף אומר ר"ת שהיא ככריתת ברית והיה נראה להחמיר בה יותר מנדר ושבועה והיה דורש מהפסוק ובזה באלה להפר ברית והנה נתן ידו בכל אלה לא ימלט ואף על פי שלא מצינו בשום מקום מפורש שתהיה זו הנתינת יד תקיעת כף

אלא אפשר להיות שהיה נתינת יד לישבע בס"ת מכל מקום אפשר שתקיעת כף היתה שם ואעפ"כ אם יש מכשול רב והפסד מרובה בדב' ויבוא בכך מוטב לאכול בשר תמותות שחוטות ולא לאכול בשר תמותות נבלות ויתירנה חכם כי קצת הדעת מכרעת דלא חמירא משבועה ולא נהגו הדורות להחמיר בה יותר אלא להקל להמנע מעונש שבועה ועושין תקיעת כף עכ"ד, הרי מפורש בהדיא שר"ת מדמי אותו קצת כשבועה דכן כתב דעושין תקיעת כף להמנע מעונש שבועה ולפ"ז ראוי לו לראובן להשמר גם מזה כיון דמדמהו ככריתת ברית וברי"ת עם המילה עולה תרי"ג ונראה שהבין כן לפי שהפסוק אמור בצדקיה שנשבע לנבוכדנצר ובנדרים ס"ה ע"א אמרו שהתירו לו סנהדרין שלא כדין ולפי שהנשבע לחבירו אין מתירין לו אלא בפניו וע"ז קאי ר"ת דבלא"ה אין להם להתירו גם אפשר משום דשלא בפניו הביאו מר"ת שבדיעבד מותר ובפסוק משמע שאף אחר ההתרה עדיין היה בגדר מפר ברית, אמנם הר"י ב"ר שמואל הקשה ע"ז שהרי בגמ' עולה דלאו משום תק"כ היה האיסור, ומ"מ כתב שאינו מורה להקל אלא כברית מחשביניה דאפילו שלא נחשבה ברית בימי הנביאים ובימי חז"ל לנו היא נחשבת לברית כיון שקבעוה הדורות לברית וגם רגילין לעשות במקום ברית יותר מעברת בין הבתרים וכתב דבין כך ובין כך אם יש מכשול רב והפסד מרובה מוטב לאכול בשר תמותות שחוטות ולהתיר עפ"י חכם כי קצת הדעת מכרעת שלא החמירו משבועה ולא נהגו בה הדורות להחמיר יותר משבועה אלא להקל כי יראו עונש השבועה דומיא דתקנת אלמנה וכו' זה תה"ד ע"ש, ותשובה זו הביא במרדכי פ"נ דשבועות סי' תשנ"ז, ובשבלי הלקט ה' שבועות והעולה שדעת ר"ת שתק"כ היא ברית ומשמע שאינה שבועה שהרי בצדקיה דנו בגמ' מצד השבועה ולר"ת בלאו השבועה היה שם ברית וס"ל לר"ת דלברית אין התרה וקצת יש לבאר שכפי הנראה אין לאו בתורה על ברית אלא שבכל התורה עולה ענין חומר הברית שכמה פעמים נאמר שהשי"ת כרת ברית עם האבות ועם ישראל וכן בכל הדורות כרתו ברית גם יש לאו לכרות ברית עם ז' אומות והרי שענין זה דבר חמור החל על העושה, וראה רמב"ן פ' נח בראשית ו' וריבר"ש ס"ל נמי שהיא ברית, אמנם כתב שהדעת מכרעת שקילא משבועה אלא שלא הקל נגד ר"ת אלא בצורך וצריך לומר שמה דס"ל שמועיל בה התרה אינה אלא מסברא שאם אינה שבועה אף שקילא עכ"פ מנין שיש לה היתר ונוסיף דע"כ נאמר דס"ל לר"י שאינה בגדר שבועה כשבועה באמונה דאל"כ האיך כתב דקילא "משבועה" ואין לומר משום שאינה בשם שהי"ל לומר דקילא משבועה בשם וברי"מ יו"ד סי' רל"ט ראה ד"מ השלם הביא דמהרי"ו סי' קל"ו כתב דאי לאו דמסתפינא היה אומר דלא החמירו בת"כ אלא כשנתן לעשות לאדם זה אבל אם נתן לראובן לעשות דבר לשמעון אין להחמיר כולי האי הואיל והטעם משום כריתת ברית, והד"מ השיב דבמרדכי כתב דאם תלה בדעת המקבל יוכל למחול לו תק"כ אבל אם נתן לו ת"כ דרך שבועה לקבל עליו בינו לבינו כתוקע כפו לשמים הוי שבועה וא"י למחול וזה משמע שלא כדברי מהרי"ו אלא אפי' בלא כריתות ברית מחשיבו כשבועה אם נתנה דרך שבועה וצ"ע ע"כ. ועי' בב"י ביו"ד דיש מקילים לגמרי והכריע דהוי כשבועה לפי"ז דעתו כאן

שהוא בגדר ברית ואין מועיל בשבועת דיינים העולה לפנינו בשיטות הסוברים דמועיל תק"כ ג' שיטות הא' הר"י בן מנחם ור"מ מרוטנבורג דס"ל דתק"כ שבועה הב' ר"ת דס"ל דהיא ברית וחמירא משבועה הג' ריבר"ש דס"ל שהיא ברית וקילא משבועה ובתק"כ בכונת שבועה לרמ"א הוי כשבועה ובמהרי"ו הבין דלא הוי כשבועה, והב"י ביו"ד שם הביא שמהרי"ק שורש נ"ב כתב בשם סמ"ק מצוה פ' שאין להחמיר בתק"כ יותר משבועה והביא מתשב"ץ ח"ב קמ"א שראה בתי הרשב"א שאין בתקיעת כף שום חיוב אלא משום שארית ישראל וכו', ות' הרשב"א היא לפנינו בח"ה סי' ס"ז, ובשו"ע שם מ"ב הכריע דהיא כשבועה ושיש לה התרה, ומצאתי תשובה לר"י אור זרוע נדפסה בת' ר"מ ד' לבוב סי' קי"ח כתב וז"ל וגם כי נאמנים עלי דברי הר' שמריה משפירא שכתב כי תקיעת כף אין לה דין שבועה ולת' זו נתכוין רש"ל בהג' טור יו"ד סי' רכ"א, והביאו הט"ז סי' רל"א ס"ק ג', וכן בארחות חיים ה' שבועות סי' ט' העתיק כדברי הרשב"א ובהג' תשב"ץ סי' ת"א כתב דברית היא שבועה ולא שייכא לענינינו דודאי י"ל דהיא שבועה אמנם ר"ת חידש שברית הוא ענין מיוחד בין "דם לחברו בחומר שבועה או יותר מחומר שבועה שמשו"ה אין בו התרה והג' תשב"ץ נתכוין לכל שבועה דלאו לאו והש"ך רל"ז ס"ק ז' העתיקו לענין זה, וראה רבינו בחיי פ' לך לך בראשית ט"ו י"ח וז"ל כי דרך כורתי ברית שישבעו תחילה ואח"כ יכרתו ברית ומשמע דברית מצד עצמה אינה בענין שבועה, ועי' בדבריו בחיי שרה כ"ד ב' (ראה נספח מס' 26 עמ' תריד).

ועי' טור יו"ד סי' רנ"ב שו"ת שארית יוסף סי' נ"ט, ועי' מהרי"ק שורש נ"ב שהתוקע ב' כפיו לשמים אם לשם ברית נתכוין דינו כתקיעת כף לאדם, ועיין סמ"ג לאוין רל"ח דתקיעת כף הוא כריתות ברית.

תתק"ה. אם אפשר לברך על מצוה קודם זמנה

שאלה: לכבוד המערכת שלומכם ישגא לעד.

נסתפקתי האם שייך לברך על מצוה קודם זמנה, כגון לברך דקה קודם עלות השחר אקב"ו על נטילת לולב, ומיד בעלוה"ש יטול לולב וכן בשאר מצוות?

תשובה: הצל"ח מסתפק בברכות דף י"א בברכת התורה שמברך קודם עלות השחר פוטר אותו מלברך ברכת התורה על מה שילמד לאחר עלות השחר, וכן איתא בספר האלף לך שלמה בסי' ל"ג דהוי ברכה לבטלה וצריך לחזור ולברך. ובתשובת הרש"ל סי' ז' פוסק דיכול לברך קודם זמנו, וראה בבאר היטב באהע"ז סי' ל"ד שהביא להסתפק בקטן שקדש אשה אי מברכין ברכת אירוסין.

תתק"ו. ישן דפטור ממצוות לגרש"ז אי איכא תשלומין לתפילה

שאלה: ידועים דברי הגרשז"א דישן פטור מכל המצוות, ותימה דלפי"ד הישן כל זמן תפילה לא יהא בו תשלומין לתפילה שהחסיר וכאונן דקיי"ל דכיון דמיפטר ל"ש ביה תשלומין?

תשובה: בענין ישן פטור מן המצוות, עי' בשיטמ"ק במנחות דכבר כתב כן, ועי' בשדי חמד ערך ישן דהאריך בכך.,

ומה ששאלת דא"כ יפטר מתפילה כמו באונן, עי' באילת השחר בכתובות דף ו: דכתב לחלק בין אונס דישן דהוא אנוס במציאות וממילא אין לו פטור בעצם ולכך חייב להשלים, משא"כ באונס דאונן במציאות הוא לא היה אנוס ורק דין אחר פטרו ובכה"ג חייב להשלים.

בברכת תורה המערכת.

תתק"ז. אי כשהאשה חוטאת בעלה נענש

שאלה: בתשו' הסבא קדישא {לגרש"א אלפנדרי או"ח ח"ג סי' ד' ד"ה וראיתי} בשם הכלי יקר {מלכים א' סי' י"א} דכשהאשה חוטאת אף בעלה נענש, וצ"ע אי כוונתו כפשוטו ואי מוסכם הדבר בשאר האחרונים, ולא אשכחנא מאן דאיירי בהא? וצ"ב.

תשובה: בדברי הכלי יקר, כתב בספר לאברהם למקנה חאו"ח והביאור לכאו' דהבעל היה בכוחו למנוע את אשתו מהחטא ובודאי דיש בכך חידוש. ועי' בקונטרס ערבות עמ' קנ"ז דהביאו, וכן בספר שאלו לברוך חיו"ד סי' ל"ו, וכן במערכות דברי אמת עמ' קס"ח בהגהות.

בברכת תורה המערכת.

תתק"ח. בענין מיתת ר' שלמה מולכו

שאלה: לכבוד מערכת "לדופקי בתשובה" אשמח להיעזר בכם בכמה נושאים.

בספר שערי קדושה למהרח"ו מזכיר את ר' יוסף דילא ריינה ור' שלמה מולכו כשהם השתמשו בקבלה מעשית ונאבדו מן העולם, ולגבי ר' יוסף דילא ריינה כבר ידוע המעשה נורא הנדפס בהגדת חתם סופר אבל מה כוונתו על ר' שלמה מוליכו, הרי המיתו אותו על קידוש ה' ומה פתאום להחשיב את זה כעונש, הרי המגיד אמר לב"י (בספר מ"מ דף ס"ב) שיזכה לקדש את ה' כמו שזכה ר' שלמה בחירי. ובפרט לפי מה דנראה בספר אוצר הגדולים דהומת בגיל 101.

ואבקש גם אם תוכלו לציין עבורי מראי מקומות אודותיו (מחוץ לשם הגדולים וסדר הדורות ואצר הגדולים אלופי יעקב.).

תשובה: בענין ר' שלמה מולכו, הנה מש"כ דנענש בגלל שימוש בקבלה הנה ד"ז מופיע רק בשערי קדושה למהרח"ו, אך אין זה סתירה למה שנהרג על קדושת ה' ובגיל מאוחר דודאי יש בזה גם נקודה של עונש דאף ר"ע ששאף כל ימיו על קידוש ה' מבואר בגמ' דהיה בזה נקודה של עונש על שלא שימש את ר"א הגדול כמבואר בסנהדרין דף ס"ח דודאי כל יסורים שבאים על האדם אינם בחינם, וכן עשרה הרוגי מלכות אף שמתו על קדושת ה' היה בזה עונש על מכירת יוסף.

בברכת תורה המערכת.

תתק"ט. בדברי המהר"ם והריב"ש דקידש אשה יחזור ויקדש מדוע

שאלה: לכבוד המערכת.

בשו"ת מהר"ם מרוטנברג ב"ב סי' קל"ב כ' דמי שקידש אשה ע"י שליח יחזור ויקדש שוב בעצמו, ומדין מצוה בו יותר מבשלוחו, וכ"כ בריב"ש בסי' פ"ה, וצ"ע שהרי כבר חלו הקידושין הראשונים, ואטו מי שלקח אתרוג לא מהודר יטול שוב אתרוג מהודר, ובעינא למידע מאן קמיירי בהא.

בברה"ת ש.ק.

תשובה: בענין דברי המהר"ם מרוטנברג, הנה כבר ציינת לדברי הריב"ש שאומר כמותו אך לא עיינת בתוכו ושם הוא חולק על דברי המהר"ם מהסברא שכתבת, וכן הקשו רבים ובאמת דבריו תמוהים מאוד, ועי' בשו"ת התשב"ץ ח"ב סי' ע"ד, ועי' בגליוני הש"ס בקידושין דף מ"ב מה שניסה ליישב דבריו בדוחק עיי"ש.

בברכת תורה המערכת.

תתק"י. אי מי שחייבוהו ב"ד שרי לברוח וכן כשיודע שהוא זכאי

שאלה: לכבוד המערכת.

יש להסתפק במי שחייבוהו בי"ד מיתה, האם שרי לו לברוח כשיכול, משום דהמצוה ד"ובערת" הוי על בי"ד, או דאסור לו לברוח, ואי נימא דאסור לו לברוח האם כשיודע בנפשיה שאינו מחויב מיתה שרי ליה לברוח?

תשובה: בענין מי שחייבוהו מיתה אי יכול לברוח, ודאי שאינו יכול לברוח דיש חיוב ומצוה לשמוע לב"ד ועוד אי לא יהרגוהו לא יתכפר לו עוונו.

ובענין מי שיודע שאינו חייב מיתה כבר נשאלנו על כך והודפסו הדברים בלדופקי בתשובה שיצא לאור ונעתיק לך עקרי הדברים, יעוי' במאמרו של הגרמ"מ פרבשטיין במאסף התורני דברי משפט ח"ג שנקט בפשיטות דחייב הוא לשמוע לבי"ד באופן כזה, אלא שהוסיף שודאי אי"ז חיוב ממוני כלל אלא הוא מכח החיוב למנות בי"ד שנצטוינו ע"ז וכשאינו שומע למה שב"ד מחייבין אותו הרי מבטל כח של בי"ד כזה. וסברא יפה היא אך לא נראה בדבריו מקור מפורש לכך ודיברנו עם כמה ת"ח ויש שצידדו בסברת הגרמ"מ פרבשטיין, אך הג"ר רפאל שמולביץ וכן אחיו הג"ר מאיר שמולביץ וכן הגר"י סילמן שבררו נושא זה בזמנו ונקטו דאין שום חיוב לקיים את דברי הב"ד לא משום קיום הדין ולא משום חיוב מנוי ב"ד, והביאו קצת ראיה מדברי רע"א בהל' חלב בשם התבואות שור דאם העידו עדים על דבר שהוא חלב והוא יודע שד"ז שומן אין חייב לשמוע להם ואע"פ דשם אין ב"ד יתכן דה"ה לגבי עדות על דבר שבערוה ששם הוי גם בפני ב"ד אך כמובן אינה ראיה מוכרחת אך הראנו הבה"ח שניאור נ"י דבאמרי בינה חו"מ עדות סי' ב' דן כה"ג ביודע שעדי שקר חיבוהו לתת גט אי הוי גט מעושה ועיי"ש מה שהביא ראיה מהר"ן בסנהדרין דף פ"ב, ועי' בספר חבצלת השרון פרשת וישב גבי יהודה ותמר עמ' תי"ג דדן ביודע שבי"ד חיבוהו מיתה ע"י עדי שקר אי יכול להרוג את השליח בי"ד מדין רודף . וכן נשאל ר"ח קניבסקי בספר דולה ומשקה חו"מ עמ' רצ"ה ופסק דאסור מתרי טעמי מכח בי"ד ומדין דהשליח ב"ד עושה ע"פ ההלכה אך לא הביאו ראיה לדבריהם רק כתבו כן מסברא, ועי' עוד שיעורי ר' שמואל רוזובסקי בתחילת מכות.

תתקי"א. מדוע אין בודקין לעיגונא בדם המת כמו שעשה הרס"ג

שאלה: ידוע המעשה המובא בספר חסידים רל"ב מעשה באדם שמת והניח נכסים וב' אנשים טוענים שהם בניו, ולקח רס"ג מעצם המת ולקח כוס דם מכ"א מאלו שטענו שהם בניו ואותו שנבלע דמו בעצם סימן הוא שהוא הבן, ויל"ע דלפי"ז פתרנו כל בעיות עיגונא דניקח מעצם המת ומדם בנו, וניחזי אי היינו אותו אדם, וכמו דסמכינן עליה בממון דהוי בירור מוחלט ה"נ באיסורים.

ש.ק.

תשובה: לכבוד הבחור ש.ק. שמחנו לקבלת שאלתך החשובה.

בענין שאלתך בדברי ר' סעדיה גאון, בעיקר דבריו יעי' באליהו רבא או"ח סי' תקס"ח אות ט"ו על הא דאמרינן בגמ' ב"ב דף נ"ח במעשה דר' בנאה "ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה וכו' אמר להו זילו חבוטו קברא דאבוכון וכו' ההוא דבריה הוה לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי ע"כ. ושואל הא"ר צ"ע דאמר חבטו קבר דאבוכון ואינו אלא שודא דדייני כמש"כ רשב"א ולא עביד הך דרב סעדיה עכ"ל. ועי' ברש"ש

דכתב על מה שכותב הרשב"ם שם ומסתברא דלזה אהב יותר וכו' ואולי דכ' ליישב בזה קושיית הא"ר בסי' תקמח אות ט"ו וכו', ולפרושו א"ש דאכתי לא יוודע בזה צניעותו אשר כוון האב גם לזאת או משום דע"י נסיון דספר חסידים יתגלה שהן ממזרים ורבי בנאה לא רצה שיוודע פסולם על ידו וכו' אבל נסיון שלו אינו רק הודעת צניעותו יותר משאר אחיו וזה יותר בעיני עכ"ל.

ולענין שאלתך עי' בספר חשב האפוד להרה"ג חנוך דוב פדווא חנוך ח"ב סי' כ"ז דכתב דמן דין לא מסתבר שרב סעדיה דן על פי זה לבד ויותר מסתבר כי רב סעדיה ראה בחכמתו את צדקת הבן והשתמש בתחבולה זו רק כדי שהעבד בראותו כך תשבר גאותו ויודה שאין הוא הבן אלא האחר וכך הוה החזרת הנכסים להבן היתה משום הודאת העבד. ועי' בציץ אליעזר חי"ג סי ק"ד דהביא ג"כ את דברי הרב סעדיה הנ"ל שהביא בספר חסידים שם וכתב דאין לקבוע מזה הלכה היות ולא מצינו מכזה בש"ס וספרי הלכה וגם אין אתנו יודע עד מה לדעת מהות צורת הבדיקה והקביעה שעל פיה קבע רב סעדיה ועל מה הוטבעו אדני חכמתו בזה והעלה דבדיקת סוג הדם ותוצאותיה אינו תופס מקום בדיני תורה כדי לקבוע עי"כ זהות אבהות.

בברכת תורה המערכת.

תתקי"ב. קושיא במדרש שעברו ישראל על איסור נדה כדי שלא יזקקו נשותיהם ליוונים

שאלה: לכבוד ולתפארת מערכת "לדופקי בתשובה".

רב תודות על כל התשובות שהשיבו לי עד הנה יה"ר שתמשיכו להשיב כהוגן לכל השואלים כהנה וכהנה!

איתא במדרש מעשה חנוכה (הובא באוצר מדרשים, אייזנשטיין עמ' 189) וז"ל שם בא"ד וכיון שראו היונים שעמדו ישראל בגזירה זו, עמדו וגזרו כל מי שאשתו הולכת לטבילה יידקר בחרב וכל הרואה אותה הרי היא לו לאישה ובני' לעבדים, כיון שראו ישראל כך מנעו עצמם מלשמש, וכיון ששמעו יוונים כך אמרו הואיל ואין ישראל משמשין מיטותיהם אנו נזקקין להן, כיון שראו ישראל כך חזרו על נשיהם בלא טבילה בעל כרחן, אמרו רבש"ע בעל כרחינו שלא בטובותינו, שאין האישה רוצה לשבת תחת בעלה בלא עונתה, א"ל הקב"ה הואיל ועשיתם בלא כוונה אני אטהר אתכם, ופתח לכל אחד ואחד מהם מעיין בתוך ביתו וכו' עיי"ש, ויש להפליא עד דברים אלו דהאיך מותר לעבור על איסור כרת של נדה, ובודאי עדיף שהיוונים נזקקין להן בעל כרחם שדבר זה אינו כרת לכה"פ, ומהו ההיתר שישראל יעבור על איסור כרת כדי שאשתו לא תזנה בעל כרחה עם גוי, ועוד טעון ביאור דהלא מדעתם עשו כן ומרצונם, והאיך כלל ישראל יכולים

לתרץ ולפרש עצמם שזה "בעל כרחינו" משום שאין האישה רוצה לישב תחת בעלה בלי עונתה, האם זה מספיק לעבור על איסור כרת, ואילו בגלל זה נחשב "בעל כרחם", אתמהה!? אגיל ואשמח אם יכולים לשפוך אור ולבאר באר היטב את דברי קטע המדרש הזה, שלכאורה משולל הבנה וטעון ביאור גדול!

תשובה: בענין הערתך על המדרש המובא באוצר המדרשים, כבר תמה בכך בספר ממלכת כהנים להגר"מ חיים לייטר בעמ' קע"ו ובעמ' רנ"ב.

תתקי"ג. מדוע אין נותנים זרוע לחיים וקיבה

שאלה: לכב' המערכת.

מדוע לא נותנים היום בבית מטבחים זרוע לחיים וקיבה?

תשובה: בענין נתינת מתנות זרוע לחיים וקיבה בזה"ז, עי' בשו"ת תשב"ץ קטן סי' שפ"ז, ובשו"ת הרדב"ז סי' תרנ"ט, וביד אפרים על שו"ע יו"ד סי' ס"א סעי' כ"א, ובדרכי תשובה שם ס"ק קל"א, ובשו"ת משנה הלכות חי"ג סי' ק"ח בתשובה למחותנו האדמו"ר מגור נותן מספר טעמים לכך שלא נהגו העולם במצוה זו בימינו הן בא"י והן בחו"ל, טעם ראשון נותן שכיון שנלמד מתרו"מ ואותם אף בא"י מבית שני ואילך לא נהגו אלא מדרבנן ז"ל "וי"ל קצת לפמ"ש במעדני יו"ט אות ה' ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ מפרש רבא בגמ' דיליף נתינה נתינה מתרומה מה תרומה בארץ אין בחו"ל לא אף ראשית הגז בארץ אין בחו"ל לא וכו' ע"ש, וכיון דיליף לה מתרומה והרי תרומה עצמה בזה"ז בארץ ישראל דרבנן וכמ"ש הרמב"ם בהל' תרומות פ"א הכ"ו דאפילו בימי בית שני לא היו תרו"מ אלא מדרבנן שפיר יש לומר דבדורות אחרונים גם בארץ ישראל נהגו כבחו"ל כיון דלא הוי דאורייתא אף בארץ ישראל כן הי' נראה לכאורה לדחוק עכ"פ לישב קצת מנהג העולם" ומעיר שטעם זה ניתן לאומרו למ"ד שמתנות בזה"ז מדרבנן, אולם למ"ד מדאורייתא הרמב"ם והטור לא ניתן לאומרו. עוד מביא מהכרתי ופלתי סי' ס"א אות ו' מטעם שאין לנו כהן מיוחס ואע"ג שמתנות מותרות לכל ודי בכהני חזקה ועוד מתוך חשש לשיטת הרב יעב"ץ מעמדין אשר כתב שכהן המקבל פדיון הבן יחוש ליחוסו ויחזיר את המעות מחשש גזל וע"כ לא קיימו מצות מתנות כדי לא להכשיל את הכהן באיסור גזל, ועוד כיון שמתנות אינן טובלות אין האיסור אלא משום גזל השבט וכיון שהכהנים כהני חזקה הולכים בספיקא לקולא ואין נותנים.

ברכה המערכת.

תתקי"ד. מדוע מספיק חזקה לכהנים בפדיון הבן

שאלה: מדוע מספיק כהני חזקה לפדיון הבן בזה"ז?

תשובה: בענין חזקה לענין פדיון הבן, עי' בשו"ת שאילת יעב"ץ סי' קנ"ה הובא בפתחי תשובה סי' ש"ה ס"ק י"ב דכתב דפדיון הבן דהאידנא דהוי כהני חזקה בעלמא

אע"ג דלחומרא פודים מהם בכל אופן צריך להחזיר להם וכמעט שמדינא צריך להחזיר דהא האב הוא מוחזק ומספק איך יכול הכהן להוציא ולכן כל כהן יחוש לעצמו לפרוש מספק גזל ויחזיר דמי הפדיון. אבל בשו"ת חתם סופר סי' רצ"א דחה את דברי היעב"ץ, וכ"כ בערוך השולחן יו"ד סי' ש"ה סעי' נ"ה דאסור לשמוע דברים כאלו ולהקטין מעלת הכהונה וחלילה לעשות מזה איזה ספק ועיי"ש בארוכה, ועוד רבים כתבו נגד היעב"ץ ראה באה"ט סי' קכ"ח ס"ק פ"ג, ועיין בארוכה בשדי חמד אות כ' סי' צ"ב, וכן נקטו האחרונים. ועי' בשו"ת בית אפרים או"ח סי' ו', ועי' במשנה ברורה סימן קכ"ח ס"ק קע"ה כשדן בענין להשתמש בכהן הביא מספר כנסת יחזקאל סוף סימן נ"ו שחלילה להוציא לעז על יחוסי כהונה בזמן הזה, ועי' חזו"א שביעית ה' י"ב, ושו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' ל', ובשו"ת שבט הלוי יו"ד סוף סימן קע"ג כתב שמנהג העולם בזה דלא כחומרת היעב"ץ, וראה מה שכתבו עוד בזה עיקרי הד"ט יו"ד סימן ל"ג, גליון מהרש"א סימן ע"ה סעיף ח' וסעיף י"ח, לקוטי פנחס סימן ש"ה סקי"ז, שו"ת דברי יואל למרן הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה אה"ע סימן קי"ח אותיות כ' כ"ב, ובאמרי יושר סקמ"ו.

תתקט"ו. בשריפה אי קודם מצות השבת אבידה לספר יותר קדוש

שאלה: שלום עליכם!

אם ל"ע יש שריפה ושני ספרים עומדים לישרף, יש באפשרותי להציל ספר קודש שלי {חומש} או להציל ספר קודש של חברי {משניות}, האם להציל את המקודש יותר {שלי}, או שמא מפאת מצות השבת אבידה שהיא דאורייתא צריך להציל קודם את הספר של חבירי {שפחות מקודש}. האם מצאנו מי שדן בדבר מעין זה?

תשובה: בענין שאלתך בענין השבת אבידה, ליכא נ"מ בשאלתך כיון דאבדתו קודמת בכל מקרה לאבידת חבירו כמבואר בשו"ע רס"ד ס"ב, אך איכא נ"מ בציור של ספר מקודש יותר של הפקר ושל חבירו, ומצאנו כעין זה בספר חסידים סי' תתנ"ח ששם מקור הקדימה לתורה שבכתב שכתב עוד דאפי' אם יבוא לידי הפסד אם יציל קודם תושבע"פ כגון אם יש בידו משניות שאולין ותורה שבכתב שלו יציל תורה שבכתב ואל יחוש להפסד שלו, ולכאורה על של חבירו יש גם דין השבת אבידה [דתשלום לא הוי במקום השבת אבידה] ומוכח דהצלת קדוש יותר עדיפא.

תתקט"ז. אי יש יצה"ר ובחירה לבע"ח

שאלה: לכבוד המערכת שלום וברכה.

האמת ברצוני להודות על פועלכם הכביר וברצוני להעזר בכם שוב.

האם בהמה היא בעלת בחירה?

- יעוי' רמב"ן עה"פ "שופך דם האדם וגו' מיד כל חיה אדרשנו".
- צפרדעים- במכת צפרדע משמע שהחליטו ליכנס לתנור הגם שלא נצטוו.
- הכלבים קיבלו שכר על ששתקו ביצי"מ, {ולכל בנ"י לא יחרץ} שכל בשר לכלב תשליכון אותו.
- רמח"ל במאמר העיקרים משמע שדווקא לאדם יש בחירה {וכן רמוז בדרך עץ החיים לרמח"ל} וצ"ע.

תשובה: מה ששאלתם האם יש בחירה ויצר הרע לבהמות, הנה יש שהביאו ראיה מהגמ' בברכות ל"ג הרואה שור שחור בניסן ירחיק ממנו כי השטן מקטרג לו בין קרניו, אך אין בהכרח ראיה לענין זה דהנה ע"פ הקבלה עי' באר"י בשער הגלגולים דף כ"ב ביאר דימי ניסן עולים דשאים דיש גילגולים בדומם שנתקנים ועולים למדרגת החי והשור האוכלם ע"י אכילתו מעלם בדרגא ולפעמים יאכל נשמות דחויות שיש בהם זוהמת הסט"א ויתחזק בו העזות ויזיק בני אדם, ועי' במהרש"א דביאר דניסן לאו דוקא אלא תקופת ניסן דהינו גם אייר שהוא מזל שור ואז מזלו מתעורר, ועי' קובץ בית אהרון וישראל ק' מאמר מהרב י"ח סופר שליט"א מה שביאר עפ"ז, ועי' באדרת אליהו דברים א' כה"ג דאז מזל השור מתעורר. והנה בעיקר הדברים יעוי' במסכת אבות דר"נ פט"ז דאין יצר הרע לבהמות, וכעין זה כתוב במד"ר בראשית עה"פ ויצר, ועיי"ש במתנות כהונה. אך קשה קצת מהגמ' כאן וביחוד מהגמ' בברכות דף ס"א. אלא מעתה בהמה דלא כתוב בה ויצר לית ליה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא, וכן באמת הוכיח מגמ' זו במשך חוכמה דאחרי מות פט"ז פ"א-ג, אך יעוי' בחקל תפוחין {ובסוף ספר עבודת משא} עמ' שצ"ג דבירר באריכות סתירה זו {ועי' במהרש"א שם דהקשה דלבהמה אין יצר טוב ועי' ברש"ש מה שתירץ בזה}, ועי' גם בספר כסא רחמים לרב החיד"א על אבות דר"נ שם, וכן בספר אבות ראש ח"א דף קס"ד ע"ד, ועי' בספר ודרשת וחקרת דכתב דהוי מחלוקת, ובעל הטורים בראשית שם קושיא ב' כתב דיש יצר הרע לבהמות, אך רוב המפרשים ע"פ הפשט ביארו דאין יצר הרע ויצר טוב ממש לבהמות רק הקב"ה הטביע בהם שני טבעיים ולפ"ז ליכא סתירה בין הדברים, עי' כעין זה בבית אהרון כללי הש"ס עמ' ר"י, וכעין זה ברמב"ן בראשית פ"ט פ"ג דיש להם בחירה וטבע לבחור בטובתם ובמזונות ותאוות ולברוח מן המיתה שכן הטביע בהם הקב"ה עיי"ש וכ"כ בכל בע"ח טבעיו לטוב ולרע אלו הן יצריו אך אין זה יה"ר שנענש עליו רק הוטבע בו זו המידה כעין יה"ר אצל אנשים. ומה שהערת מהצפרדעים כבר כתבו כל המפרשים דאין ראיה רק מש"כ שנשאו חנניה מישאל ועזריה ק"ו מצפרדעים היא דכונת כל הבריאה לעשות רצון ה' ואם הצפרדעים שאין להם בחירה עשו רצון ה' ומסרו נפשם ק"ו אנחנו, וכן בכלבים כתבו כן כל המפרשים, ועי' במלבי"ם שם דכתב כן בפירוש דאף שבעלי חיים אינם בעלי שכר ועונש כי פעולתם טבעיית אמר הקב"ה "תן לו שכרו" שמזה ילמד אדם מוסר לדעת דרכי ה' שכל שכן שיש שכר ועונש להאדם שהוא בעל בחירה" עכ"ל.

תתקי"ז. ענין גיל 3

רציתי לברר {אחרי שעיינתי בזה הרבה בכתבי יד ובספרים ובפרט המצויים שביניהם שהם ע"פ חסידות ענינים כידוע, ולכן הסתבכתי בזה.} בקצרה אם ארצה לעשות חלאק"ע והכנסת הילד לחיידר למלמד בגיל 3 בדיוק, אך מטעמי נוחות עדיף לחלקם ליומים וע"כ שאלתי מה יותר הענין שיהיה בגיל 3 בדיוק ומה מהם פחות הענין, ואם אפשר לאחר או להקדים יום אחד את התגלחת או את הכנסה למלמד, ובמה שיש פחות ענין האם להקדים או לאחר?

בתודה מראש א.ל.ר.

תשובה: לכבוד הר"ר א.ל.ר. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין גיל שלוש, הנה בדברים אלו שאינם רק ענינים קשה לקבוע גדר דאינו ענין הלכתי ועקרוני כ"כ, אך בעיקר הדבר נראה שענין הגילוח הוא יותר ענין עקרוני, וכן גיל שלוש הנזכר בו על סמך הפס' ערלים יהיו עי' שו"ת ערוגת הבושם או"ח סי' ר"י, וגם מקורו בדברי האר"י בשער הכוונות דף פ"ז, וגם יש ענין בגילוח השער להמתקת הדינים והשערות הם מהס"א, עי' בשו"ת אפרקסרתא דענייא סי' קס"א, ולכן יש לעשות דוקא בזמן ולא לאחר ומאידך לא להקדים, והאחרונים נחלקו לגבי ל"ג בעומר אי כדאי לאחר או להקדים ועכ"פ עדיף לאחר מאשר להקדים כי מקור המנהג הוא מצד ערלים יהיו. וכן עדיף זה על הכנסת הילד לת"ת שע"ז לא מוזכר גיל שלוש באופן עקרוני אלא רק שאז מתחיל גיל חינוך והכנסה לת"ת, אך עצם התיקון שמוזכר שמקורו ברוקח ובכל בו לא מוזכר בו כלל גיל שלוש רק מוזכר בשבועות או ביום שנכנס לת"ת, וא"כ שם אין ענין גדול בגיל שלוש ולכן עדיפא עליו תגלחת.

בברכת תורה המערכת.

תתקי"ח. מדוע לא אמרינן בבה"ש חזקה קמייתא דהוא יום

שאלה: אמאי לא אמרינן בבין השמשות יום הוא מכח חזקה קמייתא?

תשובה: בענין בין השמשות אמאי לא סמכינן אחזקה, כבר עמד בכך בשו"ת חקרי לב יו"ד סי' קי"ב ורצה לתרץ בתחילה דהוי חזקה העשויה להשתנות, אך דחה תירוץ זה וביאר משום דהוי ספק קבוע תמיד עיי"ש, ועי' בשו"ת בשמים ראש סי' קכ"א ועי' באו"ש שבת פ"ה ה"ד.

בכבוד רב המערכת.

תתקי"ט. אי יש איסור קבלת לה"ר על מתים

שאלה: יש חרם הקדמונים לא לספר לה"ר ולהוציא שם רע על מתים, האם כלול בזה גם איסור לקבל לה"ר על מתים או לא?

תשובה: בענין שומע לה"ר על המתים לא מצאנו דבר על כך, אך מלשון המרדכי בפר' החובל והרמ"א באו"ח תר"ו משמע דהחרם דוקא על המבזה ואומר. ואין לנו בו אלא חידושו, וצ"ע.

תתק"כ. מנין היה לישראל יין וכדו' במדבר

שאלה: מנין היה לישראל יין שמן וסולת לקרבנות במדבר לנסכים וכן שאר דברים למצוות כגון מצות בפסח?

תשובה: בענין מנין היה לישראל יין במדבר, עי' במדרש רבה שיר השירים פ"ד כ"ז דהקשה מעין זה וז"ל "מהיכן היו ישראל מנסכים [אך יש גירסאות מנטרין] כל ארבעים שנה רבי יוחנן אמר מן הבאר וממנה היו רוב הנאתן דאמר רבי יוחנן הבאר היתה מעלה להם מיני דשאים מיני זרעים ומיני אילנות תדע לך שהוא כן שכיון שמתה מרים ופסקה הבאר מה היו אומרים "לא מקום זרע תאנה וגפן" [ועיי"ש עוד דעה שהיו מנסכים מהאשכול שהביאו המרגלים וכן יש שם עוד דעה שקנו מן הגוים], ולפ"ז ניחא גם קושיתך על שמן וסולת ומצות וד' מינים. וע"ע בתרגום שיר השירים א' י"ד על הפסוק אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי שכה תרגם "בההיא זמנא אוחי [מיהר] משה ועבד ית משכנא וכו' ומני ית בנוי דאהרן כהניא למקרב קרבנא על מדבחא ולנסכא ית חמרא על קורבנא ומנא הוה להו חמרא לנסכא הלא אינון במדברא לא אתר כשר לבית זרע ולא תאנין וגופנין ורמונין אלא הוו אזלו לכרמי עין גדי ונסכין מתמן אתכלין דענבין וכו' " ודוק היטב, ועי' במדרש תלפיות ענף יין הובא בגליוני הש"ס לר' יוסף אנגל בברכות דף מ"ח [ולא מצאנוהו במקומו] מנין היה לנדב ואביהוא יין במדבר אלא היין ששתו נדב ואביהוא היה מהבאר של מרים, דכמו שבמן היה כל טעמי האוכלים כן גם בבארה של מרים היה כל טעמי המשקים וכשאדם היה רוצה לטעום טעם משקה מסוים היה חושב על המים והיה טועם נדב ואביהו חשבו על המים שבבאר טעם של יין ושתו וכך נכנסו למקדש ונענשו ומתו ע"ש, וכ"ה במכילתא דר"י על הפס' ויחד יתרו שהיו טועמים בבאר כל טעם שרצו אך זהו חידוש גדול דטעם יין נקרא יין להתחייב עליו על שתויי יין וכמו שהעיר שם בגליוני הש"ס [וע"ע בזוהר נח על הפס' ויחל נח דדן מנין היה לנדב ואביהוא יין], אך לפמש"כ מד"ר אין צריך לתירוץ המדרש תלפיות [דאין זה מדרש רק קיבוץ פירושים של הר"ר אליהו כהן בעל השבט מוסר]. אך יעי' עוד בתוס'

במנחות דף מ"ה ד"ה "קרבו" דכתבו בשם רש"י דלא היה להם שתי הלחם במדבר כיון שהיה להם רק מן.

בכבוד רב המערכת.

תתקכ"א. מדוע מצאנו גרים מעשו ולא מישמעאל

שאלה: למה מצינו שגרים רק מעשו ולא מישמעאל?

תשובה: בענין דאין גרים מישמעאל, עי' בחיד"א בספר חומת אנ"ך תולדות בשם גורי האר"י דעשיו זכה שיהיו ממנו גרים כיון שהיה יחד עם יעקב בבטן. ועי' בדברי הגר"ז מחב"ד משנת תקס"ב דף תק"ה דכתב דהטעם דבישמעאל אין גרים כיון שיצא מאברהם קודם שמל. ועי' בתורת יעקב [סופר] סי' י"ג דהאריך בזה, ועי' בדברי בינה בראשית פ' ויצא מהאדמו"ר מביאלא.

תתקכ"ב. כיצד מפרישים פטר רחם באדם

שאלה: רמב"ם פ"א בכורות ה"א מ"ע להפריש כל פטר רחם באדם, איך מקיימים מצוה זו? {הערת צפנת פענח לא ראיתי שתירץ}.

בברכת יישר כחכם י.פ.

תשובה: לכב' הר"ר י.פ. שליט"א שמחנו לקבלת שאלתכם.

בענין לשון הרמב"ם דכתב מצוה להפריש פטר רחם באדם, עי' בספר המצוות דכתב בביאור יתר וז"ל להקדיש כלומר להפרישם ולהבדילם למה שראוי שיעשה וזה גם כונתו כאן. ועי' באו"ש דהביא לשון המכילתא דהעברה מרשות הבעלים לרשות כהן זוהי הפרשה ובאדם עושין זאת ע"י פדיון. ועי' עוד מש"כ בספר משנת יעקב בענין, ובמשנת חיים על התורה ב' סי' כ"ח, ובסוכת דוד על התורה במדבר, ובתכריך מרדכי סי' י"א.

בכבוד רב המערכת.

תתקכ"ג. בענין שמות מלאכים

שאלה: האם שייך למלאך אחד ב' שמות? ב. מ"ש כמה מלאכים שסוף שמותם בא-ל {גבריאל רפאל וכדו'} מכמה מלאכים שסוף שמותם ב"ון" {כגון סנדלפון מטטרון}? ג. מה קשר בין זה לשמות ישראל וישורון של העם הקדוש? ד. האם יש מקור למה ששמעתי בשם הגר"א שבשעת חורבן הבית שינה הקב"ה שמות של מלאכים כדי שבנ"י לא ישתמשו בהם להצלה?

תשובה: בענין שמות המלאכים, כתוב בבן איש חי בשם האר"י שער המצוות פרשת שמות דמותר להזכיר רק שמות ארגמ"ן [אוריאל רפאל וכו'] שהם שמות בני אדם, וכתב הפרדס לרמ"ק שער ההיכלות סו"פ ט"ו ובלקוטי הגר"א ספר יצירה פ"ג ג' יש מלאכים ששמם מסיים באותיות א-ל ויש שמסיימין באותיות "וק" ויש באותיות "י-ק" אותם שיניקתם בימין מסיימים באלף למ"ד, אותן שבשמאל מסיימים בוי"ו נו"ן, ואותם שיניקתם מקו האמצעי מסימים ביו"ד ק"א. לא מצאנו מלאך עם שני שמות ולא קשר לשמות ישראל וישורון. ועי' באורך בענין המלאכים ושמותם ספר שלם ספר שולחן מערכות חלק ב' להרב משה יאיר ווינשטוק. וכן חיבר על כך ספר שלם הר"ר ראובן מרגליות בהוצאת מוסד הרב קוק. ובענין שנוי שמות המלאכים בזמן החרבן ד"ז הוא מדרש במדרש איכה רבה ב' אות ו'.

תתקכ"ד. יש דין למטה אין דין למעלה אי גם לגבי מה שנפסק בר"ה

שאלה: איתא במדרש {דברים רבה פ"ה ס"ה} שבמקום שיש דין למטה אין דין למעלה, האם בכה"ג ג"כ נתבטל הדין שבר"ה בבי"ד של מעלה?

תשובה: בענין דין שלמטה, עי' במכתב מאליהו ח"ב עמ' ע"א דביאר ע"פ היערות דבש ח"א דרוש ו' דשופר הוא בקשת דין של הנתבע ועי"ז אין השטן יכול לתבוע כי יש דין למטה עיי"ש, ומוכח דדבר זה הוא גם בר"ה. וכן מוכח באור החמה פרשת שופטים עמ' ער"ה, ועי' בספר זכותיה דאברהם לר"א פלאג"י דרוש ו' לשבת תשובה דכתב לבאר מדרש דברים רבה ב' י"ד בענין ר"ה ששואלים המלאכים מתי ר"ה עיי"ש פירוש נחמד מאוד, ומוכח דלמד דגם בר"ה הדין כן עיי"ש [ויש להעיר דבספר שארית יעקב וכן בחוברת מגד ירחים תשרי תרפ"ו מובא זאת בשם הגר"א ולא מצאנו בהגר"א, ואולי נתחלף להם הגר"א בר"א פלאג"י].

בברכת תורה המערכת.

תתקכ"ה. מהו סוכה מעור לויתן

שאלה: מהו ענין סוכה מעורו של לויתן? והאם עור הלויתן יהיה הסכך {ובזה"ז פסול לסכך ואולי לימות המשיח ישתנה ההלכה} או הדפנות?

תשובה: עי' בבכורי יעקב לבעל הערוך לנר, וכן הביא במועדים וזמנים ח"א סי' פ"ד דכתב דהכונה סוכה מעורו של לויתן לא בחג הסוכות דזה לא כשר גם לעתיד לבוא רק הכונה לשכר לצדיקים לע"ל ויש בכך סוד גדול, וכתב דלכן לא יאמרו שאזכה בשנה הבאה לכך. ועי' בשלמי תודה על סוכות עמ' תתקל"ה דהביא כן גם בשם הגר"ש רוזובסקי בשם כמה גדולים, אך בשם הגרא"ל שטיינמן כתב לישב דהכונה שנזכה לשנה

הבאה לגאולה עיי"ש באורך, ועכ"פ מכ"ז מוכח דמדובר דגם הסכך הוא מעורו של לויתן דאחרת אינו פסול, ובספר הדרוש והעיון הוכיח כן מלשון הרשב"ם בב"ב דף ע"ה ע"א אך הביא דיש שרצו לומר מכח זה דמדובר רק על הדפנות, והביא עוד דבמהרש"א שם בב"ב משמע דמדובר גם על הסכך אך מחלק בין מי שיזכה למי שלא עיי"ש במהרש"א, ובענין עורו של לויתן האריכו בכל ספרי הדרש והפשט והקבלה כ"א כענינו, עי' בדברי הגר"א בספרא דצניעותא כ' א', עי' ביאורו בדרך קלה בספר נפלאות מתורתך עמ' 483, ועי' בלשם בספר הדעה ח"ב דרוש ד' ענף י"א סימן ג', ועוד שם בכל הדרושים באורך רב ע"פ הקבלה. ועי' בספר בים דרך להגר"מ זילבר דברים דרוש קכ"ז, ועי' באפיקי ים על ב"ב ע"ה, ועי' בפרי עץ ארמוני באורך דהביא כמה ביאורים בעמ' נ"ט והלאה, וכן רבים הם עוד הביאורים וכמש"כ.

תתקכ"ו. אי ספק סכנתא לחומרא מדאורייתא

שאלה: האם ספק סכנתא לחומרא הוא דין דאורייתא?

ר.ח.ק.

תשובה: לכב' הבה"ח ר.ח.ק. נר"ו.

עי' בשו"ת הרשב"ש סי' א' דכתב דספק סכנתא מדאורייתא, אך המהרי"ש נתנזון ז"ל בספרו שו"ת שואל ומשיב מהדורה שתיתאה סימן ס"א ד"פ ע"ב שדן שם במחלוקת הידועה אם חומר הספיקות מן התורה או מדרבנן וכתב דהוי דרבנן, אך רבים מגאוני בתראי ז"ל כתבו איפכא שאף לרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן מכל מקום במילי דסכנה אף לרמב"ם ז"ל ספיקו מן התורה, וכאשר כתב בפרי מגדים או"ח סימן ד' אשל אברהם אות ב', ועוד שם סימן קע"ג במשבצות זהב, ועיין שו"ת רדב"ז אה"ע סימן י"ס אות ב', וסימן כ"ה אות ז', ושו"ת יד יצחק ח"ב סימן פ' ד"ה וטרם, ושו"ת חבלים בנעימים ח"א סימן ל' אות א', ושו"ת מהרש"ם ח"ח סימן ק"ס ע"ש וראיתי בספר שדי חמד מערכת ס' כלל ע"ד דהביא מספר כרם שלמה יו"ד סימן שס"ח דבספק במידי דסכנה לכולי עלמא ספיקו מן התורה לחומרא ע"ש, ועי' בתבואות שור סימן י"ג אות כ' שהוכיח מדברי הרמב"ם בהלכות רוצח. אך המהרי"ש נתנזון ז"ל בשואל ומשיב שם מהדורה חנינא ח"ג סימן קי"ח וס"ס קכ"ב דנ"ט ע"ג כ' שגם שם דן אין איסור סכנה מן התורה ושם כבר הביא דברי התבואות שור וחילק בין סכנה גמורה שהוא איסור תורה והמסכן עצמו אין לו חלק לעולם הבא לבין חשש סכנה שאינו אלא איסור דרבנן ע"ש, וזה כמו שכתב במהדורה שתיתאה וכנ"ל. ועי' בספר מנוחת שלום להג"ר יעקב חיים סופר שהאריך בכל זה בח"ו עמ' קמ"ב.

תתקכ"ז. טומאה רצוצה מדוע אינה עולה מלמטה דרך כדור הארץ

שאלה: תודתי למעלתכם על שהשבתם לשאלתי ובקשתי.

בענן טומאה רצוצה שבוקעת ועולה עד לרקיע, אמאי לא מצינו למימר שהטומאה יורדת בתוך התהום ובתוך אמצע הארץ ותעלה הטומאה מן הארץ בצד האחר שכנגדו בעיגול העולם ויעלה גם משם עד לרקיע?

תשובה: בענין טומאה רצוצה, מסתבר דלא עוברת הטומאה לצד השני של כדור הארץ דלא בשמים היא וא"א כמעט לשער היכן נמצאת הטומאה בצד השני, רק אולי בדורינו ע"י מכשירים משוכללים ובדיקות רבות וכן אומנם מוכח דחז"ל ידעו דכדור הארץ הינו עגול כמבואר בזוהר ובתוס' אבל אין ראיה מפורשת על כך בתורה, ואי ישנו דין שמתבסס על היות כדור הארץ עגול היתה התורה צריכה להשמיע ד"ז בפירוש. וכעת העירונו דכבר עמד בזה הגרשז"א בספרו. עוד מצאנו בשו"ת תורה לשמה סי' תצ"ה שאף אם נביא יאמר בנבואה שאין מתים בקרקע הר הבית עם כל זה צריך לעשות כיפין כי אולי לאחמ"כ באנטרטיקה דהיינו בעולם מצד השני יקברו מת וטומאה רוצצת ועולה ויטמא הר הבית, וזה חידוש גדול.

בברכה המערכת.

כללים

תתקכ"ח. אמאי לפעמים קרוי ר"ל ופעמים ר"ש בן לקיש

שאלה: אמאי פעם כ' ר"ל ופעם ר"ש בן לקיש, ועוד דבב"ב קנ"ד כ' ר"ש בן לקיש ורש"י ותוס' כתבו ר"ל?

תשובה: בענין שמו של ריש לקיש, הנה כתבו כמה מפרשים דרבי שמעון בן לקיש הוא כינוי יותר של כבוד עם שם רבי כמנהג אמוראי א"י ויתכן דשמו קודם שחזר בתשובה היה ריש לקיש, ובאמת בירושלמי מוזכר רוב מוחלט של שמו בשם רבי שמעון בן לקיש ובבבלי רוב הפעמים מוזכר ריש לקיש, ומאידך גיסא עי' בשבועות דף ט' ובחולין דף ס' דמוזכר אותה מימרא בשם אחר, ועי' בחידושי רבי שמואל משה עמ' שמ"ט.

תתקכ"ט. בענין ארמילוס שנולד מאבן ובענין ספר זרובבל

שאלה: מובא במדרשים {אוצ"מ ע' משיח מדרש אותיות המשיח ואוצ"מ ע' שמעון בן יוחאי מדרש תפילת שמעון בן יוחאי} ענין ארמילוס שיהרוג משיח בן יוסף,

ושם הובא שהוא יהיה מזרע רשיעי או"ה שיתחממו עצמם על אבן בצורת נערה יפה ברומי, מהו סוד או ביאור בזה והאם מצאו האי אבן של צורת נערה יפה ברומי.

תשובה: בענין המדרש על ארמילוס שנולד מאבן, הנה הוא מדרש מתמיה ומקורו הוא בספר זרובבל וכבר כתב עליו באבן עזרא שמות פ"ב פכ"ב כלל אומר לך דכל ספר שלא כתבוהו הנביאים או חכמים מפי הקבלה אין לסמוך עליו כמו ספר זרובבל כי יש בו דברים המכחישים את החכמה הנכונה עיי"ש, וממילא יש לפקפק הרבה אם קטע זה ממקור טהור נובע, ועי' בספר בתי מדרשות ח"ב של הרב וורטהיימר מה שכתב בהקדמה על ספר זרובבל.

תתק"ל. הגדת דברי נגידים האם היא זיוף

שאלה: שלום רב אשמח אם תוכלו להשיב. י"ב אייר תשס"ט

הפירוש על הגדה של פסח "דברי נגידים" האם הוא נכתב ע"י חתנו של המהר"ל ומה שמו?

תשובה: בענין פירוש ההגדה דברי נגידים המיוחס למהר"ל מפראג שנכתב ע"י חתנו של המהר"ל, הנה חתנו של המהר"ל נכתב שם דהוא המהר"י מינץ, אך יעוי' בחוברת מוריה סיון תשמ"ה [נמצא באוצר החכמה] מאמר מהרב אברהם בנדיקט שליט"א ר"מ בישיבת מחנה אברהם בבני ברק דהוכיח דכל הגדה זו היא זיוף של הרב יודל רוזנברג שליקט דברים מכתבי המהר"ל אך הוסיף כל מיני דברים מעצמו שאינם מתאימים להלכה ולמהר"ל, וכבר כתבו רבים על זיופיו שזייף ג"כ אגרות מהר"ל והמציא את סיפור הגולם מפראג שלא היה ולא נברא, ועוד כמה ספרים שזייף [לא ברור מטרתו] עיי"ש באורך.

בברכת תורה המערכת.

תתקל"א. בענין ספר סדר הדורות ומדרש תמוה בו

שאלה: שמעתי שר' חיים אמר שהספר סדר הדורות הוי אפיקורסות משום דהובא שם מחי' ר"ת ומשה רע"ה וקיי"ל משה אמת ותורתו אמת, האם אמת הדבר שאמר הגר"ח כן? ושמעתי עוד שהח"ח ג"כ אמר כזה על הספר הנ"ל משום שהביא דברים ממקורות שאינם מקובלים אצלנו, ונסתפקתי אם זה אמת?

תשובה: מובא בחפץ חיים חייו ופועלו דף תתרס"ד דביקר על הכנסת הסיפור של ר"ת עם משה רבינו אך לא כתב דזה אפיקורסות, וראה מה שכתב עליו

החיד"א בשם הגדולים בערך ר' יחיאל דהאריך בשבחו, אך גם החיד"א העיר שלא בדק כל מקור לאשורו.

בברכת תורה המערכת.

תתקל"ב. כיצד דחה האבן עזרא דברי חז"ל

שאלה: היאך ניתן רשות לאבן עזרא {אסתר פי"ד פ"ה ועוד בכ"מ} לדחות דברי חז"ל בגמרות ומדרשים?

תשובה: בענין פירוש באבן עזרא כבר האריכו בכך רבות, וכבר העיר על כך הרמב"ן בהקדמתו על התורה שכתב תוכחת מגולה ואהבה מסותרת הרי שלא ראה בכך דבר ממשי נגד חז"ל, ועי' בשו"ת התשב"ץ ח"א נ"א, ובמהרש"ל בים של שלמה בהקדמה שניה שיצאו בחריפות נגד האבן עזרא, וכן במהר"ל בתפארת ישראל פמ"ג, ועי' באריכות סיכום המתנגדים לדבריו בצפונות ח"ג עמ' פ', ושם הביא גם באריכות את דברי גדולי הדורות לישוב דבריו עיי"ש באורך, ובסיום דבריו כתב לסכום הדברים ניתן לומר שמבין המחברים שנתקלו בפי' הראב"ע בדברים זרים או מנוגדים לד' חז"ל ולא דחו דבריו מכלל ישנם שלש גישות איך לפרש הדבר יש שכתבו שבדרוש אפשר לפרש נגד דברי חז"ל ושכן הי' דרכו של הראב"ע והוא בחוות יאיר, יפה ללב בשם חכ"א, אגרות משה ח"ב סי' י"א, קול מבשר. ויש שכתבו שצריך להתאמץ ולפרש דבריו בכדי שיתאימו עם דברי חז"ל והוא בתומים, דברי שאול עה"ת, שו"ת צל"ח בשם יד אלעזר, שארית יעקב, חכמי ורבני איטלי'. ויש שכתבו שצריך לומר שהיא הוספה מאיזה תלמיד טועה והוא בחכמי איטלי' בשם הר"ח קזיס, חיד"א יפה ללב. כנראה ששלש הגישות נכונות דגם לאחר שתי הסברות הראשונות הרי ישנם פירושים הנוגדים לעצם קבלת תושבע"פ והמקובל מדור דור וא"א להתאימן לד' חז"ל וע"כ דגם הסברא השלישית נכונה, ועי' בספר פשוטו של מקרא ח"ב פרק 3 עמ' 110 [נמצא באוצר החכמה], וע"ע בספר אלף הכתב אות תפ"א דכתב בשם ר' פנחס מקוריץ דנשמת האבן עזרא היתה נשמה גבוה של תנא ותנא הוא ופליג.

- תתקל"ג. החילוק בין אמר משמיה לאמר סתם

שאלה: האם יש הבדל במשמעות שכתוב לפעמים אמר אביי משמיה דרבה ללשון אמר רב יהודה אמר שמואל לדוגמא בהמפקיד ל"ו:?

יישר כח ש.ל.

תשובה: לכב' הר"ר ש.ל. שליט"א שמחנו לקבלת שאלותיך.

בענין מה החילוק בין אמר משמיה לבין סתם אמר דלא מוזכר משמיה בנתים לא ידוע לנו הסבר החילוק בדבר.

בברכת תורה המערכת.

תתקל"ד. אמאי השו"ע מביא שתי דעות

שאלה: לכב' המערכת.

כאשר השו"ע מביא שתי דעות י"א וסתם, ק"ל כסתם, וקשה לי א"כ אמאי הביא את הדעה קיימתא, ויש לומר שהביא דעה קיימתא בשביל לצרף אם יש עוד שיטות כדעת היא, ומצאתי דכן כתב באור לציון סי' י"ג סק"ה בכללי הפסק, ואם תוכלו למצוא לי אם יש עוד שאומרים כזו סברא.

תשובה: מה ששאלתם אמאי השו"ע מביא שתי דעות בסתם וי"א כשידוע דהלכה כסתם, עי' ברמ"ע מפאנו בתשובות סי' צ"ז דכתב את הי"א מפני שהם גדולים ידועים ופשט המנהג כמותם בכמה מקומות, והביאו החלקת מחוקק אבן העזר א' ס"ק י"א, ועי' בשו"ת הלכות קטנות סי' רצ"ג דכתב דהביאם השו"ע משום דאפשר לסמוך עליהם בהפסד מרובה או בשעת הדחק, וזה כעין מה שכתבת בשם האור לציון להרה"ג ר' בן ציון אבא שאול שאפשר לצרף את הי"א אם יש עוד שיטות, ועי' באורך בילקוט יוסף ח"ט איסור והיתר ח"ב בהקדמה שחולק עליו ועל שיטת ההלכות קטנות, והאריך שם מעוד הרבה ספרים ופוסקים בברור הענין עיי"ש.

תתקל"ה. בענין טעמי המסורה

שאלה: כ' הרב יעקב ק' רייניץ במבוא לבעה"ט עה"ת וז"ל "לעומת דרשות הגימטריא ושאר פרפראות שהן חזון נפרץ בספרי הראשונים הרי טעמי המסורה [למה כוונתו באמרו טעמי המסורה הרי אין כלל קרי וכתיב על הפסוקים המוזכרים בסוגריים העגולות הבאות] לא מצאנו כי אם בבית מדרשו של בעה"ט ולמעלה בקודש הרא"ש ז"ל {ראה בעה"ט על בראשית ט"ו-ו' שמות ט"ז-כ"א שמות כ"א-י"ד} ורבו המהר"ם מרוטנבורג, חלק ניכר מפרפראות רבינו עוסק בטעמי המסורה, דרשות אלו מבוססות על ההנחה כי כל הפסוקים אשר בהם מילים זהות מתקשרים ברעיון המשותף להם על פי קישור המילים על דרך הדרוש.

אני מודה לכם על הכל ומקרב לב דבריכם הם לתועלת מרובה.

תשובה: טעמי המסורה הכונה דיש מסורת של אותיות שונות ומילים שונים וכן כמה מילים המוזכרים בתנ"ך וכל זה מוזכר במנחת שי והן המסורת של כלל ישראל לכתיבת התורה ולא רק קרי וכתיב, ועי' בספר שילוב המסורות בהקדמה, ועי' ספרים שלמים על המסורה טעמי המסורה ועוד, וע"ש בתורה שלימה עוד חומר על כך.

בברכת תורה המערכת.

תתקל"ו. ספר הישר בעיני גדולי הדורות

שאלה: מה מעמדו של ספר הישר וכיצד התיחסו אליו גדולי הדורות.

תשובה: בענין ספר הישר, הנה ספר זה לא ברור מקורו והובא גם בראשונים אך פקפקו בנאמנותו, ועי' בשה"ג דכתב ורבים אינם מאמינים בספר הנזכר אבל הילקוט שמעוני הביא ממנו, אך הרמב"ן בפירושו נראה כמסתפק שכתב "ואם נאמין בספר מלחמות בני יעקב" [כך נקרא אצל חלק מהקדמונים עי' גם ברבינו בחיי] עכ"ל, ועי' בספר רב פעלים לרבי אברהם בן הגר"א באות י' מה שכתב בזה.

בברכת תורה המערכת.

נספחים

נספח מס' 1

הפרשת מעשר יהי' בשוי' שמונה עשר מאות סלעים כפי העולה השכר עבודה של עשרים שנה וזה פלא:

(לג) **ואביכן** התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים במד"ר (פע"ד) אר"ח רבה כל דבר ודבר שהי' מתנה עם אבינו יעקב הי' חוזר בו עשרה פעמים נ"ל דהנה יעקב עבד אצל לבן שש שנים בצאנו ומבואר בבכורות (דף כ"א) דצאן כשיולדות אין חוזרות ומתעברות לא הן ולא בנותיהן עד שלשים יום דא"ר זעירי אין טינוף פחות משלשים יום וחמשה חדשי עיבור פירש"י דבעינן שלמים של שלשים יום עיי"ש ומסתמא לבן כשהתנה עם יעקב שיזכה בנולדות הי' תנאו אחר לידת הצאן וא"כ הי' ששה חדשים של שלשים יום דהוא ק"פ ימים עד הלידה וכיון שראה שזכה יעקב בתנאו שהי' למשל עקדים החליף לבן התנאי דלהבא על נקדים והי' עוד ששה חדשים של שלשים יום עד לידה שני' דהוא בס"ה ש"ס ימים וראה שזכה יעקב שהיו נקדים החליף תנאו על טלאים וכן בכל פעם אחר הלידה נמצא דבמשך שש שנים של חדשי לבנה שהוא שנ"ד או שנ"ה ימים הי' רק י"א לידות דעיבור האחרון הי' נמשך שלשים יום ויותר אחר כלות השש שנים וכיון שהי' י"א לידות החליף לבן תנאו י"א פעמים אולם פעם אחרון לא הי' נפ"מ ליעקב כיון שלא המתין עד שילדו וע"כ אמר החליף משכורתי עשרת מונים דבמשכורת שלקח יעקב שינה התנאי עשרה פעמים מכפי שהי' התנאי הראשון וז"פ:

(לד) **והנה** ברש"י פי' עשרת מונים מאה פעמים וכ"א במד"ר שם רבנן אמרו מאה פעמים עיי"ש ונ"ל עפמ"ש במד"ת דכשהיו הצאן מעוברות הי' מחליף וכשם שהי' אומר כך היו יולדות עיי"ש ונראה דזה הי' אחד יצירת הולד דחשב שכבר קלט הצורה של התנאי והחליף התנאי והנה אין כל הצאן מתעברות בשוה ויש שמתעברות ביום שנשלם זמן יצירת הולד של הקודמים ואז הי' התנאי השני ממילא כשנשלם זמן יצירת הולד של אלו הי' לבן מחליף לתנאי שלישי ויש שמתעברות ביום זה וכשנשלם זמן יצירת הולד שלהן החליף לתנאי רביעי וכן בכל פעם ופעם ובין תנאי לתנאי הי' זמן של יצירת ולד של בהמה:

ובבכורות (דף כ"א) בעי ר"ח יצירת הולד באשה ארבעים יום בבהמה בכמה ולא אפשטא האבעי' ומשמע מהמפרשים שהוא לפי ערך באשה דימי עיבור תשעה חדשים עולה ד' ימים וד' תשיעית יום לכל חודש ממילא בבהמה דימי עבורה ה' חדשים עולה זמן יצירת הולד כ"ב ימים ושני תשיעית יום נמצא דבכל כ"ב יום החליף לבן את תנאו דבב' תשיעית יום ביום כ"ג כלה זמן יצירת הולד והמתעברות באותו יום כלה זמן יצירת ולד שלהן בב' תשיעית יום ביום כ"ג מהיום וכן בכילן:

והנה יעקב עבד אצל לבן שש שנים בצאנו ונו"ל דאותן השנים היו שנות החמה של שס"ה ימים וששה פעמים שס"ה עולה שני אלפים ומאה ותשעים יום ממילא באותן הששה שנים יש צ"ט פעמים כ"ב יום דעולה שני אלפים ומאה ושבעים ושמונה ימים ועוד י"ב יום ליצירת ולד המאה וכיון דהי' תנאי קודם העיבור והחליף תנאו אחר יצירת הולד נמצא שכבר הי' מאה תנאים הרי שהחליף משכורתו מאה פעמים ודוק:

אור תורה הולצשטוק, מאיר יחיאל בן אברהם יצחק הלוי עמוד מס 200הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

תקפח **לדופקי** נספחים **בתשובה**

נספח מס' 2

כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים
ע"נ	ע"נ	ע"נ	ע"ס	ע"נ	ע"ב	ע"נ	ע"ח	ע"נ	נ"ט
ע"ט	"	ע"ט	" ▲	ע"ט	"	ע"ט	"	ע"ט	"
ע"ב	"	ע"ב	"	ע"ב	"	ע"ב	"	ע"ב	"
ע"ח	"	ע"ח	"	ע"ח	"	ע"ח	"	ע"ח	"
נ"ט	"	נ"ט	"	נ"ט	"	נ"ט	"	נ"ט	"
נ"ב	"	נ"ב	"	נ"ב	"	נ"ב	"	נ"ב	"
נ"ח	"	נ"ח	"	נ"ח	"	נ"ח	"	נ"ח	"
ט"ב	"	ט"ב	"	ט"ב	"	ט"ב	"	ט"ב	"
ט"ח	"	ט"ח	"	ט"ח	"	ט"ח	"	ט"ח	"
ב"ח	"	ב"ח	"	ב"ח	"	ב"ח	"	ב"ח	"

כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים
ע"נ	נ"ב	ע"נ	נ"ח	ע"נ	ט"ב	ע"נ	ט"ח	ע"נ	ב"ח
ע"ט	"	ע"ט	"	ע"ט	"	ע"ט	"	ע"ט	"
ע"ב	"	ע"ב	"	ע"ב	"	ע"ב	"	ע"ב	"
ע"ח	"	ע"ח	"	ע"ח	"	ע"ח	"	ע"ח	"
נ"ט	"	נ"ט	"	נ"ט	"	נ"ט	"	נ"ט	"
נ"ב	"	נ"ב	"	נ"ב	"	נ"ב	"	נ"ב	"
נ"ח	"	נ"ח	"	נ"ח	"	נ"ח	"	נ"ח	"
ט"ב	"	ט"ב	"	ט"ב	"	ט"ב	"	ט"ב	"
ט"ח	"	ט"ח	"	ט"ח	"	ט"ח	"	ט"ח	"
ב"ח	"	ב"ח	"	ב"ח	"	ב"ח	"	ב"ח	"

תשנ"ג : קובץ תורני (1){2} עמוד מס' 330הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 3

שם ע"ב גמ', דבלתימה. ולכאו"ק דהמקום הרי הוא עלמון דבלתימה ואיך אפשר להעיל ל' בפסוק ויחנו בעלמון דבלתימה או ויסעו מעלמון דבלתימה. וכד הוינא עליא ולמדתי פעם ראשונה מס' יבמות ביאר לי הגאון הג' הרב ר' יעקב אשר גראיבסקי זצ"ל שהיו ב' מקומות נקראים עלמון אחד סתם עלמון או עלמון בכוון שם מקום שהולכין אליו, והשני מקום שחנו ישראל הי' עלמון שהולכים בו לדבלתים והוי שפיר דבלתימה כמו מעלמון לדבלתים.

ונ"ל להוסיף עפ"ד האבן עזרא בפ' חקת עה"פ כרוה נדיבי העם (במדבר כ"א י"ח) וז"ל: ודע כי אשד הנחלים והמדבר הנקרא באר ומתנה ונחליאל כולם מקומות ויש להם שם כולל והוא עלמון דבלתימה ע"כ, והיינו כי על הקו עלמון עד דבלתים היו המקומות האלו אשר חנו בהם והכתוב בפ' מסעי מקצר ואינו מזכיר כל המקומות ביחוד אלא ויחנו על הקו עלמון דבלתים וכן כ' האבע"ז בפ' מסעי שם כולל למסעות רבים, והיינו עלמון דבלתימה על הקו מעלמון לדבלתים.

קרן ישי : זילברמן, ישראל יצחק<<תנ"ך ;>> (3){3} עמוד מס 108הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 4

בספר **אמונות ודעות** לרבינו סעדיה גאון ז"ל (במאמר העשירי) כ' שמדת הכבוד לא נבראה באדם לתקנתו בעוה"ז, דחיפוש שררה וגאוה בעוה"ז אינם לתקנתו. אלא מדת הכבוד ניתנה לו ע"מ לסייעו להשתלם בעבודת ה' ולקנות עי"ז שכר נצחי, עכ"ד*. מי שיתבונן בדרכי הבריאה (ולא בדרך שטחי) יראה בעליל שאין דבר

---

*__הערה__ ע"ש **באמונות ודעות** מאמר העשירי בפרק התשיעי - השררה, שמאריך לבאר גנות מדת השררה (כבוד), ומסיים שם ז"ל, אבל נטע הבורא בנפש אהבת הכבוד והגדולה כדי שתשתוקק בהם לגמול העולם הבא כאמרו (איוב לו ז) "לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו", עכ"ל.

במקום אחר הוסיף רבינו, דאיתא במס' חולין (ו ע"ב) עה"פ (מ"ב יח ד) "וכתת הנחושת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן". אפשר בא אסא ולא ביערו, בא יהושפט ולא ביערו, והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום, אלא מקום הניחו לו (לחזקיהו המלך) אבותיו להתגדר בו (להתגדר, פירוש - להתגדל). **ופרש"י** שם, מקום הניחו, כשיבאו בנינו אחרינו אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם, עכ"ל. ולכאורה קשה דבשלמא אם רש"י היה מפרש שהניחו לו מקום כדי להתעלות בשלימות או שיהיה לו זכות ע"י המעשה, זה היה אפשר להבין. אבל מה הכוונה "במה יגדל שמם", וכי חזקיהו חיפש שם לעצמו? משמע מדברי רש"י שיש ענין לאדם לחפש שם.

כתיב בנביא ישעיה (נו ה) "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר יכרת". הרי להדיא בפסוק כמשנ"ת מדברי רש"י - "שם עולם אתן לו". וכן כתיב בנביא שמואל (ש"ב יח יח) אצל אבשלום, "ואבשלם לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך כי אמר אין לי בן בעבור הזכיר שמי ויקרא למצבת על שמו ויקרא לה יד אבשלום עד היום הזה". מבואר מכל זה

ג: מילר, אביגדור הכהן (2){4} עמוד מס 177הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 5

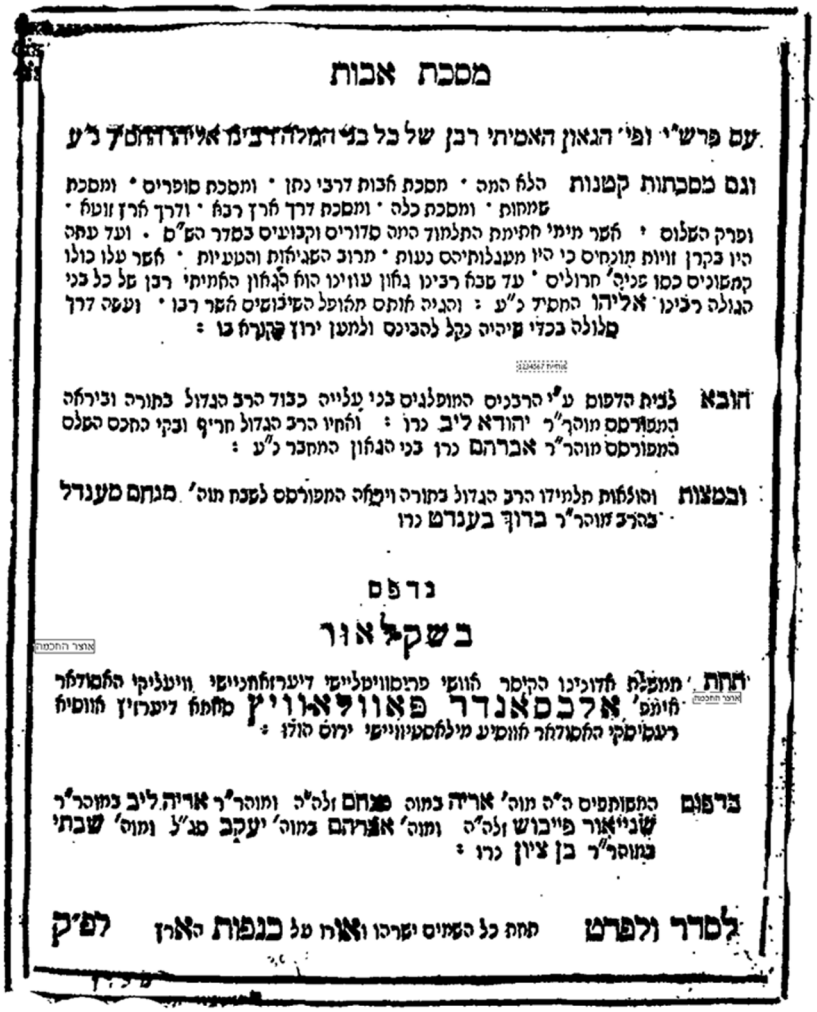

מסכת אבות

עם פרש"י ופי' הגאון האמיתי רבן של כל בני המלחדרינו אליהו"ח נ"ע

וגם מסכתות קטנות הלא המה • מסכת אבות דרבי נתן • ומסכת סופרים • ומסכת שמחות • ומסכת כלה • ומסכת דרך ארץ רבה • ודרך ארץ זוטא • ופרק השלום • אשר מימי חתימת התלמוד התה סדוריס וקבועים בסדר הש"ס • ועל עתה היו בקרן זוית תוכחים כי היו מענגלותיסס נעות • מרוב השגיחות והטעיות • אשר עלו כולו קמטוניס כמו שניה' חרוליס • עד שבא רבינו בחון עוונינו הוא הגחון החתיתי רבן של כל בני הגולה רבינו אליהו המפיל ז"ע : והניה תותס מתופל השיבושים אשר רבו • ועשה דרך סלולה בכדי שיהיה נקל להבינס ולמען ירון קהלת בו :

חובא נגית הדפום ע"י הרבניס המופלגים בני עליה כבוד הרב הגדול בתורה וביראה המפורסם מוהר"ר יהודא ליב נרו : ואחיו הרב הגדול חריף ובקי בחכם השלם המפורסם מוהר"ר אברהם נרו בני הגחון המחבר ז"ע :

ובמצות ומלאות תלמידו הרב הגדול בתורה ויקרה המפורסם לשבח תוה' מנחם מענדל מהריב מוהר"ר ברוך בערנשט נרו

נדפס

בשקלאוו

אחרי החכמה

ראשית ממלכת תחזוקינו הקיסר הגדול פרינסווימליכי דיערזשחניכי ויעליקי המפורסם חיותם' אלכסאנדר פאוולאוויץ מחתת דיערזין תוסיח רעמיסקי המפורסם תוסיע מילחסעיוויכי ירוס הולו :

נדפום המפורסמים ה"ה תוה' אריה נתוה פנחס זלה"ה ומוהר"ר אריה ליב נמוהר"ר שניי'אור פייבוש זלה"ה ותוה' אברהם נתוה' יעקב סג"ל ותוה' שבתי נמוהר"ר בן ציון נרו :

לסדר ולפרט תחת כל השמים ישרכו ואור על כנפות הארץ לפ"ק

אליהו בן שלמה זלמן (הגר"א) עמוד מס 1הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 6

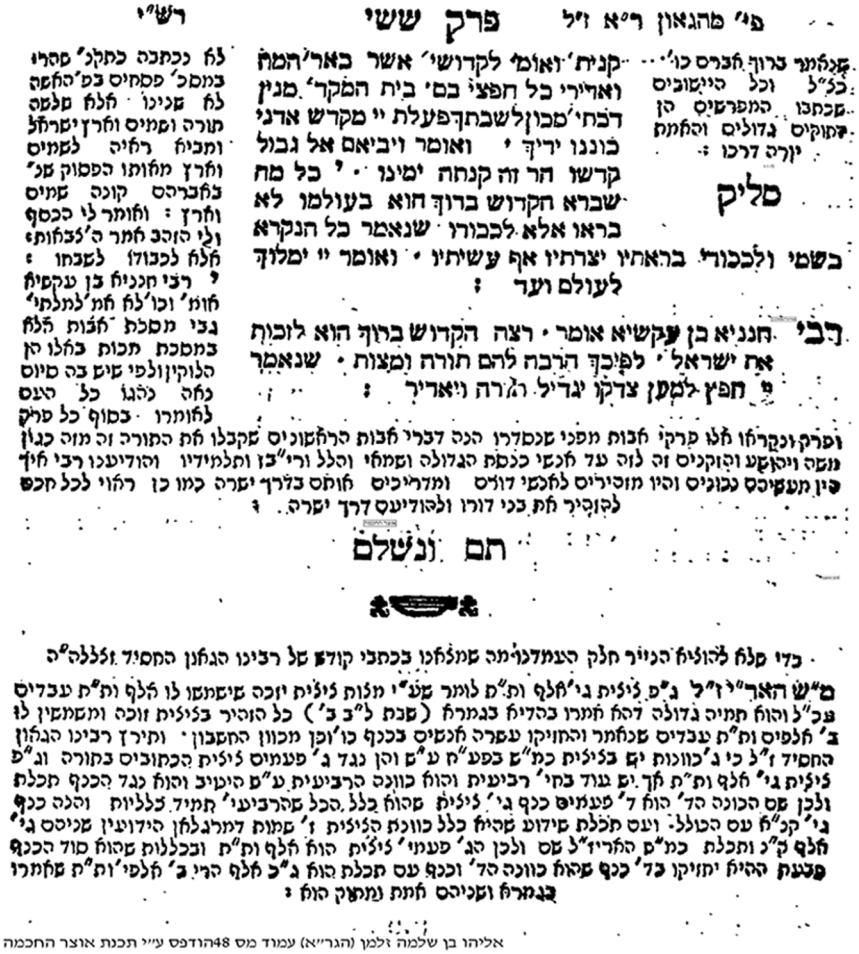

אליהו בן שלמה זלמן (הגר"א) עמוד מס 48הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 7

סיפר הגר"א פרבשטיין זצ"ל ששמע מרבינו על הגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל מקובנא, [הוסיף הגר"ח שליט"א: **אני שמעתי זה על הגר"ח מבריסק**] שפעם אחת בא לפניו דין תורה באחד ששבר אחת מהזגוגיות שבבית חבירו, ור' יצחק אלחנן פטר את המזיק מלשלם, בטענו שצריך לשום את ערך הבית עם הזגוגיות וערך הבית בלא הזגוגיות – ואת ההפרש עליו לשלם...! כעין זה מובא גם בס' החפץ חיים – חייו ופעלו (ח"א עמ' קס"ה) בשם מרן הח"ח זצ"ל, ואמנם רבינו בספרו (ב"ק סימן ו' סק"ג) כתב: "**ונראה דכיון דאין בית עומד למכירה, אלא לתקן בדקיה, משלם מה שחבירו מפסיד בהוצאות התיקון**". והיינו, שבית שאינו עומד למכירה, הנזק מתייחס רק למה שהפסיד לחבירו בהוצאות התיקון.

נספח מס' 8

אך עדיין אפילו כשיש הממנ"פ צע"ג מהא דלמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה פ"ע דב"ב (דקנ"ו ע"א) כ"ש כה"ג כדאמרינן פ' אין מעמידין (דכ"ו) שלא יהא ממונו חמור כו'. ועוד דעבדא כמקרקעי דמי ע' בהרא"ש פ"ק דב"ב סס"י י"ד מדרבנן כו' מדאורייתא כו' ואפשר מה שאינו מוכר בנכסי אביו פחות מבן עשרים הוא מדרבנן מיהו (דקנ"ו א') אמרו רבנן כו' משמע הא מה שאין מכירתו מכירה זהו ד"ת מיהו מלשון הה"מ פכ"ט דין י"ג שהחכמים לא תקנו כו' משמע שזהו תקנת חכמים א"כ לפ"ז י"ל עבדי אביו יכול למכור גם פחות מבן עשרים ועוד דדוקא עבדי כמקרקעי דמי אבל בבן חורין י"ל דאינו כקרקע שהרי עבד עברי אינו נקנה כקרקע בשטר רק עבד כנעני כמ"ש בקדושין (דכ"ב ע"ב). וא"כ י"ל מוכר עצמו אין ללמוד ממוכר נכסי אביו דקרקעות ולכן גבי עבד עברי לא שמענו דאינו יכול למכור א"ע פחות מבן עשרים כו'. מיהו י"ל מטעם אחר דבעבד עברי אוקמי אדאורייתא. אך עדיין י"ל הסברא דלא יהא ממונו קרקע חמור מגופו זה ודאי אין סברא אם לא שנאמר כיון שהוא דבר שאינו מצוי לא תיקנו בו ע"ד שכ' הה"מ פכ"ט ממכירה די"ג בשם הרשב"א או שי"ל כיון במתנה מתנתו מתנה כמ"ש בגמ' שם ובכל הפוסקים שאם נא הגיע לו הנאה גדולה לא היה מוחן כו' א"כ גם על גופו י"ל דאדרבה מתוך שהוא דבר גדול ועצום יותר מקרקע דנכסי אביו א"כ אף למכור יכול דאם לא הגיע לו הנאה גדולה כו'. ומ"מ וכי מפני שאנו מדמין כו' מאחר שראינו שחז"ל אמרו שלדבר א' יש לו דין קטן. וגבי קטן מצינו אפילו פיתוי קטן אונס הוא א"כ איך יש לסמוך על רצונו בדבר גדול כזה:

נספח מס' 9

מערך הדרכה מעשית, מכון מופ"ת לרפואה דחופה ע"ש ד"ר יואב הלפרין

מבוא

מכון מופ"ת לרפואה דחופה ע"ש ד"ר יואב הלפרין הוקם בשנת תשנ"ב (1992) בעקבות ועדת בדיקה ציבורית שמינתה הכנסת בעקבות אסון הרכבת בבקעת אלון, שבו נהרגו 14 נוסעים ונפצעו 87 בהתנגשות חזיתית בין שתי רכבות נוסעים. הוועדה קבעה כי חלק ניכר מהנפגעים נפטר לפני הגעת עזרה רפואית, וכי עיכוב של דקות ספורות בלבד בהגעת הצוותים הראשונים למקום עלול היה להציל חיים רבים. בעקבות המלצות הוועדה הוקם המכון כגוף ייעודי שתפקידו לשפר את איכות ההכשרה, הבדיקה והתגובה של כוחות הרפואה הדחופה בישראל.

המכון פועל במתחם הקריה הרפואית לרפואה דחופה בבקעת אלון, הכולל מרכז הדרכה, מרכז סימולציה, מעבדת מיומנויות ומרכז בקרת איכות. המתחם משרת מדי שנה כ-3,200 משתתפים בקורסים ובהכשרות, ומהווה נקודת ייחוס מקצועית לכלל מערכת הרפואה הדחופה בישראל.

מטרות המכון

1. להכשיר כוחות רפואה דחופה לזיהוי מהיר של מצבים מסכני חיים ולטיפול ראשוני יעיל בהם.
2. לבדוק את רמת המיומנות של מתנדבים ומקצוענים בתחום הרפואה הדחופה, ולהנפיק תעודות הסמכה בהתאם לתוצאות הבדיקה.
3. לפתח שיטות הדרכה חדשניות, ובכלל זה סימולציה ברמת נאמנות גבוהה, ולהטמיע אותן במערכת ההכשרה הארצית.
4. לנתח נתונים מבדיקות ומאירועים אמיתיים, ולהפיק מהם לקחים שישפרו את הפרוטוקולים הלאומיים.
5. לשמש מרכז ידע ומחקר בתחום הרפואה הדחופה, ולפרסם ממצאים בכתבי עת מקצועיים.

מבנה הקורס

הקורס נמשך שלושה ימים ומתקיים במתחם המכון. ביום הראשון מתקיים מבוא תיאורטי, הכולל הרצאות על פרוטוקולים, על ניהול אירוע המוני ועל עקרונות של בטיחות בזירה. ביום השני מתקיים תרגול מעשי בתחנות, שבו כל משתתף עובר בין שש תחנות שונות, כל אחת מוקדשת לנושא אחר. ביום השלישי מתקיים מבחן מסכם, הכולל מבחן כתוב ומבחן מעשי בתחנה אחת.

תחנות המבחן המעשי

1. **תחנת ההחייאה** – המשתתף נדרש לבצע החייאה לבוגר לפי הנחיות האגודה האמריקאית לקרדיולוגיה, כולל שימוש במכשיר דפיברילציה חיצוני אוטומטי (AED).
2. **תחנת הטראומה** – המשתתף נדרש לייצב פצוע עם דימום חיצוני ולבצע הערכה ראשונית לפי הפרוטוקול הלאומי.
3. **תחנת הסימולציה** – המשתתף נדרש לנהל אירוע מורכב עם מספר נפגעים, כולל תעדוף לפי מיון טריאז'.
4. **תחנת הידע** – מבחן כתוב בן 40 שאלות אמריקאיות, עם ציון עובר של 85.
5. **תחנת הנהלים** – המשתתף נדרש לענות על שאלות בעל פה בנוגע לנהלים ולפרוטוקולים.
6. **תחנת התקשורת** – המשתתף נדרש לתקשר עם נפגע חרד ועם בני משפחתו, ולהעביר מידע רפואי בצורה ברורה ורגישה.

ציון עובר

ציון עובר במבחן המסכם הוא 85 מתוך 100. משתתף שלא עבר את המבחן רשאי לגשת למבחן חוזר פעם אחת בלבד, בתוך 30 יום מהמועד הראשון. משתתף שנכשל גם במועד השני נדרש להשתתף מחדש בקורס כולו.

תעודת הסמכה

משתתף שעבר את המבחן בהצלחה מקבל תעודת הסמכה בתוקף לשנתיים. התעודה מונפקת בידי מנהל המכון ומאושרת בידי יו"ר ועדת ההכשרה הארצית. תעודה שפג תוקפה ניתנת לחידוש לאחר השתתפות בקורס רענון של יום אחד.

מרכז הסימולציה

מרכז הסימולציה כולל שלושה חדרים מאובזרים, ובהם מדמה מתקדם, מדמה תינוק ומדמה מבוגר, מכשירי הנשמה, מוניטורים ומערכת הקלטה. כל אירוע סימולציה מוקלט ומנותח בדיעבד עם המשתתפים, בשיטת "דיבריף" מובנית. שיטה זו פותחה במכון בשנת תשס"ה (2005) ואומצה מאז על ידי מרכזי הדרכה נוספים.

מעבדת המיומנויות

מעבדת המיומנויות כוללת 12 עמדות עבודה, ובהן מדמי החייאה, מדמי תפרים, מדמי ניקוז חזה ומדמי גישה תוך-עורקית. המעבדה פתוחה לשימוש עצמאי של משתתפים בשעות הפנאי, בהתאם לתורנות שמתפרסמת מראש.

בקרת איכות

מכון מופ"ת מפעיל מערכת בקרת איכות פנימית, הכוללת ביקורת שנתית של כל הקורסים, סקרי שביעות רצון למשתתפים ובדיקה חיצונית של מבחנים. ממצאי הביקורת מוגשים לוועדת ההכשרה הארצית ומשמשים בסיס לעדכון הקורסים.

שיתוף פעולה

המכון משתף פעולה עם מכון הרפואה הדחופה בבית החולים "שערי הנגב", עם מכון הרפואה הדחופה בבית החולים "עמק הירדן" ועם מכון הרפואה הדחופה בבית החולים "נווה אילן". שיתופי הפעולה כוללים חילופי מרצים, משתתפים משותפים בקורסים ופרויקטים מחקריים משותפים.

מחקר

מחקרים שנערכו במכון פורסמו בכתבי עת מקצועיים, ובהם כתב העת לרפואה דחופה בישראל וכתב העת לסימולציה רפואית. נושאי המחקר כוללים את יעילות ההדרכה, את שימור המיומנויות לאורך זמן ואת השוואה בין שיטות הדרכה שונות.

סיכום

מכון מופ"ת לרפואה דחופה ע"ש ד"ר יואב הלפרין הוא מרכז מוביל בתחום הכשרת כוחות הרפואה הדחופה בישראל, ומשמש מודל לחיקוי במדינות אחרות. המכון ממשיך לפתח את פעילותו ולהתאים אותה לצרכים המשתנים של מערכת הבריאות.

הכשר נספח מס' 9

והירק נזרע ומתגדל בתוך הקופסאות, ואחר גידולו נמכר כך כשהוא עדיין מחובר למקום גידולו, ועושים זאת מחמת שירק זה נכמש מהר ולכך מוכרים אותו כשהוא עדין מחובר, ומסיק שירק זה נחשב כגדל בעציץ שא"נ וברכתו שהכל ולא בפה"א. אולם הלכה למעשה מסיק שכיון שמש"כ לברך על הגדלים בעציץ שא"נ ובגידולי מים שהכל הוא רק מחמת סב"ל, לפיכך אם יש לפניו ירקות אחרים שברכתם בפה"א בוודאות וכן מאכלים אחרים שברכתם שהכל, יש לברך עליהם מקודם ולכוין לפטור בברכתם את הגידולים הגדלים באופן הנ"ל. ולגבי פירות וירקות הגדלים בחממות יש לחלק את דינם כדלהלן: שיש פירות וירקות הגדלים בצורת גידול רגילה בקרקע ורק מוקפים בחממה כדי למנוע כניסת חרקים וכדי להוות הגנה לגידולים בימות החורף, ואלו בוודאי שדינם כגידולי קרקע לכל דבריהם. ויש חממות שגידוליהם גדלים בגידולי מים ודינם תלוי בשיטות המבוארים לעיל. ויש חממות שמגדלים בהם גידולים על גבי מצע של ניילון או פלסטיק המנתק אותם מהקרקע ובהם יש לדון אם דינם כגידולי קרקע, ומסתבר שדינם כמו פירות וירקות הגדלים בעציץ שאינו נקוב שנחלקו בהם הפוסקים וכנ"ל, ולפי המבואר המברך בפה"א יש לו אילן גדול לסמוך עליו. ובקובץ מבית לוי (ניסן תשנ"ו) עמ' צ"ה הובא מכתבו של הגר"ש ואזנר שליט"א שכתב שחסה הנקיה מתולעים הגדלה עם רשתות למניעת חרקים ברכתה בפה"א. ובשו"ת מחזה אליהו שם כתב שמה שחופרים בור באדמה ומניחים ניילון סביבות דפנות הבור ואח"כ ממלאים אותו בעפר ונוטעים בו ומטרת הניילון הוא לשימור הנטיעה מתולעים וכדומה, ברכת הירקות הגדלים בו היא בפה"א כיון שהניילון אינו מפסיק והוא בטל לקרקע עולם. וכ"כ בס' וזאת הברכה שם שפירות וירקות הגדלים בעפר שמונח ע"ג מצע של פלסטיק המונח ע"ג הקרקע ומפסיק בינה לגידול ודאי שברכת הגידולים בפה"א כיון שהפלסטיק בטל לקרקע, אך ירקות שמגדלים בשנת השמיטה ועושים בהם הפסק בקרקע אינם בטלים כי אינם מונחים לעולם. ויש לציין, שכיון שדין זה שנוי במחלוקת הפוסקים, לפיכך אף באופן שצריך לברך שהכל, מ"מ אם כבר מקודם בירך על ירק אחר בפה"א לא יברך שוב על גידולי מים שהכל כיון שיתכן שכבר נפטרו בברכת בפה"א, אלא יברך על מאכל אחר ברכת שהכל ויכוין לפטור את גידולי המים בברכתו. (115) אין מברכים שהחיינו על גידולי מים, כיון

שערי הברכה שטיצברג, שמואל יוסף עמוד מס 555הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 10

באר אליהו

נו

בענין נשיאת כפים במנין כהנים

לכבוד מו"ר הכהן הגדול מאחיו הרב אלי' כ"ץ שליט"א
אחדשה"ט

הנני בזה בשאלה אודות דברי ה"אור זרוע" (ריש הלכות נ"כ סימן תי"א) שהובא בשו"ת דבר אברהם סימן ל"א בזה"ל: בפרק הקורא את המגילה תנן: אין הכהנים נושאין כפיהם בפחות מעשרה כו'. ופירש ר"ת דלא מחייב כהן בנשיאת כפים דאורייתא אלא בעשרה. כההיא דפרק אלו נאמרין וכו' לפיכך יחיד מהתורה אינו נושא את כפיו אבל מדרבנן נושא, וכו', ועוד סיים שם ב"דבר אברהם" גם נראה חידוש מדבריו דלאו דוקא כהן יחיד הוי לר"ת דרבנן, כמובן הפשוט שבתוספות מנחות (מ"ד) אלא דעד עשרה הוי דרבנן.

ולכאורה נראה מדבריו שיש ענין להעדיף שיהיו עשרה כהנים שמברכין את העם. ורק אז מקיימים מצוה דאורייתא. האם אכן יש להשתדל להקפיד בכך?

ביקרא דאורייתא
ידהדשו"ת כל הימים
יעקב גדלי' טויסיג

למעכ"ת ידידי הנכבד בנש"ק
החו"ב הרב יעקב גדליה טויסיג שליט"א

הנה באת במגילת ספר כתוב עליה, בענין ברכת כהנים ואור זרוע זרוח עליה. והנה ברור הדבר שאין הכונה בדבריו שיהיו עשרה כהנים. אלא הכונה שבלא שיהיו בבית הכנסת עשרה אנשים, לא יעשו ברכת כהנים.

והנה אף דקיי"ל שברכת כהנים הוא דבר שבקדושה, דבעי עשרה (מגילה כ"ג.) אך הכונה שתהיה בנוכחות עשרה, וכמובן שכוללים בחשבון גם את השומעים. ואם כן אין עדיפות לכך שיהיו הכהנים בעצמם מנין עשרה. במקרה שהיו עשרה בתחילת חזרת הש"ץ ואחרי קדושה יצאו חלק, ולא נשארו עשרה. אף דהרי מותר לסיים חזרת הש"ץ, וגם לומר קדיש שלם עם תתקבל, דכיון שהתחילו בעשרה אפשר לגמור, מ"מ ברכת כהנים לא יוכלו לומר, דהיא ענין לעצמו, ודבר שבקדושה הנפרד משאר חזרת הש"ץ.

אמנם ברוב עם הדרת מלך, וידוע המנהג שהתקבל בשנים אחרונות, לעשות ברכת כהנים ברוב עם ובכהנים רבים ככל האפשר אצל הכתל המערבי בחול המועד. אך ודאי שבשני כהנים כבר מקוים אמור להם, ומקיימים המצוה דאורייתא.

והנה ראיה לדבר בפרשת שמיני פרק ט' פסוק כ"ב "וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם" ופרש"י: ברכת כהנים, יברכך יאר ישא. רואים מכאן שאהרן ברך את העם יחידי ואפילו אם אח"כ הצטרפו אליו גם אלעזר ואיתמר, מ"מ לא היו אלא שלשה ולא עשרה.

ועוד ראיה לדבר מהראשון שברך ברכת כהנים, והיינו משה רבנו ביום שהוקם המשכן. ואף שבתנחומא ובספרא כתבו שמש"כ בפ' פקודי (שמות ל"ט מ"ג) ויברך אותם משה, הכונה שאמר להם: יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם. וכן הביא בפי' רש"י לתורה. אך בילקוט ראובני פ' נשא פ' ויהי ביום כלות משה וכו' מה ברכה ברכם בשביל מלאכת המשכן? ברכם ברכת כהנים. שהרי סמוך לברכת כהנים ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן. וכפי שאנו קוראים בתורה בחנוכה בפ' הנשיאים מחנוכת המשכן, ולחלק מהמנהגים מתחילים בברכת כהנים הסמוכה לה.

והנה גם מש"כ ביום השמיני ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם (ויקרא ט' כ"ג). גם פי' רש"י דקאי על יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם. אף שגם שם דרשו שהכונה על ברכת כהנים, ומ"מ גם שם היו משה ואהרן וארבעת בניו, ביחד ששה כהנים אך לא היה שם מנין.

נספח מס' 11

אמנם בשו"ת מחנה חיים (ח"ב סי' ל"ד) בהגה כ' על דברי הנו"ב הללו, וז"ל: ולא אכחד הגם שבספרי מחנה חיים (ח"א סי' צ') האמנתי שדברי נו"ב הנ"ל שיש קיום מצוה בכל כזית חמץ הם כהלכה, אח"כ האיר ה' עיני שיש לפלפל עליו בזה, ועי' בט"ז (או"ח סי' תל"א וסי' תקצ"ב), והארכתי בזה דנהפוך הוא כי האיך מקיים מצות ביעור אם יודע שיש לו עוד חמץ ויוכל לבערו, אבל אם היה אנוס או שוגג בדבר ולא יכול לבערו מהעולם שפיר קיים המצוה בכל אשר ימצא לו אז, ואין כאן מקומו להאריך, עכ"ל.

הרי לפנינו דבשו"ת נודע ביהודה מבואר כבעל קהלת יעקב הנ"ל, דאין שום דין שהבית יהיה נקי מחמץ, רק יש דין על החפצא של חמץ, וכל כזית וכזית הוא מצוה בפנ"ע, ואין כזית אחד מעכב את השני, אמנם המחנה חיים לכאורה סובר דהוא דין בהבית, דהבית יהיה נקי מחמץ, וע"כ כ' דכל עוד שיש לו חמץ בביתו ויכול לבערו אינו מקיים מצות תשביתו, ורק כשאי אפשר לו להשבית החמץ כבאופן שמיירי הנו"ב, בזה שפיר מקיים המצוה.

מי שהיה לו חמץ בפסח והוסיף וקנה עוד אם עובר על כזית חדש שקנה

וראיתי במגן האלף (סי' תמ"ח סק"ז בד"ה וא"כ) שדן בספק הנ"ל לגבי בל יראה, וז"ל: אני נבוך כעת במי שכבר יש לו כזית חמץ בתוך ביתו שעובר עליו והוסיף עוד חמץ, אם מוסיף באיסור בל יראה דומיא לאכילה שכל כזית וכזית עובר עליו, או איסורא דבל יראה הוא שלא יהי' חמץ ברשותו, ומה לי כזית או בית מלא, ואינו דומה לאיסורי אכילה דעל הנאה מעט הוא חייב וכל מה שאוכל יותר מוסיף באיסור משא"כ בבל יראה, עכ"ל [ועי' בשד"ח מערכת חו"מ סי' ט' אות א' מש"כ על דבריו]. ובפשטות הוא ספק הנ"ל אי בל יראה הוא דין בבית, דהיינו שביתו יהיה נקי מחמץ, וא"כ אם נמצא כבר חמץ בביתו, אז אין נפק"מ אם יש לו כזית אחד או מאה כזיתים, או דאמרינן דבל יראה הוא דין בהחפצא של החמץ, דהיינו דחמץ הוא חפצא של איסור, דאסור להיות נמצא בבתינו בפסח, ולפי"ז הוא עובר על כל כזית וכזית, ונמצא לפי"ז דספיקו של המגן האלף לגבי בל יראה, הוא כעין מחלוקת הנו"ב והמחנה חיים הנ"ל לגבי קיום מצות תשביתו.

ובמקראי קודש (סי' נ"ו) מביא בשם הגר"י קלמם, דהקשה על הרמב"ם פ"א הל' ג' דכ' דמי שיש לו חמץ ברשותו קודם פסח אף דעובר עי"ז בשני לאווין אינו לוקה דהוי לאו שאין בו מעשה אלא א"כ קנה חמץ בפסח, דמשמע מזה דאף דהיה לו החמץ מקודם פסח וקנה עוד עובר עי"ז, וזה קשה דכיון דכבר יש לו חמץ, וביתו אינו נקי מחמץ, א"כ אין נפק"מ בין כזית אחד לכמה ולמה כזיתים דעובר מחדש. ובעל מקראי קודש כ' ולי נראה דל"ק כלל, דבאמת עוברים על כל כזית וכזית, ומביא ראיה מאוכל נבילה דעובר על כל כזית וכזית וכו', ואח"כ כ' ואין סברא לחלק בין איסור אכילה לשאר איסורין, דהרי במשנה מכות (כ"א ע"א) מבואר גם כן על מי שהיה לבוש כלאים וכו', עיי"ש.

ולכאורה דבריו צריכים ביאור, דמה ראיה מאכילת איסור או מכלאים, הלא כאן בחמץ, אם אמרינן דבל יראה הוא דין בהבית, והיינו דקפידת התורה היא שלא ימצא חמץ ברשותינו, א"כ מסתבר דאינו עובר על כל כזית וכזית, וא"כ מה ראיה ממקומות אחרים. וצ"ל דבעל מקראי קודש היה ליה לפשיטא דאף כאן הוא דין בחפצא, משא"כ הגר"י קלמם סבר דהוא דין בבית, וע"כ הקשה שפיר.

אי צריך לשרוף החמץ האחרון

והנה במועדים וזמנים הנ"ל, כתב דלדבריו צריך לשרוף חמצו רק כשאין לו עוד חמץ ברשותו, אבל אם עדיין יש חמץ ברשותו ורוצה לאכול, וקודם לזה שורף החמץ, לא קיים בכזית הזה מצות תשביתו, כיון דאינו חמץ האחרון, וביתו אינו נעשה מושבת מחמץ ע"י שריפת כזית זו, ולדבריו מי ששורף החמץ בזמן שבני ביתו עדיין אוכלים חמץ, אינו מקיים בזה מצות תשביתו, וכ"כ ג"כ בספרו תשובות והנהגות (ח"א סי' רצ"ג), שצריך למכור החמץ לנכרי קודם השריפה, דאל"כ

נספח מס' 12

נספח מס' 13

שתי עצמות בולטות בקצהו העליון וביניהם מקום שקע שמשם יוצא ומתפרדות שתי העצמות הבולטות, ולכן מקום זה הוא המקום הנקרא מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם.

אבל כעת עלינו לברר היכן נמצא מקום זה בפנים, ולכן הנני מעתיק עוד ציור של כל הגולגולת:

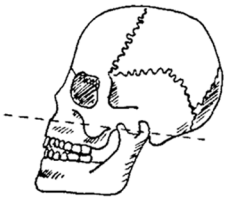

והנראה לפי הציור הזה הוא שסוף האף הוא בקו ישר עם המקום שיוצא ומתפרד שהזכרנו בציור הקודם. ולכן אם נמשיך עם היד בפנים בקו ישר מסוף האף, אנחנו מוצאים שהוא מגיע לתחילת האליה של האוזן, וזה המקום של סוף הפאה. ואעפ"י שהשו"ע כתב למטה מן האוזן, יש לפרש כוונתו לנקב האוזן. ואעפ"י שאין אנו מרגישים את השקע הזה בפנים, הוא משום שחלק הגלגולת העליונה נכנס לתוך השקע, וקשה מאד להבחין המקום בלי הסימנים שהזכרנו.

וכעת אני מצטט מה שפסק מו"ר גאון אחד שליט"א על מקום סוף הפיאות, וז"ל: מעיקר הדין הוא עד האליה והיינו עד סוף נקב האוזן, אבל ל' השו"ע הוא עד סוף האוזן ממש, שזה כולל האליה, וכן יש להחמיר ע"כ. ולפי מה שהסברנו הדברים מובנים מאד.

המשך נספח מס' 13

והעולם חושב שמקומו הוא העצם הבולט שהוא קרוב מאד לאוזן, אבל מגיע רק עד חצי האוזן ולעתים אף פחות מחצי האוזן. אבל באמת זה לא יתכן, שהרי מפורש כתב לנו השו"ע שהוא עד למטה מן האוזן, ועצם זה איננו למטה מן האוזן. ולכן צריך ביאור מה כוונת השו"ע.

וראה זה מצאתי בספר רפואה בשם קליניקל אנאטומי (אנטומיה קלינית) ציור של עצם הלחי התחתון בלי השרירים המחוברים אליו וזו צורתו:

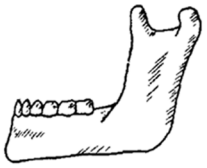

ונמצא לפי הציור הזה שללחי התחתון יש

ב פיינהנדלר, ישראל פסח בן יוסף עמוד מס 163הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 14

הקונטרסים הנזכרים בספר חזון נחום, ה"ה "קונטרס על אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" בספר חזון נחום פ"ו דתמורה דף קס"א ע"ב. "קונטרס על אם למקרא ולמסורת" שם פ"מ דמנחות דף נ"ז ע"ב. "קונטרס בענין בל תוסיף" שם במסכת זבחים דף כ"א, "קונטרס על כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד" שם ס"א דתמורה דף קכ"ד. [מזכירם הרחיד"א זלה"ה בשם הגדולים מערכת ספרים בערך "קונטרס"], נזכר גם כמה פעמים בספר "מגן שאול" לתלמידו הג"מ

ארזי הלבנון עמוד מס 186 אנציקלופדיה לגאוני ספרד <א-ז> ואנונו, שמעון בן יעיש הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 15

ג. [מעשה שלמה ובניהו], "עוד בחכמה אחת הגה שלמה ותהי שעשועיו... המציא את משחק השאך [=שחמט] ויאהבהו". – **מי שמאמין** ששלמה המציא את השחמט, **מוזמן להאמין** גם להמשך, יום אחד שיחק המלך שלמה בשאך עם בניהו היועץ הראשי שלו, [כן! הכוונה לאותו בניהו שנדרש עליו במסכת ברכות יח, ב: רב פעלים מקבצאל, שריבה וקבץ פועלים לתורה, והוא הכה את שני אראל מואב, שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני..., איכא דאמרי דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל, איכא דאמרי דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסיתוא- בניהו זה לא בירר וליבן עם שלמה הלכות בסיפרא דבי רב, אלא היה משחק עמו שחמט], כאשר הסכין עד כה. – ועכשיו **מתבקש הקורא להאמין** להמשך: בניהו מנצל רגע ששלמה מביט בחלון, ולוקח [=גונב י.י.ו] אחד מה"פרשים' של שלמה מעל טבלת המשחק, שלמה [על אף חכמתו, י.י.ו] אינו מרגיש ובניהו מנצח לראשונה במשחק נגד שלמה המלך. – בהמשך מחשב שלמה את מהלך המשחק, ומגלה את אשר עולל בניהו. לכן מפתה שלמה שני גנבים לגנוב מאוצרו ולוכד אותם, ושואל את הסנהדרין מה דין הגונב מהמלך, בניהו ראש הסנהדרין חושב שהכוונה אליו, ומודה על פשעו. המלך סולח לו, והסנהדרין שופטים לתלות את שני הגנבים המסכנים על עץ. **אשרי המאמין!**– אולי עוד נזכה שאחד המאמינים לבדיות כאלו ידפיס בירור, ליישוב שיטת מדרש זה שהסנהדרין פסקו דינם של גנבים אלו להתלות על עץ [חידוש בהל' ד' מיתות ב"ד].

נלאיתי להאריך ולפשפש בשאר הדברים המודפסים בקבצים אלו, אלו מהן לקרב ואיזו לרחק. וכבר אמר החכם, שכדי לתהות על מהות המשקה הנמצא בחבית, די בטעימה, ואין צורך לשתות את כל אשר בה. וכמדומני שדי בזה כדי להעניק את קנה המידה לחוש הביקורת שהנחה את ילינק באיסוף ה'אוצרות' ל'בית מדרשו'.

כא מאסף תורני עמוד מס 751הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 16

דב״ר ליברמן

זש״ה יש בוטה כמדקרות חרב (משלי יב, יח) ...ד״א יש בוטה, אל תהי קורא כן אלא בוטח. יש בוטח, כל מי שהוא בוטח במה שאומרים לו נביאים, כמי שהוא נוטל חרב ודוקרה לתוך מעיו, ממי אנו למדין משאול שבטח בדברי שמואל. בשעה שהלך שאול ושאל באשת אוב בעלת אוב והעלת לו שמואל, וא״ל שמואל כל אותן הדברים, וכיוון שא״ל שמואל אתה ובניך עמי (שמ״א כח, יט) בטח שאול על דבריו ונתייאש מן התפילה, אמר הואיל ואמר לי שמואל שאני מת, מה אני מועיל מתפלל. ישב לו מן התפלה ונדקר בחרב, שנאמר ויאמר שאול לנושא כליו וגו׳, (שמ״א לא, ד) ומה עשה נטל החרב ודקרה במעיו, מי גרם לו על שבטח בדברי שמואל, שאילו היה מתפלל לפני הקב״ה היה מבטל ממנו הגזרה (ואתחנן, עמ׳ 45) ד״א יש בוטה, זה חזקיה, שלא עשה כשאול, אלא כשבא ישעיהו הנביא וא״ל צו לביתך כי מת אתה (מל״ב, ב, א), מיד חגר עצמו בתפלה שנא׳ ויסב חזקיה פניו אל הקיר ויתפלל אל ה׳... (שם, שם ב׳) מה כתיב תמן שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך (שם שם ה). מי גרם לו שיבטל את הגזירה — מפני שהתפלל (שם).

אמרי יושר

יש בוטה. דרשוהו על שאול שבטח, זהו יש בוטח וסומך על דברי הנביא, שזה נמשך למדקרות חרב, שלפי האמת לא היה ראוי כן, אלא לשון חכמים ותפלה היה מרפא. גם דרשוהו להפך על חזקיה, יש נביא בוטה ומדבר מדקרות חרב, ולא הועיל לצאת לפועל כי לשון חכמים ותפלה שעשה הצילו (סוף ואתחנן דף ח ע״ב).

נספח מס' 17

זוטות
הערות והארות שונות

מקור אימרה ותשועת ה' כהרף עין

בספר שארית ישראל לרבינו הרה"ק מווילעדניק זי"ע (הוצאת מכון אור ישראל) עמ' קצח, מביא וז"ל "כמ"ש ותשועת ה' כהרף עין". ובהערה למטה ציינתי: "ראה בס' שפתי רננות (פיוטים לחודש אלול), שיש פיוט המתחלת "ותשועת ה' כהרף עין", אבל אין פסוק כזה".

הנה אני לקחתי את זה מספר 'אוצר דברי חכמים ופתמגיהם' לר' אהרן הימן, דף 286 ע"ב. אולם לאחרונה נזדמן לידי מאמרו של בן ציון פישלר, בתוך: ידע עם כרך כז מס' 61-62, עמ' 131 והלאה, ושם מביא מה ששמע מר' שמואל אשכנזי מירושלים מח"ס אלפא ביתא קרמיתא, וז"ל:

"... בשנת תרצ"ג יצא לאור בירושלים ספר משלי ישראל - מאת מאיר וכסמן. בדף 147 ע"ב הוא מביא את האימרה ומציין מקורה: "...התחלת הפיוט הנקרא 'שפתי רננות'...".

מאז עבודתו המונומנטלית של דוידזון, שכינס את (כל) הפיוטים בשלושת הכרכים אוצר השירה והפיוט על פי שירת הפתיחה, קל לאכן כל פיוט. אלא שהמעיין באוצר לא ימצאו שם את מבוקשו. פיוט כזה אינו מופיע בו. וההסבר? עלינו להניח שהדברים הועתקו (ללא עיון במקור) מספרו של י"ח טכיוב: אוצר המשלים והפתגמים, [אודיסה תרע"ה; ברלין תרפ"ב], המציין (בעמ' 136, מס' 1640): "...פתגם שגור. וכך מתחיל פיוט בס' "שפתי רננות"...". האם ראה טכיוב פיוט זה במו עיניו (ואילו דוידזון נבשל ודילג עליו)? האמת, כנראה, פשוטה יותר: טכיוב העתיק את העיול מדוד כהנא, שהביאו במדורו "משלי עם" בהאסיף, שנה ג, תרמ"ז, (עמ' 130, מס' קלב): "ישועת ה' כהרף עין - פיוט אחד נדפס בספר שפתי רננות ומתחיל כך [!], ומזה היה מאמר בפי העם...". ואכמ"ל.

מכהנא לקח גם ר' אהרן הימן, אשר הביא את האמרה בספרו בית ועד לחכמים, לונדון תרס"ב, עמ' 127, טור א, וחזר והביאה בספרו אוצר דברי חכמים ופתגמיהם, תל-אביב תרצ"ד, דף 286, סוף ע"ב. כשני הספרים הוא מציין מקור האמרה: פיוט אחד המתחיל כך ונדפס בספר "שפתי רננות". [אגב: בספרו הראשון יש תוספת מלאה ענין: 'וכמדומה שנמצא בתנחומא הישן' [!]. נראה שכמשך שלושים השנה שעברו בין ספר לספר התברר לו שאין האמרה נמצאת בתנחומא]...".

ואיה מקום הפיוט? בסליחת ר' צדוק שבספר שפתי רננות. אך לא בהתחלתה כי אם בסופה.

וכך מפייט ר' צדוק (עמאני) בסליחתו

"...עזרי יביא אל מאין / לראות עוזך בבית היין
ואם רב עוני כמעשה קין / ישועת ה' כהרף עין..."

[ספר שפתי רננות, ליוורנו תקע"ו, דף כה: ב]

וכל זה הוא נוסח "ישועת ה' כהרף עין". אולם בשארית ישראל כתוב "תשועת ה' כהרף עין", ומקור הקדום של נוסח זה אנו מוצאים במוסתאג"יב (=שיר מענה של משורר אנונימי עפ"י כתב יד מהמאה הי"ד:

ה' הצילנו מיד הארי השורף
ותשועת ה' כהרף עין אל תרף
כי מערכות אלהי-ם חיים נדף ותרף
כי לא כחרף ובחנית יהרשיע יי

[ש' ברנשטיין: "פיוטים ספרדים חדשים מתקופת הזהב", בתוך: עלים לביבלגרפיה וקורות ישראל, (מו"ל ועורך: דוד פרענקיל), וינה תרצ"ו, שנה ב, חוברת ב, עמ' 72].

אולם ברור שהרה"ק מווילעדניק לא לקח אימרה זו ממקור הנ"ל, ומסתבר שדבריו לקוח מספר "מאור עינים" להרה"ק רבי נחום טשערנוביל זי"ע פ' נשא: "ותשועת ה' בַהרף עין" ופ' האזינו ד"ה למען ידעו: "תשועת ה' כהרף עין".

גדלי' אבערלאנדער

בענין פסוק להשם זעלינ', ומקור לכוונה בשעת לבישת הבגדים

א. ברצוני לבקש מקהל הוקראים, שמי שיודע איזה פסוק מפסוקי תנ"ך שמתחיל באות ז' ומסיים באות ג', שייך לשם "זעליג" משמות האנשים, שיוריע מעל דפי הגליון ותשואת חן מראש.

נספח מס' 18

תקרא מהונך אלא מגרונך) עכ"ל, וראה בתנחומא פ' ראה (י"ב) שכ' ד"א אם היה קולך ערב הוי פורס על שמע ועובר לפני התיבה ע"ש כבד את ה' מהונך ממה שחיננך, וכ"ה שם בתנחומא הישן הוצ' באבער [ט'] (ל"ג) ואיתא ע"ש חייא בר אדא בר אחתי' דבר קפרא הי' קולו ערב והי' בר קפרא אומר לו בני פרוס על שמע ועובר לפני התיבה על שם כבד את ה' מהונך ממה שחננך, ובילקוט משלי רמז תתקל"ז איתא כמו בתנחומא הנ"ל, ובתנחומא פ' ראה רמז תתצ"ב איתא כמו בתנחומא באבער הנ"ל, והדרשה היא מהונך הוי כמו מחונך דה' מתחלף בח' באותיות אחה"ע וכמ"ש התוס' קידושין ל"א ע"א ד"ה כבד בשם הירושלמי שדורש מהונך כמו מחונך פי' ממה שחננך ע"ש, והוא בירושלמי פאה פ"א ה"א.

ב) וראה לעיל סי' י"ב א) יג] שהבאתי מהערות הר"ש באבער על התנחומא ש"ל שכ' על רש"י משלי הנ"ל דהמלות אל תקרי ברש"י היא הוספה מאיזה סופר מאוחר, לכן הם מוסגרים במסגרת, או צ"ל אל תקרי מהונך אלא מחונך ע"ש, והבאתי ע"ש בשם הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד שכתב דלדעתו הוא ס"ס וצ"ל מגרנך ע"ש, ולא הבנתי לפי דבריו המשך ד' רש"י בזה שמירי מקול ערב ומה יש לו שייכות לומר אח"כ א"ת מהונך אלא מגרנך, וגם נעלם מקור דרשה זו, ועוד דמגרנך היינו תרומות ומעשרות שמפרישין מן הגורן וזה כתיב שם להדיא בסיפא דקרא ומראשית כל תבואתך ופרש"י אלו תרומות ומעשרות ע"ש.

המשך נספח מס' 18

ג) וראה במקור ברוך ח"א דרס"ד ע"ב שכ' כבד את ה' מהונך (משלי ג.) אל תקרא מהונך אלא מגרונך (פסיקתא הובאה בפרש"י לפסוק זה) וע"ש בהערה כ"ז מ"ש בטעם הדרשה הזאת ושהוא ע"ד חילוף כפול, והמחבר הזה לא העיר כלל דלא גמצא המאמר המופלא הזה כלל בפסיקתא יע"י בפסיקתא רבתי דרב כהנא פיסקא עשר תעשר ב'.

בן צבי חיים<<נושאים שונים;>> (6){0} עמוד מס 476הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 19

רפב ויקרא רבה יג, ה

לארבעה ראשים (שם), אילו ארבע מלכיות. שם האחד פישון (שם יא), זו בבל, על שום ופשו פרשיו (חבקוק א, ח). על שום ננסה קרטה קטיע פושכא. הוא הסובב את כל ארץ החוילה (שם). זה נבוכדנצר הרשע, שעלה והקיף את כל ארץ ישראל, שמיחלת לקב"ה, ה"ד הוחילי לאלהים כי עוד אודנו (תהלים מב, ב). אשר שם הזהב

ב מרגליות, מרדכי עמוד מס 46הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

קרט (= קַרְטָא בל"ע قرطط קטן בל"ר curtus, kurz) כב"ר סי"ו שם האחר פישון וכויק"ר בסוף ויהי ביום השמיני (ספי"ג) על שם ננסא קרטא קטיע פושכא. כמנילת איכה דרכי ציון אבלות מעשה בכלבא אחת קורטית שעלתה לראש הסלע ושמשה עם זכרה — (א"ב סי' בל"י גבן קטן וקצר ובגומחאות כתוב כופרית שעלתה). [אחי"ה כיון לל"י krummgebogen κύρτος ויותר קרוב מלה רומי' הנ"ל, ור"ב לא העיר מאומה כי כב"ר וכויק"ר לי' לפנינו ני' רבינו כי בב"ר אי' רק פישון זה בבל אבל בב"י פארי ז של ב"ר אי' באמת וז"ל פישון זו בבל ננסא קורטא קטוע פושכא. והוא מל"ע ורו' הנ"ל וכן בל"ם חורב סי' קטן ומעט] —

ו נתן בן יחיאל מרומא עמוד מס 197הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

המשך נספח מס' 19

מה טעם ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן אילו דִּי מלכיות כנגד דִּי ראשים, שם האחד פישון זו בכל על שם ופשו פרשיו (חבקוק א ח), על [שם] נגסא קורטא קטוע פושכא, הוא הסובב את כל ארץ החוילה שעלה והקיף את כל ארץ ישראל דכתי בה הוחילי לאלהים כי עור אודנו (תהלים מב ו), אשר שם הזהב אילו דברי תורה שהן נחמדים מזהב ומפז רב, וזהב הארץ ההיא טוב מלמר שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל, שם הבדלח ואבן השהם מקרא ומשנה ותלמור ותוספתא ואגדה, ושם הנהר השני גיחון זו מדי שהיה המן שף עינים בנחש על שם על נחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך (בראשית ג יד), הוא הסובב את כל ארץ כוש על שם המולך מהודו ועד כוש (אסתר א א), ושם הנהר השלישי חדקל זו יוון שהיתה חדה וקלה בנזירותיה שהיתה אומרת לישראל כתבו על קרן שור שאין לכם

2 ילקוט דניאל כי מחזיק״ב : 6 ויקכל נסח סוף סע״ו, מזכם לפסכר פ״ח : 9 למיל לר 16 ותיב :

1 מה טעם] פי, מאי טעמא ד, שני אבמ | ונהר — הגן] א¹כ, ונהר יוצא מעדן ו, ונהר . . מעדן להשקות וגו׳ א², ונהר . . להשכות את הגן וגו ח, ונהר . . הגן וכשם יפרד והיה לארבעה ראשים מ, ונהר . . והיה לד׳ נהרי׳ אין כתוב כאן אלא לד׳ ראשי׳ ד ; ד׳] ארבע ב ; ארבעה פחכ (כנגד — ראשים ל׳ מ) | 2 זה ריס | *על שם] על ל, ל פחאברי¹מ | ם נגסא] ל׳ ד ; קורטא] פא²כרים, קרמא א¹ע, ל׳ די¹ | קטוע] פר², קטיע] א²כערי¹מ, קיטוע ח, ל׳ ד ; פושכא] פאער, פושקא כי (דניאל) מ, פוסקא ו¹, ל׳ ד | 3 בה] פמ, ביה דאבר, בהו י | 4 שנאמר הנחמדים מ ; 5 ולא] ואין חאכמ | 6 ומשנה] פחאכ, משנת די | תלמור כי ותוספות פ, תוספות א¹, ותוספתא דח, תוספתא א²כי | ואגדות א¹, ואגדתא חא²כ | זה חי | 7 עינים] עמה דחאר, ל׳ כי | ועפר — חייך ל׳ | הוא — ועד כוש] ו, ל׳ דפחאכ | ם ושם — השלישי] ל׳ ד | 8 זה ח | יון | חדה וקלה] פאבי, קלה וחדה ד | בגזרה י | השור |

מעדן קרי ביה מרין : 1 ופשו פרשיו. הכהוב כדבר בבבל כי הנני מקים את הכשדים הגוי המר וכר איום וגורא הוא וכר וקלו מנמרים כוסיו וכ״ ופשו פרשיו, ודורש פישון לשון ו פ ש ו, ודרש אחר (ועי׳ כמ״ו לעיל צד 2 בר״ת ד״א אמון) על שם נגסא וכר פ ו ש כ א כלומר על שם נבוכדנצר שהיה נגס׳) קטן קצר טפח וכן מפרש בפי׳ ב״ר כי״ט וכי״א נגסא וכר אותו נבוכדנאצר נבוכר נצר) מלך בכל נגוס היה קורטא בלעז קטן קטוע מקוטע פושכא זרת ארכו וזרת רחבו טפח סביב (שמות כ״ה כ״ה) מהרגמי׳ רומיה פושכא (וכפי׳ ב״ר הנדפס איתא המאמר במקומו ופירושו מסורס בסוף הפרשה), ובערוך ע׳ קרט ג׳ גורס מאמר זה גם בוי״ר, ובדפיסי המדרש נשמט המאמר כאן ובוי״ר וכן השמיטו המאמר בשאר דפיסי ילקוט ברמז כ״ב ואיתא לנכון בדפ״ר, ורבינו בחיי העתיק פישון זה מלך בבל על שם שכתוב ופשו פרשיו הוא הסובב וכו׳, ובשם ב״ר הובא המאמר גם במ״ו צד 320, וגורס ומפ״ש שם נגוס קורטא וקצר קטוע פושקא גובהו לא היה אלא טפח בלבד, וכן איתא שם נגסא הוא נבוכר נצר ועיי״ש צד 337, והאגדה שנבוכדנצר נגס היה נסמכה במדרשים על פסוקים שונים, וכן הועתק מאמר זה בילקי דניאל בדרש תפי ושפל אנשים יקים עליה (דניאל ד׳ י״ד) וג׳ שם ד״א זה נבוכר נאצר נגסא קטיע (כ״ה בדפ״ר) פושקא, ובתנחומא תרומה סי׳ ד׳ דרשו הנה עפלה לא ישרה נפשו בו (חבקוק ב׳ ד׳) זה נבוכדנצר וכו׳ והיה מביט בעצמו ומתגייש בפני הבריות ואומר אני מלך ולא ישרה נפשו בו למה שהיה קטן כבד (בד ויין הגי׳ ובבד) לכך נקרא שמו נבוכדנצר ועי׳ תנחומא מ״ב שם סי׳ ג׳, ובסדר אליהו רבה פל״א איתא אמרו עליו על נבוכדנצר הרשע אדם קצר בקומה היה כשהיה הולך ממרינה למדינה נקבצו כל בני העיר וכו׳ היו משחקין זה עם זה ואמרו הזה יכולך וכר שנאמר ראיך אליך ישגיחוך וגר (ישעיה י״ד ט״ז), ובפסיקתא פי״ג (קי״ב א׳) נקרא נבוכדנצר נגסא דבבל, וכן בפסי״ר פל״א (קמ״ד א׳) אמר להם נבוכדנצר וכר מסתכלים אילו באילו וכו׳ הנגס הזה (והועתק בילק׳ תהלים ד׳ התפ״ד ומשם הועתק במ׳ תהלים מזמור קל״ז שהוא מן המזמורים שניתוספו בסוף המדרש, ועי׳ מ״ש פערלינס במ״ח חלק ל״ז צד 357 ועי״ע ברילל יאחרביכער ח״ב צד 210, קרויס צד 864, והגהתי על שם נגסא וכו׳ עם׳ גי׳ הערוך שם : 3 שעלה והקיף. בוי״ר הגי׳ הוא הסובב וכו׳ זה נבוכדנצר הרשע שעלה והקיף את כל ארץ ישר׳ שמייחלת להכב״ה הה״ד הוחילי לאלהים אשר וכר אלו דברי תורה שנאמר הנחמדים מזהב ומפז רב (תהלים י״ט י״א) וזהב וכו׳ ואין חכמה וכר שם חברולח וכר מקרא משנה תלמור הלכות ואגדות, ורבינו בחיי העתיק אלו דברי תורה שנאמר הנחמדים וכר ואין חכמה וכר שם וכר ואבן השהם שם מקרא משנה ותלמור הלכות הוספחות והגדות ועח״ג ואגה״ת ח״א צד 486, והמאמר שלפנינו הועתק בסדרש פסירת משה בביה״מ ח״ו צד 74 בזה״ל ארז״ל בב״ר שם האחד וכר הוא הסובב את כל ארץ החוילה וכו א״ר יהושע בן לוי חוילה זו ארץ ישראל ולמה נקרא שמה חוילה מפני שמיחלת להקב״ה שני הוחילי וכר אשר שם חזהב זו תורה שני וזהב הארץ החיא טוב א״ר יוחנן מכאן שאין תורה כתורת א״י ואין חכמה כחכמת א״י שם הבדלח וכר שם תלמור תורה והגדות תקופות וגמטריאות, והדרש אשר שם הזהב אילו דברי תורה וכו ולא חכמה וכו׳ עי׳ דוגמתו בס״ש מילון ברמזי התורה ח״א פכ״ה : 6 גיחון. דורש גיחון לשון נחון זו מדי שהיה המן וכר על שם על גחוגר וכר

המשך נספח מס' 19

עי' למעלה ג יד הערה 53. ומקורו בכמה מדרשים: סדר אליהו רבה פל"א (הוצ' איש שלום פכ"ט צד 158): אדם קצר בקומה היה כשהיה הולך ממדינה למדינה נתקבצו כל בני העיר ויצאו לקראתו היו משחקין זה עם זה ואמרו הזה ימלוך וכו'. תנחומא תרומה ד: היה מביט בפני עצמו ומתבייש בפני הבריות . . . שהיה קטן [ו]כבד, עי' עץ יוסף שם. בפסיקתא דרב כהנא (הוצ' בובר דף קיב ע"א, הוצ' מנדלבוים צד 230) נקרא נבוכדנצר ננסא דבבל, השווה שוחר טוב מזמור קלז סוף פס' ד. בילקוט כאן רמז תתרסב: נבוכדנצר ננסא קטיעא פושכא, וביטוי זה מובא בשינוי קל בערוך ערך קרט III: ננסא קרטא קטיע פושכא בשם בראשית רבה וויקרא רבה. [ונשמט בדפוסים אבל נמצא בכתבי יד, ר' ב"ר הוצ' תיאודור עמ' 147 ור' שם הע' 1 ור' גם ויק"ר, הוצ' מרגליות עמ' רפב].

מדרש דניאל ומדרש עזרא : מסנות, שמואל בן נסים<<תנ"ך;>> {2} עמוד מס 52הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 20

ג אשה נגררת אחר מנהגי בעלה ופקעו ממנה חומרי וקולי בית אביה (יא°), ויש

ביאורים

(יא) כתב התשב"ץ וז"ל, נשא איש מאנשי קהילה אחת אשה מאנשי קהילה אחרת אין ספק שהאשה היא נכללת עם בעלה בכל חיובו דאשתו כגופו בכל הדברים ונפטרה מקהילת בית אביה. ודבר זה מילתא דפשיטא היא ואין בו ספק שלא יהיו שנים מסובין על שולחן אחד חלוקין בעסותיהן האסור לזה מותר לזה ואם היו הקהילות

טל אמרתי דואר, טל בן יאיר עמוד מס 200הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

המשך נספח מס' 20

אומרים שאם הבעל לא מקפיד ומוחל לה רשאית לנהוג כמנהג בית אביה (יב°), (עיין ביאורים שלוש שיטות מדוע אשה נגררת אחר בעלה).

ד נתאלמנה או נתגרשה אם יש לה בנים נגררת אחר הבנים (יג°), אין לה בנים

מקורות

או"ח ח"א סימן קנ"ח, חזון עובדיה דף נ"ו סעיף ג' והביא שכן פסק בספר אדמת קודש, שו"ת מנחת יצחק ח"ד סימן פ"ג, מועד לכל חי (פאלאג'י) סימן י' אות כ"ג. (יב) כך שמעתי מהגרב"ל אבא שאול שליט"א וכן משמע מהחזון עובדיה שם, וכן מצאתי בספר יו"ט שני כהלכתו בנספח סעיף י"ח בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א, וכן משמע בספר מועד לכל חי שם. (יג) התשב"ץ שם.

ביאורים

מורדות זו מזו מחמת איזו תקנה ביניהם עכ"ל.

והנה בשו"ת אג"מ כתב שאשה צריכה ללכת אחרי מנהגי בעלה מדין ההולך ממקום למקום שפקעו ממנו דיני מקום שיצא ממנו וחלים עליו דיני מקום שהלך אליו. דכיון שהאשה משועבדת להיות עמו בביתו מהתורה, הרי חשובה כהלכה ממקום למקום.

ובשו"ת מנחת יצחק כתב ג"כ שאשה שנישאת דינה כהולך ממקום למקום וזה דוקא אם היו הבעל והאשה משתי קהילות שונות בעיר אחת, אבל אם היו משתי עיירות ונשאה הבעל במקומה של האשה לא חלים עליה עדין דיני מקום שהלך לשם. והביא ראיה משו"ת חיים שאל (ח"א סימן נ"ה) דכתב שבן א"י שנשא אשה בחו"ל אף שדעתו לחזור והוא נוהג מנהג א"י היא נוהגת מנהג חו"ל עד שתגיע לא"י. אמנם אם היו שתי קהילות בעיר אחת שלכל קהל יש דין עיר, מספיק גילוי דעת שרצונו לעבור לקהל אחר ולפיכך כל שנישאה עברה לקהל בעלה.

ובספר יו"ט שני כהלכתו כתב בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א שסובר שאין דין אשה כדין הולך ממקום למקום אלא שהטעם בזה הוא משום שעבודה, דכיון דמשועבדת לשמשו נוהגת כמותו בכל דבר. ותימה שלא הזכיר אף אחד מהפוסקים את התשב"ץ הנ"ל, ובאמת שמדברי התשב"ץ משמע דלא כמר ודלא כמר, דהנה האג"מ והמנחת יצחק הוקשה להם מה יהיה דין אשה שנישאת לפי דעת הרמב"ם שסובר שלא פקעו ממנו חומרי מקום שיצא משם אף כשאין דעתו לחזור, ולפי התשב"ץ אפילו לרמב"ם פשוט שהאשה נגררת אחר בעלה אפילו לקולא דכתב שדין האשה כדין בעלה כיון שאשתו כגופו ואי אפשר שבשולחן אחד יהיה לזה אסור ולזה מותר, ונראה דרוצה לומר שמשום שאשתו כגופו הרי שהאשה טפילה לבעלה ומה שדין הבעל כך דין האשה ודלא כהאג"מ והמנ"י שסברו שדינה כדין ההולך ממקום למקום.

וכן לאידך גיסא מה שכתב בספר יו"ט שני כהלכתו בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א, שאשה נגררת אחרי בעלה משום שהיא משועבדת לבעלה הוא דלא כהתשב"ץ, דאם כן כאשר נתגרשה או נתאלמנה פקע השעבוד ואין צריכה לשמשו, ולדעת התשב"ץ אם נתאלמנה או נתגרשה, אם יש לה בנים, נגררת אחר קהל בעלה, ואם אין לה בנים דינה כקהל בית אביה, כדין אלמנת כהן שיש לה בנים שאוכלת בתרומה ואם אין לה בנים **אינה** אוכלת.

(יב) נראה שלפי מה שכתבנו לעיל (אות י"א) שיש סוברים שהאשה

המשך נספח מס' 20

נגררת אחר בעלה משום שעבודה אליו ניחא הא דרשאי הבעל למחול לה על שעבודה ורשאית לנהוג כמנהג בית אביה. אבל לסוברים שאשה נגררת אחר בעלה מדין ההולך ממקום למקום, נראה דאין מועיל לה מחילה. ובספר מועד לכל חי כתב וז"ל והאיש יכול לכוף את אשתו שלא תנהג כמנהג בית אביה בחומרות הפסח עכ"ל. ומשמע קצת שאם אינו מקפיד רשאית לנהוג כמנהג בית אביה.

נספח מס' 21

בשביל יהודי פולין פורסמה בשנת תר"ו (1846) הכילה איסורים רבים והן אסרו ליהודים ללבוש קפוטות של משי, מעילים ארוכים עם מכנסים קצרים, לחבוש כיפות ושטריימלך, לחגור אבנט, לנעול נעלים וגרבים. והעיקר שאסור לגדל זקן ופיאות וליהודים בווארשא נקבע מועד להחליף את בגדיהם הנ"ל בלבוש נוסח רוסי' או בלבוש אירופי שנקרא הלבוש הגרמני. המתקדמים שמחו בלבם בגזירה זו שבאה להטיל על החרדים את הפרוגרס. והצדיקו את הממשלה. גם המתנגדים לא ראו בחילוף הלבוש איסור תורה. גם בין החסידים היו כאלו שצדדו להקל. אולם רבינו זצ"ל עמד בתוקף בדעתו דעת תורה שעל גזירה זו חל הדין של „יהרג ולא יעבור". ובשיטתו זו החזיק גם הרה"ק מטשעכאנאווי זצ"ל ויש אומרים שבביקורו של רבינו יחד עם הרה"ק ר"י מווארקא זצ"ל אצל השר ר"מ מונטפיורי ביקשו ממנו שישתדל נגד גזירת הלבוש. ובאמצע הקיץ תר"ו נתפרסמה גזירת הלבוש והודבקה בכל בתי התפילה וביהמ"ד בווארשא ובערי השדה. והתקנה הכילה גם הנחה שעד שנת תר"י (1850) יכול כל יהודי לקבל רשיון ללבוש את מלבושיו אם ישלם לקופת הממשלה מס מיוחד של 53 רובל לשנה. הממשלה חשבה ע"י הנחה זו לשבור את עקשנותם של החסידים והשוטרים החלו לבצע את הגזירה באופן חמור מאד הם פשטו בחוצות תפסו יהודים, וגילחו זקנם ופיאותיהם וגזרו את שולי מעיליהם. והלבישום בגדים אירופיים.

אבל החסידים לא נכנעו. הם המציאו תרופה להפטר מהגזירה עד שנת תר"י ע"י תשלום המס המיוחד ולמטרה זו אספו כספים בין תומכיהם. כדי שהעשירים יפדו את העניים. וקוו שעד שנת תר"י יבוא משיח והגזירה תתבטל.

במאי (1850) תר"י פרסמו שכל הרשיונות המיוחדים יתבטלו מראשית שנת 1851 ותחול הגזירה על כולם. יוצא מן הכלל נעשתה בשביל ראשי הדת (דוכאוונא) שהם יכולים הלאה ללבוש את לבושם הישן, וראשי העדה מ. רוזין, א.

המשך נספח מס' 21

וינאביר, מ. פינקינד ומ. ברזון השלימו עם הגזירה. אבל גם אחרי הזמן הנ"ל לא פסק רבינו זצ"ל מלנהל תעמולה נגד קיום תקנת ההלבשה ואז הוא נאסר כמבואר באות ת"י ואחר שרבינו חזר מנאווידוואהר המשיך בפעולותיו כדי לפעול את ביטול הגזירה. ואם לא כולה לפחות מקצתה. והרבה השתדלו בזה ממקורביו של רבינו אחד בשם בירנבום שהי' חשוב אצל אנשי הנציב הרוסי הגנרל פסקביץ והשני ר' מאיר שכנא רייך שהי' המנהל של ענינ' הלבוש היהודי בקהילה.

ואחרי ששלטון הרוסי נוכח לדעת שבכח לא יכניע את החסידים. וע"י השתמשותו בכח הוא רק נותן נשק בידי הפולנים שמנצלים בזה כחומר הסתה נגד המשטר הרוסי. פורסם בשנת תרי"ג הוספה לצו ההלבשה ובצו החדש ניתנה הברירה או ללבוש כלבוש עמי המערב ז"א בגד קצר, מכנסים ארוכים ומגבעת, ולקצץ בזקן ופיאות. או ללבוש כדרך סוחרי רוסי' ז"א סורדוט עד לברכים מכנסים מופשלים לתוך המגפים מטפחת עטופה על הצואר וכובע רוסי לראשם ויוכלו לגדל זקן ולהאריך בשערות.

ר' זלמן פוזנר מנהיגם של המתנגדים ועוד מן הרבנים היו בעד נוסח אשכנז. ואילו רבינו זצ"ל הכריע לצד הלבוש הרוסי.

ומנצחונו זה של רבינו יצא אותו הלבוש מיוחד של חסידי פולין. הכובע השחור הקטן, שהי' גלגול ה"שאפקה" הרוסית הקאפוטה גלגול ה"סורדויט" והמגפים. והפאצ'יילה הצעיף על הצואר. דבר היחיד שנשאר כבמקור הרוסי הי' הזקן המגודל.

המשך נספח מס' 21

3. והראוני צילום מאמר של פרופ' שחקר גזירה זו, ושם כתב שהגזירה החלה באפריל 1851 [- תרי"א] בהטלת איסור לגלח ראש הכלות, ובאוגוסט 1852 [- תרי"ב] פורסם גם גזירת הלבוש ואיסור גידול זקן ופאות, ובשנת 1853 [- תרי"ג] גזרו השלטונות שהכלה תקרא לבדיקה במשטרה, והיו בנות ישראל מערימות ושולחות בתולות במקומם, ובשנת 1862 [- תרכ"ב] ציוה הצר להחמיר בכל הדרכים, כי ראו בוורשא שאין היהודים נשמעים, ומסרבים להתבולל, ומאז היו השוטרים בודקים ראשי הנשים בכל מקום.

והנה סביב לשנת תרי"א גזרה מלכות הצר את גזירת הלבוש המפורסמת, ובהשפעת המשכילים כללו בגזירה זו גם סעיף נגד מנהג התגלחת של הנשואות, שהצר אף לא ידע כלל על מנהג נפוץ זה מחמת כיסוי המטפחת, ובעקבות גזירה זו החלה התפשטות הפאה נכרית באירופה [בצורה המונית], (לא כמו שיש הטועים שהפאה באה ממנהגי המשכילים, שהרי נשותיהם גילו שערן לגמרי ולא נצרכו כלל ללבוש פאה נכרית), אלא התפשטות הפאה נכרית באירופה באה [בעיקר] מחמת גזירת המלכות בכל מדינות רוסיא (דהיינו : רוסיא, פולין, ליטא,, ועוד) שלא יגלחו הנשים שער ראשם, ומאז החלו הנשים ללכת בגילוי ראש (בחלקן או לגמרי) כי פחדו מבדיקות השוטרים, ודוקא הנשים הצנועות [בתור פתרון לכיסוי הראש] החלו ללבוש פאה נכרית לכיסוי השער, כמבואר ב-ג' מקומות בספרי הגאון המפורסם רבי שלמה קלוגר אב"ד בראד (המזכיר גזירה זו והשלכותיה), בספרו **שו"ת קנאת סופרים** (דף ל"ח סי' כ"א) כתב בזה"ל: ע"ד אשר שאל וז"ל, באשר ידוע שבמדינותנו גזרו על הנשים **"שלא יגלחו" שערות ראשם** וכו', עכ"ל, ובספרו **ובחרת בחיים** (סי' פ"ו) למו"צ דברדיטשוב שברוסיא, כותב בענין הגזירה שנתחדשה שם **שלא תגלחנה הנשים שערות ראשם**, עיי"ש.

כא (שנה ו א) קובץ עמוד מס 228הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 22

לסלקו משררת הצבא, ואת שמו של ר' יוחנן בן זכאי לא מצאנו בכל ספריו, וכפי הנראה שנשמר מהזכיר את שמו כי התפאר בעצמו שבישר לאספאסיאנוס שיתקסר[52], וזה שמע כפי הנראה מר' יוחנן בן זכאי שהי' דורש זה מהכתוב[53] כמבואר בש"ס גטין דף נ"ו ב', פן יתגלה שלא מבטנו יצא הדבר הזה. עכ"ה).

טז המעין עמוד מס 113הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 23

יא) ודע שבפרשת החדש רמז ר"א הקליר בפיוטו אופן שנוי המהלכים שכבר נגמרו באותו הזמן ב' מחזורות של מהלך המהירות והתחיל המחזור השלישי שהמהלך החמה הוא אז במדת מתינות. היותר גדולה וכמש"כ בסעיף הקודם לזה ומטעם מהלכה המתוני נתקדם הרבה מולד האמתי על מולד האמצעי וכמש"כ למעלה בסעיף ח' והילך לשונו רבות עשית והשבח וספרת מפעלותיך פעול בסכר ספרת לאותות ולמועדים חבלו שפרת לתקופות ומחזורות קצו לפרת לאלפים וארבעים ושמנה זמנו בארת ובתשע מאות עבורים עדיו עברת וראוי לך לדעת שהמספר של אלפים ותמ"ח לקץ גלות מצרים הוא למנין השנים משנה שניה של יצירה וכמש"כ רבינו ז"ל בפ"י מהל' שמטה הל' ב' ולחשבון מולד בהר"ד היה הקץ בשנת אלפים ותמ"ט ואז היתה השנה י"ז למחזור י"ט שנה ללבנה וכדברי הברייתא בפרקי דר"א סוף פ"ח שבשנת ט"ז למחזור חלה תקופת ניסן לאחר המולד ט"ו ימים ג' שעות תנ"ז חלקים ל"ו רגעים וכבר ידעת ממה שהקדמנו שהתקופה האמצעית ע"פ חשבון המחזורות י"ט שנה ללבנה בשנה שיצאו ישראל ממצרים קדמה למולד וכן לא היה ראוי המולד האמתי לחול בחצות יום ד' בשנת ט"ז למחזור מטעם שיעור הריחוק זמן המולד האמתי למולד האמצעי וכשתחשוב חשבון שנים המעוברות עד אותה השנה תמצא תתק"א חוץ מן השנה שיצאו ישראל ממצרים שהיתה ראויה להתעבר מטעם שהיא י"ז למחזור והוא אומר ובתשע מאות עבורים עדיו עברת שאין סברא לומר שלא חישב כי אם המאות ולא היחידות וכן עיקר החשבון של תתק"א עבורים סותר זמן המולד האמתי בחצות יום ד' המפורש בדבריו שם שהרי כפי חשבון המולדות מבהר"ד ע"פ הסימן אי"ב תשצ"ג היה ראוי המולד לחול בשנה שיצאו ישראל ממצרים בשבת ז' תתקע"ד מחמת תוספת מולד א' מחמת העבור וא"א שיתרחק זמן ארוך כזה מן המולד האמתי שהיה בחצות יום ד' עד המולד האמצעי שהיה בשבת וע"כ בא להודיענו בזה שאמר ובתשע מאות עבורים עדיו עברת שהיה חסר עבור א' בזמן ב' המחזורות הראשונות כי מחמת מהירות מהלך החמה נתקטנה מדת שנת החמה וכשנגמרו י"ט שנים לחמה עדיין לא עברו רל"ה מולדות שהמהלך של הלבנה לא היה במהירות כ"כ עד שיתקטנו כפי שיעור ההתקטנות בשנות החמה ועוד שבשנת המבול ניתוספו י"א ימים לחמה וכמש"כ רש"י ז"ל בפירוש התורה פרשת נח ששנת המבול היתה שס"ה ימים ושש שעות שכן משפט דור המבול שנה תמימה היה כדמוכח מזה שאמר הכתוב ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש ומתוך דברי ר"א הקליר שם באמרו ילדות הרס וסכר בו ביום חשבון מצו ובתחלת בריתם בחלון א' נמצאו משמע קצת שהמולד האמתי והתקופה האמתית של ניסן בשנה שיצאו ישראל ממצרים היו בשעה א' כמו שהיו בתחלת ברייתם לפי האופן המבואר בסעיף ז' מפרק זה ומכיון שהמולד האמתי היה בחצות יום ד' גם התקופה האמתית היתה באותה שעה וע"פ חשבון זה יצא לנו שע"י מהירות מהלך החמה חסרו בשני המחזורות כמו ט"ו ימים וי"א יום ניתוספו לשנת המבול ונמצאו כ"ו ימים

המשך נספח מס' 23

באותן ב' המחזורות הראשונים שאינן עודפין על שנות הלבנה ועוד
מטעם מהירות מהלך השמש נתגדלה מדת שיעור חדשי הלבנה
עד שנתקדם זמן מולד האמצעי על זמן מולד האמתי קרוב לשני
ימים וכמש"כ רבינו ז"ל בהל' קדוש החדש פ"ז הל' ז' והל' ח' וכן
נתקדמה תקופת ניסן האמיתית על האמצעית מטעם סבובו של
גובה השמש ל' מעלות באותן אלפים ותמ"ח שנים שהרי שיעור מהלך
הגובה ממזרח למערב מעלה לע' שנה וכמש"כ רבינו ז"ל בפי"ב מהל'
קדוש החדש הל' ב' ולכך לא הוצרכו לעבר עד השנה שיצאו ישראל

מסכת חלה מן תלמוד ירושלמי <ר"ש סירילאו> סירילין, שלמה בן יוסף עמוד מס 267הודפס ע"י תכנת אוצר החכמו

ממצרים כי אם תשע מאות עבורים בלבד ומכיון שנחסר עבור א'
באותן ב' המחזורות לכך חלה מולד ניסן בשנה שיצאו ישראל ממצרים
ביום ה' י"ט קפ"א והמולד האמתי קדם על המולד האמצעי כ"ב
שעות מטעם מתינות מהלך החמה באותן מאתים ומ"ח שנה
שעברו במחזור השלישי וגם התקופה התחילה כבר להתאחר מטעם
מתינות מהלך השמש שבאותן השנים ולפיכך חלה תקופה האמיתית
בשעת המולד האמתי בחצות יום ד' ער"ח ניסן ומכאן הוציא הרמב"ם

מסכת חלה מן תלמוד ירושלמי <ר"ש סירילאו> סירילין, שלמה בן יוסף עמוד מס 268הודפס ע"י תכנת אוצר החכמ

נספח מס' 24

דרשינן לעמל ר"ת ללמוד על מנת ללמד, ועדיין איני יודע
אם לעמל תורה או לעמל שיחה, פירוש הכתוב אומר פיהו
ולימוד התורה הוא בפה, וגם שיחה זו תפלה היא בפה,
ודרשינן נמי לעמל ר"ת ללמוד על מנת לשיח ר"ל להתפלל,
והיינו ענין המחלוקת שיש בין דיעות אשכנזים פרושים
לאשכנזים חסידים בזמן הגאון רבינו אליהו מווילנא ז"ל
והרב החסיד רבי ישראל בעל שם טוב ז"ל, דלפי דעת אשכנזים
החסידים הוא צריך שיתפללו כל התפלה מן פרשת העקדה
עד עלינו לשבח בכונה גדולה שלא יוציא מפיהם תיבה אחת
בלי כונה, ואע"פ שעי"כ צריכין להאריך ביותר ויעבור
רוב שעות היום בשלש תפלות, ולא ישאר זמן לעסק התורה
כי אם דבר מועט לית לן בה, כי העיקר הוא שיחת התפלה,
ודעת הפרושים להתפלל בדרך ממוצע כדי שלא יאריכו זמן
הרבה בתפלה, וישאר להם זמן מרובה בשביל עסק התורה,
ומסיק כדעת הפרושים, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה
הזה מפיך, הוי אומר לעמל תורה נברא:

ד יוסף חיים בן אליהו מבגדאד עמוד מס 83הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נספח מס' 25

שלש הערות מכת"ס של "הגהות הגריי"פ" שנכתבו בדף נפרד בתחילת גליוני כתב היד, ואולי נכתבו ע"י המעתיק הרמ"ז זצ"ל.

א. תאריך. כאשר ראיתי שלמים וכן רבים הביאו המלה הזאת בערך הזה, אל עם שידעתי אינה נוחה לשים התי"ו שורש, ראיתי לדרך מהלכם. ואומר כי עם היותה ערבית נשתמשו ממנה הרבה המעתיקים וחכמי האחרונים נוחי נפש לתאריך העולם[1]. ספר יוחסין[2] (דף קנח ע"א וקצד ע"ב). ופירושו בצדו, לחשבון.

תאריך הוא התחלת אורך הימים הנמנה מהם. ספר הגדרים[3] (באות התי"ו) בלשון רומי אורא.

וכן בלשון יוני בספרי תאריכי האומות. (הרב בעל עקדה בפרשת שמע ישראל[4]). בלשון רומי כרוניקא.

הערות והארות

1. נראה שעד כאן הוא דברי המעתיק, ומכאן ואילך הוא מביא שלשה ציטוטים מהספרים שהזכירו את מלת "תאריך", וכמו שכתב שנשתמשו ממנה המעתיקים וחכמי האחרונים. א. ספר יוחסין. ב. ספר הגדרים. ג. ספר העקדה. 2. ספר יוחסין חיברו החכם רבי אברהם זכותא, הספר כולל סדר הדורות ודברי הימים מראשית בריאת העולם עד שנת רמ"ב ועוד עניינים. ונדפס מספר פעמים. ולפום ריהטא לא מצאתי המלים שהעתיק משמו שתאריך פירושו חשבון. (ואין בידי המהדורה שהיתה בידי הכותב שציין לדף קנח). 3. ספר הגדרים חיברו ח"ר איצק סטנוב, כולל למודי הדקדוק ובאור על שרשים נרדפים. ומה שהעתיק משמו נמצא לפנינו שם באות התי"ו ערך תאריך כמו שציין הרב חכותב. רק מה שסיים "בלשון רומי אורא" לא נמצא שם, ועיין בסוף הערה הסמוכה. [הראל זנזורי הי"ו]. 4. ספר העקדה חיברו רבי יצחק עראמה, כולל ביאור מחקרי עיוני על התורה. ומה שהביא כאן הכותב בשמו נמצא לפנינו שם בפרשת שמע ישראל שער תשעים (דף כ"ו ע"א). אבל לפנינו הלשון: בספרי "טאריקיי" האומות בטי"ת ובקו"ף. וגם מה שסיים "בלשון רומי כרוניקא" לא נמצא לפנינו בספר העקדה, ומלבד זה, הוא גם סותר למח שכתב בקטע שלפנינו בסמוך "בלשון רומי אורא". [עיין חופמע (הראל זנזורי הי"ו)]. 5. ספר כתר כהונה הוא לרבי דוד בי"ר יצחק כהן די לארא, מגדולי [illegible]

נספח מס' 26

להחמיר יותר מבנדר ושבועה כו', עד אף על פי כן אם יש מכשול רב והפסד מרובה בדבר ויבא בכך לעבור מוטב כו' ויתירנה חכם, כי קצת הדעת מכרעת דלא חמירא משבועה. ולא נהגו הדורות להחמיר בה יותר אלא להקל, ולהמנע מעונש שבועה עושין תקיעת כף על כל דבר ודבר, עכ"ל. הרי בהדיא שהוא קל משבועה לפי דברי ר"י. וגם הטור י"ד הנ"ל מסיים: אם יש הפסד בדבר מכשול יתירו'. ואין לך מכשול גדול מהעובר ודאי על בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך', וגם לשאר מכשולות שיש לחוש למי שאינו נשוי.

ועוד נ"ל, שכל מה שהחמירו קצת כנ"ל מידי שנעשה טובה לנותן תקיעת כף כדי שיתן ת"כ, כגון משה רע"ה שע"י זה נתן לו יתרו בתו' וכגון צדקיה שנתן לו נבוכדנצר המלכות' בזה ראוי להחמיר. וגם החמירו שאין ראוי להתיר אלא בפניו, אפילו הוא בענין שהדין נותן להתיר, אבל בנדון דידן לא נעשה לו טובה לבעל אלא הוא עצמו התחיל לנחם ולדבר על לבה, י"ל שאין להחמיר יותר משאר שבועה. ועוד, הרי הרשב"א שהוא בתראה כתב והביאו ב"י בי"ד, וז"ל הב"י': אבל ראיתי בתשובה להרשב"א שאין בת"כ שום חיוב אלא משום שארית ישראל לא יעשו עולה" כו', עכ"ל ב"י. ועוד כתב הב"י, וז"ל: כתב מהרי"ק בשורש נ"ב בשם ר"י מקורביי"ל[11] דאין להחמיר בת"כ מבשבועה[12] שנראה מדבריו דאפי' שלא במקום חשש מכשול והפסד מרובה אין להחמיר בה יותר משבועה, עכ"ל. ולפי

המשך נספח מס' 26

שאלה: ראובן שאמר לאשתו שחלתה חולי שמתה בו, אל תצערי עצמך על בניך כי אף אם תמותי לא יבואו בניך לידי אשה אחרת, והא לך תקיעת כף שלא אשא אשה כארבעה וה' שנים. ועתה נתחרט ואומר שאפילו בשעת נתינת תקיעת כף לא היה פיו ולבו שווים, כי הכל לא עשה רק בשביל שלא תטרוף דעתה, יש לו התרה או לאו.

תשובה: נ"ל שיש לו התרה כמו שאבאר. ואעפ"י שכתב בטור י"ד, וז"ל: וכתב ר"ת שנראה להחמיר בתקיעת כף שאין לה התרה שדומה לכריתת ברית. וגם המרדכי כתב בשבועות פ"ג, שר"י כתב כר"ת שדומה לכריתת ברית, וכן כתב עוד המרדכי בב"מ פ"ק בשם רבינו יוסף ור"י בר מנחם, וז"ל: על שטען ראובן שתקע לו אמונתו אם יש לו עדים או שטר שתקע לו כפו כו', עד מאד החמירו בדבר זה כו'. מ"מ הרי הסמ"ג בלאוין ר"מ ורמ"א מביא תשובה הנ"ל של ר"י שכתב בשם ר"ת שהיא ככריתת ברית והיה לנו